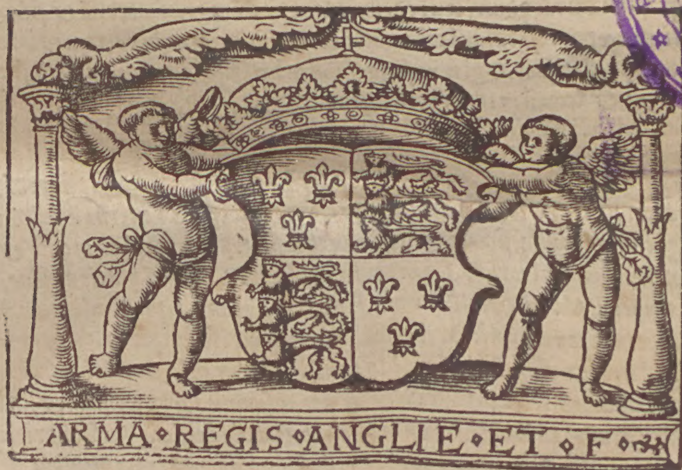

DE VERITATE CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI IN EVCHARISTIA,

per reuerendum in Christo patrem, ac dominum D. Iohãnem Roffensem Episcopum, aduersus Iohannem Oecolampadium.

Coloniæ, Anno domini, M. D. XXVII.
AEDITIO PRIMA.

ORTVVINVS

GRATIVS DAVENTRIENSIS LECTORI. S.D.P.

PRæfati nuper fuimus Lector candidissime in hoc opus clarissimũ chalcographi nostri nomine, uerũ ut nunc apertius pauloq; locupletius, eadẽ ipsi repetamus, animũ ad nos aduerte tuũ. Habes equidẽ hic libros quinq; reuerendi domini Iohannis Episcopi Roffensis, de ueritate corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, iuxta cõmunẽ atq; receptã, orthodoxorum omniũ sententiã, Quos quidẽ libros, Franciscus Birckman, bibliopola integerrimus, de authoris ipsius in Anglia manu, nobis excudendos dedit. In quibus, quanta sit rerũ diuinarum maiestas, quæ uis, quod deniq; iubar ac decus, cogitare poterunt pauci, dicere nemo. Fert equidẽ R. ipse Episcopus triũphũ de Oecolãpadio, defensor Christianæ pietatis egregius. Ita eñ est doctus, grauis, excussus & scripturis potẽs, ut nihil nõ diuinũ, nihil nõ admirandũ (seu uerba, seu sentẽtiã spectes) in eo deprehẽdas, ipsiusq; animũ, de cœlo dicas esse sumptũ ignem. Nemo hoc solo antistite elegantius, nemo locupletius, nemo eruditius nemo melius, nemo tandẽ candidius (regiam semp excipio maiestatẽ) contra Lutherũ scripsit. Cuius celsitudini, animus inest inuictus, q ceu Marpesia cautes, ac murus (ut sic dicã) aheneus, tũ à recto ueritatis tramite, tũ à cõi sanctorũ patrũ sentẽtia, deflecti nõ possit: Hic uelut in amplissimo totius Ecclesiæ Catholicæ theatro cõstitutus, oĩm in se bonorũ oculos conuertit. Et qd mirũ. Illi eñ q puersorũ reprimũt temeritatẽ, q grauitate etiã & fide, q́q; solida eruditione, cœptis resistũt audacibus, hi boni uiri, hi cõstantes, hi patroni & iuris & honestatis, semp appellati sunt. Qui uero suggestiõibus lœtiferis, discordiã in bonis seminãt, q cãdidũ in nigra, & decorũ in turpe uertũt, semp improbi, sempq́; infames, ac flagitiosi. Verũ hæc alias. Ad fœlicissimi nostri antistitis præconiũ reuertamur, cui mandauit dñs, uelut uni ex eleuatissimis cœli uolatiliũ, ut nos haud secus atq; olim Heliã, pane cœlesti ac poculo reficeret salutari, ad ecclesiæ nostræ catholicæ, tanq̃ Noæ arcã, fructiferũ pij germinis, hoc est salutis æternæ ramũ deferẽdo. Accẽsa qppe est in corde ipsius Lucerna intellectus, quæ non extinguetur, quoadusq; finiantur ea quæ incepta sunt. Sapiens eñ mente est & fortis robore. Postremo, nõ hoc loco solũ, sed in epistola etiã, quã R. cuiusdã patris nomine, in commẽtarios, Ruperti, Abbatis olim Tuitiensis, sup Cãtica cãticorũ, iã pridẽ ædidimus, de præstãtissimi huius uiri ac reliquorũ excellentiũ laudibus, à me est scriptũ. Hos igitur libros si diligẽter euolueris, exqsitũ illũ in diuidẽdo, cautũ in explorando, eloquẽtẽ in dicẽdo, circũspectũ in refellendo, & rectũ in iudicando inuenies. In summa, Curauit omnia & studiose et diligenter, ut nihil ad laudẽ sibi, nihil ad fœlicitatem tibi deesset. Versabitur itaque non immerito præclarum hoc opus, in doctissimorum uirorum manibus, à cunctis eruditiorum ac bonorum centurijs, plausibiliter recipiendum. Vale fœliciter, nostrũq; laborẽ boni consule.

Coloniæ, ex officina nostra Quenteliana. Anno salutis M CCCCC, XXVII. quarto Kal. Apriles.

INDEX EORVM

QVAE NOTATV DIGNA IN HIS quinq; libris uidebantur. Primus numerus librũ significabit. Secundus caput, & litera alphabeti partem capitis sub qua notatũ repieť.

INDEX OPERIS

FINIS.

PLVRIMVM REVERENDISSIMO PAtri ac domino, domino Richardo Wintoniensi Episcopo, Iohannes Roffensis, S. P.

Circumspicienti mihi, cui libellum, quem his diebus de ueritate corpis & sanguinis Chri in eucharistia scripsi, quanq̃ occurrerint alij complures, qbus & plurimũ obnoxius sum, neminẽ tñ repperi, cui accõmodatius id ipm facerẽ, q̃ dñatiõi tuæ, atq; id, quũ ob alias tum ob duas potissimũ causas. Nam quũ ipe collegiũ, satis magnificũ Oxonijs, maximoq; sumptu nup ad studiosoꝝ, & imprimis Theologoꝝ utilitatẽ, extrui curaueris, in quo bonæ literæ cuiusq; generis docent, hebrææ, græcæ, latinæ, & qcqd ad uerã Theologiæ eruditionẽ cõferre ualeat, ibidẽ à pceptoribus, ad hoc ipm ingenti mercede cõductis diligẽtissime tradit. Quumq; libuit ob deuotionẽ animi, quã peculiariter ad eucharistiæ sacrm habes, & habuisti semp, insignire collegiũ ipm titulo nominis eiusdẽ. (Vocat em collegiũ corpis Chri) consentaneũ utiq; uisum fuit, ut liber, qui ueritatem eiusdem corporis in eucharistia tuet, inscriberet paternitati tuæ, ne frustra titulũ hmõi uidereris indidisse, si nulla prorsus ei subesset ueritas. Istud sane me mouit plurimũ. Atqui nihilominus & aliud me uehemẽter impulit: nẽpe, q quũ nemini mortaliũ, me magis agnoscam debere q̃ tibi, non aliter officio meo satisfacere uidebar, nisi munusculo quopiã (licet tuis erga me meritis impari) testarer, saltẽ me tuæ dñationis immemorẽ haudquaq̃ fuisse. Nã sic à prima noticia dñatio tua me cõplexa fuerat, ut aura tui fauoris nõ solũ ad bonaꝝ studia lraꝝ: ueꝝ etiã ad uitæ pbitatem ardẽtius amplectendũ, uehemẽter accẽdebar. Adde, q Regi Henrico septimo, q tunc habenas regni summa prudentia moderabat, principi certe seculis oĩbus, atq; id multis noĩbus (ut alibi diximus) admirãdo, me am puitatẽ cõmẽdasti, ut sola existimatõe, quã (ut toties inculcãte) de me cõcepit, & mero motu (qd aiũt) citra q̃duis alid obsequiũ, citra cuiusquàm preces, quod & mihi non semel affirmabat, epatum Roffensem, cui iam indignus præsum, ultro donauerit. Nõ desunt forte complures, quibus creditum est, genitricem illius, nempe Comitem Richemondiæ, Derbiæq;, fœminam eximiam, & planè incomparabilem, heramq; mihi multis rationibus charissimam, suis precibus à filio, dictum episcopatum impetrasse mihi. Verum lõ-

ge aliter sese res habet. Quod & tuæ dñationi compertissimũ est, q̃ à secretissimis concilijs ipsi Regi fueras, quemadmodũ & te, q̃ diu p ualetudinẽ, aulam frequẽtare licuit, usus est, & illustrissimus atq; florentissimus rex Henricus octauus, qui iam soliũ p̃ris iustissima successione tenet. Neq; istud dixerim, ut merita qbus me sibi iure deuinctissimũ egregia illa uirago reddidit, imminuã quouis pacto. Nam erant sanè maxima. Q2 si nihil aliud esset q̃ amor ille summ⁹ & syncerus, quo me præ cæteris, & sine fuco, qđ & certissimũ habeo, psequebat. Si nihil (inq̃) aliud q̃ istud esset, quid tanto, & tam non uulgari amori, tam spectatissimę principis inter mortalia munera, par existimari queat. Sed & præter amorẽ, fuit etiam in me sanè munificentissima. Nam & si beneficium (qđ uocãt) ecclesiasticũ, nullum contulerit, non defuit ei studiũ, si quo mõ rem nr̃am augere potuisset. Quod & nõ uerbis solũ: ue℞ etiam re ipsa comprobauit, quũ alias, tum qñ fuerat ab hac luce ad Christũ migratura. Cæte℞ quũ huius p̃stantissimæ fœminę laudes, or̃one quadam funebri, satis abunde psecutus sim, licet nunq̃ satis de tam eximia singularíq; principe dici à quoq̃ poterit, hic tm̃ adijciam, ꝙ quũ ipsa cõfessionis auricularis audiendæ, pariter & instruendæ uitæ gr̃a, me sibi cõmonitorẽ asciuisset, ingenue fateor, me plus ab eius egregijs uirtutibus, qđ ad pbe uiuendi institutũ cõducat, didicisse, q̃ uicissim illi cõicarim unq̃. Sed ad dñationẽ tuam redeo, cui (ut dixi) post Regẽ prudẽtissimũ defunctũ, om̃ia cõmoda, quæ mihi meísq; suppetũt, ex hoc ep̃atu me debere confiteor. Habeãt licet alij puentus pinguiores, ego tñ interim paucio℞ anima℞ curã gero, adeo ut quum utrorumq; ratio reddenda fuerit, qđ & ppediem haud dubie futu℞ est, nec pilo meã sortẽ optarim uberiorẽ. Quare uel huius beneficij causa, ut de reliquis sileã (quæ nec pauca sunt) aliquo xenio testari debuerã, q̃ essem tuę dñationi obstrictissimus. Et ista sanè me pmouerunt, ut librũ hunc, quẽ nup ædidi, tuæ reuerendæ paternitati nuncuparim. Complectit̃ em̃ solidissimas & easdẽ (si me iudiciũ non fallat) ineuertibiles demonstratões pro asserẽda ueritate corpis & sanguinis Christi. Quã ueritatẽ Oecolãpadius, licet alioqui lr̃is clarus, & ad nauseã usq; qđ aiunt plenus, acriter & pluribus oppugnauit: Sed hoc uehemẽter imposuit homini, ꝙ fidei tm̃ tribuat, ut eam uel solam cuiq; suffecturam asserat. Qua priscos etiã Iudæos, qui fideles erant, ita nobis æquat, ut eosdẽ insertos Christo nihilomi-

minus arbitret, q̃ iam Christiani sint, neq; nos uerius edere carnem & sanguinem Christi q̃ fecerint illi, quum dicat Paulus. Om̃es eādem escam spiritalem manducasse, tam nos q̃ illos. Cæterum palā est, eum non recte capere mentem Pauli, quum Paulus ibi tātum de spirituali manducatōe loquutus fuerit, quæ & fide fit, quemadmodum & hodie Chr̃i corpus à multis edit: nēpe spũaliter solum credētes in eucharistia uerum Chr̃m adesse, non autem sumentes corporal̃r. Ad illum modum haud dubie prisci fideles, priusquàm Christus fuisset incarnatus, carnem Chr̃i spũal̃r edebant in manna figuratam. Sed is esus non præstitit eis ut essent membra corporis Christi ex carne eius & ex ossibus eius, qđ de nobis affirmat, & testat Paulus. Neq; enim tunc extiterant caro & ossa Christi, quum nondum esset Christus incarnatus. Quocirca nec adhuc erant ipsi prisci Iudæi membra corporis Christi ex carne eius, & ex ossibus eius. Erant membra (fateor) corporis eius mystici per ueram fidem Nam hoc, uera fides ill̃ contulit, sicut & perfidia perfidis tribuit, ut membra fiant Satanæ. Est eñ & ipse caput impiorum oĩm, sicut & piorum Christus. At ut impij non ita sunt ipsius Satanæ membra, ut sint ex carne eius & ex ossibus eius, quũ nihil eiusmodi Satan habeat, ita nec prisci illi fideles ante Christi incarnatōem, erant membra corporis eius ex carne eius, & ex ossibus eius, qualia nondum susceperat dei uerbum. Per esum ergo corporeum carnis & sanguinis Christi, nobis Christianis p̃stat, ut simus mēbra corpis eius ex carne eius, & ex ossibus eius. Quare falsum est q᷑ sola fides ad hāc incorporationem sufficiat. Nectimur eñ uero (nõ inficior) corpori Christi mystico, p solā fidē. At nihilominus p esum corpis & sanguinis Christi, multo altius & solidius incorporamur Christo, q̃ fide sola. Quā rem nos abunde mõstrauimus nõ solũ Irenæi, Chrysostomi, Damasceni, Cyrilli, Hilarij, cæterorumq; priscorũ theologorũ assertōibus clarissimis, uetũetiā aptissimis scripturarũ testimonijs. Quare plurimũ interest inter Christianos, q carne Christi tam spiritualiter q̃ corporal̃r uescunt, & priscos illos fideles q Christi incarnationem præcesserant, qui spiritualiter dũtaxat manducabant. Id quod ex subsequentibus quoq; nostris responsionibus clarius intelligere licebit. Bene ualebis, amantissime Pater, studiumq; hoc erga te nostrum, quo libellum hunc nostrũ nomini tuo nuncupamus, boni consules. Ex Roffa M. D. XXVII.

ELENCHVS PRAECIPVORVM CAPITVM TOtius operis ep̄i Roffensis, aduersus Oecolampadium, de ueritate corporis & sanguinis in eucharistia.

¶Ex primo libro.

¶Elenchus capitum ex secundo libro.

¶ Elenchus capitum ex tertio libro

¶ Elenchus capitum ex quarto libro.

¶ Elenchus capitum ex quinto libro.

¶ Elenchi capitum finis.

SEmp bñdicat de⁹ optim⁹ maxius, sṕq; nomẽ ei⁹ sũmis efferat laudib⁹ & ab oib⁹ ppetuo celebret, q̄ ĩ hac seuissima, p hæreticos facta, psecutiõe, tã solicitus ecclię suę pspexerit, optuneq́; subuenerit. Neq; eñ uel optare qcq̃ nob licuit, ad maiorẽ hostiũ nrorum pfligationẽ, q̃ q̄ iã euenit, atq; ad qdẽ hauddubie sũma puidentia benignissimi dei. Nec me putet qs q̃ hęc dixisse, ppter ĩmẽsã stragẽ eorum, q pestilẽtissima Lutheri dogmata sectati sunt, q̃ q̃ & ĩ ea re, potẽtissim⁹ de⁹ irę suę specimẽ, satis pspicuũ cũctis oñderit, aduersus execrabilẽ sectã illã, in q̃ tot milliũ sanguis effusus ẽ, nullo externi hostis gladio, sed ĩtestinis dissidijs, deo uindictã sumẽte, sup hac tãta, aduersus eccliam rebelliõe. Quis ei usq; adeo cæcus ẽ, ut ĩ hac tã graui clade nõ pspiciat seuiẽtẽ irati dei manũ? Et cui poti⁹ hoc Germani ferẽt acceptũ, q̃ Luth. sectatorib⁹q; suis? Vtinã uel sero, piã illã exhortationẽ aduerterẽt, q̃ Iohã. Coclęus uir & doctissim⁹ & catholicę fidei ppugnator acerrim⁹, igẽti zelo, nec minori ĩ patriã suã amore, de cõsecuturis eiusmõi piculis, prudẽter eos admonuit. Atq neutiq̃ ppter illã miserabilẽ cladẽ, ut dixim⁹, & manifestã vlciscẽtis dei manũ, in tãtã exultationẽ prupim⁹. Sed & p̃ter eã, alio mlto sane acerbior ip̄is hui⁹ factiõis authorib⁹, vltio cõtigit, nẽpe, q̄ & ip̄i traditi sint, ut Pau. v̄bis utar, ĩ reprobã mẽtẽ, nimirum, ut faciãt ea, quæ nõ cõueniũt. Quid ei absurdi⁹, imò qd execrabili⁹, q̃ ut hi, q castitatẽ suã deo semel vouerĩt, uotũq; suũ, dũ iuuẽta ferueret, strenue seruauerint, nũc senes obscenis libidibus ĩdulgeãt, neq; solũ id faciũt ip̄i, uerũetiã alios ad eiusmõi spurcitiẽ hortant, ut iã passim uideas, nõ sacerdotes mõ, q ul' ip̄o Catone pridẽ visi fuerãt grauiores, uerũetiã monachos monachas ducere, atq; id publice, citra pudorem oẽm, ut merito qs ĩ queuis eorũ dixerit, frõs meretricis facta ẽ tibi noluisti erubescere. Adde, q̄ & sacris tãtope lr̃is abutant, ut ex eis doceãt, ita fieri necessũ eẽ. Quasi neq; Ambro. neq; Hieroñ. neq; Aug⁹, neq; ali⁹ qsq̃ priorũ patrũ, sese post susceptũ semel sacrũ sacerdotiũ, cõtinuisset. Q, si isti cõtinẽter uixerint, ut pculdubio uixerũt, cur nõ pñt & alij? An nõ & Chr̃s dixit: Sũt q se castrauerũt ppter regnũ cœlorum: & q̃(p̃cor)aio, Lutherani sacrũ olim sacerdotiũ susceperãt? Certe si nõ pposuerint se ppt cœlorum regnũ, seruare cœlibes fictę & hipocryticę sacrũ cõsecuti sunt sacerdotiũ. Q,

A
Tripli 1 rõne astruit deum Lutheranis infensum.

Prima ratio.
Strages Lutheranorum.

Lutherus author cædis Germanorũ.

B

Secũda ratio
Vitæ impuritas.
Roma. 1.

Hiere. 3.
C
Abutuntur scripturis.

Cõtinentia possibilis.
Math. 19.

D si in re

si in re tāta, corā deo fingere nō metuebāt, q̄d ē, ut qsq̄ ex istiusmōi simulatoribus, fructū aliquē salutaris doctrinę speret, cū scriptū sit. Spūs sctūs disciplinę effugiet fictū. Sin proposuerint se seruasse castos, sed postea uicti sunt à carne sua. Nunqd ergo uerisile ē, eos in hmōi sordidib⁹ lōgo tpe iacuisse? Quare nec idonea uasa, q̄ diuinā illā sapiētiā capesserēt, habuerūt, cū ipsa nec in corpe subdito pctīs ut in sapiētiæ libris traditū ē, habitare dignet. Credibile igit ē, eos, nō min⁹ propter illā uitę suę ipuritatē, q̄ propter ingeniorū suorū arrogātiā, in illas hęreses incidisse, atq; adeo in hāc reprobā mentē, ut hęc abominādā faciāt & doceāt publicitus. Quis itaq;, nō ex ĳs dilucide cernat, uindicē ipsius dei manū, nō mō sup mgr̄os istos. uerūetiā sup eoꝝ sectatores, q iusto dei iudicio, sic ꝓrsus excecati sūt, toties admoniti de pniciosis errorib⁹ suis, atq; id, p eos q uere orthodoxi sūt, pariter & scripturarū exercitatione celeberrimi, nihilo tñ suarū aīaꝝ, maiorē gerūt curā, q̄ si post hāc miserā uitā spes alteri⁹ nulla foret, nihilomin⁹ tñ surdiores sūt, q̄ asinus ad lyrā. Adsunt ei eis indigenæ cōplures, q negotiū istđ agūt, ingenti studio, & Erasmus in primis, q ptes ecclię catholicæ, cuiq; sectādū inuictissime docet. Iohā. itē Coclæus, uir pro fide catholica zelātissimus. Iohā. Eckius, quē in Anglia uidisse pgratū fuit. Hiero. Emserus, uir, & eruditus & grauis. Iohā. Faber. Gaspar Satzgerus. Iohā. Dittenbergus. Neq; desūt eis externi, inter q̄s & illustriss. Angliæ Rex Hēricus, eius nois. 8. locū p̄cipuū meret, q cū hęreticis istis egregie dimicās, ob id cognomētū defensoris fidei merito sortitus est. Cuius lucubratōes aduersus Luth. utinā Germani diligētius euoluerēt. Eius exēplo cōples animati scripsert. E qbus Thomas Morus, eq̄s auratus, morib⁹ & ingenio cādidissim⁹, neq; minori p̄stans eruditōe, tāetsi negotĳs regis & regni grauissimis, occupatissimus sit. Iohā. itē Pouelus theologus nō uulgaris. Guillielmus Meltonus Eboracēsis ecclīæ Cācellarius, theologus eximius, q de qbusdā capitibus hæresū Lutheri scripsit. Sed liber eius haudd ū p̄lo cō missus ē, sicut nec aliorū plimi. Hn̄t ex Gallia Iudocū Clichto. Stephanūq; Lōgolū. Ex Flādria. Iacobū Lathomū. Ex Italia deniq; Ambrosiū Catharinū. Hos q orthodoxi sunt optuit audire. Neq; eñ res minimi pōderis ē, de q̄ cōflictamur. Nō eñ agit de lana caprina, sed de salutis nr̄æ piculo. Periclitat eñ catholicę fidei ueritas ac proinde salus aīaꝝ æterna. Sed illi (q̄d deflēdū ē) nihilo maiorē suarū aīarū curā gerere uidētur, q̄ si post hāc miserā uitā spes alterius nulla foret. Cæterū neq; propter istā ultionē, q̄ traditi sūt in re

Sapiē. j.

Sapien. j.

Lutherani ꝓpter immunditiā prolapsi sunt ī hęresim

Roma. j.

D

Impugnatores hæreseos Lutheranæ.

E

probã mẽtẽ, illa p̃miserim. Est adhuc qddã mlto luculẽtius, in q̃ p/ spiciamus aptissime uindictã dei sup eos. Tradit enĩ in libro Genesẽos, de qbusdã q moliti sũt ædificare turrim, cuius culmẽ ad cœlũ usq; ptingeret, q̃tenus ita nomẽ suũ posteritati celebres redderent, de his inq̃ tradit, ꝙ quũ eẽnt pplus unus & unius labij, deus ita sup biã eorũ uĩdicarit, atq; linguas eorũ & sermões ita cõfuderit, ut nec alteri⁹ uocẽ intelligeret. Silis profecto nũc factiosis istis Lutheri sectatoribus, ultio cõtingit. Nã & hi cõceperãt animis nouã quandã ecclĩã erigere, q̃ sibi famã p uniuersũ orbẽ pararẽt, in q̃ molimine, mirũ ẽ q̃tũ uniti fuerãt & cõfœderati, ut q̃si unus hõ, uno corde & uno aĩo p̃diti uiderẽtur. Nec destitissent unq̃ ab hoc ope, ni de⁹ ex alto prospectãs, ecclĩæ suæ misertus, tãtã eoꝝ insaniã, linguaꝝ dissidio cohibuisset. Fecit enĩ, ut q ceu proceres & colũnæ inter eos haberẽtur, alter alterũ haudquaq̃ intelligeret. Dissidẽt enĩ inter sese, nec unus aliũ iã audire dignat. Carolstadiani (sic enĩ appellãt eos q Carolstadiũ sectãtur) dissensere iã pridẽ à Lutheranis, adeo ut alteri in alteros graues intulerint calũnias. Videre licet ex eplĩs noĩe Lutheri nup impressis, q̃ta sit inter eos de dogmatibus cõtrouersia Sed & Melãchthoni, q̃tũ à fide dignis audiui, nõ bñ conuenit cũ Luthero. Emersit & nũc tãdẽ alius ex nũero proceꝝ istoꝝ, Iohan uidelicet Oeco. q is & ipse uehemẽter à Luth. dissidet in plib⁹, quẽ tñ añ, manib⁹ & pedib⁹ sequebat. Lutherus ubiq; mordicus tenet sacrm eucharistiæ, nouũ testamẽtũ eẽ, Oecolãpadi⁹ in libello, quẽ de gemina (ut ait) uerboꝝ dñi expõne nup ædidit, apte docet non eẽ testamẽtũ, sed testamẽti obsignationẽ, his uerbis. Porrò manifestariũ ẽ ex nono cap. ad Hebræos, nõ hũc nostrũ ritũ, eẽ ipsum testamẽtũ, sed sanguinẽ illũ, q semel effusus ẽ in cruce, eẽ obsignationẽ testamẽti, alioq cõsectaneũ foret, subinde innouari testamentũ, quoties cœnã dñicã mãducaremus. Vbi enĩ nouũ, ibi antiquatur prius, ad Heb. 8. ultra si sæpe nouũ testamẽtũ, sæpe moriet Chrũs Hæc & alia in hũc modũ adducit argumẽta, ut cõuincat, nec ritũ hũc, q̃ nos iã utimur, neq; sanguinẽ in cruce fusũ, eẽ testamẽtũ, sed obsignationẽ testamẽti dũtaxat Lutherus audacter inuitat cũctos, q̃tũ uis impuri flagitiosiq; fuerint, ad sacramẽta sumẽda corpis & sanguinis Chri. Oecolã. plerosq; putat arcẽdos, nisi, cũ emẽdatioris uitæ proposito accesserint. Sic enĩ in eodẽ libello scribit. Mltos qdẽ hacten⁹ uidim⁹ astare aris, & mltas audire missas. Sed q̃ fructu:

Tertia ratio. Mentis elatio Gene. ij.

Lutherani in sectas pugnãtes diuisi sunt

F

Primũ dissid.

Secũdũ dissi.

Nō desistebāt ab adulterijs, nō ab usuris, nō à crudelitate ī paupēs, sed pēsum suū absoluisse putabāt, si ad horulā tēplis īterfuissent.

Dissidium, 3. Nec mirū, quū ecclīastica disciplina penit⁹ īterciderit, nemine à sacris pphanos discernēte, ut dijudicaret corp⁹ dñi. Hęc ille. Lutherus cōstāter docet ī euch, uerū Chrī corp⁹ una cū suba panis cōtineri. Oecolāpadi⁹ apte negat illic adesse Chrī corp⁹, ut mox fusius audituri sum⁹.

Vltio diuina. ē Lutheranorū dissentio. Quis hic nō manifeste uidet vlciscētē dei manū, q̄ tanto dissidio pcussit istorū linguas? Quis nō cōspicit, p ecclīa sua pugnasse deū? q & cōfusionē istā, dissidētiū hostiū labijs, īgessit, fecitq;, ut alter ī alteri⁹ iugulū armet, atq; ita mutuis ipsorū iaculis cōmunē ecclīæ sniam defensarēt.

G Nā uterq; nesci⁹, arma mistrat ecclesiæ, qbus ipi cōfodiant. Quicqd eī Luther⁹ aduersus Oecolā. affert, ut euincat in eucha. uerū eē corp⁹ Chrī, id (qs nō pspicit) ecclesiæ ptes corroborat? Et rursū, qcqd Oecolāpadi⁹ pfert, ut statuat hūc panē haudquaq̄ eē corp⁹ Chrī, mirifice cōfirmat ecclīæ decretū.

Catholici iugulant Lutheranos ppriis spiculis.

Matth. 28. Quare iā exploratissimū ē, q̊d olim pollicit⁹ fuerat Chrs. Ecce ego uobiscū sum oīb⁹ dieb⁹ usq; ad cōsūmationē seclī.

Chrs manet cū fidelibus ī mundo. Certissime nobiscū ē, & à nob stat atq; p nrā dimicat pte. Nobiscū eī eē nō dubitam⁹, nō solū uirib⁹ grāæ, simul & afflatu spūs sui, uerū etiā realr in sacro corpis & sanguīs sui. Cū Lutheranis & Oecolā-

Matth. 26. Lucæ, 22. padianis haudquaq̄ ē. Et qd mirū, quū isti Chrm cōtra suā ipius doctrinā aptissimā arceāt ab hoc sacro, q̊d cōfecit ipe, nobisq; reliquit cōficiēdū. Illi ṽo cū corruptibili pane cōtra priorū patrū unanimē sniam. Chrm̄ īdigne cōsociāt. Nobiscū igit ē, q ṽitati ṽbor ei⁹ īhærētes, fidelē eorū īterptationē à maiorib⁹ nrīs nob cōmēdatā āplectimur. Quib⁹ eī istd (pcor) olim pollicit⁹ fuit Chrs? Nū solis aplīs? Nequaq̄. Nā alioqn oportuit & aliqs eorū in ecclīa māsisse usq; ad cōsūmationē seclī. Sed & aplīs & aplorū successorib⁹ oīb⁹ istd pmisit, q̄diu foret hic ī terris ecclīa duratura. Nobiscū igit, q de successiōe ista glīari possum⁹, hauddubie Chrs ē, nō cū hæreticis illis, q nec eorū, q successerūt aplīs, nec ecclīæ decreta recipiūt. Qui fieri pt, ut cū suorū & ecclīæ suæ possit hostibus eē? qn̄quidē olim dixit. Qui uos spernit, me spernit.

Lucæ, 10. Isti nihil uerent & ecclīam & priores oēs pres cōtēnere. Quāobrē & Chrm̄ ī illis cōtēnunt.

j. Iohan, 2. Nihil igit ad eos ptinet ecclīæ successio, nec proinde pollicitatio prior. Exierūt è nob; & si Iohāni credim⁹, nō erāt ex nobis. Nā si fuissent ex nobis, ut idē ait, pmansissent utiq; nobiscū. Quare nihil ad eos prior pollicitatio spectat. Hostes eīm Chrī sunt & ecclesiæ

suæ.

suę. Propter q̄d (ut Pauli v̄bis utar) ira dei de cœlo palā fit sup eos nimirū, q̄ v̄itatē i iniustitia detinēt. Norūt ei scripturas & pticipes facti sunt mysteriorū dei, & tñ cū ipis scripturis aduersus ueritatē aptissime pugnāt. Ac ,ppterea, quēadmodū oñdim⁹, qa noluerīt agnoscere mysteriorū ueritatē, tradidit eos de⁹ in reprobā mētem ut facerēt q̄ nō cōueniebat, repleti oī iniustitia, scortatiōe, v̄sutia, malicia, iuidia, cæde, cōtentiōe, dolo, malis p̄diti morib⁹, susurrones, obtrectatores, cōtumeliosi, elati, gloriosi. Nā hęc oia citra cōtrouersiā in illos cōpetūt. Et primū de scortatiōe nō ē dubiū, quū palā cōfiteanł se cōtinere nō posse, sed & scortis abutunł coniugij p̄textu: Nec deest eis v̄sutia, cū technis plurib⁹ & sycophātijs abundēt, ob scripturas passim detorquēdas. De cędib⁹, qs ābigat, cū tāta strages, tot milliū Chr̄ianorū, eorū occasiōe iā facta sit. Cui⁹ utiq; toti⁹ effusi sanguis, rei nō imerito sūt hn̄di. Maliciā eorū, iuidiā cōtētionē, dolos, mores iprobissimos, obtrectatiōes, cōtumelias, elationē animi, gl'iolæ captationē, ignorare nēo p̄t, q uel unā ei⁹ libelli paginā legerit, quē scripsit dudū Luth. aduersus Regē Angliæ illustriss. Semp itaq; bn̄dicał de⁹, & collaudeł, atq; magnificetur ab eccl'ia sua cui⁹ tā solicite curā agit, ut hæreticos istos, q tāto fœdere cōiurarūt aduersus eā iā iter seipsos tātope fecit discrepare, ut in sūmis istis Chr̄ianæ religiōis mysterijs secū adeo pugnēt. Nā alter affirmat ex v̄bis Chr̄i uerū ipi⁹ corp⁹ i sacr̄o cōtineri. Alter ex eisdē v̄bis prorsus negat. Et q̄ magis è diametro pugnāt, q̄ q; ibi uerū corp⁹ sit, & ibi nō ē uerū corp⁹? Vbi nūc ē, q̄d toties iactauit Luthe. scripturā sacrā p sese certissimā, facillimā, aptissimā suip̄sius iterp̄tē eē? Nā si uerū id sit, cur iter Luth. sectatores, tāta in scripturis hallucinatio? Cur tātę cōtētiōes & dissidia? Cur Philippo Melanch. cū illo nō cōuenit? Cur Oeco. q sese lr̄arū & scripturarū pitissimū existimat, Luthero cōtradicit? Cur allatrauit Carolstadius? Cur Zuingli⁹ relucłał? Cur Argētinēses, hoc ē Capito Wolfangus, & apostata Lābert⁹ Oecolāpadij ptibus magis fauēt, q̄ Lutheri? Cur deniq; Balthasar⁹ diuersā à cęteris ichoauit sectā? Vñ (q̄so) tot iter sūmates hui⁹ pestifæ factiōis, cōtraria dogmata, nisi ,ppł obscuritatē scripturarū et difficilē earū intellectū? Iā res ipā palā docet scripturas nec ita facillimas et aptissimas eē, atq; Luther⁹ eas olim asseuerat. Sed & q̄rsū iā euanuit, q̄d toties Luth. iactitauit, sua oia dogmata se hr̄e de cœlo. Qūo nūc istđ suadebit nobis, q nōdū p̄suaserit suis. Intelligis lector ex his, q̄ iā dixim⁹, sue

H

Roma. j.

Luthera. sunt scortatores.

Versutia sunt pleni.

Stragibus occasionē pręstiterunt.

Vicia pluria Lutheranorū

Grarū actio authoris.

Contradictio uera Luthera

Insultatio. j.

Qui Luthera ni ex scriptu ris secū pugnēt ,ppter obscuritatē.

Insultatio. 2.

factiōis primarios, nullā ī hac re Luth. fidē adhibere. Nā si psuasū eis istd eēt, nūq̄ ī hoc dogmate cū illo tātope digladiarent. Ad hęc, q̄ iā
Insulta. 3. aufugit poplarisiudicij de dogmatib⁹ certitudo qua ad captādā popularē aurā plurib⁹ idē astruere molitus ē, quū iā hi q p utabant fuisse colūnæ, tātope cæcutiāt ī scripturarū iterptatiōe. An nō Oecolā. populosū hȝ auditoriū, & innūeros opiniōis suæ fautores? q̄ꝝ iudicio si stādū fuerit, tū idē uerissime synceris simeq́ꝫ scripturas iterp̄tat? Habet itidē & Luther⁹ plurimos, & eosdē eruditos, q libellis ęditis, hāc Luth. interp̄tationē ceu uerissimā affirmāt. Verissimū tn̄ ē, nō posse iudiciū utriusq́ꝫ ptis uerū eē, imò certissimū ē potius, ꝙ utriusq́ꝫ factiōis author, falso fuisset ite:p̄tatus, uti mox oñdere minime dubitamus.
Insulta. 4. Ad hęc, ubi nūc ē fides, quā hi pestilētes hæretici tātope gl'iati sunt,
Ephes. 4. in suis pectorib⁹ residere. Nā, si Paulo credim⁹, Vnus dn̄s ē & una fides. Et sicut nō ē diuisus Chr̄s, ita nec fides ī seipsa diuersa ē. Si tu aliter credas, q̄ ego, aut tibi necesse ē, aut mihi, nō eē uerā fidē. Qn̄ igit de sup̄mis hisce mysterijs à Chr̄o traditis eccl'iæ suæ Luther⁹ tā contradictorie credit Oecolapadio, nō p̄t ī ābob⁹ uera fides eē, q̄ & una est, imò qm̄ utriusq́ꝫ fides, tū ab eccl'iæ, tū à priorū oīm patrū, q successerūt ap'lis, fide, tā lōgissime distat, palā ē neutri⁹ fidē uerā & uiuā eē. Discāt igit à puersissimis istiusmōi scripturaꝝ iuersiōib⁹, & ad ueK
rā & unicā eccl'iæ fidē aliqn̄ tādē se cōuertāt. Sed nūq̄ istud fiet. Nā
Hæretici in pfidia perstant. Tit. 3. uerissime de hmōi sectaꝝ hoībus scripsit Paul⁹, eos post unā aut alterā admonitionē eē fugiēdos & ,p euersis hn̄dos, utpote q à suis cōscientijs dānati sunt. Vis ut hui⁹ rei satis euidēs argumētō tibi proferā? Luth. crebro testatus ē, se de errore suo libēter uelle doceri. Sic eī in p̄fatiōe ad Gala. testat: Hic eīm, qa res dei & serio maxia ē, abs q̄libet puero erudiri cupio. Idē & Oecol. pollicet in huius libelli principio. Pacē (inqt) offero, eāq́ꝫ nō simulatā: Erudiri, si errauerim, bn̄ficij loco ducerē. Sed hęc hęreticorū oīm una uox ē, nec tn̄ hoꝝ quisq̄ ab alijs erudiri se patit. Erāt hi iā pridē amicissimi iter se, Luther⁹ inq̄ & Oeco. & tn̄ certū habeo neutrū alteri cessurū ī opiniōe sua. Neq́ꝫ eī Lu. q se certū eē toties tactitauit, sua dogmata oīa se hr̄e de cęlo, patiet aliq̄d è suis dogmatib⁹ reuocari. Sic eī exponeret & cętera oīa sinistrę cuidā suspitiōi, sed & seip̄m pderet, q̄si q̄ falso mēdaciū istd ad circūueniēdā, plebē fuisset cōmēt⁹. Atq nec Oecolāp. cui secretissima pectoris Lutherani cognita sūt, q́q́ꝫ ,pbatiōes oēs optīe callet, q̄s ,p sua defensiōe Luther⁹ afferre nouerit, cū iā dogma plane cōtradictoriū ,pfiteat, nō se patiet à Luth. deinceps erudiri. Q; si nūc alter istorū alterū erudire nolit, q sibi fuerāt olim cō mystes & amicissimi, putabis

eos ecclīã post hac unq̃ audituros: Vtinã istd̄ fieret ul' sero. Sed Paulus me nō sinit, ut istd̄ credã. Paulo si qs fidē habeat, nūq̃ istud fiet. Id tñ lucri, nos ex illorū cōtrouersia, benignitate dei cōsecuti sum⁹, ut fidei ꝟitas, q̃ ꝑ iterruptã patrū ab ipsis primis aplīs successionē ad nos usq; ꝑuenit, i ecclīa catholica cernim⁹ ꝑpetuari. Quare sp bñdicat op tim⁹ maxīus de⁹, q talē īter ipsos hęreticos, & capitales hui⁹ ꝑniciosissimæ factiōis añsignanos, īduxit cōfusionē, ut iã error eorū cūctis gētib⁹ & pplīs manifestari⁹ eē possit. Sed nūc ad rē ipsã ueniam⁹. Interꝑtatio Luth. de ꝟbis cœnę dñicæ, q̃ sit absurda, satis liq̃t, opinor, ex apologia, q̃ nos ꝑ Rege illustri. Lutheri maledictis, furijs, & insanijs rñdim⁹, p̄sertim i ea ꝑte, q̃ molit panē demōstrari, qñ Chrs dt: Hoc ē corpus meū. Nūq̃ ei ullis argumētis efficiet, ut hic panis sit hoc corpus. In q̃ snia, nobiscū etiã Oecol. ultro cōsentit, & plane cōuincit opinionē Luth. prorsus erroneã eē, quēadmodū ifra ꝑspicuū fiet. Reliquū ē igit, ut ipsius etiã Oeco. expōnē, nihil minus ab ipsa ꝟitate distare mōstrem⁹, id q̃d ꝑ ipsi⁹ Chri grãm, nos abūde p̄stituros minie dubitam⁹. Verūtñ, antea paucis admonēd⁹ ē lector de strophis, technis atq; sycophãtijs, qbus ille passim utit. Fucis primū & mēdacijs unice cōfidit. Nullū ei autorē, q̃tūuis apte scribētē, facile produces, quē ille suis p̄stigijs nō i ꝑtē suã i pudētissime detorq̃at. Qua arte cōtēdit etiã suo dogmati ueteres astiplari, cū tñ plusq̃ ex diametro secū pugnēt oēs. Adde, ꝙ in id īpudētiæ p̄cipitiū corruerit, ut nihil erubescat, id, q̃d alijs uitio ꝟterit, ipse freq̃nti⁹ usurpare. Nã Gratianū haud semel incessit, ꝙ trūcatim recēseat autores, at ipse, de⁹ bone, q̃ creberrime detrūcat eos, ac fœde mutilat, nūc initiū alicui⁹ testīonij surripiēs, q̃d alioq maximã lucē afferret, nūc caudã, ex q̃ toti⁹ negotij itellect⁹ pēdet abscindēs, aliq̃ties i medio, ꝟbū aut sniam itegrã expūgēs. Q̃d si fortassis unū aut alterū ita tractaret, uix repias q id ferret, at nūc prorsus intolerabile ē, cū ad hūc ferme modū oībus abutat. In q̃ certe, Luthero, q̃tūuis īpio, lōge deterior ē. Nã ille cū cernit authores aliquos opiniōibus suis aduersari, nō impudēter cōtēdit eosdē pro se facere, neq; fucis & falsis glossematibus eos deprauare, & in sensum suū inuitos trahere molitur, sed apte negat, uelut sniæ suæ prorsus aduersantes. At callidius & ꝟsutias negotiū suū agēs Oecol. hæresi suæ subscribere cūctos, q cuiuspiã authoritatis fuerint, ośdere conat, nisi forte tã dilucida claraq; sint eorꝝ testīonia, ut nullas glossas admittãt. Tales igit, si qñ cōtingat occurrere, iã alijs artib⁹ & dolis utit. ut pōdus autoritatis eis leuet. Nã aliqñ calūnias īpingit autorib⁹ q̃ fidē eis abroget, sicut & Damas. autorē sane probatū, & Hieronymo uetustiorē

Tit. 3
Fruct⁹ dissentionis Luthe.
In defensiõ Regiæ ass. cōtra cap. Babyl. ca. 4. §. 10. folio. 34. A.
L
Admonitio lector.
Mēdacijs utitur.
Authores truncat.
Calūniat authores.

te in eadem contione minatus est his, qui scrutari magis, q̃ credere mysteriũ tam augustissimũ niterentur. Hic (inquit) insigni quadã, & colũbina simplicitate nobis opus est, ita, ut à curiositate q̃ maxime alieni simus, om̃ipotentiæ uerbi dei, & non imbecillitati mẽtis nostræ fidem adhibentes, curiositas nostra semper deo ingrata, & ubiq; periculosa, ita hic periculosissima, debiles oculos excæcat sol inspectus. Scrutatorẽ maiestatis pessundat excellens claritas. Hæc in illa contione uerè dixit Oecolampadius, & de seipso nescius protulit iudicium. Excæcatus igitur est, & in reprobam omnino mentẽ datus, ꝙ ingenij sui uiribus fisus, augustissimũ istud mysterium nimia curiositate scrutatus sit. Scite igitur Erasmus in Diatribæ sua, quã pro libero arbitrio contra Lutheꝝ ædidit, scripsit. Sunt in diuinis literis adyta quædam, in quæ deus noluit nos altius penetrare, & si penetrare conemur, quo fuerimus altius ingressi, hoc magis ac magis caligamus, quo uel sic agnosceremus, & diuinæ sapiẽtiæ maiestatẽ imperuestigabilẽ, & humanæ mẽtis imbecillitatẽ. Ad quod, & ex Pomponio Mela de specu quodã Coricio, producit exemplũ, hic specus, ut fertur primum iucũda quadã amœnitate accedẽtes allectat ac ducit ad se, donec altius atq; altius ingressos, tandẽ horror qdã, ac maiestas numinis illic inhabitantis, eosdẽ submoueat. Neq; ignorauit Oecolampadius, quid Ozæ contigit, qui prophanis manibus archam ausus est attingere, aut quid esset comminatum his, qui propius montẽ fumigabũdũ, accedere nõ formidarent. Mens itaq; longe q̃ par esset curiosior, atq; nimia literaꝝ, & ingenij sui fiducia, Iohannẽ Oecolampadiũ in hanc tam impiã caliginẽ haud dubie præcipitauit, ut contra mentes omniũ ueteꝝ, & contra totius ecclesiæ consensum, uerbũ illud Christi, hoc est corpus meum, præsumpserit exponere. Sed iam ad exordium ueniamus.

Ex Diatribæ Erasmi.

Specus Coricij

2.Reg.6.j. Paral.j3. Exodi.j9.

¶ Artificiosa sui excusatione, que seculum potius q̃ spiritum sapit, vtitur. Caput primum.

OECO. A

Xcitarunt quidẽ me torpescentẽ, nihil tale cogitantẽ & amici, & aduersarij, & quantũ illi blande, tantũ hi importune, ut ea quæ publicè de eucharistia pridem asserueram, chartis quoq; commendarem.

ROF. ¶ Non remorabor lectorem in his nugis refellendis. Tñ id qđ

alicuius

alicuius momenti fuerit attingã, lacinias uerbo℞ quibus diffluit, quæq; solũ ad pompã orationis, & ad circũuentionẽ lectoris faciunt, prætermittã. Cur chartis ea, quæ de eucharistia pridem concionatus fuerat, cõmendauit, aperit, at quid impulerit eum, ad tã tam inconstantiã, ut his quæ prius non omnino pessime tradiderat, nunc cõtraria doceat, & penitus perniciosa, huius profecto dogmatis, nullus alius spiritus excitator fuerat, q̃ Satanicus. Institutum authoris. Satanas adegit Oecolam: in errores.

OECO. Bona aũt in domino spes, ut periculosa tanq̃ periculo carentia, ne detrectarẽ, animos mihi addidit, ac confirmauit maxime, quod nonnihil lucri sanctioris affulgeat. B

ROF. Ad hunc ementitũ fulgorem ante hæc tempora, duo miseri, sordidiq́; hæretici, naufragati sunt, Berengarius, & Wiclefus, ut nõ solus ipse de hac hæresi glorieris. Nec aliunde sanè fulgor iste, prius quidem illis, nunc uero tibi scintillauit, q̃ ab ipso Satana, qui nonnunq̃ transfiguratur in angelum lucis, quemadmodum ipse Paulus testatur, ita ut nihil mirum esse debeat, si ministri illius personam in se transferant, quasi sint ministri iustitiæ. Sed finis eorum erit secundum opera eorum. Error Oecolã pa. uetust° est. 2. Co. jj.

OECO. Nisi eñ q̃ doceo in gloriã dei, utilitatẽq; fratrũ cessura sperarẽ, nemo tãtæ apud me authoritatis foret, cui parerẽ, de talibus scribere hortanti. Nunc aũt & utilia & pia traditurũ me, nihil ambigens, id operæ tam amicis, q̃ aduersarijs debeo. C

ROF. Erat Oecolampadi, quando sane & sancte atq; pro decretis ecclesiæ catholicæ docuisti. Erat rursum, quando Luthero consentiens longe aliter, q̃ nunc sis interpretatus, etiam docuisti. Nunc autem in hoc dogmate, non solum ecclesiæ catholicæ, uerumetiã prçceptori tuo Luthero, palàm contradicis. Vnde igitur nunc certitudinem aliquam ampliorẽ habes, ꝓ iam dicas nihil ambigere te, quin utilia piaq́; sis traditurus? Bis ante fallebaris, ut iam ipse somnias. Et quare nunc item falli non possis, quum reuelationem huius erroris, nisi ab ipso spiritu erroris, nullam acceperis. Oeco. uariat i doctrina. A spũ erroris decipiť Oecolampadius.

OECO. Illis quidẽ, ut in doctrina confirmati, libenter etiã in officio remaneant, his autem, ut ex inimicis, redditi amici, uel saltẽ cessent à conuicijs & obtrectationibus. D

ROF. Amicis quidem id præstabis, ut si per te cõfirmarentur in hoc pestilenti dogmate, nõ potuissent à quouis hoste letaliori Amicis offi: & ab inimicis ledendus

uulnere percelli, de inimicis uero, talem, & tam acerbam sumes ultionem, ut nec facile cogitari poterit, unde peius illis & deterius incommodares.

E OECO. Nam dũ mihi maledicunt, animabus suis male consulunt. Aut si omnino decretũ eis, maledicẽdo pergere, suũ prius morbũ prodituri, quàm meam incõmodaturi sint innocentiam.

ROF. Male ergo consuluit animę suæ beatus Policarpus, ecclesiæ Smyrnensis ep̃us & auditor quondã Iohannis Ap̃li, quem Hieronymus, in cathalogo uirorũ illustriũ refert, hæretico Marcioni plurimũ acerbe respondisse. Quũ eñ ipse Polycarpus forte fortuna Romæ Marcionẽ obuiũ habuisset, & is illũ ita percõtaretur. Cognoscis ne nos? Respõdit Polycarpus: Cognosco primogenitũ diaboli. Nõ sunt igĩ hæretici molliter, aut dissimulãter ab orthodoxis tractãdi, præsertim hi, qui toties admoniti, super errore suo nunq̃ resipiscunt, sed altius atq; altius in sordes illas immerguntur, quẽadmodũ & tibi iã cõtigit Oecolampadi.

Histo. eccl. li. 4. ca. 13. a.

Nõ ẽ blãdiendũ hæreticis.

F OECO. Tãetsi q̃tũ ad me attinet, aspergi me uel innocẽtẽ, pbris coram hominibus, q̃ illos mala conscientia ambulare coram deo minoris faciam.

ROF. Tibi scilicet tantæ curæ est, ut homines bona conscientia, coram deo ambulent quum ipse rubiginosam, & cauterio notatam, ut Paulus ait: habens cõscientiam, hac perniciosa hæresi, mẽtes & cõscias oĩm, q̃tũ in te est, inficere, pariter & corũpe studeas?

i. Tim. 4

G OECO. Porrò certus sum amicorum desyderio satisfieri, qm̃ suopte ingenio, uel nõ multũ repugnãt, uel si nõ ubiq; q̃tũ satis respondetur, in his quæ nõ contrà deum libenter conniuent.

ROF. Si in hac expositione tã execrãda, uel cõniueant, uel nõ uehementer reluctentur, amici tibi sunt suo malo. Nã & iacturã incurrent rerũ, quas obtinent p̃ciosissimarũ, nimirũ animarũ suarũ. Enimuero tã chara cuiq; sua deberet anima esse, ut (si Chr̃o credimus) totius huius mundi lucrum, amittere potius teneatur, quàm animæ suæ detrimentum pati sustineat.

In periculũ aĩæ assentiũt Oecolã.

Matth 16 Mar. 8. Lu. 9.

H OECO. At cum aduersarijs quo pacto sit agendũ, mente uehementer angor. Pacem offero, eamq; non simulatam, Erudiri si errarem, beneficij loco ducerem.

ROF. Istud omnes hæretici pollicentur, se paratos, uidelicet

ut eru-

ut erudiantur, quum tamen ex eis facile reperies neminem, id ferre posse, ubi quis eos, de errore & hæresi, cõmonuerit. Tam obdurati corde sunt, ut propter inopiam gratiæ, non sit, qua penetret ad eos resipiscentia ueritatis. Heretici ñ patiunt̃ erroris commoneri.

I OECO. Nolim contendere, nolim rixari, nolim osores meos, etiam offensus, habere peius: hoc magis specto ut ueritati cedentes detrahendi finem faciant.

ROF. Quid hoc aliud est, q̃ te cessurũ nemini, cupere tamen, ut oẽs citra cõtentionẽ & contradictionem aliquã, in tuam hæresim consentiant, Certũ eñ est, te nullis iam argumentationibus, aut suasionibus, ab hoc tã alto p̃cipitio, in qđ, post tanta gustata à deo beneficia, sponte prolapsus es, denuo suscitari posse. Nã fieri nõ potest, authore Paulo, ut qui semel fuerit illuminatus, gustaueritq; donũ cœleste, & particeps factus fuerit spũs sancti, gustaueritq; bonũ dei uerbũ, ac uirtutes futuri seculi, si prolabatur, denuo renouari per pœnitentiam. Nemo alius q̃ tu ipse melius nouit, q̃ in te competant hæc omnia. Oecolã. neq̃ ab errore reuocari. Heb 6. De pœ. dis. 2. c. Si eñ. uersi. Paulus

K OECO. Precorq; dñm nostrũ Iesum Chr̃m, ut cuius munere, pect⁹ meũ ĩuidia caret, eiusdẽ dono & stilus neminẽ exasperet, aut si quẽ tristitia afficiat, tristitia afficiat utili, nõ conficiat dãnosa.

ROF. Quid tibi cũ domino Iesu, qui fide uerborũ eius careas qui tã apertissimis eius uerbis, non credas, sed eadẽ aduersus totius ecclesiæ fidẽ, sinisterrime torqueas. Vna fides est, ut Paulus ait, & eadẽ unius ecclesiæ catholicæ, extra quã, nulla salus est. Tu igitur qui neutiq̃ huius ecclesiæ tenes unitatẽ (ut mox apertius ostendemus) fidẽ hanc unam, quæ deo sola placet, nequaq̃ habes. Quare nec tibi quicq̃ est cũ Christo commertij. Oecolã. tor q̃t uerba Christi. Ephe. 4.

L OECO. Equidẽ, illis nõ succenseo, quos p ignorantiã peccare noui, in quorũ ualitudinario non ita pridẽ & ipse decubui, maximeq; in me didici, quid sit hõ, & quantũ gratia dñi opus habem⁹ omnes, angor tñ mecũ, qũo illis tã exasperatis respondeã. Suspitiosæ sunt inimicitiæ oẽs, in alienis propria sibi crimina quæruntur obijci, in malam partem interpretantur, etiam quæ candidæ fiunt ad excusationes obturant aures, beneficijs irritantur, preces aspernantur, deniq; in solis gaudent lapsibus, utinam autem uel illis saturati placidiores fierent.

ROF. Si quis enumerare lapsus tuos uelit, & eos qui cũctis innotescũt, haud paucos eos esse cõperiet. Ego tres hic tm̃ recensebo. Grauis utiq; lapsus fuit, quum à fastigio sanctæ religionis, rursum ad pristinas seculi sordes, corruisti: deinde, grauior, quũ ab ecclesia decideris in hæresin Lutheranam. Postremo, nunc in lutũ adhuc pestilentius, incidisti, negans in eucharistia corpus esse Christi, quod ille modis omnibus fatetur.

¶ Calumniatur immerito magistrum Petrum Longobardũ collectorem sententiarũ. Cap. II.

OECO. Ge consulta dissimulatione, p̃teritis illis, quãdoquidem omnino respondendũ est, ad errorẽ cõmunẽ magistrũ me conuertã, ne condiscipuli expostulari secũ autumẽt Is em̃ est, qui nos simul in barathrũ erroris p̃cipitauit. Bibimus ex eius fontibus, non aquã uiuã, sed ne quid dicã asperius, turbulentã. Non aũt Thomã Aquinatem, neq; Albertũ, neq; Scotũ, neq; ex recentioribus quempiam traducere est animus: Sed Petrũ illum sententiarum consarcinatorem, quem Magistrũ appellant, incuso, qui & ipse errorem suũ rapsodo alij, ut Damasceno, uel Gratiano affricare posset: Neq; hoc ago, ne alijs beneficijs uelut ingratus eũ arguens. Sed meam aliorumq; seductionem dissimulare non debeo. Quin nec hominem qui in iudicio dñi aut stetit aut cecidit, exosum. Sed errorem profligatum uelim, qualẽ aut ille auxit, aut alij non multum ab eo uariantes, auctum, aliqua ex parte: sed non integrum purgarunt. Quapropter nec cũ laruis pugnam ineo, q̃uis ante aliquot annos è uiuis ille excesserit. Viuit em̃ liber eius adhuc, Myriadibus aliquot satellitum stipatus.

ROF. Hic sanè perperam Oecolampadi Petrũ Lombardũ, in ius uocas, qui priorũ patrum, uti mox ostendemus, & totius ecclesiæ diffinitionẽ secutus, asserit in hoc sacramẽto, sub speciebus panis & uini, uerum corpus, & uerum Christi sanguinem cõtineri. Quid ergo deliquit uir iste, qui nihil noui cõmminiscitur, sed ea tantum affirmat, q̃ à ueteribus ante tradita fuerant, etiam citatis ad hoc ipsum fidelibus eorum testimonijs. Neq; enim hoc sibi, uelut suum inuentum arrogat, sensu carnis suæ inflatus, uti plærisq; contigit, sed uestigijs patrum, & totius ecclesiæ decretis inhærens, se filium obedientiæ monstrat, nihil in illis libris docens, quod no-

[Margin: Li. 4. sen. dist. 10.]

[Margin: Petrus Lõbardus ecclẽsiæ filius mãsit.]

prino

priorum patrũ sententijs cõmunierit. Propter qđ, & summa modestia libris illis, quos non exiguo labore digessit, titulũ humilẽ adhibuit, nempe super sententias. Eiusmodi sanè modestiã Oecolãpadi, nũc in te desydero, qui sensu tuæ carnis inflatus, & existimatione tuæ eruditionis tumidus, cæteros præ te uideris contemnere. Quid enim alioqui uirũ istũ, cuius lucubrationes tot eximijs ingenijs cõprobatæ sunt, probro & per contemptũ ipse consarcinatorẽ, Rapsodũ, & Gnomologũ appellitas? An putas eos omnes, qui libros eius amplexi sunt, asinos fuisse, nihilq; habuisse indicij? longè profecto falleris, si istud existimas. Defuit illis eloquentia, non inficior, sed nõ defuit peritia scripturarum. An tibi uisus est Thomas ignorasse scripturas? cuius cõmẽtarios admirati sunt, etiã hi, quibus eloquentiæ principatus tribuitur. Erasmus utiq; uir admirabili iudicio, quẽadmodũ in suis liquet annotationibus, his p̃conijs diuũ Thomã effert. Meo quidem animo nullus est recentium Theologorũ, cui par sit diligẽtia, cui sanius ingeniũ, cui solidior eruditio. Sed & Iohãnes Picus Myrandulanus, eundẽ Thomã florem theologiæ censet merito uocandũ. Adde, q̃ idẽ de cæteris disputatorũ familijs loquens, ita scribit: Et in Iohanne Scoto uegetũ quiddam atq; discussum, in Thoma, solidum & æquabile: in Egidio, tersum & exactũ: in Francisco, acre & acutũ in Alberto priscum, amplum, & grãde, in Henrico, ut mihi uisum est, semper sublime & uenerandũ. His etenim præconijs Mirandulanus ipse censuit illorũ ingenia collaudanda, quos tu, præ tumore mẽtis, quo p̃ditus es, minoris facis q̃ nihili. Præter hos tñ innumeri sunt, qui cõcorditer sentiunt, panẽ in eucharistia uere mutatũ esse, in corpus Chrĩ, imò tota successio Christianorũ, q̃ primũ à Chro cœpit, & inde per ap̃lus, & cæteros patres, ad nostra usq; tp̃a p̃manauit, hoc ip̃m firmiter credit. Quãobrẽ, quũ hæc tota successio, q̃ & ecclesia catholica uocatur, hanc sententiã, ceu cõpertissimã fidei ueritatẽ, tenuerit hactenus, nẽpe q̃ panis in eucharistia trãsit in uerũ corpus Christi. Tu plurimũ impudenter mihi uideris hui⁹ rei culpã, q̃ prorsus nulla ẽ, in authorẽ libri sentẽtiarũ reijcere, quẽadmodũ, his uerbis facis. At errorum (inquis) communem magistrum me conuertam, ne condiscipuli expostulari secũ autument. Is enim est, qui nos simul in barathrũ erroris præcipitauit, Verum

Thomę p̃conium ab Erasmo

Iohã. Frãs. picus itẽ & ipse mire commẽdat Thomam & stilũ excusat

Laus theologorum.

Corpus Chrĩ sub specie panis eẽ ab omĩbus creditur.

hic

hic Oecolampadi nullus error est. Quod et lector quiuis pius perspiciet, quum ex aliis quæ disserturi sumus, tum ex præfationibus duabus, q̃ sequentur, quarum altera tertio libello p̃fixa, quatuordecim corroborationes memorat, quibus in huius sacramẽti fide solidari quisq; poterit. Altera, quarto libello prępostita, docet ab exordio nascentis ecclesiæ cũctos orthodoxos, qui quicq̃ hac de re locuti sunt, ita concorditer sensisse, pariter & successores eorum, per totũ ecclesiæ decursum, illis penitus cõsensisse. Q, si uerũ esse cõperiem⁹, ut & procul dubio uerissimũ est, qs iã ita desipiat, ut hoc qđ ecclesia tot annorum centenarios asseruit, errorẽ esse iam credat, & nõ magis ipsissimã ueritatẽ. Tua potius Oecolãpadi puersa expositio, uide ne manifestarius error sit. In cuius erroris barathrum haud dubie, tumor spũs tui, & is, qui rex est super oẽs filios superbiæ te p̃cipitauit, & fecit, ut cõtra tot sanctissimorũ, simul & eruditissimorũ patrũ, atq; adeo toti⁹ ecclesię cõcordẽ sentẽtiã, insani tui capitis phrenesim, sequereris, & eisdẽ om̃ibus tuũ ipsius iudiciũ, p̃ferres impudentissime. Cæterũ audiamus, quibus argumentis aut scripturis id doceas, errorẽ esse, qđ magister illic de sacramẽto corporis & sanguinis Christi tradiderit: Prius tñ hoc admonendus es, ut quũ dogma nouũ aduersus totius ecclesiæ cõsensum statuere moliaris, oportet illud adeo solidissimis argumentis cõprobes, ut nullis machinis, ea ualeãt expugnari. Alioquin ea tã facile reiiciemus, q̃ tu producis impudenter. Quis em̃ non iure, nos uocaret meros asinos, si relicta maiorum fide, q̃ tot modis firmata est, ad tuã perfidiã, absq; manifestissimis rationibus, & urgentissimis scripturis, diuerteremus. Nostra utiq; satis abũde constant, neq; alia probatione cõmunienda sunt, q̃ ꝙ à maioribus nostris fideliter nobis ante fuissent tradita. Nã si nullis aliis argumentis aut scripturis fulcirentur, q̃ nec desunt plurima, hoc solo, robustissime firmãtur, ꝙ per cõmunẽ & diuturnũ ecclesiæ consensum, stabilita sunt. Sed iã tẽpus est, ut audiamus tua. Sic em̃ primo recenses magistrum.

Supbia actus omibus reluctat Oecolã.

Haud facile fidẽdũ est insolitæ doctrinæ,

Fides de eucharistia ueterũ authoritate nobis certissima est.

B OECO. Ille igitur dist. Io. quarti libri: Asserẽtes Chr̃m eo tropo dixisse: Hoc est corpus meum, quo Paulus dixerat, petra erat Christus, proscindit & insectatur, tanq̃ insanos hæreticos: nõ animaduertens, quod interim faciat hæreticos, ex præcipuis & antiquissimis doctoribus quos in hac sententia fuisse, abunde cum gratia dei commonstraturum meconfido.

ROF. Hic primũ certus esto lector, nihil esse p̃ter inanẽ pollicitationẽ, quã nunq̃, ne ex uno quidẽ, qui orthodoxus habet, p̃stabit. Et quanq̃ ex Tertulliano, quẽ nemo nõ nouit hæreticũ fuisse, tantũ unũ proferat testimoniũ. Videbis tñ lector, eũdẽ in hac re sentire nobiscũ. Verũ, adhuc differt aggredi pollicitationẽ suã arte quadã, nimirũ, ut quod iã pollicitus est interim inhæreat lectoris pectori, ceu quiddã receptissimũ. Sed uenenũ istud fuge, quisquis fueris. Recordare qd Paulus dicat: Sermo eorũ ut cancer serpit. Nec tñ opinor quisquã adeo stultus est, ut uni hæretico, & eidẽ apostatę, nullã quoq; solidã probationem afferẽti, tã facile credat, præsertim in re tã seria, nẽpe, q̃ nõ aliter in eucharistia iam sit Christus, q̃ fuerat olim in petra. At hoc est, quod conatur Oecolampadius, nimirũ, q̃ figurate & solo tropo Christus dixisset, hoc est corpus meũ, hoc est, q̃ nihil aliud sit sacr̃m hoc q̃ figura quędã corporis Christi, nõ ip̃m uerũ corpus. Huius equidem hęresis (ut ante diximus) auctor fuit Berengarius, homo (si Gwimũdo Ep̃o credimus) indoctus, uita impurus, animo elatus, glorię sitiens, uolubilitati uerborũ cõfisus, qui nõ solũ de hoc sacro, uerũ etiã de baptismate, & cõiugio, cęterisq; sacramẽtis pessime sensit: sed & cõuitiator inuictus fuerat, quales iam sunt nostri tp̃is hęretici. Nã Leonẽ nonũ, qui Vercellensi cõcilio Berengariũ, & fautores eius, anathemate perpetuo, nisi resipiscerẽt, dãnauit, nõ põtificem, sed põpificem atq; pulpificẽ summũ appellauit. Et tñ erat is Leo, cõsensu omniũ, uir sanctissim⁹ habitus, quẽadmodũ Platina, cęteriq; historici fideliter tradiderunt. Sed iam ad Oecolampadiũ redeamus. Q̃ ait magistrũ Petrum proscindere, & insectari, tanq̃ insanos hęreticos oẽs, qui Christũ asserunt haud aliter, q̃ tropo quodã dixisse: hoc est corpus meũ, qd aliud faceret, quũ probe nosset, tantã in hac re patrũ cõcordiã, simul & totius ecclesię decreta, sup eadẽ accepisset? Quis eñ eos nõ merito dixerit insanire, qui cõtra tot patrũ sentẽtias, & totius ecclesię autoritatẽ (quę nemini dubiũ est) sp̃ũ sancto regi, iudicia sua pręferrẽt, neminem habẽtes opinionis suę ducẽ, pręter unũ aut alterũ, q̃s & alijs crassissimis ac fœdissimis erroribus fuisse lapsos, atq; p̃ hęreticis ab ecclesia iudicatos, manifestissime constat.

Falsa p̃ ueris pollicetur.
Tertullianus hæreticus fuit

2. Tim. 2.

Berengarius de sacramẽtis pessime sensit a terrore suũ reuocauit, de conse. dist. 2. ca. Ego Berẽgarius.

OECO. Neq; dissimulandus ille error est, quẽ multi ex uer-

bis istis suxerunt, ex quo & alij errores multi profluũt, Etenim nisi probe cauerimus ac circũspecti fuerimus, fieri potest, ut impingamus, uel in idololatriæ crimen, uel in crassæ cæcitatis caligine inuoluamur, terq; quaterq; miserabiles ac miseri, tanto magis deplorandi, quanto minus nostrã agnoscimus miseriã, & languidiore conscientia tanquam misericordiam omnem assequuti, iudicis aduenientis faciem non reueremur.

Eucharistiam adorãtes non idololatrant.

ROF. Nulli dubiũ esse põt, si nihil in eucharistia pter panẽ sit, qn tota ecclia iã per .xv. annorũ cẽtenarios, idololatra fuerit, ac proinde q̃tq̃t añ nos hoc sacrm adorauerunt, oẽs ad unũ eẽ dãnatos. Nã creaturã panis adorauerũt creatoris loco. At istud q stare pt, cũ pollicitatõe Chri, q se futurũ nobiscũ asseruit oibus diebus usq; ad cõsummationẽ seculi, quiq; missurũ spiritũ ueritatis se recepit, qui suggereret nobis oia, quæcũq; pridẽ ipse tradidisset. Qũo uerũ est, q spũs iste nobis omnẽ ueritatem aperuisset, si nos errore tam pernicioso, & tãto tẽpore, passus fuisset hallucinari? Aut qui põt integrũ esse, q Christus hoc toto tpe nobiscũ fuisset, si miserandã istam cæcitatẽ, à cordibus nostris nõ effugasset? Quãobrẽ si nihil aliud prorsus esset, hoc solũ Oecolampadi te potuit erudire, uerũ esse Christũ in hoc sacro, in quo p tot annorũ curricula, nemine patrum prohibente, Christiani semper Christũ adorarunt.

Matth. 28

Iohan. 14

D OECO. Illũ sane errorẽ in multis cordibus profundas adhuc agentẽ radices, pridẽ pro suggestu ipse cũ fratribus cauendũ apte monui, nunc aũt q̃ iuste hoc factũ sit, & q̃ procul à temeritate fuerimus, ampliori declaratione monstrabo.

ROF. Satius fuisset uenenũ istud in tuo pectore cohibuisse, q̃ ipm ad tot aniarũ discrimẽ, imò stragẽ euidẽtissimã publicitus euomuisse. Porrò q pollicearis te mõstraturũ, id abs te iuste factũ, & absq; temeritate q̃uis, ego nihil dubito, qn eos oẽs, q in hoc tibi credunt, sua frustraberis expectatiõe, quin & aperte tandẽ intelligent se potius abs te fuisse delusos.

E OEC. Respõsurus interim etiã aduersarijs q̃ta fieri pt mãsuetudine, quos oro, per Christũ, si qd exciderit amarius uerbũ, ne in se amare dictũ suspicentur, sed psuadeant sibi, nos lõge atrociorib' irritatos, ac cogitẽt rei indignitatẽ, etiã ab inuito & lenissimo talia extorquere, nõnunq̃ etiã uitiosis stomachis πικρὰν, magis salutarẽ.

Vnde & subditur à domino, si terrena dixi uobis, & non creditis, q̄uō si cœlestia dixero, credetis? Et præceptor optimus, tarditatē discipuli ferens æquiter, nihilominus illū desiderio non frustratus est, subiungens, quænam sit regeneratio, & quis regeneratiōis modus: nempe per fidē in Christum crucifixum, tāetsi tunc aliquanto obscurius, prout temporis postulabat ratio.

ROF. Nihil abnuo qn tāta fides cuiꝗ adesse poterit in Chr̄m crucifixū, ut citra baptismū, salutē assequat, sicut & infra copiosius dicturi sumus. Cæteꝝ qm̄ admodū difficile est, ut quis tm̄ se habere fidē sciat: idcirco sacr̄m baptismatis instituit Chr̄us, ut illo suscepto, nihil ambigeremus nos esse renatos. Sed & quātauis fide qs ꝓditus fuerit, oportet eū nihilominus ꝓpter uerbum Chr̄i, sacro baptismatis ablui. Neq; em̄ frustra ipse cōminatus est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spū sancto, nō potest introire in regnum dei. Quod autē renascentiā illam, & modum quo eam consequamur, illic tradiderit, non tam propter Nicòdemū, qui plane tum asinus ad lyram fuerat, sed propter nos id fecit. Nicodemus uero tanquā crassus & incredulus arguit, in quo si mihi nō credas: Cyrillū audi qui cap. 4]. lib. secundi in Io. ita scribit: Quemadmodū proiecti lapides duriore obicere ꝑcussi resiliunt, sic mens imbecillior sublimioribus q̄ ferre possit rebus cōfusa refugit, qđ Nicodemus Iudęorum princeps passus, & terrenis inhærēs, diuinam & spiritualem regenerationem nō suscepit. Quamobrem & audit à Christo. Nō creditis & testimonium non accipitis: nimirum qui persistebāt in suo Quomodo.

Baptism' necessarius.

Iohan. 3. & Matt. 28

Iohan. 3.

Nicodemus ob incredulitatē arguit.

Iohā. 3.

OEC. Similiter & Iudæis in Capernaum dicentibꝰ: Q̄uō hic poterit carnē suā ad manducandū dare? Abunde satisfactū erat, si θεοδίδακτι esse uoluissent. Clamant quidē, durus est hic sermo, sed non manent donec frangat corticis duricies, & nucleus appareat. Indigni profecto tantæ cœnæ lauticijs. B

ROF. Silr & de Iudæis apud Capernaum ita Cyrillꝰ tradit. 4. li. 13. cap. Quum oportet eos qui diuinam uirtutē saluatoris ac potestatē signoꝝ miraculo ꝑceperunt, sermonē eius libenter suscipere; contra omnino faciunt, & quomodo potest hic nobis carnem suā dare, de deo nō sine magna impietate cōclamāt, nec in mētē, uenit, nihil impossibile esse apud deū. Nam quum animales essent ut at

Cyrillus: Iudæi arguūtur incredulitatis.

Ioh. 6.

Luc. 1.

Paulus

j.Cor.2. Paulus, spiritualia intelligere non poterant, sed fatuitas quædam, tam magnum sibi uidetur mysterium. Sed nos magnum quæso à peccatis aliorum profectum faciamus, & firmam fidem mysterijs adhibentes, nunq̃ in tam sublimibus rebus, illud quomodo, aut cogitemus aut proferamus. Et paulopost: Nonne uides quid sæpenumero Mechanici faciunt? Incredibilia uident nobis nonnunq̃

Cyrillus. enarrare. Sed tamen, quia similia ipsos fecisse uidemus, posse pagi ab ipsis facile credimus. Quomodo igit summis cruciatibus digni non erunt, qui rerum omniũ opificem deum ita cõtemnunt, ut Q̃uo in suis operibus dicere audeant? Et rursum aduersos ipsos Iudæos quid dicat non est prætermittẽdũ. Si uero tu o Iudæe. Quomodo, etiam nunc clamas, hanc tuam imperitiam ego quoq; secutus, libẽ

Exod.j.&.4. ter quomodo ex Aegypto exiuisti rogabo. Quomodo in serpen

&.7.&Exo.4 tem Mosaica fuit uirga conuersa? Quomodo lepra manus affecta

Exo7 uno momẽto temporis in pristinum statum restituta iterum fuit?

Exo.j4 Quomodo in naturã sanguinis aquę transierũt? Quomodo patres

Exo.j5.. per media maria, ut per aridam effugerunt? Quomodo p lignum

Exo.17. amaritudo aquarum in dulcedinem recidit? Quomodo à lapide

Iosue.2. fontes aquarum fluebant? Quomodo stetit Iordanis? Quomodo

Iosue.6. solo clamore inexpugnabilis Hiericho cecidit? Innũerabilia sunt in quibus, si Quomodo quæris, uniuersam euertere tibi scripturã necesse erit. Hucusq; Cyrillus. Quibus uerbis aperte uetat in chr̃i sacramentis hæsitationem ullam fieri. Sed potissimũ condemnat eos, qui scrutari moliunt eucharistiæ mysteriũ. Nam de hoc p totum hũc librũ loquit, ut manifeste lectori patebit.

C OECO. Atq; adeo merentur ab his arceri omnes qui mysteriorum ignari sunt uolentes.

Oecolampadius pertinaciter negat corpus Chr̃i in altari

ROF. Quem tu gnarũ huius tanti mysterij facis, quod mortalibus om̃ibus incõprehensibile est? Si eos, qui credũt illic adesse uerum Christi corpus, gnaros appellas, bene quidẽ erit. Sic non dubito, quin multi sint ad sacr̃m recipiendi. Sin ignaros constituas omnes, qui uiribus ingenij sui nequeunt illic præsentiam corporis Chr̃i cõcipere, tu cũ primis arcẽdus es, qui tã ptinaciter illud negas & maledictũ illud tuũ, q̃uo, cæteris quærendũ suades. Sed & uolẽtes (hoc est) sponte sua sunt ignari, qcunq; nec ecclesiæ catholicæ, neq; uerbis Chr̃i, tã aptissimis, fidem adhibere uolunt.

Oecolã

OECO. Probare enim se & in illo debet homo, ac sic de pane illo edere, sciens panem illum esse non cōem, sed dominicum. D

ROF. Hæc sana uerba, modo recte intelligant. Nam qui panem illum, ceu panem cōem accipere præsumit, iudicium sibiipsi edit, non diiudicans corpus dn̄i. Et ob id certe panis dn̄icus appellatur, ꝙ in se dominici corporis præsentiam continet. Sed aduerte, quā subdole loquatur. Probare se inquit, & in illo debet. In quo nam illo precor? Quid non exprimis, quid illud sit in quo ꝓbare se debet esurus? Et qua ratione, quæso, quispiam alius præter ipsum consecrantem, sciet panem illum non esse cōmunem. Sed & consecrans ipse quū nihil omino uideat circa panem, quo pacto sciet non esse cōem panem, nisi sola fide, fides quidem istud affirmat, qn̄quidē Chr̄s cui oīa possibilia sunt, plane testat hoc eē corp⁹ suū

i. Cor. ii

Panis dn̄icus dr̄ eucharistia

Lucæ. i. Mat. 26.

OECO. Et quomodo dominicum. Barbaries plus q̄ Scythica uel Diomedea est, in panis inuolucro ceu in ænigmate ipsam hospitis carnem quærere. E

ROF. Ecce qui semel hæsitare cœpit, nescit missum facere suum Qūo? Qūo (inquit) dominicū. Nō uult agnoscere Christi carnem in eucharistia esse. Et profecto, si more cōmuni cæteraꝝ escarum, hanc sacram carnem dentibus laniare quis cuperet, esset barbaries plusq̄ Scythica, uel Diomedea. Sed ediuerso, quum amantissimus hospes ad has epulas te blanditer inuitet, qbus & citra q̄uis eaꝝ offensam, pariter & cū tuo maximo cōmodo uesci q̄as, nū qd deplorate cuiusdā insanię foret, eas tā amāter oblatas recusare?

Caro Christi ē eucharistia non atteritur dentibus

OECO. Rusticitas est & stupor non obseruare, nec cognoscere, in quo hospes beneuolentiam suam doceat, & pro spirituali carnalem requirere cœnam. F

ROF. Hic Oecolampadi toto (quod aiunt) aberras cęlo. Nos haud quaq̄ ita carnalem ex hoc sacramento cœnam requirimus, ut putemus hunc cibum in nostram carnem uerti, tametsi uerā carnem à nobis in hoc sacramento sumi confiteamur. Vera ꝓcul dubio caro est, quā edimus, quanq̄ ea nihil offense patitur à dentibus nostris, neq; minuit quicq̄ ad instar alterius carnis cuiuslibet. Cæteræ carnes, quum edunt, uitam quam prius habuerunt amittunt, & carnem nostram digerunt. At hæc caro, præter hoc quod pristinæ uitæ nihil omnino perdat, nr̄as uiuificat animas, & nos incor

Caro Christi non uertit in carnem sumētis.

Sumptio eucharistiæ ē spiritualis cœna

porat ipsi Christo. Quamobrem cum spiritaliter nos hæc cęna reficiat, mentesq́ꝫ nostras multo magis q̃ corpora pascat, spiritalem rectius appellaueris q̃ carnalem.

G OEC O. Conferendi nimirum sunt Capernaum municipes, Achi Getheoꝝ regi Achis furibundum ꝓnunciauit Dauidem uafre se humiliantem, & mutantem os, ac saliuã in barbitiũ despumãtẽ, Capnaitę arreptitiũ ac desipiẽtẽ cẽsent Chr̃m ꝓmittentẽ carnem suam ad manducandum, Achis prudẽtiam Dauidis non cognoscens illum dimittit: Capernaitæ non intelligẽtes cœlestẽ sapientiam, à Christo retrocedunt. Dauid dimissus à fratribus & omni domo patris agnoscitur. Retrocedentibus Capernaitis honeste cõfitentur Apostoli per Petrũ: Dñe ad quẽ ibimus, uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cõfitemur, q a tu es Chr̃s fili⁹ dei uiui.

Dolus Oecolampadij. ROF. Demiror, cur his allegorijs, q̃ ut satis nosti nihil ꝓbãt, moraris lectorẽ, nisi ꝙ eũ arte fucisq́ꝫ circũuenire studeas. Necꝫ eñ aliter cõmode sñiam Augustinianã, quæ magnopere contra te facit, in mediũ afferre potuisses, ut statim hoc principio, faciẽ adulterinã ei supinduceres. Cæteꝝ, hæc impostura nihil tibi proderit. Quid hic aliud ex hac allegoria colligere poteris, q̃ ꝙ Capernaitæ non

Iohã. 6. potentes capere, quẽ in modũ carnẽ Chr̃i citra detrimentũ corporis eius ederent, retrocesserunt ab eo, quum tamen Apostoli, certo credentes Christum quum esset dei filius, omnia potuisse, nihil de

H promissione ipsius dubitarent.

OECO. Achis & capernaitæ, quia à Christo retrocedentes, mysteria ignorant & saliuam cadentem in barbam, hoc est. humilia uerba Christi stultitiam credunt. Retrocedunt autem & ad perfectam christi notitiam non perueniunt, non solum qui à sermone Christi abhorrent, sed & iam qui carnalem sibi mensam pollicent

Iohan. 6 quasi in pane contenta sit caro Christi.

ROF. Existimabant certe Christum prorsus carnaliter fuisse locutum, & suam carnem haud aliter, quàm pro modo cæterarum escaꝝ eis edendam oblaturum, quod tamẽ abfuit ab instituto chr̃i q̃ longissime. Sed quid istud queso conferre quicq̃ ualebit huic disputationi tuæ? Nec tantillum ꝓfecto, Cæteꝝ, ꝙ dicis eos ita carnalem sibi mensam fuisse pollicitos, ut in pane putarent Christi carnem contineri, Istud precor unde didiceris? Non abunde scio, q̃ è

sexto capite Iohannis respondebis. An non igit tua confessiōe caput ipsum ad eucharistiam spectat. Quid enī aliud est eucharistia, q̄ caro Christi sub specie panis contenta. Et hic optime lector aduerte uersipellem hunc, qui iam ad sextum caput Iohannis doceat hoc sacramentum spectare, quod postea prorsus negat. Oecolam. sua asserta ificiat

1 OECO. Petri autem & domestici Christi sunt, qui arcana sacramenta, & à seculis abscondita clarius cognoscunt procul ab insaniæ probro alieni. Quibus autem tanta reuelauit pater, qui nescirent quæ sub panis & uini figura proponantur, illis & ut nos iungamur, oramus. Iohan. 6.

ROF. Incredulus mysterio spiritalis escę discedētibus, Petrus & cæteri qui cum eo fideles erant, à Chri sequela neutiq̄ recesserunt. Nihil enim hæsitabant, an Christus quocunq; modo uoluerit, carnem suam eis ad edendum p̄bere potuisset. Quocirca neq; ullam hac de re quæstionē ab illis Chro, ꝓpositam legemus, sed fidem simpliciter adhibuerunt Chro., quem nihil dubitabant oīa posse. Cæterū q sacrm ipsum adhuc nouerint, sicut tu fateris, ego neutiq̄ assentior. Nā diu pꝰ hoc, eucharistia fuit īstituta. Nūc tm̄ p̄pauit eorū aīos, ut Chrysostomus affirmat, ut quū sacrm ipm esset īstituturꝰ, ipsi mlto faciliꝰ crederēt uerā Chri carnē, uere sub specie panis esse. Propter q̄d, & in eodē capite dixit: Panis quē ego dabo, caro mea ē, quā dabo ꝓ mūdi uita. Ecce daturū se pollicet panē & carnē & utrūq; p̄stitit. Nā in cruce carnē dedit, ꝓ mūdi uita. Dedit & ipsa nocte priusquā crucifigeret sacrm istud sub specie panis, q uerā ipsius carnē cōtinebat. Quāobrē & bis dixit, dabo: Semel pro carne uelata specie panis: & denuo pro carne sub sua ꝓpria specie. Panis (inqt) quē dabo, caro mea est, quā dabo ꝓ mundi uita. Mat. 26 Iohan. 6 Matth. 26. & Lucæ. 22 Bis Christꝰ dixit dabo. Iohan. 6.

¶ Pollicetur se nodum in Augustino dissecaturum, quod minime pręstat. Caput octauum.

OECOL. A

Ic statim in ipso adhuc limine, nodum quendam Augustini explicare nos decet.

ROFFEN. Lib. j. ca. 7. G Oecolampadius dolo uincere studet

Hoc est quod prædixi lector. Allegoriam istam, qua nihil lucri fecit, ob id solum introduxit, ut citra suspitionem imposturæ commodius Augustinum oppugnaret, & fucum quendam superinduceret assertioni suæ. Verum istud oppugnationis genus, insidiosum est & callidum atq; ei ꝓprium, qui dolo magis quàm ueritate uincere conatur.

B OECO. Aduersarij enim aduertentes, siquidem animaduertunt, unde allegoriam istam mutuati sumus, eiusdem doctoris authoritate nos deprimere, & inde suũ dogma stabilire nitenť, eo qđ eodẽ loco idem dicat, ferebať Chrus in manibus suis, quando ipm corpus suum cõmendans, ait: Hoc est corpus meum. Ferebat eñi illud corpus in manibus suis. Videtis (aiunt) quomodo se prodant fallaces Capernaitæ? Quare hoc Augustini dictum transiliunt? Quid manifestius, q̃ quod dicit Chrm habuisse corpus suũ in manu? Et est profecto in altatio quod erat in cœna.

Mltiplex Oecolampa. peccatum. Primum. Exo. 20 Secundum Tertium Quartum

ROF. Et iure sane hoc ipsum tibi obijcient, qñquidem per eruditionem tuam ignorare nequeas, quid tam apertis uerbis sibi uoluerit Augustinus. Quare quum ipsum alibi ꝓ tua hæresi fulcienda citas, & contra ueritatẽ, peccas in illud præceptũ. Ne falsum testimoniũ dixeris. Peccas & in conscientiã tuam, qui tibi conscius es, eũ aliter sensisse. Peccas & in sanctũ illum patrẽ, quem ex orthodoxo facis hæreticum, & eo grauius peccas, ꝙ eius regulam sub diuæ Birgittæ regula, sis aliqñ ꝓfessus. Peccas demũ in omes Christianos, quos in tm̃ errorẽ, atq; id quidẽ Augustini authoritate, trahere moliris, contra q̃ ille unq̃ sensit, ut mox fiet apertissimum.

C OECO. Fratres, absq; dolo & fideliter omia proferemus, & plenius Augustini uerba trutinabimus.

Iohan. j Oecolampadius merꝰ impostor est.

ROF. Si sic egeris Oecolãpadi, quemadmodũ te factuꝝ recipis, intelliget lector, te uere Israelitam esse, in quo dolus nõ est. Sin multa, quæ ad Augustini mentẽ plenius elucidandã, atq; ita elucidandã, ut nemo cõtradicat, reticuisse te monstrauerimus, quis non iure te merum uocabit impostorem. Neq; istud hoc uno loco fecisse, sed pluribus apertissime docebimus, ex his quæ sequuntur. Et quid cuiquàm turpius contingere potest, quàm tanta perfidia clarissimos authores mutilare?

D OECO. Condonamus aũt beato patri, primo intẽpestiuioris allegoriæ ludum. Nam iuxta Hebraicã ueritatẽ, nõ est in Samuele ferebať in manibus suis, sed collabebať inter manus eoꝝ, ut Hieronymꝰ interpretatꝰ ẽ, neq; hoc apud Græcos sonat παρεφέρετο ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ: est eñi, labebať in manus eius, uel iuxta idiomatis tropũ, labebať in manus eius, uel inter manus eius, regis. s. uel ministri. Nã αὐτοῦ græcis nõ ubiq; reciprocum est, Hebreus sane in plĩ dicit: בְּיָד

in ma

in manum eorum. Sed demus hoc linguæ imperitiæ.

ROF. Nos nūc haud quaq̃ disputamus, an uera fuisset interpretatio libri regū quā tunc secutus est Augustinus. Nouimus enim omēs Augustinum, nec unum scripturę librum interpretatū fuisse, ut huic is lapsus imputetur. Culpa si qua fuerit, neutiq̃ in Augustinum, sed in scripturæ illius interpretē quisquis erat, potius reijcienda est. Sed nec dū conuenit inter ipsos interpretes, & maxime q ex Hebraica lingua interp̃tati sunt, quænam fuerit interp̃tatio uerior. Nam quod alijs ante Hieronymi tp̃a sic transferendū uidebatur, Hieronymo displicuit. Et rursum quod Hieronymo placuit, iam à uobis, qui de linguæ ipsius peritia gloriamini, sæpius ridet & explodit. Nec deerunt forte post uos & alij, qui uestra pari facilitate subsannabunt. Possum cōplures in sacris biblijs ꝓducere locos, in quorꝝ interpretatiōe nec duo ex uobis consentient. Cæterꝝ in præsentiarꝝ neq; de errore interpretis, neq; de lapsu Augustini, quem tu imperitiæ taxas, & per Ironiā beatū appellas, cōtrouersia est, sed quid ipso loco, quē è quinquagenis eius citasti, senserit Augustinus, inquirimus, & an absq; dolo & fideliter omia ꝓtuleris, ut iam pollicitus es, & an eius uerba plenius trutinaueris.

Augustin⁹ nō est aliquem librum interp̃tatus

Interpretum dissentio

Sermone primo ante tricesimum tertiū psalmum.

E

OECOL. Porrò uiderint aduersarij acutius qd dicat Augustinus. Non simpl'r (inqt) ferebat corpus: sed p̃misit, cōmendans corpus: nimirꝝ in sacro. Et subdit: ipsa est humilitas dn̄i nr̄i Iesu Chr̄i. Quo breui dicto fœlicē aperit allegoriā, collabentis Dauid. Collabi em̄ inter manus, uel ferre se in manibus, est infirmitatē testari, quæ usq; in hodiernū diem quā uera fuerit, symbolo panis docet.

ROF. Qm̄ Oecolampadi, nō tibi placet fideliter, & citra dolum Augustini uerba recensere, ipse non grauabor uicem supplere tuam, ut nemo non intelligat dolos & sycophantias tuas, quibus in hoc uno authore citando uteris, quo sibi cautius lectores ꝓspiciant, ob alia quæ posthac dicturus es. Sic igit Augustinus priori cōcione ex duabus illis, quas. 33. Psalmo p̃misit, tradidit. Et ferebat in manib⁹ suis, hoc ṽo frēs qūo posset fieri i hoīe qs itelligat. Quis ei portat i manib⁹ suis? Manib⁹ aliorꝝ portari p̃t hō, manib⁹ suis nemo portat. Quomō intelligat in ipso Dauid scd̄m lr̄am nō inuenimus In Christo autē inuenimus: ferebat em̄ Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum: fe-

Malo dolo nō recte ṽba August.ni recenset Oecolampadius.

Verba Augustini.

Mat. 26

us: ferebat enim illud corpus in manibus suis. Hactenus Augustinus: Qua frõte iam dixeris Oecolampadi, te absq; dolo & fideliter oĩa ꝓtulisse? An nõ ex p̃dictis, multa subticuisse te manifestũ ẽ Nec sane potuit Augustinus hanc rem ꝓ nr̃a parte uerbis apertioribus prodidisse, q̃d & iam palã faciemus. Ecce recenset hic primũ qd iuxta interp̃tationẽ, quã ipse fuerat secutus, de Dauide scriptũ erat: nẽpe ꝙ ferebat in manibus suis. Subinde mõstrat id nequaq̃ intelligi posse de quouis homine, qui nihil esset pręter hominem. Et propterea subiungit: hoc uero frẽs qũo fieri posset in hoĩe, qs intelligat? Nec certe cuiq̃ intelligibile est, qua rõne seip̃m quis in suis manibus baiulare queat, Quobrem, & adiecit: Quis em̃ portatur in manibus suis? Manibus alioꝝ portari põt homo: manibus uero suis nemo portat. De mero hoĩe iam loquit: cui nimiꝝ impossibile ẽ, ut totũ suũ corpus in manibus suis portandũ p̃ns faciat. Solus hoc præstare potuit is, q deus est & hõ. Docet igit hæc uerba neutiq̃ posse de Dauid intelligi, dicens: Qũo intelligat de ipso Dauid scd̃m lr̃am non inuenimus. Ecce palã affirmat se nõ posse inuenire, quẽ in modum ea uerba de Dauid iuxta lr̃am ucrificent. At si rogemus Augustinũ, si uere cõpetant in aliũ quẽpiã? Respõdit dicẽs in Chr̃m ea uerba quadrare. Nam subdit: In Chr̃o autẽ inuenimus, supple quẽ in modũ ipse seip̃m portabat in manibus suis. Ferebat em̃ Chr̃us in manibus suis. Sed tp̃s indicat quando id factum fuerat. Quando (inqt) cõmendans corpus suum, ait: Hoc ẽ corpus meum: ferebat em̃ illud corpus in manibus suis. Nimiꝝ quãdo suum corpus discipulis suis edendũ cõmendauit, & dixit: hoc est corpus meum, tũc se portabat in manibus suis. Atq; ideo palã asseruit Augustinus. Ferebat em̃ illud corpus in manibus suis. Veniã dabis lector, si uerbosior in hac re tibi uidear. Nã facit hoĩs hui⁹ ĩpudentia, ut iuxta adagiũ, præmansum in os ingeram, & Augustini uerba nimis frustulatim aperiã. Audisti lector Augustinũ apte negare, potuisse Dauidẽ in suis manibus seip̃m ferre, atq; hoc ip̃m q̃d negauit de Dauide affirmasse de Chr̃o. Ferebat (inqt) Chr̃s in manibus suis, qñ corpus suũ ferebat in eucharistia. Quare & necessario colligit, Augustinũ sensisse corpus illud fuisse Chr̃m. Nam si figura Chr̃i sola fuisset, quẽadmodũ Oecolampadius opinat, quid uetat Dauidem ita seip̃m in suis gestasse manibus, Potuit em̃ aut

æream

Augustini sententia est ꝓ ueritate corporis Christi in eucharistia

Christus seipsum portat in manibus

Mat. 26.

In eucharistia est uerum corpus Christi secundum Augustinum

æream aut auream figuram suis ipsius circumtulisse manibus. Sed fatetur Augustinus Christum à seipso suisipsius manibus gestatum. Ferebatur(inquit)Christus in manibus suis. Idq; negat intelligi posse, quemadmodum aut Dauid, aut alius quiuis hominum de seipso faceret: nempe quod gestaret seipsum in manibus proprijs. Cæterum, qui conueniãt istis, Oecolampadij uerba, iam audiamus. Viderint(inquit)aduersarij acutius, quid dicat Augustinus. Non simpliciter(inquit)ferebat corpus. Aberras Oecolampadi. Simpliciter hoc ipsum affirmauit haud dubie, semel quidem quum dixit: ferebatur enim Christus manibus suis. Nec illo contentus, iterum adiecit, ferebat illud corpus in manibus suis. Quid potuit absolutius dici? Sed præmisit, ait Oecolampadius, commẽdans corpus nimirum in sacramento, & subdit: Ipsa est humilitas domini nostri IESV CHRISTI. Quid igitur(Hæc certe nihil, phibent absolutissimam enuntiationem rei, quod nemo non perspicit, nisi qui pertinax fuerit. Nam ubi pridem & simpliciter enunciauerit dicens: Ferebatur enim CHRISTVS in manibus suis, affert eius rei probationem. Quando (inquit) commendans corpus suũ supple discipulis edẽdũ ait: Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis. Quod uero subdit: Ipsa est humilitas domini nostri IESV, nihil minuit ex assertione priori: Quod & superius in eodem sermone Augustini indicauit, Nisi enim esset humilis, nec manducaretur, nec biberetur. Sed inquis, hoc breui dicto fœlicem aperit allegoriam collabentis Dauid. At quid hoc ad Augustinum, qui uerbo collabebatur non utitur, sed ferebatur(ait) in manibus suis. Mat. 26.

OECOL. Et hoc etiam est, quod in sequenti sermone dicit: Quia cum commendaret ipsum corpus suum & sanguinem suum accepit in manus suas quod norunt fideles, & ipse se portabat quodammodo quum diceret, hoc est corpus meum. F

ROF. Sequens sermo non est aliud q̃ breuis & summaria præcedentis repetitio, quam propter eos qui pridie abfuerant, Augustinus collegit, ut in sermonis ipsius initio testatur.

OECOL. Hic interrogari meos, qui urgere nos cupiunt his uerbis, qd sibi uelit cum dicit: Quod norunt fideles? putarint ne fidelibus sacramenta ignota? G

Roffen

Ethnici non credunt Christu3 in eucharistia.

ROF. Constat ex his Augustini uerbis, quibus & non semel utit, ppter infideles, qui tunc Christianis permixti fuerant, aliud quiddam sub hoc sacro creditũ eẽ fidelibus, q̃ appareat Ethnicis. Nam hi nihil illic esse iudicant, p̃ter cõem panẽ, at Chr̃iani docti sunt, ut ibi credãt esse ue℞ corpus dñi. Tunc em̃ Ethnici, neq3 par-uo numero, cũ Chr̃ianis quotidie cõuersabant, atq3 id passim in ci-uitatibus Africæ. Q̃, obrẽ ppter illos, ne uidelicet sanctũ daret ca-nibus, his uerbis Augustin⁹ frequenter utit. Sũt em̃ ut supius rñdi sacr̃a nõ prorsus incognita fidelibus. Nã fide credũt, quicquid sibi de sacramẽtis à pastoribus suis tradit. Et hæc notitia multo certior est, q̃ quę sensu uel rõne cõcipit. Nitit em̃ fides principijs infallibi-libus: nimi℞ ipsis dei uerbis, qui nec falli ipse, nec aliũ quenq̃ falle-re p̃t. Certiora sunt, quæ nobis tradidit Chr̃us, q̃ quæ oculis cerni-mus aut haurimus auribus. Nã sensus plęrũq3 iudicio suo decipit. Et rõ sæpenumero suis argumẽtatõibus rapit in errorẽ. Sed uerbũ dei, cui fides innitit, sp est certissimũ. Atq3 ideo dixit Augustinus, qđ & alibi frequẽtius usurpat. Qđ norũt fideles. Et qd aliud potuit his uerbis intelligere, quanq̃ norint fideles in hoc sacr̃o uere conti-neri corpus dñi. Nã sæpius hoc uerbo utit, q̃ priori, qđ & aliq̃t lo-cis nũc oñdã, li.2. cõtra lr̃as Petuliani, sic ait: Alud ẽ pascha q̊d ad-huc Iudæi de oue celebrant: aliud aũt q̊d nos in corpe & sanguine dñi celebramus. Ecce hic palã appellat corpus & sanguinem dñi. Etiã libro primo ad Cresconiũ grãmaticũ, sic ait: Quid de ipso cor-pore & sanguine dñi unico sacrificio, p salute nr̃a, q̃uis ipse dñs di-cat: Nisi qs mãducauerit carnẽ meã, & biberit sanguinẽ meũ, non habebit in se uitã. Nonne idẽ Apl̃s docet etiã hoc pniciosum ma-le utẽtibus fieri? Ait em̃: Quicũq3 mãducauerit panẽ, & biberit ca-licẽ dñi indigne, reus erit corpis & sanguinis dñi: libro quoq3 prio, de peccato℞ meritis & remissiõe. Quid aliud (inqt) etiam q sacr̃m mẽsæ dñicæ uitã uocãt, nisi q̊d dictũ est: Ego sum panis uitæ, q de coelo descẽdi. Et panis quẽ ego dedero, caro mea est, p seculi uita Et si nõ manducaueritis carnẽ filij hois, & sanguinẽ biberitis, nõ ha-bebitis uitam in uobis. Hæc Augustinus: Eiusmodi certe loca pos-sum innumera producere, in quibus apte seipsum exponit, qd p ea uerba, quũ dicit. Q̃, norũt fideles intelligat. Nihil aliud sane, q̃ ue-ram carnẽ & sanguinẽ dñi. Nã hęc fideles cuncti uere credunt in eucha-

Mat.7. Lib.j. ca.6. E

Notio fidei omnium certissima.

Augustin⁹ asserit in Eucharistia esse corpus Chr̃i

Matth.6.

j. Co℞. jj.

Matth.6.

Eucharistia contineri. Sed & hoc ipsum, hi qui tunc fideles erant, per totam Africam docebant. Neq; eñ clam est cuiq̃, qd Cyprianus, qui concilijs multis per Africam habitis præfuit, de hoc sacramento senserit. In quo si dissensisset à cæteris episcopis, aut alius quispiã ab eo, uel is accusatus fuisset hæreseos, uel alios, dubio procul accusasset ipse. Qñ igr ipse palã sensit, & scripsit corp⁹ Chri uere sub speciebus panis in sacro cõtineri, quis ambigere pt, quid cęteri fideles per Africam crediderint. Et quis non nouit ab Augustino taxatum fuisse Cypriani errorem de baptismo. Quod si pariter idem errasset in eucharistiæ sacramento, certe nõ tacuisset hoc ipsum Augustinus.

Africani credunt corpus Christi in eucharistia

Cyprianus tenet corpus Christi in eucharistia

In libro de sacramentis.

OECO. Quid uolunt sibi uerba illa. Quodammodo & commendat? Audacter proloquendum erat, si declarabat ibi esse corpus suum, dum dicit: Quodammodo.

ROF. Aut uehementer hallucinaris Oecolampadi, aut ex ingenti malicia ueritatẽ impugnas tam apertissimã. Quis eñ fideliũ ignorat, Chrm alio modo tũ ab Aplis suis fuisse uisum, & alio sub speciebus panis contentũ. Nã si dentes suos apli sic infixissent ipsi carni uisæ, quẽadmodũ infixerãt sacro, nemo dubitat qn carnem ipsam uisam lacerassent. Nam lædi potuit, & lacerari dentibus, quẽadmodũ & eadẽ in cruce clauis, in eam adactis lædebat. Cæterum sub sacro caro Chri, sic operante spũ diuinitus recõdita fuit, ut nullo pacto lædi potuerat. Quamobrem, & alio quodã mõ Chrus in mensa sedit, alio se gestabat in manibus, discipulisq; se prębuit edẽdũ. Verũtñ utrobiq; ṽa fuit, ipa fuit, & utrobiq; pñs erat ipse Chrs quẽadmodum oñdimus Augustinũ superiore sermone simpliciter & absolute pnũciasse, quum dixit: Ferebat Chrus in manibus suis.

Corpus Christi alio modo est in eucharistia quã uidebatur oculis corporeis.

Mat. 26

Caro Christi in sacramento impassibil'

OECO. Sicut & ex alijs locis manifestũ erit, intelligit corpus suũ adesse, ut in sacro, id qd nõ arguit localẽ corpis in pane pśentiã ut ibi dicamus esse corpus reale, ubi est in sacramento.

ROF. Multa polliceris quæ scio pstabis nunq̃, id qd lector quis facile conijciet, ex his quæ iam excussimus. Pollicitus es te nodum quendã Augustini iam explicaturum. Sed ibi nodũ uideri uoluisti, ubi nullus fuerat, nisi cõtenderis in cyrpo nodũ esse, qd ptinaciæ summũ indiciũ ẽ. Neq; eñ expssius ab Augustino dici facile potuit, q̃ ab eo sit dictũ. Testat equidẽ apertissime se non posse in

Matth. 26 David inuenire, quo portari potuit in manibus suis. At in Chro sa
In duobus fefellit Oecolampadius lectores. tef inuenisse, q ipse seipm gestasset in manibus suis: nimiru qn corpus suu discipulis edendu praebuit, & dixit: hoc e corpus meum. Tuc asserit ueru fuisse, q Chrs seipm in suis manibus portabat, co
Supra ca. 8. C q tuc suu corp' pprijs gestauerit manib': frustrati sunt igr lectores expectatoe sua, qui tuae pollicitationi cofisi sunt. Sed & aliud qdam pollicitus es, qd no satis integre praestitisti: nempe, q absq; dolo & fideliter oia pferres, & Augustini uerba in praefato sermo
Sermone primo ante psal. tricesimotertio Augustin' ne plenius trutinares. Quod certe paru fideliter praestitisti Nam p ter ea, quae superius abs te praetermissa memorauimus, multo plura sunt in eode sermone, quae p nobis militant, abs te tn silentio callide praeterita, Sed ea iam recensere nequaq pigebit. Sic em paulo ante tradidit Augustinus. Erat aut ut nostis, sacrificiu Iudaeoru antea scdm ordine Aaron in uictimis pecoru, & hoc in mysterio.
Victime Christum significantes non erant sacrificiu corporis Christi. Nondu erat sacrificiu corporis & sanguinis dni, qd fideles norunt, & qui euangeliu legerunt, qd sacrificiu nunc diffusum e toto orbe terraru. An non istud satis e, ut tu falsarius comonstreris? An non uictimae pecoru Chrm figurabant? Et tamen eas neutiq appellat sacrificium corporis & sanguinis dni. At hoc sacrificiu nouum dicit, notum esse tam fidelibus q his qui legerint euagelium, q sit sa
Mat. 26. crificium corpis & sanguinis dni. Et ubi pcor, ex euagelio, nisi ubi
Lucae. 22 Chrus dixit: Hoc est corpus meum, & hic e calix sanguinis mei?
Sacrificiu duplex. Sed adhuc audi quae sequutur. Proponite ergo uobis ante oculos
Psal. 106 duo sacrificia, & illud secundu ordine Aaron, & hoc secundu ordinem Melchisedech. Scriptum e enim: Iurauit dns & non poenitebit eum, tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech. De quo dicitur: Tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech? De dno nro Iesu Chro: Quis erat Melchisedech? Rex Salem. Salem ciuitas fuit antea, illa quae postea sicut docti pdiderunt, Hierusalem dicta e. Ergo anteq ibi regnarent Iudaei, ibi erat ille sacerdos Melchisedech, qui scribit in Genesi: Sa
Gene. 14. cerdos dei excelsi. Ipse occurrit Abrahae, quado liberauit Loth de manu persequentium, & pstrauit eos à quibus ille tenebat, & liberauit frem. Post liberatione fratris, occurrit ei Melchisedech. Et tantus erat Melchisedech, à quo benediceret Abraha. Protulit panem & uinu & benedixit Abraha & dedit ei decimas Abraham.

Videte

Videte quid protulit ei, quem benedixit. Et dictum est ei postea: Tu es sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedech. Dauid hoc in spiritu dixit: longe post Abraham. Temporibus autem Abrahæ fuit Melchisedech. De quo alio dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: nisi de illo cuius nostis sacrificium? Sublatum ē enim sacrificium Aaron, & cœpit esse sacrificiū secundū ordinem Melchisedech. Ergo mutauit, nescio quis; uultū suū. Quis ē iste? Nescio quis nō sit, & scio quis. Notus enim ē dominus nr̄ Iesus Chr̄us. In corpore & sanguine suo uoluit esse salutē suam. Hactenus Augustinus. Et istud etiā ex industria prætermisisti, quū tn̄ pollicearis te fideliter, & sine dolo cuncta ꝓlaturū. An istud tibi nihil uisum ē? profecto si nihil prorsus aliud q̄ panis & uinū esset in sacrificio Chr̄i, iam ipse Melchisedech æque corpus & sanguinē Chr̄i sacrificasset, atq; Chr̄us ipse. Quare quū panis & uinū, quæ Melchisedech sacrificauit, nō dicebant corpus & sanguis dn̄i, manifestū ē aliud quiddā in hoc sacrificio contineri, quanq̄ panis & uini species hic maneant, & sensu spectent. Nā diuinitus haud dubie quiddam hic reconditum ē, cuius gratia iam sacrificium corporis & sanguinis ipsius Chr̄i dicātur. Sed aduerte quid his præterea subiunxerit Augustinus, quæ tu quoq; nō citra fraudē prætermisisti. Vnde aūt commendauit corpus & sanguinem suum? De humilitate sua. Nisi enim esset humilis, nec manducaretur, nec biberet. Respice altitudinē ipsius: In principio erat uerbū, & uerbū erat apud deū, & deus erat uerbū. Ecce cibus sempitern⁹ sed manducāt angeli, manducant supernæ uirtutes, mādueāt cœlestes spūs, & manducant & saginant, & integrū manet, q̄d eos saciat & lętificat. Quis aūt hō posset ad illū cibū? unde cor tam idoneū illi cibo? Oportebat ergo ut mensa illa lactesceret & ad paruulos ꝑueniret. Vnde aūt fit cibus lac? unde cibus in lac conuertit, nisi per carnem traijciatur? Nam mater hoc facit. Quo manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minus idoneus ē infans, q pane uescat: ipm panē mater incarnat, & per humilitatē mām̄illæ, & lactis succū de ipso pascit infantē. Hactenus Augustinus ibidē. Per immortalē deū te quæso, quibus uerbis Augustinus hanc rem explicare nobis potuit manifestius? Cibus ille solidus angelorum, hoc ē uerbum patris factum, & sub Eucharistiæ sacrificio caro, quatenus homo

Melchisedech non sacrificauit corpus & sanguinē Christi.

Augustinus. Iohan. j.

I. Cor. 3. Heb. 5.

Psalm. 77.

Augustinus nus hõ possit in ipso sacrificio cibũ eũdẽ edere, q̃ pascunt̃ & angeli. Sapiæ.9 Sequit̃ adhuc & aliud abs te prætermissum. Quõ ergo (inquit) de ipso pane, pauit ne sapiã dei? Quia uerbũ caro factũ ẽ, & habitauit Iohan.i in nobis. Videte ergo humilitatẽ: quia panẽ angelorũ mãducauit Psalm̃.77 hõ, ut scriptũ est: Panẽ cœli dedit eis, panem angelorũ mãducauit Philip.2 hõ, id ẽ, uerbũ illud, quo pascunt̃ angeli sempiternũ, q̃d est æquale patri, manducauit hõ: quia cũ in forma dei esset, nõ rapinã arbitratus est, esse se æqualẽ deo. Saginant̃ ergo illo angeli. Sed semetipm̃ exinaniuit, ut manducaret panẽ angelorũ hõ, formã serui accipiens in similitudinẽ hoĩm factus, & habitu inuentus ut hõ, humiliauit se factus obediens usq; ad mortẽ, mortẽ aũt crucis. Vt iam de cruce cõmendaret̃ nobis caro & sanguis dñi, nouũ sacrificiũ, quia mutauit uultũ suũ coram Abimelech, id ẽ, corã regno patris. Hactenus Augustinus in sermone priori ė duobus, quos loco præfationũ anteposuit Psalmo tricesimotertio: Ex quibus dictis, si tñ in unum aceruũ oĩa colligeres, oĩ sole clarius p̃spicies ueram carnem & sanguinem Chr̃i in hoc nouo sacrificio contineri, q̃d à suis tp̃ibus p̃ orbẽ terrarũ fuisse diffusum, idẽ Augustinus aptissime cõ Psalm̃.77. fitet̃: nimirũ ut iam fideles eodẽ in terris uescant̃ cibo, q̃ q̃ in formã redacto cõmodiorẽ, quo pascunt̃ & in cœlis angelicæ p̃tãtes.

K OECO. Neq; ẽ q̃d contendat̃, norunt quidẽ fideles sacrã, sed ignorant modũ quo in sacramentis sint, quæ illic esse creduntur.

ROF. Multa dicis Oecolampadi, sed nullam affers p̃bationẽ eorũ quę dicis: p̃inde ac si tua dicta maioris authoritatis nobis habẽda sint, q̃ ipsius Chr̃i. Ais non esse q̃d contendat̃, modũ ignorare fideles, quo sunt in sacramẽtis ea, quæ credunt sub eis cõtineri, qñ confitemur eos esse sacrã. Verũ istud neutiq̃ probas. Atqui proba Lib.i.ca.6.E re istud oportuit. Nam supra oñdimus ex Augustino, de trinitate Modus quo Christus ẽ in sacramẽto incognitus est fidelibus. lib.3.cap.4 diuinũ sp̃m̃ in hoc sacr̃o inuisibiliter operari, ut fiat tm̃ sacr̃m. Et hanc opinor operationẽ nulli mortalium intellectui, citra fidem, cognitam esse dices, sed tm̃ creditã. Quanq̃ igit̃ fideles non ignorent sub hoc sacr̃o chr̃m esse uelatum, modus tñ quo fiat Chr̃s hic præsens, neutiq̃ eis cognitus est, nisi generalis dũtaxat, utpote per uerbum Christi quod omnia potest.

¶ Pollicetur quanquã inaniter ex eodẽ Augustino, se ostensurum, nullum esse miraculũ in eucha. Cap.IX.

Verum

Erum clarissimo testimonio eiusdem Augustini docebimus, non esse in hoc sacramento, quod uel miraculū sit, uel hominis captum excedat.

OECOL. A

Montes aureos Oecolampadi nobis polliceris. At nihil horꝫ scio præstiturus es. Si queas ondere non hoc dixisse Augustinū, qđ iam retulimus, hoc est, nō operari dei spm̄ in pane diuinitus, ut fiat tm̄ sacr̄m, aut si dixeris nō esse uerꝫ hoc ipsum q̊d illic asseruit, tum aliqd fecisse te dicã, alioqui nihil ex hac pollicitatiōe te facturꝫ expecto. Quod si uerꝫ sit, qđ Augustinus ibi tradit, ut & nō dubito uerissimū esse, profecto falsissimū sit oportet qđ tu iam affirmas, non esse uidelicet in hoc sacr̄o, quod uel miraculū sit, uel hominis captū excedat. Nã exploratissimū est, hoīs captū excedere, qcqd in hoc sacr̄o dei spiritus inuisibiliter operatur.

ROFFEN. Falsum ꝓmittit Oecolãpa. Et sibi impossibile. ca. 6. E & 8. K. Ex Augustio liquet in eucharistia esse miraculū.

OECO. Nam de illis quæ significant, & quæ admiramur ac cognoscere uel non cognoscere ualemus, aperte tradit in libris de trinitate, ponens nouem genera miraculorum & signorum, quę diuinitatis aliquid sensibus annuncient.

B

ROF. Verum quidē est, ꝙ Augustinus hoc loco nouē ex ueteri testamento modos colligit, qbus aliqd diuinitus annunciatur. Sed tm̄ abest ut in his cōprehendi uoluit omnia miraculorꝫ genera, ut etiam tres postremos nihil in se contineri miracula fateatur. Sūt utiqꝫ p̄ter hæc, & alia plurima, quæ nequeūt ad aliq̊d horꝫ referri, ut sunt oīa quæ ꝑ Chr̄m, & ꝑ Apl̄os miracula fiebãt. Sed neqꝫ modos oēs annunciationū exprimūt, sed tm̄ eos qui facti sunt in ueteri testamēto. Nã colūba quæ fuerat indiciū spūs sancti, etiã uox illa pr̄na, quæ audiebať Chr̄o baptizato, & rursum eodē transfigurato. Nubes itidē lucida, quæ tum Apl̄os obumbrabat. Accedunt his & dispertitæ linguæ tanq̄ ignis, qn̄ sup̱ Apl̄os descendit spūs sanctus. Nihil horꝫ ē, q̊d uel ꝑ angelū, uel ꝑ ꝓphetã fuerat patratū. Quo fit ut nequeūt referri ad sex illa priora miraculorꝫ gñā Neqꝫ dici poterit, q̊d ad aliq̊d triū sequentiū spectent, p̄sertim quū idē Augustinus testeť. Hæc tria ꝑ hoīes esse facta queādmodū in eodē loco sequiť, Augustino sic dicente: Sed quia hæc hoībus nota sunt, ut ꝑ hoīes fiūt, honorē tanq̄ religiosa pñt hr̄e stuporē tanq̄ mira nō pñt. Hæc Augustinus illic: Verꝫ aliter de colūba, de uoce patris, de linguis igneis, de splendore uestium Chr̄i sentiendum ē.

Nouem modi diuinæ annunciationis. Augustin⁹ nō omnem modum miraculorum cōplexus est

Mat. 3 Mat. 17 & Mar. 9 Actorꝫ. 2.

Matth. 3. Mar. 17. & Mar. 9

C OECO. Primū, si persona dei in angelo demonstret. Secundū, si in specie, quæ non est angelus, sed quæ per angelum disponitur, & iam erat corpus, & ad hoc demonstrandū in aliquam mutationē assumitur. Tertium, si in specie, quæ per angelum disponitur, & ad hoc exoritur. Quartum, si in homine Propheta qui uerba dei loquitur, ut si premittat, hęc dicit dominus. Quintum, si idem fiat nullo tali dicto præmisso, ut dum Psaltes dicit: Intellectum tibi dabo. Sextum, si in factis hoc gerat Propheta, ut dum Propheta uestimentum diuisit in duodecim partes. Septimum, si in re, quæ non ē Propheta, etiam in terrenis rebus existente, ut dum Iacob erigit lapidē. Octauum, in re quæ fit eadem specie uel aliquantulum mansura, ut serpens æneus, qui in speciem ueri serpentis, uel literæ ad significandum factæ (opinor in nomine tetragrammate.) Nonum, si in re quæ fit quidem eadem specie, sed peracto ministerio transitura. Sic panis ad hoc factus, in accipiendo sacramento, consumit. Papæ, quanta in his postremis docet.

Detorquet Augustin⁹ nō sane itellectū.

ROF. Quid iam reperisti pręcor, ꝙ sic exclames? profecto nihil amplius, q̄ nigellū illud qđ in summitate fabæ adhæret. Docet nimirum in his Augustinus ea quę tu maligno ingenio pessime deprauas. Sanè tradidit ille, si tu sane capias. Sed quis nunq̄ author, præsertim dum in obscuris quæstionibus dissoluendis uersatur, ita scripsit, ut non possit à peruersis perperam detorqueri. Id qđ tu iam facis Oecolampadi, lōge quidē aliter, q̄ unq̄ senserit Augustin⁹. Neq; em̄ credibile ē, ut in unica quæstione dissoluenda, sic oblitus sui fuisset Augustinus, ut tam repugnantia dixisset. Dixit em̄ paulo superius, in eodem libro sanctificari panem & uinum ut fiat tam Augustum sacrm, per inuisibilem diuini spūs opationē. Quare si iam dixerit, nihil ibi supra nr̄m captum esse, ut tu moliris, planè sibi cōtradicit. Sed ut res apertior fiat, iterum eius uerba summatim recensebimus. Docuit enim eiusdem libri capite quarto: Christū à Paulo trifariam annunciatum fuisse, nempe uerbis, literis, atq; sacramento corporis & sanguinis domini. Nec tamen Pauli uerba, siue literas eius, corpus & sanguinem Christi esse, sed illud tantum quod ex fructibus terræ acceptum, & pręce mystica consecratū, rite sumimus ad salutem spiritualem. Et continenter docet, quem in modū ex hoc ipso, quod sic ex terræ fructibus collectū ē, corporis & san

De trinitate Lib. 5. ca. 4.

Augustin⁹ de trinitate libr. 5. cap. 4.

& sanguinis Chr̄i fiat sacramentum. Istud (inquit) ita ex terrę fru-ctibus collectum, quum per manus hominum ad illam uisibilem speciem perducitur, hoc ē, panis & uini, non protinus sanctificat̃, ut sit tam magnum sacramentum, nisi inuisibiliter operãte spũ dei, Hæc Augustinus. Ecce collectum ē (inquit) ex terræ frugibus, nimirū ex frumenti granis, & ex botris uuarū, qđ inuisibilẽ quandam speciem panis & uini, manibus hoĩm format̃, & altaribus imponit̃. Cæterū, hoc ipm, ut fiat tm̃ sacr̃m, nõ sanctificat̃ nisi p inuisibilem diuini spũs operationẽ. Nunc ergo quum panis exemplum afferat Augustinus, tanq̃ eius rei, quæ solis hoĩm facta sit manibus, necesse ē, ut de alio pane intelligat, q̃ qui ꝓ sacr̃o corpis cõsecratus fuerat, alioqui nõ cõstabit sibi, qđ de tanto uiro, tanta memoria, tãtoq; ingenij acumine prædito, & intra unius quæstionis excussionem, haud citra temeritatẽ, à quouis credi põt. Dicamus igit̃ quod de pane ꝓpositõis, quẽ Hebræus panem facierū appellat illud intellexerit. Nam & panis ipse sub mysterio Chr̄m significat. Et ut Leuiti. ca. 24. tradit̃, positus erat sup mensam aureã in monumentũ oblatiõis dñi, & à sacerdotibus singulis hebdomadis cõsumebat̃. Quare p oĩa quadrat hic panis, ipsius Augustini uerbis. Sed & uerisimillimũ ē, id ita se habere. Nam cur aliq petijsset hoc exemplũ è scripturis noui testamẽti, magis q̃ priora oĩa. Quicqd de angelis, & de ꝓphetis ante citatũ ē, ad uetus instrumentũ ptinet. Sed & lapis Iacob, & serpens æneus inde similiter trahunt̃. Q̃obrẽ & quũ per panẽ ꝓpositõis abunde satisfactũ sit & ipsius Augustini uerbis & instituto, neq; panis huius exemplũ aliunde sumat̃, q̃ ex ueteri testamento, sicut & cætera ibi recensita, longe magis putandũ est eum de hoc pane, q̃ de eucharistia sensisse, ne manifestũ in eius dictis repugnantiam cõfiteamur. Quę certe nõ poterit aliter uitari.

Augustin⁹ loquitur de pane propositionis Christum significante.
Gene. 19
Geñ. 28. & 31.
Num. 21.
Leui. 24

OECO. Discere enim poteris, nullũ ibi eē miraculũ, id quod D póstea testat̃ fieri in apparationibus quas angeli operantur.

ROF. Hæc dilucide ꝓ nr̃a sñia faciũt. Nã si de eucharistia locutus fuisset Augustinus, nec ipse negasset ibi miraculum esse, nec alius quiuis recte credens hoc negare põt, quemadmodũ inferius abunde me monstraturū confido. Interim istud satisfuerit ex eiusdem Augustini mente recensuisse, panem haudquaq̃ cõsecrari, ut tantũ fiat sacramentũ, nisi p inuisibilẽ operationem diuini spiritus.

Hæc tan

Cõsecratio fit diuina operatione.

Hic tu mihi respõdeas quæso, num tibi uidet angeli cuiuspiã operatio mirabilior, q̃ sit ipsius oĩpotentis spũs dei? Si dixeris mirabiliorem, qs nõ insanire te credat? Sin istius magis admirandũ pnunciaueris, qua fronte dicis hic nullum adesse miraculũ? Quin igit in eucharistia (modo receperis Augustinũ) inuisibilẽ diuini spũs operationẽ inficiari nõ potes: ac proinde uirtutẽ in ea mirandam cõfiteberis, perspicuum est Augustinum priori loco de eucharistia non sensisse, sed de pane ueteris legis, qui tam sanctus habebatur, ut nemini licuerit eum edere, nisi solis sacerdotibus.

E OECO. Discere licet non assumi in hoc sacramento res cum aliqua mutatione, ut dum uirga in serpentẽ uertitur.

Panẽ ppõnis edere nõ licebat laicis

ROF. Hoc etiã arguit Augustinũ de pane ppositõis fuisse locutum: qñquidẽ in hunc panẽ oĩa quæ dixit, cõpetant. Nam in ipso pane nihil immutatũ fuit, sed erat manibus hoĩm solis, ita cõfectus. Et tñ adeo sanctus habebat, ut ex eo nemini liceret edere nisi solis sacerdotibus, quẽadmodũ Chrs ca. 12. Matthæi testat. Adde q & Chrm figurabat, & erat ceu monumentũ quoddam eucharistiæ. Nam Leui. 24. panes ppositõis, dicunt panes in monumentum oblatõis dñi, iubenturq; sacerdotes, ut hũc panẽ singulis hebdomadis edant, in loco sancto, quia sanctũ sanctorꝝ est, uel ut Cyrillus legit. Quia sancta sanctorꝝ sunt. Sup qua re, si libebit, ipsius sñiam in mediũ afferamus. Sic eĩ sup eodẽ capite scribens de panibus ppositõis, ait: Si referant. Hęc (inqt) ad mysterij magnitudinẽ inuenies cõmemorationẽ istã habere ingentis propositõis effectũ. Si redeas eĩ ad illũ panẽ qui de cœlo descendit, & dat huic mũdo uitã, illũ inuenies panã propositõis, quẽ proposuit deus, ppiciatorẽ p fidẽ in sanguine eius. Et si respicias illã cõmemorationẽ, de qua dicit dñs, hoc facite in mei cõmemorationẽ: inuenies q ista est cõmemoratio sola, quæ ppitiũ facit hoĩbus deũ. Si ergo intentius ecclesiastica mysteria recorderis in his quæ lex scribit: futuræ ueritatis inuenies imaginẽ præformatã. Hæc Cyrillus ibi: Panis itaq; ppositõis sanctus fuit, & annunciabat Chrm æque atq; lapis Iacob, aut serpens æneus, & nihil in illo fuit immutatũ, sicut nec in istis. At in eucharistia, factã esse mutationẽ, & censuit Augustinus, & astipulant, authores cæteri, de quibus postea latius dicturi sumus.

Panis ppositõnis figurabat Christum.

Cyrillus

Ioh. 6.
Rom. 3.

Luce. 22

Leui. 24
Gene. 28
Num. 21.
Vide i pfat. 3 li. 3. corrobo. & alibi

F OECO. Maxime aũt obserua, rẽ assumi ipo mysterio trãsitura

Rossen

ROF. Et istud item congruit pani propositõis. At quo dilucidius intelligamus oĩa q̃ de pane dixit Augustinus in hũc ppositõis panẽ adamussim cõquadrare, subscribemus ea quæ de tribus postremis exẽplis, illic tradidit. Postq̃ enĩ de angelis, & prophetis uaria ptulisset exempla, quẽ in modũ ipsi deũ annunciassent, subdit: Aliqñ etiã res quæ non erat, quod ppheta, & erat iam in terrenis rebus, ad hmõi significationẽ assumpta ẽ. Sicut somno uiso, Iacob euigilans fecit de lapide quẽ dormiẽs habebat ad caput. Aliquando ad hoc fit eadẽ spẽs, uel aliquantulũ mansura. Sicut potuit serpẽs ille æneus exaltatus, in heremo: Sicut possunt & literæ, uel peracto ministerio trãsitura. Sicut panis ad hoc factus in accipiendo sacro consumitꝛ. Vides hic lector exempla tria, ut de literis taceam, de quibus iam par᷑ attinet. Primũ est, ipsius lapidis Iacob, qui nihil aliud q̃ lapis fuerat, nihil immutatus à forma lapidis, nec interius, nec exterius. Scd̃m, serpentis ænei, qui sic p Moysen ex ęre conflatus erat, ut nec p diuinã, nec p angelicã operationẽ aut interius aut exterius immutabatꝛ. Tertiũ ipsius panis, cuius speciẽ dicit peracto ministerio transiturã. Et qđ panis ipse ad tale ministerium factus in accipiendo sacro consumitꝛ, hoc ẽ, quũ ipm panis mysteriũ à sacerdotibus edebatꝛ, ipso usu consumebatꝛ. Iam pspicis lector quando cætera exempla oĩa manifestũ ẽ à ueteri testamento petita fuisse, num cõsentaneum fuerit, ut inde quoq; postremũ quod panis est, simili peteretur modo, & maxime ne secum pugnet Augustinus, ut iam sæpe diximus. Gene. 28. Num. 21. Leui. 24

OECOL. Quæ omnia tanquam ipsissimas abominationes execratur & anathematizat ὀγυωμολόγος cum Romana ecclesia, quam utinam illustret dominus, ut sit quod eẽ prædicata est. G

ROF. Nihil ho᷑ quæ iam dixit Augustinus, iuxta sanũ co᷑ intellectũ, aut ecclesia Romana reijcit, aut autor libri quem uocãt sententia᷑, sed tuã Oecolampadi puersissimã eo᷑ interpretationẽ execrantꝛ, & anathematizant oẽs, quotquot orthodoxi sunt. Et sanè si spes aliqua foret tuæ resipiscentiæ, cũ lachrymis precareris, ut te dominus illustraret, & saniorem donaret aliqñ mentẽ. Sed impius quum in profundum malorum uenerit contemnit. Nec Petrus Lombardus, nec eccl'ia execratur Augustini sententiã Prouerbio. 18

¶ Frustra confirmare nititur hoc ipsum, ex alijs Augustini verbis. Caput decimum.

OECOL. A

INsuper eodem capite clarius [illegible]m agit, iustitiam posteriorum seculorum, quantum in ip[illegible] erat, præcauēs. Dicit enim ea quæ per angelos fiunt admiranda & intelligenda, quæ uero p hoīes intelligenda tantummodo.

Lib.3.de trinitate cap.4.ui hic supra ca. 8.K.

ROF. Quantū ex his uerbis apparet tibi, nequaq̄ quidē inscius uideris. Mihi cōpertissimū est, ꝙ si nō esses prorsus excæcatus, nunq̄ ista diceres: Legisti opinor quæ ꝓtulit Augustinus, hoc ipo tertio libro, de sacr̄o corporis & sanguinis dn̄i, ꝙ panis & uinū nō sanctificant, ut fiant tam eximiū sacr̄m, nisi per inuisibilē operationem spūs dei. Quid ergo putas augustius, aut magis incōprehensibile, altiori admiratōe dignū, id ne qđ angelica uirtute fit, an id qđ incomparabili potētia diuini spūs effectū sortitur? Istud opinor dices, nisi mentis emotæ fueris. Quamobrē si de pane loquat Augustinus, qui nihil habet in se, nisi qđ intelligi queat, & nihil qđ q̄squā admiretur, nihil ad eucharistiam attinet iste locus.

Augustin⁹ nō loquit̄ de eucharistia

B OECO. Dixerat autem supra quæ per homines fiant. De quibus iterum subijcit. Quia hæc homini nota sunt, quia p hominē fiunt, honorem tanq̄ religiosa possunt habere, stuporem tanq̄ mira non possunt. Itaq; illa quæ p angelos fiunt, quo difficiliora & ignotiora, eo mirabiliora sunt nobis, illis autem tanquam suæ actiones notæ atq; faciles.

Ca.9.C.&.E Gene.28. Num.21. & Leui.24

ROF. Sane quemadmodū recenses ad ea tria exempla, quæ supra memorauimus: nempe lapidis Iacob. Serpentis ænei, & panis, cōtinenter subijcit. Sed quia hæc hoībus nota sunt, quia p homines fiunt, honorē tanq̄ religiosa, possunt habere, stuporē, tanq̄ mira non possunt. Aduerte quid dicat: Ecce testatur primū, quod per homines facta sint hæc tria. Et certe manifestū est, ipsa hoīm opera esse. Nam Iacob lapidem erexit in titulū, & ipsa erectio fuit opus eius. Moyses etiam serpentē æneū, à se factū, in palo suspendit, & hoc erat opus hominis. Postremo panis in mensa positus ad monimentū oblatōis dn̄i, & ad Chr̄m significandum, manibus humanis cōfectus fuit, & opus hominum. Cæterꝝ quum eucharistia per uirtutem inuisibilem spiritus dei fiat, nō potest sub illius panis nomenclatura comprehendi. Quòd uero sequitur, honorem tanquam religiosa possunt habere, stuporem tanquam mira non possunt, illis item tribus congruit: non autem eucharistiæ. Veneranda ni

Gene.28 Num.21. Leui.24

da nimirum illa tria fi[illegible]unt, & ceu res quædam sacræ honore debito prosequenda, tametsi non adoranda tanquàm deus, uerum eucharistiam Augustinus adorandam esse docet, quemadmodum infra sumus ostensuri. Præter hæc illa nihil habent intra se stupendum. At quis obstupescat ad diuini spiritus præsentiam, cuius inuisibili potentia, panis in tam eximium trãsit sacramentum. Quòd postremo loco de angelis, etiam amplectimur: nempe, quod eorũ opera, quo difficiliora sunt, & ignotiora, eo mirabiliora sunt nobis. Scimus autem diuini spiritus operationem illis omĩbus incomparabiliter excellentem & longe anteponendam. — Eucharistia ẽ adoranda.

OECO. Et iterum ut & de sacrato pane eum loqui non possis ire inficias. Illas (inquit) etiam nubes & ignes quomodo fecerint, uel assumpserint ad significandum quod annunciabant, etiam si dominus uel spiritus sanctus, illis corporalibus formis ostendebatur. quis nouit hominum, sicut infantes non norunt quod in altari ponitur, & peracta pietatis celebratione consumitur, unde uel quomodo conflatur, unde in usum religionis assumatur. Et si nunquã distant, experimẽto uel suo uel aliorum, & nunquam illam rerum speciem uideant, nisi inter celebrationem sacramentorum, cum offertur & datur. Dicatur'que illis authorite grauissima, cuius corpus & sanguis sit, nihil aliud credant nisi omnino in illa specie Deum oculis apparuisse mortalium, & de latere tali percusso, liquorem illum omnino fluxisse. Mihi autem omnino utile est, ut meminerim uirium mearum, fratres'que meos admoneam, ut & ipsi meminerint uirium suarum, ne ultra, quàm tutum est humana progrediatur infirmitas. — C

ROF. Certissimũ est hic Augustinum de sacra eucharistia fuisse locutum. Sed ꝙ proxime superius de eadẽ sit locutus, scio probabis nunꝗ. fortasse dices: Cur ergo nunc sermonẽ de ea introducit? Et tu mihi responde, cur nunc ignes & nubes memorat, de quibus ne uerbũ quidem antea fecerit? Qꝫ si de illis nunc primum loqui cœperit, cur est necesse, ut in proximis ante uerbis, de pane consecrato, de quo iam loquit, mentionẽ fecerit? Sed & istud expẽde Si nemo hominũ nouerit, qua ratõe nubes illas & ignes angeli fecerint, aut assumpserint, ad aliquid annunciandũ, necesse ẽ, ut multo magis ignoremus modũ, quo sacer ipẽ spũs per inuisibilem suã — Augustin' incipit hic de eucharistia loq.

Rom.j. potentiam hoc sacramẽtũ operetur ad annunciandũ in eo Christi corpus. Cæterũ in eo qđ sequit profecto demirarer hanc tuã cæcitatẽ, ni mihi cõpertissimũ esset, eam à deo tibi inflictã ob ultionem pfidiæ tuæ. Nihil enĩ dilucidius esse poterit, q̃ ꝙ ex his uerbis Augustinus aperte sensit Chr̃m in hoc sacro uere sub specie panis cõtineri. Quũ enĩ ita scribit Augustinus. Si dicat pueris ad eum modum educatis, authoritate grauissima, cuius corpus & sanguis hoc sacr̃m sit. Quid tibi uidet Oecolampadi, an uelit eos hoc falso doceri, an uere iuxta orthodoxam fidẽ? pfecto nisi ptinacissimus fueris inficias ire non poteris, quin iuxta fidẽ orthodoxã eos uoluerit erudiri? Q̃ si sic eruditi fuissent, crederent haud dubie Chr̃m in eo sacramẽto cõtineri. Nam alioqui, si pperã imbuerentur, quid uetat, q̃ minus diabolũ credant sub ea specie delitescere. Rudis enĩ ætas illa ceu mollis quædam cæra facile suscipiet, à grauissimæ authoritatis præceptore utriuslibet opinionis credulitatẽ. Qm̃ igitur iam docti pueri Chr̃m illic esse, & hoc sacr̃m uere corpus eius esse, nec scirent eam speciẽ ex terræ fructibus esse collectã, nec alibi uiderint eam, nisi in altari, an non pspicue consequit, ut si doctori fidem habuerint, crederent haud dubie Chr̃m, dum hic in terris conuersaret, in tali corpore apparuisse, & de latere tali pcusso liquorẽ illũ om̃ino fluxisse? Sed & si præterea doceant eam spẽm ex frumenti granis fuisse collectã, an non tibi uidet Augustinus tum putauisse pueros illos facile concepturos, nõ eam spẽm esse corpus dñi, neq; uini spẽm ipsius esse sanguinẽ? Ista p nobis Oecolampadi euidentissime faciunt, ut nec unũ uerbulũ hic reperio, qđ tuæ snĩæ propius accedat. Porrò quę sequũtur Augustini uerba, nihilominus inique torques, q̃ superiora: nimirũ, ut uideatur Augustinus uelle nos ad indagationẽ tam abditarũ rerũ cohortari, quũ ipse cõtra dehortet apertissime, quẽadmodũ lectori satis cõstabit si tam ea, quę iam recenses, q̃ alia quæ sequũtur, abs te tuo more prætermissa, legere non grauabit. Quid enĩ aliud hęc uerba sibi uelint. Mihi aũt oĩno utile est, ut meminerim uiriũ mearũ, fratresq; meos admoneam, ut & ipsi meminerint suarũ, ne ultra q̃ tutũ est humana pgrediat infirmitas. Hoccine te precor est, ad mysteriorũ pscrutationẽ cohortari, an phiberi magis? Sed quæ sequũtur in Augustino iam audiamus, Quẽadmodũ (inqt) hæc faciũt angeli, uel potius deus, quẽadmodum

Augustinus expressit Christum sub specie panis contineri.

Iohan.19.

Cur Augustini uerba torqueat.

modum hæc faciat per angelos ſuos, & quantũ fieri uelit etiã per angelos malos, ſiue ſinendo, ſiue iubendo, ſiue cogẽdo occulta ſede altiſſimi imperij ſui, nec oculoꝝ acie penetrari, neq; fidutia rõnis enucleare, nec ꝓuectu mentis cõprehendere ualeo, ut tam certus hinc loquar ad oĩa quæ requiri de his rebus pñt, q̃ ſi eſſem angelus, aut ꝓpheta, aut apl's. Expende qd dicat. Si nõ ualeat Auguſtinus oculoꝝ acie penetrare, nec fidutia ratõis enucleare, nec ꝓuectu mentis cõprehendere, quẽadmodũ hæc opera faciant angeli, uel p angelos deus, multo minus cõprehendere poterit quæ diuinus ſpũs p ipm ſiue angelus in hoc ſacro inuiſibiliter opetur. Cæterum quo dilucidius intelligas eum hãc temeritatẽ uetuiſſe, ſcripturas in mediũ ꝓducit, qbus infirmas hoĩm uires ad hæc tam abſtruſa cõprehendẽda nõ poſſe ſufficere doceat. Cogitatões eñ (inqt) mortaliũ timidæ, & incertæ ꝓuidentiæ noſtræ. Corpus eñ quod corrumpit aggrauat aĩam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ. Et difficile æſtimamus quæ in terra ſunt, & q̃ in ꝓſpectu ſunt inuenimus cũ labore. Quæ in cœlis ſunt aũt, qs inueſtigabit. Hactenus ille. An nõ his planè deterret ab indagandis, tã

Non potuit Auguſtin⁹ cõprehendere quę Deus in Euchariſtia operatur.

Sapiẽtiæ. 9.

D OECO. Hæc apud Auguſtinũ, qui nõ uult (altis myſterijs) nos pueriliter ſapere, ſed intelligere, ut ſciamus qd hæc ſignificẽt, q̃ abſq; miraclo fiũt, nõ uult nos ultra q̃ decet ĩfirmos. At nũc inſani, ſupbi, ac ĩdociles dicimur, ſi hoc more de ſacris diſſeramus.

ROF. Quid Auguſtinus uoluerit, abunde ſatis expoſuimus. Nec obſtrepet tibi quiſpiã, ſi ſcrutatus fueris qd lapis Iacob ſignificet, aut ſerpens æneus, aut panis in aurea menſa locatus, & manibus ſacerdotũ ad hoc factus, ut in miniſterio ſingulis hebdomadis cõſumat. Nemo (inq̃) haꝝ reꝝ inueſtigationẽ tibi ꝓhibebit. Cæterum ſi quẽ in modũ angelus aliqs, aut nubes, aut ignes aſſumpſerit, ad aliqd annunciandũ, diſquiſieris, hoc aſſerit ſuperare ingenij tui uires, at lõge magis Oecolãpadi, ſi ꝓueſtigare moliaris, quo pacto ſpũs diuin⁹, è ſpecie panis ſacrm corpis & ſanguĩs dñi ĩuiſibilr opetur, iam ſupra facultatẽ intellectus tui p̃ſumere coargueris.

Gene. 28. Num. 21. Leui. 24.

Prohibemur ſcrutari abdita diuinæ operationis

E OECO. Quanto ſatius fuerit, parere Auguſtino, & conſentire ei qui nullum agnoſcit miraculum, nullamq; imitationem talẽ, ſed fatetur panem aſſumi in ſignum tantum, hocq; noſtram ratiocinationem non ſubterfugere.

ROF. Si parueris Augustino, nunq̃ hæc assereres de eucharistia, quam opere diuini spũs tm̃ sacramentũ fieri & sanctificari plane supius docuit. Neq; uno dũtaxat loco testat hoc ipm, sed & aliis
Supra ca.8.K & capit.10.A
plerisq;, quẽadmodũ antea retulim⁹, & postea crebro sum⁹ oñsuri.

¶ Falso detorquet Salomonis uerba pro licita scrutatione mysteriorum. Cap. XI.

OECOL. A

N non iustius & Salomonis sapientissimi uerba audiemus dicẽtis: Qñ sederis ut comedas cũ principe diligẽter attẽde, quæ apposita añ faciẽ tuã, & statue cultrũ in gutture tuo, si tamen habes in potestate aĩam tuam.

ROF. Quando scripturas eiusmodi citas, quæ tã frigidæ, imò nihil pro tua scientia faciũt, indiciũ est nõ mediocre, te magna scripturaꝵ inopia laborare. An putas hic iubere Salomonẽ, ut curiosius exquiras, qua ratõe cibi q̃ apponunt confecti sunt? Nihil certe minus. Neq; eñ attendere, exquirere est. Sed & qđ sequit, cur (te precor) adiecit Et statue cultrũ in gutture tuo. Quis unq̃ esurus aliquid escaꝵ, cultrũ in gutture suo statuit? Magis igit uetat hic Salomon, ne uescaris ex mensa diuitis, & ut re contineas à cibis ipsius. Et propterea subdidit ipe Salomon: Ne desyderes de cibis eius, in q̃ est panis mẽdaciĩ. Nã ut plurimũ diuites iniq̃ suas opes congesserunt. Quamobrẽ & Chrysostomus omnẽ diuitẽ, aut iniquum autumat, aut hæredẽ iniqui. Nec dissimili admodũ sensu locũ hunc quidã ex uestra schola traduxit, Philippus ipe Melãchthon. Quũ accũbes (inqt) ut comedas cũ principe, obserua quæ apponant, & intenta cultrũ gutturi tuo ut uitã tueare. Ne cupias cibũ eius. Est eñ fallax cibus: Ecce nõ iubet ut indages, sed ut oĩno fugias tan q̃ cibũ fallacẽ. Sic inter uos cõuenitis de scripturaꝵ interp̃tatõibus ut qđ molitur unus, demolitur alter. Hoc quid aliud est, q̃ ultio dei super uos, qui tanto molimine contra ecclesiam orthodoxam, turrim Babylonicam erigere, sed frustra conamini.

Prouerbi.23.

Diuitum mẽsa est uitanda.

Lutherani cõtrarie interp̃tantur scripturas.

B OECOL. Sapiens iubet, diligenter attendam quæ proposita sunt, impostor stipitem me uult, & uim uerbi non scrutantem: unde uel impudens redderer allatis eduliis non contentus, uel inciuilis & superbus, allata fastidiens.

Mysteria [illegible] captũ hoĩs nõ sunt scrutãda

ROFF. Non iubet tibi sapiens, ut tanti mysterii sis indagator, imò uetat magis, quũ postea .25. capite dicat: Scrutator maiestatis oppri-

opprimetur à gloria. Similiter & ecclesiastici tertio scriptũ est: Altiora te nõ quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed quæ pcipit tibi deus, illa cogita semper & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Audis quid hi sapientes iusserint. Nec istos (opinor) uocabis impostores. Et profecto non solum inciuile, uerumetiam impudens fuerit, quum ad honesti cuiuspiam uiri mensam inuitatus sis, ut de confectione ciborum eius curiosius exquiras. At in mensa Christi quum tibi ipse dixerit escam propositam esse corpus suum, mera uesania est, non eius uerbis adhibere fidem. Matth. 26

¶ Pollicetur copiosiores coniecturas contra miracula Eucharistię, quę nihil ei conferunt. Cap. XII.

CAeterum copiosioribus cõiecturis pbabimus, nullũ hic miraculũ fieri, & proinde nihil ultra captum nostrum. OECO. A

Satius fuisset Oecolampadi nullas attulisse, q̃ quæ sunt hactenus per te productæ, quũ nihil omnino pro tua parte comprobent. Sed quid attinet in re tanta tamq́; seria coniecturas afferre. Neq; eñ uelim nos adeo leues existimes, ut ullis unq̃ coniecturis, à fide, quã à patribus tot & tam eximijs, atq; ita sibi cõsentiẽtibus, accepimus, dimoueri nos posse credas. Solidiora nisi pduxeris argumẽta, & scripturas euidẽtissimas ne quicq̃ agis. ROFFEN. Ecci. 19.

OECOL. Admiramur enim omnia, & sola, quæ ultra nostras uires rarius fiunt: Receptum itaq; est apud solidos Theologos, nõ esse celebranda miracula, quæ canonicarum scripturarum authoritate non commendantur. B

ROFF. Apud quos, te quæso, theologos hoc receptum est? Apud Wittenbergenses forte dices, quasi iam nemo theologus habeatur, nisi qui & hæreticus fuerit. Sed hæc theologia diabolica magis est, q̃ cœlestis. Iam orbi toti perspicuum est, uos hæreticos esse, non theologos. Cæterum & hi fatentur in pane uerum Christi corpus esse quod certe pręter miraculum fieri nequaq̃ poterit. Et sanè magno miraculo Christus in hoc sacramento præsens efficitur. Neq; nos istud asserimus absq; scripturarum authoritate. Quod & mox abunde comprobaturi sumus.

Lutherani fatentur in pane uerum Christi corpus esse Infra. 3. lib. pfatio. & deinceps.

OECO. At si ut habet τοῦ γνωμολόγου opinio. Corpus Christi, hoc modo ut illi aiunt, in altari est, plus miraculorum in uno pane haberemus, quàm in ullis dei operibus.

Roffen

ROF. Quis te malignus ita spûs exagitat, ut diuinis miraculis modũ & numerũ præscribere moliaris? Quid tot blasphemijs obmurmuras aduersus benignissimã dei largitatẽ. An nõ ei licebit ꝑ supciliosam censurã tuam, & quicqd uelit & qũo uelit, de suis statuere sacramentis Quid (quæso) uetat, plus in hoc uno sacrõ miraculorũ patrari, q̃ in alio q̃uis diuinorũ operũ, qñquidẽ & in hoc cæterorũ oĩm suorũ mirabiliũ Chr̃us æternũ constituit monimentũ. Nam in Psal. 110. traditũ est: Memoriã fecit mirabiliũ suorũ, escã dedit timẽtibus se. Aut aliã escã nobis indica, in qua monimentũ suorũ mirabiliũ recondidit Chr̃us, aut hanc nobiscũ eam esse cõfiteare. Neq; es (opinor) tam impius, ut neges hanc escã à Chr̃o suis traditã, in sui memoriam. Est ergo memoriale quoddã hęc esca, & sanè perq̃ eximiũ atq; ueneratõe summa ꝓsequendũ, quandoquidem, & eam Christus iam ad amarissimæ suæ necis perpessionem profecturus, Apostolis commendauit.

Mat. 20.

Eucharistia ẽ memoria omnium mirabilium

Mat. 26
Lucæ. 22
D

OECO. Fierentq; illa non semel, ut mundi creatio, uel mortuorum resurrectio, non quotidie, ut in deserto Mannę pluuia, non certo tempore, ut in piscina probatica salutifer aquæ motus. Sed quotidie, sæpius, & innumeris in locis.

Non inconuenit plura miracula fieri in eucharistia

Hoc ca. 12. C

Miracula circa Manna.

Exo. 16

ROF. Quid precor aut repugnãtię, aut absurditatis inde suboritᷣ, ꝙ nõ semel aut singulis diebus, sed pluribus horis cuiusq; diei pariter & locis innumeris, tot miracula patrentᷣ in hoc sacrõ? Si memoriale mirabiliũ Chr̃i sit (ut diximus) cur nõ merito lõge plura debeãt in eo miracula esse, q̃ in cæteris, quæ figura dũtaxat erãt hui⁹ sacramẽti. Et ut de una tm̃ loquar, q̃t miracula quæso circa manna olim facta sunt? E qbus hoc cũ primis admirandũ fuit, quãtumuis ex ea quis collegisset, nihilo tñ plus habuit, q̃ iuxta p̃scriptã sibi mẽsurã. Alterũ, q minus collegisset nihilo minori mẽsura q̃ is qs plus collegisset domũ reportauit. Tertiũ. In aliũ quẽuis diẽ seruata, q̃ in sabbatũ cõputruit. Quartũ, quũ possit tã facile putrifieri, tñ in archa ꝑ multos annos incorrupta seruabatᷣ. Quintũ, ad solẽ posita liquefiebat, ad ignẽ tñ fortiter induruit. Sextũ, quũ singulis alijs diebus è nubibus caderet, tñ in sabbato nihil ex ea comparebat. Septimũ, pridie sabbati colligentes duplicatũ Gomor hr̃e cõperti sunt. Octauũ, is q plus aut q minus eo die collegerat nihilo plus aut minus ultra reportauit. Nonũ, mensura Gomor oĩbus tã robustis q̃ debilibus

debilibus cuiuscūq; sexus aut conditōis fuissent, abunde satisfecit. Decimū, pijs ꝓ uoto iuxta cuiusq; desyderium sapiebat. Vndecimū, quanq̃ pijs esset gratissimi saporis, impijs tñ erat fastidio. Duodecimū, ꝑ annos quadraginta pasti sunt eo cibo filij Israel in solitudine. Adde, ꝙ in singl'is mānæ granis, quæ tñ citra numeꝝ singl'is noctibus è cœlo deciderāt nōnulla doctoꝝ fiebāt miracula. Quū igr̄ in ipso māna tot miracula ꝑcesserāt & ipm (qđ & non semel testat Augustinus) huius eximij sacramēti, nimiꝝ eucharistiæ figura fuit, nō uideo cur tibi, nisi qđ iuste iam excæcatus sis, tantopere duꝝ uideat, qđ tot miraculoꝝ in hoc sacramento celebrentur. Manna fuit eucharistiæ figura.

OECO. Atq; præter signoꝝ ac miraculoꝝ singulariū rōnem quoꝝ natura ē manifeste ac efficaciter infirmoꝝ aīos in fide recreare. Hæc aūt latētia sunt, & scđm uos inuisibilia, sensusq; fallentia. E

ROF. Visibiliū certe miraculoꝝ ea est natura, si tñ Augustino credimus, ut infirmoꝝ animos ad fidē trahat. Inuisibiliū aūt, ut accedentes illuminet. Sic eñ libro de uera innocentia, ca. 134. scribit: Visibile miraculū ad illuminationē uocat. Inuisibile aūt, eum q uocatus uenit, illuminat. Eiusmodi miracula fiūt in sacramētis, baptismate præsertim, & eucharistia. Nā si uisibilia fuerint, ubi iā esset fidei nr̄æ meritū. Si Chr̄m in sacr̄o, corporeis oculis cernere mus, qs non ꝓtinus crederet? At iam nō esset fides, quę reꝝ est nō apparentiū. Sancte igit & scite diuus Hugo Linconiensis, quū ad eiusmōi miraculū cōspiciēdū à suis olim iuitaret, rñdit. Habeāt sibi īfideles infidelitatis suæ signa. Nos q uere Chr̄iani sumus, absq; talibus signis credamus, ad cumulatius fidei nr̄æ meritū. Multitudo miraculoꝝ neminē morari debet, qui constanter credit illic adesse Christum. Nam corporalis eius præsentia sub panis & uini speciebus, fieri nequaquam potest absq; pluribus miraculis. Et huius unius gratia, cætera consequenter omnia proueniunt. Miracula hęc ad fidem incitant, illa erudiunt

OECO. Et sic fidem non ꝓmouent, sed infirmant, conscientias absq; fructu reddunt attonitas, ac torquent magis q̃ ullum aliud. Deniq; ꝙ mysticis uerbis pie doctum est, demoliuntur & à dominicæ mortis memoria in sui rapiunt admirationem. F

ROF. Hæc oia ueritatis expertia sunt. Nā supius ex Augustino dilucidū fuit uisibile miraculū nō illuminare, sed uocare ad illuminationē. Tū postea uocatos inuisibile miraculū illuminare. Illu Supra capite 8.K. & capit. 9.B.

Illuminamur miraculis inuisibilibus

minamur eñ in baptismate, & eucharistia miraculis in recessu factis, quæ nõ cernimus, hoc est, miraculis iuuisibilibus. Q̃uobrẽ & ꝓmouent ista miracula, nõ infirmãt, sed & illustrant conscias nr̃as ingenti splendore fidei. Propter q̃d, baptisma non semel Augustinus uocat sacr̃m illuminatõis. Et idem lib. 3. de consensu euangelistaꝝ, affirmat discipulos intra castelũ Emaus, pcepto eucharistiæ sacr̃o, ꝓtinus illuminatos fuisse. Nec demoliunt̃ hæc miracula q̃d mysticis uerbis pie doctũ est, imò sine his nec cõstare poterit quod asserit Chr̃us, quũ dixit: hoc est corpus meũ. Nam quo pacto fieri possit, ut ibi p̃sens sit Chr̃us, absq; multis eiusmodi miraculis inuisibilibus. Postremo quis nõ multo magis rapietur ad Chr̃i passi memoriam, si crediderit ueꝝ corpus Chr̃i sub specie panis, & ueꝝ eius sanguinem, sub specie uini præsenter adesse, quàm si nihil præter panem & uinum illic esse putaret

Baptismus sacramẽtum est illuminatiõis

Lucæ. 24

Mat. 26

Fides Christi præsentis incitat ad amplioꝛem deuotionem

G OECO. Non amant latibula, summæ charitatis indicia.

Christus non uidetur in eucharistia corporeis oculis

ROF. Ideo publicitus hoc sacr̃m cunctis exhibet̃, non ut corporeis oculis Christũ ip̃m uisibiliter cernant, sed ut fide credentes ip̃m uere p̃sentẽ, ad amorẽ eius, tanti muneris immẽsitate rapiant̃. Quis eñ ad amorẽ non accendat̃, qui certo, credit Chr̃m ineffabili sua charitate seip̃m nobis edendũ in sacr̃o præbuisse. Quod quo difficilius creditu fuerit, eo plus præmij, iuxta suæ fidei mensuram haud dubie referet unusquisq;. Vt eñ ab initio diximus, cuncta quæ nobis à deo credenda ꝓponunt̃, à sensibus remotissima sunt, & intellectui, non aliter, nisi p solam fidẽ comperta. Supergrediũtur enim intellectus nostri capacitatem, quæcunq; diuinus spiritus inuisibiliter in his sacramentis operatur.

Lib. I. ca. 3. E & alibi.

¶ Refellere quędam callide molitur, quę sibi obsistunt, sed incassum. Caput duodecimũ.

OECOL. A

PSaltes dicit: Memoriam mirabiliũ suoꝝ fecit, escam dedit timentibus se. Quod si & memoria mirabilis erit, memoriæ alia facienda memoria, quæ & ipsa miraculum fortassis, & sic nullus finis erit miraculorum.

Miraculum in eucharistia est cæterorum perniciosus

ROF. Demiror te, uiꝝ alioq grauẽ talibus ineptijs in re tam seria ludere uelle. Neq; eñ oportet ob ea miracula, quæ fiũt in hoc sacr̃o, ꝓgredi in infinitũ quũ in hoc sistendũ esse cõfiteant̃ oẽs, tanq̃ cæteroꝝ omniũ, quæ præcesserunt, miraculoꝝ memoriali.

Oecolã

OECO. Porrò haud scio, an ullus ex priscis doctoribus mira- B
culũ hoc ꝓ miraculo celebrarit, certe nullus ꝓ tanto, q̃ntũ facitis.

ROF. Ostendimus priscos om̃es, qui de hac re quicq̃ scripse- Lib.j.ca.2.A.
rint, in hoc pedib⁹ manibusq; cõuenire, ꝙ in hoc sacro uerꝫ sit cor Miracula fiũt
pus Christi, quod quum absq; tot miraculis, quæ schola cõmunis in sacramens
asserit, fieri neutiq̃ potest, consentaneum est ut si priscorꝫ consen- to altaris
sum admiserimus, miracula pariter ipsa, quæ comitantur omnino recipiamus. Nam qui recipit quod antecedit, respuere non potest quicquid necessario consequitur.

OECO. Quare Augustinus in cathalogo mirabilium sacræ C
scripturæ, manifestarium illud miraculum obticuit? Paris negligentiæ accusari posset etiam Nazianzenus Gregorius, qui miracula euangelistarum numeris complexus est.

ROF. Vtrũq; tutabimur, uel hoc uno uerbulo, ꝙ neuter eo Vide Mat.27
rum inuisibilia miracula recensenda, indicauit. Quãobrẽ & tacue- &.28.Mar.15
runt exitum Chr̃i è monumento, nondũ remoto lapide, quod ta- &.16.Lu.24.
men insigne miraculum erat. Sed quoniam inuisibile fuerat, omni & Iohan. 20.
no, prætererunt. Præterierũt etiã & introitum Chr̃i ad discipulos Iohan. 20
ianuis clausis, qd genus miraculi pariter inuisibile fuit, quũ nemo Chr̃m, aut in muro, aut in lapide monumenti cõspicari potuisset. Et tamen hæc ingentia miracula fuerunt, sed inuisibilia.

OEC. Fortassis Damascenus, & posteriores qdam tale quiddã D
magnificant. Sed non morabitur prudentem lectorem, qui multis argumentis parum solidum se declarat.

ROF. Leuem & inconstantem, Oecolampadi, teipsum indi- Illud detrahit
cas, qui carbone notas, quem ante, creta duxeras insigniendũ. Cæ quem panis
terũ, qualis fuerit Damascenus, ueritas à nemĩe sperni debet. Ne- commenda-
que posteriores huic soli subscribunt, imò priscos omnes, ut dixi- uit.
mus, huius negocij patronos habent. Supra eod. B

OECO. Hunc etiam post alias coniecturas librum de sacra- E
mentis non esse Ambrosii cui inscribitur, uerisimile, sed Scioli cuiusdã q in re ualde seria, ludicris argumẽtis agere ꝓ nihilo habuit.

ROF. Magnã uobis & plusquã par est licẽtiã arrogatis ut cuiuslibet authoris libros, quantumuis utiles, si quid hæresi uestræ contra dixerint, illico dãnetis: & Thita præfigatis. Cæterꝫ ego maiorẽ Augustino fidem habendã, in hac re censeo, q Mediolani diu cõ-

Ambrosi⁹ authore Augustino scripsit librū de sacramentis.

Ambrosi⁹ tenet in sacramento eucharistiæ miraculum fieri,

moratus, haud paruam cū Ambrosio familiaritatē contraxit, ut potuit eius opa ꝓbe dinoscere. Fatet̃ aūt ille, quū alijs locis, tum in procemio librorū de doctrina Chr̃iana librū quendā de sacramētis ab Ambrosio fuisse conscriptū. Quamobrē æquū est, ut uel aliū ꝓferatis, quē de sacramētis, Ambrosii titulo chr̃iani legāt, uel hūc ab eis nō ꝓhibeatis legi. Sed nihil agis Oecolampadi. Nam & si libris illis de sacramentis omnē sustuleris authoritatē, in alijs tamen suis libris, hoc negotium, idem Ambrosius copiose testatur.

F OECO. Arguit em̄ à possibili ad inesse, deus pōt talia miracula facere, igitur & maiora facit. Qua cōsequentia, & ego Pauli doctrinā. Moyse mansuetudinē, & Iohannis continentiā possidero. Futurus hodie & angelus. Necq; enim deo impossibile omne uerbum. Atqui probandum erat, num deus uelit, nū uoluntatem suā uerbo declaret, num uerbū uoluntatē euidenter notam faciat?

ROF. Vtrūq; certe facit. Nā ubi pluribus exēplis, ex ueteri instrumento petitis, docuisset deū istud potuisse, capite sequēti, subdit, hæc uerba. Deinde ipse dn̄s Iesus testificat̃ nobis, ꝙ corpus suum accipiamus, & sanguinē. Nunqd debemus de eius fide & testificatōe dubitare? Qua rōne te quæso, nobis de uolūtate Chr̃i constabit efficacius, q̃ per eius apertissimā assertionē. Ipse dixit: Accipite & manducate ex hoc oēs: Hoc est em̄ corpus meū. Quibus p̃cor uerbis hanc rē certius enunciare nobis potuisset. Q₂ si nullis uerbis ea res potuisset aptius explicari, qs de uolūtate ipsius citra grauissimā culpā uel tantillū hæsitabit? Certū est igit̃ Ambrosiū utrūq; docuisse, hoc est, Chr̃m nō minus uoluisse, q̃ potuisse corpus & sanguinē suū in eucharistia p̄bere, ut nō sit deinceps cuiq̃ relict⁹ dubitādi loc⁹. Perperā igit̃ incessis Ambrosiū, ꝙ is alterꝝ dūtaxat huius argumenti partē attulisset, & nō utranq;: Sed eiusmōi certe mēdacijs ubiq; scates, quoties instituto tuo seruire quicq̃ ualeāt.

Mat. 26. & Lucę. 22

Mat. 26.

¶ Coniecturas alias friuolas & inanes adducit adhuc aduersus miracula. Caput decimūquartū.

OECOL. A

Ertū est ecclesiā tpe Ap̃lorꝝ, quo spūalibus donis locupletior erat q̃ nunc est, miraculū hoc, si ꝓ miraculo habuit, nō admiratā fuisse. Ad miracula alia multo minora obstupescebant Apostoli. Supra hoc autē non plus admirationis tenuit Apostolos, quam supra agni paschalis esu

ROF. Quam precor affers huius dicti ꝓbationẽ, ꝓculdubio nullã habes, nisi negatiuã, quæ prorsus inualida est. Certũ est aplos nullã circa eucharistiã imutationẽ, aut exterius aliq̃d miraculũ fu isse cõspicatos, magis q̃ nos hodie fieri cõspicimus. Veruntñ hoc sacrm indies manducabãt, & summa colebãt reuerentia. Neq; eñ solũ frangebãt alijs, sed & ipsi pariter cõicabãt, atq; ideo scriptũ est Actoꝝ secũdo, ꝙ postq̃ datus fuisset spũs sanctus, erãt oẽs pseuerãtes in doctrina aploꝝ, & cõicatõe fractõis panis, & in orõnibus. Erat utiq; sacratissimus iste panis, uelut antidotũ præsentaneum, aduersus omnia uitia. Nunquam ita legis de agno paschali, quòd eum tanta reuerentia Iudæi frequentabant. Apostoli non uiderunt externa in sacramento miracula Apostoli quotidie communicabant.

OECO. Proinde & ne uerbũ quidẽ interrogabãt, alioq ad fastidiũ & importunitatẽ usq;, etiã pleraq; intẽpestiue sciscitãtes, nũc de prẽ, nũc de ꝓditore, nũc de uia & pusillo tpis, quo non uidendus, de primatu, deq; eo quod non eẽt mundo se manifestaturus. B

ROF. Nihil opus fuit, ut de hoc sacro qcq̃ sciscitarent: nimiꝝ quũ bis antea uiderint Chrm, sua benedictõe pauculos panes ꝓdigiose multiplicasse, simul & eũ audierint tã aperte, sup hac re disseruisse, ut & ipsi multis p incredulitatẽ retrocedẽtibus, pstiterũt in fide, palã cõfidẽtes æternæ uitæ, uerba tũc à Chro fuisse ꝓlata. Accessit ad maiorem suæ fidei cõfirmationẽ, ꝙ quñ accepissent illic à Chro, patrẽ dedisse Iudæis panẽ ueꝝ, Chrm q; pollicitũ se daturũ panẽ carnis suæ, carnẽq; suã daturꝝ itidẽ ꝓ mũdi uita. Quũq; tã dẽ & ꝓxime qdẽ añ passionẽ suã: hũc panẽ exhibitũ à Chro cõspexissent, dicente: Accipite & mãducate ex hoc oẽs: Hoc est eñ corpus meũ. Quis iam scrupus in eoꝝ cordibus relinqui potuit, ut uelut ancipites hac de re quicq̃ ultra percontarentur. Mat. 14 Mar. 6. Lucæ. 9. & Iohan. 6. item Mat. 15. & Mar. 8 Iohan. 6. Matth. 26

OECO. Qui fit aũt quod resurrectio tot signis euidẽtibus, per dies quadraginta innotuit, hoc ne uno quidẽ per omnẽ scripturã, quũ sanè ad ipsum statuendũ multis erat opus signis & prodigijs. C

ROF. Oportuit oĩno Chri resurrectionẽ solidis argumẽtis cõprobari, quũ ea sit credendoꝝ oĩm basis, & ex eo cætera pendeant, quæcũq; credimus. Nã si Chrus nõ resurrexit, ut Paulus ṙocinat, inanis est fides nra. Prædixit eñ se resurrectũꝝ. Quare si non apte pstitisset, qd tantope pollicitus fuerat, nemo nõ uacillasset in eius fide. Sed & corroboratio ueritatis huius, solidũ est fulcimentũ Resurrectõez Christi oportuit multis ꝓbari. 1. Coꝝ. 15.

 cæteris

cæteris omĩbus, quæ Chr̃us ipſe prius aſſeruit. Nam ſi reſuſcitare ſeipm̃ potuit à morte, uere deus fuit. Et ſi cõſtiterit eũ uere deũ eẽ, iam & uera ſint oportet cuncta quæ prius docuerat. Docuit aũt in ſacr̃o, uere corpus ſuũ fuiſſe. Quobrẽ & ita firmiter à nobis cõſtanterq; tenendũ eſt. Cæte℞, & p̃ter illã ꝓbationẽ quã proxime ſuperius attulimus: nõ mediocriter hoc ipm̃ corroborat Pauli teſtimoniũ, quo ſe dicit edoctum à Chr̃o fuiſſe ſup hac re: nimi℞ ꝙ iſtud ſacr̃m eſſet corpus Chr̃i. Si qd aliud ſuis uerbis intellexiſſet Chr̃us q̃ qd in eucharistia corpus eius uere contineret, quũ hoc iam pridẽ adeo du℞ uiſum fuiſſet pluribus, qui & eius rei gr̃a retroceſſerãt, ꝑfecto iam ipſi paulo rem dilucidius expoſuiſſet, & qd ſibi uerbis ipſis uoluiſſet, clarius apparuiſſet, atq; manifeſtius. Sed non aliter ipſi Paulo, q̃ cæteris olim Apoſtolis affirmauit: nimi℞, quod hoc eſſet ſuum ipſius corpus. Hoc eſt (inquit) corpus meum. Quare cõſtanter credendum eſt, ibi corpus eius eſſe.

Matth. 26 — In euchariſtia eſt corp⁹ Chriſti — Supra eod. B — I. Co℞. 11 — Iohã. 6. — Matth. 26

D OECOL. Neq; nobis aſſerere tutum eſt, quod illa tradita ſint, etiam ſi facta eſſent, quæ ſcripta non ſunt.

ROF. Vobis qdem hæreticis haudquaq̃ tutũ eſt aſſerere, qui nec oĩa, quæ ĩ ſcripturis tradita ſunt, admittitis. Ve℞ aliter cõuenit orthodoxis, quo℞ aſſertõibus nihil qd̃ ue℞ eſt repugnat. Atq; utinam ad hũc diẽ extaret liber traditionũ quẽ Euſebius cæſarienſis, ab Ignatio martyre fuiſſe ſcriptũ prodidit. Collegit eĩ in eo libro quæ nuſquam in ſcripturis habenť, ſed p Apl̃os uiua uoce tradita fuerãt, de qbus & Paulus Theſſalonicenſes adhortať. State (inqt) & tenete inſtitutiones quas didiciſtis, ſiue p ſermonẽ, ſiue p ep̃lam nr̃am. Certe p̃ter ep̃las, apl̃i uiuo ſermone multa docuerũt, quę nõ minus uera fuerãt, neq; minoris authoritatis, q̃ quæ ſcripturis com mendabanť.

Liber traditionum Ignatij deſyderatur. — 2. Theſſa. 2

E OECO. Quem canonẽ licet qdã contẽnant: certũ tñ, ex ep̃la ad Hebræos patet, in qua legiť: Melchiſedech ſine p̃re & m̃re, eo qd̃ illo℞ mentionẽ nullã faciãt lr̃æ ſacræ: quũ tñ palam ſit, neminẽ ex filijs Adam abſq; patre & matre eſſe.

ROF. Quum hæc dicas, pa℞ attendis quibus teipm̃ pedicis inuoluas. Nã ſi palã eſt, ut & tu aſſeris, ꝙ patrẽ & matrẽ habuiſſet Melchiſedech, nemo negabit iſtud ue℞ eſſe, ac proinde, ceu uerũ à ueritatis cultoribus, eſſe recipiendũ. Quare quum nec iſtud habeat in ſcripturis, aliud qddam, q̃ quod in ſcripturis contineť, à nobis con

Semetipſum inuoluit Oecolampadius

bis comprobandū est. Deinde, si uerū sit qđ Melchisedech patrē & matrē habuisset, & hoc scriptura, quemadmodū tu citas apte negat. An non ꝓtinus cōsequit̃ scripturā ipsam carere ueritate? Denicꝫ si canon tuus uerus sit, ueritatis regulā sit oportet. Quare, sicut & amussi, nihil qđ rectū est non quadrat, ita nec huic canoni discrepat quicquid est uerꝝ. Cæterꝝ, multo rectius, & citra nodū aliquē hunc locum, unde tu nobis nouū hunc canonem fingis, Erasmus traduxit, ut ibi legere quiuis poterit. Heb.7.

¶ Miracula que propter eucharistie veritatem, a deo facta sunt, satane tribuit. Ca.XV.

OECO. A

At qui satan ut occultum, ubi nullum erat, miraculū fingeret, quot interim ludibria molitus est.

ROFFEN.

Mirum est unde cū satana tantam inijstis necessitudinem, ut nihil arcanorū eius, uos lateat, nisi ꝙ libenter in sodalitiū suū eos admittat, quos uiderit ꝓbos mendaciorꝫ artifices esse, hoc est, sui siles. Cæterū quū ipse mentiat̃, attendite, ne uos & in hac re circūuenerit, q̄ psuadens hic nullū miraculū eē, ubi plurima sunt & ingentia. Nos em̄ falli nequaq̄ possumus, tam solidis innixi testimonijs. Chr̄us ipse pro nobis stat, & eius itē apl̄i, tot insuper apl̄ici uiri, tot eruditōe p̄diti, tot orthodoxæ ueritatis professores, tot sanctimonia spectatissimi, & ut uno uerbo dicā, eccl̄ia tota catholica. Vos cōtra nihil ꝓ uestra pte, p̄ter meras nugas assertis, & mera mendacia, q̄bus nemo tam insanus est, ut credat, nisi q̄ salutem animæ suæ nullam omnino quærat aut curam habeat. Iohan.8. Mat.26 Luce.22 Iohan.6

OECO. Ea em̄ quæ falsa ac supstitioni p̄cipue seruiūt, cui tribueremus rectius q̄ mēdaciorꝫ patri, cui studiū ē uarijs ludificationibus generi hoīm imponēdo, ab adoratione patris auellere. B

ROF. Non auellit ab adoratōe patris, qui filiū eius adorat, nec à filij adoratōe subducit̃, q̄ chr̄m dei filiū in eucharistia sub specie panis adorat. Sed nec ueneratio genitricis eius, quā uos miseri blasphematis, ab adoratōe filij seu p̄ris, nos auocat. Diuorꝫ itidem honoratione͂, ad dei patris & filij gloriā, referimus. Et qđ uetat, q̄ minus in diuis eius, patris quæramus honorē? An qui iussit ut parentes n̄ros honoraremus, ueritus ē, ne propterea nos auelleremur ab adoratōe sui? Sed mendaciorum omniū pater, hęc & alia silia mendacia fabrefecit in cordibus uestris absq̄ numero. De⁹ in eucharistia atq̄ sanctis adorandus est. Exo.20.

C OECO. Nam ut concedamus interim, multa mirabiliter circa sacramentum hoc fieri, etiam per bonos angelos, illa tamen eo tendunt, ut probent corpus Christi in ipso pane, sed ut nostrum erga res sacras affectum parum pium adiuuent.

tars non.

ROF. Si mirabilia, quæ p bonos angelos fiũt, eo tendũt, ut pbẽt Chri corpus in pane eẽ. Satis hoc ipm est, ad tuã hæresim euertendã. Quis eñ tibi falsa docẽti fidẽ habebit, potius q̃ bonis angelis. Cæterũ opinor nõ ita sentis, sed hic calcographi magis error ẽ. Tu, scio, negabis huc illa mirabilia tẽdere ut pbent Chri corpus eẽ sub pane. Sed esto mirabilia ipsa per angelos facta sint, ut nrm erga res sacras affectũ paꝶ piũ adiuuẽt. Vt igitur erga sacrm istud, affectus qspiã ardẽtior in pectoribus nris accẽderet, angeli tua cõcessione, patrarũt hęc miracula. At palã est Chrianos eo tpe credidisse Chrm in sacro. Quare necesse est, alteꝶ istoꝶ sequat, aut q angeli moliti sint augere fidẽ, quantũ habuit ppls de ueritate carnis in sacramento, aut nimisquã stupidi fuissent, si quũ hæc miracula fecerint, non aduertissent periculũ, ne populus ueræ carnis speciẽ cernens, in eũ (ut tibi uisus est) errorẽ laberet, ut crederet ibi uerã Chri carnem esse, atq; ita, pro creatore, creaturam adoraret.

Textus Oecolampadij uidet calcogrra phis incuria corruptus

Mirabilia per angelos ut qd fiant circa sacramenta.

D OECOL. Obscurare autem solet cacadæmon, simplicium mentes, ut ob aliud quam facta sint, facta interpretentur.

ROF. Quasi lateret bonos angelos, quid cacadæmones molirent. An non satius omnino fuisset à miraculis ipsis patrandis abstinuisse, ne uidelicet ex eis, aut dæmones ansam euertendi pios acciperent, aut pij nimium facili credulitate deciderent in idololatriã.

E OECO. Alibi uisus dr panis uersus in carne, alibi digiti formã induit, alio loco uisa in eo est puelli figura. Est ubi cruentarit, asseruaturq; in nõnullis locis cruor ille, & festos dies meruit nouæ serui

ROF. Nunq̃ adduci possum ut credã hęc à (ens idololatriæ, dæmonibus miracula facta fuisse, quũ nõ sit credibile Chrm, dæmones fuisse passum, ut sacramẽtis suis adeo nephariã abuterent: pſertim, quũ ppli salutẽ uoluit in eis cõsistere. Q; si p angelos bonos illa fuissent facta, ut & p eos haud dubie facta fuere, iam tecũ expẽde, nũ angelos q pijs, ut Paulus testat, in ministeriũ deputati sunt, hoc deceat, ut tñ errorẽ tot pijs augeãt: si tñ error ẽ, ut tibi uideret ipsa credulitas pſentię Chri in sacro, Quũ eñ angeli ipsi probe scissent,

Deus per angelos bonos fecit sæpe miracula circa sacramenta.

Hebræo. j

be sciſſent, qd tot annos eccleſia credidiſſet, & q̃ euidentibus Chři uerbis ad ita credẽdũ adducta fuiſſet, qs nõ erroris culpã in eos me rito trãſtulerit, q nouis miraculis hãc erroneã fidẽ toties cõfirmaſ?

OECO. Quæ quantũ moueãt alios, facile ex cultu pa (ſent. tet, me uero ne tãtillũ qdẽ, q nõ ignorẽ qd pmittat deus, ppter pctã nřa, & didici à dño regnaturũ antichriſtũ in ſignis & prodigijs men dacibus, angelumq́ ſatanæ in angelũ lucis ſe transfigurare. F

ROF. Facile mihi pſuadeo, nunq̃ niſi p angelũ ſatanæ, q ſe in angelũ lucis trãsfiguraſſet, id tibi cõtigiſſe, ut tu, q dudũ uir integer rimus cũctis uidebare, magna quoq; eruditõe, & uitæ grauitate p̃ dit⁹, atq; adeo ad abſolutã euectus, pbitatẽ, ut relictis oĩbus Chřm ſequi decreueris, iam ita, cũ uxore Loth retroſpiceres, & temetipm tam ignauiter abijceres, in tm̃ hæreſum olim damnatarũ barathrũ cõtra tam apta Chři uerba, cõtraq́; tot cõcilia patrũ: deniq;, contra publicã totius eccleſiæ fidẽ, tot ſeculis cõprobatã. Profecto nunq̃ ita faſcinari potuiſſes, & à tã clariſſima ỹitatis luce p̃cipitari, niſi p ſatanę pdigioſa mẽdacia, q̃ nihilomin⁹ adeo craſſa ſunt, ut nihil, qḋ ſolide cuiuſdã pbatõis ſpẽm habeat, attuleris in hoc toto libello: 2. Cor. 11 Matth. 19. Gene. 19. Satanæ illuſione Oecolã padius in hæreſes prolapſus eſt.

OECO. Apud eos, q gentiliũ hiſtorias euoluerũt, nõ eſt rarũ, ſanguine pluiſſe. Narrat Iulius obſequẽs Cauræ & Ceræ terrã riuis ſanguinis fluxiſſe, qđ & p Moyſen dñs in Aegypto eſt opatus imitãtibus in hoc & magis. Idẽ Iulius author eſt, in Albano mõte, è pollice Iouis ſanguinẽ manaſſe. Liuius teſtis Romæ pluiſſe carne. Q. uero Curtius author eſt, Tyro ab Alexandro obſeſſa, panẽ cruorẽ in menſa ſudaſſe. Cruentaſſe in Germania, & imagines cõfoſſæ ferunt, quæ oĩa dæmonũ ludificatiõibus accidũt. Et quis tam uecors qui ineſſe illis humana corpora dicat. G

ROF. Quid hæc ad nos, etiã ſi ſexcẽta id genus prodigia citaueris? Quis q̃ſo negat dæmones eiuſmodi mirabilia deo pmittẽte poſſe facere? Nec fuit opus huius rei gřa ex gẽtiliũ hiſtorijs hęc p duxiſſe. Nã abũde ſatis ex lřis ſacris iſtud doceri potuit. Miror te hoĩeꝫ alioq doctũ, tot diuerticl'a friuola q̃ſiſſe, niſi uel', tot cõgeſtis exẽpl', q̃ nihil ad rẽ faciũt, uideri copioſus, ut nos q̃ſi m'ltitudie rerũ p̃ſſi ſuccũbere uideamur. Sed cur nõ etiã ea miracula q̃ p Pythagorã Samiũ, quæq; p Appolloniũ Tyanæũ geſta ſunt recenſeas? ut ita nec miraculis quæ Chřus opabať fidem habeamus. Sic eñ inte Dęmones mira efficiunt, pdigia

Hierocles æq̃uit Appollonium Christo.

gram impietatis tuæ faciem, nobis reuelabis. Nã & Hierocles, ad hunc modũ p̃ductis illis portentosis opibus, q̃ p Apolloniũ patrata sunt, conatus est, eũ adæquare Chr̃o, sicut Eusebius cæsariensis refert in ĳs libris, q̃s aduersus ip̃m Hieroclẽ cõscripsit. Ceterꝶ nihil illorꝶ mirabiliũ, ad hoc sacr̃m spectare cũctis manifestũ est.

H OECO. Roma quid hodie fere in singulis templis admirandũ obtrudat uiatoribus religiosis, ne quod uerum est, dicam superstitiosis oĩbꝰ innotescit. Et quod datum est, satanæ imponere, his qui ueritatem in iniustitia detinet.

ROF. Et q̃d hoc ad causam nr̃am? Quis nõ hic p̃spicit ingenĳ tui malignitatẽ, q si q̃d Romani deliquerint, ex hoc ip̃o moliris ecclesiæ sacr̃a in suspitionẽ adducere, ne uera sint. An nõ planè ministrũ, imò mancipiũ diaboli teip̃m oñdis, qui p hunc modũ Chr̃i sacramentis calumniaris, talesq́ꝫ nugas in mediũ adducis, quæ nihil ad tuæ causæ p̃bationẽ conferũt? Quid si Romani uiatoribus imponant? Num propterea Christus per sua sacramenta nobis imposuisse credendus est? O nequissimum caput.

Ex Ireneo citat magi prestigium in sugillationem miraculorum. Cap. XVI.

OECOL. A

Xemplũ aũt & ex primo Irenei contra hæreses p̃feram de Marco Mago Valẽtini hæretici discipulo. Hic calice uino mixto fingebat se gr̃as agere, & p̃lixa inuocatõe, rubicũdũ & purpureũ apparere faciebat, ut putaret̃ ea gr̃a ab his, quę sunt sup oĩa suũ sanguinẽ stillare, in illius calice p inuocationẽ eius, & ualde cõcupiscere p̃sentes ex illo gustare poculo, ut & in eos stillet, quæ p Magũ hũc uocat̃ gr̃a. Rursus mulieribus dãs calices mixtos, ip̃as gr̃as agere iubet p̃sente se, & ubi hoc factũ est, ipse aliũ calicẽ multo maiorẽ, quã est ille in q̃ illa seducta eucharistia facit, p̃ferẽs & transfundẽs a minori, q est à mulieris eucharistia factus, in eũ qui ẽ ab alio allatus multo maiorẽ, statim dicẽs: Ita illa, quæ est añ oĩa inexcogitabilis & inenarrabilis gr̃a adimplear tuũ intus hoĩem, multiplicet in te agnitionẽ suã, inseminans granũ synapis in bonã terrã. Et alia quædã dicẽs, in insaniã mittẽs illã infœlicẽ, admirabilia faciendo. Apparuit, qñ maior calix adimpletus est de minori calice, ut & superfunderet ex eo. Et alia quædã dissimilia faciens exterminauit, & abstra

& abstraxit post se multas. Datur aũt intelligi eũ & dæmonẽ quẽdam habere, p quẽ ipse quoq; pphetare uidet, & quotquot dignos putat fieri participes suæ grãæ, prophetare facit. Maxime eñ circa mulieres uacat, easq; honestas & ditissimas. Hæc Ireneus.

ROF. Et qd aliud huius exempli cõmemoratiõe moliris, q̃ ut nõ credamus miraculis, quæ crebrius ad huius sacramẽti fidẽ corroborandã, ostensa fuerãt? An istud ex tua dialectica uidet consectaneũ? Marcus magus Valentini hæretici discipulus, dæmoniaco spũ afflatus, cõplures fœminas ab usu sacramẽti huius ludificauit, igit nullis miraculis, quæ circa hoc sacrũ fiũt adhibẽda fides ẽ. Sic eñ & ego facillime pbabo, neq; miraculis quæ Chrũs opabat hic in terris fidẽ adhibẽdã eẽ, quũ silia quædã & ab Ethnicis patrata sint, ut mox oñsuri sumus. Cæterũ, qd à mago, & ab hæresiarchę discipulo, & demũ ab eo q dæmone fuerat inspiratus, aliud expectari potuisset? Nã ad hæc tã enormia scelera decidũt, q nõ rectã huius sacramẽti fidẽ hñt, sicut de Manicheis & Albianẽsibus inferius oñdimus. Scelerate qdẽ ille fecit, nemo negauerit. Sed tu longe sceleratius, q scelere eius abuteris ad fidẽ, quæ tot & tã clarissimis fulcita est miraculis abrogandã. Ille paucis imposuit mulierculis, tu uiris iuxta ac fœminis imponere studes, imò uniuersæ orbi. Ille sacramentis fidẽ auferre neutiq̃ conabat. Tu penitus adimere studes. Ille demũ uno quodã inferioris sortis dæmone pcitus, hoc tm̃ facinus admisit, tu nisi principe dęmoniorũ fuisses afflatus, nũq̃ æditis libris, totũ Chri gregẽ ad hanc tã pestilentẽ hæresim, cõtra tam dilucida Chrĩ uerba, cõtraq; sanctissimorũ pariter & eruditissimorũ patrũ oĩm interpretationẽ, trahere conareris.

Propter falsa miracula non est ueris detrahendum.

Infra libro primo, cap. 18. D

Oecolampadius sceleratior Marco mago.

B OECOL. Non dicam tamen honestatis gratia, quæ impurissimus hæreticus facere non omittebat.

ROFF. Iam quũ uenenũ totũ euomueris, uideri uis religionis grã nõnihil subticuisse, At qs credit eũ, q nihil est ueritus, exẽpla tã pestifera colligere, qbus tantã diuinis sacramẽtis iniuriã irrogaret, aliquid omisisse, quod instituto suo, quouis inseruiret modo.

C OECO. Quis non abhorret ab hisce diabolicis pstigijs? Iam non est nouum, serpenti antiquo, sanctissimis quibusq; abuti. Et adhuc suspecta minus sunt signa quàm simplex ueritas.

ROF. Nemo inficiat diabolica præstigia cunctis forè Chria-

Veritas miraculorum cognoscitur ex circumstātijs.

nis abhorrēda. Sed quis æquū censebit, ut propter unius magi maleficiū, oīa miracula, quæ ꝑ bonos angelos haud dubie facta fuerant, ceu diabolica ꝑstigia reijciamus? Absit istud à pioꝝ mētibus. Nam ex factoꝝ circūstantijs, facile docebimur, quæ sint præstigia dæmonū, & quę bonoꝝ angelorū opa. Cæterū pro illo unico ꝑstigio, quod tu ꝑ illius magi fictam inuocationē, factum memoras, nos innumera citare miracula possumus, quorum aliquot inferius in præfatione secundi libri memorabimus.

¶ Quędam ex Paulo & Cypriano fucare conat, quę miracula confirmant Ca. XVII.

OECOL. A

Vod si qs cōtendat, diuinitus quędā fieri, ut qđ propter indignā mensæ illius participationē, Corinthiorum alij obdormierūt, alij infirmati sunt, & hodie plerīq; uindictam dñi nō euadāt. Et cōmemorat Cyprianus martyr quandā igne deterritā, quū aperire uellet arcam in qua sanctū dñi. Aliā à dæmonibus possessam: & iterū aliā mortē sibi consciuisse indigne communicantem, cuidam etiam contrectatum sanctū in cinerem mutatum. Non contradico, manum esse domini.

Deus puniuit incredulos ꝑpter fidei confirmationem.

ROF. Si uelis his & cæteris, quæ siūmō per Augustinū & alios recensent, pariter & illud insigne miraculū, qđ ad diui Gregorij ꝑces ob instruendā fœminæ cuiusdā Romanæ fidē factū legimus annectere, diligēterq; tecū expēdere: nimirū obdurato corde fueris, si diu prexerit in hac ꝑtinacia tua. Cæterū, ꝙ nō cōtradicis i his dei manū fuisse, nostræ parti plurimū opitularis. Nā si deū, istorū incredulitatē ultū fuisse nō abnuas, ꝓpter fideles id factū fuisse qs dubitabit? Nimirū ut eorū fides cōfirmatior inde redderet. Porrò qd fideles hactenus de sacro isto crediderint, nemo orthodoxus ē, q ambigit? nēpe, qđ in eo uerū Chrī corpus cōtineat. Quāobrē & hoc ipm deus ultiōe de incredulis sumpta ꝓrsus cōfirmauit. Nā si fuisset error, id qđ ipsi credidissent, in istos magis aīaduertisset de', ꝓpter idololatriæ crimē (qđ sanè grauissimū est) q̄ in alios, ob leue mysteriorū cōtēptū. Adde, ꝙ dū fideles aliorū cōtemptus adeo seueriter puniri cernerēt, illi magis in errore solidarent. Qđ q̄ alienū fuerit à benignissima dei circūspectione, quis non intelligit?

Non credentes uerꝫ corpus Christi, in eucharistia puniuntur

B OECO. Sed hac ratione non euincitur, unitum pani corpus, uel corpus in pane, alioqui & cinerem probabis.

Roffen

ROF. Ita semp in nos, onus pbandi callide reijcitis, quã m ad uos attineat, uꝛa statuere poti⁹. Nr̃a eñ p scripturas abũde fidelib⁹ dilucida facta sunt. Nam scripturæ ipsæ nr̃m institutũ aptissime testant, qbus & maioꝝ nostroꝝ cõsensus unanimis accedit, cui demũ authoritas ecclesiæ simul & receptissima cõsuetudo cõstantissime subscribit. Miracula, si qs pduxerit, aut reuelatões, quę nõ paucæ sunt, nõ his tanq̃ solis & solidis pbatõibus innitimur, sed uelu ti subsidiarijs dũtaxat. Porrò mox in p̃fatiõe tertij libri tot & tales corroboratões adducemus, quas uti certo cõfidimus, nemo quantũuis calumniator ipse fuerit, subruet unq̃. Cæteꝝ ubi tua sunt, libenter uidere cupimus. Multa quidẽ ab initio pollicitus es te pductuꝝ, qbus copiose tuã sñiam cõprobares. Sed erat hæc tua pollicitatio, quẽadmodũ in Prouerbijs, Salomon ait: Ventus & nubes sine pluuia. Tu p unius magi præstigias, te putas elusisse totius ecclesię fidẽ, tot modis tantaq; diuturnitate stabilitã. Qđ si putaueris, haud facile cõperiet, quo te stupidiorẽ existimabimus. Q̃ aũt obijcis colligi posse cinerẽ in eucharistia esse, æque atq; carnẽ Chr̃i, nimiꝝ q indigno cuipiã sumenti, uersa sit in cinerẽ, nisi puersissimus eẽs nunq̃ istud dixisses. Nam in quẽ finẽ miraculũ aliq̃d fiat, attente cõsyderandũ est, & ex ip̃o fine iudiciũ ferre. Quum eñ ad Gregorij p̃catiõnẽ spẽs panis i carnẽ uersa fuisset, manifestũ est, id ideo factũ eẽ, ut mulier ipsa crederet uere fuisse carnẽ specie panis obtectã. Nam & hoc uir sanctissimus, à deo p̃cabat. In illũ uero, cui fuerat in cinerẽ eucharistia cõuersa, Cyprianus narrat, iure ita fuisse aĩaduersum, nimiꝝ ut alij sibi cauerẽt sil̃e quidpiã cõmittere. Quãobrẽ, & p̃misso miraculo, subdit idẽ Cyprianus, documento unius oñsum est dñm recedere quũ negat, nec immerẽtibus ad sa- salutẽ pdesse qđ sumit, quũ gr̃a salutaris in cinerẽ sanctitate fugien te mutet. Hęc Cyprianus sermone qnto de lapsis, ubi lector & alia reperies miracula. Sed hic nunqđ nõ audis dñm, q in sacr̃o fuit, ab eo q negauit recessisse, neq; portiunculã aliquã panis fuisse relictã, sed cinerẽ dũtaxat, ut nõ solũ intelligas desiisse substãtiã panis, uerũetiã, ut is q indignus accesserit q̃nti criminis re⁹ fuisset, palã agnoscere.

Mach. 29.
Lucæ. 22. & alibi
Miraculis solis non nititur ecclesia.
Prouerbi. 25.
Finis miraculi semper spectandus est
Supra eod. A
Eucharistia fuit in cinerem uersa propter indignitatem sumere uolentis.

OECO. Etiam symbola sanctaꝝ reꝝ polluisse, ultionem à iusto deo exigit, ut in Nadab & Abyhu. C

ROF. Ingenti laboras exẽploꝝ penuria, si nihil aliud p uiola-

Nadab & Abyhu puniti sunt.

tis sanctarum rerum symbolis, q̃ de Nadab & Abihu queas afferre. Nā hos manifestū est, ꝓ diuini p̄cepti transgressiōe fuisse correptos, quū & Leui.10. sic de eis traditū sit, ꝙ offerebāt corā dn̄o ignē alienū, contra q̃ eis p̄ceptū fuerat Eiusmodi sanè cōplures ultiones, ob p̄ceptorum uidelicet p̄uaricationem, ex ipsis Moysi libris memorare potes. Sed ut donemus istud tibi, nimirum ob id in eos fuisse uindicatū, ꝙ symbolū rei sanctæ polluissent. Quid tū postea? Dices & ita fieri potuisse in indigne sumētibus eucharistiā, si nihil aliud eā quā figurā & signū existimassent. At p̄ter hoc, ꝙ argumētatio tua nullius momēti sit nō satis aduertis, qd pp̄lus ante cuius cōspectū

Capit. 2. A

hæc miracula gerebant, de eucharistia sensisset. Credidit utiq; pp̄ls ut supra docuim⁹, uerum chr̄i corp⁹, & sanguinē obtegi sub euchari. Nec ē ābiguū, qn benigniss͞im⁹ de⁹ tātę m̄ltitudinis ne uidelȝ in fide periclitaret, maiorē habuisset rōnē, q̃ unius aut alterius adeo seueriter interimēdi, ꝓpter symbolorum irreuerētiā. Ad qd ēm ꝓfuisset unius peccatoris interitus, nisi ad corroborandos alios in fide, & in ea ꝓcul dubio fidequa tuncimbuti fuerāt, si nullus affuisset, q contrariā doceret. Qm̄ igit̄ deus nullo nuncio pp̄lm de errore suo commonuit, & in eorum cōspectu, tales, de indigne tractātibus eucharistiam, ultiones suscepit, qs ambigere possit, an ob aliud hoc ipsum fecisset q̃ ad superstites in eadem, qua fuerant fide confirmandos.

Indigne eucharistiam tractantes punit de⁹ pro fidei aliorum confirmatione

D

OECO. Nōne & q baptisma irridēt, flagellari à deo merent? & nō ambigo, qa m̄lti male p̄diti sunt, q mala cōscia tingi se fecerēt.

ROF. Tu multos fuisse nō dubitas, quos deus ideo p̄didit, ꝙ se fecerint mala conscia tingi, nec tñ unius producis exēplū. Hoc igit̄ tecū expende cur tot miracula quæ à pluribus, & à fide dignis authoribus constantissime referunt, deus pro eucharistia magis, q̃ pro cæteris omnibus sacramentis ostendi uoluit, nisi ꝙ ut hoc sacramentum ad credendum difficilius est, ita fidem eius fulciri studuerit pluribus & euidentioribus miraculis.

Miracula circa eucharistiam ꝓpter difficultatem fidei

E

OECOL. Nec tamen propterea, aquæ addictum corpus uel sanguinem fatemur, tametsi abluti sanguine Christi se ablutos glorientur, in quo baptismus consecratus est.

Sacramēta uirtutem suā habent a Christi sanguine.

ROF. Neq; te usq; adeo rudē existimare possum, ut aut neges aut ignores oīa sacramēta suā à Christo pariter, & ab eius sanguine, uirtutē suscepisse, tametsi nullū eorum, præter unam eucharistiā, corpus appellatur & sanguis Christi. Nec opinor argutiam adeo

stolidam effutire moliris. Gloriat̃ quispiā se ablutū Chr̃i sanguine qñ baptismatis aqua tingit̃. Quāobrē & aqua ipa, Chr̃i sanguis est. Nullus ante hūc diē adeo repertus ē hæreticari, ut istud assereret, aut tam friuola collectōe munire suū errorē sit conatus. Et pfecto quū in uirtute sanguinis Christi, cætera sacr̃a clàm in mētibus nostris operentur suos effectus, nec tñ corporis, aut sanguinis habent nomenclaturam, dilucidum cuiuis esse potest eucharistiam haud solo nomine, Christi corpus & sanguinem esse.

Eucharistia reipsa ē corpus & sāguis Christi.

¶ Obtenebrare molit̃ & miraculū qđ Ambrosius recenset Satyro suo fratri contigisse Caput decimūoctauū

OECOL. A

Sicut igit̃ temeratores mysterioꝝ iure pœnam luunt, ita religiosis cultoribus ad miraculum usq; prodest fidei simplex & inadulterata pietas.

ROFFEN. Sed quā hic, precor, uocas fidei simplicē & inadulteratā pietatē? Eā ne, qua credit̃ simplex panis in Eucharistia, citra ueritatē carnis Christi? Sed talem fidē, qua rōne pbabis eos habuisse, quibus de⁹ benefecerit p miracula. Tu certe nec unū aliquē orthodoxum ex ecclesia catholica producere potes, cui deus uoluisset propter eiusmodi fidē prodesse. Nos contra citare possumus innumeros quorū aliquibus qdem propter creditā ibi carnē, benefecerit de⁹, aliquib⁹ uero propter eiusdē incredulitatē, ultionē intulerit, aliquib⁹ deniq;, quo uel pfidiā deponerēt, uel in recta fide solidius confirmarent, miracula prodiderit clarissima. Quamobrē & certū est eos, q propter suā fidē beneficijs remunerati sunt, nō istā quæ tibi probat̃ fidē, sed eam quā ecclesia fidelium semper tenuit secutos fuisse. Quod quum ex alijs, quæ mox dicturi sumus, cuiuis perspicuum fore non dubito.

Fide simplici credendum ē uerum corp⁹ Christi in eucharistia esse.
Diuersimode de⁹ remunerauit credulitatem hominū.

B

OECO. Quale ē qđ Ambrosius de fratre Satyro narrat, quē munitū eucharistia in colliorario ligata, naufragiū non perdidit.

ROF. Et hoc certe nō contēnendū est, qđ tātus uir tā fideliter enarrauit. Sed Satyrū ais simplicē, & inadulteratā fidei pietatē habuisse, qua miraculū illud de se fieri promeruit. Et nos eum simplicem & inadulteratā fidei pietatē habuisse nihil ambigimus: nimirū q crediderit in eucharistia Chr̃m uere cōtineri. Quod si neget tua pertinacia, quid est qđ nō solidis argumentis doceas te, id recte negare. Neq; em̃ satis fuerit, nugacib⁹ cōiecturis in re tā seria ludere,

Satyrus credidit Christum esse in eucharistia.

&ea miracula, quæ diuina benignitas pro sacramẽti huius ueritate mõstrauerit, tuis inanibus argutijs, tam impie calumniari. Sed audi, q̃ rõe nos euincem⁹, Satyrꝝ hui⁹ sacramẽti talẽ fidẽ habuisse qualem ꝑdiximus. Fuit em̃ ipse Satyrus diui Ambrosii frater, de cuius morte librũ ædidit, cui titulũ fecit de fratris excessu. Quisquis em̃ librũ legerit, dubitare neutiq̃ põt, quin ambo fuerint unius & eiusdẽ fidei, tãetsi paulo añ q̃ istud miraculũ cõtigit, Satyrus fuerat initiatus, tanta uidelicet in eis ꝑ uniuersam uitã fuerat animoꝝ cõcordia. Quũ itaq; manifestũ fiet ex testimonijs, q̃ mox allaturi sumus Ambrosiũ credidisse Chr̃m in eucharistia uere cõtẽtũ eẽ. Quis iã ambigit, qn & Satyr⁹ eius frater, q uirtute sacramẽti huius à naufragio liber euasit, ita sil'r credidisset. Quando igit̃ deus nunq̃ suis miraculis falsę fidei testis esse poterit, colligit̃ aptissime, fidẽ ipsam (q̃ tota prorsus eccl'ia cõcorditer hoc ip̃m affirmat, qđ Ambrosius & frater eius Satyrus crediderunt) ueram & inadulteratam eẽ fidem.

Infra.

C OECO. Quale & hoc est, quod de sacerdote legitur, qui per medios ignes eucharistiam gestans, euasit.

Miracula plurima adfert Oecolampadius contra se ipsum

ROF. Gratiã habemus tibi, ꝙ tot miracula, quæ tã aperte pro nr̃a fide militẽt, ꝓduxeris. Veꝝ hoc demiror, ꝙ nihil hæc om̃ia te moueãt, quũ nec unũ queas uel cõmentitiũ, ꝓ tuæ hæresis ꝑfidia citare. Et certe nemini dubiũ est, quin idololatria lõge grauius crimẽ sit in oculis dei, q̃ si qs rei sacræ symbolũ uiolet, aut abutatur. Quocirca quũ iuxta tuã fidẽ innũeri sint, q iã annos plurimos idololatriã cõmiserunt: nimiꝝ adorantes Chr̃m in eucharistia, quũ tñ solus panis (si tibi credimus) ibi fuerit: miꝝ est, ꝙ in hoꝝ neminem unq̃ hactenus, animaduertisset deus, & tam ĩmane scelus ante hũc diem nunq̃ fuisset ultus, quũ tamẽ ut tu contendis leuiores abusus tanta uindicauerit seueritate.

Corpus Christi in eucharistia esse conuincit̃ quod deus adorantes nõ puniat

D OECO. At nulla his exemplis efficacia probandi est, quãdoquidem similia contingunt, & alias ob causas.

ROF. Nisi te summa satanas implesset malicia, nunq̃ hæc tanto studio miracula ĩpugnares. Cõfiteris utiq; fidẽ simplicẽ, & inadulteratã, ut ista fierẽt, ꝓfuisse. In hoc igit̃ ambo cõuenimus. Cęteꝝ quũ docere nullis argumẽtis queas, eos quoꝝ gr̃a miracula talia gesta sunt, alia fide fuisse ꝑditos, q̃ quę tũc ab eccl'ia publicitus approbabat̃, cõpertumq; sit ecclesiã: tũc credidisse corpus Chr̃i realiter in

Eucha

Eucharistia contineri, quid dubitas, an hæc sit simplex & inadulterata fides, cuius corroborandæ gratia, deus eiusmodi uoluit ostẽdi miracula. Sed ob alias (inquis) causas similia cõtingũt. Quid tum? An ꝓpterea consequitur, ut ista non huius rei causa facta fuissent? Sed nec Christi miracula satis efficacia fuisse, quis dicet, ut ipsum fuisse Messiam cõprobarent. Nam similia fiebãt & ob alias causas. Cæcum uisum restituisse Vespasianus tradit, Suetonio, Tacitoq́ꝫ autoribus. Referunt & eundẽ Vespasianũ contactu sui pedis claudum sanasse. Appollonius Romæ mortuã puellã & elatã, uitæ restituisse p Damidẽ & Philostratũ refert. Eũdẽ ex iuuene quodam effugasse dęmonẽ ijdem ipsi ꝓdiderũt. Pythagoras item asserit in Italia Crotonã oppidũ luxui deditũ, ad pudicos mores sua doctrina reuocasse, plurimaq́ꝫ satis admiranda gessisse. Adde si uelis ea oĩa, quæ recenset Origenes ex impijssimo Celso, cõtra quẽ & scribit: Et spẽm certe quandã hæc oĩa referebant eoꝝ miraculoꝝ, quibus Chr̃us noster abunde se docuisse putat, uerꝰ se fuisse Messiã. Quid eñ aliud Baptistæ discipulus rñdebat, quũ ipsi præceptoris sui ꝑcontarent. Num Chr̃us is esset, q uenturus erat, an aliũ expectarent? Ite (inquit) & dicite Iohanni: Cæci uident, claudi ambulãt leprosi mundant, surdi audiunt, mortui resurgũt, pauperes euangelizant. Sed Appollonius (inquis) magus fuit & magicis artibus miracula talia fecit. Quid ergo tu Marcũ magũ nobis obiecisti, q suis magicis miraculis fęminas illuserat. Si dixeris ab Ethnicis historijs priora miracula fuisse ꝓducta. Num oblitus es, & ex gentiliũ historijs, te miracula quædã cõmemorasse quo denigrares ea quę Chr̃us in fidei nr̃æ comprobationẽ oñderat? Intelligas ergo, licet alia quodãmodo similia mirabilia mõstrata fuissent ab alijs, ea nihilo minus fuisse meras dæmonũ præstigias. Q solius Chr̃i opa pro ueris miraculis habenda sint, quæ, & nobis qui uere credimus, euidentiam de præsentia corporis & sanguis Christi, præbent efficacissimam. Quandoquidem & apertissimũ est, ea neutiquàm alterius rei gratia fuisse prodita, quàm ut testarentur in eucharistia uerũ Christi corpus & sanguinem contineri.

Ethnicorum miracula non officiũt Christo

Vespasianus. Appollonius

Pythagoras.

Celsus

Matth. ij.

Christi uera miracula probat corpus eius in eucharistia.

OECO. Conualuerunt à corporalibus morbis baptizati. Sanarunt multos sudoriola ac semicinctia & umbra Petri.

E

ROF. Et hæc à deo facta miracula cõfitemur: sed nõ eo fine,

Diuersę miraculoꝝ rões

ut aut baptismus credat Chri sanguis, aut umbra Chri corpus existimet. At priora miracula, quæ ꝑpter eucharistiæ fidē habendā, non alio fine facta fuisse constat, q̄, uel ut in eos, qui de eucharistia male sentirēt, uindicaret, uel ut in fide uacillantes, cōfirmarent, uel demū his, qui recte crederent ꝑpter fidei suæ constantiā quædā impenderent beneficia. In cunctis igit illis miraculis, quæ ꝑ eucharistia fiebant, dat cuiuis (qui non prorsus excæcatus fuerit) apte cōspicere, ꝓmotionē & cōprobationē eiusdē fidei, quā tum ecclesiā catholicā de sacramento ipso docuerat. Similiter & quum baptizati quidā à corporalibus morbis conualuissent, istud omnino corroborat, id quod ecclesia de sacramento baptismatis credit: nimirum quum hoc rite suscipit sanari interiorem hominem à morbis peccatorꝝ. Sed & miracula quoqꝫ, quibus per sudariola & semicinctia perqꝫ umbrā Petri qdā sanati referunt, ideo fiebāt, ut doctrina quā de Chro Petrus annunciabat, recta solidaqꝫ comprobaret.

Corpalis baptismi effect⁹ signat interiorem

Acto. 19.

Actorꝝ. 5

F OECO. Dabimus igitur & omnibus illis immixtam quādam diuinam uirtutem: quod si fecerimus, quanta diuinæ adumbratio uirtutis erit? Illa enim quanto purius nos adiuuat, tanto maior esse comprobatur.

ROF. Hoc nihil ad præsentem disceptationem attinet, ubi uirtutē illā fuisse dixerimus, quū ad umbram Petri mlti conualuerint. Satis utiqꝫ nobis est, ꝙ uirtute dei, quatenus euangelium Petri monstraretur uerum esse, tales morbi sanabantur. Similiter & quum constet ea miracula, quæ dudum ad eucharistiæ fidem corroborandā ostensa sunt, ꝑ dei uirtutē fuisse facta, id abunde sufficiet pro nostra parte, neqꝫ nouam antea conflictationem inire uolumus, q̄ ista, quam in manibus habemus quouis modo finiat.

Actorꝝ. 5.

Mar. 15.

¶ Ex eo quod in scripturis nullius miraculi ꝓ ueritate corporis in Eucharistia mentio fit, nullam cē colligit. Caput decimumnonum.

OECOL. A

IN summa scriptura tam nullis miraculis hoc sacrm insigniuit, quam baptismum, in hoc ut delitescens, corporaliter sit corpus in pane. Etiam si irreligiose tractantes sacra pro sua impietate dignam luerunt pœnam.

ROF. Constabiliuit Chrus uniuersam doctrinā suā miraculis innumeris, uerꝝ nō ita, ꝙ ꝓ singulo quoqꝫ dogmate miracula quædam ædi

Christus non fecit miracula pro singulo dogmate.

ut aut baptiſmus credat Chri ſanguis, aut umbra Chri corpus exiſtimet. At priora miracula, quæ ꝓpter euchariſtiæ fidē habendā, non alio fine facta fuiſſe conſtat, q̄, uel ut in eos, qui de euchariſtia male ſentirēt, uindicaret, uel ut in fide uacillantes, cōfirmarent, uel demū his, qui recte crederent ꝓpter fidei ſuæ conſtantiā quædā impenderent beneficia. In cunctis igit illis miraculis, quæ ꝑ euchariſtia fiebant, dat cuiuis (qui non prorſus excæcatus fuerit) apte cōſpicere, ꝓmotionē & cōprobationē eiuſdē fidei, quā tum eccleſiā catholicā de ſacramento ipſo docuerat. Similiter & quum baptizati quidā à corporalibus morbis conualuiſſent, iſtud omnino corroborat, id quod eccleſia de ſacramento baptiſmatis credit: nimirum quum hoc rite ſuſcipit ſanari interiorem hominem à morbis peccatorum. Sed & miracula quoq;, quibus per ſudariola & ſemicinctia perq; umbrā Petri qdā ſanati referunt, ideo fiebāt, ut doctrina quā de Chro Petrus annunciabat, recta ſolidaq; comprobaret.

Corpalis baptiſmi effect9 ſignat interiorem

Acto.19.

Actorum.5

F OECO. Dabimus igitur & omnibus illis immixtam quādam diuinam uirtutem: quod ſi fecerimus, quanta diuinæ adumbratio uirtutis erit: Illa enim quanto purius nos adiuuat, tanto maior eſſe comprobatur.

Actorum. 5. Mar. 15. ROF. Hoc nihil ad præſentem diſceptationem attinet, ubi uirtutē illā fuiſſe dixerimus, quū ad umbram Petri m̄lti conualuerint. Satis utiq; nobis eſt, ꝙ uirtute dei, quatenus euangelium Petri monſtraretur uerum eſſe, tales morbi ſanabantur. Similiter & quum conſtet ea miracula, quæ dudum ad euchariſtiæ fidem corroborandā oſtenſa ſunt, ꝑ dei uirtutē fuiſſe facta, id abunde ſufficiet pro noſtra parte, neq; nouam antea conflictationem inire uolumus, q̄ iſta, quam in manibus habemus quouis modo finiat.

¶ Ex eo quod in ſcripturis nullius miraculi, ꝓ ueritate corporis in Euchariſtia mentio fit, nullam eē colligit. Caput decimumnonum.

CECOL. A

IN ſumma ſcriptura tam nullis miraculis hoc ſacrm inſigniuit, quam baptiſmum, in hoc ut delitеſcens, corporaliter ſit corpus in pane. Etiam ſi irreligioſe tractantes ſacra pro ſua impietate dignam luerunt pœnam.

Chriſtus non fecit miracula pro ſingulo dogmate.

ROF. Conſtabiliuit Chrus uniuerſam doctrinā ſuā miraculis innumeris, uerum nō ita, ꝙ ꝓ ſingulo quoq; dogmate miracula quædam ædi

dam ediderit. Nam quum dilucide cõprobasset opibus mirificis, se dei filiũ esse, quis iã amplius sup his quæ docuit an uera essent, ambigere potuisset. Docuit aũt inter cætera, baptismũ suis adeo necessariũ esse, ut sine ipso nullus ad dei regnũ pateret aditus. Docuit & esum suæ carnis, adeo cuiq; conducibilẽ, ut hoc spreto, nullus in se uitam habere possit. Propter qđ Augu.lib.j.de peccatorꝝ meritis & remissione, de duobus istis sacramẽtis ita loquit: Optime puniti Chriani baptismũ ipm nihil aliud q̃ salutem, & sacrm corporis Chri nihil aliud q̃ uitã uocant. Vnde nisi ex antiqua, ut æstimo, & Apostolica traditione, qua ecclesię Christi insitum tenent præter baptismum & participationẽ dominicæ mensæ non solum ad regnũ dei, sed nec ad salutẽ & uitã æternã posse quenq̃ hominum peruenire Hoc eñ & scriptura testatur, secundũ ea quę supra diximus. Nam quid aliud tenẽt, qui baptismũ nomine salutis appellãt, nisi quod dictum est: Saluos nos fecit p lauachrũ regenerationis. Et quo Petrus ait: Sic & uos filíi forma baptisma saluos facit. Quid aliud etiam, qui sacramentum mensæ dominicæ uitam uocant, nisi quod dictum est: Ego sum panis uitæ qui de cœlo descendi. Et panis quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Et si non manducaueritis carnẽ filij hois & sanguinẽ biberitis nõ habebitis uitã ĩ uobis. Hactenus ipse Augustinus: An non tibi satis insigniuisse uidetur Christus in hoc eucharistiæ sacramento, suum corpus sub specie panis delitescere, quando tot & tam dilucidis, ut hic recenset Augustinus, testimonijs, eam rem comprobasset.

Iohan 3. *Iohan.6* *Augustin.* *Titum.3* *j.Petr.3.* *Ioh.6.*

OECOL. Vnde & nos recte dicemus, rem illam omnium maximam, & miraculum miraculorum secundum uos Apostolos non fuisse admiratos. Recumbebant enim, & nec exurrexisse in cœna perhibentur. B

ROFFEN. Adhuc & nugacissime cauillaris. Quid (te precor) assurgerent ad exhitiõem sacramenti, quum ipsum coram habuerunt qui sese dedit in sacramento. Nec erat ut hic quicquàm obstupescerent qđ & Chrysostomus prolixe docet, Nam satis recenti memoria tenuerẽt, clarissima ipsa de panibus miracula bis ante facta. Nec fugit eos quid eius rei occasione deferens CHRISTVS asseruisset: nimirum quòd caro eius uere esset cibus, & sanguis eius uere esset potus, Et rursum, quod panis quem ipse datutus

Apostoli satis uenerabãtur sacramẽtum quamuis nihil obstupescerent. *Matth.14.*

 turus

Mat.16. Item Matthę.15. & & Mar.8 Iohã.6.

turus erat, carnis suæ panis esset, & ipsam quoque carnem daturus esset pro mundi uita. Recordati sunt, & quo modo reprehenderat alios, qui non his uerbis credidissent, adeo ut non pauci tunc ex eis retrocesserint. Neq; demũ obliti fuerãt, qd ipsi tum Chr̃o r̃ndissent, confitentes eũ æternæ uitæ habere uerba seq; uere credidisse & cognouisse, ꝙ eẽt filius dei. His modis ad tantę rei fidem inducti, qũo iam obstupescere potuissent, quum porrexisset eis Chr̃us panem, & asseuerasset hoc eẽ corpus suum. Neq; em̃ adeo stupidi fuerant, ut quum Christum ipsum coram cernerent, eo relicto sacramentum adorarent.

Matth.26

C OECO. Audire mihi uideor, qd r̃ndendũ qdam opinentur: nempe id qđ ipse olim r̃ndissem, nondũ illustratos spũ sancto apostolos, simpliciter & obedienter quod sat pie erat, accepisse de pane, & bibisse de calice, & propterea absq; admiratione fuisse.

Apostoli ante passionem habuerũt gratiam spiritus sancti

ROF. Tua responsio mihi paꝝ placet, neq; cuiꝗ alteri quantũ opinor. Quare tibi tuisq; eam habeas. Quid ego r̃nderim accepisti. Non est ambiguũ, & spm̃ sanctũ quadã tenus eis affulsisse, qñ quidem & fidem habuerunt. Quã & hr̃e iam pridem testati sunt, quũ audientes à Chr̃o, ꝙ caro eius uere eẽt cibus, & sanguis ei⁹ uere eẽt pot⁹, & qđ nisi manducarent carnem ei⁹ & biberent sanguinem non haberent in semetipsis uitã. Quũ (inquã) hęc uidissent cõfitebant̃ eum æternæ uitę uerba hr̃e, & se credere & cognoscere ꝙ eẽt fili⁹ dei. Nihil ergo dubitabãt qn ipse posset carnẽ suã illis edẽdã prębere, & sub specie panis quemadmodũ ꝓdixerat. Sed & quũ certo scirent eum panẽ adeo salutiferũ eẽ, ut uitã eis æternã ꝓstaret, & sine tali pane neutiꝗ eã uitã assequerent̃, desyderari potuit in eis non spũs ipse sanctus, sed uulgaris prudentia, imò bona ciuilitas, si tã salutarem escã à tã liberali domino, qui & idem instructor cõuiuij fuerat porrectam, non auidissime suscepissent.

D OECO. Alioquin miꝝ erat, Petrũ in lotione pedũ tã obstinate resistere, & in re multo magis stupẽda, ne mutiuisse quidẽ. Quãto scilicet admirabilius dñi carnem mãducare, ꝗ à domino lauari.

Cur Petr⁹ lotione potius reluctabatur, ꝗ communioni eucharistię

ROF. De lotione pedũ aliud erat. Nã de hac lotione Chr̃s ad Apl̃os nihil antea fuerat locutus. De pane tñ, qui carnem suã contineret, eis dando copiosi⁹ eos instruxerat. Cæteꝝ ubi Petrus accepisset, ꝙ nisi lauaret̃ à Chr̃o, non habiturus eẽt cum ipso partẽ, non

ampli

amplius reluctatus fuit, sed dixit ad Iesum: Dñe non tm̃ pedes, sed & manus & caput. Hic uides, ꝙ simul atq; lotionis fructũ intellexisset Petrus, nihil amplius Chr̃o restitit. Quid ergo miꝝ, si nihil abhorrerent Ap'li panẽ istũ sumere, de quo pridem instructi fuerãt, ꝙ sine ipso nec in se uitã eẽnt habituri. Sed & credibile est eos ꝓpter uerba Christi, quibus eiusmodi panem se datuꝝ promiserat, eundem haud mediocriter esuri⁊sse.

Apostoli nihil abhorrebant corpus Christi ob præuiam eruditionem. Iohan. 6.

OECO. Veꝝ hoc nihil fuerit respondere, neq; uerisi'le, quãdo quidem & post datum spm̃ sanctũ, nihil sup ea re literis proditum est. Sed sicut in uerbo dei ac precibus simpliciter ꝑmansisse leguntur, ita & in hoc frangendi panem ritu. E

ROF. Miꝝ est, ꝙ talibus nugis & cauillis inanibus lectorem frustraris expectatione sua, nec p̃stas quod eras pollicitus. Sed qđ in ꝓuerbio dici solet. Parturiũt mõtes nascet᷑ ridiculus mus. Quis non ꝑspicit hic nihil p̃ter nugas & meros cauillos eẽ? Sed & cũcta q̃ cauillaris, planè recidũt in caput tuũ. Quid tibi uis ex hoc actoꝝ loco? Num ꝙ Ap'li nullã exhibuissent huic sacr̃o reuerentiã? Qui ꝓbas hoc ip̃m? Non satis est hæresiarchæ, qui contra ecclesiã pestifera dogmata fingit, ut dicat ita eẽ, sed solidis id ipsum argumentis oportet constabilire quod molit᷑ asserere. At certũ est, te neutiq̃ ex hac scriptura ꝓbare posse, ꝙ reuerentiã huic sacr̃o nullã detulissent. Sic em̃ in Actis tradit᷑: Erant em̃ ꝑseuerãtes in doctrina Apostoloꝝ, & cõicatione fractionis panis & or̃onibus. An non putas eos interp̃candum se gessisse reuerenter? Et doctrinã Ap'loꝝ nunquid reuerenter audierunt? Quid igit᷑ de interposito dubitas, an cũ reuerẽtia sacr̃m istud ab ap'li distributum accepissent.

Nugis moratur lectorem Oecolampadius. Horatius. Acto. 2. Asserta ꝓbare oportet. Acto. 2.

Cauillatur in ceremonias que fiunt a piis, in honorem tanti sacramenti. Ca. XX.

OECO. A Doceri uelim ubi ceremoniaꝝ ille immodicus apparatus ubi adoratio? ubi admiratio? ubiq; indicatur pura simplexq; religio, & cõmendat᷑ cum pietate charitas.

ROFFEN. Nihil opus erat, ut in scripturis quæ nobis breuissime tradunt᷑, explicarent᷑ ista quæ memoras. Non ignoras quid de talibus dixisset Paulus, ubi Corinthios instruxerat sup hoc ipso sacramento. Cætera (inquit) quũ uenero dispona͂. Si poteris illũ scripturæ locũ nobis indicare, quo Paulus hanc pollicitationẽ p̃stitit, 1. Cor. 11.

nos inde coniecturam dilucidam ꝑhensabimus, quo de talibus cæremonijs doceri queas. Neq; enim dubiũ est, quin Paulus in suo reditu Corinthijs præstiterit, quæ tum ꝓmisit. Cæterum hi q uere credunt in hoc sacro Chr̃m realiter cõtineri, nihil dubitãt, qn multo plures eius præsentia cæremonias, & apparatus & adoratões exigat. Sed & eas qbus utimur longe impares esse tantæ dignationi.

Cæremoniæ circa euchari stiam merito seruantur.

B OECO. Profecto si diuina lege debitores sumus, ut panem illum sacrum, nostris temporibus tãta religione seruemus, colamus & celebremus, quid ab eo cultu exemit Apostolos.

ROF. Quin coluissent & adorassent in hoc sacro Chr̃m, ego nihil hæsito, quũ Augustinus ita fieri debere planè testet, & vl̃is ecclesia doceat, ut nos etiã idip̃m faciamus. Apparatus & cęremonias apl̃i paꝝ curabant. Et certe ꝓpter eos q satis robusti sunt in fide, uideri possent nõ absolute simpl̃rq; necessaria fuisse, nisi ꝙ eccl̃ia spũ san cto instructa, sic ordinasset. Quod & fecit haud dubie propter infirmiores, qui talibus cęrimonijs & tãto apparatu magis ad huius sacramẽti deuotionẽ accẽdunt. Quantũ igit ad cęremonias, & apparatũ attinet, nõ putamus obligari chr̃ianos diuina lege sicut nec apl̃os in ecclesia primitiua. Veruntñ cultũ & adorationẽ Chr̃i in sacr̃o nullus ambigere chr̃ianus p̃t ad primũ præceptũ ꝑtinere Cæteꝝ quid istis moror lectorem, quandoquidem argutia tua mere negatiuis insistit: (nempe, ꝙ non legunt Apostoli, nec in scripturis traditur, quod adorassent) Quare seipsa corruit.

Cæremoniæ propter ampliorem deuotionem institutæ sunt.

Adoratio eucharistiæ est cultus Latrię

C OEC. Cur non emẽdicauit Paulus à Macedonibus & Corinthijs, quo reseruatum panem ornaret, ut p̃sens Christus adoretur.

ROF. O nugacissime cauillator qñ tandẽ cauillis istiusmodi finẽ impones? Respondeat ipse Paulus tibi: Non misit (inquit) me de⁹ baptizare sed euãgelizare. Neq; eñ sacramẽtis ministrãdis iseruiebat Paulus sed uerbi ministerio fuerat intentus. Multa reliquit posteris ordinanda, quæ curarent & ipsi fieri tp̃ibus suis, quẽadmodum de baptismate satis constat, quum in ecclesiæ primordijs, tm̃ in Chr̃i nomine baptizabant. Paulus igit interea satis habuit cohibere populum, ne ad sumptionẽ escæ tam incomparabilis, indigni accederent, quibus (si id præsumerent) ultionem super uẽturam cõminabat. Quicunq; (inquit) manducauerit panẽ, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Et rursum: Qui man

i. Coꝝ. i

Acto. 2. & 8.

i. Coꝝ. ii.

Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus dñi. Ad hæc, docet ob indignã sumptionẽ, in complures uindicatũ esse. Propter hoc (inquit) inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Num tibi uidetur his uerbis Paulus monuisse populum quatenus honorificam huius sacramenti rationem haberent. An tu nullam honorationem citra argentum & aurum & gemmas esse putas.

OECO. Hæc non ideo dixerim, quod sacra tractanda censeã D sed ut à seculis Apostolorum doceam, quis cultus fuerit Christi, qñ adhuc recens effusus sanguis eius ardentia pectora imbuebat.

ROF. Si nolis ut indecenter sacra tractent, quid tã studio se cauillaris honorẽ, quẽ pplus in cæremonijs & apparatu circa sacrm istud impendit? Verissimũ quidẽ est, ꝙ quo magis ardebãt recẽter effuso Chri sanguine chrianorum pectora, eo minus egebant his cæremonijs, & isto apparatu. Nam luce tanta fidei conspiciuũ eis fuit hoc sacrm, ut sola Chri ipsius præsentia contenti fuerant, nec aliũde fuit eis opus, ut ad deuotionẽ accẽderent. Nũc aũt uidemus ꝑpemodũ uniuersos adeo friguisse, ut nisi cæremonijs istiusmodi, ceu quibusdã incentiuis excitarent, oĩs fidei uigor apud multos interiret. Adde, ꝙ aplorum tpibus, nullus in tẽplis canticorum usus fuit, quẽ tñ postea patres introduxerunt: nimirum ut torpescentes chrianorum animos ad ampliorẽ deuotionis alacritatem erigerent. Et Augustinus quodam loco se confitet, eiusmodi cantibus ecclesiæ, nõnunq̃ ad lachrymas fuisse permotũ. Cæterum ut intelligas, quis cultus Chri fuisset in hoc sacro, etiã Aplorum tpibus. Basilius in sua missa quã græce scriptã reuerendus pater epus Londoniensis mihi legendam exhibuit, ita precatur. Respice (inquit) super nos deus, & sup hanc nostram Latrian & acceptã eam habeas, quemadmodũ accepta habuisti munera Abel, immolatões Abraham, Moysi, & Aaron, sacrificia sacerdotum, Samuelis pacificas. Quemadmodum cœpisti à sanctis Aplis tuis ueram hanc Latrian, ita ex nobis peccatoribus manibusq; nostris, accipe hæc munera bonitate tua dñe. Vides hic lector Aplos, hanc Latrian corporis & sanguinis Christi celebrare consueuisse, id quod etiam abunde constat ex uitis Andreæ pariter & Matthæi Apostolorum, neq; minus credibile est cæteros hoc ipsum fecisse solitos.

Cæremonijs opus est ad deuotionem.

Cantus ecclesię propter deuotionem introductus est.

Cæremoniæ quæ Apostolorum tempore seruabant. Missa Basilij.

E

OEC. Cæterꝶ memores erant dicti dñici: Pauperes semp uobiscũ habetis, me aũt nõ sp habetis. Chr̃m sedentẽ in cœlis ad dexterã pr̃is peregrini in hoc seculo, & uiduati spõso requirebant.

Matth. 26 ROF. Ex hoc uerbo Chr̃i nequaq̃ conuincit non eẽ in eucharistia Chr̃m: quum apte sit ibi locutus de p̃sentia sua corporea, iuxta modũ infirmitatis, qua tunc afficiebat eius caro. Quæ res apertius ex ipsius Marci lectione constat. Sic em̃ Marc⁹ ait: Semp em̃ pauperes habetis uobiscũ, & quandocunq; uolueritis potestis illis benefacere. Me uero non semper habetis, hoc est, non habetis eo modo, quo meæ, sicut pauperꝶ infirmitati consulatis. Intellexit ergo Chr̃us de p̃sentia sua iuxta modũ infirmę carnis quã tũ gestabat. Cui sñiæ subscribit & Hieronym⁹. 26. Matthæi, negãs eũ etiã hoc modo cum Apl̃is fuisse post resurrectionẽ. Cuius uerba subijciã. Alia oborit quæstio: quare dñs post resurrectionẽ dixerit ad discipulos: Ego uobiscũ sum usq; ad consummationẽ mundi: & nunc loquat, me aũt non semp habetis. Sed mihi uidet in hoc loco de p̃sentia dicere corpali: quod nequaq̃ cum eis ita futurus sit post resurrectionẽ: q̃uo nunc in om̃i conuictu & familiaritate. Cuius rei memor Apl̃us ait: Et si noueramus Iesum Chr̃m scd̃m carnem: sed nunc iam nõ nouimus eum. Hæc Hieronymus. Cæterꝶ, qd̃ iam ad patris dexterã Chr̃us ipse sedeat, nihil impedit, quo minus in eucharistia simul eẽ queat, quemadmodũ ante diximus. Et quanq̃ in hoc sacr̃o realiter Chr̃us affuerit: nõ tñ ita qd̃ corporeis oculis à nobis cõtueri queat, aut alio q̃uis dep̃hendi sensu. Quo fit ut nobis p̃inde sit in sacr̃o Chr̃s, q̃si nõ adesset, nisi ,ppter solã fidẽ, Nam adhuc & eius uisibili præsentia uiduati sumus.

Mat. 14

Hieronymus

Mat. 28.

Matth. 26. &

Mar. 14

2. Corꝶ 5

Corpus Chr̃i in altari non uidemus

F OECOL. Vnde & postea conciliorꝶ decreto dñicis diebus γονυκλισίαι interdictę, & erectis in cœlũ uultibus statões iussæ sunt.

ROF. Adorandũ in cœlo Chr̃m, nemo est q negat. Sed affirmamus eundẽ chr̃m in eucharistia pariter adorari debere. Quod si decretũ aliq̃d repereris quo uetat adorari Chr̃us in eucharistia qd ipsum nõ producis? Profer aliq̃d alicuius approbati cõcilij decretum qd̃ prohibeat, & uicisti. At dñicis (inquis) diebus ,phitæ sunt genuflexiones fieri. Verꝶ qua rõne te p̃cor. Nimirꝶ ob reuerentiã diei dñicæ. Nã ea die chr̃ianos oẽs lætitiæ signa conuenit oñdere. Genuflectiones aũt cuiusdam pęnitudinis & luctus indicia sunt.

Christus in eucharistia adorandus.

Genuflectões sunt prohibitæ diebus dominicis de cõsec. disti. 3. ca. Quoniam

Nihilomi-

Nihilominus tñ & is qui recto corpore stat, poterit in eucharistia Chrm & is q genua flexerit, eundẽ in cœlo pariter adorare. Alioqui Stephanus quẽ putas adorauerit, qñ positis genibus orabat dicens: Dñe ne statuas illis hoc pctm̃. An aliũ quẽuis pter Chrm Iesum, quẽ & uiderat stantẽ à dextris dei? Sed & Petrus quũ eẽt suscitanda Dorcas, ut in Actis habet, cap. 9. cuius alterius opẽ implorauit, q̃ ipsi⁹ Chri, quẽ & positis genib⁹ orauit, ut Tabitha resurgeret. Acto. 7. Acto. 9.

OEC. Quo satis liq̃t ubi Chrm, an in cœlo uel pane adorarit. G

ROF. Inepte colligis, Oecolãpadi, nõ adorãdũ in eucha. Chrm, ob id qđ genuflectões diebus dñicis phibitæ fuissent. Nam legat qsqs uelit cõciliũ Nicenũ, & aliud sub Martino Papa celebratũ, in qbus huiusce rei mentio facta est, nõ inueniet genuflectões dieb⁹ dñicis uetitas, nisi qđ ipsis diebus gaudium resurrectõis dñicæ celebramus. Quãobrẽ & stare iubemur inter precandũ. Cæterũ quod uultus in cœlum erigamus nequaq̃ præcipit, sed tantum ad dñm. Quare quum facta semel consecratione, dñs in altari præsens est, nihil concilijs reluctamur, si uultus nostri ferantur in hostiam, ubi Christum dominum præsentem adoremus. De consecra. dist. 3. ca. Qm̃ Vide Iohãnẽ de Turre cremata sup ca. Quoniam de consec. dist. 3

OECO. Porrò ut corporali erectioni respondeat animorũ uiuacitas, etiam hodie in sacris operationibus more uetustissimo admonemur, sursum corda audientes, non dicitur: Corda aduertite erga panem, uel erga altarium, sed sursum, ubi scilicet est Christus in dexteram patris sedens. H

ROF. Nõ ignoras opinor, qua parte missæ dictũ istud. Nimirũ ante cõsecratõis uerba recẽsita, qñ uidelicet ĩ hostia Chrs haud dum psens efficit. Tũ si qspiã iusserit adorari panẽ nimisqòã impie fecerit. Vbi uero sacra prolata sint uerba, iam oĩno sub specie panis delitescẽs, Chrus adorandus ẽ. Nã sub speciebus panis & uini, uerũ ipsius corpus & sanguis immolat. Sic em̃ & Augustin⁹ testat inquiẽs: Participẽ aũt fieri mensæ illius, ipm est incipere habere uitam. Nã & in alio libro q uocat Ecclesiastes, ubi ait: Nõ est bonũ homini nisi q̊d mãducabit & bibet, qd credibilius dicere intelligit, q̃ quod ad participationem mensæ huius pertinet, quã & sacerdos ipse mediator noui testamẽti exhibet scdm ordinẽ Melchisedech de corpore & sanguine suo. Id em̃ sacrificiũ successit illis om̃ibus sacrificijs ueteris testamenti, quæ immolabant in umbra futuri q̊d Sursum corda ante canonem missæ dicitur. Augustinus libro. 17. de ciuita. capi. 20. Psal 109 Hebræ. 10

Psalm.39. etiam uocem illam in Psal.39. eiusdem mediatoris per pphetam loquentis agnoscimus: Sacrificiũ & oblationẽ noluisti, corpus aũt pfecisti mihi. Quia p illis omĩbus sacrificijs & oblatõibus corpus eius offert, & participantibus ministrat. Hactenus Augustinus libro de ciuitate dei decimoseptimo, capite uicesimo. Quibus uerbis aptissime dixit in hoc sacrificio uerũ Chri corpus & sanguinem immolari, cunctisq; participantibus administrari. Quo pspicuum est Oecolãpadiũ hic plusquã pueriliter ineptire, qui ppter eã admonitionem, ante cõsecratõis tempus factam, colligere molitur, non debere iam consecratione celebrata spectari, & adorari sacrificium istud augustissimum, in quo uerum corpus & sanguis, imò Christus ipse totus continetur.

Vide hic uariam tralationem

Haud satis Oecolampadius probat eucharistiam non esse adorandam

¶ Ex more quo patres olim tractarunt eucharistiam, nihil esse mirandum in ea docet. Cap. VXI

OECOL. A

T ne latius digrediamur, poterimus & ex patrũ moribus deprehendere quod nihil horũ quę nunc uulgus solet mirari, soliti sint. Testant historiæ, eucharistiam quosdam domi esitasse, quosdã pueris in manus tradidisse infirmis portandam, quosdã uimineis canistris attulisse, quosdam & infantulis communicasse.

ROF. Puderet sanè te, tam friuolis cauillatiõibus, late fuisse digressum, nisi pudorẽ oẽm exuisses. Neq; te latet eos ipsos qui pdicta memorãt, Eusebiũ, Cyprianũ, Hieronymũ, eiusdẽ nobiscũ eẽ fidei. Nam & hi solidissime crediderunt in eucharistia ueritatẽ eẽ corpis & sanguinis Chri. Sed te pfecto uere Capernaitã effecit infidelitas, ut nec edendã credo putares eucharistiã, si tibi cõstiterit in ea Chri carnem esse. Et quid aliud quæso facerent illis tẽporibus, qñ non erat sacerdotum & ministrorũ ingens copia, quin in tanta necessitate positi, pueris bonæ indolis istud salutis uiaticum: infirmis extrema ægritudine laborantibus perferendũ, cõmendarent? Sicut & Dionysius Alexandrinus apud Eusebiũ refert contigisse. Sacerdos morbo impeditus, quũ accedere ad ægrotantem non ualuit, dedit puero sacramentũ ipsum pferendũ. Sed ibidem ex eiusdem Dionysii relatõe discere poteris eucharistiã diuinũ appellari cibum, & q̃ sit necessariũ hinc migraturis, eodẽ ante uesci. Sed & quid uetat quo minus uimineo canistro sacrũ istud reconderet, ijs quibus

Veteres crediderunt in eucharistia corpus Christi

Iohã.6.

Pueri cõmunicabant infirmos

Libr.6. historiæ ecclesiasticæ tri el meterio. Eucharistia in quo uase conseruari queat

quibus nõ aderant pixides preciosiores. Hieronymus igitur ad rusticũ scribens, ait: Nihil illo ditius q corpus dñi canistro uimineo, & sanguinẽ portat in uitro. Postremo, qd non infantulis eucharistiã cõmunicarent hi, qui sine hac, nec uitã gloriosæ immortalitatis infantulis præstari potuisse, persuasissimum habuerunt. Hieronymus Vide doctores. 4 senten. distin. 9

OECO. Qui sane si hoc modo affuisse credidissent, exclamassent: Domine, non sum idoneus, ut soluam corrigiam calciamentorum, & cum regulo: Dñe, non sum dignus ut intres sub tectum. B

ROF. Sed quid nõ magis cũ Zachæo (qd tu nõ citra dolũ retices) sacr̃m istud cum omni gaudio susciperent? Nam utriusq; meminit Augustinus ad Ianuariũ scribens, ubi disserit, an rectius faciat is qui quotidie sumit eucharistiã, an qui rarius? Centurio dixit ad Chr̃m: Non sum dignus ut intres sub tectũ meũ. Zachæus cõtra, gaudens accepit Chr̃m in domũ suam. Propter quod & subdit Augustinus: Ille honorando non audet quotidie sumere, & iste honorando non audet ullo die prætermittere. Contemptũ solũ, nõ uult cibus iste, sicut nec manna fastidiũ. Inde eñ & Apostolus indigne dicit acceptum ab eis, qui non discernebant à cæteris cibis ueneratione singulariter debita. In quibus uerbis intelligis lector ip̃m dominum in hoc sacramento sumi, ꝓpter quod & ueneratõe singulari prosequendus est. Sed & istud aduerte quod cõtinenter subijcit, docens ibi ue℞ esse corpus dñi. Continuo (inquit) quum dixisset Paulus: Iudiciũ sibi manducat & bibit, addidit ut diceret, non dijudicans corpus domini, quod satis toto ipso loco in epistola ad Cor. 2. si diligenter attendat. Hæc Augustinus. Sed quid precor apparere dicit? Certe quod hic sit ue℞ corpus dñi, quẽadmodũ & Paulus sæpius ip̃m nominat. Cæte℞ hæc obiter recensui ꝓpter Centurionem & regulũ, quo℞ ipse mentionem feceras. Ad rem redeamus: Quis tam stupidus est, ut oblatũ hunc tam salutarem cibum, quũ & eiusdem non ignoraret necessitatẽ neq; donatoris amantissimi liberalitatem, illũ non minus impie q̃ stolide recusaret. Propter quod Augustinus lib. 2. de uisitatione infirmo℞. Illud etiam uiuificũ dominici corporis sacr̃m suscipere fili mi nõ renuas, qn potiꝰ illud auidissime quæras, fideliter comedas. Cibus ille etenim incomparabilis, ineffabilis, uiaticum tibi saluberrimum, redemptionis tuæ preciũ, redemptoris monimentũ, & redempti munimentũ. Lucæ. 19 Mat. 8 Lucæ. 19 Num. 21 1. Cor. 11. 1. Cor. 11. De consecra. dist. 2. cap. Et sancta &c. Sicut Iudas Matth. 8. Iohan. 4. Eucharist ade uote suscipienda.

Hæc Augustinus: Neq; eñ toties inculcarẽ eius uerba, nisi quòd Oecolãpadius tã impudenter negat sensisse Augustinũ, aliud in eucharistia cõtineri: pter merũ panẽ. Cuius opinionis, si fuisset Augustinus, pfecto nunq̃ asseruisset, aut incomparabilẽ, aut ineffabilem hũc cibũ esse. Sed neq; redemptõis nr̃æ pciũ affirmasset quouis pacto. Nã si nihil in se cõtineret pter panẽ, & esset figura tm̃ corpis Chr̃i, sicut olim fuerat mãna, pfecto multis gradibus & cibus mirabilior & ineffabilior fuisset ip̃m mãna, q̃ panis iste. Et maxime quidem, ppter ipsa miracula, quæ ex mãna cõsequuta sunt, quorũ nec minimũ quidẽ uisibiliter in hoc sacr̃o fieri cõspicimus. Sed & pciũ redẽptõis nr̃æ nihilo maius dici potuit, q̃ ip̃m mãna: qñquidẽ uni' eiusdẽq; rei si credim' Oecolãpadio, figura tm̃ utrũq; fuerat, istud quidem ipsius Chr̃i passuri, illud eiusdem iam passi.

Exodi. 16.

C OECOL. Porrò & nos si uere & toto corde crederemus hoc modo Christum præsto: nimirum si ab adoratõe auelli possumus, & non dies ac noctes ante panem illum prosternimur & pro matutinis & uespertinis horis hoc solum agimus.

Nõ continuo sport3 eucharistiam adorare

ROF. Num satis aduertis Oecolãpadi quæ iã polliceris? Dic mihi, uere ne credis ex toto corde, sacrosanctã ipsam triadẽ nulli nõ loco p̃sentẽ adeẽ? Qđ si p̃sto sit ipsa diuĩa trias, quã & spũ et ueritate quouis loco possis colere, qd est q ab eius adoratõe te debeat auellere, ut nõ dies & noctes ante ipsam genibus puoluaris, & nõ p matutinis ac uespertinis horis dũtaxat? Sed ipsa trias (inquis) adest inuisibiliter solum. At uere tñ adesse nemo fidelis dubitat. Nec tñ quisquã reperit, qui dies ac noctes corã ea psternit. Quid ergo miraris ab adoratõe hr̃i in sacr̃o nos auelli posse, quum nec ipse melior, aut beneficentior, aut potentior, aut deniq; quantũ ad sacramentũ spectat magis cõspicuus oculis uestris ibi sit q̃ ipsa trias sacrosancta, quæ nullo non loco nobis uere se prę sentem exhibet.

D OECOL. Attamen parum abest, quin huc usque prorepserit monasteriorum quorundam superstitio.

ROFF. Quid erit tutũ à cauillis tuis. proxime cauillatus es, q credẽtes in eucharistia Chr̃m eẽ, p matutinis tm̃ & uespertinis horis eũ adorauerint, nõ dies totos ac noctes pstrauerint sese coram ipso. Nũc etiã, & eos cauillaris q hoc ip̃m facere studẽt, & supstitionẽ uocas, q ita faciãt. Verũ si gustasses uel stillã aliquã eius suauitatis,

Psalm. 33.

uitatis, qua mentes istorum religiosorum ex huius sacramenti cultu inebriant, neutiquam ista scripsisses: sed neque religionem illam repudiasses opinor, quam dudum fueras ingressus

¶Taxat condonationes a pontificibus concessas, & solennes pompas. Cap. XXII.

Quæ res si tam sancta, tamque pia, quid ad eam opus diplomatis pontificiis? cur tam diu dilata? OECOL. A

Meri cauilli sunt & isti, quod & dilucidum erit his, qui tempore horum temporum aliquatenus aduertunt. Num te quæso resipiscere, & uitam in Christo nouam inchoare, non est res quædam sancta piaque? Et tamen à multorum cordibus, ut non ignoras, adeo remota, ut nisi per diplomata pontificia ad eam inuitarent, plurimi nunquam, aut admodum sero studium impenderent huic negotio. Istos interroga, cur tam sanctum & pium opus, absque diplomatis pontificiis, non aggrediunt, & cur eiusmodi rem adeo salutarem tam diu procrastinare solent, ut hi qui pie uiuendi semitas percalluerint, illis inuitatiunculis nihil egeant. ROFFEN. Diplomatis ad deuotionem incitant quidam

OECO. Sed argumentum est, quod doctiores, sapientioresque episcopi principio negarunt, à potentiore concessum, & quod patrum non instituit prudentia, sequentium admisit potestas ne dicam temeritas. B

ROF. Prius illud stabilias oportet: nempe quod doctiores & sapientiores episcopi primitus istud negabant, neque fieri permittebant. Satis abunde superius ostendimus episcopos, doctissimos iuxta atque optimos, asseruisse Christum in eucharistia contineri. Et quis tam impius est, ut Christum, ubicunque fuerit, non toto pectore libenter adorabit. Supra. cap. 2. A. capi. 4. D. cap. 8. G. cap. 17. E. ca. 18. A.

OECOL. Aiunt autem & quosdam ex Romanis episcopis curasse ante se ferri panem hunc quoquo irent. C

ROF. Nec uideo cur hi damnandi tibi sint. Nam si morituris, cibus iste, saluberrimum (ut ait Augustinus) uiaticum sit, & nemo dubitat mortem omnibus horis, capitibus imminere nostris, num non recte sibi consulunt, qui curant huius escæ copiam præsto semper ad manum habere? & maxime quopiam dum proficiscuntur, ubi forte metuunt, sese paratam non reperturos.

OECOL. Palam autem est, quanto fastu, quàm immodico luxu, quanta solennitate festum corporis Christi, quod uocant, agatur, in quo, quod Christo dignum sit, uideo minimum. D

ROF. Iam uideris mihi, uel Michol uxoris Dauid, uel Iudæ

Iohan.12 proditoris uicem agere. Iudas eñ haud æquis oculis tulit mulieris illius pietatem in Chřm, quæ libram unguenti Nardi pisticæ ꝓciosæ sup Chři pedes effudit. Ad quẽ sanè modũ tibi displicet, qcquid ad honorẽ Chři fit in hoc sacro, & nihil p̃ter fastũ & immo-
2.Reg.6. dicũ luxũ eam celebritatẽ esse putas. Calũniata fuit et Michol ui-
1.Para.15 rum suũ Dauid, qñ non sine magna celebritatis põpa, ipse & uniuersa domus Israel archam dei ducebant, iubilantes & clangentes buccinis. Saltauitq; Dauid coram archa præ magnitudine gaudij, quod ex archæ pręsentia conceperat. Cæteꝝ istud tibi metuendũ
Mar.26 est, ne deus optimus maximus, q Iudæ, Micholq́; calumnias ultus
2.Re.6.in fine olim fuerat, & tuã aliqñ tãdẽ ulciscat. Nam & infinitis quidem partibus, hoc sacramentum, illam archam superat.

E OECO. Intermittit annunciatio uerbi, quo loco sit ludis & cęremonijs, ignorat uerus eucharistię usus, aperit idololatriæ fenestra. Exaggerant supra modũ supstitiones in domibus, agnisq́; lustrandis. Mulieres in cultu meretricio, sacerdotes amasioꝝ more compti in fastu regio, milites in armatura truculenti: & quæcunq; olim contempta ab Aplis, nũc exinanita gloria crucis, tanq̃ summa producunt, uisunturq́;, aurum, argentum, gemmæ, tabulæ, imagines, spectacula, cymbala, beluata puluinaria purpuræ, flores, tormẽta, symposia, atq; adeo parum uideo sobrietatis: minus, imò fermè nihil uere religionis.

ROF. Quid unq̃ usq; adeo bonũ, sanctũq́; fuit, ut nulla prorsus occasione quisquã eo potuisset abuti. Maiori ꝑfecto celebritate dignum est hoc sacřm, q̃ ei possit uniuersum genus hominũ exhibere. Et ꝑfecto qui teporem & tarditatẽ uulgi pensiculat, non incongruũ censebit, ꝙ hmõi cæremoniaꝝ & celebritatũ pompis honorificis, ppl's alliciat ad huius sacramẽti fidẽ. Nã id genus spectaculis, in qbus honor à ꝓceribus ipendit eucha. rude uulgus ad pietatẽ facilius trahi solet. Et certe ꝓpter infirmiores ad multa conniuendũ est. Neq; tñ laudo, si quid istiusmodi celebritatis gratia, pperam agat. aut prætermittat, quod utilius agi debeat. Cæterum, tantum abest ut abusus isti, quos memoras, quicq̃ huius sacramenti fidei derogent, ut eam confirment multo magis.

Cæremoniæ non ad abusus, sed ad deuotionem seruantur

Abusus non est commendandus

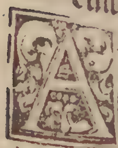
F OECO. Tanta mala semel inuexit impudẽtia, quæ oia miraculo debemus, q̃d fingẽtes, scripturãq́; nõ intelligẽtes, scire plus q̃

par sit,

par sit, & ultra Aplos ipsos eminere uolumus, q̄s ut uel parꝝ pios, ul' indoctos taxam⁹, & nos ut uel magis pios, ul' doctiores esserim⁹.

ROF. Iam neminē aliū sugillas potius q̄ teipm. Nam certū est Aplos à nobis stare siue q̄cq̄ ipsi lr̄is cōmendauerint, seu qd ab orthodoxis relatoribus de ipsis ꝓditū sit. Extant adhuc corꝫ uitæ p orthodoxos scriptæ, qbus par est, ut fidē nihilo minorē adhibeamus, q̄ scriptoribus Ethnicis. Illorꝫ uitas qsqs legerit, intelliget, q̄ pie senserint de hoc sacro. Tu igit ipse es, q impudenter arrogas tibi, scire plusquā par sit, & ultra Aplos ipsos eminere conaris. Neqꝫ solos Aplos à tergo relinqs: uerꝫ etiā alios oēs citra illorꝫ tpa, q cū Aplis cōsenseſt, uelut parꝝ pios, uel ut indoctos reiicis, nisi q̄s tu putas detorq̄ri posse ad sensum tuū. Ausim tn̄ uel piculo capitis asserere, te neminē repertuꝝ, q tametsi prima frōte tuæ snīæ fauere uideat, si penitius tamen introspexeri , in totum subscribat tibi. Apostoli crediderunt corpus Christi in eucharistia Oecolampadius spretis omnibus uideri cupit

¶ Sibi uisus est ex iis collegisse nullum eē miraculum in eucharistia. Ca. XXIII.

AT mihi satis persuasum est, nullum hoc loco miraculum celebrandum in pane. OECO. A

Quid si tibi psuasum ita fuerit. Propterea scilicet nobis ęquū erit etiā ita credere? Si tibi sic psuasum sit, nō ē dubiū qn ab angelo satanæ psuasio istā manauerit, q ut tibi imponeret, in angelū lucis transfigurauit sese. Et qd ni? quū ab eodē dudū act⁹ sis, ut deserta sc̄tā religiōe, q̄ fueras iniciat⁹ redires ad seculū. Nobis æquū ne cēses, ut spreta fide, quā ceu p man⁹ tot & tam grauissimorꝫ patrum eccl'iæ catholicæ, traditam nouimus hois unius adeo leuis & incōstātis, q q̄d an̄ ꝓbauit, iā improbat, q̄d an̄ tradidit nūc ut pfidiā reputat: sacrū deniqꝫ uiuēdi morē, quem an̄ fuerat ingressus, nūc ad uomitū r̄uersus execrat, satanicas illusiōes & puersissimas scripturarꝫ interp̄tatōes amplectamur? An nō plus satis istiusmodi nęniis nobis iponere studuit Luther⁹ tuus, imò iā nō tuus nimirꝫ cui tā aptissime reclamas? Qui possumus uobis habere fidē ceu doctoribus ueritatis, quum alter alteri non creditis, imò cōtrariis dogmatibus oppugnetis & confodiatis uos mutuo. ROFFEN. 2. Corꝫ. ij 2. Petri. 2

OEC. Quis nō negē sacris opari deū in nobis mirifica, dū sese uberi⁹ & suaui⁹, spūs q datus ē nobis, explicat, si qdē nō deest credulitas, q̄ ut fiāt, pauci intelligūt, & soli q experiunt, de q̄ suo loco. B.

Roffen

ROF. Nos iam disquirimus nõ qd p sacra deus, sed q̇d in ipsis sacramẽtis operet. Certũ quidé est, diuinũ spm̃: etiã sine sacramentis in cordibus nr̃is opari mirifica. Permittit insup & satanicus spiritus fictis qbusdã splendoribus, & ardoribus circũuenire multos. Sed de ijs (ut dixi) nihil nũc cõtẽdim⁹. Extra causam ista sunt. Nr̃a cõtrouersia ẽ, an spũs ipse sacer, ĩ pane & uino qcq̃ inuisibilr opet, quo fiãt ex eis corpus & sanguis Christi, id quod opinor dilucide
Sup, ca. 20. H satis ex Augustini testimonio superius citato comprobatum est.
C OECOL. Nunc satis est didicisse non esse insaniam, nec supra humanam rationem, si intelligere conemur quid sit. & quomodo se habeat huius mysterij ratio, prosequamur & alia.
Su. ca. 6. E, & .8. K. & .10. A. ROF. Profecto si uera sint, quæ superius hac de re collegim⁹ ex Augustino: nẽpe, ꝙ diuiuus spũs inuisibilẽ q̃ndã opationẽ exerceat in hoc sacr̃o, q̇d'q; nemo ualeat ingenij sui uiribus istã opationẽ cõprehẽdere, palã est, quũ hæc opatio lõgissime cuiuslibet hominis captum exuperet, eũ insanire, qui nitit aliter q̃ per fidem intelligere, quid sit, & quomodo se habeat huius sacramenti ratio: certissimum insuper est, te nihil hactenus attulisse, quod huiusce rei contrarium probet, multas'q; pollicitationes gloriose fecisse, quarum ne unam quidem præstitetis.

¶ Purgare se nititur ab hereseos crimine, sed omnino frustra. Caput uicesimũquartũ.

OECOL. A Non satis uisum erat, nos ꝓ insanis haberi, nisi & ueritati cõtradicere q̇d extremæ malitiæ est, denunciamur, ut semel omnẽ apud oẽs admittamus fidẽ. Quis em̃ crederet ueritatis hostibus? Hinc fit, ut negari à nobis, euãgelia, & asserere Chr̃m nõ eẽ deũ, euerteret totũ Chr̃ianismũ, concionatores qdam audacter in nos declamẽt. Quid negatis aiũt: corpus Chr̃i corpaliter p̃sens pani, quũ Matthæus, Marcus, Lucas, & Paulus uno ore dicãt: Hoc ẽ corpus meũ, neq; testimonia quis alia attulerit maioris uel autoritatis uel ueritatis, date gloriã deo, & in noie Iesu flectite genua, si p̃liũ dñi p̃liari uultis, cur gladiũ uerbi dei reijcitis.
Sup. ca. 19. B ROF. Et hæc oĩa citra controuersiã uerissima
Matth. 14. & sunt. Nã ꝓcul dubio circũstantiæ scripturaꝝ adeo dilucide rẽ hãc
Mar. 6. Ioh. 6 urgẽt, ut nequeãt aliter Chr̃i uerba, nisi p uim torqueri. Paulo ante
Item Mat. 15. diximus, & sæpius hoc ip̃m mihi repetendũ est, Chr̃us ex insigni
Marci. 8 miracu-

miraculo de panibus monstrato nactus occasionẽ pluribus, de sua carne à nobis edenda disseruit. Moysen olim Iudæis de cœlo panem dedisse recensuit. Sed iã ipso nato, patrẽ longe pſtantiorẽ donasse panẽ docuit, mox explicat q sit ipse panis: Ego(inqt)sum panis uitæ: hũc panẽ asserit à patre Iudæis datũ. Subinde monstrat & se datuꝝ panẽ. Et panis(inqt)quẽ ego dabo caro mea ẽ, quã dabo ꝓ mundi uita. Ecce & panẽ ipse daturus erat. Panẽ utiq; carnis suæ quã carnem etiã daturus erat ꝓ mundi uita, cõminatus item fuit, ut nisi panem illũ carnis suæ mãducarent pariter & sanguinẽ biberẽt, nõ haberent in semetipsis uitã. Iam uide: Reliquerat huius rei fidẽ in Apl'oꝝ pectoribus, quanq̃ alij complures hæc uerba carnaliter accipiẽtes eũ uelut absurda locutũ illico deseruissent. Confitebant aũt Apl'i eũ æternæ uitæ uerba ꝓtulisse. Quamobrem & expectabant haud dubie talem panẽ eis aliqñ forè dandũ. Adueniẽte igit hora, qua rapiendus ẽẽt ad crucẽ, acceptũ panẽ in manibus suis benedixit, atq; fregit, & dedit Apl'is suis, dicens: Accipite & edite ex hoc oẽs, hoc est corpus meũ. Quis ergo iã poterit aliter hæc uerba cõcipere, q̃ qđ ibi uera caro, ueꝝq; Chr̃i corpus contineat. Iohan.6 Matth.26 Luc.22

B OECO. Amici partius calumnia hæc qua nos pſtringitis, intolerabilis est Chr̃iano, cuius fuerit, uerbis Chr̃i oĩbus fidẽ habere. Necesse eñ est, Chr̃m abnegare in oĩbus, & mendacem facere, uel illi in oĩbus credere. Nam qui in uno discredit, in nullo credit, & si in quibusdam non contradicit, non tamen in illis Chr̃m audit, sed assentit, quia alioquin persuasum erat.

ROF. Ex hac tua rõne manifeste colligit nõ esse calumniã, sed ueꝝ crimen q̊d impingũt tibi. Nam ex his quæ iam diximus, apertum est ita sensisse Chr̃m, nempe, quod sub ea panis specie, Christi corpus obtegebat. Dixerat eñ: hoc est corpus meũ, illud iam implens, quod antea fuerat pollicitus: nimiꝝ q̊d panem daturus erat, qui foret eius caro. Corpus itaq; Chr̃i, q̊d non uidet nisi p fidẽ sub specie panis uisibili latet inuisibiliter. Quamobrẽ quũ huic uerbo Christi non credas, palàm prodis te non esse Christianum. Sed & Christum in cæteris oĩbus abnegas, atq; planè facis mendacem. Quare & tuo ipsius ore teipsum cõdemnas. Sup.eo.ca,A

C OECO. Non reclamam⁹ aũt euãgelistis, sed adoram⁹ etiã Iota & apicẽ minimũ. In labijs Chr̃i nõ ẽ inuentũ mẽdaciũ: & ꝓpterea

uerbum eius & nobis in lucernam est, q̊d oramus ut ꝑpetuo luceat.

ROF. Errorē tuū, uerboꝝ copia & sententiaꝝ apparatu, quātumuis tegere moliaris: re tn̄ ipsa reclamas Euangelistis, & aut eos aut Chr̄m haud dubie mēdacij reos cōstitues. Nā si Chr̄us hęc uerba nō dixerit, mentiunt̄ euangelistæ. Sin dixerit ea Chr̄us, & uera nō sint, mentitus est Chr̄us. Nec satis erit ut rn̄deas, eū hæc tropo dixisse. Nam ita, quoties licebit, de cæteris Chr̄i uerbis cauillabor & obijciam eū etiam ita locutū fuisse tropo. Atq; ita nihil ex uerbis extabit certum, sed nutabunt & uacillabunt omnia.

D OECO. Nō em̄ in oīm cordibus lucet, purgatos amat oculos inuidiæ expertes, & in extremis uerboꝝ corticibus nō hærentes. Quæ licet suspiciamus, nō est uobis tn̄ tanta illoꝝ cura, quanta ut introspiciamus reconditiora, & quis ipsissimus uerborum sensus.

Omnes hæretici semper au tumarūt se recte scripturas intelligere

ROF. Ad hūc modum, nihil est tā hæreticū, cui nō patrocinari facile quiuis pōterit. Sic Nouat⁹ suā hęresim tutabit̄. Sic Arius: Sic Sabellius: Sic Pelagius, & qs nō? Existimat em̄ hæreticus quisq; se germanū sensum habere scripturaꝝ. Nullus eoꝝ est q nō facile dixerit. Non in oīm cordibus lucere lucernā uerbi dei, nec oēs introspicere, quis fuerit ipsissim⁹ uerboꝝ sensus. Cæteꝝ q̄d ante p̄ceptori tuo Luthero rn̄dimus, si speres te posse nobis ꝑsuadere, dei spm̄, qui ꝑpetuo præsidet ecclesiæ, cuius & moderator est, fuisse passum eā in tam crassis tenebris, tot annoꝝ centenarios iacuisse, & nunc tandem illustrasse cor tuum, ut tu solus hoꝝ uerboꝝ ipsissimū sensum perspicue cernas, nūquid merito nos asinos, imò stipites & truncos uocitares? Et ꝓfecto si putes hoc te facere posse quouis eloquentiæ pro fluuio, uel Oreste ipso insanior es.

Vide libro assertionum Item defensionem Regię assertio. & sacri sacerdotij defensionem & plura similia comperies

¶ Uerba Chrysostomi, quanq̄ā illius hęresim aperte iugulent, impudenter affert pro sua parte. Ca. XXV.

OECOL. A

Oc nimiꝝ uult, q̊d indigni quidā Chrysostomi lectores, aduersus nos, tanq̄ certi uictoria, ex omili. 60. promunt, quē scio nō loqui cōtra nos, ut uerba sonāt. Sūt aūt hæc eius uerba. Credamus itaq; ubiq; deo, neq; repugnem⁹ ei, etiā si sensui & cogitatōi nr̄ę absurdū esse uideat̄, quod dicit: Superetq; & sensum & rōnē nr̄am. Quod in oibus, & p̄cipue in mysterijs faciam⁹, nō illa quæ an̄ nos iacēt solūmodo aspiciētes, sed uerba quoq; ei⁹ tenētes. Nā uerbis ei⁹ defraudari nō possumus.

Sensus

Sensus uero noster deceptu facillim⁹ est. Illa falsa esse nõ possunt, his sæpius aut sepius decipit. Qm̃ ergo ille dixit: Hoc est corp⁹me um, nulla teneamur ambiguitate, sed credam⁹, & oculis intellect⁹ id pspiciamus. Nihil em̃ sensibile traditũ nobis à Chr̃o, sub rebus sensibilibus. Om̃ia uero quæ tradidit, insensibilia sunt, sic & in baptismo p aquã, quæ res sensibilis est donũ illud concedit: quod aũt in ea conficit, intelligibile qdem est. Nam si tu incorpore⁹ esses, un de ipsa dona incorporea tradidisset tibi, qm̃ uero corpori coniuncta est anima tua, insensibilibus intelligenda tibi traduntur.

ROF. Iam planè uideo te mente captũ esse. Et qs nõ hoc ip̃m p oĩa sacra iurabit, q uel semel omiliã abs te citatam ex Chrysosto mo plegerit. Nã & quæ p̃cedũt ea uerba iã p te citata, & quæ subse quũt, diuersa sensisse Chrysostomũ indicãt aptissime Audi lector qd mox post initiũ illius omiliæ dixerit. Quãobrẽ (inqt) passiõis tẽ pore hoc mysteriũ tradidit? ut undiq; discam⁹ ip̃m, ueterẽ etiã legẽ sanxisse: & oia quæ in illa sunt, ppter nouã hãc adumbrata fuisse. hac igit de causa ueritatẽ figuræ adiũxit. Hic audis lector Chryso stomũ affirmare cũcta quæ sub ueteri lege fiebãt umbras esse: my steriũ aũt istud, esse ueritatẽ. Mox adiũgit Chrysostomus. Præci puã aũt solennitatẽ eorum dissoluit, & ad aliam mensam: horro ris plenam eos conuocans dicit: hoc est corpus meũ. Et hic habes lector, q agni paschalis mensa dissoluta, quę Iudæis fuit magna so lennitas, ad alteram eos mensam conuocat horroris plenã. Et qua re precor dixerat, horroris plenam: nisi q in ea uer⁹ agnus edendus proponebat, propter quod subiunxit, dixisse Chr̃m: hoc est cor pus meum. Ad hæc paulo post, causam reddit, cur nõ ob eã escam Apl̃i fuissent turbati. Qũo (inqt) turbati nõ fuerũt, quũ hoc audis sent? Causam cõtinenter subdit: Qũo (inqt) multa iam & magna de hoc antea disseruit. Et hic cernis lector, q quia Chr̃us Apl̃is su is pmiserat se panẽ datur, qui fieret ipsius caro, iam ad exhibitio nem hm̃oi panis, nihil obstupescebant. Et rursum postea causam alteram subdit: cur minime turbabant. Ipse (inquit) bibit ex eo, ne auditis uerbis Apostoli eius dicerent. Quid igit sanguinẽ bibimus & carnem comedimus, ac ideo pturbarentur. Nam & qñ prius de his uerba fecit, multi solummodo propter eius uerba, scandalum passi sunt. Ne igitur tunc id quoq; accideret, primus ipse hoc fecit,

Homilia sexagesima Chrysostomus tenet corp⁹ christi in eucharistia

Matth. 26
Esdræ. 6
Matth. 26
Marci. 14
Lucę. 22
Iohan. 13
1. Cor. 5
Matth. 26

Apostoli non turbabant ad eucharistiæ sumptionem

Iohan. 6

Iohan. 6

ut tranquillo animo ad cõicationẽ mysterioꝝ induceret. Hic mihi Oecolãpadius, q̃obrem laborasset Chrysostomus hic reddidisse causam, cur nõ turbabant̃ Apl̃i, quũ audissent illic eẽ corpus & san guinẽ Chr̃i, si nõ uere credidissent ibi sub panis spẽ Chr̃i carnẽ, & sub uini specie sanguinẽ eius cõtineri. Nã si scissent mysteriũ ip̃m nihil aliud fuisse q̃ panẽ & uinũ, hoc ẽ solã figurã corp̱is & sangui nis Chr̃i, cur suspicatus fuisset Chrysostomus metũ aliquem Apl̃is incutiendũ potius, dũ ex hoc mysterio gustarẽt, q̃ ex agno pascha li q fuit etiã figura Chr̃i? ut igit̃ hic Apl̃i, ueꝝ Chr̃i carnẽ & ueꝝ eius sanguinẽ adesse credentes: nihil t̃n edere trepidarent, Chryso stomus asserit Chr̃m p̃gustasse, atq; ita metũ & formidinẽ illis oẽm sustulisse. Sed hæc (ut diximus) antecedũt illa, quæ p̱ Oecolampa diũ citata sunt. Subsequunt̃ aũt hæc & cõtinenter quidẽ. O q̃t mo do dicũt, uellẽ formã & speciẽ eius, uellẽ uestimenta ipsa, uellem calciamẽta uidere. Ipsum igit̃ uides, ip̃m tangis, ip̃m comedis. Ve stimenta eius desideras uidere? Ipse uero seip̃m tibi tradit, nõ ut ui deas solũ: ueꝝ etiã ut tangas & in te habeas. Et haud multo post. Quis loquet̃ potẽtias dñi, auditas faciat oĩes laudes eius? Quis pa stor unq̃ mẽbris suis oues suas nutriuit? Multę matres post partũ suũ alijs nutricibus infantes dederũt, q̃d t̃n ipse facere noluit: sed ꝓ prio corp̱e nos alit, & sibi coniũgit atq; cõglutinat. Nec his cõten tus Chrysostomus annectit & ista. Nõ sunt humanæ uirtutis hæc op̱a, quæ tũc in illa cœna cõfecit. Ipse nũc quoq; op̱at̃, ipse p̱ficit. Nos ministroꝝ ordinẽ tenem⁹: q uero hæc sanctificat & trãsmutat ipse ẽ. Et hic aduertis lector, Chr̃m panẽ & uinũ apposita sanctifi care & trãsmutare. Et q̃d ẽ hoc aliud q̃ panis & uini substãtiã in car nem ꝓpriã & sanguinẽ uertere. Et rursum paulo post hæc (inq̃t) il la, nõ alia mẽsa ẽ: hęc, nulla re minor q̃ illa ẽ. Nõ eñ illã Chr̃s, hãc hõ quispiã facit: sed utrãq; ipse. Et tandẽ ꝓpe calcẽ omiliæ sic mi nistris loquit̃. Si pellere nõ audes indignos, mihi dicas: Nõ p̱mittã ista fieri. Animã pri⁹ tradã meã q̃ dñicũ alicui corpus indigne, san guinẽq; meũ effundi poti⁹ patiar, q̃ sanctissimũ illũ sanguinẽ, præ terq̃ digno concedã. Ex his intelligis lector: Oecolampadiũ toto q̃d aiũt aberrare cœlo, quũ neget in hac omilia Chrysostomũ af firmare uerã Chr̃i carnẽ, & ueꝝ eius sanguinẽ sub eucharistia con tineri. Quamobrem quũ in re tam p̱spicua, uel talpis ipsis cęciores nos red

Subsequẽtia ad ea quę Oecolampadius huc attulit

Psalm̃. 105

Matth. 26
Lucæ. 22

Nota Chrysostomi zelum simul & sententiam

nos reddere conatur, quis unq̃ in cæteris ei credat. Nam conatus iste, uel ex errore iudicij, uel ex malicia proueniat necesse est. Si ex errore, quis deinceps eius iudicio fidem habebit, quũ in re tam clara tam crasse cæcutiat. Sin ex malicia, quomodo põt lucerna uerbi dei, in corde tantæ malignitatis unquàm elucescere.

OECOL. Hæc Chrysostomus nobiscum dicit. B

ROF. O linguã impudẽtissimã: Dixisti pridẽ scire Chrysostomũ cõtra te loqui, & nũc rursum ais: Hęc Chrysostomus nobiscũ dicit: Si tecũ dicat, ergo tu sine ulla ambiguitate credis, & oculis intellectus ꝑspicis Chr̃i corpus in sacr̃o. Credis etiã sub sensibilibus signis, insensibilia quædã, nobis hic à Chr̃o donari: hoc est, credis uerꝫ corpus & sanguinẽ, quæ nullo sensu ꝑcipiunt, sub panis & uini speciebus uisibilibus operta iã exhiberi. Credis & cętera oĩa, quę in dicta omilia scribit Chrysost. nẽpe ꝙ discipuli abhorruissent edere talẽ escã: nisi ꝙ partim prioribus Chr̃i sermonibus & assertionibus fuissent confirmati: partim ꝙ ipse dignatus esset prius de esca pariter & de potu ꝑgustare. Credis insuꝑ ꝙ ipse Chr̃us in hoc sacramẽto comedit, & ꝙ ipse seip̃m ibi tradit edendũ. Credis p̃terea Chr̃m hic fecisse, qđ nullus unq̃ pastor fecit, ꝑ suis ouibus, & quod multæ matres nõ dignant pro filijs suis de lacte suo facere: nimirꝫ, ꝙ in hoc sacr̃o ipse de cruore suo nos potare digneť. Credis deniqꝫ panẽ & uinũ, quæ sacris altaribus apponunť, sanctificari & transmutari ꝑ inuisibilẽ operationẽ Chr̃i, in corpus & sanguinẽ ipsius. Hæc si credas, nulla tecum nobis erit controuersia. Si non credas, quid tam impudenter dicis, hæc tecum Chrysostomum asserere, teqꝫ scire ꝙ nihil ipse contra te loquatur.

Non cõuenit Oecolampadius cũ Chrysostomo

OECO. Consentimus eñ credendũ deo, etiã sensu & cogitatione repugnantibus. Cæterꝫ in mysterijs sunt tenẽda uerba, placuit sp̃ & placet, nõ respiciendũ ad materiã tm̃. Hoc eñ foret ꝓphanare sacr̃a, sed tenẽda sunt & u̸ba, q̃ nõ fallũt, siqdẽ recte capiant, adhibitis mẽtalibus oculis, ut eñ in his quæ ꝓponunť materies. qđ significẽt spectãdũ, ita & in uerbis dãda opa ne male intelligant. C

ROF. Frustra moliris tã aptissime Chrysostomi uerba tuis p̃stigijs iuertere. Ip̃e palã affirmat credẽdũ eẽ dei uerbis: etiã si sensui & cogitatõi nr̃æ uideanť absurda, imò licet sensum & rõnẽ nr̃am superẽt, idqꝫ monet quũ in alijs oib⁹, tũ in mysterijs p̃cipue faciẽdũ.

Chrysostom⁹ longe secus q̃ Oecolampadius sentit

Deinde subdit non spectandas esse res, quę ob oculos positæ sunt, sed Chri uerbis inhærendũ. Et causam reddit. Qm̃ sensus haud raro nos fallit Chri uerba fallere neminẽ possunt. Postremo colligit Qm̃ ergo Chr̃us dixit: Hoc est corpus meum, nulla nos ambiguitate teneri debere: sed credamus oportet, atq; oculis itellectus hoc ipsum corpus ibi pspiciamus. Perinde ac si sic in summa ratiocinatur. Verbis Chri plusq̃ sensui nr̃o fides adhibenda est. At Chr̃us dixit: Hoc est corpus meũ. Quare firmiter credendũ est, ibi corp' ei'esse, tametsi noster sensus ibi nihil aliud esse indicet præter merũ panẽ. Cæterũ tu, quid ad istud respondes? Fateris utiq; Chri uerbis fidem adhibendam: sed addis, si recte capiant. At istud nõ est docere q fueras pollicitus. Nihil aduersus tuam snĩm Chrysostomũ hic fuisse locutũ. Neq; em̃ ad p̃sentẽ sermonẽ spectat, ut iã uerba Chri: sed ut Chrysostomi uerba discutiamus: nimirũ q̃d Chrysostomus ipse senserit. De uerbis aũt Chri postea disserem'. Sensit utiq; Chrysostomus: ideo credẽdũ eẽ Chri corp' in hoc sacro, qm̃ ip̃e dixit: Hoc est corp' meũ. Et his Chri uerbis etiã cõtra sensus, & rõnis iudiciũ nos ihærere uoluit. Q, si figurate uerba Chri uoluisset intelligi, longe alium sermonem fuisset habiturus.

Matth. 26
Lucę. 22
Ratiocinatio pro eucharistia ex Chrysostomo
Sola Christi autoritate creditur corpus Christi in sacramento.

D

OECO. Sicut in illis ipsis uerbis Chrysostomi rudis lector, cum papistis panem fateret, non datum discipulis, sed quid sequat, cogemus illum fateri, & aquam in baptismo, non esse aquã ĩ͂sdem Chrysostomi uerbis, si mordicus tenere uerba uoluerit. Quæ postea latius expendemus oportuniore loco.

ROF. Quantumuis occulta fuerit hypocrisis erumpet tandẽ, & prodet sese. Hic uidere licet quãtũ frigescat in pectore tuo charitas, q caput ecclesiæ pontificem contẽnis. Sed tibi Chr̃us (inqs) ecclesię caput est. Et nobis idipsum itidem asserimus. At nihilominus et summus ip̃e Pontifex caput etiam ecclesiæ est, At q fieri potest (inquis) ut ecclesia duo sortiat capita? Dicam: Alterũ eius caput est uir ipsius, quemadmdum & Paulus ait: Vir caput est mulieris. Verũ præter istud caput habet & suum ꝓprium. Quando precor unquam uidisti, fœminam sine capite? Sic nimirũ & ecclesia, q̃ Christi sponsa est, uirum suum Christum habet pro capite. Sed nihilominus & pontificem habet, ceu membrum sui corporis sub Christo præcipuum. Tu igitur qui tali membro sic conuiciaris,

Ephe. 1
Papa caput ecclesię sub capite Christo.
1. Cor. 11
Cant. 3
Iohan. 3
Apo. 21.

& papi-

& papistas eos probro uocat, qui ipsum reuerent, uide ne supbiæ plurimũ, charitatis ãt nihil, ĩ pectore tuo regnet. Sed de his uerbis alias. Quod autẽ dicis rudem lectorẽ ex Chrysostomi uerbis posse capere, ꝙ Christus apostolis panem non dederit. Ego uero nõ rudem solum: uerumetiam eum qui eruditus est hoc ipsum longe magis perspicere non dubito. Quid enim alioqui dixisset in eadẽ Omilia: Christum sanctificare & transmutare quæ apponuntur. Num si transmutatus fuisset panis in corpus, & uinum in sanguinem, plusquàm hæc Apostolis dedisset. non dilucide consequitur, nec panem aut uinum iam esse quæ præbuit Christus Apostolis, sed carnem & uerum sanguinem. Cæterum quod de aqua dicis, nihil oportet. Nam de aqua non dicit Chrysostomus, qđ ea transmutat. sicut de pane & uino dixerat. Sed & seipsum ex eo qđ adiecit satis explicuit, quæ uerba pro tuo more sycophantice subduxisti. Veruntamen originale, si quis consulat, ita se habet. Sic & in baptismo per aquam, quæ res sensibilis est, donum illud cõcedit. Quod aũt in ea conficit regeneratio scilicet ac renouatio, intelligibile quidẽ est. Hæc posteriora uerba tu subtices, quibus tamen ille docet manere aquam, & per eam aquam, spiñ donari, renouationemq́ꝫ prestari, ac regenerationẽ, quã non uisu deprehendi, sed intellectu tantum concipi, Chrysostomus affirmat.

Christus dedit Apostolis uerum corpus authore chrysostomo.

Oecolampa. detruncat uerba Chrysostomi.

OECO. Nunc sufficiat intelligere nos debere, non solum qđ mysteria signent, sed quid uerba doceant: à sensu enim uerborum nullo modo nos deterruerit. E

ROF. Sic in medio relinqs negotiũ, qđ iam fueras aggressus. Nondũ eos indignos fuisse Chrysostomi lectores oñdisti, qui dictã omiliã produxerunt aduersum te. Neque adhuc satis probasti Chrysostomũ nihil in hac omilia fuisse contra te locutum, sed tecum sensisse, & tamen ad alia iam digressionem facis, quasi ista sufficienter monstrasses. Satius fuisset Oecolampadi, non tam gloriose promittere, q̃ nihil eorum præstare quod fueras pollicitus. Sed nec istud hactenus collectũ est, ꝙ sufficiat intelligere nos debere, non solũ quid mysteria signẽt, sed & qđ uerba doceant. Nam qđ uerba doceant Chrysostomus nihil ambigebat. Nihil eñi his uerbis apertius est, quum dixerit Christus: Hoc est corpus meum. Quisquis hic scrupũ aliquẽ facit, in scirpo nodũ quærit, Sed neqꝫ Chry-

Institutum relinquit infectum

Mat. 6. & Luce. 22

Chrysostom⁹ docuit corp⁹ Christi in sacramento cõtineri

Chrysostomus hic excussit, quid ipsa mysteria signent, imò qđ in se cõtineant apte ꝓdidit: nẽpe carnẽ & sanguinẽ Chri, id qđ profecto, si non quandã phrenesim paterere, merito te deterreret ab impio sensu, quem de uerbis istis concepisti.

¶ Ex eo quod Christus parabolis vtatur crebrius, eundem usum in his uerbis tropo colligit. Ca. XXVI.

OECOL. A

Scimus Chrm nõ raro in parabolis loquutũ, ea propter, peculiariter in eũ dixit Psaltes: Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.

ROF.

Mat. ı3. zı. z4 Item Marci. 3 &. 4. & Lu. 8 ı4. ı5. &. ı9, ac alibi

In parabolis Chrm fuisse locutũ nemo negarit. At non semp ita locutum apertissime constat. Nunc (inqt) palam loqueris, & prouerbium nullum dicis, palam certe Christus & citra parabolã locutus est quũ dixerit: hoc est corpus meũ, id quod ex ipsis scripturaꝝ circũstantijs oñdimus, etiã consentire Chrysostomo. Qm (ut idẽ ait) nisi discipuloꝝ animos prius in hac re cõfirmasset Chrus: nẽpe quũ dicebat: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Et panis quem ego dabo caro mea est. Et nisi mãducaueritis carnẽ filij hois, & biberitis eius sanguinẽ nõ habebitis uitã in uobis. Nisi ꝑ hæc, & ꝑ similia uerba corroborasset eoꝝ animos in huius rei fide, ꝑturbati fuissent, & ab esca corpis ipsius deterriti, quũ eã illis porrexerit, dicẽs: Hoc est corpus meũ. At qs potuit suspicari, deterritos & ꝑturbatos Aplos fuisse, ob solã figuram? Sic em (ut diximus) agnus paschalis qui & Chri passuri figura quędam fuerat, eos etiã deterruisset, deterruisset & manna.

Ioh. 6.

Matth. z6

B

OEC. Et nõ solũ multa locut⁹ est Chrus in ænigmatis. Sed & quæ ꝑ uitã oẽm egit, latẽs qddã designãt. Quid em opus erat ficui sterili maledicere, aquã in uinũ uertere, discipuloꝝ pedes abluere, similiaq́ꝫ facere, in sublimiora interim cõmendata essent mysteria.

Mat. zı Iohan. z Iohan. ı3

ROF. Video quorsum tẽdis. Moliris ut tã uerbũ Chri, q̃ etiam opus istud qddã aliud referãt p̃ter uerbũ, & opus quẽadmodũ & maledictio ficus, & aquæ uersio in uinũ, & pedũ ablutio. Nõ inficior sanè, quin & ista quædã alia figurabãt, & nihilominus tñ in seipsis erãt res ueræ. Nã ficus ipsa sterilis ꝑ ipsam Chri execrationẽ prorsus exaruit, adeo ut & postera die, quũ illac redirent Apli, mirabant̃ eã exaruisse radicit⁹. Et cũ Petrus dixisset Chro: Rabbi, Ecce ficus quã execratus es exaruit, Iesus aũt rñdit: Cõfidite deo.

Fici execratio facta fuit propter Apostolorum fidẽ

Amen

Amē dico uobis, qcunq; dixerit huic mōti: Tollaris & mittaris in mare, & non hęsitauerit in corde suo, sed crediderit forè quæ dixerit, erit illi quicqd dixerit. Palàm est igit execrationē ficus illius, rē ueram in se fuisse, & ad fidem Aplis excitandā fuisse factā, nedum ut mysterio qddam aliud significaret. Sic & aquæ in uinū conuersio, quanq̄ alteri rei mysteriū fuerat ad corroborādā nihilominus fidem patrata fuit. Silr & quantū ad eucharistiā attinet, om̄ino credendū est. quanq̄ figura sit, etiā rerū aliarū ut mox dicturi sumus, tamen in se uere cōtinere corpus & sanguinē Chri. Nec parabolice tum fuisse locutum Chrm, quum dixisset: Hoc est corpus meum, sed ut apertissimus est uerborum horum sensus, ita uerissime panē in suum corpus uertisse, sicut & olim aquam uerterat in uinum. Iohan. 2 In eucharistia est uere corp^9 Christi Mat. 26 Iohan. 2

OECOL. Potentiam enim & humilitatem etiam modis alijs significare potuisset. C

ROF. Et sanè quanq̄ alijs modis innumeris potentiā & humilitatē suā Chrus indicasset, nemo tn̄ pius unq̄ negauerit, igētis hūilitatis id iudiciū fuisse, q̄d pedes abluisset discipl'orū, sed neq; minoris potestatis illa signa fuisse, quū execratōe sua ficū fecisse radicit^9 exarescere, iusuq; uerbi sui mutata sit aqua in uinum optimum. Humilitas Christi in opere probatur. Iohā 13. Matth. 21 Iohan. 2

OECOL. Scimus item literam (ut aiunt) homicidam. Spiritum uero uiuificatorem. D

ROF. Neq; istud te iuuabit quicq̄. Innumera sunt à Chro plata uerba, quorū nulla est litera quæ occidat, sed spm̄ ipm continent q uiuificat. Alioqui quū ad fidem, ad spem, ad amorē, ad pcationem, ad uitæ puritatē, atq; cætera id genus hortat, literā profert interimentē, qd̄ sanè falsissimū est. Nihil igit hæsitamus, quin hoc uerbū, quo Chri corpus conficit, qd̄ uitā præstat edentibus, nō literæ interimentis uerbum sit, sed spiritus uiuificantis. 2. Corū. 3

OECO. Nō erit nobis durus sermo Chri, quem sequi in mortem usq; cupimus, durus est ab illo recedere uolentibus, q ex Chri uerbis sublegunt quo decedat aliquid illius gloriæ: ita male audire merent. Hi em̄ non minus impij sunt infidelibus, imò & impietate superant: siqdem dedita opa id agūt: nam p ignorantiā peccātibus aptæ sunt refugij ciuitates, in quibus cum pœnitudine ueniam assequant: at nos gloriam Chri eminentissimam uellemus. E

ROF. Si tibi nō sit durus Chri sermo, cur tu quæso nō credis,

Iohan.6 quod hactenus omẽs orthodoxi crediderunt? Cur malis ex eorum ẽe numero, qui quum audissent à Chr̃o panis quẽ ego dabo caro mea est, retrocesserant, q̃ ex Apl̃orum, qui permanserant credẽtes. Quid te
Absq; sui iactura Christ9 corpus & sanguinẽ dedit Iohan. 19 precor, hic decidit gl̃iæ Chr̃i: si credideris eũ suã carnẽ nobis in escã dedisse. An hoc non potuit multo facilius, q̃ eã dedisse tortoribus laniandã? Iam citra laniationẽ ullam, imò citra quãuis molestiã edit à nobis. Sed nec ex potatiõe sanguinis quicq̃ offendit, quẽ tamẽ in cruce nec absq; summo cruciatu pro nobis effudit. Quare si credas, Chr̃m pro nobis cruci affixum, qd non pari facilitate, credis eundem seip̃m ob immẽsam charitatẽ, qua erga nos afficit in eucharistia nobis percipiendũ donasse. Tu planè Chr̃i gl̃iam imminuis, qui negas in hoc sacr̃o uerum corpus eius contineri: sed illud asseris merum esse panem, solamq; figuram corporis. Tu cunctos infideles impietate superas, qui quum per eruditionem tuam ignorare nequeas unũquemq; fidelium hactenus ita credidisse, tantum tamen charitatis incendium extinguere moliris, ut tu scilicet gloriosæ nonnihil aucuperis.

¶ Callide pollicetur se verbis consensurum nobis, si nos ei in sensu non dissideamus. Ca. XXVII.

OECOL. A

Taq; qd uel in ciuilibus causis daret sicut nos uobiscum τοῤητòυ libenter recipimus. Ita uos nobiscũ τὴν διάνοιαν. Videte ne auersemini, ne fortasse grauius qddã accidat.

ROFFEN. Hæretici quidem uerba Chr̃. amplectuntur, non autem sensũ genuinum

Rem parũ æquam postulas. Sic enĩ facillime potuit Arrius, & cæteri quiuis hæretici, suas hæreses constabilire. Receperunt enim hæretici uerba Chr̃i, quæ fuerant orthodoxis tradita. Q, si uicissim isti recepissent hæreticorũ sensum, ubi iam fuisset ecclesiæ fides. Nobis non solũ uerba: uerũetiam & uerborum sensum, Spũs sanctus per ora pr̃m, ceu per organa certissima tradidit. Et quoniam sensus, uita uerborũ est, nos à uerbis sensum diuidere nõ possumus. Tu qui diuisionem quæris, meretricem illam refers, quæ dixit: Nec mihi, nec tibi, sed diuidat. Nos uitam scripturarum, hoc
3.Re.3. est sensum genuinum quem diuinus spũs per priores patres ecclesiæ tradidit, auferre neutiquàm à scripturæ uerbis patiemur. Nos ecclesiæ filij sumus, & sensum tenemus, quem diuin9 spũs fuerat interpretatus. Hunc spĩm Chr̃us perpetuum ecclesiæ suæ cõsolatorem dedit, ut maneret apud eam in æternum. Hunc & pollicitus est edocturum
Io. 14. 15. 16

ctorum ecclesiam, omnem ueritatem. Quum uenerit (inquit) ille, qui est spūs ueritatis ducet uos in omnem ueritatem. Et alibi: Paracletus ille, qui est spūs sanctus, quē mittet pr̄ nomine meo, ille docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæcunq; dixi uobis. Si uerax igitur in ꝓmissis Chr̄us fuerit, quod nemo dubitat, Ecclesia uerum & germanum scripturarum sensum, edocta est ab ipso spiritu. Quare quod tu suades, ut tuum scilicet sensum suscipiamus, iniquissimum est. Iohan. 16 Iohan. 14

OECO. Ecce non dubitamus, panem istum corpus Chr̄m uocare. Ecce, hoc est corpus Chr̄i, habetis confessionem. Vos ne repugnetis, quo sensu Christus panem illum corpus suum appellauit, eodem & nobiscum intelligere. B

ROFF. Iam nihil dissimile facis prioribus hæreticis. Nam ad hunc modum Arriani (quemadmodū in tripartita refert historia) partim libro secundo capite septimo: partim. 4. lib. capi. 24. nulla uerba recusarunt. quæ proferebant è scripturis orthodoxi, at sensum ipsis uerbis longe alium adaptarunt. Quum enim dixissent orthodoxi, filius ex deo est. Consentiamus aiebant Arriani, quoniam & quisq; nostrum est ex deo. Paulus enim ait: Vnus deus ex q̊ omnia. Quum dixissent orthodoxi, filium in scripturis dici uirtutē & sapientiam patris, & imaginem ac gloriam dei, consenserunt Arriani, sed ad alium sensum. Nam hæc (inquiebāt) etiam creaturis accommodant. De nobis ait Paulus: Vir imago & gloria dei est. Sed & uirtus atq; sapientia reperiunt in hominibus. Quum insup obiecissent orthodoxi, dixisse Chr̄m: Ego & pr̄ uuum sumus. Arriani quoq; ūbis ipsis subscribere parati fuerant, sed longe alio sensu: nimirnm ob concordiam & unanimitatem, non ꝓpter unius essentię communionem. Ita nullum uerbum è scripturis attulerūt orthodoxi, qđ nō ad aliū sensū Arriani facile detorserīt. Sic & tu iā facis Oecolampadi. Verba scripturæ, quæ nos ꝓ orthodoxorum parte ꝑducimus, tu comprobas, at sensum adulterinum ijsdem indere moliris, quem nos auersamur penitus, eo ꝙ non quadret sensui, quem ecclesiæ paracletus olim inspirauerit.

Hæretici uerba scripturæ non sane intelligunt

1. Cor. 8 Rom. 1 1. Cor. 1 1. Cor. 11 2. Cor. 4 1. Cor. 1 Ioh. 10

Arriani uerba scripturæ ad alium sensum detorquent

OECO. Neq; eñ uellemus nouā mentē afferre scripturæ, sed eā quæ genuina ē, nō licet auersari. Vera, uera sunt Chr̄i uerba, & anathema ē, q cōtradicit, sed ut uere, ita nō absq; tropo dicta sunt, C

Nouum sen- suũ afferre mẽ daciter se ne gat

Iohan. 10

ROF. Nonne ad istũ modũ & Arriani, & cæteri quicq; hæretici dixissent: nempe se nolle nouã mentẽ afferre scripturæ. Putabãt em̃ huius scripturæ, Ego & pater unũ sumus, genuinũ fuisse sensum: hunc uidelicet, q pater & filius cõcordes essent, & unanimes: non tamen eos unius & eiusdẽ essentiæ, quemadmodũ orthodoxi crediderũt, confessi sunt. Quamobrẽ & aliũ quemuis sensum auersabant, q̃ qui fuerat à suis receptus. Vera fuisse Chri uerba clamabant, & execrabant oẽs quotquot eis contra dixissent. Cæterũ eũ sensum quem in eisdẽ Chri uerbis orthodoxi cõprobabant, illi penitus respuerũt. Sic & tu nunc facis Oecolãpadi. Dicis te nolle nouam afferre scripturis mentẽ, sed eam quę tibi placet, genuinã esse putas, quantũuis cõi patrum sententię repugnauerit. Clamas uera uera eẽ uerba Chri, sed ad sensum quẽ ipe pbas, & contradictores anathemate cẽses feriẽdos. Inter hęc unũ pfecto uerissime dicis, q nouam hinc scripturæ mentẽ nõ afferas. Nam & diu priusquã natus eras, Berengarius candẽ cogitauit, quẽ utinã ut in hæresi, sic & eiusdẽ hęreseos reuocatõe studeas imitari. Tradũt illũ quũ eẽt hinc migraturus, dixisse: Hodie apparebit mihi domius Iesus Christus, uel propter pœnitentiam ut spero ad gloriam, uel ppter alios, qd timeo, ad pœnam. Quibus dictis efflauit animam.

Arriani respu erunt sensum orthodoxorũ in scripturis.

Berengarij hę resis

De cõsec. dist. 2. ca. Ego Berengarius.

¶ Precib⁹ assequi scripturarũ sensum sibi, pmittit, id qđ & cęteri prętereunt hęretici, Ca. XXVIII.

OECOL. A

Entem aũt uerborũ suorũ neutiq̃ à nobis absconsum iri confidimus, poterimus em̃ ad illa penetrare nõ ita difficile, adiuti scilicet sanctis precibus, ac fideli scripturarum collatione, quæ ambo iungenda sunt.

Matth. 7 Lucæ. 10 Iohan. 10

ROF. Nunq̃ penetrabis, nisi prius tumidã animi tui deposueris arrogantiã. Ostium em̃ demissum est, & humile. Tu uero sensu carnis tuæ supra modũ inflatus: nimirũ qui tuo ipsius ingenio plus tribuas q̃ tot sanctissimorũ pariter & eruditissimorũ patrũ q nos pcesserũt unanimi iudicio. Huic tãtæ supbiæ, nunq̃ patebit aditus, nunq̃ ostiũ aperiet, Sed & ostiarius ipe: nẽpe spũs sanctus, quẽ & ipe tanto tpe putas ociosum in ecclesia desedisse, nullis pcibus, nullaq; scripturarũ collatiõe, nisi ptinaciã istã abieceris, reserabit tibi.

B OECOL. Nã si prætermiserimus scripturarũ inquisitionẽ, solis preculis incũbẽtes, ridere ac tentare deum uidebimur, sin absq; precibus

precibus ad scripturas nos contulerimus, fieri potest, ut errorē uel duplicemus uel confirmemus.

ROF. Nisi paruulus ante fueris in oculis tuis, frustra pulsas ad scripturarū ostiū, aut inquisitōe quauis, aut ꝑcatōe. Dixit, is q nemi-nem fallit. Grās ago tibi prī dñe cœli ac terræ, qđ abscondenis hæc à sapientibus & prudentibus & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Quādiu igit innixus fueris ingenio tuo, secutusq́ fueris spm̄ tuū, & tibi p̄ cæteris oīmibus aliqd esse ui-deare, nequicq̄ speras te, ꝑ hoc ostiū ingredi posse. Quare tam p̄-cibus, q̄ indagationi scripturarum humilitas est adiungenda, sine qua, liber aditus nemini recludet unquàm. Matth. 11. Lucæ. 10.

OEC O. Solent ni mentem illustrarit deus, subinde apparere probabiliora, quæ minus uera, eo quod caro nostra diuinitatis ex-pers natura suapte desipit. C

ROF. Et qd non metuis, ne iam tibi qddam sīle contigerit? Pu-tas te tot prībus, q summa uigilantia Chrī gregem docere studue-runt, aut sanctiorē aut eruditiorē fuisse. Nimiū ꝑfecto desipis, ne dicam insanis, si istud credas. Et quid? Num illos opinaris nō assi-due deū fuisse ꝑcatos, ut mentes eoꝝ illustrarent, assidueq́ scriptu-raꝝ codices euoluisse, non diurna solū, ueꝝ etiā & nocturna manu, quatenus eis mysteria sensusq́ scripturaꝝ genuini patefierēt? De-niq́ spm̄ sanctū, qui ad hoc ꝑcipue missus fuerat, ut ecclesiā duce-ret in oēm ueritatē: & ꝑserrim eoꝝ uerboꝝ, quæ pridē Chrs aplis dixisset: Spm̄ (inquam) illum sanctū, qua ratōe potes existimare no luisse priores illustrare patres, dum ipsi ꝑcarent & scripturas inui-cem conferrent, sed tibi uni reseruasse rei huius notitiam? An ista credere, sanè cuiuspiam est, & non mente capti potius? Hæretici uer ba scripturæ non sane intel ligunt. Io. 14. & 16.

OEC O. Precemur aūt deū misericordicordiaꝝ prēm citra hy pocrisin cunq́ fiducia & grāꝝ actōe, ut concedat nobis idē mutuo sentire: nēpe, digna filio suo, ꝑ quē unanimiter ipm uno ore in secu la glorificemus, quod nequaq̄ incassum fore certi sumus. D

ROF. Quādiu fueris mēte, hac ꝑdit', nunq̄ ꝑcari citra hypocrisin poteris: postulas enim, ut illustreris ueritatis luce, atq́ ita uideri uis ipsius ueritatis auidus. At iterim obfirmato animo, colloq́ erecto stas ꝑtinacissime cōtra ueritatē An nō hęc est hypocrisis maxima? Talē hypocrisin haud dubie spūs ipe sanctus detestat, quum scri- Insimulat hy-pocrisis & per tinacia Oeco-lampadius Hypocrisim detestat sp. s.

Sapiæ.1. ptum sit, spũs sanctus disciplinæ effugiet fictum. Fingis te ueritatem quærere, sed aliam q̃ olim ecclesiæ data fuerat. Errorẽ quẽ tibi satanas inspirauit, ueritatẽ esse credis, & tenebras eius ueram lucẽ. Et quid mirũ: qñ possit angelus satanæ se in lucis angelum transfigurare? Nihil itaq; miror, si quod nobis est res uera, tibi solam figuram esse psuaserit. Cæterũ si uis p̃ces exaudiri tuas, istam fictionem reijcito, & quod Paulus iubet, noli altum sapere. Et Iacobus ait: Superbis deus resistit, humilibus autẽ dat grãm. Et haud scio, quæ maior supbia cogitari ualeat, q̃ qđ iam post tot temporũ curricula, quibus in ecclesia tot eximij uiri floruissent, non minori doctrina q̃ uitæ sanctimonia, celebres unum hominem & eundem apostatam illis omnibus seip̃m anteponere.

j.Corũ.ij Quibus sit opus ad precũ exauditionẽ. Rom̃.ij Iaco.4

E OECO. Qui em̃ optimus ẽ, infœlicitate ac miseria nr̃a nõ gaudet, & q ueracissimus ẽ, qũo petẽtibus spm̃ suũ denegaret, aut quo pacto id beneficij subtraheret, faciẽ suam à miseris & clamantibus auertens, qui ꝓ nobis in mortem crucis filium suũ tradidit?

ROF. Si rite p̃catus fueris exaudieris, sed ante ablegandus est om̃is animi tumor om̃isq; hypocrisis. Non ignoras quid de supbo Antiocho tradĩtũ sit: Orabat hic scelestus dñm, à quo nõ esset misericordiã cõsecuturus. Sed & de Esau Paulus scribit, quòd nõ inuenit pœnitẽtiæ locũ, q̃ q̃ cũ lachrymis ĩquisiisset eã. Et in eadẽ epistola dicit: Terra quę imbrem sæpius in se uenientẽ combiberit, & pgenuerit herbã accõmodã eis, quorũ opa colit, recipit benedictionem à deo. At quæ ꝓduxerit spinas & tribulos, reproba est, & maledictioni confinis. Videas igit, ne ꝓpter hunc pestilentissimũ fructum, quem animus ip̃e tuus (post tot grãrũ imbres, post tanta linguarum & eruditionis dona, quibus à deo iugiter irrigatus est) tibi progenuit, reprobari potius & execratione damnari mereat, nisi q̃ primum resipueris.

j.Iohan.5 Male orantes non exaudiuntur 2.Mach.9. Heb.12. Hebræ.2.

F OECO. Et sicut fideliter p̃rẽm interpellamus, ita & benignitatem illius ne respuamus, nobis p scripturas loquentis, in quibus p̃ter eius glĩam & ueritatem quærendum nihil.

ROF. Palàm est nec te Chr̃i glĩam neq; ueritatem quærere, q̃ uerbis eius tam aptissime ꝓlatis, tanta ptinacia reluctaris, ut nemini orthodoxo fidẽ adhibeas in corũ interp̃tatione, sed ingenio tuo uel soli cõfidis. Nunqd credis maiores nr̃os non fideliter p̃rẽm interpellasse

Totus sibi fidẽs oẽs aspnatur Oecolam. Priscis scripturarum sensus patuit.

pellasse, ꝓ referando sibi scripturarum intellectu pariter & eosdem quis uerborum illorum sensus fuerit, ab eius & spūs sui benignitate sufficienter edoctos fuisse? Si non credas, cui pōt maior improbitas contigisse. Sin credas, cur illa benignitate spreta, ꝓq́ʒ nihilo reputata, sensum alium tam infeliciter tibi quæris?

¶ Quum sit ipse contentionis huius caput, a contentionibus tamen dehortatur alios Ca. XXIX.

Loriam autem & ueritatem nunquàm inueniunt contentionis studiosi. Detestanda profecto rixandi libido in tantis rebus. OECO: A

Cui p̃cor contentionem istam feremus acceptā potius q̃ tibi, qui diffinitionibus ecclesiæ neutiq̃ acquiescis? An non cunctis in ꝓpatulo est te contentionem istam suscitasse? Quid hactenus ecclesia crediderit, notum est om̄ibus. Et quis nescit Berengarium, atq; Wiclefum, ob hanc hæresim tuā olim à concilijs sanctissimorum patrū fuisse damnatos? Quis reminiscere facit istorum cineres, alius q̃ tu? Cæterum quid moliaris, me neutiq̃ fugit. Ob id nimirum contentiones damnas ne quisquā tuis peruersis hæresibus obluctet. Nosti quem apologum Demosthenes atheniensibus recēsuit, qn̄ Philippus Macedo pacē illis obtulit, sed eo pacto ut quosdam ex primoribus urbis, qui dissidiū (ut ille aiebat) utrinq; serere conabanť, sibi dederent. Lupus (inquit) aliqn̄ pastoribus ꝑsuasit, ut amicitiā secū inirent, ea conditione ut canes qui sibi infensi erant, & causas inimicitiarum p̃bebant, abigerent. Placuit pastoribus ea cōditio: moxq́ʒ canes qui gregem sollicite contra lupū custodiebāt, effuganť. Lupus igiť om̄i formidine posita, nō solū in oues iā in custoditas grassať: uerum etiam in pastores irruens, ipsos item interimit. Is apologus rem nr̄am aptissime spectat. Tu ip̄e lupus es Oecolāpadi, pacē pastoribus ecclesiæ ꝓponis, ea cōditiōe, ut disputatores q̄s & ip̄e cōtentiosos uocas, & in eos falso reijcis totius dissensiōis huius causas, abijciāt: nimirum ut uos hæretici nō solū in simplicem Chr̄i gregē, sed & in pastores ip̄os licētius grassemini. Nā illi maxime cōtra ur̄as hęreses allatrāt. Nihilq́ʒ magis ur̄is conatibꝰ obsistit, q̄ eorum disceptatiōes. Quāobrē & his modis oībus delere conamini, quatenus ꝓ libidine uestra, simplicioribus Chr̄i ouibus, absq; quouis obstaculo ualeatis abuti.

ROFFEN. Contentionē suscitauit Oecolampadius

Isidorus libro primo etymologiarum c. de fabula. Et Laertius in libro de uita & moribꝰ philosophorum.

Oecolam-

B OECOL. Prorsus à consuetudine ecclesiastica recedunt, qui tropos, quo loco maxime, oportebat reijciunt, uel pro tropis intẽpestiue rigida uerba exposcunt.

Troposopor tune admitte re licet nõ au tem intempe stiue.

ROF. Nemo tropos aspernat, ubi locus hoc ipm postulat. At hic si qđ tuæ pfidiæ uisum est, cõtra patrũ omniũ unanimẽ sniam, & in re tam uehementer augusta tropũ admitteremus, non solũ ab ecclesiastica recederemus cõsuetúdine: uerꝫ etiã desertores, imò, pditores ecclesiæ merito diceremur. Et qd immensam illã ergo nos Chri charitatem uehementius cõmendat, q̃ ꝙ ea uerba citra tropũ omnẽ intelligant: nimirꝫ ut queadmodũ in cruce ,p nobis carnem suam laniari pmisit, & sanguinem fundi, cum amarissimo sui corporis cruciatu, ita nunc & carnem, ut edat, & sanguinem ut potet, citra quamuis aut iniuriam sui aut nostri horrorem, amantissime nobis impartiat.

Johannn.19 Matth.26. Marc.14 Luce.22 Item.j.Corꝫ.ij

C OECOL. Quid est si sexcenties clamemus. Tropus, tropus: alius aũt reclamet: Caue, caue tropũ, & uicissim obturent aures, ne audiat quid sibi uelit scriptura, & qũo dicat, qđ dicit: Qua nimirꝫ ratione & absurdissima quæq3 euinci possent.

Lucæ.ij.& alibi.

ROF. Neutiq̃ obturandæ sunt aures, ne quid scriptura sibi uelit, & qd spũs ipe sanctus in scripturis doceat, à quoq̃ audiat. Nam in istis audiendis uita consistit & salus. Cæterꝫ à puersis & pestiferis scripturaꝝ interptatõibus, quæ p satanæ spm, & p ministros eius nimirꝫ hereticos, adinuentæ sunt, occludendæ sunt aures penitus. Nam ab istis quid aliud expectari possit, q̃ interitus & mors, ,ppterea Corinthijs metuit Paulus, ne qua fiat, ut sicut serpens Euam decepit uersutia sua, ita sensus coꝝ ab hæreticis corrumperent. Et 2. ad Timothæũ. 2. De hmõi tradit, ꝙ eoꝝ sermo ut cancer morbus serpit. Et Titũ itẽ hortat ut sectaꝝ autorẽ hoiem, post unã aut alterã admonitionẽ fugiat. Quare si sex millies clamaueris hic tropũ adesse, aut toties ipsi reclamabim⁹, aut surda ptransiemus aure.

2.Cor.ij.

D OEC. Cæterũ, nos hic ỽba dñi exosculamur. Sed subesse tropũ idiomatis, certo cõmonstrare, cõcedẽte dño, nitemur. Qñquidem p panẽ ut sacrosanctũ symbolũ, figurã corpis cõmendauit, cuius fractione & in mortẽ traditõe, alamur & uiuificemur

ROF. Verba dñi te dicis exosculari. Sed quæ? Nimirꝫ ea quibus uitã & spm exemisti, hoc est ea, qbus germanũ Chri sensum abstulis

abstulisti, indito quodam illis alio pestifero. Verba Chri, uerba uitæ & spūs sunt, & auditores credulos uiuificant. Quid aūt animos nr̃os alacriores reddat, q̃ quū audimus dixisse Chr̄m: hoc est corpus meū. Et Chr̄m dignari seip̄m nobis in hoc sacro præbere: Cuius cor, hoc audito, & uere credito, non p̄ amore ꝓtinus liquescat? Qz si nihil ibi p̄ter merꝫ panē esse credamus, quis non pspicit quantum cōsolatōis inde subducit? Sed tui dissimilis nequaq̃ es, q ut sensum & spm̄ uerbis, ita sacro uitam niteris eximere. De tropo iactes quicqd uelis, scio nunq̃ comprobabis hic subesse tropum.

Iohan. 6

Mat. 26. & Luce. 22

Non sunt tropice dicta uerba, quibus cōsecramenta

¶ Ne sapientia diuini spiritus ei uideatur obesse fumis rem obtenebrat. Cap. XXX.

ET hic ampullosa sesquipedaliaq; uerba expecto, dicētium: Nunquid æternæ sapientiæ defuerunt uerba, q bus, qđ uolebat eloquereť, & qđ explanandū erat, non inuolueret? Nunqd spūs sanctus ad ferulas tanq̃ elementarius puer reuocandus? Nunqd parꝫ sobrius in cœna Chr̄us uerba confusanea ꝓtulit? Amici, iam dep̄cati sumꝰ contentōis impetū, nunc magis dep̄camur, ne blasphemi simꝰ in Chr̄m. Etem̄ de æterna sapientia nihil queri licet, nr̄am tarditatē, indignitatem, ac oscitantiam oportet deplorare, q tanto tp̄e uersamur cum Chro si tn̄ cū illo uersamur & nondum quid uelit deprehendimus.

OECOL. A

ROF. Qui uenit in mundū, ut fidē nr̄is pectoribus insereret, q tot modis eam cōfirmare studuit, q pollicitus est eandē haudquaq̃ defecturā, qui se p̄sto nobiscū ad consummationē usq; seculi futurū ꝓmisit, q deniq; spm̄ sanctū huc in terras ad nos demisit, ut nos in oēm duceret ueritatē, illū tu putas ecclesiā suā tantis errorꝫ tenebris inuolui tādiu fuisse passum (nimirꝫ ut creaturam uice creatoris adoraret, & sacro huic q̃d tibi nihil aliud q̃ panis ē, falso Chr̄m adesse crederet? Quid impie dubitas, ecclesiā cū Chro uersatā hactenus fuisse, cui tam fideliter asseuerauit se neutiq̃ defuturꝫ.

Iohan. 1 Luce. 22 Matth. 26 Iohan. 14. 16.

Matth. 28

OECO. Immerito conquerimur, nec turbare deberet, q̃d uerba Chri aliā sn̄iam à plerisq; rapiant. Nā si hoc moraľ, facile oēm scripturam sacram, qua abusi sunt hæretici, calūniabimur.

B

ROF. Aliud est Oecolāpadi suis erroribus paucos relinquere, & aliud uniuersam ecclesiā. Neq; em̄ ꝓmisit Chr̄s ut nemo deficeret in fide, sed toti ecclesiæ hoc ꝓmisit. Neq; est cuiq; pollicitꝰ,

Christus non relinquit ecclesiam in erroribus

Lucæ.22 ꝙ in omnẽ duceret ueritatẽ. Sed toti ecclĩæ. Nec deniq; spopõdit
Iohã.14.& 16 singulis, ut spũs ei suggereret oĩa quæcũq; prius docuisset Aplos.
Iohan.14 Sed toti ecclĩę spopõdit hoc ipm. Quare quũ istud uerbũ, hoc est
Matth.26. corp⁹ meũ, unũ ex pcipuis Chrĩ uerbis agnoscit, qũo pmisisset ec-
Matth.18 clesiã hui⁹ uerbi ueritatẽ ignorasse tamdiu? De hęreticis uero ꝙ in
Lucæ.17 tenebris hallucinant, nõ est mirũ quũ ipe pdixisset. Necesse ẽ ut ue
j.Corĩ.11 niant scãdala. Et Paul⁹ item ait: Oportet hæreses esse. Monet qn-
Ad Titum.3 etiam haud semel, idem Paulus, ut ab hæreticorũ errorib⁹ caueam⁹.
& alibi. Nos igit ex eo non obscure colligim⁹, uerũ Chrĩ corpus in euchari
stia esse, ꝙ hactenus ita credidisset ecclesia.

¶ Spiritum contendit ob id obscure fuisse locutum, ut daret nobis occasionem scrutandi Ca.XXXI.

OECOL. A On fuisset graue spũi sancto ita moderari uerba, ne alicubi ansam seducẽdi accipere potuissent, sed αἰνιγματικώτερα, nõnulla eẽ uoluit, ut uidẽtes nõ uiderẽt, & apocalypsis misericordiæ dei donũ cognosceret, non uult spũs sanctus ignauis ac supbis sed humilibus studiosisq; thesauros suos obtingere.

Supraca.8.D ROF. Recte, pfecto. Atq; ideo paulo supius te monuim⁹, ut istã animi tui deponeres elationẽ, qua tuũ uni⁹ iudiciũ tot sanctissimorũ simul & eruditissimorũ prm unanimi sniæ, pfers. Et sanè tu⁹ iste tã grauis lapsus cuiq; põt in exemplũ trahi, ne multitudine lrarũ insa-
Acto.26 niẽs plus q̃ par sit, altũ sapiat, Chrõq; grãs agat, nõ solũ p uitato p-
Rom.11 cipitio: uerũ etiam p uerbi reuelatione, cui tam certo credit.

B OECO. Quocirca & sapiens dicit: Si sapiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuũ prudẽtiæ, si quæsieris eam, quasi pecuniã, & sicut thesauros effoderis eã, tũc intelliges timorẽ dei, & sciam dei inuenies. Vides quib⁹ uerbis ad studiũ hortat, ut intelligam⁹, & sciẽtiam inueniamus? uult inuocare, inclinari, quærere & effodere.

Veteres summopere quæsierunt sacramentum modis omnibus Oecolampadius solus iusti⁹ aspnat oẽs

ROF. Cur te non pudet hæc recẽsere? An existimas neminẽ è maiorib⁹ nrĩs ita fecisse. Nũ Basiliũ, Chrysostomũ, Athanasiũ, Cyrillũ, Cyprianũ, Hieronymũ, Ambrosiũ, Augustinũ, & cæteros in his nõ crebri⁹ exercuisse se putas? Tu sol⁹ efficaciter inuocasti, tu sol⁹ cor humiliasti, tu sol⁹ diligẽter q̃sisti, & multis effodisti laborib⁹ uerbi sensum? Illorũ. pces nihil ad tuas. Illorũ humilitas si cũ tua cõferat, supbia fuit, Illorũ diligẽtia laborẽq; si cũ tuis cõponant

nulli⁹

nulli⁹ erãt mométi? An nõ istis uel tãtillũ assentire maxîa mẽtis ela
OEC. Sic & dñs admonuit dicẽs: scrutamini scripturas. (tio ẽ? C
ROF. Nihil hic aliud tibi rñdebo q̃ qđ Tertullian⁹ cũ eẽt adhuc Tertullan⁹ in
sanæ mẽtis, li. de p̃scriptõib⁹ hæreticoꝶ huic obiectõi rñdit. Ibi liq hæresim pro-
do mõstrat, q̃adusq; scrutandũ & q̃rendũ nobis erit. Vnũ (inqt) & lapsus.
certũ aliqd institutũ ẽ à Chr̃o, ꝙ credere oĩni mõ natões debeãt, & Iohan. 5.
idcirco quærere, ut possint quũ inuenerint credere. Vni⁹ porrò &
cæteri instituti infinita inqsitio non põt esse. Quærendũ est donec Ecclesia hab;
inuenias, & credendũ ubi inueneris, & nihil ampli⁹ nisi custodien- multa perqui
dũ qđ credidisti. Dũ insup credis, aliud nõ eẽ credẽdũ. Ideoq; nec rere
requirendũ, quũ id inueneris, & credideris, qđ ab eo institutũ est.
Ecce iã audisti quaten⁹ ecc̃liæ, q̃ ex natõib⁹ uocata est quærẽdũ sit.
Primo, quærendũ eẽ dicit qd à Chr̃o fuisset institutũ. Et istud suffi
ciẽter indagatũ eẽ, nõ inficiaberis opinor. Subinde q̊ fine q̃rẽdũ eẽ
docet: nimiꝶ ut quũ inuenerit ecc̃l'ia certo credat. Ego certe, nihil
ambigo quin ecc̃l'ia q̃siisset hui⁹ uerbi sensum, & eundẽ inuenisset.
Quare iam nihil superest, nisi ut credat qđ inuenit & custodiat hoc Abecclesia re-
ip̃m qđ credendũ inuenerit, credatq; nõ aliud eẽ credendũ, sed ne cepta nõ sunt
q; requirendũ. Postq̃ semel inuenerit, & crediderit hocipsum, qđ à ad disputatio
Chr̃o fuerat institutũ. Et maxime quũ uni⁹ & certi cuiusdã instituti nem reuocan
nõ p̃t ĩfinita iqsitio forè. Quũ igit̃ ecc̃lię p diligẽtissimã excussionẽ da
satis notũ sit, qd fuerit ĩstitutũ à chr̃o, & eadẽ ĩuenerit hui⁹ uerbi sen
sum, inuentũq; crediderit, & docuerit itidẽ credẽdũ iam tibi p̃scri-
ptũ est hæretice, ne deinceps aliud quæras: alioq nullus erit quærẽ
di finis. Sed ut idẽ Tertullian⁹ paulo post ait: Semp quærem⁹ & nun
q̃ oĩno credemus. Vbi eñ erit finis quærẽdi? ubi statio credẽdi? Hæretici oẽs
ubi expunctio inueniẽdi? Apud Marcionẽ? Sed & Valẽtinus p- asserunt scri-
ponit: Quærite & inuenietis. Apud Valentinũ? Sed & Apelles, pturas scrutã
hac me pnũciatõe pulsauit. Et Hebiõ & Simon, & oẽs ex ordine, das.
nõ hñt aliud q̃ se mihi insinuãtes me sibi abducãt. Hæc illos fecisse Hæretici no-
Tertullian⁹ affirmat. Idẽ & uos iam facitis: Wiclefus nõ cõtẽt⁹ ec- ui noua inda
clesiæ fide, quæsiuit aliud, quod de eucharistia crederet. Post hũc gant.
Lutherus adhuc & aliud à wiclefo quæsiuit credendum. Et tu
post Lutherum aliud quæri iubes, quod credatur. Et qui scis, quin
præter uos, adhuc alius surrecturus sit, qui diuersum etiam à tuo
sensu, quæren dum & credendum iubeat.

D OECO. Itaq; nihil Chřo improperari licet: sed nřæ oscitãtiæ crimen fateri debemus. Quis arguit deũ, qđ in montibus uenas ar gẽti abscõderit? Quis arguit sapientẽ, qđ eius parabolas stulti non intelligũt, maxime si subsannet, & tũc quũ sermonẽ illis attẽperat.

Zelus autoris — ROF. Abeas in malã crucẽ. Quis alius ꝑter teipm Chřo im properat. Nos Chři uerbũ & sensum exosculamur. Et qsqs diuer

Mat. jj — sum quærit, ipe ꝑbet occasionẽ improperandi Chřo. Nos, ꝑ comp

Lucæ. jo — tissimo tenemus, Chřm huius uerbi sensum ecclesię suæ reuelasse, nec abscondisse paruulis suis, quoꝝ tanta nos antecessit multitudo ut nemo facilius eam numerare possit, q̃ arenã quæ iacet in littore maris. Te igit qua rõne putas illũ (q de tenebris ecclesiã in admira bile lumen suũ uocauit) abscõdisse ei sensum huius uerbi, qđ ꝑ cæteris pluribus creditu cum primis necessariũ est.

E OECO. Igitur qui talia obijcitis, patiamini primum, ut germanum sensum teneamus.

Supra capite secundo C. & in libro asser tionum. — ROF. Quasi adhuc germanũ sensum ecclesia Chři non accepisset, sed i errore tam horrendo ꝑ tot annoꝝ curricula, miserrime iacuisset. Id quod opinor abunde monstrauimus, credibile non es

Matth. 28 — se, & maxime propter Christi pollicitationem, atq; spiritus sancti

Iohan. 14. 16 — continuam in ecclesia præsentiam.

F OECOLAM. Et si à uerbis nos discessisse comprobabitis, ξιφάσπιδας uocate.

ROF. Vtinã adhuc talis esses, q abiecto clipeo fugeres, tum aliqua certe spes esset resipiscentiæ tuæ, sed planè ꝑtinacissimo ani mo es, & in hac diabolica hæresi tua cõfirmatissimo, ut omino sciã

Ad Titum, 3. — terga te datuꝝ nunq̃. ꝓpter hoc & Paulus recte cõmonuit, ut sectarum authorẽ hoiem, post unã & alterã admonitionẽ, euitaremus, uelut inemendabilem. ξιφάσπιν, autẽ non uocabimus te: sed ξιφοκίνδυνον potius. Nam in barathrum discriminosissimũ teipsum præcipitasti unde te reuocabit nemo.

G OECO. Si curiosiores fuerimus, ingratos dicite.

Prouerbi. 25 Qui scrutator ẽ maiesta t s & cæte. — ROF. Certe nimia tua curiositas, ad tantã erga deũ ingratitudinem aduxit te, ut merito iam ab eius gratia destituaris. Quo fit, ut in mysteriorũ agnitione, non minus q̃ talpa cęcutias. Nã & in ipsis

Rom. j — Chři uerbis, & in sanctorum patrum scriptis, usq; adeo nunc deliras, ut manifestissimũ sit diuinam iram in te deseuire

Oeco

H

OECOL. Si non eam quam oportet fidem confitemur, hæ-reticos, clamate.

Peior quouis hæretico est Oecolampadius

ROF. Quid op⁹ ē, ut nos ita clamem⁹, Ipsa tua scripta passim hoc clamitāt. In tm̄ equidē erroꝶ barathrum demersus es, ut iam leuis putet hæretici nomēclatura, si cū tua ꝑfidia conferat. Vbiq; negas ueꝶ Chr̄i corpus, & ueꝶ eius sanguinem, in eucharistia contineri. Chr̄i ỽba cōtra cōem toti⁹ eccl'iæ fidē interꝑtaris, & tñ ipudēter affirmas te fidem eam, quā oportet, confiteri. Perinde ac si diuersæ fides essent, quum Paulo tantum una sit fides: unus (inquit) domin⁹ una fides. Quod si fides unica sit, nihil tibi cum fide, qui, quę communi fidei repugnantia sunt, apertissime doces.

Ephe. 4.

I

OECO. Iudicateq; quemadmodum ipsi iudicari uelletis.

ROF. Ego ꝓfecto si meipm̄ agnoscerē tam exiciosam luē & pestē aīaꝶ, atq; te eē nō dubito, uel arceri meipm̄ paterer à cęteris Chr̄ianis, ne mea cogitatiōe, Chr̄i gregē adhuc amplius inficerē, uel si istud nihil ꝓdesset, eccl'iæ iudicio me prorsus ꝑmitterē, ut qc qd ip̄a decreuerit, subirē in remissionē pc̄tōꝶ. Nā haud dubie pro his aīab⁹ quas hoc pestifero tuo dogmate corrupuisti, Chr̄o q p̄cio sui sanguinis eas redemit, rōnē aliqn̄ satis exactā redditurus es.

Gala. 5.
I. Petr. I.

OECOL. Tantum, ne ita ad literam urgete, ut moribus Scythæ, sensu pueri, imò stipites efficiamur.

K

ROF. Quasi p̄res om̄es qui nos p̄cesserunt, & ueram Chr̄i carnem, ac sanguinē sub eucharistia delitescere crediderunt, moribus fuissent Scythæ, sensu pueri, imò stipites absq; sensu. O deus immortalis, q̄ diu tolerabis huius hoīs amentissimū sup̄ciliū, & sup̄bissimā amentiā? Ipsa ꝓfecto l'ra ad quā te inuitamus, sp̄ūs & uita est. At horum te participem fieri, non sinit mens ista reproba, in quam iustus deus iustissime te tradidit.

Exclamatio
Iohan. 6
Rom. I

OECO. Res enim uobis cum Christianis est.

L

ROF. Haud aliter tibi certe cū Chr̄ianis res est, q̄ Turcæ, q̄ Iudæo, q̄ q; cęteris Chr̄i malignissimis hostibus. Nihil em̄ cum republica Chr̄iana tibi qcq̄ cōmercij est. Si Chr̄ian⁹ esses, nō sic abutereris ueteꝶ testimonijs in Chr̄ianoꝶ ꝑnitiē. Pōt utiq; lector ex his, quib⁹ hacten⁹ usus es, subdolis conatib⁹ palā intelligere qui sis. An nō apertū est Augustinū abs te mutilatū esse, pariter & Chrysostomū. Nā sic trūcatim utrūq; recēsuisti, ut quæ rē patefecissent

A ueteribus discessit Oecolampadius

Supra ca. 8. E.

Sup. ca. 25. D praetermisisti penitus. Sed & longe aliter q̃ unq̃ illi cogitabant, scri
Supra ca. 13. E pta eorum interp̃tatus es. Ambrosii quinetiã libros (nimirum qđ aptissi
me tibi reluctant) impudẽter negas illius fuisse: quũ tñ Augustin'
Supr. ca. 11. A dilucide testet eiusmodi libros ab illo fuisse scriptos. Adde q̃ scri-
Supra ca. 8. p ptura Salomonis manifeste pperã abusus etiam sis ad sensum tuũ.
totum, & capi Quot pollicitatões in mediũ attulisti, quarum ne unam quidem p̃sti-
te. 9. ac alibi. teris hactenus. Quanto deniq; molimine corraseris undiq;, quicqd extenuare possit huius diuinissimi sacramẽti dignitatẽ, & tñ (si dijs placet) haberi uis Christianus. Sed hic finem imponemus huic primo libello. Nam in sequentibus multo sceleratiora lector abs te scripta comperiet.

FINIS LIBRI PRIMI.

PROOEMIVM SECVNDI LIBRI, EX NOMINIBVS VAriis eucharistiae statuit eius excellẽtia: nihil'q; repugnare docet, ut sit simul & res & figura.

A

Attributa dei non explicãt naturam eius

Sacramentũ non sufficienter insinuari potest

Ametsi multis uarijsq; nominibus appelletur deus, (quẽadmodũ in libro de diuinis noĩbus Dionysi' tradidit) minime tñ fit, ut tam uaria tamq; multiplici nominũ uarietate sufficiẽter nobis explicet tantae maiestatis, ptãtis, sapiae, benignitatis, abyssus. Ita pariter & id qđ in altari colimus, tametsi multis uarijsq; nomenclaturis cognominatũ sit, non tñ abunde satis exprimit, & euiscerat his oĩbus illud pelagus diuitiarum quae nobis inde pmanant. Vocat eñ corp' dñi, atq; id quidem non ab authoribus mõ: uerum etiam in scripturis.
1. Cor. 11 Paulus eñ ita uocat non semel, etiam edoctus ab ipso dño quem-
Matth. 26 admodũ ipse testat. Postq̃ eñ à Chro semel audiuerit: Hoc est cor-
Lucae. 22 pus meũ, & didicerit illud eẽ corpus Chri, reos oẽs esse clamat
1. Cor. 11 corpis & sanguinis dñi, qui corpus ipm ederint, & sanguinẽ biberint indigne. Rursum ait: eosdẽ iudiciũ sibi manducare, non dijudicantes corpus dñi. Ecce quoties inculcat hoc mysteriũ eẽ corpus dñi id qđ Augustinus attentius annotauit. Quo fit, ut & ipse libenter utat eodẽ nomĩe. Passim eñ corpus dñi uocat hoc mysterium nisi

nisi forte quando ꝓpter infideles qui illa tempestate ꝓmiscue cū Chrīanis in tēplis aderant. Nam illorꝫ grā, nec raro quidē, his uerbis utit. Id qđ norunt fideles, ne uidelicet ꝓpter tantæ rei incredibilitatē, Ethnicis fuisset scandalo. Credas itaqꝫ lector indubitāter hic sub specie panis uerꝫ Chrī corpus eē, & sub spē uini uerꝫ eiusdē sanguinē uirtute uerborꝫ Chrī qui dixit: Hoc est corpus meū, & hic est sanguis meus, ueraciter cōtineri. Nam & ita credere cūcti fideles hactenus imbuti sunt, nō in latina solū, sed in græca quoqꝫ, atqꝫ adeo in uniuersali prorsus ecclīa: Sic em̄, & pastores eorꝫ singuli docuerūt, & qcunqꝫ de uero Chrī grege fuerāt constantē illis adhibuerunt fidē: hanc aūt rem ita se habere, non recētiores mō: uerꝫ etiam ueteres oēs theologi concorditer ꝓfitent, uti nos apte docebimus in procœmio. 4. lib. sed & huius rei ueritatē tot modis corroborabimus in procœmio. 3. lib. ut nullus opinor qui sana mente fuerit, ei sit contradicturus. Ingentia sunt, quæ pollicemur, & quæ fortassis ridebunt aduersarij, sed rideant aut fleant, quū id p̄stiterimus, tum in cæteris lector nobis adhibe fidē. Habes igit unam huius mysterij, qđ in altari colimus nomenclaturā. Iam alterā accipe. Vocatur & sacrm̄ corporis & sanguinis dn̄i. Pro quo sciendū, quod licet Chrs ex intentione primaria, sub specie panis corpus suū instituit, & sub specie uini sanguinem, non est credendum tamen, quod sub altera sit corpus tātū, sub altera tm̄ sanguis. Nam sub utraqꝫ specie corpus est, & sanguis, imò Christus ip̄e totus. Quum enim ut Paulus ait: Christus iam nō amplius moritur, nunq̄ sanguis iterꝫ à corpore separat: sed ubi corpus, ibi sanguis, ibi & integer ipse Chrus est. Verum ad designandum nobis corpus, species panis, & ad designandum sanguinem, uini species instituit. Corpus itaqꝫ Christi pariter & sanguis hic ceu duo primaria signata sunt, & utriqꝫ suum signū adhibet. Nam species panis, corpis ipsius signū est, spēs item uini, signū est sanguinis. De talibus ergo signis Augustinus libro tertio, de doctrina Christiana, capite nono sic scribit. Qui uero aut operat aut uenerat utile signū diuinitus īstitutū cuius uini significationem intelligit, non hoc ueneratur quod uidetur, & transit: sed illud potius quo talia referenda sunt. Hæc Augustinus. Ex quo discimus, quod q religione Christiana sufficienter instructi sunt, species has duas panis & uini, signa quædā esse corpis & sanguinis Chrī,

Corpus Christi & sanguis uere sub speciebus panis & uini.
Græci credūt uere corpus Chrī sub specie panis esse.

B
Euchāristia uocat etiā sacrm corpis & sanguinis dn̄i.
Rom. 6.

Species ipsas non nisi signa corpis et sanguinis Christi ueneramur.

Christi, non illas species uenerant, sed corpus & sanguinē, quæ ꝑ eas species designata sunt. Et rursum in eodē capite: hoc uero tpe posteaꝙ resurrectōe dñi nostri Iesu Christi manifestissimũ iudiciũ nostræ libertatis illuxit, nec eoꝝ qdem signoꝝ, quæ iam intelligimus opatione graui onerati sumus: sed quædā pauca ꝓ multis, eademq; factu facillima & intellectu augustissima & obseruatōe castissima, ipse dñs & Apl̄ica tradidit disciplina, sicuti est baptismi sacramentũ, & celebratio corpis & sanguinis dñi. Vides ergo lector cuiusmodi signa Christianis relicta sunt, utiq; pauca ꝓ multis & eadem factu facillima, intellectu augustissima, obseruatiōeq; castissima. Et qm̄ res quæ signant sacratissimæ sunt, idcirco signa ipsa merito dicunt & sacramenta. De duobus istis sacramentis seorsum ab alijs sæpe loquit Augustinus. Sed unũ exemplũ afferā ex priori libro de peccatoꝝ meritis, & remissione ca. 20. Dñm audiam⁹ (inqt) non qdem hoc de sacramento lauachri dicentē, sed sacramēto sanctæ mensæ suæ, quo nemo rite nisi baptizatus accedit. Nisi manducaueritis carnē meā, & biberitis sanguinē meũ non habebitis uitam in uobis. Quid ultra quęrimus? Quid ad hoc respondere poterunt, nisi ptinacia pugnaces neruos aduersus constantiam ꝑspicuæ ueritatis intendant. Hæc Augustinus.

Iohan. 6

C

Eucharistia dicuntur mysteria

¶ Dicunt insuꝑ & mysteria: nimiꝝ, qđ sub eis res tam archanæ pariter & eximiæ, modo nobis admirando simul & incomp̄hensibili contegant. Sic eñ Chrysostomus ea uocat omilia. 45. suꝑ Iohannē: Quare necessario dicendũ, ꝙ admiranda mysteria, & cur data sint, & quænā eorũ utilitas. Vnũ corp⁹ sumus, & mēbra ex carne & ossib⁹ eius. Ecce ꝙ paucis uerbis rōnem reddidit mysteriorũ horum: nimirũ ut nos ꝑ eorũ sumptionē efficeremur corp⁹ Christi, & mēbra ex carne & ossib⁹ eius, quēadmodũ & Paulus colligit, ubi de mysterio magno Christi & ecclīæ suæ loquit. Silem rōnē eorundem mysteriorũ Irenæ⁹ adducit ut mox uidebis lector. Sæpissime uero singulariter, aut sacramētũ, aut mysteriũ appellari cōsueuit: nimirũ ob id qđ un⁹ est Christ⁹, q sub utraq; specie continet.

Rom. 12

Mysterium siue sacramentũ dicit quandoq; eucharistia

D

Eucha. sacr̄m significat mortem Christi.

¶ Cæterũ & hoc mysteriũ aliud quoddā sacramentũ nobis insinuat: nēpe mortis Chr̄i sicut & Paul⁹ docet inquiēs: Quotiescũq; mādũcabitis panē hũc, & calicē bibetis, mortē dñi annũciabitis donec ueniat. Nō solũ igit illis externis signis designant nobis res intus laten-

j. Cor. jj

tus latentes; hoc est corpus & sanguis dñi: uerum etiam ipsius Christi passi p̄sentatio quædā sit. Nam ip̄m corpus, ut est sub specie panis, corpus q̊d exangue pependit in cruce nobis refert, & ipse sanguis ut ē sub specie uini, sanguinē qui ꝓ nobis pariter in cruce fusus erat rep̄sentat, atq; ita mysteriū istud, Chr̄i ꝓ nobis olim passi monimē tum est & memoriale queādmodū & ipse dixit: Hoc facite in mei commemorationē. Qua quidē ratione uocat & symbolū. Nam sa cramentū istud, & res dicit & symbolum. Res est quatenus Chr̄m realiter in se continet. Symbolū uero quatenus eundē Chr̄m ut in cruce ꝓ nobis passum rep̄ntat, qñ uc3 effuso cruore toto, corp⁹ ei⁹ prorsus exangue redditū fuerat. Corpus itaq; Chr̄i sub specie pa- nis, exanguis illius corpis quod in cruce pependit, symbolū est, & sanguis itē Chr̄i sub specie uini seorsum positi, symbolum est effusi sanguinis. Nec obsistet, quā nobis Oecolampadius obijcit: nempe q̄d idē non est sui ipsius symbolū aut signū. Nam id q̄d modis om̄i bus & simpliciter idē est. nunq̄ suijpsius symbolū est. Verum sub di- uersa ratione q̄d ꝓhibet symbolū dici. Sicut & hic diuersa quædā ratio est eiusdē corpis, ut est sub specie panis, & ut est sub forma car nis crucifixæ. Propter quam rōis uarietatē Augustinus dicit: Ip̄m & non ip̄m esse. Ipsum igit corpus ut est sub specie panis, signum ē & symbolum eiusdē corporis ut erat in cruce mortuum. Atq; ita mysterium istud est & res & symbolum ut ante diximus.

Mat. 27
Marc. 15
Lucę. 23
Johañ. 19
Lucę. 22

Iohā. 19

Obiectionis dilutio

¶ Adde q̄ p̄ter hæc, mysteriū istud etiam alterius rei sacr̄m est: nimirum ipsius mystici corpis chr̄i. Significat em̄ unionē tum ipsorum membrorum inter se, tum ipsius capitis cū singulo quoq; membro. Nec ꝑ significat solū, sed & hoc ip̄m efficaciter præstat. Merus uti q; panis, & cōmune uinū, talem unionē, significare quidem potest, & præstare minime. Significat aūt uel ideo q̄d sicut ex multis gra- nis fit panis unus, & ex multis racemis unus uini liquor confluit, ita uere Chr̄iani, qui sunt ipsius Chr̄i membra mutuo quū sibi tum ca piti connectunt, & fiunt unū corpus Chr̄i mysticum. At istud nec panis cōis aut uinū purum efficere p̄ot: sed Chr̄us qui caput est nr̄m, sub specie panis & uini tectus, quum à fidelibus sumit, nos omnes inuicem & inter nos & item secum in sui mystici corpis unitatem coadunat. At hic insurgit Oecolampadius contendēs hunc nexū abunde pręstari sola fide, atq; ita prorsus inutilē esse corpis in sacr̄o

E
Eucharistia si gnificat cor- pus Chr̄i my sticum et effi- cit illud quar to sent. distin. 8. D
Rom. 12
Gala 3.
Ephe. 4
Ephe. 1
1. Col. 1
Argutíes Oe colampadij

præsentiam. Nos uero sicut inferius respõdemus: Primũ dicimus, qđ fides citra sacrm, nõ id tã plene pstat, sicut cũ sacro. Fides enim formata nos inserit Chro. Sed sacramentũ istud, hos qui per fidẽ inserti sunt, humore spirituali uegetos reddit, & Chrm ipsum corporaliter eis agglutinat. Neq; enim surculus oĩs protinus ut inseritur, arborem habet sibi firmiter cohærentem: sed prius oportet p humoris attractionẽ arbori coalescere, atq; ita penitus incorporari. Neq; enim frustra ille dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hois, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis uitã in uobis. Quę sanè uerba ueteres oẽs una uoce testant, ad hæc spectare mysteria. Quare certũ est, quisqs hæc mysteria uel nõ credit, uel tanq̃ inutilia negligit, eum nec uitã nec fidẽ uerã possidere, sed & longissime seiunctum esse ab huius mystici corporis unitate.

Rom. 11. Effectus eucharistiæ. — Iohan. 6.

¶ Adijcimus rursum & istud, nõ oibus cõstare se fidẽ hre saltẽ tantã, quæ nexũ istũ faciat, imò multi putant se fidẽ habere: qui tñ absunt à recta fide q̃ longissime: sicut & hæretici cũcti, q nihil magis q̃ fidẽ iactitant, & nullius rei magis inopes existũt. Inter orthodoxos etiã, utinã complures nõ essent, qui fide formata carent, cuiusmodi fides ad hunc nexũ sola cõducit. Ad hoc igitur pdest hoc sacramentũ quod cunctis pie accedentibus, & citra conscientiam peccati mortalis, fides eorũ quę prius erat informis, iam p huius sacramenti sumptionẽ formari credit, qñ quidẽ & huius sacramenti uirtute gratia præstat, quæ & forma fidei est.

Non omnib9 compertum est se fidẽ formatam hre. — Fides formatur per eucharistiæ sumptionem

F

¶ Vocat insup & à Dionysio συνάξις, hoc ẽ, cõio. Quo quidem uocabulo, nõ solũ coadunatio membrorũ sub capite: uerũ etiam bonorũ oim quę uel in singulis mẽbris, uel in toto sunt corpe, cõicatio quædã mihi significat. Principio certũ est qđ hoc mysterio participãtes, unũ in Chro corpus oẽs efficimur, quemadmodũ & Paulus testat, dicens: Unus panis, & unũ corpus multi sumus. Et protinus huius rei rationem, & causam subdit, dicens: Nam oẽs ex eodem pane participamus. Quis unq̃ panis triticeus tam immensus repertus fuit, ut ex ipso cuncti Chriani participarent. Nunq̃ sanè. Quare nec Paulus de pane triticeo, q prorsus inefficax ẽ, ad uniendum hoĩes, sed de pane qui Chrus ẽ, loquit: q & unus est, & inconsumptibilis, & uere cũctos qui p hoc sacratissimũ mysteriũ sibi cõmunicant, in unũ corpus efficacissime redigit. Quo fit ut bonorũ

Eucharist. uocatur cõmunio. — I. Cor. 10

oĩm

omniū, ex hac incorporatōe cōio quædam p̄stet oībus, q diuinissi- mo huic sacro cum fide & deuotōe participant et cōicāt. Nam qui seip̄m nobis dedit corpaliter participandū, qūo nō una secū bono- rum omniū cōionem sui participibus, uoluit elargiri? Cui rei qua- drat & articulus ille fidei, quo credimus sanctoꝝ omniū commu- nionem. Hęc certe cōmunio sanctoꝝ, nulla re potius exhibet, q̄ si p huius sacramenti sumptionē incorporemur Chr̄o. Ab ipso nimi rum tanq̄ à capite uitales in singula mēbra gr̄æ deriuant, & qđ im- ptit unicuiq; mēbro nō uni tm̄ ipsi mēbro, pdest sed i singloꝝ cedit, & uertit emolumentū. Citra fidē nō inficior hæc sanctoꝝ commu nio minime præstat, & sola fides, aut eam nō præstat, aut certe non tam affluenter id facit, atq; sacramenti huius pia fidelisq; sumptio, de qua re mox plura dicemus.

Communio sanctorum fit in sacramento eucharistię

¶ Nuncupat itidē & à ueteribus hoc mysteriū eucharistia, quā & Origines cōtra Celsum scribens: bonā gr̄am interp̄tatur. Bona certe gratia mysteriū istud incongrue dicit: quia totius gratiæ fon tem: nēpe Chr̄m in se continet, qui ut Iohannes ait plenus est gr̄a. & ueritate. Propter quod & deuotus ille Bernardus ait: Panis iste p excellentiam eucharistia dicit, id est, bona gratia. In hoc enim sa cramento quælibet gratia, sed ille à quo est omnis gratia sumitur. Nec te moueat lector, ꝙ hoc mysterium panē appellat, nam id fa- cit more scripturaꝝ, non triticeū quidē intelligens, sed quicquid q̄- uis modo liceat edi, ueꝝ satis dilucide seip̄m exponit inferius, non ibi cōis panis ullam manere substantiā. Vbi ita scribit ex ore Chr̄i. Hostia quam uides iam non est panis, sed caro mea quæ pependit in cruce p mundi uita. Recte igitur hoc mysterium eucharistia uo catur, & bona gratia: ꝙ ex ea, fonti gratiaꝝ omniū Chr̄o cōicam᷒. Quāobrē haud dubie qcunq; ad hoc mysteriū sumendum pie ac- cesserint, ingentium gratiarum participes efficiuntur.

G Iohan. j

Bernardus

Sacramentū dicitur panis.

¶ Potest & quis eucharistiam gratitudinem interpretari. Sic em̄ Hieronymus Donatus traduxit, in eo capite, quod seorsum trans- tulit ex Chrysostomi commentariis super epistolam priorem ad Corinthios. Nam continuo post illa uerba: Hoc est corpus me- um, quod pro uobis tradetur, subiicitur: Si igitur ad eucharisti- am accedis, quæ gratitudo & gratiarum actio est. Quæ nimi- rum interpretatio non multum abhorret ab hoc mysterio. Nam

H Eucharistia interpretatur gratitudo.

& per huius mysterij frequẽtationẽ, tum deo pro summis ipsius erga nos beneficijs gratitudinẽ exhibemus, tum & ipsius erga nos uicissim agnoscimus inæstimabilẽ ex hoc mysterio gratitudinẽ. Sũt & qui gratiarũ actionẽ eam interp̃tant. Quod si receperimus, nec erit incongruum, qñ quidẽ, & nihil habemus aliud quo diuinæ maiestati potiores gratias, & acceptabiliores agamus, q̃ p crebram huius mysterij sumptionẽ. Quales eñ grãe quæ à nobis p̃ficiscunt, putandæ sunt, si Luthero Lutheranisq; credimus, qui & in ope q̃uis etiã quantũuis pio, peccatũ adesse contẽdũt. Quare iuxta istos nihil supest, quo synceras & puras agamus deo grãs, modo ueritas carnis & sanguinis in hoc mysterio nobis adimat. Nam de fide cui potissimũ innitunt Lutherani, nemo certus est, an tantã acceperit, quanta sufficiet. Putant utiq; se fidẽ habere, quam p̃fecto non habent, qñ quidẽ ea nusquã est extra catholicã ecclĩam. Sed & dissidiũ istud quo iã inter se de fide pugnãt, planè docet eos fide carere.

Lutherani carent fide

I ¶ Creberrime sacrificium nuncupat à pr̃ibus. Sic eñ Augustinus lib. 17. de ciuitate dei. ca. 20. Postq̃ ex uerbis Salomonis docuerit uerbũ patri coæternũ ædificasse sibi in utero uirginali domũ: nempe corpus humanũ. & huic tanq̃ capiti mẽbra ecclĩam subiũxisse, martyrũ uictimas immolasse, mensam in uino & panibus p̃parasse, iuxta sĩlitudinẽ quandã sacerdotij Melchisedech: insipientes, demũ & inopes sensu uocasse ad edendũ panem & bibendũ de uino mixto, p̃tinus subdit: Participem aũt fieri mensę illius, ipsum est incipere habere uitam. Nam & in alio libro q̃ uocat Ecclĩastes ubi ait: non est bonũ homini nisi qđ manducabit & bibet. Quid credibilius dicere intelligit, q̃ quod ad participationẽ mensę huius ptinet, quam & sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet scđm ordinẽ Melchisedech de corpe & sanguine suo. Id eñ sacrificium successit oñibus illis sacrificijs ueteris testamẽti quæ immolabant in umbra futuri. Consonat fermè p oñia Cyprianus lib. 2. eplãrũ, eplã ad Cęciliũ. Cõfirmauit & Chrysostom⁹ nõ uno tñ loco. Q̃ si nihil aliud esset, q̃ cõsensus patrũ in hoc uno cognomento, sufficere penitus ad interimẽdam hæresim Oecolampadij, q prorsus negat hic aliud cõtineri, q̃ merũ panẽ & uinũ. Dignũ scilicet deo sacrificium, qui dudum alia multiplicia tam re ipsa, q̃ etiam rep̃sentatione magis efficacia penitus abiecit & repudiauit. Sed negat

Eucharistię sacramentũ uocatur sacrificium

Psalm. 109

Heb. 10

Oecolampadius hoc mysterium sacrificiũ esse. Scio q̃ negat. Sed tum negabit ueteres om̃es. Quod si fecerit, num ita manifestũ erit eum dogma ꝓfiteri quod cõi totius ecclesiæ sensui reluctat̃: ac ꝓinde hæreticũ esse? Sed habet ꝓ sua defensione Paulũ qui ad Hebreos dicit: Vnica quidẽ oblatõe ꝑfectos effecit imꝑpetuũ eos qui sanctificant̃. Verũ quidẽ est eam oblationẽ nobis sufficere, ut iam non egeamus ueteribus illis sacrificijs: sed eandẽ nouã ut Chrysostomus ibi docet ꝑ singulos dies repetimus, alioqui nõ certo cõstaret nobis, qñ meritũ illius sacrificij nobis cõicat̃. Nam ut sæpe dicimus de sufficientia fidei nostræ falli possumus, sicut & indubitanter plærosq; falli cernimus. Quocirca quũ nõ sit dubiũ innumeros post susceptũ baptisma lætaliter peccasse, nihil aliud esset, id planè docet q̃ sit quotidiana sacrificij huius repetitio toti eccl'iæ necessaria. Esto ꝑ solã fidẽ aliquot saluabant̃, at hoc paucorũ fuit priuilegiũ neq; ꝓpterea stulte reijciemus qđ generatim oĩbus queat ꝓdesse.

Sacrificium esse sacramentum eucharistiæ ab omnibus creditur. Hebræ. 10

Sacramẽti oblatio frequentanda indies.

Sola fide pauci saluati sunt

K

¶ Panis insup appellat̃ à ueteribus nõ panis q uadit in secessum. (ut Augustini uerbis utar,) sed supsubstantialis qui nos cõuertit in Chr̃m. Qũo Chr̃s in euãgelio seip̃m panẽ uocat, dicens: Ego sum panis qui de cœlo descendi. Nõ erat certe panis triticeus aut ordeaceus, ita nec manet in hoc mysterio substantia panis triticei, sed ea prorsus in Chr̃i corpus conuersa est. Quãobrẽ & Cyprianus dicit: Chr̃us hoc sacr̃m aliqñ corpus suũ, aliqñ carnẽ & sanguinem, aliqñ panẽ appellat. Et paulo post: Panis iste quem dñs discipulis porrigebat, nõ effigie, sed natura mutatus, om̃ipotẽtia uerbi factus est caro, & sicut in ꝑsona Chr̃i humanitas uidebat̃, & latebat diuinitas, ita sacr̃o uisibili ineffabiliter diuina se infudit eẽntia. Et mox rursum: Sicut panis cõis quẽ quotidie edimus uita est corꝑis ita panis iste supsubstantialis uita est animæ, & sanitas mentis.

Eucharist. panis uocatur. Iohan. 6

Cyprianus.

L

¶ Appellat̃ insup hoc mysteriũ cibus dñicus. Sic em̃ Hylarius ip̃m uocat asserens, & nos uere uerbũ carnẽ in hoc cibo dñico sumere. Quo cibo & colligit nos unũ cum pr̃e fieri. Nam quum per esum huius cibi, Chr̃m naturaliter in nobis manentẽ (ut ipse docet) habeamus: ac ꝓinde cum Chr̃o facti simus unũ. Chr̃us aũt & ipse pr̃em in se manentẽ habet. & unũ est pr̃i. Consequit̃ itaq; nos oẽs: unũ esse pr̃i. Vt aũt ista quæ dicit euadant clariora, Chr̃i uerba ꝓducit in mediũ sic dicẽtis: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus

Eucharist. uocat̃ cibus dominicus

Iohan. 6

Iohan. 6 uere est potus. Et rursum: Qui edit carnē meā & bibit meū sangui nem, in me manet & ego in eo. Cibus itaq; uere dn̄icus, istud myste riū est quū in eo nos dn̄icā carnē, ipsi uerbo cōiunctā uere mādu cemus. Nihil aūt eiusmodi merus panis prestare nobis poterit.

M ¶ Nominat & uiaticū, atq; ideo quidē q nobis in hac peregri natione cōstitutis robur præstat, & itineris fœliciter consumman di simul & eo pueniendi, ubi laborū omniū finis erit, & dulcissima requies. Propter quod & libro secundo de uisitatione infirmorū, Augustinus ait: Illud etiam uiuificum dn̄ici corporis supplemen tum suscipere: fili mi, non renuas, quin potius illud auidissime quæ ras, fideliter comedas. Cibus ille etenim incōparabilis & ineffabilis uiaticum erit tibi saluberrimū, redemptiōis tuæ p̄ciū redemptoris monimentū. Ecce uiuificū dn̄ici corporis supplementū, uiaticum saluberrimū nuncupat. Supplementū aūt ideo dixit, q hoc sacr̄m ut Dionysius tradit, est finis & consummatio perfectioq; sacracra mentorum cæterorum.

Eucharist. nominatur uiaticum

Eucharist. dicitur supplementum

N ¶ Cyrillo sæpius præter cæteras nomenclaturas uocat & bene dictio mystica. Nimirum q Christus benedictione sua sacramētū istud in cœna cōfecit, & q Paulus bn̄dictionis poculum illud ap pellauit, quum dixit poculum benedictionis, cui benedicimus, ubi & Chrysostomus Paulum facit rationem sui dicti reddere. Nō em̄ (inquit) paruum est quod dicit. Siquidem cum benedictionē dico, eucharistiā dico et dicēdo eucharistiā oē; benignitatis dei thesaurū aperio, & magna illa munera commemoro, etenim cum calice in enarrabilia dei beneficia, & quæcunq; consecuti sumus, addimus. Adde q his qui ipsum digne cum fide & deuotiōe suscipiunt: fru ctus inde spiritualis, pueniat uberrimus, id quod p benedictiōes pa

Iohan. 6 triarcharū in ueteri testamento figurabat. De hoc igit mysterio locutus dixit: Hic est panis qui de cœlo descendit, ut aliquis ex ip̄o comedat, & non moriatur. Mannæ namq; alimentum non æter nam uitam sed breuæ famis remedium afferebat. Non ergo erat ci bus uerus, id ē panis de cœlo. Sanctum uero Chr̄i corpus ad im mortalitatem & uitam æternam nutriens cibus est. Ita (inquit) Sed

I. Cor. 10 aquam illi ex petra biberūt. Quid igitur inde lucrati sunt qui mor tui fuerunt? Non igitur erat potus ille uerus. Sed uerus potus ē san guis Christi, quo radicitus mors euertit atq; destruit. Non enim hominis simpliciter sanguis est, sed eius qui naturali uitæ coniun

ctus

ctus, uita effectus est. Propterea corpus & membra Chri sumus, quia per hanc benedictionem mysterij ipsum filium dei suscepimus. Ecce quõ corpus & membra Christi facti sumus. Nimirum p hanc mysterij benedictionem, quod per eam ipsum dei filiũ intra nos susceperimus. Et rursum: Nos uero si uitam æternam consequi uolumus, si largitorem immortalitatis habere in nobis desideramus, ad recipiendam benedictionẽ libẽter cõcurramus. Et iterꝫ paulo post: Quare pias quæso cogitationes suscipias, studiose sancteq́ꝫ uiuas, & benedictione participes, quæ, mihi crede, non mortem solam: uerumetiam morbos omẽs depellit. Hãc itaqꝫ mysterij huius nomenclaturam Cyrillus peculiariter usurpat.

¶ Accedit his, quod & Hieronymo conuiuiũ nuncupat. Sic em̃ ad Heredibiã scribens ait: Nõ Moyses dedit nobis panem uerũ, sed dominus Iesus. Ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens et qui comedit. Ecce conuiuium appellat hoc sacrum mysterium, in quo et dicit nos cęlestes illas epulas: nempe dominũ Iesum edere. Num cogitari quæso potest epulum aliquod delicatius, aut maiori suauitate refertum, q̈ istud sit, in quo quicquid usquã deliciarum inueniri potest, abunde continetur. De manna traditum est, quod omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem in se comp̃henderet. At quid manna cum hoc epulo cõferimus, quum illud nihil aliud esset q̈ harum deliciarum umbra quædam? Multos hic cõmemorare possem, qui gustata deliciaꝶ haꝶ dulcedine, quasi in extasim quandam præ nimietate dulcedinis qua perfundebantur, illico rapti sunt. Propter quod & Bernardus harum rerum expertissimus ita scribit. Potes ne æstimare quale uel quantum est hoc sanctum sanctorum, & sacramentum sacramentorum, amor amorum, dulcedo omnium dulcedinum, hæc sunt uera festa paschalia hæc sunt gaudia, & fercula uitalia iustorum: hæc sunt spirituales deliciæ iustorum et sanctorum: hic bibuntur in loco uberi torrentes lactis, flumia mellis, liquores balsami cęlestis: hic efficit una caro sponsa cum sponso: unus spiritus, sancta anima cum Chro. Experientia horum & similium: spiritus & uita est, nec animalis homo hoꝶ sensu fruit uel accessu. Amici sponsi, id ẽ, boni epi, boni abbates, & cæteri timorati, & religiosi uiri, gustauerunt & plenissime sunt expti, qđ nos dicimus. Ideoqꝫ ad mensam altaris frequentius acce:

O Eucharist. uocatur conuiuium

Exo. 16

Extasim passi sunt quidam propter eucharistiæ spiritualem refectionem

Bernardus

us accedũt, omĩ tpe candida faciẽtes uestimẽta sua i. corpa. Prout possunt melius, utpote deum suum manu & ore contrectaturi, & colloquentem sibĳpsis audituri.

P

I. Cor. 2

¶Perspicis hic lector animalem hominẽ hanc dulcedinẽ haud quaq̃ gustare, sed spiritualẽ duntaxat. Distinguit igit aliquãto post idem Bernardus, in hoc mysterio tria. Tria (inquit) in hoc altaris sacramento attendere debes. Spẽm panis, ueritatẽ carnis, & uirtutem gratię spiritualis, usq; ad spẽm panis sensus ptingit exterior, ad ueritatem carnis fides interior, ad uirtutem gratiæ spiritualis charitas superior. Spẽm panis rodit aliquando sorex paruissimus, Christianus recipit etiam pessimus, uirtutem gratiæ spũalis, non nisi p̃destinatus recipit. Hactenus ille: Virtus itaq; gratiæ spiritualis nõ nisi à pĳs recipit. Neq; tñ oẽs illi dulcedinẽ huius sacramenti gustant, sed uiri ueræ spirituales. Neq; eñ omnes æquæ spirituales sunt, sed est alius alio spiritualior, ac proinde Chr̃o coniunctior, sicut & idem continenter docet. Quod (inquit) uidemus species est panis & uini. Quod aũt sub specie illa credimus, ue℞ corpus ẽ & uerus Chr̃i sanguis, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Comestio itaq; sacramentalis, quantũ ad uisibilẽ spẽm, & quantũ ad corpis Chr̃i ueritatẽ, conuenit bonis & malis cõiter. Sed ẽ alia comestio (sicut iam diximus) bono℞ solũmodo, quã p dei grãm, et p fidẽ ex dilectione operantẽ uitæ meritũ efficit, & affectus mentiũ in cordibus pcipientiũ uel ministrantiũ, intercedente spirituali & subtiliori quadam unione capitis & membro℞. Hic lector aduertas licebit plurima, sed istud præcipue quod in pie comedentibus magna diuersitas est iuxta uarios gradus gratiæ & fidei quæ p dilectionẽ opat, quæ certe non sunt in oĩbus pares, sed nec uitæ meritum, & affectus cordiũ æqualia sunt cunctis. Quo fit, ut qui maiori gratia, fide, meritis, affectibus pollent intimius, & subtilius Chr̃o capiti coadunent. Quod quo altius qsquã assecutus ẽ, eo suauitatẽ huius mysterĳ gustat uberius & fœlicius eodẽ inebriat.

Effectũ sacramenti recipiunt boni

Corpus & sanguis sub speciebus continentur

Q

¶Cognominatur deniq; mysteriũ illud, exemplar seu exemplaria. Basilius utiq; uocat ἀντίτυπον, hoc est exẽplar. Sed hoc ante sanctificationem, ut annotauit Damascenus. Nam ante sanctificationem, nihil est in altari præter merum panem & uinũ, quæ figurare nobis et significare pñt, uel unionẽ Chr̃iano℞ inter se, uel sepationem-

Eucharistia dicit exemplar. Libr. 4. orth. fid. ca. 14.

nem sanguinis à corpore Chri, sicut olim in cruce facta fuit: uerũ ita comesta nec unionẽ ipsam efficiunt, neq; meritũ passionis Chri nobis impartiunt. Post consecrationẽ aũt, qñ uidelicet panis in uerum chri corpus, & uinum in ipsius ueꝝ sanguinẽ transiit, haud dubie pie sumentibus p̄stant utrũq;. Oecolãpadius igit, & sectatores eius, q nullã in ipso pane uinoq; mutationẽ admittunt, saltem quæ realis est ingentibus diuitijs nos frustrari moliunt. Nullã em (illoꝝ snia) post uerba consecratõis uirtutẽ aut realẽ sanctitatẽ panis accipere p̄t, quã ante non habuit. Cogitatõe solũ, & ut dicunt relatiõe q̃dã rõis exemplar efficit, qđ eadẽ facilitate cõpetit in quẽuis panẽ, quacũq; mensa ꝑpositũ. Sed ut ad Basiliũ redeamus. Palã est, quũ ex alijs locis, tum ex missa qua fuerat olim usus, panẽ in Chri corpus, & uinũ in eius sauguinẽ uere conuerti. Neq; est, qđ ꝓhibeat, hæc iã in corp⁹ & sanguinẽ ꝟsa, exẽplaria dici. Sunt em uere exemplaria corpis exanguis, q̃d in cruce pependit, pariter & sanguinis q ie eadẽ fusus erat. Sunt & uere exemplaria colligatiõis Chrianoꝝ adinuicẽ, uelut membroꝝ sub uno capite. Sunt demũ, & exẽplaria futuroꝝ: nimiꝝ ipsius beatitudinis futuræ, qñ prorsus omi uelamine sublato, deitatẽ ipsam apte contuebimur, facie ad faciẽ. Propter q̃d & Damascenus ait: Exẽplaria aũt futuroꝝ dicunt, nõ ut nõ existentia uere corpus & sanguis Chri: sed qm nunc qdem ꝑ ipa participamus Chri diuinitate, tunc aũt intellectualiter ꝑ solã uisionem. Consentit & Cyprianus, dicens: Panẽ aũt angeloꝝ manducamus in terris, eundẽ sine sacro manifestius edemus in cœlis, nõ ministerio corpali, sed sæpe repetitis actõibus ad eadẽ reuertentes. Sed cõsummato sacerdotio nostro erit & ꝑmanebit ꝑpetua & stabilis implens & reficiẽs nos sufficientia quã ꝓferet palã absq; ullis integumentis, omibus conspicabilis summi præsentia sacerdotis.

Matth. 27 Mar. 15. & Luce. 23 Iohan. 19 1. Cor. 13

Libro quarto orthodo. fid. ca. 14. i fi.

Cyprianus Psal. 77.

¶ Ex dictis itaq; nomenclaturis lector cõiectare facili⁹ potes q̃ explicare, q̃ntas in hoc sacro diuicias priores p̄res indubitãter adeẽ sibi ꝑsuaserint. Tot igit & tam uarijs nuncupatiõib⁹ assequi moliti sunt, quod impossibile ꝑ unam aut alteram fieri prorsus iudicabãt. Vides p̄terea quantis commodis, & emolumentis, nos frustrari conentur hi, qui nihil in hoc sacramento p̄ter meꝝ panẽ & uinũ esse contendunt. Intelligas postremo, nihil absurdum esse, quod mysterium istud, exemplar aut figura dicatur, quum nihilominus res

R Epilogus

ũeras in se cõtineat: uerũ (inquã) corpus, & uerũ sanguinẽ Chři, q̃ rũ spẽs panis & uini signa quædã sunt. Spẽs utiq; panis corp' nobis refert. & spẽs uini sanguinẽ. Deinde corpus ipm sub specie panis, exangue corp' qđ immolabat in cruce, & sanguis ipe sub specie uini sanguinẽ in eadẽ cruce effusum repñtat, q̃ quũ à nobis pie sumã tur, meritoq; acerbissimæ necis Chři participes nos reddunt. Figurãt pterea nobis mystici corpis unionẽ pariter & eandẽ pie recepta ueraciter efficiunt. Nihil horũ præstat merus panis & uinũ, q̃ solater miseri isti statuunt in altari suo. Sed iam tp̃s ẽ ut eos audiamus.

Matth. 27
Marc. 15
Lucę. 23
Iohã. 19

IOHANNIS ROFFENSIS EPISCOPI CONTRA OECOlampadiũ, de eucharistiæ sacramento. Liber. II.

¶ Nullum subesse tropum in illis Pauli verbis, petra autẽ erat Christus. Caput. I.

OECOL. A

TEmpus ẽ, ut accedam' ad id, in q̃ status sermonis: nẽpe, ut pbemus uerba cœnæ dñicæ, eodem tropo dicta, quo illa quæ Aplus dixit: Petra autem erat Christus, hoc est, petra significabat Christum, uel erat figura Chři. Nam in hoc totum dissidium est.

1. Cor. 10

Verbis Pauli non subest tropus.

ROF. Hoc est, cui tu potissimũ inniteris, q̃d Paul' hæc uerba tropo quodã ptulit. Nos igit si nullũ his uerbis tropũ subesse docuerimus, an nõ subruet quicqd ipe supædificasti? At istud opinor dilucide mõstrabimus qñquidẽ hic palã oñdemus de spũali petra locutum fuisse Paulũ, & non de corporea. Nã si de corporea sermonẽ habuisset, cõsequeret haud dubie quẽadmodũ ipe declaras, ut sic interp̃temur, uel q̃d petra significabat Chřm, uel q̃d eadẽ erat figura Chři. Verũ si cõstiterit Paulũ, nõ de corporea petra sed spũali fuisse locutũ, qd opus erit hic ad tropũ aliquẽ cõfugere? Sed age cõ mõstrem' istud. Sic utiq; Paul' ait: Bibebãt aũt de spũali q̃ comitabat eos petra Ecce de q̃ petra locutus ẽ Paul': nimirũ de spũali, de q̃ & subiũgit. Petra aũt fuit Chřs. Nõ dixit itaq; Paul' molẽ illã saxeã fuisse Chřm, sed spũalẽ quandã petrã, q̃ pplm illũ comitata, multis ei miraculis adiumẽto fuerat, Neq; eñ credis, opinor, q̃d saxũ illud

1. Col. 10

unde ꝑmanauit aq̃, seq̃bat pplm, q̊cũq; prexisset, quũ huius tanti ꝓdigij Moyses meminisset nusquã. Cæterũ ut intelligas hæc nr̃a cõmenta nequaq̃ esse, Chrysostomus etiã hũc locũ ad eundẽ modum enarrat. Francisco Aretino interp̃te. Quũ dixisset (inquit) q̊d potũ spũalem bibebãt, addidit: Petra aũt erat Chr̃us. Non eñ ipsius petræ natura: aqua (inquit) scaturiebat. Siquidẽ etiã ante scaturijsset. Sed alia quædã spũalis petra, oĩa opa a est, hoc ẽ, Chr̃us, qui p̃sens ubiq; oĩa fecit miracula. Ideo dixit consequente. Hæc Chrysostomus: Ecce petra illa spũalis cõsequebat ubiq; Iudæos, & fecit ea oĩa miracula, & hæc petra Chr̃us fuit, nõ corporea illa quæ prorsus immobilis uno loco ꝑmansit. Sed neq; p̃tereundum est id, quod hoc loco de ueritate corpis & sanguinis in eucharistia Chrysostomus tradit: nimirũ ut intelligas nõ uno tantũ loco Chrysostomũ illam ueritatẽ in eucharistia testari, sed utiq; quoties de ea sermonẽ aliquẽ facit. Animaduertis (inquit) Pauli sapiam, quo pacto utrorũq;, hoc ẽ, & illorũ quæ Iudæis prius exhibuit, & istorũ q̃ iam exhibet Chr̃ianis. Chr̃m largitorẽ oñdit, & in hac parte figurã iuxta ueritatẽ adducit. Qui eñ illa illis præbuit (inquit) his etiam hanc præparauit mensam. Et ip̃e idẽ & illos p mare, & te p baptismũ adduxit. Et illis manna & aquam: tibi uero corpus & sanguinẽ dedit. Et ipsius munera hmõi sunt. Ecce mare, manna, & aqua figuræ fuerant. Baptismus aũt & corpus & sanguis Chr̃i, ip̃a ueritas. Sed ut ad institutũ redeamus. Iam intelligis fundamentũ totius conatus tui funditus corruisse, quantũ attinet ad Pauli uerba, q̇bus uice exempli fueras usus, ut similẽ in his Chr̃i uerbis interp̃tationẽ constabilires. Neq; tñ inficias eo quin petra illa corporea figura Chr̃i fuerat. Sed Paulũ affirmat de spũali petra fuisse locutũ, ut nihil opus fuerit ad sensum uerborũ Pauli, talibus adiectiõibus uti: nempe, uel figura, uel significat. Cæterũ ut donemus tibi, Paulũ hoc loco de corporea petra fuisse locutũ, q̇d tum ex eo colliges? Num sicut in his uerbis Pauli, tropus q̇dem ẽ, sic & in singl'is Chr̃i uerbis, queãdmodũ subesse tropũ oporteat? hæccine tibi iusta cõsecutio uisa est Paulus tropo dixit: Petra autẽ fuit Chr̃us. Ergo & Chr̃us quũ dixit: Hoc est corpus meũ, tropo sil'r usus est. Si non efficaciores, quàm ista sit, ꝓbationes adduxeris, nemo est q non ꝑspicit corruisse causam tuam.

Exo. 17
Num. 20
Chrysostom.

Exo. 14
Exo. 16
Matth. 26
Lucæ. 22

Exo. 17
Paulus de petra spirituali loquitur

I. Corĩ 10
Mar. 29
Lucę. 22

¶ Uerum corpus extat in eucharistia, licet non iuxta modũ omnem eẽndi quo iam in cœlo est. Caput..11.

OECOL. A

SI enĩ ὑπαρκτικῶς & substantiæ absq; tropo exposueri mus: est, asseremus corp' Chrĩ in altari non tm̃ sacra mentaliter, ut uocant, sed tã uere ac in cœlo ẽ adesse.

ROFFEN. Perperam interpretatᷓ scri pturas

Si tu scripturas ad hũc modũ exposueris, tua cer te expositio, expunctio magis erit quàm expositio. Nam ita scripturas obtenebrabis, imò corrũpes potius q̃ elucida bis Quid enĩ. Chrs tam aperte dixit: Hoc est corp' meũ, si tu ꝑ uer bũ est, aliud uerbũ nẽpe significat, intelligi uis, qd istud aliud est, q̃ aperta scripturarꝝ euersio? Si patres ad hunc modũ fuissent interp̃ tati. Est, id ẽ, significat, multo ꝓbabilior appareret calũnia tua, quã & ecclesiæ iam impingis. Sed quũ om̃es illi concorditer in uerbis istis nõ alium sensum quærant, q̃ eum quẽ ip̃e uerborꝝ nudus con textus indicat, quis nõ desyderet in te saniorẽ mentẽ, qui tam puer se contra om̃es reluctaris. Sed neq; sequitᷓ, si uerbũ est, substantiue capiatur, ꝙ ꝓpterea corp' Chrĩ tam uere sit in altari sicut est in cœ lo, si intelligas iuxta omnem modum quo est in cœlo, ueruntamen si secundum essentiam & ueritatem corporis intelligas, nihilo ueri us est in cœlo quàm in altari.

Non eodem modo est cor pus Christi in altari & cœlo.

B OECO. Sin nr̃a cõuenit expositio, de transubstantione uel de consubstantiõe (uti liceat aduersariorꝝ uerbis) suspicandum nihil. Ita sæpe ex minimis uerbulis, summæ quæstiões emergunt.

Transubstan tiatio fit in sa cramento.

ROF. Idcirco manifestissimũ ẽ, q̃ ꝑuersa fuerit expositio tua, qñquidẽ priores pr̃es aptissime tradant factã in hoc sacr̃o transmu tationẽ. & non iam in eo manere substantiã panis triticei, sed ip̃am uere conuersam in Christi corpus esse. Quæ res ut dilucidior fiat, Chrysostomũ non heri natũ audiamus. Chrysostomus igitur ait: Non sunt humanæ uirtutis hæc op̃a, quæ tunc in illa cœna Chrs confecit. Ipse nunc quoq; op̃atur, ip̃e ꝑficit. Ministrorꝝ nos ordi nem tenemus, qui uero hæc sanctificat & transmutat, ip̃e est. Ecce q̃ apertissime Chrysostomus ait: transmutatũ esse panẽ in Christi corpus, & Chr̃m ip̃m adesse qui id faciat, nec eẽ istud humanæ uir tutis opus, sed diuinæ. Et Cyprianus huic astipulatᷓ, inquiens: Con sumpto agno quem antiqua traditio proponebat, incõsumptibilẽ cibum magister apponit discipulis, nec iam ad elaborata impensis

Chrysostom'

Cyprianus Matth. 26 Marci. 15 Luce. 22

& ar

& arte conuiuia, populi imitant, sed immortalis alimonia dat, à cõ munibus cibis differens, corpalis substantiæ retinens speciem, sed uirtutis diuinæ inuisibili efficientia ꝓbans adesse p̃sentiam. Ecce, ait cibũ inconsumptibilẽ & alimoniã immortalẽ dari, quæ licet corporalis substantiæ spẽm retineat, tñ per efficaciã inuisibilẽ p̃sentia diuinæ uirtutis adesse ꝓbatur. Istis consentiũt & authores cæteri. Quocirca palã est, expositionẽ Oecolampadij, qui nihil hic esse p̃ter substantiam panis corpalẽ asserit, non posse uerã esse, sed manifestissime ꝓditur ex hoꝝ testimonijs esse falsa.

OECO. Neq; in hoc contenderim, si qs p corpus, magis figuram corpis intelligi, q̃ uerbũ uelit, est, p significat interp̃tari. Nam idip̃m & mihi arridet: utrunq; tamen ꝓbo, eo quod eundem sensum reddit, siue, est significat interp̃teris, siue corpus figuram & sacramentum corpis. Nos sensum, non uerba quærimus. C

ROF. Pulchra. s. uerboꝝ expositio. Corpus. i. figura corpis, Est. i. significat. Si ãt ad hũc modũ cuiq; licebit scripturas interp̃tari, imò puertere, quæ certitudo nobis erit è scripturis dei? Quã scripturã mihi dabis, quæ nõ pari facilitate contorqueat? Nam ita quicquid usquã de corpe Chri tradit, ꝓ figura corpis intelligendũ esse contendã, atq; ita Chrus, queadmodũ & Marcion existimat, non ueꝝ corpus, sed figurã solã corpis habuisse credet. Sed & quicquid euangeliũ affirmat, p uerbũ substãtiuũ est, dicemus non ita reuera esse, sed ita significari. Sic etiã & illud deus erat uerbũ, interp̃tabimur non ip̃m uerbũ fuisse reuera deũ, sed significasse deũ, & tantũ fuisse figurã & signum deitatis. An non expositio istiusmodi, magnopere placuisset Arrianis? Sed qs orthodox⁹ tam extortas, & inuitas scripturaꝝ expositiones non abhorreat?

Scriptura nõ est pro libitu cuiuslibet interpretanda.

Vide dist. 37. capi. uiuo.

Marcion negauit Christũ habere uerum corpus.

Iohan. I.

¶ Jactat & pollicetur se doctuꝝ ingentia, quoꝝ nihil reipsa pręstabit. Ca. III.

Ocebimus ergo om̃ino esse necessariũ tropũ quendam & nostrũ quidẽ familiarẽ sacris lr̃is, aduersarioꝝ autem alienum, post hæc ea quæ cogant assumere tropũ hunc nr̃m: nempe, tot absurda, quæ effugimus, & uerborum contextum, & scripturas illum à nobis requirentes. OECOL. A.

ROF. Nihil aliud q̃ album panẽ pinsis nobis, magnificis utiq; ꝓmissis lectorẽ ductas. At nihil hoꝝ scio p̃stabis. Nubes & uẽtus Prouer. 25.

Catholici nō intelligūt tropum in ꝟbis consecra.

sine pluuia sunt uerba tua. Cæterū qđ dicis aduersariorū tropū alienū esse à sacris lr̃is, nescio q̃s uocas aduersarios. Si de orthodoxis intelligas, nullū in his uerbis: hi tropū existimāt, sed nudū & simplicissimū uerborū sensum sequunt: Absurda uero q̃ tu putas, nobis absurda nō sunt, tāetsi creditu difficilia qbusdā uideant. At scimus cumulatius nobis forè meritū, q̃ fuerint ipa creditu difficiliora, facillimū equidē est ibi nihil p̄ter panē credere, neq̧ q istud credit aliquo p̄mio dign⁹ est. Sed q credit substātiā panis in corp⁹ Chr̃i conuersam eē, ꝓpter hui⁹ credulitatis arduitatē mereſ plurimū. Percurre cūcta quæ nobis credēda tradunt, & ꝓspicies ea eē difficillima.

Credibilia sunt omia supra captum hominis

Articuli fidei icomprehēsibiles ingenio hominis.

Quid humano ingenio īcomp̄hēsibilius, q̃ trias ipa ꝑsonarū in una deitatis eēntia? Quid, ꝙ fili⁹ dei scđa in sacra triade ꝑsona, sola carnē acceperit absq̧ cæteris. Quid, ꝙ nos, q luteū eius figmentū sumus, tantoꝑe deperibat, ut nr̃am sibi naturā unire dignatus sit, angelicis spiritibus p̄termissis? Quid, ꝙ ex uirgine citra uirile cōsortiū hō factus sit, & natus in mundū? Quid mortē crucis referā? qd sepelitionē? qd resurrectionē? & in cœlis demū ascensionē? Quid horū nō est difficile creditu? Ad baptismū si ueneris, an nō istud uidebať Nicodemo res creditu difficillima, ꝙ hō quispiā ex aqua & spū renasci possit? Sed eiusmodi sunt oīa in qbus Chr̃us uoluit nr̃æ fidei meritū cōsistere, ꝑfecto uobis (q cōtenditis impossibilia factu forè, q̃ Chr̃us ut ageremus mādauit) nihil mirū eē debet, si dederit ea nobis quæ & creditu sunt difficillima. Non sunt igiť scripturæ ꝑuertendæ, ꝙ absurda quædā & quę sensui humano incredibilia uident, in eis nonnunquam occurrant.

Iohan. 3

Meritū fidei, ı̄ difficultate.

B OECOLAMP. Interimq̧ comprobabimus, nō temere uel frustra ab uno & altero dicto Augustini ita sentiēdi occasionē nobis cōcessam, è qbus magister supciliose ait, ministratū nobis insaniæ fomitem. Videbis aūt lector, cui helleboro sit opus.

Li. 3. cap. 8. 9. 10. per totum

ROF. Ex his quæ supius ex Augustino ꝓtulisti, satis dilucidū fuit quantū ꝓ nobis militet Augustinus. Neq̧ minus hoc ipm dubito futurū, ex alijs quæ citaturus es. Nā in hac re nō est ambiguū, quin Augustinus astipulcť ecclesiæ catholicæ, tum ꝓpter aptissima ipsius testimonia, tum ꝙ alioqui Hieronymū, Ambrosiū, Cyprianū, & alios accusasset erroris, q̃s nō ignorauit corpis & sanguinis Chr̃i ueritatē asseruisse ı̄ hoc sacro. De heliboro q̃d subdis nibil

ambigo quin ex his quæ supra diximus, æquo lectori manifestum sit, neminem potius q̃ teipsum tali purgatione indigere.

¶ Anric molitur tropos in scripturis ostēdere, quod nemo negat, at ex illis neutiq̃ cōficit hic subesse tropū. Ca.IIII.

Eruant igit sacræ lr̃æ summā in loquēdo simplicitatem, quæ tropis idiomatū cōstat potissimū. Est aūt nō infrequēs, ut figuræ rerū, uocabulis rerū denotētur, ut p linguas igneas, quæ sup discipulos apparuerūt, uel p colūbā, quæ dn̄m manifestauit uere unctū uel p anhelitū Chr̄i, spm̄ sanctū intelligimus, quæ constat, nō ipm̄ spm̄ sanctū esse, sed spūs sancti indicia, q in Apl̄orū cordibus, sanctius q̃ in elementis inhabitabat — OECO. A

ROF. Quis unq̃ dixerit summā loquēdi simplicitatē in tropis idiomatū consistere? Nemo eñ dubitat simpliciorē esse sermonē, eū qui tropis careat, qn̄ simplex sermo sensum habeat simplicē, tropus aūt ad uarios facile trahi p̄t sensus. Propter q̊d & Apl̄is, quum apud eos figurato sermone Chr̄us uteret, multo fuit obscurius, q̊d dicebatr, adeo ut nō semel rogabāt eū quatenus figuratū sermonē, elucidaret. Si tropicus sermo sit simplicior, cur tropis usus ē Chr̄s illic, ubi noluit ab oĩbus intelligi? Nam cū illū aliqn̄ percōtati fuissent Apl̄i, cur in parabolis turbæ loquebat, respōdit: Vobis datū est nosse mysteria regni cœlorū, illis aūt non est datū. Cæterū, si p linguas igneas & p columbā, & deniq; per anhelitū significabatur spūs sanctus, non est, ppterea necesse, q ita p corpus hoc loco sola corporis intelligatur figura. Plus etiam hæc exempla nobis quàm tibi fauent, quum non sit dubium in illius linguis, in ipsa columba, etiam in anhelitu fuisse spiritum sanctum. Nam dilucide scriptura testatur apertos fuisse cœlos, uisum fuisse spiritum dei descendentem tanquam columbam, & uenientem super Christum. Vere ergo fuit spiritus sub ipsius columbæ specie, sicut & nos dicimus uere Christum esse sub specie panis. Neq; enim columba signum fuit absentis, sed intus existentis spiritus. Sed & istud aduertendum est, q̃ caute scriptura loquatur. Neq; eñ dixit spiritum fuisse columbam, sed tanquam columbam. Neq; acta referunt spiritū ipm̄ ignem fuisse, sed tanquam ignem. At hic non dicitur tāquam corpus, sed hoc est corpus meum.

Sermo absq; tropis apertior est
Matth. 13.
Marci. 4.
Lucæ. 8.
Matth. 3.
Lucæ. 2.
Acto. 2.
Mat. 13
Mar. j
Lucæ. 3.
Iohā. j
Iohann. 20.
Matth. 26
Lucæ. 22
Mat. 3
Acto. 2.
Matth. 26
Lucæ. 22

B OECO. Sicut ad Euodiũ recitat Augustinus, maxime cauendum, ne cu iquã dei natura uel p̃ris uel filij uel ſpũs ſancti cõmutabilis uel conuertibilis eſſe credat, nec moueat quod aliq̃n res quæ ſignificat, nomen eius rei quã ſignificat, accipit. Spũs ſanctus dict⁹ eſt corpali ſpecie tanq̃ colũba deſcẽdiſſe, & mãſiſſe ſup eũ, ſic eñ petra Ch̃s, qa ſignificat Ch̃m, neq; eñ ſenſibilis lapis eſt Ch̃us.

Matth. 3 / Supr. codẽ A — ROF. Nuſquã ſcriptura cũ uerbo ſubſtantiuo dicit ſpm̃ eſſe columbã, ſed deſcendiſſe tanq̃ columbã ut oñdimus. Neq; cõtradicit huic Augustinus, ſi recte intelligat. Nam exemplũ q̃d ꝑducit manifeſtat hoc ip̃m. Spũs (inqt) ſanctus dictus ẽ corpali ſpecie tanq̃ columba deſcendiſſe. Ecce non aſſerit columbã fuiſſe ſpm̃. Potuit colũba dici ſeu uocari ſpũs, non inficior. At eam eſſe, fuiſſéue ſpm̃ ſcriptura nuſquã aſſeuerat. Et in exemplo q̃d adduxit de petra, q̃q̃ traductio uetus ei nõnihil impoſuerit nõ tñ uſus eſt hic uerbo ſubſtantiuo. Neq; eñ dixit, petra erat Ch̃us, ſed petra Ch̃us, ſupple dicta eſt uel uocata, qm̃ & ip̃a figura fuerat Ch̃i. At cum uerbo ſubſtãtiuo nuſquã in ſcripturis legimus petrã corporeã eſſe Ch̃m Sed eſto, ſcriptura ꝓnunciet alicubi columbã eſſe ſpm̃, aut petrã eſſe Ch̃m nõ uere, ſed tropo quodã, an ob id conſectaneũ fuerit, ut pari tropo dixiſſet Chriſtus: Hoc eſt corpus meum? Iſta nimiꝝ collectio male ſecum cohęret, ſed eſt uelut funiculus quidam, qui ex harena contexitur.

Spiritus ſanctus dicit̃ columba

Matth. 26 / Lucę. 22

C OECO. In ep̃lis ad Romanos & Coloſſen. dicimur, conſepulti Ch̃o p baptiſmũ in mortem, non dicit, p baptiſmũ ſignificamur conſepulti. Sed prorſus ait: conſepulti ſumus.

Scriptura ſæpe utit̃ tropis — ROF. Nemo negat, figurata locutõe ſæpius uſum fuiſſe Paulum, at aliudẽ ſæpius & ſemp. Scripturæ ſæpius utunt̃ figuris & tropis, nemo reluctat̃. Veꝝ tibi nũc incũbit ꝓbare, ꝙ in his uerbis Hoc ẽ corpus meũ, ſubſit tropus. Si ſexcẽtos locos recẽſueris, in q bus aperte conſtabit tropũ eſſe, hi tñ omẽs haudquaq̃ conficient, ꝙ iſtis etiam uerbis aderit tropus.

Matth. 26. / Lucę. 22

D OECO. Quis ignorat aquã myſticã, lauacrũ regeneratõis appellari, quũ aqua nõ regeneret, neq; filios dei efficiat, ſed declaret?

Iohan. 3. — ROF. Si nihil aliud opet̃ aqua baptiſmi, q̃ declaret eos q baptizant̃, eẽ filios dei, fruſtra dixit Ch̃s: Niſi qs renatus fuerit ex aqua & ſpũ ſancto, non p̃t introire in regnũ dei. Nã plerũq; fit, ut q ad

bapti

baptismū accedūt, non eam fidē habeant quæ sufficiat eis ad salutē sed debiliorē quandā, & tenuiorē q̄ sit necesse. Neq; em̄ om̄is fides sufficit, sed ea quæ cū charitate cōiuncta est, quā & Iacobus uocat fidē uiuā. Atq; ideo Paulus dicit: Si habuero oēm fidē, ita ut mon tes transferā: charitatē aūt nō habeo, nihil mihi ꝓdest. Is ergo qui cū tali fide nondū formata accesserit, nō est adhuc filius dei. Verū tñ suscepto baptismate, iam nō solū ip̄e uirtute baptismatis dei filius cōstituit, sed & fides eius, quæ prius uiua nō fuit, iam uiua reddit, si tñ obicem interim ip̄e nullā posuerit. Sed hæc extra causam dicta sunt, ne uideamur errori tuo subscripsisse. Iacobi.2 j.Cor.13 Oecolampadius inficiat baptismi efficaciam.

E

OECO. Iohannes erat Helias, quia in uirtute & spiritu Heliam repræsentabat.

ROF. Scriptura nō simplr̄ affirmat Iohānē Heliā eē, sed cū eiusmodi circūstantijs hoc dicit, ut quiuis intelligat, non eundē hoiem fuisse Iohannē, qui fuerat Helias. Sic em̄ de Iohanne Chr̄s ait: Et si uultis recipere. Ip̄e ē Helias, ille q uenturus erat. Ecce nō his uerbis absolute ꝓnunciat Iohannē Heliā eē, sicut quū dixit: Hoc ē corpus meū. Quā rē & Chrysostom⁹ annotauit, inquiēs: Nō dixit hic est ꝑfecto Helias. Sed si uultis suscipere hic ē. Si mente uidelicet attēta, utriusq; gesta, & anīo facili nō cōtentioso suscipere uolueritis. Neq; finē hic fecit. Sed ut ostendat quāta solertia opus sit, quū dixisset, Helias, addidit. Qui uenturus est. Et confestim adiecit. Qui habet aures audiendi, audiat. Hæc Chrysostomus. Non igit Christus simpliciter enunciauit, Iohannem Heliam esse, atq; quū dixit: Hoc est corpus meum. Mat.11 Mat.26 Lucę.22 Chrysoston. Mat.11 Mat.26

F

OECOL. Innumeros similes loquendi modos, etiam quotidianus usus habet.

ROF. Si mille sil'es locos ꝓduxeris, multitudo nō aliud ꝓbat, q̄ usurpari crebrius in scripturis figuratā locutionē. Verūtñ ex ea multitudine minime reuincit, Chr̄m in his uerbis, quū dixit: Hoc est corpus meū, figurate fuisse locutū. Ex circūstantijs em̄ (ut diximus) facile dep̄hendit qn̄ Chr̄i uerba figurate debeant intelligi, & qn̄ simpliciter citra figurā. Nullus em̄ locoꝝ quos iam citasti, non manifeste ꝓdit subesse tropū. At secus est de uerbis istis Chr̄i, de quibus cōtrouertimur. Quū em̄ Chr̄us palàm ante pollicitus fuisset, se panē datuꝝ, qui caro sua esset, & nūc panē accipiēs eundēq; Mat.26 Iohan 6. Mat.26 Lucæ.22

benedicens, & frangens porrexisset discipulis, dicens: Hoc est corpus meum, quis tam insanus est, ut hic dicat subesse tropum.

G OECO. Qui claues domus tradit cuipiã: Ecce (inqt) ptãtẽ domus tibi trado, & non sunt illæ potestas, sed symbolum.

ROF. Et sanè quod dicis, nemo claues illas affirmabit potestatem ipsam esse, Christus tamen asseuerauit: Hoc est corpus meũ. Quare nihil istud exemplum facit contra nos.

Matth. 26.

H OECO. Si qs cõtumacior sceptrũ regiũ p irã cõfringeret, is argueret sẽuire in magistratũ, idq́ꝫ fecisse in iniuriã eius, impune fuisset alioq uirgã è qua sceptrũ exussisse. Sed quia iam uirga illa non cõis est uirga, sed symbolica, reum facit confringentẽ.

Imaginibus iniuriãtes peccant in sctõs.

ROF. Exemplũ istud ꝓbe cõmonstrat, uos q diuoꝝ statuas & imagines indigne tractatis in ip̃os diuos, quoꝝ statuis tm̃ iniuriaꝫ ĩfertis grauiter peccare. Sed multũ abest à ꝓbatõe, ꝙ sacrm̃ eucharistiæ nõ aliter ip̃m Chr̃m referat, q̃ regiũ sceptrũ, ip̃m regẽ: doces nimiꝝ hoc exẽplo, ꝙ si panis tm̃ symbolũ esset corpis Chr̃i, quęcũꝗꝫ fuisset iniuria pani irrogata, ea pinde reputari debet, tanq̃ si corpori ipsi fuisset illata. Sed qd hoc ad cõtrouersiã nostrã? Probandũ est ꝙ sacramentũ istud tm̃ symbolũ sit corpis, & nõ ipsum corpus. Quod nisi probaueris, inaniter uerba profundis.

Oecolampadius non probat institutũ.

I OECOL. In paradyso erant arbor scientiæ boni & mali, & arbor uitæ & mortis: num arboribus tribuemus hoc quo dei est, uiuificare & illustrare?

ROF. Et istud eiusdẽ farinę est: Nihil em̃ aduersum nos facit. Sed neqꝫ errore caret, quũ nemini dubiũ sit, deũ eiusmodi uirtutẽ creaturis dare posse, qua sint uelut organa uiuificãdi & illustrandi. An nõ apud Iohã. ca. 14. Chr̃us pollicet, dicens: Amen amẽ dico uobis, q credit in me, opa quæ ego facio, & ip̃e faciet, & maiora horum faciet. Et apud Marcũ legimus. Signa eos q crediderint hæc sequent. In noĩe meo dæmonia eijciẽt, linguis loquent nouis, serpentes tollent, & si mortiferꝝ quid biberint, nõ eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.

Marci. 16

K OECO. Marię dicitur de Iohanne: Ecce filius tuus: nimirum curam eius gesturo & alterum filium obedientia & cura expressuro, nunquid ita ineptiemus, ut quidam, qui naturalem mutationem stultissime etiam in illo imaginati sunt?

Roffer

ROF. Et isti qdem parũ prudenter imaginati sunt. Sed tu lõge impudẽtius, q ex hoc moliris, nõ aliter in eucharistia Chr̃m esse, q̃ erat Iohannes ipsius uirginis filius. Nam cuius mulieris ipẽ Iohan nes filius esset, non semel in euangelio declarat. Quamobrem quũ in ipsis euangeliis id satis apte traditũ sit, palàm est non hoc egisse Chr̃m, ut uel ipã uirgo naturalis mater esset Iohannis, aut uicissim Iohannes naturalis filius ipsius uirginis. Sed neq; Christus asseruit Iohannẽ esse Mariæ filium, sed tantum dixit: Ecce filius tuus, hoc est, habeas eum loco filij. Circumstantiæ scripturarũ qd ipsæ scripturæ sibi uelint satis luculenter insinuãt. Iohan. j9 Mat. 4. Matth. 20 Mar. 10. & alibi Iohan. j9 L

OECO. Quando Chr̃us dicit: Qui minor est in regno cœlorũ maior est illo, nunquid mentitus est, se enim minorem uocat, quia minor apparebat, reuera maior? Quomodo minor est maior? Mat. jj.

ROF. Ex ipsis scripturarũ circumstantijs facile deprehenditur Chr̃m haudquaq̃ re ipsa minorem Iohanne fuisse, sed longe maiorem, quũ esset uere filius dei, atq; ita uarijs indicijs pspicue declaratus. Quamobrem & hic urgent ipse circũstantiæ, quatenus alium sensum q̃ramus, ut uidelicet ĩtelligam⁹ Chr̃m, queãmodũ Chrysostomus docet, ætate, & multorũ opiniõe, minorem esse, non absolute minorem. Cæterũ in nostro negotio (ut sæpius testati sumus) ipsæ circũstantiæ docent, Christum de ueritate sui corporis locutum, quum dixit: Hoc est corpus meum. Mat. 26 Lucæ. 22 M

OECO. Et dum dicit: Om̃i hñti dabitur, & ab eo q nõ habet, etiã quod habet, auferetur. Qũo quis habet qđ non habet? nisi qđ figuram gerat habentis? Sed plena tropis illis est scriptura.

ROF. Hunc Matthæi locum alius euangelista satis explicat, nempe Lucas quum dicit: Quisquis em̃ habet, dabit̃ illi, & quicunq; non habet, etiam quod putat se habere, auferet̃ ab illo. Cęterum in re nostra nemo discrepat. Sed Matthæus, Marcus, Lucas, etiã Paulus, post Chr̃i ascensionem ab ipso Chr̃o doctus, omnes concorditer affirmant dixisse Chr̃m: Hoc est corpus meum. Et quid si tropus plena sit scriptura, num propterea non uacabit à tropo locus iste? Hæccine tibi uisa est iusta consensio? Mat. 25 Lucæ. 8 Mat. 26 Mar. 14 Lucæ. 22 j. Corũ. jj

¶ Arguitur non seruatę pollicitationis, & ad alias friuolas argutias respondetur. Ca. V.

OECOL. A
Vid igit tā insolitū, si et de pane dicat, q̄ sit corp⁹ Chri, quū tam multa sunt, ꝑpter quæ sic dici cōueniat, frangit panis, ut corpus pascat. Occidit corpus Chri, ut animā pascat. Panis è terra est: & corpus Chri è terra. In pane uita corpalis sustentat: in ꝓmissionibus p Iesum Chrm uita æterna animæ datur. Atq; ob has & alias similitudines, quid noui fuerit, dicere panem corpus?

Nō p̄stat quę pollicitus est.

ROF. His argutiolis, capta, si poteris, stolidā plębeculā. Nos uero tm̄ abest, ut istiusmodi nugis irretias, ut multo magis impietas tua nobis elucescat, quæ quū pollicita sit, tam solidas afferre ꝓbationes, nihil tn̄ p̄ter araneoꝝ telas ꝓducis, quibus tam pestilentē hæresim statuas. Nullū omnino cibi genus est, q̄d ego nō simili quadam argutia cōprobabo Chrm esse. Etiā si pomū q̄dlibet on̄deris. In frusta pomū scindit, ut corpus pascat. Occidit Chrus ut animā pascat. Pomū è terra ꝓdit, & Chrus è terra. In pomo uita corpalis sustentat. In ꝓmissionibus p Iesum Chrm uita æterna animæ dat. Atq; ob has & alias silitudines qd noui fuerit dicere pomū eē corpus Chri? Sic impie ludendū putas cum uerbis Christi?

B OECO. Tantū em̄ erat dicere: Ecce corpus, q̄d ꝓ uobis tradit animæ uestræ cibus & panis erit. Sicut aūt accipitis & comeditis panē: ita & corpus meū spirituali mō manducate, memoriā & grārum actionē mortis eius fideliter seruantes.

Cōtra scripturas nemini credendum Iohan. 6.

ROF. Sic tu cōtendis hūc locū enarrari debere. Veꝝ istud dicis tm̄, nō itē ꝓbas. Sępi⁹ antea sum⁹ testati nō eē tibi citra solidissimas ꝓbatōes in hac re fidē adhibēdā, p̄sertim contra tam apertas et tam euidentes scripturas, etiā testimoniis tot prm, & totius ecclīæ cōsensu corroboratas. Si nō ante pluribus sup eiusmodi cibo disseruisset Chrs. Si non multis è discipulis suis adeo difficilis creditu sermo eius uidebat, ut penitus eū deseruissent. Deniq; si nō ante fuisset pollicitus, se datuꝝ eiusmodi panē, qui foret eius caro, simplicioribus forte qbusdā facilius imponeres, at nobis q tot modis animos aploꝝ suoꝝ ad huiusce rei fidē, eum assuefecisse nouimus: frustra tantas imponere, frustra em̄ (ut Salomō ait) rete iacit ante oculos pēnatoꝝ, anathema sit, q tantā Chri ꝓnitit imminuere charitatē qua seipm nobis in cibū præbuisse testatus est.

C OECO. Qui se alibi lucem, uitē, fontem aquæ uiuæ dixit, qd mirū

mirum, si & per panem symbolo omniũ aptissimo & maxime ido neo, & in scripturis præsignato cognosci uoluit?

ROF. Nusquã se uocauit Chrus, aut lucẽ, aut uitem, aut fontẽ corpalem, dic mihi, ubi unq̃ affirmauit se lucẽ hanc, aut illã corpa lem esse. Vbi uitem hanc aut illã corpalem, ubi fontẽ hũc, aut illũ corpalem. Sed & qñ se panẽ appellauit sicut & aliquoties fecit, di cens: Ego sum panis uitæ, & pr̃ meus dat uobis panẽ de cęlo uerũ, nõ de corpali pane, sed de spũali quodã itellexit. Cęterũ quũ dictu rus esset ista uerba, de qbus conflictatio pñs agit, triticeũ panẽ ac cepit in manus, eundẽq; potentissima sua bñdictiõe cõuertit in suũ corpus, cõuersumq; uero dedit apl'is suis, dicẽs: Accipite & mãdu cate ex hoc omnes, hoc est corpus meum. Quare de luce, uite, fon te nihil similitudinis est ad locum istum? Iohan. 8. Iohan. 15. Iohan. 4. Iohan. 6. Matth. 26. Mar. 4. & Lucę. 22.

¶ Absurda multa sequuntur, si tropum in his ver bis admiserimus. Ca. VI.

OECOL. A ROFFEN.

AT uerentur, si hic assumamus tropum, periculũ, ne oĩa quæ fidei sunt, semel euertamus.

Quisquis attente secũ pensat, ex q̃ tenuibus ansulis occasionẽ errandi sumpserint hęretici, iure metuet eius modi periculũ, hoc est, ne semel euertamus oĩa, quæ sunt fidei, si tropos admittamus ubi nulla nos ad hoc adigit scripturæ circũstã tia, quanto magis ubi ipsa repugnat, quemadmodũ haud dubie fit in illis scripturæ uerbis quæ tractamus. In illis palã est nullã circũ stantiã exigere tropũ, sed oĩa prorsus quadrant ꝓ simplici uerbo rum cõtextu, & maxime, ꝙ agnũ antea paschalẽ edissent, q fuerat figura corpis passuri. Quid eñ iam opus esset alia figura, & nõ ma gis ipa ueritas corpis, q̃ p tot figuras ante p̃signata fuit exhiberet. Nã si q̃d tunc porrexit apl'is fuisset sola figura, qd tum interfuisset îter paschalẽ agnũ, & panẽ illũ qñquidẽ uterq; significabat Chr̃m passurũ? Neq; eñ figura fuerat Chr̃i passi, sed passuri. Nihil est q̃d opponas in quo præstiterit hoc sacr̃m agno paschali, quũ utrunq; figura sola fuerat Chr̃i & utrũq; significabat Chr̃m q passurus fue rat. Cæterũ pollicitatio Chr̃i, qua pridẽ apl'is recepit se daturũ pa nẽ qui foret eius caro, planè repugnat, ut hic tropũ aliquẽ quæra mus, & nõ magis ipam corpis ueritatẽ, quemadmodũ enũciat ipsa Christi uerba, quum dixerit: Hoc est corpus meum. Matth. 26. Lucę. 22. Iohan. 6. Matth. 26. Lucę. 22.

B OECO. Et dũ dicit deus: Ego sum deꝰ, significari dicamꝰ deũ & nõ ipm deũ. Et si audiãt, ego sum resurrectio & uita, discãt figurã resurrectõis. Et ne pr̃e attestante, hic est dilectus filius meus, in quo mihi complacui, inducatur adoptatiuus filius & nõ naturalis.

Iohã.10 ROF. Præter hos locos, innumeri sunt & alij, de qbus maius

Error Arrianorum. periculũ imminet, ut est istud: Ego & pr̃ unũ sumus. Hic certe metui potest, ne si tropos tales admiserimus, dicturi sint Arriani, non uerã & cõsubstantialẽ esse pr̃is & filij, sed figuratã dũtaxat unitatẽ. Nam & illi, uerbũ cõsubstantialitatis irridebãt, quẽadmodũ & uos facere soletis de uerbo transubstantiatõis. Et istud itẽ pari mõ cauillabant, quũ dicimus: deus erat uerbũ. Contendẽt hic subesse tropum, & uerbũ ipm nõ eẽ uere deũ. Similiter & istud Marcionistę:

Iohã.1 Verbum caro factũ est, nõ ibi uerã carnẽ intelligi, sed figuratã asserent, imò nullũ scripturæ testimoniũ orthodoxus afferet, quod hęreticus hac ratione non facillime diluet. Nec istud dixerim ꝙ omi-

Iohan.1 no damnẽ tropos, sed ꝙ nõ censeã eos admittendos, nisi quũ id urgeant manifeste scripturaꝶ circũstantiæ. Quod hic tantum abest, ut accidat, ut etiam dilucide repugnent.

¶ Quędam interesse notantur inter ueteres figuras & huius sacramenti ueritatem. Ca. VII.

OECOL. A Frustra, frustra, metuitis & suspicamini, nisi hoc & i alijs locis metuatis. Sed absq; formidine huius periculi exponit: Petra erat Chr̃us, petrã significasse Chr̃m, quũ tantum per omnia eadem ratio sit.

Su,li.2.c.1.A ROF. Respondi tibi superius nõ hoc dixisse Paulũ, de ipa mola saxea, sed de spũali petra. Nã ubi dixisset. Bibebãt aũt de spirituali quæ comitabat eos petra, ꝓtinus subdit: Petra aũt erat Christus.

1.Corꝶ.10 Quare manifestũ est, de spũali petra, Paulũ hoc affirmasse nõ de petra corporali. Neq; negauerim tñ petram illam corporeã, figuram fuisse Chr̃i, sicut & manna, & aq̃ ipsa, figuræ quædam fuerãt.

Exo.16 Nemo tñ recte asseruerit mãna fuisse corpꝰ Chr̃i, aut aquã illã fu-

Exo.17 isse Christi sanguinem, quemadmodũ de sacramento cuncti fatentur orthodoxi. Et istud diligentius obserua lector. Sed neq; om̃es qui manna comederunt, aut aquam illam biberunt, quocunq; modo, rei fuerunt corporis & sanguinis dñi. Adde ꝙ nemo uel petrã ipsam, uel mãna, uel aquam ex petra manantem, recte adorasset.

Euchari

Euchariſtiam tamē adorare tenemur, ſicut Auguſtinus perſpicue docet Pſalmo.98. Nec mihi dixeris Auguſtinū intelligere de petra corporali: Ego certe nemini libentius q̄ Auguſtino ſubſcripſerim. Sed quoniam tecum ago, qui ſcripturis innitendum tantopere contendis, quū ſcriptura tam aperta ſit, etiam Chryſoſtomo grę co conſentiente, quid tu mihi latinum autorem obijcis, quem paulo ſuperius de linguarum imperitia, nō ſine ſupcilio taxaras. Euchariſtia adoranda eſt Auguſtinus. Su.li.j.c.8.D

OECO. Et tā abſurdū fuerit dicere, corpus Chri in pane, q̄ uerū Chrm in lapide, & ſpiritnm ſanctum in columba. B

ROF. Tria longe diſparia ſub uno ſilitudinis cōtextu ſycophā tice copulas. Sed nos ea ſeparabimus. Primū in euchariſtia, ſubſtā tiam panis manere diffitemur. Nuſquā em̄ legis, hic panis eſt corpus meū, ſed hoc eſt corpus meū. Quū em̄ ex pane fit ſacrm, ſubſtā tia ipſius panis in Chriſti corpus mutat, quemadmodum ex Chryſoſtomo, Cyrilloq; ſupra docuimus, & manet ſola ſpecies panis, ſub qua Chrm adeſſe nemo orthodoxus dubitat. Cæterum, lapidem ipſum, neq; Chriſtū eſſe, neq; ipſum cōtinere, ſed tantum ipſius figuram eſſe, quis non intelligit, Columbam deniq; ſignum & figuram ſpiritus confitemur, non quidē abſentis, ſed ſub eiuſmodi corporali ſpecie comparentis, quam rem dilucide ſcriptura teſtat Lucæ tertio: Apertum eſt cęlum & deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba in ipm: nēpe Chrm. Quis iam dixerit abſurdum eſſe ſpiritum ſanctum fuiſſe ſub corporali ſpecie, quando Lucas id tam pſpicue referat? Nec eſt ut dicas, hic ,p ſigno ſignatum accipi Nam id ſi uerum eſſet, ita legere licebit. Apertum fuit cęlum, & columba deſcēdit corpali ſpecie, tanq̄ columba Quid hoc abſurdius? Nec inficior tamē, quin columba ipſa fuiſſet figura ſpiritus, ſed inexiſtentis (ut dixi) ſub corporali illa ſpecie, & eadem utētis, uelut iudicio ſui. Recipio quoq; colūbam ipſam dici poſſe ſpiritum, quemadmodum Auguſtinus antea citatus, ait: Veruntamē ſi quis diligentius obſeruet ſcripturas, intelliget eas multo cautius loqui. Neq; em̄ hic dicit, q ſpūs ipſa columba fuerat ſed tanq̄ colūba. Habes igitur quid in quouis illorum trium nos abſurdum eſſe putamus, & quid ſecus. Panis non remanet in euchariſtia Matth. 26 Lucæ. 22 Li.1.ca.25. A 1.Col.10 Mat.3 Mar.1 Lucæ.3 Iohan.1 Columba fuit figura ſpiritus ſancti. Su.li.2.c.4.B

¶ Diſſoluūtur Pauli & Auguſt. uerba de eſu ſpūali, quē nobis cū Iudęis coīonē, aduerſarius affirmat. Ca.VIII.

Cogit

OECOL. A Ogit eñ Paulus, ut fateamur asserere eundem spiritualem cibum fuisse patribus, qui & nobis est, & petram illis fuisse Christum.

ROFFEN. Sed spirituale ipsum, de quo Paulus intelligit, varios habet gradus. Nã & si quiq; Christiani participes esse dicant diuini spũs, non tñ eodẽ gradu spm̃ ipm cuncti participant. Sic sanè plurimũ interest inter nos qui sumimus eucharistiã, & illos qui nõ nisi manna comederũt. Veꝝ quidem est, tam nos q̃ illos fide Christũ edere, & bibere. Nos tñ pleniorẽ esum & haustum de Chr̃o sumimus, qui Chr̃i corpus edimus, & sanguinẽ eius bibimus in eucharistia. Manna quidẽ tametsi figura fuisset Chr̃i, non tñ fuit Chr̃us, neq; præstitit edentibus uitã. At eucharistia, quæ ꝑ manna significabat Chr̃m ipm continet, & uitam præstat. Quod & Augustinus aperte tradit, inquiens: Dñm audiamus nõ quidẽ hoc de sacr̃o lauacri dicentẽ, sed de sacr̃o sanctæ mensæ suæ. Nisi manducaueritis carnẽ meã, & biberitis sanguinẽ meũ, non habebitis uitã in uobis. Quid ultra quærimus? Quid ad hoc rñdere poterunt, nisi ꝑtinacia pugnaces neruos aduersus constantiã ꝑspicuæ ueritatis intendat? Hoc Augustinus lib. I. de peccatoꝝ meritis & remissione: Ecce habes, dicta fuisse hæc uerba Christi de sacramento suæ mensę in quo nisi quis ederit eius carnẽ, & biberit eius sanguinẽ uitã habere non possit. Et paulo post subdit: Nisi om̃es ista sn̄ia teneat ut sine corpe & sanguine filij hoĩs uitã habere nõ possint, frustra etiã ætas maior id curat. Potest eñ si nõ uoluntatẽ, sed uerba loquẽtis attendis, eis solis uideri dictũ quibus tunc dñs loquebať, quia non ait: Qui nõ manducauerit, sed si nõ manducaueritis. Et ubi est q̃d eodẽ loco de hac ipsa re ait: Panis quẽ ego dedero, caro mea est, ꝓ mundi uita. Scd̃m hoc eñ ad nos ꝑtinere illud sacramentũ intelligimus, qui tunc nondũ fuimus, qñ ista dicebat. Quia nõ possumus dicere nos ad seculum non ꝑtinere, ꝓ cuius uita Christus suã carnẽ dedit. Hactenus Augustinus: Palã est igiť hoc sacramentũ, quum ediť abundantiorẽ p̃stare uitã, q̃ potuit unq̃ p̃stare manna. Quãobrem & altiori quodã gradu Chr̃us in hoc sacr̃o manducať à Christianis, q̃ olim à Iudæis dum ederent ipsi manna.

Discrimen inter eucharistiam & manna

Augustin⁹

Iohan. 6

Augustinus

Iohan. 6

B OECO. Vnde Augustinus lib. de utilitate agendæ pœnitentiæ ait: breuiter ego dixerim: Quicũq; in mãna Chr̃m intellexerũt

eun-

eundem quem nos cibum spūalem manducauerunt. Quicūq; aūt de manna solā saturitatē quęsiert, pr̄es īfideliū, mādūcauert, & mortui sunt: sic etiā eundem potū. Petra em̄ Chr̄s: eundē ergo potum quē nos, sed spūalem. i. q̄ fide capiebat, nō q̄ corpe hauriebatur.

ROF. Hæc in eo libro dixisse Augu. nō inficior. Sed ex eodē libro si candidus fuisses, q̄d inter māna, quo Iudęi pasti sunt, & corpus Chr̄i, q̄ nos uescimur intersit: dilucide dep̄hēdere potuisses. Sic em̄ aliquāto post hęc uerba de māna loquit. Sicut aūt Iesus ille nō uerus, sed figuratus, ita etiā terra p̄missiōis illa nō uera, sed figurata. Illa em̄ pp̄lo primo tp̄alis fuit, nobis v̄o q̄ p̄missa ē æterna erit. sed figuris temporalibus p̄mittebant, & prænunciabant æterna. Sicut ergo ille nō uerus Iesus, nec illa terra p̄missiōis uera, sed figuratā, ita māna nō cib⁹ uere cęlestis, sed figurat⁹, in petra illa nō uere Chr̄s, sed figurat⁹ & sic oīa. Hacten⁹ ille. Et p̄ter hęc etiā an̄ p̄dicta v̄ba sic dicit. Māna (inq̄t) de cęlo apte ab ip̄o dn̄o exponit. Patres uestri mādūcauerūt (inq̄t) māna in heremo, & mortui sunt. Qn̄ em̄ uiuerēt? Figura em̄ p̄nunciare uitā posset, uita eē nō posset. Mādūcauerūt (inq̄t) māna & mortui sunt. i. māna, q̄d mādūcauerūt nō illos potuit de morte liberare. Nō q̄a ip̄m māna mors eis fuit, sed q̄a à morte nō liberauit. Ille em̄ liberatur⁹ erat à morte, q̄ p̄ māna figurabat, de cęlo certe māna ueniebat Attēde quē figurabat: Ego sum (inq̄t) panis uiuus q̄ de cœlo descēdi. Hæc Augu. Figurabat igit māna Chr̄m in eucharistia. Q̄d aptius adhuc tradit libro q̄stionū ueteris & noui testamēti q̄st. 65. Māna (inq̄t) typus ē escæ spūalis, q̄ resurrectiōe dn̄i ueritas facta ē in eucharistiæ mysterio. Tm̄ igit inter māna & eucharistiā, quantū inter figurā & ueritatē interest.

Differētia inter manna & eucharistiam Augustinus libro primo de agen. pœnitentiam

Iohan. 6

Manna nō p̄seruauit a morte Iohan. 6

Augustinus

OECO. Suffecisset alioqui dicere spiritalē cibū, sed dicit eūdē. Si igit illic nihil periculi, q̄d tam meticulosi hic estis? C

ROF. Quotq̄t erāt inter Iudæos pij, Chr̄m fide receperūt, & spiritalr. Neq; tn̄ istud eis esus mānæ pręstitit, sed fides Chr̄i uētūri Nos v̄o chr̄iani, q̄ chr̄m uenisse credi⁹, & ip̄m sese nob̄ in hoc sacr̄o p̄buisse, p̄ter hoc, q̄ fide Chr̄m spiritalr edim⁹ eodē etiā corpalr uescimur. Atq; istud hoc sacr̄m suapte v̄tute nob̄ exhibet Cōuenim⁹ igr̄ i altero cū Iudęis, q̄ eūdē cibū spūalē utriq; sumim⁹. Vere i altero lōge p̄cellim⁹ eis: nēpe q̄ nos in eucharistia corpalr Chr̄o pascimur, illi in māna tm̄ spūaliter. Q̄ aūt ais nihil subesse p̄iculi tibi nō

Aliter pascimur eucha. q̄ Iudæi manna

Gene. 3

magis credendũ, q̃ olim Euã serpẽti credere debuisse putamus.

¶ Memorantur complures pollicitationes ante factę, quibus necdum pręstitis, alias impudenter adijciat. Ca. IX.

OECOL. A

Xpectate aũt paulisper, & cognoscetis multa absurda si aliter, & sicut uos interp̃tari fuerimus, quę in obiectis sermonibus nemo formidaret Christianus.

ROFFEN. Lib. j. ca. 8. A Semp gloriose polliceris at nihil p̃stas eorũ q̃ pollicitus fueras. Multo iusti⁹ faceres, si te ueterib⁹ pollicitatõib⁹ pri⁹ absolueres, q̃ teip̃m ad hũc modũ alijs nouis onerares. Nõdũ eñ insaniã tuã purgasti, qđ principio fueras pollicit⁹ Adhuc tibi reclamat

Li. j. cap. 9. A Augu. quẽ in ipso limine, tibi fauere te docturũ, pmiseras. Spopõ

Li. z. cap. 3 A deras etiã te ,pbaturũ nullũ i eucharistia miraculũ fieri, q̃d adhuc minime p̃stitisti. Receperas te certo cõmonstraturũ uerbis illis dñicis tropũ subesse, qđ necdũ fecisti, nec factur⁹ es unq̃. Et tñ istis alia superaddere nõ te pudet, quæ nihilo magis exhibebis q̃ priora.

B OECO. Iam quod in plęri[illegible] exemplis adductis desyderatur uerum est, nihil refert. Nam & Lucas in benedictione calicis non dicit: Hoc est poculum, sed hoc poculum.

ROF. Si qs aduertat quãta cautõe, q̃ntaq; circũspectõe spũs in

Li. z. ca. 7. B scripturis loquat, p̃spiciet equidẽ referre plurimũ. Nam (ut supra diximus) nusquã dicit sp̃m ip̃m esse colũbã, sed tanq̃ columbã, neq; ip̃m ignẽ illũ uisibilẽ fuisse, sed tanq̃ ignẽ, neq; Chr̃m fuisse petrã

Li. j. cap z. A illã corp̃alẽ, sed sp̃ualẽ q̃ Iudęos comitabat, miracula faciẽs Alioq̃ nunq̃ certo cõstaret nobis scripturæ sensus, sed & ansa quoq; daret hæreticis, cũcta p̃uertẽdi. Nõ q̃ negẽ usquã in scripturis id inueniri posse, sed id raro fit, & ubi nullum periculũ est p̃uersi sensus

Lucæ. zz eruẽdi. Porrò qđ ex Luca ,ptulisti nihil tibi cõfert. Neq; eñ ,pnomen hoc, & poculũ cõnectẽda sunt. p uerbũ est, sed aliud oĩno uerbũ in ipso cõtextu subintelligi debet, q̃ substantiuũ. Sic eñ Lucas

Consecratio calicis expo[illegible] ait: Hoc poculũ nouũ testamẽtũ p meũ sanguinẽ, q ,p uobis effundit. Hic si poculũ ,pnomini hoc p uerbũ substãtiuũ cõnecteret, male cohæreret cætera. Meli⁹ tñ hoc uerbũ locat apud Paulũ quũ di

[illegible] Cor. j. cit: Hoc poculũ nouũ testamẽtũ ẽ in meo sanguine. Sed hic (ut dixi) nullus metus ẽ, ne qs poculũ intelligat eẽ nouũ testamẽtũ. Sen

[illegible]b. 9 sus aũt est utrobiq; poculũ ip̃m qđ Chr̃i sanguinẽ cõtinebat, p sanguinẽ ip̃m cõstabilit nouũ testamentũ, sicut & Moseos poculũ in

qu[illegible]

quo fuerat poculum sanguis, uetus olim testamentum roborabat.
OECO. Sciũt hebraicę lr̄aturę periti, id eẽ ,p̄priũ linguæ hebreę, C
,p̄ uerbo substãtiuo cõtentã eẽ, ,p̄noĩe uel aduerbio demõstrandi.

ROF. Iam certũ est, si tu solus Hebraicã lr̄aturã calleres, nihil uereris cõfingere, si quid posset instituto tuo conferre. Mihi uero tãetsi tenuis earũ literarũ notitia fuerit, tñ aperte cõspicio quantũ hic moliris nobis imponere. Verũ quidẽ est aliq̃usq; qd̄ dicis. Vsurpãt Hebræi frequẽter ,p̄nomẽ הִיא ,p̄ uerbo substantiuo. Vsurpãt & aliquoties hoc ip̄m ,p̄ aduerbio demõstrandi. Sed p̄ter hæc habẽt & uerbũ substãtiuũ etiã p̄ñtis tp̄is, quẽadmodũ in ecclĩaste legim⁹ כִּי מַה הֹוֶה לָאָדָם hoc est. Quid eñ ẽ hoĩ hic certe nec ,p̄nomẽ ẽ, nec aduerbiũ demonstrandi, sed הֹוֶה qd̄ est præsens tp̄s uerbi הָיָה hoc est uerbi substantiui fuit. Capit.2

OECO. Id qd̄ & argumentũ est, Chr̄m in idiomate suo, aliter enunciasse, q̃ nos, utcunq; digladiemur super uocabulo. D

ROF. Si nõ desit hebręis ṽbũ substãtiuũ p̄ñtis tp̄is (ut iã oñdim⁹) q̃ possis argumẽto colligere Chr̄m in idiomate suo aliter enũciasse q̃ nos? Et maxime quũ p̄ter Matthæi traductionẽ alij duo, græce etiã periti, nẽpe Marcus & Lucas hoc ip̄m ita scripserit. Sed & post istos Paul⁹ Hebræus ex Hebręis etiã ab ip̄o Chr̄o sic doctus, hoc (ip̄sum ita ,p̄tulit. Marci.14 Lucæ.22 j.Cor.1j

¶ Inaniter in his verbis, agnus est phase, tropum quęrit. Caput. X.

De agno paschali legimus: פֶּסַח הוּא לַיהוָה phase ip̄m dñi. i. est trãsitus dñi, nã phase transitũ significat. OECOL. A

Non de agno ad hũc modũ legis, q̄ ip̄se uocabatur phase, sed de cæremonia & religione, qua tum usi sunt Hebræi, qñ agn⁹ paschalis immolabat. Sic eñ tradit Exo.12. Quũ dixerint uobis filij uestri. Quę ẽ ista religio, dicetis eis uictima trãsitus dñi ẽ. Et rursum paulo post: dixitq; dñs ad Moysen & Aaron, hæc ẽ religio phase. Quẽadmodũ cęremonia sacrificij altaris, Missa uocat à nob̄ ita cęremonia siue qd̄ Moyses uocat, religio paschalis agni Iudæis dicta fuit phase. Sic eĩ codex hebræus hʒ, ubi Moyses monet rñdendũ, q̃ties de religione ista forte q̃stio aliqua fieret, זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה hoc est, sacrificium transitus est domini. ROFFEN. Phase dicebatur religio agni paschalis

B OECO. Deniq; non est uis, siue exponas, est, ꝓ significat, siue relinquas in genuino significato & rem exponas figurã rei, ut agn' est phase dñi. i. figura phase. Neq; em̃ de uerbo contendere placet, ubi de sententia constat, quæ eadem redditur.

ROF. Quid nodũ quæris ubi nullus est. Neq; em̃ opus est, ut uel hoc uel illo modo quis interpretetur. Non em̃ dixit Moyses agnũ esse phase, seu transitũ dñi, sed religionẽ & cærimoniã, quæ tunc circa agnũ fiebat, phase esse. Erat em̃ hoc nomen huic sacrificio inditũ, sicut & nostrũ sacrificiũ (uti iam diximus) missa uocat à nobis. Quare neutra interpretatio tua locum hic habet, aut ꝙ agn' transitũ significat, aut quòd sit figura ipsius trãsitus. Qũo em̃ agn' mortuus transeuntẽ angelum significaret, quum ille procul dubio Christi morituri figura fuerat. Sed de hac re fusius in quinto libro dicturi sumus.

Exod. 12

Infra lib. 5. c. 3. ca. 4. ca. 6 & alibi.

¶ Conflictatur aduersus Luther, & alios qui ꝑ pnomẽ hoc, haud recte demonstrant. Ca. XI.

OECO. A ROF.

Atis manifestũ, o aduersarij, nõ insolitã, neq; ignotã nr̃am expositionem, sed nihil alienius uestra.

Nescio q̃s hic aduersarios tibi facis, & an de Lutheranis istud ĩtelligas? An de nobis q filios ecclię catholicæ nos eẽ, ꝓfitemur. Nos maiorꝫ nr̃orꝫ uestigiis ĩhæremus, qui nephas esse putarunt aliã his uerbis interpretationẽ quærere, q̃ ipsius Chr̃i. Nemo cõpertius habuit qd hoc ipm esset, quod ipse tum suis porrigebat Ap̃lis, q̃ Chr̃s ipe. Quãobrẽ & quũ ipse dilucide nobis qd hoc esset exposuisset, frustra tu nr̃is auribus alienã expositionẽ ingerere moliris. Ipse em̃ dixit: Hoc est corpus meũ. Quare quũ ipse hoc ipm, q̃d dedit discipulis, asseruisset esse corpus suũ, tu non minus impie q̃ temere conaris, uel uerbũ est, ꝓ significat, uel corpus ꝓ figura corporis interpretari.

Mat. 26 Lucę. 22

B OECO. Proferte & uos uestros sil'es loquẽdi modos, imò nullus, quantũ ego scio auditus est unq̃ eius gñis. Neq; em̃ eiusdẽ cõiugatõis esse p̃t cũ illis: Ego sum resurrectio & uita. Ego sum panis qui de cœlo. Percurre ꝑ omnia p̃dicabiliũ gña, & uide qd dixeris, si adhæres lr̃æ. Est substantialiter uis exponi. Nunqd corpus ẽ genus, uel spẽs, uel differẽtia, aut substantialis, aut ꝓpria, aut aduentitia, qñ prædicat de pane? Nihil horꝫ cõgruere poterit, dum dicis: Hoc

Hoc est corpus meũ. Corpus non est genus, neq; spẽs panis. Nullus eñ phreneticus hoc somniaret, neq; p̃dicat idẽ de ipso: quis eñ ita deliraret? neq; facta est una natura ex duabus nõ alteratis, neq; numerabis duo indiuidua in uno indiuiduo.

ROF. Aduersus Lutherꝝ & Lutheranos istã tragœdiã agis nõ cõtra nos. Nã illi sic interp̃tant: hoc. i. hic panis, est corpus meũ quorꝝ expositionẽ, sancta mater ecclesia iuxta atq; tuam abhorret. Vt eñ tu recte colligis, fieri neutiq̃ p̃t, ut hic panis sit hoc corpus, aut hoc corpus Chr̃i sit hic panis. Quare manifestũ cuiuis esse p̃t, Lutherꝝ cũ suis hic à scopo ueritatis lõgissime aberrare Tu tñ multo periculosius erras, qui nobis aufers tanti muneris ueritatẽ, q tantas epulas, imò delicias tantas ab ecclesia subtrahere niteris: nempe uerꝝ corpus, & sanguinẽ dñi, quibus ob immensam charitatẽ, qua nos psequit, pasci nos cupiat, ut unũ cum ipso facti p sui corporis esum & p sanguinis potum, etiã cum p̃re suo cõionem ueram ineamus. Sed hinc unusquisq; Chr̃ianus discere facile p̃t, q̃ sit res plena discriminis, uocẽ alienorꝝ audire, & sibilis hæreticorꝝ acquiescere, qui tam secum, q̃ cum ipsa ueritate pugnant

Lutherani prauam interpretãtur, hoc est corpus meum.

Ephe. 2
Iohan. 1
Iohann. 10

OECO. Non minus aũt ineptiret, imò extreme blasphemaret si quis corpus Christi dicat accidens, nisi forte p modũ relatiui, nõ quòd sit relatio, sed quòd relatiuum sit, in se habitudinẽ continens. Erit enim signatum signi. At impossibile fuerit, ueram esse prædicationem relatiui de correlatiuo, ut uocant. Nunq̃ enim pater, ut pater, filius est: neq; signum ut signum, signatum est.

C

ROFF. Ista uentilas ut uidearis nonnihil ex istis subtilitatibus (quas uocant) in scholis degustasse. Sed hæc nihil ad nos q nec accidentia ip̃a demonstramus neq; de illis id p̃dicamus, q̊d p ea signatum est. Sunt equidẽ nobis ipsa accidentia panis & uini, signũ ueri corpis, q̊d sub ipsis realiter adest, neq; sunt ip̃m corpus. Nos igit eo pnomine neutiq̃ accidentia ipsa demonstramus, sed id substantia quod sub eis continet, quod reuera Christi corpus est, cuius & ipsa sunt sacr̃m. Veritas enim corpis sub eis abditi p ipsa accidẽtia significat. Sed & ip̃m corpus una cũ accidẽtibus ipsis adhuc alterius rei signũ & sacr̃m est: nẽpe corpis Chr̃i mystici. Nec istius duntaxat, uerũ etiã & carnis, quæ dum in cruce pependit exanguis facta est, iudiciũ q̊ddã nobis cõmonstrat, deniq; p̃ter hæc & aliarꝝ quoq;

Per pronomẽ hoc substentia corporis demõstratur.

D uerũ hæc sacra sunt in signa, de quibus fusius alibi dicturi sumus.

OECO. Apage cum magis, imò cum blasphemiis.

ROF. Id in teipsum Oecolampadi bellissime cõpetit. Nã tu nõ solũ nugator es, quod pro solidis rationibus quas fueras pollicitus, nihil præter nugas affers: uerũ etiã horrẽde blasphemas, negans id uerũ esse, quod Christus asseuerauit, & amplissimũ illud munus quod nobis ex immenso donauit amore, nẽpe in seipsum in sacro, refragaris fuisse donatũ, & manibus itẽ & pedibus reluctaris, ne quisquã credat sub eo munere

Iohan.3 Gala,j Christum esse. Si nõ antea pater eũ nobis paruulũ cõtulisset. Si nõ ipse filius ad necẽ usque seipsum dedisset nobis, aliquousque foret ignoscẽdũ tibi. sed quũ tibi cõpertissima sit utriusque liberalitas, quã malũ uesania, quod hoc ipsum asserenti Christo, credendũ non censeas.

De locutõibus mutate virge i colubrũ, & aque in vinũ, & quid in illis demonstratur. Capũt. XII.

OECOL. A

On relinquit ergo tibi, aliud quod dicas, quã quod corpus est, περιεκτικῶς exponas: Hoc est corpus meũ. i. in hoc, est uel cõtinet corpus, uel hoc uersum est in corpus.

ROFFEN. Nec istã nos expositionẽ cõprobamus. Nostra sic se habet. Esto, Lutherus tibi obuius prodeat, sed ita ueste obtectus, ut nescias quis nã sit. Adsit aũt alius qui probe norit hũc esse Lutherũ, dicatque tibi, hic est Lutherus, quid (te quæso) demõstrabit? Nũ uestẽ illã, aut accidẽtia Lutheri? Nequaquã. Sed hominem ipsum sub ueste ipsa delitescentẽ. Et sane uerũ erit hic est Lutherus. Nec opus est, ut ad extortas expositiones tuas, pro huius axiomatis ueritate cõfugiamus. i. ut hic est. i. significat Lutherũ. Aut hic est Lutherus. i. figura Lutheri, aut hæc uestis est Lutherus, aut hęc accidẽtia sunt Lutherus, aut denique περιεκτικῶς ut in hoc continetur Lutherus.

B OECOL. Sed profer (quæso) in corporalibus eiusmodi loquutionem, & uide quot absurda.

Matth.26 ROF. Nõ lõge petendũ nobis erit exẽplũ. Nã in Matthæũ cõtinẽtur ubi Christus dixisset: Hoc est corpus meũ, subiungit, Et accepto poculo, gratiis actis dedit illis, dicẽs: Hic est enim sanguis meus. Poculum accepit, & hoc ipsum porrexit apostolis. At quid (precor) demõstrauit, nõ poculũ ipsum, sed id quod erat in poculo. Sic & nos fatemur Christum, quũ dixit: Hoc est corpus meũ, nõ panẽ, neque panis accidẽtia demonstrasse, sed substantiã ipsam, quæ sub specie panis intelligebat.

Christus demõstrauit substantiam corporis

Oecolam

C

OEC. Poterat certe Christus paulo pluribus uerbis dixisse: Panis factus est corpus meum: uel, in illo pane est corpus meum: uel in illum panem uersum est corpus meum, quales uos uiolentas interpretationes affertis, ut constat uestra scientia.

ROF. Iã ceu cõpertissimũ habeo, te nũc diu nec in tua ipsi⁹ harena fuisse digladiatũ. Quẽ p̃cor e noĩatis disputatoribus in mediũ afferes, q sic unq̃ dicta uerba fuisset interp̃tatus: Hoc ẽ corpus meum. i. panis factus ẽ corp⁹ meũ, uel in illo pane est corp⁹ meũ, uel in illũ panẽ uersum ẽ corp⁹ meũ Nihil hoꝝ ab illis cõprobatũ repies. Quo fit ut nũc multo min⁹ miror, ꝙ tm̃ in hac cęcutieris. Q, si forte requiras qd dixerint: nimiꝝ hoc respõdebũt. Ex pane fit corp⁹ Chri, aut panis uersus ẽ in corpus Chri. At nunq̃ hæc admittent. Panis fit corpus Chri, aut corpus Chri uersum est in panẽ. Cæteꝝ ut tuis uerbis respõdeamus, potuit (nõ inficior) aliis eandẽ rem uerbis enũciasse, sed tam panis & eiisdẽ tã aptis haud facile potuit. Porrò ꝙ hoc ip̃m uere sensisset manifestissime docet, cũ Paulũ istruẽs de eadẽ re, nullis aliis uerbis utebat, id q̃d nõ fecisset, si tropũ aliquẽ in his uerbis (ut tu fingis) uoluisset intelligi.

Conuenienti um uerbis Christus in sacramẽto usus est
1. Cor. 1.

D

OEC. Sed ubi ita loquitur, de re subito orta uel mutata, ut per copulam est, rei quæ non sui natura talis sit, tanquam prædicatum subiecto, res commutetur & prædicetur?

ROF. Raro fiebãt hmõi mutatões, & rarius ubi fiebãt, is q mutauerat idip̃m, p̃noĩe demõstrã di (q̃d factũ erat) indicauit. Cæteꝝ si in ipsis exẽplis, q̃ mox p̃ducturi⁹ es, de⁹ aut angel⁹, p̃ ipso momento q̊ uirga mutata fuisset in colubrũ, extãtib⁹ adhuc accidẽtib⁹ uirgæ, ut fieri potuit, quũ deo nihil sit impossibile. Si (inq̃) de⁹ aut angelus aliqd indicasset, qd putas dixisset? hæc est uirga? An potius hic ẽ coluber, ꝙ tũ uirga nõ fuisset. Quare si tã paucis utẽdũ fuisset ṽbis, atq; quũ Chrs dixit: hoc ẽ corp⁹ meũ, prorsus enũciãdũ ita fuit. Hoc ẽ coluber, nõ accidẽtia uirgæ mõstrãdo, sed substantiã colubri sub illis opertã accidẽtibus. Silr & in posteriori exẽplo quũ Chrus aquã in uinũ conuertisset, si p̃ ipso momento quo sic p̃mutasset, cuipiã roganti quid id esset, q̃d tum fuisset in hydria, procul dubio rñdisset hoc esse uinum. Neq; eĩ aquã tunc oñdisset, quæ non fuerat, sed ipsum uinum in quod aqua uertebat. Sed iam exẽpla perte producta audiamus.

Exo. 4.
Lucæ. 1.
Matth. 26
Lucę. 22
Iohan. 2

Oecolam.

E OECO. Sanè de miraculis & uersionibus apud Moysen legimus, dicit dñs ad Moysen: Quid est quod tenes in manu tua? Rñdit: Virga, dixitq́; dñs: Proijce eam in terrã. Proiecit, & uersa est in colubrũ, ita ut fugeret Moyses. Dixitq́; dñs: Extende manũ tuam & apprehende caudã eius. Extendit, & tenuit, uersaq́; est in uirgam.

Exod. 4

Demõstrationes sũt rei existentis.

ROF. Hic, ut apertũ est, scriptura pronomine demõstrandi nõ utit. Sed si qd demonstratũ fuisset, etiam ipso momento uersionis factę, non aliter q̃ ad eum quẽ ante diximus modũ enunciari debuit, nimirum, hic ẽ coluber, qñ uidelicet in colubrũ uirga mutata fuisset, aut hæc est uirga, qñ uicissim coluber in uirgam fuisset conuersus.

F OECO. Idem est uidere in alijs locis, quoties de mutatiõibus est sermo, ut Gustauit architriclinus aquam uinum factam.

Iohan. 2

ROF. Et hic sanè pronominis demonstratiui nullus usus ẽ. Quod si Chr̃us ipse poculum aqua plenũ dum esset architriclino porrecturus, interim uerbo suo conuertisset in uinũ, utrum horum potius existimas eum fuisse dicturum? Hæc est aqua? an magis hoc est uinũ Istud haud dubie, Et qd tum (quæso) demõstrasset? Non aquã certe, quæ non tunc aderat, sed eum liquorẽ, qui tum fuit in poculo, nẽpe uinũ. Neq; eñ simul in poculo uinũ & aqua fuerant, sed qñ fuit aqua, tum uinũ haudquaq̃ fuerat, & uicissim aqua desijt, quũ esset ex ea factũ uinũ, quanq̃ scriptura iam dixerat, aquã uinum factam. Retinet eñ adhuc ipm uinũ apud scripturas priorẽ aquę nomenclaturã. Et hoc diligentius obserua lector, quod sicut uinũ prioris nomenclaturæ uocabulũ retinet, quũ scriptura dicat aquã uinũ factum, & silr Exodi. 10. Coluber uirgæ seruauit appellationẽ, quando ex uirga fiebat coluber. Sic nũc qd uetat corpus Chr̃i panis uocabulo nuncupari, qñ panis in ipm Christi corpus uertit.

Christi corpus uocatur panis.

G OEC. In rebus tñ, quæ sensu ipso comprobabãt, nõ opus erat accuratiore uerborum diligentia, quàm in his uestris miraculis.

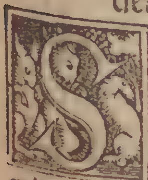
Exemplis asseruitur possibilitas cõsubstantiandi corporis Christi

ROF. Nihil opus habet spũs admonitõe tua. Circũspectior ẽ, & diligẽtior in scripturis tradẽdis, q̃ possit mortalis cuiuspiã ingeniũ assequi, quã rem & abunde licet in his rebus enarrãdis cõspicere. Nam & ex istis mutatõibus nonnihil assuefacit nos, & quasi manuducit ad huius augustioris uersiõis possibilitatẽ aliquã tenuiter capiendã. Nã audiẽtes uirgã in colubrũ fuisse mutatã, & aquã in uinũ minus ambigimus eũ qui hæc fecit, posse panẽ in suũ corpus uertere.

Sed &

Sed & aliud ex eiusdem addiscere licebit. Quanq̃ certo sciamus, aquam illam nunq̃ simul fuisse uinũ, & aquam, sicut neq; uirga, simul & coluber & uirga fuerat, ita neq; substantia corpis Chr̃i. Sed adhuc & tertiũ accipe, quẽadmodũ & iam diximus, sed ꝑpter eos qui tardiores sunt nihilominus repetendũ. Spũs ip̃e sanctus adhuc uocabulũ aquæ uino tribuit, quum dicit: Vt gustasset architriclinus aquam uinũ factam. Ecce retinet adhuc ipsum uinum priorẽ aquæ nomenclaturã sicut & coluber ex uirga factus, uocabulum adhuc uirgæ retinuit. Exo. 7. Nam & illic scriptũ est, uirga Aaron uirgas Magoꝝ deuorauit. Sic & in isto negotio nr̃o, Panis in corpus Chr̃i uersus, panis nuncupationẽ postea seruat. I. ad Corin. II. quum non sit panis iam triticeus. Iohan. 6

¶ De locutione, ferrum est ignis, & possibilitate corpis eiusdem in pluribus locis. Ca. XIII.

Ed date uel ẽ triuio silẽm locutionẽ: nunqd illa quadrat, ferrũ est ignis, qñ est ignitum? quã Cyrillus in aliam sñiam uere ac pie adducit: nẽpe, qd̃ duæ naturæ, diuina & humana, unã constituunt naturã, sicut ignis & ferrum, unum corpus: Vbi ignem nimirũ ꝑ ignea ut intelligit, quæ ferro insit, ueluti animans. Et deitas spũs est, quæ unã cum humanitate psonam constituit, & ita totam ignit, ut nihil in Christo deitatis sit expers. OECOL. A

ROF. Hoc nihil ad nos. Nobis em̃ auditu nihilo minus absurdum ẽ, quũ dicat, hic panis est hoc corpus, q̃ ubi qs dixerit, hoc ferrum ẽ hic ignis. Nam cuiuis dialecticã callẽti manifestũ est utrãq; enũciationẽ eẽ falsam. Quã rem fusius explicuim' in eo libello quẽ ꝑ rege illustrissimo scripsimus aduersus Lutherum. Capit. 4. §. 6. & alibi

OECO. Veꝝ hic afferenda erit sı̃litudo corpis sensibilis in corpore. Nam si substantialẽ prædicationẽ dixeris, ferrũ est ignis, nunq̃ uera erit neq; possibile est, ut sic exponas. B

ROF. Sic neq; nos unq̃ panem affirmamus esse corpus. Quia nobis panis non manet, sed mutat in ip̃m corpus. Qꝫ si nonnunq̃ utamur panis uocabulo, hoc fit more scripturæ, quẽadmodũ supra diximus, quũ id qd̃ iam esset coluber, uirgã uocat, & id qd̃ iam factũ fuit uinũ, aquã appellat, ꝑpter priorẽ nomenclaturã. Sic Paulus panẽ adhuc nuncupat, qd̃ iam est corpus Chr̃i, & alibi quoq; in Li. 2. ca. 13. F I. Cor. II

Acto.2 Actis panis dicitur non q̄ reuera panis materialis existat, sed quod in modum panis reficiat.

C OECO. Quin & si dcas, panis cõtinet corpus, uide qd sequit. Ergo panis locus erit, & unum corpus erit in multis locis, & multa corpa in uno loco, & corpus in corpe, & corpus in atomo & puncto. Eo em̄ tandẽ sermo ducet, ut & in atomo panis, si dari posset, integrum poneretis corpus.

ROF. Hic q̄ alienus ab acumine disputandi sis, teipm̄ prodis. Nos em̄, & si nõ dicamus panẽ cõtinere corpus, aut in pane corpus esse, tñ asserimus ipm̄ corpus & sanguinẽ eẽ sub specieb' panis & uini. Veruntñ quia nõ sunt ibi p modũ quanti, neq; localiter, aut diffinitiue, sed p substantiæ modũ, & sacrãliter, ut aiunt, ideo nihil repugnare dicimus, q̄ sit in pluribus locis simul. Porrò q̄ corpus in corpe sit, nihil cõtra scripturas est, qñ Chr̄us ad discipulos suos introijt ianuis clausis. Tunc em̄ corpus murꝝ penetrans, in ipso muro fuit, corpus in corpe, & duo corpa simul. Cõtingit hoc ipm̄, qñ adhuc obfirmato monumẽto resurgẽs, pdijt. Penetrauit eĩ lapidẽ, & sic fuit corp' cũ corpe, deniq; corpa pariter. De atomo q̄ dicis, miror si ignores, id quod in scholis ẽ tritissimũ. Atomũ accipi posse bifariam. Nam in his quæ spẽm habẽt in materia impartibilitas, ut scd̄m spẽm intelligi p̄t, uel scd̄m materiã. Si scd̄m materiã, sic nihil ẽ qd̄ non sit adhuc partibile. Sin scd̄m formam, sic dari põt qddã, qd̄ si partiret, ptinus amitteret formã. Propterea philosophis placet, ut detur atoma caro, aut panis atomus, sed non quantũ atomũ quũ omne quod quantũ est, quatenus quantum fuerit, affirmant quantũuis minimũ sit, adhuc eẽ partibile. Sed hæc apud eos qui in scholis exercitati sunt habent dilucida, neq; repugnantiæ quicq̄ infert, ut corpus Christi totum sacramentali modo sit sub minima panis specie, non tamen sub puncto atomo.

Corpus Chr̄i simul in pluribus locis

Johan. 20 Mat. 27 Mar. 16 Luce. 24 Johã. 20

Atomus accipir bifariam. Caro atoma datur

Corpus Chr̄i sub minima panis specie

¶ Insanos alios vocat, quum ipse tamen insanissima tradat, & de scripturis mentiatur. Ca. XIIII.

OECO. A

Quis nunc insana loquitur? Sed rapsodus ac scholę cum suo Papa à tam absurdis abhorrentes, malunt dicere, substantiam in nihilum uerti, uel in ipsum corpus Christi, etiam contradicente sensu ac scripturis quàm ita ridicule loqui, & omnibus gentibus esse ludibrio.

ROF. Insaniunt pfecto, qui panẽ in eucharistia manere dicũt una cum ipso corpe Chri, neq; tu minus insanis, qui te cũ his rebus cõmitis, de quibus inscius es. Dicis magistrũ & scholasticos habere pro absurdis, quæ ipsi penitus affirmãt. Nihil eñ apud istos absurdũ habetur, q̃ idẽ corpus sit simul in locis pluribus, aut q̃ duo corpora sint pariter in eodem loco, aut q̃ integrum Chri corpus sit sub minima panis specie, tametsi rudi uulgo uideantur hęc absurda. Q̃ autem substantia panis in nihilũ uertatur, nemo dicit: ueruntamen in substantiam corporis uerti, tota confitetur orthodoxorum ecclẽa. Q̃ dicis huic rei, sensũ & scripturas repugnare, de sẽsu nihil mirum est, qui nihil cum mysteriis habet commertii. In scripturis autem nusquam assertum inuenies, panem triticeum esse corpus Christi. Q̃ si corpus ipsum aliquoties uocet panis, iam paulo superius eius reddidimus rationem. Cæterum q̃ panis in corpus Christi mutatus sit, non solum ex uerbis latinę missæ constat: uerumetiam græcæ multo quidem apertius. Sic eñ in canone missæ latinæ proxime ante consecrationem precamur, ut ex pane corpus fiat, et ex uino sanguis. Chrysostom⁹ autem in sua missa sic habet: Emitte spiritum tuum & fac hunc panem, præciosum corpus Christi tui, quod uero in hoc calice est, præciosum sanguinẽ Christi tui, transmutans ea spiritu tuo sancto. Hęc Chrysostomus, quẽ alioqui contendis, & mordicus quidem, tibi suffragari, quum id ne somniauerit unq̃. Aduerte quid dicat transmutans ea, hoc est panem & uinum in corpus & sanguinem tuum spiritu sancto. Vides iam nec rapsodum, quem uocas, neq; scholas istud excogitasse. Sed & ante illum Basilius in sua missa & diuus item Iacob⁹ & Clemens, haud multum dissimile precatione fueruut usi, de quib⁹ alibi diximus.

Plus Lutheranis insanit Oecolampadius

Substantia panis in substantiam corporis uertitur

Supra plogo z. lib. K. libr. 3 ca. 7. D

Missa Chrysostomi

Supra libr. 3

Missa Basilii. Vide i defen. B

OEC. Quis & ipsi euadẽtes scyllã, in charybdi sũt naufragati.

ROF. Non nos Oecolampadi, sed tu naufragiũ, & ter qdem passus es. Primũ utiq; quum ex illo sancto religiosorũ sodalitio decideris, magnum haud dubie naufragium pertulisti. Rursum autẽ quum semel ex nauicula Petri delapsus teipsum una cum Lutheranis separaris ab ecclesia. Tertio deniq; quum ab eis dissidens in longe perniciosiorem hęresim q̃ illorum sit, teipm̃ præcipitasti. Nam illi præ te longe tolerabiliores sunt, qui uerum corpus & sanguinem affirmant in sacramento contineri. Tu uero, qui Christum

Triplex Oecolampadii naufragius, supra libro prio capite primo, L

prorsus arces ab eucharistia, in tãtum præcipitium corruisti, ut magis impie sentire nõ facile possis. Quare tu uere naufragatus & in ꝓfundum maloꝝ demersus, iam impius contemptor euasisti.

C OECOL. Quid enim designabunt per hæc, dicentes: Hoc est corpus meum? Nunquid accidẽtia? Atqui corpus corpori suum accidens non mutuatur. Nunquid idem de se prædicat.

Exo. 4 / Supra libro. 2 cap. 12. D / Iohã. 2 / Cap. 4. §. 3 ROF. Vicissim te rogabo, qd si momento ipso quo uel uirga mutata fuerat in colubrũ, uel aq̃ in uinũ, qspiã dixisset: hic est coluber, aut hoc est uinũ, quid demonstrasset? Sed ut apertiori quodã exemplo iam utar, cuius & memini ꝓ libelli regij defensione. Iulia postq̃ diutino calore gremij sui tam diu fouisset ouum, donec ipsius oui substantia tota conuersa fuisset in pullum, si iam nutrici suæ restituisset quod accepit dicens: Hic est pullus, qd (te precor) demõstrasset. Non testam sanè, sed quod sub testa delitescebat. At esset exemplũ longe dilucidius, si Iulia tam fuisset potens ut acceptũ à nutrice ouum suo uerbo protinus in pullũ uertisset, & ita uersum restituisset, nutrici dicens: Hic est pullus. Nam ad istum modũ & Matth. 26. / Luc. 22 nos dicimus, ꝙ quũ Chr̃s panẽ acceptũ benedixisset, ac uerbo suo conuersum in suũ ipsius corpus discipulis porrexisset, dicẽs: Hoc est corpus meũ, non ipsa accidentia panis indicauit, sed id substantiæ qd sub illis accidentibus operiebat. Neq; tñ quũ sic dixit, idem Vide Scotũ quarto sentẽ. distin. 11. ar. 4. 5, & alibi oĩo se de ipso prædicat, sed ꝑ subiectũ, ut Scotus acute docet, singulare quoddã generalioris cuiusdã substantiæ concipit, ꝑ prędicatũ aũt, ipm corpus. Quod quanq̃ re ipsa sit idem cũ subiecto nonnihil tñ discriminis est inter utrũq;, quantũ ad concipiendi modũ, ita ꝙ nõ sit tam identica, sicut illa, corpus Chr̃i, est corpus Chr̃i.

D OEC. Hoc fortasse eẽt, qd Carolstadio reuelatũ, q τοῦτο refert ad corpus. Sed ubi manet sacramenti ratio?

Li. 2. ca. 12. A ROF. Nescio qd corp⁹ intelligas. Nã si Chr̃i corp⁹ in eucharistia iã nobiscũ sentit. Si nihil igiẽ habeas aliud qd obijcias Carolstadio, bene qdem est. Nam istud ipse facile diluet. Neq; eñi (ut ante diximus in exemplo cuiusdã hoĩs ueste obtecti) si qs dixerit: Is est Carolstadius damnat alios [illegible] Lutherus, uestẽ oñdit, sed hoĩem opertũ ueste: Sic & quũ Chr̃us dixit: Hoc est corpus meũ, non accidentia ipsa demonstrat, sub qbus obtegebaẽ, sed id substantiæ, qd sub accidentibus illis erat occultũ. Et hic rursum deo gr̃as agimus, ꝙ repertus sit inter uos, etiã

ex E

ex proceribus quidam, qui non Lutheꝝ ſolum: ueꝝ etiam & tuam damnet hæreſim: Tanta. ſ. eſt ueſtroꝝ dogmatum concordia. Nemo ueſtrũ patiť, ut alius uera dicat: Carolſtadius, qđ aſſerit (ſi te recte concipiam) à deo reuelatum accepit. Lutherus item aſſeuerat ſe om̃ia dogmata è cœlo ſuſcepiſſe. Quid igiť tibi relinquunt, qui penitus illis contradicis, niſi ꝙ uel à ꝓprio ſpiritu, uel à dæmone q̃piam acceperis dogma tuũ. Sed noſti ſcriptũ, uæ his qui ſuũ ſequũtur ſpm̃. O Germaniæ pplus infœliciſſimus, qui talibus magiſtris adeo ſecum pugnantibus, ſuas animas tam ſecure credit. Ezech. 13

OECO. Et quare in poculo etiam non dicitur: Hic ſanguis eſt ſanguis meus, ſed hic eſt calix ſanguinis. E

ROF. Iam (opinor) cunctis innoteſcet, inſana temeritas tua, q quũ de myſterijs auguſtiſſimis diſſeras, non tenes tñ q d euangeliſtæ ſcripſerint. Quis (te precor) euangeliſtaꝝ narrauit de poculo, dixiſſe Chr̃m: Hic eſt calix ſanguinis, quemadmodũ tu affirmas. Sed neq; Paulus, q poſt eos iſta tradidit, ita retulit. Matthęus utiq; dixit: Hic eſt em̃ ſanguis meus. Conſentit Marcus, dicens: Hic eſt ſanguis meus. Lucas uero, hic calix nouũ teſtamentũ in ſanguine meo. Cui ſubſcribit & Paulus: Nullus hoꝝ eſt, qui dixerit: Hic eſt calix aut poculum ſanguinis mei Sed ecce q̃ apertiſſime Matthęus, & Marcus te condemnant. Referunt em̃ dñm Ieſum acceptũ poculum gratijs actis dediſſe diſcipulis, dixiſſeq;: Non hoc eſt poculum, neq; hic eſt calix, ſed hic eſt ſanguis meus: non iam demonſtrantem poculũ, ſed eum liquorẽ qui in poculo continebať. Qua demonſtratione pſpicuũ eſt, ſimili modo quũ dixit Chr̃s: Hoc eſt corpus meum, non iam accidentia panis demonſtraſſe, ſed id ſubſtantiæ quod tum ſub accidentibus ipſis occulebatur. Mat. 26 Mar. 14 Luce. 22 j. Cor. 11 Mat. 26

OECO. Vnde neceſſarium, ut & tropus aſſumať, longe alieni or à ſcriptura, hoc nr̃o, quem non eſſe indignum Chr̃o, nec abſurdum, qũo interpretatio ueſtra non eſt tolerabilis, edocebimus. F

ROF. Quis in his uerbis (precor) tropus ẽ, hic ẽ ſanguis meus, aut in illis, hic eſt calix ſaguinis mei? Nihil utiq; ſimplicius, & ſine omni tropo quiſquã enunciare pt̃, qñquidẽ id qđ ipſa uerba primũ ſonant, Chr̃us eiſdẽ intelligi uelit, hoc ẽ, ueꝝ ſanguinẽ eius in ipſo calice tum fuiſſe. Neq; iſto indignũ eſt, quũ ipſe lõge maiora pro nobis ſit paſſus. Si digne penſitares Oecolãpadi, quanto amore te-

Non eſt tropus in uerbis conſecrationis

Hebr. ij nerrimũ suum corpus ad crucem pro nobis dedit, & preciosum il
j. Petr. z lum sanguinem in terram fundi pertulit, nunq̃ in hoc hæsitares, an
Iohan. j9 eandem carnem, ut ederetur à nobis, & eundem sanguinem, ut bi
Apoc. j beret, tradere sit dignatus, & maxime quũ id iam à nobis, & sum
mo nostro compendio, & citra quoduis illi' dispendium. Cæterũ,
quòd polliceris te iam edocturum nr̃am interpretationem nõ esse
tolerabilem uellem ut fidelius ea reddas, quę polliceris, aut aliquã
do pollicendi finem facias. Nam hactenus eorum quæ pollicitus
es, nihil te præstitisse certum est.

¶ Producit canonem interpretandi scripturas, qui contra seipsum apertissime pugnat. Ca. XV.

OECO. A

CErtum habemus canonem, ubi admittẽdi sint tropi uel
non. Neq; eñ ita exponenda scriptura, ut incõuenien
tia sequanť, qm̃ eloquia dei exinanita sunt, sicut aurũ &
argentum, quibus nihil adhæret scoriæ. Deinde obser
uandum quid series orationis doceat, ut non uideať hiulca & discer
pta. Constat eñ sibi spirit' sanctus, nec confusaneum habet sermo
nem, qualem arreptitij Ad hæc scripturas cum scripturis conferre
oportet, ne sibi pugnent. Hæc pro nobis sunt omnia, & ut tropum
agnoscamus, urgent hic maxime, si uspiam.

ROF. Hæc omnia tibi penit' aduersanť. Primũ: An nõ sum
mũ inconueniens ẽ, Chr̃m tui similem esse? hoc est mendacem, ut
Iohan. 6 id tam serio pollicereť, quod nunq̃ esset pręstaturus. Promisit autẽ
Duo pollicit' est Christ' se daturũ panem, q foret caro sua: nimirũ eãdem quam daturus itẽ
esset, p mundi uita. Panis (inquit) quem ego dabo caro mea est, quã
dabo p mundi uita. Ecce duo pollicitus est in his uerbis. Alterũ,
ꝙ daturus esset panem quendam qui contineret eius carnem. Al
terum, ꝙ eandem carnem daturus item esset p mundi uita. Nunq̃
autem illud præstitit, si non in pane eucharistiæ quem dedit Apo
stolis, caro eius continebatur. Id quod mihi p summo inconueniẽ
ti uisum ẽ. Scd̃m etiã reclamat errori tuo. Nobis eñ simplex & pu
Sermo Christi qualis rus & plenus est Chr̃i sermo, non mancus, non resartiẽdus, aut sup
Math. z6 plendus alijs uerbis, ut tu moliris. Dixit Chrũs: Hoc est corpus me
Lucæ. zz um. Tu consuenda putas, his uerbis alia, & sic intelligi uis, ut uer
bum, ẽ, interpretemur, significat, & corpus, figuram corporis. Di
xit etiam Chr̃us: Hic est sanguis meus. Tu supplendũ existimas,

Est

Est, id est, significat. Sanguis, id est, figura sanguinis. Tertium etiam apertissime tuam interpretationem condemnat, uerborum uidelicet eorundem circumstantiae. Nam, praeter ea quae sexto Iohannis tradita sunt. Agnus ipse paschalis, quem tum proxime Christus cum Apostolis ederat, manifeste docet, uti Hieronymus colligit, eucharistiam quam continenter instituit, uerum illius fuisse corpus. Nam sicut agnus ante comestus fuerat, huius corporis umbra quaedam & figura, sic oportuit & eucharistiam, quam tunc Apostolis dedit sumendam, ipsam rem sui corporis & ueritatem continere. Quamobrem nec tropus hic ullus est, sed simplicissima ueritas, uti circumstantiae luculenter docent. Palàm est igitur, quod ea, quae iam produxisti, singula tibi reluctentur.

Mat. 26 Mar. 14

Agnus paschalis significat ueritatem corporis Christi

Imperitia & inexercitatio ratiocinandi erroris occasionem nonnullam ei praestat. Ca. XVI.

QVamuis autem iam dicta sint, satis multa absona, quae uestram sententiam comitantur, dicemus autem & quaedam alia.

OECOL.

A

ROFFEN.

Profer alia si quidem possis. Nam hactenus contra nos attulisti nihil quod exercitatis tam in acumine disputandi, quam in scripturis uideatur absonum, longe difficiliores nodos ipsi dissecant, quam tu ullos adhuc produxeris. Et fieri haud aliter potest, quin is qui simplicem scripturae puritatem sequi uelit, omnino confiteatur uerum Christi corpus & sanguinem in hoc mysterio contineri. Quae res, quum tam remota sit à sensibus nostris, nequit ab ingenio mortalis cuiuspiam citra fidem concipi, fide tamen opitulante, mens hominis adeo prouehi potest solidis rationibus, ut planè perspiciat, nihil hanc ueritatem comitari, quod aut diuini spiritus artificium superet, aut potentiae eius repugnet, aut denique pietati (quae semper erga nos homines immensa fuerat) sit indecorum.

Fide cognoscere possumus ueritatem corporis Christi in sacramento

OECO. Neque est quod dicitis, mihi & crassulis alijs absurda quidem uideri, sed non esse. Ita nos è sublimi despicitis.

B

ROF. Nulla prorsus ars aut scientia est, quae sit alicuius praestantiae, in qua non plurima uideantur imperitis, non absurda solum, sed et impossibilia. Verum in theologicis id multo magis accidit, quandoquidem ea tantopere captum humanae rationis transcendunt. Nec inficior, notitia literarum, una cum fide, plurimum iuuabit, ad theologica capescenda, maxime si non desit assidua sacrorum codicum simul & probatissimorum autorum euolutio. Sic (inquam) iuuabit haec literarum peritia studiosum, ut mox uerborum quae legit sensum deprehendat. Caeterum quum de mysterijs occultioribus ecclesiae sententiam suam dicturus sit, nisi fuerit

Scientiae conducunt ad theologiam

praeterea

Necessariaad theologiam

Exercitatio scholastica est necessaria ad theologiam

præterea solidæ ratiocinationis acumen, aut singulari de munere collatũ, aut lõga in schol exercitatõe congsitũ, metus erit ne termi nos à maioribus nr̃is constitutos, facile prætergrediat. At certũ est sine altero istoꝝ illum nunq̃ uel ecclesiæ retrusiora mysteria conci pere, uel quum conceperit ea defensare posse. Neq; negauerim ali quot fuisse qui peculiari dono dei, tm̃ naturalis acuminis consecu ti sint, uel alijs etiam præcelluerunt, qui fuissent in scholis exercita ti, sed hi rarissimi semp fuerant. Ego de cõi hoim sorte loquor, qui tametsi triade linguaꝝ instructi sint, tñ si defuerit eis scholasticũ exercitiũ, sensum quẽ conceperunt, enarrare licebit, at ubi narraue rint iam finis est. Nequeunt em̃ deinceps, aut suas cõstabilire sen tentias, aut alioꝝ errores fortiter impugnare. Annales euoluat q̈s quis uelit, non reperiet multas hæreses exortas, citra q̃ incepissent scholæ, quũ tñ ecclesia semp antea fuisset hæresibus infestata. Ex ortæ sunt quędam post scholas non inficior, sed p eum adinuentę, qui supbissimo corde scholas contempserat: nempe, Wiclefum. Is utiq; propriam sibi dialecticam excogitauit, ne communi scho larum dialectica refelli posset, quum tamen dialecticæ notitia, cũ ctis ratione utentibus, unica sit.

Hæreses Vui clefi,

Dialectica o mnium una

C OECO. At non est quod dicitis, nam hæc spirituales, & hi qui gloriam pr̃is, & Chr̃i quærunt, indicabunt absurda: carnalibus oĩa plana sunt, & nullus offendiculo fit scrupulus.

Lucæ. 5
Iohan. 3
& alibi
Matth. 25. 28
Iohan. 20
1. Iohan. 2. 4
Iohan. 6

ROF. Neges etiam Chr̃m ludibria crucis fuisse ppessum, & à patre fuisse missum ad ea subeunda, & dicas te nihilominus pr̃is & Chr̃i gloriam quærere, negare in eis tantã charitatẽ, ut nos (q̃s ipse pater filios, & ipse filius fratres appellat) dignent pascere carne & sanguine agni, qui p nr̃is peccatis olim factus ẽ ppitiatio. Nescio q̃s tu spũales uocas. Carnalibus em̃ ista displicuisse, cõstat ex euan gelio. Tales em̃ murmurabãt, dicẽtes: Qũo pt̃ hic nobis carnẽ suã dare ad edẽdũ. Si plębeios q te audiũt spũales uocas, ad istos iã du dũ appellauit Luther⁹. Q̃obrẽ si iudicijs suis & tuã & Lutheri sen tẽtiã, q̃ tãtope pugnãt, cõprobẽt, iã nõ Chr̃i, sed satanæ spũ spũales

D OECO. Quid idigni⁹ Chr̃iano, q̃ multos asserere (hñdi sunt. Chr̃os, & multa sacrificia unũ cẽ Chr̃m in cœlis, & alteꝝ in terris, imò innumeros, & tot q̃t sunt aræ, & in una ara plurimos: id qđ ex uestra sñia sequi necessariũ, si in pane corpus Chr̃i realiter est.

Rossen

ROF. Hoc ad eos dixeris, q panem una cum corpe Christi cõfitentur in eucharistia: nempe Lutherũ & sectatores eiꝰ Sed qm̃ ad nos, hæc nõnihil spectant, respondendum etiam à nobis est. Hic mirũ est, ni lectores, helleboro tibi opus esse, cuncti censeant. Realiter certe nos, & in cœlo, & in sacramento Chr̃m esse confitemur, nec tñ ob id consectaneũ est, ut sint plures Christi. Nam ex diuis ipsis qdam tradit, φ simul in duobus fuisset locis, neq; tñ hunc unũ ꝓpterea fuisse duos asserimus. Si scholasticas Oecolampadi calleres disceptatiões, planè cerneres nihil repugnare corpꝰ idem simul in pluribꝰ locis esse posse. Cęterũ qm̃ animus tuus adeo spiritalis ẽ, ut ista nõ capiat, exẽplo spiritali rem aperiemus. Num credis aĩam tuam totam simul, & in corde & in capite esse? Si istud credas, iam intelligis istam consecutionem nullius esse momenti. Anima tota est in capite & tota est in pectore, ergo sunt plures animæ. Sin illud non credas, ego facile credo aut caput tuum, aut pectus omnino mente carere.

Chrifꝰ simul in cœlo & sacramento est

Corpus idem simul in pluribus locis

¶ Deteguntur eius sycophantię in recensendo Chrysostomo. Caput. XVII.

OECOLA.

HAnc absurditatem non ego, sed Chrysostomꝰ colligit in epl'a ad Hebræos, cuiꝰ sñiam Gratianus tribuit Ambrosio, sed nõ fuit illi rarũ, authorem ꝓ authore citare, ut uideas indiligentiam ac incuriam, dum temere, quęuis adnotantur, non consultis originalibus.

ROF. Non fuit tibi fortassis ociũ iterũ inspiciendi Chrysostomũ suo loco, quẽ & apertissimũ est ꝓ nr̃a sñia uelis remisq; cõtendere. Nam q tot locis aliis hanc rem tam aperte tradidit, non p̃t hic sibi contradicere. Affirmat em̃, ut ante citauimus, plęrisq; locis panem in corpus transmutari. Cæterũ incuria Gratiani, quẽ suggillas, nr̃æ causę nihil derogabit. Idem tibi aut cuiuis alteri cõtingere potuit, ut nimis ꝓperando, cites diuersum authorem. Aut forte nec illius, sed librarii culpa fuerat. Cæterũ hæc ineluibilis culpa est quum ex industria quędam subtrahas, quæ tuæ sñiæ reluctantur, & uicissim quædã adiicias, quæ tuas partes fulciant, quẽadmodũ ipse iam facis in Chrysostomo recensendo, lõge deteriorẽ notã incurrens, q̃ Gratiano impingis. Sed ipsum Chrysostomũ audiamus.

Li.1.ca.25. A

Gratianus excusatur

OECOL. Verba aũt Chrysostomi hæc sunt: Nonne per singulos B

gulos dies offerimus, offerimus quidem, sed ad recordationẽ mortis eius facientes. Et una est hæc hostia, non multæ. Et quia semel oblata est hæc hostia, oblata est in sancta sanctoꝝ. Hoc aũt sacrificiũ, exemplar est illius: idipm semp offerimus, nec nunc quidem aliũ, crastina alium, sed semp idipsum. Proinde unũ est hoc sacrificiũ, alioqui qũo in multis locis offert. Multi sunt Christi. Nequaquam, sed unus ubiq; est Chr̃us, & hic plenus existens, & illic plenus. Sicut em̃ qui ubiq; offertur, unũ corpus est, & non multa corpora, ita etiã unum sacrificium. Pontifex aũt noster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit, ipsam offerimus & nunc, quæ tũc oblata quidem, & consumi non potest, hoc autem quod nos facimus, in cõmemorationẽ quidẽ eius fit, quod factũ ẽ Hoc em̃ facite (inqt) in meã cõmemorationẽ. Nõ aliud sacrificiũ, sicut pontifex, sed idipsum semper facimus, imò recordationem sacrificij operamur. Hæc Chrysostomus.

Chrysostom⁹ non recensetur syncere

ROF. Hic primũ oportet annotemus sycophantias tuas q nobis nõ ueꝝ tradis Chrysostomũ, sed alibi quidẽ exuberantẽ, alibi uero mancũ, quo magis inseruiat instituto tuo. Sic enim post hæc uerba. Et una est hæc hostia, nõ multæ, ipse Chrysostomus continenter subdit, quærens: Et quõ una est, non multæ? Hoc tu expunxisti. Expunxisti & alia quæ longe maiorẽ lucem afferunt. Ille uero pergit explicans quem in modũ fieri potest, ut illa hostia quæ pro nobis in cruce fuerat oblata, prorsus eadem sit, cum hac quam nos offerimus quotidie. Et hic etiam prætermissio quod ipse dixerat, tua non citra dolum intermisces id quod lector quiuis deprehendet. Vbi ueꝝ Chrysostomũ cõtũlerit commentitio. Ceterum ut tua sycophantia qua iam usus es neminem lateat, ueꝝ Chrysostomũ subijciemus, & ea uerba quæ tu subdole resecasti, per literas maiusculas ab alijs discriminabimus: quæ uero adiecisti, quiuis facta collatione facile dijudicabit à cæteris. Sic enim habet uerus.

Chrysostomi uerba recensentur

Chrysostomus homilia. 17. ad Hæbreos. Nõne per singulos dies offerimus? Offerimus quidẽ, sed ad recordationẽ facientes mortis eius. Et una est hæc hostia, non multæ. Quomodo una est, & non multę? Et quia semel oblata est illa, oblata est in sancta sanctorum: Hoc aũt sacrificiũ exemplar est illius, idipsum semper offerimus. Nec nunc qdẽ aliũ agnũ, crastina aliũ, sed semper idipsum. Proinde

unum est hoc sacrificium, alioquin hac ratione, quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquā, sed unus ubiq; est Chrs, & hic plenus existēs, et illic plenus, unū corpus. Sicut eñ q ubiq; offertur, unum corpus est, & non multa corpora, ita etiam & unum sacrificium. Pontifex autem noster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit: ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidē consumi non potest. Hoc autem quod nos facimus, in cō memorationē quidem fit eius, quod factum est. Hoc enim facite (inquit) in meam commemorationē. Non aliud sacrificium, sicut pontifex, sed idipsum semper facimus: magis autem recordationē sacrificij operamur. Hæc uerus ipse Chrysostomus. Vbi dilucide perspicis lector Oecolampadij fraudes. Neq; eñ huic bonus animus est, qui tantū authorem corrumpere non ueretur. Intelligis itaq; Chrysostomū nō rei quidē, sed rationis inter hæc sacrificia discrimen ponere, quū dicat illā hostiā corporis Christi semel in cruce fuisse oblatā: hoc autē sacrificiū quod offerimus in missa uelut exemplar illius, semper offerri. Id est ergo discriminis inter hæc, quòd illa hostia sub uera specie carnis, nō nisi semel offerebatur. At istd sub specie panis offertur q̊tidie. Sed iā uide cōuenietiā utriusq;. Quanq̄ tunc offerebat̃, & nunc iteratis offerat̃ diebus, non tamen alius atque alius agnus offertur, sed idem prorsus, & idipsum (ut ait Chrysostomus) offert̃ semper. Hic nobis respondeat Oecolampadius. quandoquidem ipse nihil præter panem in hoc sacramento statuit, quomodo fiet, ut idipsum semper offeratur, & non magis aliud atq; aliud quotidie? quandoquidem alius atq; alius panis indies offertur. Colligit ergo Chrysostomus, proinde sacrificium istud unum esse, quòd in ipso non diuersum, sed idipsum offeramus semper. Subinde collectionē factā ita confirmat, subijciens. Alioquin hac ratione quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi. Proinde ac si dixerit. Si diuersitas temporum & locorum diuersum faciat sacrificium, iam oportet sint plures Christi iuxta locoꝝ & tempoꝝ diuersitatem, in quibus offertur. Sed iam obserua lector, quemadmodum istud refellat Chrysostomus. Nam ex hoc quod iam sequitur totius negotij pendet intellectus. Nequaquā (inquit) sed unus est ubiq; Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unū corpus. Quis iam nō planè pspicit, quid sentiat

Lucę. 22

Discrimen inter hostiā corporis Christi, & sacrificium missæ

Diuersitas locorum & temporum non officit uni tāti corporis Christi.

Chrysostomi sentētia de eucharistiæ sacramento.

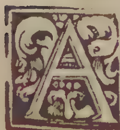
Chrysostomus, quum dicat unum ubiq; Chrm esse, plenũ uidelicet, & integrum in hostia crucis, & plenum itẽ in hoc sacrificio, & utrobiq; idem corpus. Negari ergo non põt, quin Chrysostomus haud dubie sentiat, tam in hoc, q̃ in cæteris locis, ꝙ uere Chrus est in eucharistia, ꝙq; sacrificiũ istud hoc ipm corpus continet, quod pependit in cruce, quemadmodũ alibi nõ semel testat. Cæteꝶ quia Chrysostomus antea uocarat hoc sacrificiũ exẽplar ipsi⁹ hostiæ, q̃ pependit olim in cruce. Et postea similiter dicit istud, qđ ia m facimus, esse cõmemorationẽ & recordationem ipsi⁹ hostiæ tũc immolatæ. Inde Oecolampadius occasionem arripiens, molit q̊đ residuum est, suis artibus in suam partem impudenter trahere. Veꝶ tamẽ sicut Chrysostomus nihil ueret asserere, tam ueritatẽ corpis in hoc sacrificio, q̃ ꝙ exemplar item sit, & recordatio quædã sacrificij crucis, ita nos utrunq; affirmare nihil metuim⁹. Nos utiq; fatemur, hoc sacrificiũ nõ mõ ueritatẽ corpis & sanguĩs Chri cõtinere: ueꝶ etiã exemplar esse, pariter & memoriale Chri ꝓ nobis olim passi. Neq; periculum ullum fuerit asserere sacrificiũ istud, illius uictimæ figuram esse, mõ cõstanter interim teneamus ꝟe Chrm in hoc sacrificio contineri pariter & offerri. Nam uti Paulus ad Hebræos ait: Vmbrã habet lex futuroꝶ bonoꝶ, non ipsam imaginẽ reꝶ, quemadmodum euangelium iam habet.

Oecolampadius torquet Chrysostomũ.

Heb. 10

¶ Fuci reuelantur quibus obtenebrare tam dilucidum conatur authorem. Caput. XVIII.

OECOL. A. ROFFEN.

N non satis nobis astipulatur, si quis purgatioribus uideat oculis?

Si tibi hæc astipulent, mihi nulli sunt oculi. Sed quis deinceps tibi fidem adhibeat in sacris exponendis lr̃is, quum adeo turpiter hallucineris in tam aptissimis dictis uni⁹ interp̃tis scripturaꝶ. Nemo tam brut⁹ est (opinor) ut nõ intelligat Chrysostomũ hic plus q̃ ex diametro pugnare tecũ. Nam ipse dicit, idipm in hoc sacrificio iam offerri, qđ olim offerebat in illa crucis hostia. Tu prorsus negas. Ille testat unũ ubiq; Chrm esse, plenum in hoc sacrificio, plenum item in illa hostia & unum omnino corpus utrobiq;. Tu contradicis. Ille fatetur unum agnum Chrm, & heri, & hodie, & cras, immolari: nec ꝓpterea cõsequi plures eẽ Chros. Tu cõtra colligis, oportere plures eẽ Chros: Et tñ adhuc te neutiq̃

Chrysostom⁹ contra opinionem Oecolampadii.

pude

pudet, illum asserere, tuis erroribus astipulari. B

OECO. Acuti tñ aduersarij sibi seruire hæc dicta psuadere uolunt, quasi idem Christi corpus sit in cœlo & in altari, & ita esse unã hostiam persuasuri scilicet multa esse unum, & præterita esse præsentia, non esse diuersa figuram & figuratum.

ROF. Absurda, pfecto, quæ iam memoras, tuã ipsi⁹ hæresim aperte consequunt̃, si tñ cũ Chrysostomo confitearis idip̃m esse qđ offert̃ ubiq;. Nam si præter panem nihil aliud in sacro sit, ut tibi uisum est, & hoc ip̃m hic dicat̃ offerri, qđ olim in crucis hostia, tã necesse ẽ, ut diuersa multa sint unũ: & p̃terea pñtia & figura figuratũ. Sed hęc nihil ad nos, q nullam aliam asserimus esse sub eucharistia substantiã, q̃ ipsi⁹ corpis & sanguinis Chr̃i. Quum igit̃ eadem utrobiq; substantia sit, idem sit oportet, q̊d hic est & q̊d illic. Idem (inq̃) scdm substantiã, tametsi iuxta rationem accidentariã sit diuersum, secundũ quam etiam hoc ip̃m qđ idem est, multiplicat̃: & quę multa uidẽt̃ scdm rationem accidentiũ, unũ sunt quantũ ad substantiã. Passio etiam Christi quæ præterijt, iam refricat̃ ex præsentia sacramenti. Et demũ hoc ip̃m qđ iam sub specie panis & uini tractat̃ exẽplar ẽ & figura ipsi⁹, qđ in cruce sub alia specie pepẽdit, nimirũ sub specie carnis. Ad quẽ modũ nihil repugnat idẽ exẽplar eẽ & exemplatũ, figurã & figuratũ, sub alia uidelicet ratione.

Vnum secundum substantiam diuersificatur penes rationem.

Sacramentũ altaris figura Christi crucifixi

OECO. At nos beati patris expendamus uerba, concedentes interim, quod eucharistiam sacrificium uocat & oblationem, sensu quidem pio, uoce uero non omnibus probata. Sed de uerbis & uocula nihil attinet contendere. C

ROF. Hoc tollis primũ qđ ipse Chrysostom⁹ modis oib⁹ ubiq; cõfirmare nitit̃: nimirũ q istud uere sacrificiũ sit. Istud lector, si nõ grauaberis Chrysostomi cõmentarios & homilias euoluere, com pluribus⁹ locis inuenies, præcipue tñ homilia quã scripsit de sumẽtibus indigne diuia & sancta mysteria. Silr in homilia de sacrorũ participatõe mysteriorũ. Rursum in homilia de pditõe Iudæ, & in cõmentarijs epistolæ posterioris ad Timothæũ, Chrysostom⁹ ubiq; confitet̃ & cõstantissime qdem hoc salutare sacrificiũ, ecclesię necessariũ esse, qđ quanq̃ tu nõ recipias, ut mox patebit, simulas tñ interim te cõcedere nec uelle cõtendere de uoculis: nimirũ. ut uideatis etiã in his primis uerbis nihil ab ipso dissentire, quũ longe alia tibi mẽs

Sacramentũ altaris est sacrificium authore Chrysostomo.

Simulatio dolosa Oecolampadij

bi mens interior sit, plena uidelicet dolo.

D OECO. Declarat autē seipsum, quid sacrificiū & oblationē dicat: nēpe nihil aliud, q̃ recordationē oblationis.

Chrysostom⁹ nō inficiatur sacrificium

ROF. Vbi (precor) istud usquā declarauit? Quin ꝓfers ipsius uerba? Sic utiq; dixit: Non aliud sacrificiū sicut pōtifex, sed ipsum semp facimus, imò recordationē sacrificij opamur. Num his uerbis asserit Chrysostomus, sacrificiū istud nihil aliud esse q̃ recordationē oblatiōis? An ista cōsecutio tibi ualida uidet. Sacrificiū istud recordatio illius oblatiōis, ergo nihil aliđ q̃ recordatio. Sic enī ipse resurrectionē ꝓbabo nullā rem esse. Nam quòd Christus à morte ad uitā resurrexit, nostræ (si Paulo credimus) à morte peccati in uitā gratiæ, resuscitationis exemplar, & figura quædā fuit. Ergo secundū tuā dialecticā nihil aliud erat mors & resurrectio Chri, q̃ figura. Adde, quòd Paulus de Christo dicit: In similitudinē hominū factus. Quāobrē & iuxta dialecticā tuā Christus neutiquā hō fuit. Huc accedit, quod quū idem Paulus de filio dei scribit, qđ sit expressa imago substantiæ patris, eadē ratiocinatione tua neq̃q̃ sub hac imagine uerā substantiā patris obtinebit, quòd orthodoxis omibus blasphemia est. Sicut igit Chr̃us in similitudinē hominū factus nihilominus homo uerus est, & sicut idē est expressa imago substantiæ patris & nihilominus ipsam substantiā possidet, ita nos dicimus corpus Chr̃i sub specie panis à sanguine Chr̃i sub specie uini separatū, Chr̃m in cruce passum & exanguē repſentare figurāq; esse, & esse nihilominus eandē rē quæ fuerat in cruce leuata.

Rom. 6.

Philip. 2

Heb. i

Corpus Christi sub specie panis est figura atq; res corporis Christi crucifixi

E OECO. Et sicut sacrificium se habet, ita & corpus. Vnde hic est recordatio corporis, quæ ipsum corpus dicitur.

ROF. Si liceat hunc modū expendere & interpretari doctoꝝ cōmentarios, quid tam circūspecte dici queat ab eis, ut non facillime ꝑuertatur. Sacrificiū nihil aliud haberi pateris, q̃ recordationē sacrificij, & corpus nihil aliud q̃ recordationē corporis. At ubi est quòd ante dixit Chrysostomus: Vnus ubiq; Chr̃us est, & hic plenus exeistens & illic plenus unū corpus. Quæ duo postrema uerbula, tu malo, prauoq; ingenio sustulisti. Sed rñde mihi: Si Chr̃us plen⁹ hic existat, & unū corpus cū ipso sit q plen⁹ etiā in cruce pepēdit, quō nihil ē hic aliud q̃ sola sacrificij ipsi⁹ recordatio? Et si unum utrobiq; corpus fuerit, & hic & illic, qui fieri pt, ut hic sola credat esse figura?

Li. 2. ca. 17. B

Oecola-

OEC OL. Distinguit autem inter oblationem, quæ semel facta, & quotidianam. Nam illa est unica, & in sancta sanctorum illata. Oblatio autem quotidiana, est exemplar & μνημόσυνον. F

ROF. Distinguit certe, sed nõ id solũ uerũ etiam conciliat, & unit quoq;. Nam si tantum distinguat, inter illam crucis hostiam, & hoc altaris sactificium, ubi est quod dicit: Idipsum semper offerimus, nec nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper idipsum. Proinde unum est sacrificium. Ecce non distinguit solũ: uerum etiã unũ & idipsum facit. In quibus uerbis tu nullam agni mentionem facis, sed callide uerbulum illud exemisti. Hoc scilicet est expendere Chrysostomi uerba, an expungere magis? uocat itidẽ & hãc oblationem quotidianam, exemplar & μνημόσυνον illius semel factæ quod & nos concedimus, at non solum exemplar uocat, & nihil aliud q̃ exemplar, ut tu moliris.

Li. 2. cap. 7B. Oblatio quotidiana, exemplar est, at nõ solum

OECO. Nam licet multæ sint recordationes & gratiarum actiones, unius tamen hostiæ sunt, cuius ubiq; memoria par. G

ROF. Hoc uerum dicis: Vnius hostiæ sunt, sed illud taces quod dixit Chrysostomus: Et una est hęc hostia, non multæ. Et ad illud conniues, quod subditur: Sicut enim qui ubiq; offertur unum corpus est, & non multa corpora, ita etiam unum sacrificium. Hic mihi dicas precor, quid referat ipsum relatiuum, qui, quũ dicit: Qui ubiq; offertur, unum corpus est. Profecto uel agnum uel Christum, nam de utroq; supra locutus fuit. Christus ergo uerus agnus qui ubiq; tam in cruce q̃ in altari offertur, unum corpus, nõ multa corpora, ac proinde unum sacrificium.

Sacrificium unum est crucis & altaris. Lib. 2. capi. 7.

OECOL. Nam unus ubiq; est Christus: alioqui multi essent Christi. Vnum, & eundem per recordationem in multis locis esse, non est absurdum. H

ROFFEN. Si uerba Chrysostomi recte trutinare uelis & expendere, non cætera quæ sequuntur, prætermitteres. Non enim, ut tu ea recenses, enunciauit Chrysostomus, sed ita. Vnus ubiq; est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unũ corpus. Si plenus hic est Christus, quemadmodum illic plenus fuerat, quid ultra contendis hic solum exemplar & memoriale tantũ esse? Sin Christum hic neges plenum & integrum, quid tam perfricta fronte nõ erubescis asserere Chrysostomum astipulari tibi?

Verba Chrysostomi male recenset

Oecolam-

I OECO. Etiã ea q̃ præterita uel futura sunt, recordatõe fiũt p̄sentia & rep̄sentant, alioquin om̃ibus modis impossibile, ut ea quę non sunt, sint: sicut & ea quæ sunt, dum sunt, non possunt non esse.

Christus præsens in altari.

ROF. Et passionẽ ipsam quæ præteriit, iam repræsentari fatemur & recordatõe quadã fieri quasi præsentẽ. Neq; id solũ, sed & ipsum Christũ qui tum fuit passus, hic sub specie panis uere pręsentem asserimus. Neq; eñ sic passionẽ eius esse præteritam, affirmare poteris, ut ipse neutiquam adhuc existat.

K OECO. Et ad finem iterum explicat, hoc quod nos facimus, in commemorationem fit.

Eucharistia continet eandem substantiam in cruce oblatam

ROF. Et si millies hoc replicet, nihil cõtra nos, q non negam⁹ hoc sacrificiũ in cõmemorationẽ illius hostiæ fieri, & si uis in exẽplar & figurã quoq;, ue℞ ita ut nihilominus ipsum Christũ plenũ, & integrũ contineat, hoc est rem eandẽ & substantiã eandẽ quę in ara crucis pro nobis uictimabatur.

L OECO. Nec contentus repetiisse, exponit per correctionem quid sit quod dixit idipsum semper facimus, nempe recordationem sacrificii operamur.

ROF. At ubi legis eũ dixisse, ꝙ solã illius sacrificii recordationem operamur. Q̃ sacrificiũ altaris in recordationẽ hostiæ crucis offeramus, om̃es ingenue cõfitemur. Nec istud solus nos Chrysostom⁹ docuit, sed ante illũ Paulus quoq; & Lucas Cæte℞ & si fiat in cõmemorationẽ Chr̃i passi, nihil tñ istud uetat Chr̃m, q passus fuit, eundẽ iam offerri, quũ & Chrysostomus dicat. Id ipsum sp offerimus, neq; nunc aliũ agnũ, crastino aliũ, sed semp idip̄m offerimus, itaq; Chr̃m in hoc sacrificio, non quidẽ sub specie ꝓpria suæ carnis, sed sub panis specie, ueruntñ idẽ utrobiq; Christus est.

j. Co℞. ij
Lucæ. zz

Christum sub aliena specie offerimus.

M OECO. Deniq; ne quid uulgare dictum credamus pręter morem suũ addit: Non nostra sunt, sed diuini spiritus quæ loquimur.

ROF. Hoc maxime nostrã sñiam corroborat. Nã eo maior fides uerbis ei⁹ est adhibẽda. quo nõ q̃ spũs ꝓprius, sed quæ diuin⁹ ei suggesserit spũs, iam ꝓtulisset. Verissimũ igit est, & citra scrupulũ quẽuis credendũ, ꝙ unus ubiq; Chr̃us ẽ, & hic in altaris sacrificio plenus ac iugiter existẽs, & illic in ara crucis plenus quoq;, & unũ utrobiq; corpus. Ex his iam opinor p̄spicis lector quantũ Oecolampadii institutis Chrysostomus aduersef, quũ inter se tãtope discrepat a

Chrysostomi & Oecolampadii controuersio.

Prima.

pat alter ab altero. Tollit eñ Oecolampadius oẽe sacrificiũ altaris penitus, ut mox apertius ex eius ipsius uerbis intelliges. Chrysostomus uero ceu rem ecclesiæ cũ primis necessariã modis oĩbus ipsum cõprobat. Negat Oecolãpadius in eo sacrificio Chrm esse, nedũ offerri. Chrysostomus cõtra prorsus affirmat, non diuersum, sed idipsum tam in altari, q̃ in ara crucis immolari. Veret Oecolãpadius ne si Chrs in hoc sacrificio dicat, idẽ qui fuit in cruce passus ꝙ erũt plures Chri Chrysostomus audacter clamat eũdẽ utrobiq; Chrum esse, plenũ & integrũ tam in hoc sacrificio q̃ in ara crucis, neq; tñ ob id plures esse Chros. Et tñ his modis Oecolãpadius magnificis illis ꝓmissis q̃ paulo supius iactitabat, se putat satisfecisse. Secunda Tertia Li. 2. ca. 16. D

¶ Nihil vetat hoc mysterium exemplar dici pariter & rem veram contineri. Ca. XIX.

Olligitur ergo, quod corpus Christi exemplar sit, & ut Basilius dixit, ἀντίτυπον. OECOL. A

Tu p̃posteras admodũ collectões facis. Unde p̃cor istud colligis? An tale qddã affirmauit Chrysostomus? Minime, pfectò. Sed dixit sacrificiũ istud q̃d in altari facimus illius hostiæ quæ in cruce immolabat exemplar esse. Verũ ex eo nõ recte colligis corpus istud exemplar illius esse. Q̃d nemo nõ pspicit, qui uel mediocriter in dialectica fuerit exercitatus. Nã aliud est sacrificiũ corpis, aliud ipsum corpus. Nos tñ concedimus iuxta sanũ intellectũ, nõ ꝙ absolute corpus hoc sit illius exẽplar. Nam sic, idẽ exẽplar esset & exemplatũ, figuratũ & figura. Sed ꝙ corpus istud q̃tenus ẽ sub specie panis repñtet & referat ipm q̃d corpꝰ exangue sub uera specie carnis pependit in cruce, atq; ꝙ ita sit exemplar, & figura modis oĩbus cõprobamus. Nec aliud Basiliũ uoluisse cõpertissimũ habemus ex eo, ꝙ idem Basilius, quũ ex aliis locis, tum ex uerbis missæ quã inter sacrificandũ legere solebat, sensisse uerũ Chri corpus sub ipsa panis specie cõtegi. Sic eñ ipse p̃catur. Rogamus ut ueniat spũs sanctus tuus sup nos & sup hæc ꝓposita munera & benedicat ea, sanctificetq; & faciat hunc quidẽ panẽ ipsum p̃ciosum corpus, & uinũ p̃ciosum sanguinẽ dñi & dei & saluatoris nñi Iesu Chri, qui effusus est ꝓ mundi uita. Hactenus ille. Nec offendat te lector, ꝙ dicit. Et faciat hunc quidẽ panẽ ipsum p̃ciosum corpus. Nam is modus loquendi fuit apud ueteres, quanq̃ recẽtiores nõ

ROFFEN. Corpus Christi in eucharistia non est exemplar, sed sacrificium eius Iohan. 19 Supra libr. 2 cap. 14. A Lutherani dicunt substantiam panis remanere cum

corpore Oecolampa. nunc secus quam antea interpretatur Basilius

res non cupiãt, ꝓpter hæreticos qui dicũt substantiã panis una cũ corpe manere. Cæteꝝ, ut cernis, Basilius om̃ino censuit in hoc sacramento ꝑciosum Chr̃i corpus esse credendũ. Sed & tuipse in cõtione, quã hac de re primã emisisti, ita Basiliũ citas. Basilius (inquis) mysterium hoc ἀντίτυπον, hoc est exemplar scite uocat Nullũ utiq; tunc in hoc Basilij uerbo scrupum reperisti, sed iam Polypi mente obtines. Et sanè mysteriũ hoc: Hoc est corpus Chr̃i sub specie panis, & sanguis Chr̃i sub specie uini, nõ incongrue dicunt exemplaria, seu si mauis exemplar esse corpis q̃d ꝓ nobis in cruce pependit.

B OECO. Si exemplar, ergo figurã & habitudinẽ alterius gerit corpis q̃d q illud in figura & significatiõe exprimit.

ROF. Cõcedimus & istud ad priorẽ intellectũ, hoc est, ꝙ corpus Chr̃i sub specie panis, figurã quandã & habitudinẽ gerit, nõ alteri' sed eiusdẽ corpis, sub specie ꝓpria carnis exhausto sanguine,

C OECO. Nec est q̃d argutet quis, idẽ corpus q̃d nunc in pane, figuram esse suipsius, ut erat in cruce: nam si figura est, sua in pane præsentia, necesse erit, ut tale quiddam in se recipiat, per quod se absens figuret. Iterum igitur crucifigendus?

Corpus & sanguis in euchauistia quid repræsentet

Iohan. 19

ROF. Intellige quod nos dicimus, & nullus om̃ino scrupus manebit. Nos asserimus ipsum Chr̃i corpus, ut est sub specie panis, repræsentare corpus exangue Chr̃i, q̃d in cruce pependit, & sanguinem in calice sub specie uini reꝑsentare sanguinem eundem, q fundebat in cruce ꝓ salute mundi, & hoc in altari sacrificari ad recordationem & cõmemorationẽ illius sacrificij quod in ara crucis fiebat, ac ꝓinde corp' nõ simpl'r figuram eẽ corpis, neq; sanguinẽ sanguinis, sed corpus & sanguinem sub speciebus panis & uini figurã & signũ & exẽplar eẽ corpis eiusdẽ & sanguinis, quæ tunc ab inuicẽ in cruce separabant. Satis igit abunde repræsentant ista fidelibus Chr̃i crucifixionẽ olim factã, ut nihil opus sit denuo crucifigi.

D OECOL. Erant uituli legales figura, sed cædebant. Si igitur corpus præsens, figura erit absentis, & passione quadã præsenti refricabit prioris passionis memoriam, aut dices, corpus quidem præsens, exemplar autem esse in his quæ pani accidunt. Ociosus igitur aderit Christus, & corpus non erit exemplar.

ROF. Nihil hoꝝ Oecolampadi. Neq; enim Christus hic denuo patit, neq; tñ ociosus adest. Nã præter hoc, ꝙ nos in hoc sacra

men-

mento realiter & ſubſtãtialiter ſuo corpore paſcat, & ſanguine re-ficiat, atq; ita uere conglutinet ſecum & cum patre ſuo, facit etiam ut per fidem præſentiæ ſuę, multo uiuatius, ad cõmemorandã ſuæ necis acerbitatem, & multo ardentius ad amorem mutuum, ei pro tam eximijs impenſis muneribus rependendum, excitemur. Nam ſi nihil aliud eſſe crederemus in altari, q̃ panem & uinũ, ipſa ubicũ-q; fuerint, etiam in cõmunibus menſis æque commemorationem necis Chri nobis ingerent. Quamobrẽ nemo fidelis non ſatis intel ligit, oportere quiddam aliud in altari fore, præter nudum panem & uinum. — Effectus fidei circa euchariſtiam

OECOL. Vide ergo, quantarum abſurdita-tum parens ſit unica abſurditas. E

ROF. Nihil adhuc abſurditatis oñdiſti quod communem ec-cleſiæ ſententiã comitat. Sed quæ tuã ſequunt innumera ſunt. Nã præter hoc, quòd eſſemus incerti de ſalute nr̃a (quum nemo ſcire queat an uerã & efficacẽ habeat fidẽ) adhuc tam eximio ſalutariq; fraudaremur cibo, tantoq; fructu qui ꝓuenit ex ipſius eſu, priuare-mur, uerba Chri ꝑuerterent. De ſcripturis eſſet actũ penitus. Ridẽ dum Ethnicis Chrm faceremus, quẽ quũ amore noſtri crucis hor rendam necem ſubijſſe prædicemus, nobis tamen in monumentũ ſui nihil præter fruſtulum panis reliquiſſe docemus. Sed & menda cem eum facimus qui contra pollicitationem ſuam tantum erro-rem & tam diu paſſus eſſet in eccleſia ſua. Spiritum quoq; ſanctum fruſtra cõmoratum in eccleſia tot annoꝝ centenarios, neceſſe eſt, fateamur. Deniq; patribus, per quoꝝ ora ſpũs ipſe locutus eſt, nul la fides in cæteris adhibebit. ſi in re tanti ponderis aberraſſe cõperi-antur. Quæ omnia longe abſurdiſſima ſunt. — Abſurditates ad Oecolam-padij aſſertionem — j. Cor. 1 — Mat. 28

OECO. Iam quæ auris Chriana Marcionitaꝝ blaſphemiam ferret patienter? q hac ur̃a expoſitiõe ſuã tutari nitebant hęreſim, di cebantq; corpus Chri phantaſticum, non quale hoc noſtrum, ſed quod oculis ac tactui illuderet atq; ita eſſe uere paſſum. F

ROF. Longe magis ex alijs Chri factis eã anſam arripere po-tuit Marcion, q̃ ex hoc loco. Nimiꝝ qñ Nazarei duxerant Chrm uſq; ad ſupcilium montis, ut præcipitarent eũ, & ipſe tranſiens ꝑ medium illorum ibat. Et rurſum, quum Iudæi molirent eũ lapida-re, abſcondit ſe, & exiuit de templo. Sed & quando ſuper mare pe-dibus ambulabat non minus conſtanter, q̃ ſuper æquabile ſolum — Lucæ. 4

Iohan.8 Ad hæc, quando ad Aplos suos itrauit ianuis clausis. Ex his atq;
Mat.14 alijs eiusmodi locis cõfirmare suã hæresim potuit Marcion, hoc ẽ
Mar.6 Chrm haud uerũ, sed imaginariũ corpus habuisse. Cæterũ, ut hæc
Iohan.6 neutiq̃ ex euangelijs eximunt, ob metũ hæresis Marcionitarũ, ita
Iohan.20 neq; nos genuinũ scripturæ sensum ob eius periculi suspitionẽ auferri patiemur. Alioqui, si ꝓpter hæreticos, ne uidelicet illi suscipiant cõfirmandi sui erroris occasionẽ, scripturarũ sensus immutaremus, quid ẽ qđ ad hunc usq; diem haberemus in scripturis integrũ, præsertim quũ ex scripturis ipsis ꝑperam intellectis, nullus ad huc hęreticus non suxerit erroris sui uenenum.

Propter hæreticos non sunt scripturæ mutandæ

¶ Tertullianum, quem pro se facere iactitat, nihil ei suffragari. Caput. XX.

OECO. A

Vod autẽ hæc ꝑ errore suo cõfirmando assumpserint, indicat Tertullianus libro cõtra Marcionẽ quarto, dicens: Professus itaq; se cõcupiscentia cõcupisse edere pascha, ut suũ (indignũ eñ ut qđ alienũ cõcupisceret de⁹) acceptũ panẽ, & distributũ discipulis, corpus suũ illũ fecit: Hoc est corpus meũ, dicendo. i. figura corpis mei: Figura autẽ nõ fuisset, nisi ueritatis esset corpus. Cæterũ uacua res q̊d est phantasma, figuram capere non posset. Ita Tertullianus.

Tertullianus hæreticus.

ROF. Possem hic, uel uno uerbo, testimoniũ istud, cui tu cum primis inniteris exufflare: nimirũ ꝙ sit ab hęretico traditũ, atq; ideo minime recipiendũ cõtra nos. Possem & aliter argutiã tuã eludere, dicens: ꝙ iuxta Marcionis traditionẽ hoc recensuit Tertullianus, qñquidẽ lib. 3. refert hoc ipsum in euangelio Marcionis ita scriptũ esse. Cæterũ ut donemus tibi, nec hic hæreticũ fuisse Tertullianum neq; alterius q̃ sui ipsius hoc loco sententiã dixisse, nihil tñ contra nos asseruisse cõperiet, si quæ Tertulliano mens fuerit, & quid sibi uelint singula uerba, diligenter excusseris. Primũ, ego nõ dubito sensisse Tertullianũ in hoc sacro uerũ corpus & sanguinẽ Chri cõtineri. Quæ res quũ ex alijs locis, tum ex libro, quẽ de resurrectiõe carnis ædidit, abunde cõstat. Sic eñ, ubi multis alijs ꝓconijs extulisset carnẽ, hæc adijcit. Videamus nunc de ꝓpria etiã Chriani nominis forma, quanta huic substantiæ friuolæ ac sordidæ, apud deũ ꝓrogatiua sit. Et si sufficeret illi, ꝙ nulla oĩno anima salutẽ posset adipisci, nisi dum est in carne, crediderit, adeo caro, salutis ẽ cardo,

Tertullianus sensit corpus Christi in sacramento.

de qua quum anima deo alligit ipsa est quæ efficit ut anima alligi possit. Sed & caro abluit ut anima emaculet. Caro ungit ut anima cõsecret. Caro signat, ut & anima muniat. Caro manus impositiõe adumbrat, ut aĩa spũ illuminet. Caro corpe & sanguine Chr̃i uescit ut & anima de deo saginet. Ecce q̃t p̃rogatiuas carnis enumerat, & inter has postremã oim p̃cellentissimã. Vera fides, ueræ pdest animæ, sed nisi dum est in carne. Emaculat anima & uere, sed p baptismũ carnis. Cõsecrat anima, p sacrã carnis unctionẽ. Minuit ania, p signũ crucis in carne factũ. Spũaliter illuminat anima, p manus impositionẽ sup carnẽ. Hæc (inq̃) omĩa uere fiunt. Ergo & postremũ quoq;. Nimirũ q anima de deo saginat, eo q uere corpe & sanguine dñi uescit caro. Liquet igit sensisse Tertullianũ corpus & sanguinẽ dñi in eucharistia cõtineri. Cæterũ (ut iam ad eius uerba quæ tu recenses, accedamus) principio uelim illud aduertas, quũ dicat: Et corpus suũ, illum fecit. Si nobis hæc uerba cõcesseris, nempe q Chr̃us ex pane suũ ipsius corpus effecerit, nos uicissim tibi nihil cęterorũ negabimus. Nã paulo supius ex Chrysostomo pspicuũ fuit, hic prorsus eandẽ esse rem, & substantiã ipsius corpis, q̃d fuerat in cruce, & nihilominus tñ eandẽ, quatenus ipsa iam sub specie panis est, figuram esse corpis illius quod cruci fuerat affixum. Iam intelligis (opinor) nihil hic nobis reluctari Tertullianũ, qui dicit utrunq; & quòd Christus, ex pane fecerat suum corpus, & q hoc ipsum nihilominus sit figura quædam. Li.2.ca.18.A Lib.2.cap.18. B,D,G.

¶ Fuci quibus obtenebrauit Tertullianus sensum detegitur. Caput.XXI.

Verum operæprecium fuerit, uerba Tertulliani pluribus expedire. Sunt enim, qui errorem suum manifestis uerbis stabiliunt, quibus illum ponere ualerent. OECO. A

Sic pcul dubio iam & ipse facis Oecolãpadi. Nam hæc ipsa uerba quæ nunc ex Tertulliano causa erroris tui stabiliendi pduxeris, tibi sufficerent, ut eundẽ ptinus errorem poneres, & maxime si tam ea quæ præcedunt, q̃ ea quæ subsequunt, uigilãter expenderes. Sed ad multa conniues, quę nec parui momenti sunt, alia fucatis interpretationibus tuis transformas, complura pertransis, ex industria quoq;, ne dicam ex Sycophantia. ROFFEN.

OECO. Agit autem contra Marcionẽ, qui inter cętera deum B.

ueteris testamenti, & legem, & creaturas, tanq̃ mala, Chr̃m uero putatiuum corpus assumpsisse, blasphemabat.

ROF. Istud ue℞ est: At hoc ad rem facit, quod prætermittis: nempe ꝙ in hoc ipso quarto libro penè totum euangeliũ Tertullianus ꝑcucurrerit ad hũc usq; locũ, quo iam de paschate agit cum discipulis edendo. Hunc igitur locum aggressus Tertullianus, docet Moysen olim huius rei ꝓnunciasse sacramentum, quum dixisset: Pascha est domini. Subinde meminit Christum indicasse, quanto affectu cõcupiuerit, hoc pascha cum discipulis suis edere, non utiq; Iudaicã illã, quã ꝓpter contemptũ Tertullianus uerucinã carnẽ uocat, q̃q; fuerat, alioq figura sui corpis. Nã & illa Iudæi uescebant, sed pascha ueri sui corporis & sanguinis intellexit, quod sub specie panis & uini tunc edendũ, & bibendũ ꝓposuit. Erat em̃ ipse, quemadmodum subdit Tertullianus, qui tanq̃ ouis ad uictimam adduci habens, & tanquã ouis corã tondente, sic os non aperturus. Quare figurã sanguinis sui salutaris implere cõcupiscebat. Ecce quid dicat, figurã sui sanguinis implere cupiebat, hoc est sanguinis, tum effundendi, aut mortis suæ potius, quæ tum instabat. Hic tuam appello conscientiam, si figura Christi fuerat agnus ille Iudaicus, quem & ipse cum discipulis prius ederat, & nunc itidem hoc sacramentũ nihil aliud p̃ter eiusdem rei figuram contineat, cur tanto affectu cibũ istũ magis, q̃ illũ, discipulis suis cõmunicare gestijsset. Nam agnus ille qui fuerat occisus, longe maiorẽ energiam habuit mortis Christi, q̃ panis ullus habere potuit.

Leui. 23 Num. 28 & alibi Lucæ. 22 Esa. 53

C OEC. Dicendo igitur, quod indignũ sit concupiscere aliquid alienũ, docet panem esse bonam creaturam dei boni, alioqui non accepisset illum in manus nec desyderio desyderasset.

ROF. Hic planè fingis, & infartis tua. Vbi (te quæso) quicquã tale dixit Tertullianus? An nõ satis nouerat agnũ etiã ab illis añ comestũ, bonã quoq; fuisse creaturã dei boni? Fuit em̃ agnus p naturam creatura dei. Panis uero per artificium, talis factus: at nihilominus creatura dei (quantũ ad substantiã) fuit, quanq̃ igitur agnus cũ suis appendicijs pascha Iudæo℞ fuerit, nec tamen de ipo uoluit Tertullianus intelligi, quum dixisset Christũ professum se concupiscentia concupisse edere pascha, ut suũ. Hoc expendas uelim, cur istud peculiariter suum, hoc est ipsius Christi pascha uocauit.

Tot se

Tot festis Iudæorū, ut idem Tertullianus paulo superius aiebat, paschæ diē egit Christus, & nunc solū, quū instare nosset passiōis suæ tempus, hoc suū pascha miro affectu concupiuit edere cū discipulis suis. Nunquid agnus ille recenter occisus & assus, non multo expressior figura mortis Chri fuerat, q̃ panis? & tamen hunc, non illum pascha suum, hoc est Christi ꝓpriū, Tertullianus appellat. Et qua ratione (precor) panem istū potius, q̃ agnum illum, pascha Christi cognominat, nisi quia Christū in hoc sacramento uere cōtineri credidit? uerumq́ꝫ corpus in hoc edi, uerumq́ꝫ sanguinem potari. Fuit utiqꝫ figura mortis Chri, tam agnus ille, q̃ duplex ista panis & uini species. Sed quoniam ibi sola figura fuerat: hic autē non sola figura, sed uerū Chri corpus sub specie panis, & uerus eius sanguis sub specie uini, ob eam rationē haud dubie Tertullianus hoc pascha, suum pascha, peculiariter dixit.

Lucæ. 22
Panis dicitur potius pascha Christi quam agnus

D

OECO Deinde cū dixisset: fecit illum corpus suum, exponit, ne fortasse quis sentiat, quod ego olim persuasus eram, sed ut intelligatur, sicut docet. Exponit autem sic: Hoc est corpus meum, dicendo; id est, figura corporis mei.

ROF. Facile credo te sic aliquando sensisse: nimirū, ꝙ tam eximijs ingenij donis à deo p̄ditus eras. At uide, ne ꝓpter īgratitudinem tuam sis iam in mentē reprobā traditus. Tunc em̄ quando ꝓfessione fueras orthodoxus, quando nondum eras apostata, fidei iuxta, atqꝫ religionis, & priusq̃ afflasset te satanæ spiritus, ita tuis auris hanc Tertulliani lectionē insonuisse minime dubito. Sed nunc aliter. Et tamen eadem est lectio. Eadem omnino uerba manent. Neqꝫ illa mutata sunt, sed tu iam à dæmone quopiam adeo fascinatus es, ut iam alijs oculis uideas q̃ prius ipse legisti. Nunc parui pōderis istud uerbū fecit, æstimas, quū Tertullianus dicat. Acceptū panē & distributum discipulis, corpus suū illū fecit. Si Chrus uere corpus suū ex pane fecit, ꝑfecto fecit ut ibi iam esset corpus suū, ubi pridē fuerat panis. Sed exponit (inquis) quū postea dicit: Hoc est corpus meū, id est, figura corporis mei. Nequaq̃. Non em̄ exponit priora uerba, sed hanc expositionē, id est, figura corpis mei, uerbis adiecit posterioribus, nimirū his: Hoc est corpus meū, id est figura corporis mei. Tu prius illud recipe, Christus uidelicet ex pane, fecerit corpus suum, & nos istud posterius nequaq̃ respuemus.

Rom. 1
Eadem Tertulliani uerba Oecolampadius secus iaꝫ atqꝫ olim intelligit

Christus panem fecit corpus suum.

Nos

Nos eñ fatemur Chri corpus sub hoc sacro pariter & figurã eẽ, licet igit his posterioribus uerbis, hanc particulã Tertullianus adiecerit, manent nihilominus in suo uigore priora illa uerba, nimirꝫ hæc: Acceptũ panẽ & distributũ discipulis, corpus suũ illũ fecit: Hic certe nihil addit, q̊d sensum imminuat, hic absolute ꝓnunciat ꝙ Chrs ex pane corpus suum fecit. Et omẽs nouimus, quam uim habeat hoc uerbum fecit.

B OECO. Vides quõ interptet, est corpus, id est, figura corpis? Siue igit dicas, est, ꝓ significat: siue corpus, id est figura corpis, meam cõfirmabis, tuamq́ꝫ destrues sententiam.

ROF. Siue hoc siue illud quis dixerit, nõ ob id tua snia confirmabit, qua statuis panẽ esse figurã solã corpis. Nam si Chrs (ut asserit Tertullianus) panẽ illũ corpus suũ fecit, nõ erit panis figura sola. Nos uero fatemur hoc q̊d Chrus demõstrauit sub specie panis esse uerꝫ Chri corpus ab eodẽ factũ, & ipm idẽ nihilominus figurã esse corpis sui passi, q̊d in cruce fuerat exangue redditũ. Quare nostrã sniam Tertullianus haud dubie corroborat, & tuã iugulat.

Matth. 26 Lucę. 22 Iohan. 19

¶ Commẽtitiam quandam argutiam, quasi a Marcione factam inducit, lectoris fallendi gratia. Ca. XXII.

OECO. A

Recte aũt hoc opponit Marcioni, qui ex uerbis illis fere in hunc modũ arguisse colligit. Chrus dixit: Hoc ẽ corpus meum, & corpus illud uisui & tactui imponit, nec sentit: eius ergo naturę est corpus Christi, nempe phantasticum, & quale corpus in pane, tale est & in cruce.

ROF. Iã caligine quadã oculos nros obducere paras, at nihil tibi ꝓderit. Vbi p̃cor in his quinqꝫ libris, q̊s cõtra Marcionẽ ædidit Tertullianus, talẽ argutiã usquã repperis Marcioni tributã. Nusq̃ ꝑfecto filis argutiæ Tertullianus in tot libris meminit, sed hoc est, merꝫ cõmentũ tuũ, sicut & illud, q̊d supra de pane ꝓduxeras: nempe ꝙ esset bona creatura dei boni. Talibus interfectis mendacijs os nrm sublinire moliris. Et quid si Marcion ad illũ modũ argutatus fuisset, nos ꝓpterea scripturæ integritatem non seruabimus?

Tertullianus 5. libr. scripsit contra Marcionem. Commentuꝫ Oecolampa. Lib. 2. ca. 7. B & alibi uide.

B OECO. Neqꝫ parui momẽti fuisset argumẽtũ, siqdẽ ura subsisteret opinio. Quis eñ nõ suspicari posset, Chrm se potuisse subducere, & in similitudine tm̃ passum esse, q in hunc modũ delitescere se dicit, maxime subdens: hoc esse corpus, q̊d ꝓ ipsis tradat.

Roffen

ROF. Supra monstraui, non solum ex his Chri uerbis: ueruetiam ex alijs eius factis talem ansam à Marcione capi potuisse. Quis non suspicari posset Chrm è cruce potuisse facile se subducere, q quũ tentus à Nazareis ante fuisset, & ductus in supciliũ montis, ut inde præcipitaret, inuitis illis omibus seipsum subduxerat. Expungamus igit istud ex euangelijs, ne Marcionitæ suã heresim inde confirment. Intrauit & Iesus ad discipulos suos, quũ essent obseratis foribus, pariter in una domo. Quis nõ facile suspicabit illũ imaginarium corpus habuisse, qui ianuis clausis ingredi potuit ad discipulos. Eximamus igit & istud etiã ex euangelijs, ne Marcionitæ suam inde corroborent opinionẽ. At quid tandem relinquemus in euangelijs, si nihil in eis manere sinamus, unde suis erroribus hæretici patrocinium arripiant. Li. 2. ca. 19. F Lucæ. 4 Iohan. 20

OECO. In tpe igit notham & adulterinã expositionẽ detegit, docens p corpus figurã corpis intelligi. Porrò ne aliud quiddã somnies p figurã, q̃ quòd uolebat, mentẽ suam clarius aperit: figura (inquiẽs) nõ fuisset, nisi ueritatis esset corpus. Cæterũ uacua res qđ est phantasma, figuram capere non posset. C

ROF. Cur Tertullianus corpus figurã corpis appellauit, superius opinor satis explicauimus, ut iam nõ sit opus hoc ipm iterare. Neq3 em dixit, id esse figurã solã, sed affirmauit, & ipm esse corpus Chri pariter & figurã corpis, quorũ utrunq3 nos recipimus. Nã & Augustinus eius conterraneus fatet utrunq3. De priori satis patet ex his locis, quos & plurimos quidem ante citauim9. De posteriori uero sic ait in plogo psalmi tertij, ubi de Iuda loquit, dicens: quòd quũ Chrus ei9 cogitatiões nõ ignoraret, eũ adhibuit ad conuiuiũ, in quo corpis & sanguinis figurã discipulis cõmendauit & tradidit. Ecce corpis & sanguinis figurã Augustin9 dicere nõ ueret, quũ tñ alibi locis innumeris, uerũ corpus eẽ fateat. Cæterũ, & aliã accipe rõnem, cur dixerit Tertullianus, hoc corpus esse figurã corpis: nimirum, qp inde basim iacit argumentatiõis suæ. Hoc em fundamentũ est ei9 argumenti, quòd aduersus Marcionẽ consequenter uibrat, quũ dicit: Figura aũt non fuisset, nisi ueritatis esset corpus. Cæterũ uacua res, q̃d est phãtasma, ueritatẽ capere nõ posset. Propter hoc ergo Tertullianus dixit, hoc corp9 esse figuram corpis, ut inde probationem depromeret aduersus Marcionem. Li. 2. ca. 20. A Libr. j. capi. 8 E, & G. capi. 10. C, E Tertulliani ratio ob quam uocat corpus Christi figurã

D OECO. Quibus uerbis docere uult, figuram non esse, nisi rei figuratę. & ubi non est res solida figurabilis, ibi neq; figura in re solida erit. Iam si corpus Chri phantasticum, non erit figura eius in pane, quæ res est solida. Imprimat enim quis in corpus somnium, & erit Apelle pingendo superior?

Figura rerum incorporalium est relatio

ROF. Videris mihi Tertullianum intelligere, quasi ipse locutus sit de figura, quæ sit de genere quãtitatis. At hæc nihil ad hoc negotiũ attinet. Hic ẽm figura pro signo & exemplari seu repsentatiuo capitur, quod relationẽ dicit, nõ quãtitatẽ. Quomodo nihil phibet rerum etiã incorporearum figuras quasdam eẽ. Quemadmodũ in libro Numerorũ tradit, deũ per ænigmata & per figuras uisum esse. Et paulus dicit omnia in figura cõtingebãt illis. Nunquid & panis in scriptura nõ apte figurat uerbũ dei, qđ alioqui res spiritualis est? Sed & in re spirituali, figura nõnunq̃ reperitur. Sonus enim qui res nõ solida est, sed spiritualis qualitas, figura qędã fuit. Nam & buccine sonitus, referebat ipsũ uerbũ dei. Et odor item unguenti, quod olim super pedes Christi, Mulier quædã effuderat, uirtutũ fragrantiam figurauit.

Num. 12. I. Cor. 10 Tren. 4. & ali. Hiere. 4 Ezech. 33 Osee. 5 & alibi Matth. 26 Mar. 14 Luc. 7.

E OECO. Non est autẽ mens Tertulliani. Figura nõ fuisset, nisi ueritatis eẽt corpus: quasi dicat, nisi uerum corp' Chri lateret in pane.

ROF. Neq; ego hoc dixerim. Cæterum si corpus ueritatis referas ad panẽ, ut sic intelligam' dixisse Tertullianũ, panis non esset figura corpis, nisi fuerit idem ueritatis corpus, iam planè consequit, quòd uerum Chri corpus occulit sub pane. Sed in hoc ego minime contendam.

¶ Inserit etiam aliud Augustini testimoniũ simili dolo, quo lector abducatur a vero Tertulliani sensu. Ca. XXIII.

OECOL. A

Sicut dictũ Augustini qdam putide exponit, donec seculũ finiat sursum est dñs, sed tñ etiã hic nobiscũ ueritas est dñi, Corp' ẽm, in quo resurrexit, in uno loco eẽ oportet: ueritas aũt ei' ubiq; est. Veritas, exponunt. i. uerum corpus in forma panis, in altari q̃libet, ubi cõsecrat, hoc est ubiq;.

Loca authorum designãda.

ROF. Vellẽ ubi citaueris authorẽ aliquẽ, etiã locũ designares, quo scripta reperiam' ipsi' authoris uerba. Nõ ẽm impsentiarum occurrit mihi loc', quo dixerit, hæc Augustin'. Et qs cũcta quæ legit, tenere queat memoriter. Verumtamẽ ut uerba ipa sonant, uident

bi q

hi qui sic interpretant, ut tu dicis, haud longe abesse à scopo. Nam Chrysostomi lectio paulo ante citata, sic etiam intelligenda uidet, quũ dixit: Vbiq; Chrũs unus est, nimirũ in omnibus altaribus. Ibi Supra libro.2 eñi sub forma panis ueritatẽ corpis eius eẽ sentit uterq;. Quare ni capi.18.D,G, hil ꝓhibere uidet, quo minus tam Augustinum q̃ Chrysostomũ liceat ad hunc modum intelligere.

OECOL. Bellas profecto nugas, ut ibi Christus per gratiam B illic sit & corpore.

ROF. Est aliqñ corpe p̃sens, ubi non adest p grãm: nimirũ in 1.Cor.11 peccatoribus, qui sacrm indigne suscipiunt. Et ẽ aliquãdo p grãm præsens, ubi nequaq̃ adest corpe, ut in his qui fidem habent citra sacramentalem corpis esum. Et demũ est alicubi, ubi neq; per grãm Hiere.23 adest, neq; p corpus, sed p potentiam suæ deitatis, qũo nusquam eum non esse credimus. Sed nihil horũ uetat, quo minus ubicunq; fuerit hoc sacrm, ibi sit & Christus in eo realiter.

¶ Redit ad Tertullianum, quem omni studio, sed frustra conatur in suam sententiam detorquere. Ca.XXIIII.

AT nos Tertulliani sensum indagemus. Non enim ponit OECOL. A corpus impanatum (nouare liceat in re noua uerbum) sed corpus Christi è uirgine uerum quod nisi uerum esset, per nullam rem solidam, figurari posset.

ROF. Non tu primus huius uerbi nouator es, sed p Berengarium, qui primũ asserere conatus fuit Chrĩ corpus una cum substãtia panis manere diu, priusq̃ natus esset, repertũ fuit. Quam hæresim (ut diximus) haud multo post abiurauit. Cæterũ si non senserit Tertullianus Christi corpus impanatũ esse, tanto magis nobis astipulat. Nã ita subscribit nobis in trib⁹ articulis maxĩe difficilib⁹. Primus est, ꝙ Chrũs ex pane corpus suũ fecit. Secundus, ꝙ nõ manet substantia panis, alioqui corpus ipsum esset impanatum. Tertius, ꝙ idem corpus sub specie panis, sit figura corporis, quod in patibulo crucis dira morte necabatur.

(Marginal notes: Corpus impanatum asseritur. Lib.1.ca.2. B & capi.27.C. — 1, 2, 3 beside the three articles.)

OECO. Et ne Marcion in pane, uerũ corpus, & extra panem, B phantasticũ dicere queat, ultra eũ ꝓtrudit, & refutat, dicens: Aut si ꝓpterea panem corpus sibi finxit, quia corpis carebat ueritate, ergo panem debuit tradere ꝓ nobis. Faciebat ad uanitatem Marcionis, ut panis pro nobis crucifigeretur.

Tertulliani sẽtencia de eucharistia

ROF. Hæc uerba ꝓcul dubio manifestant, sensisse Tertullianum uerum Chr̄i corpus sub specie panis fuisse. Nam hoc dicebat Marcion, Christũ uidelicet ex pane fecisse sibi corp⁹. Sic eñ nõ solum hoc loco Tertullian⁹ memorat: ueꝝ etiã tertio libro aduersus eundẽ Marcionẽ simile qddam ait: Sic eñ deus in euangelio quoq; uestro reuelauit, panẽ corp⁹ suũ appellans. In Marcionis igitur euãgelio traditũ fuerat, Chr̄m ex pane fecisse sibi corp⁹, qđ & ideo Marcion ipse factũ putabat, quia Christ⁹ in se caruit corpis ueritate. Sed istud aperte diluit Tertullianus, dicens: Ergo panis ꝓ nobis crucifigendus erat. Cæteꝝ istud nobis nihil aduersat, qui cũ Tertulliano credimus, hoc ip̄m corpus q̊d in cœna Christ⁹ ex pane fecerat, affixum etiam fuisse cruci, uerũq; corp⁹ utrobiq; fuisse, idip̄m insup (quatenus erat sub specie panis) figurã fuisse corporis, quod in cruce pependit. Et sanè quisquis admiserit ueritatẽ corpis Christi sub specie panis, pariter & hoc ipsum asseruerit exemplar atque figuram esse corporis eiusdem in cruce passi, consequenter adiget fateri Christum in cruce uerum corpus habuisse.

Error Marcionis.

Christ⁹ in cruce habuit uerum corpus.

C OECO. An non & magistro tale quid obijci possit? nẽpe q̊d Christ⁹ crucifigẽdus, eo modo quo in pane, quandoquidem apud Paulum est, corpus quidem pro nobis frangitur.

ROF. Lucas quem Tertullian⁹ tuus Pauli sectatorẽ & discipulũ facit: quippe ꝙ scripserit euangeliũ ab eo traditũ, locũ hunc ostendit intelligi debere de laniatione corpis in cruce. Paulus enim dixit: Hoc meũ est corp⁹, quod ꝓ uobis frangit. Lucas ita: Hoc est corp⁹ meũ, qđ ꝓ uobis dat. Vtrunq; factũ est in cruce ꝓ nobis. Ibi dabat ad mortẽ, & ibi uulnerabat. In cœna tñ de p̄senti loquit uterq;: nimiꝝ ꝓpter imminentem crucifixionẽ. Neq; eñ adhuc crucifix⁹ fuit. Veruntñ hoc ipsum corpus, qđ tum sub specie panis fuerat, postea crucifigebatur, nõ sub ipsa specie panis, sed in specie ꝓpria carnis. Nihil itaq; magistro locus iste reluctatur.

I. Coꝛ. ij Secũdum nouam translationem.

Lucę. zz

Paulus nõ reluctatur magistro.

D OECOL. Et si tale corpus, aut erat inuulnerabile, & erat phantasticum, aut si uulnerabile, atterebatur discipulorum dentibus, utpote nondum glorificatum.

ROF. Erat sanè uulnerabile corp⁹ ipsum, qđ tum sub specie panis fuerat, quandoqdem hoc ip̄m paulo post in cruce distentũ ueris & crudelib⁹ plagis afficiebat, q̄ tam ex lancea q̄ ex clauis infligebat

Corpus Christi in hostia es[illegible] [illegible]ssibile, [illegible] non in ho[illegible] [illegible]

Cæte

Cæterum ut illic existens sub illa specie panis & modo sacramentali, nec uulnerari potuit, nec ullis icõmodis affici. Neq; tñ ĩde colligit, q' erat corpus ei' glorificatũ. Christ' eñ debitor mortis non fuit, neq; passioni, ꝑpterea cuiq̃, quę ad mortem consequebat obnoxius, nisi quatenus uoluit, & qñ uoluit. Quamobrẽ & in sacramento suum corpus ita reposuit, ut quanq̃ ibi ueritas esset corporis, nihil tamen ab edentium pateretur dentibus. Esa. 53

E

OECO. Dices, natura qdem uulnerabile, non autem in pane. Qũo igit panis uere significabat corp', qđ in illo testaris contentũ? nam & panis etiã ob fractionem symbolũ erat morituri corpis, nihil tam repugnat sacramento, q̃ signando mentiri.

ROF. Illi tibi de pane respondeant, q substantiã panis autumãt una cũ corpe manere. Nos paulo superius ostendimus, panis & uini spẽs sacra q̃dam eẽ. i sacra quædã signa corpis & sanguinis Chri quæ sub eis continent. Neq; istud solũ: uerum etiam corpus & sanguinem, ut sub eis contenta, repsentare figurareq; corpus, qđ in cruce moriturum fuit, & sanguinẽ q siłr ibi fuerat effũdẽd'. Ipsa tñ repñtatio seu figuratio, quũ nõ p ipm corp' & sanguinẽ fiat sub sua ꝑpria spẽ, sub qua prorsus ibi nobis inuisibilia sunt & impassibilia, forinsecus agit in illis speciebus, quæ cernunt coram, ac ꝑpterea fractio speciei panis, symbolũ est laniationis corpis, & effusio uini, symbolum est effusi sanguinis. Cæterum nisi corpus & sanguis extarent sub speciebus illis, ꝑfecto panis & uinum nihilo nobis efficacius in altari corpus & sanguinẽ Chri significarent, q̃ in cõibus mensis, ubicũq; panis & uinũ reperiunt, qñquidẽ in se nihiloplus uirtutis contineant, q̃ ista. Istud iuxta sententiam eorum dixerim, qui nihil uirtutis in re corporea relinqui putãt, post factam sanctificationem. Li. 2. ca. 18. D Li. 2. ca. 19. C Fractio hostię symbolum ẽ passionis.

F

OECO. Porrò nunc clarius ex eodẽ authore cognoscim' qũo panis sit figura. Non est eñ spernenda ei' authoritas, nam licet alibi fides ei' a catholicis non probet p oĩa, in his tñ à nullo unq̃ reprobatus fuit. Et Cyprian' eũ tanti fecit, ut nullũ diẽ absq; lectione transmitteret, qñ & magistrũ illũ appellare solitus est.

ROF. Neq; nos authoritatẽ ei' contemnimus, sit quantũ uelis maxima. Nam quo celebriorẽ & illustriorẽ eum ꝑdicas, tanto magis consistit sententia nostra. Modis enim omnib' ille confirmat, quod de hoc sacramento sentiunt orthodoxi. Authoritas Tertullia. nõ spernenda.

G OECO. Itaq; acriter tractans Marcionē, subdit. Cur aūt panē corpus suū appellat, & non magis peponem, quē Marcion cordis loco habuit non intelligens, ueterē fuisse figurā corpis Chri dicentis p Hieremiā: Aduersus me cogitauerunt cogitatū, dicentes: Venite, coniiciamus lignū in panem eius, scilicet crucē in corpus eius. Itaq; illuminator antiquitatum, quid tunc uoluerit significasse, satis declarauit, corpus suum uocans panem.

Heb. 10 Hiere. 11 ROF. Istud sanè, & nec frigide, tuā hæresim impugnat. Nam sit uerū sit qd Paulus tradidit, dicens: Lex umbrā habet futurorū bonorū, non ipsam imaginem rerū. Panis ipse, de quo Hieremias loquitur, quemq; Tertullianus hic ueterem figuram appellat, tantū umbra fuit, non expressa ueritas. Imago fuit utiq; panis ille, figuraq; panis huius, in quo ueritas corpis Christi, tanq̄ in imagine comprehendit. Veterem em̄ Tertullianus eam uocans figuram, aperte docet, hoc nostrum sacramentum quiddam aliud, & nouitatis, & abditæ ueritatis in se continere, quàm solam figuram. Quamobrem & recte colligit Chrm. qui fuerat antiquitatum illuminator, delegisse panem, unde suum corpus sub sacramento conficeret, magis q̄ peponem aut aliud quiddam.

Christus uoluit corp9 sub sacrameto cōficere ex pane

¶ Nouas illustrationes pollicetur, sed hę multo veri9 caliginem inducūt, q̄ lucem aliquam. Ca. XXV.

OECO. A E te pigeat lector amice, si quasdā illustratōes illis adnotauero. Sunt em̄ tardiores qdam ingenio, q Tertulliani uerba nō recte intelligūt, incrassante cor eorū pristini erroris adipe, id q̄d & mihi prima lectiōe obueniebat.

Instabilitas Oecolampadij. ROF. In hoc, haud minus q̄ in cæteris te cōmonstras, hominē inconstantissimū, qui nullo uento non circūduceris, ut nunc istud, mox huius contrariū, & sentias & agas, nunc laicus, mox sacerdos: nunc religiosus, mox secularis: nunc catholicus, mox hæreticus: nunc Lutheranus, mox alterius author sectæ. Sic & hoc loco nūc diuersum ais Tertullianum tibi sonare q̄ quū fueras orthodoxus. Et merito uereris, ne lectorem huius tam infrugiferæ prolixitatis pigeat. Nam pigere quemuis poterit, quum tot mendaciorū fucis tam aptam ueritatem te cernat oblinire, pariter & quum pro illu-
B stratōibus q̄s polliceris meras obtenebratōes iniicere te dep̄hēdat.

OECO. Obiicit Marcion: Si de pane ideo dixit, q̄d sit corpus, qa figura ē corpis, poterat idē de pepone, uel caseo, uel pomo affir-

mare. Sicut em̃ panis frangiť, ediť, alit, & in hoc est figura corpis, ita & caseus, uel pepo, uel pomũ, poterant esse figura corpis: nã & illa frangunť, traduntť, edunť, alunt, uitamq́ꝫ sustentant.

R O F. O sanctissime deus q̃ diu tolerabis huius hæretici mẽdacia? Nusq̃ hoc obiecit Marcion, sed est hoc meꝝ commentũ tuũ ut lectorem ita circũuenias. Sed neqꝫ per ea quæ sequunť, huic obiectioni respondit Tertullianus, ut mox aperte uidebimus. Cæteꝝ & hæc obiectio planè contra te facit, qui non maiorem in pane cõsecrato uirtutem (quæ realis est) post ipsa consecrationis uerba relinqui putas, q̃ in pepone, caseo, uel pomo. Qꝫ si forsan ista reijcias ideo, ꝙ in scripturis nusquã hoꝝ fiat mentio sub nomine figuræ, quid tñ de cõmuni pane respondebis, uti superius obiecimus tibi? Nam & ipse frangiť, ediť, alit, & sustentat uitam. Li. 2. ca. 22. D

OECOL. Tali cuipiam obiectioni lepide respondet, dicens: Marcionem peponaceum, hoc est, insulsum ac stupidum habere pectus, qui tam procul à uero scripturæ intellectu absit, non animaduertens, illa Christum peculiariter delegisse in figuris, de quibus iam antea per prophetas dictum. C

R O F. Non huic, ꝓfecto, quã ipse cõminisceris, obiectioni Tertullianum respondisse palàm est, ex illis quæ præcedunt. Nam ꝓximè superius Tertullianus de Christo loquens, ita ratiocionatus est. Si ꝓpterea panem corpus sibi finxit, quia corpis carebat ueritate, ergo panem debuit tradere pro nobis, faciebat ad ueritatẽ Marcionis, ut panis crucifigereť. Cur autem panem corpus suum appellat magis, q̃ peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens ueterem fuisse istam figuram corporis Christi. Hactenus ipse Tertullianus. Vbi cernis lector hoc potius obiecisse Marcionem, ꝙ Christus ideo sibi finxit corpus ex pane, ꝙ ueritate corporis ipse caruisset. Quamobrem & subinfert Tertullianus Ergo panem Christus debuit tradere ꝓ nobis. Et subdit hoc ad uanitatem Marcionis facere, ut panis crucifigeretur: Continenter itaqꝫ docet cur in pane potius, q̃ in pepone sacramentum sui corporis instituit Christus, nimiꝝ ob ueterem figuram, quam & dicit Marcionem haudquaquam intelligere. Qꝫ si uetus huius rei figura p̃cesserat, quum non sit figura figuræ, consequitur, ut iam aliud quiddam in hoc sacramento credamus adesse, q̃ figuram solam. In eucharistia non est figura tantum.

Sed

Sed & hoc aduerte lector, nusq̃ Oecolãpadiũ, non obscurare suis fucis ueritatẽ. Dicit Christũ illa peculiariter delegisse in figuris, de q̄bus iam antea ꝑ prophetas dictũ. Perinde ac si panis & uinũ hic essent solæ figuræ, quũ tamen ex instituto doceat hic Tertullian⁹, panẽ & uinũ in ueteri lege figuras fuisse corpis & sanguinis Chr̃i, q̃ iã in eucha. nob̃ cõsecrauit, ut & dilucide sequẽs lectio demõstrat.

D OECOL. Poterat & alio tempore pati, sed uoluit tp̄e paschæ. Poterat & ab extraneo prodi, sed uoluit à discipulo. Poterat absq; præmio tradi, sed ubiq; adimplet, quod prophetæ prædixerunt. Vnde & illuminatorem uocat antiquitatum.

ROF. Sed cur taces & istud. Potuit & pascha suum, quod una cũ discipulis suis edere miro ardore concupiuerat, in aliaꝝ reꝝ speciebus edendum instituisse. Nam istud æque ad rem attinebat atq; priora. Sed ob id panem & uinũ delegerat, ꝙ his tanq̃ figuris corporis & sanguinis sui nosset prophetas olim usos fuisse, imò potius hi talibus figuris usi sunt, ꝙ ꝓuiderant illum sub haꝝ reꝝ specieb⁹ corpus & sanguinẽ suũ consecraturꝝ. Nihil id te mouet Oecolampadi, ꝙ dicit Tertullianus, Chr̃m professum esse, se concupiscentia concupisse edere pascha suũ. Non illud (inq̃) ueruecinũ pascha, ꝙ tamen erat figura corpis ipsi⁹, sed hoc nouũ, qđ in pane uinoq; constituit edendũ. Me ꝑfecto sic istud adigit ut nihil dubitem sensisse Tertullianũ, sub hoꝝ speciebus, ueritatẽ adesse corpis & sanguinis Christi, maxime, quũ idem postea subijciat. Acceptum panem & distributum discipulis corpus suum illum fecit.

Lucæ. 22

Sacramentũ in pane & uino, ratiõe certa instituit.

Lucæ. 22

Tertulliani sententia

E OECO. Ita & postea dicit Tertullianus: Sanguinis ueterem figuram fuisse in uino, teste Esaia, qui dixit: Quare rubra uestimenta tua, & indumẽta, sicut de foro torcularis pleno, cõculcato. Spũs em̃ ꝓpheticus uelut iam contemplabũdus, dñm ad passionem uenientẽ, carne. s. uestitũ, ut in ea passuꝫ, cruẽtũ habitũ carnis, i uestimẽtoꝝ rubore designat, conculcatę & expressę ui passionis, tanq̃ in foro torcularis, quia exinde quasi cruentati homines, de uini rubore descẽdant. Multo manifestius, Genesis in benedictione Iudę: Lauabit (inquit) in uino stolam suam, & in sanguine uuæ amictum suum, stolam & amictum carnem demonstrans, & uinũ, sanguinem. Ita & nũc sanguinem suũ in uino consecrauit, q tũc uinum in sanguine figurauit, Huc usq; ex Tertulliano descripsi.

Roffen

ROF. Demiror hic cæcitatem animi tui, qui quũ hæc postre- ma uerba legas, non intelligis tñ, quid senserit Tertullianus. Finge (quæso) qbus alijs uerbis potuit hanc rem aptius explicasse, q̃ quũ dicat, sanguinem suũ Chrũs in uino consecrauit. Si dixisset Tertullianus, Christũ uinũ consecrasse, potuisti facilius elabi. Sed quũ dicat sanguinẽ in uino consecrasse, nullũ omnino tibi subterfugiũ relinquit. Mira igit̃ hic mentis tuæ cæcitas est, sed & parẽ habet adiunctam maliciam, quũ & multa subdole prætermittas, quæ Tertulliani sensum illustrant. Nam ubi Tertullianus ex Hieremia mõstrauerit, panem fuisse figuram corpis Chri, ptinus ita subdit. Sic & Chrũs in calicis mentiõe testamentũ constituens sanguine suo obsignatũ, substantiam corpis confirmauit. Nullius em̃ corpis sanguis esse potest, nisi carnis. Nam & si qua corpis qualitas nõ carnea nobis oppone͂t, certe sanguinem, nisi carnea non habebit. Ita consistit pbatio corpis de testimonio carnis, pbatio carnis de testimonio sanguinis. Hactenus ex Tertulliano, q̃d totũ ipse, nec citra sycophantiã, penitus retices. Cur huc non attulisti (p̃cor) illustratões tuas, imò obscuratiões dixissem potius. Sed res apertior est, q̃ ut fucos recipiat. Nam istud supioribus adiungat̃, hoc est, ꝙ Chrm tantopere concupiuisse dixerit, ut ederet pascha suũ cum discipulis suis, & ꝙ in hoc paschate planè testatus sit Chrm panem, suũ corpus effecisse, deniqꝫ ꝙ asserit eundẽ Chrm, sanguinem in uino consecrasse: cui (quæso) iam scrupus ullus remanet de Tertulliani mente, quin senserit is in eucharistia uerꝫ esse corpus & sanguinẽ Chri. Nam illud de figura corporis, quemadmodum paulo ante copiosius ostendimus, nihil obsistet, quum & nos in eo sacramento rem pariter atqꝫ figuram ingenue cõfiteamur.

Tertullianus non intelligit Oecolampadius.

Hiere. ii

Tertullianus sententiã Oecolãpadij non assequitur

Lucæ. 22

F

OECO. Caue aũt ultimo loco, ne in uerbulo consecrãdi cespites. Non ẽ em̃ consecrare, unã rem in aliã uertere uel includere, sed cõmendare, ut rem ulterius non cõem & pphanã, sancto aũt usui, hoc ẽ, in hoc loco, memoriæ passiõis, & fœderi charitatis dedicare, & accõmodare. Dicit itaqꝫ: Sicut olim uinũ figura eẽ uoluit sanguinis, ita nũc q̊qꝫ memoriã sanguis in uino uoluit haberi cõmendatam.

ROF. Bellam. s. affers expositionẽ. Consecrauit sanguinẽ in uino. i. commẽdauit memoriã sanguinis in uino. Si liceat autores ad hũc exponere modũ, imò ueri⁹ expũgere, qd erit in ipsi⁹

Perperam exponit Tertul. uerba

 omni-

omnino certum? Sed animo Tertulliani parũ hæc expositio tua rñ det. Nam quum Tertullian⁹ in his duob⁹ membris diuersa quædã significare moliat, tu prorsus unam rem ex utroq; membro facis. Nam utrobiq; nihil aliud colligis q̃ sanguinis memoriam. Quum enim dicis, olim uinum figuram uoluit esse sanguinis, quid hic aliud intelligis p figuram sanguinis, q̃ ipsi⁹ sanguinis monimentum,

Gene. 49 & memoriam? & rursum in altero membro, quũ subijcias. Ita nunc quoq; memoriam sanguinis in uino uoluit habere cõmẽdatam, quid hic diuersum intelligis à priori? Cæterũ Tertullian⁹ ubi docuisset, ex benedictione Iudæ uino sanguinem figurari, continenter subdit: ita & nũc sanguinem suum in uino consecrauit, qui tũc uinum in sanguinem figurauit. Quãdo igit apertum est cuiuis æquo lectori, p hæc duo membra, Tertullianum diuersa quædam intellexisse, manifestum est, & aliud quiddam sub specie uini contineri, q̃ memoriam & figuram sanguinis duntaxat.

G OECO. Porrò hic didicim⁹, sententiarios, etiam ignorantes & inuitos, ad Marcionitarũ hæresim accedere. Nam si reale Chri corpus, panem, sub panis specieb⁹ dicunt, respondebit illi, corpus ꝑut sedet cum discipulis, & crucifigendum, eritq; corpus respondens, & exemplar ac figura: iam licet uerum corpus sit, non erit tamẽ uerum, si ad illud conferatur.

ROF. Quid hoc ad Marcionitarũ hæresim attinet, quod colligere moliris? Nihil ꝑfecto. Nam illi Chrm asserebant nõ gestasse uerũ corpus, sed imaginarium duntaxat. Tu uero colligis corpus in

Corpus Christi est suiipsius exemplar

sacro collatum ad ipsum corpus quod gestabat Chrus, non esse uerum, hoc nihil ad Marcionem. Cæterũ sententiarij, quos ita p contemptum uocas, tibi respondebũt, non absolute corpus istud, illius exemplar esse, quasi duo sint corpa. Sed idem omnino corpus, sub alio tamẽ modo, dicent exemplar esse suijpsius, sicq; quòd fundamentum hui⁹ relationis ꝓximũ sit diuersus modus essendi. Nam

Mat. 26 Lucæ. 22 Matth. 27 Mar. 15 Luce. 23

licet ipsum corp⁹ quod ad mensam sedebat in specie ꝓpria, substãtialiter idẽ erat ei corpori, quod tum fuerat sub specie panis, tamen hoc ipsum, ut sub specie panis existens, exemplar fuit eiusdem sub ꝓpria specie, uel sedẽtis in mẽsa uel poti⁹ in cruce pendẽtis. At hęc fortassis tua crassicies haudquaquàm capit.

H OECO. Et si dixerint, unũ & idem corp⁹ in uarijs locis, dicant

& hoc

& hoc q̃d idem sit exẽplar suipsius, & relatiuũ sine correlatiuo: dẽt prẽm sine filio: dẽt imaginẽ sine eo cui⁹ est imago. Quicqd dixerint relatio duorꝝ erit & figuram adesse, cõsensus priscorꝝ docet, ac res (ipsa. Li.2.ca.25.C

ROF. Nos figurã adesse neutiq̃ inficiamur, uti superi⁹ ante diximus, fatemur & idem sub alia tñ rõne suipsi⁹ exẽplar esse neqꝫ ꝓpterea cõsequi, ut relatiuũ sit sine correlatiuo. Num nõ intelligis eãdem essentiã in deo, sub alia ratiõe fundamẽtum esse distinctis ratiõibus. Sed ut de reb⁹ creatis loquimur. Nunqd putas uoluntatẽ posse mouere seipsam? Et quũ seipsam excitet, an non diuersis relatiõib⁹ unicũ fundamẽtũ est? Nec tamẽ est relatiuũ sine correlatiuo. Sed ut crassi⁹ aliquid dicam⁹. Chr̃us qñ seipsum exhibuit, nũc sub hortulani specie, nũc sub specie peregrini, nihil repugnabat, ut alibi fuisset sub specie sua ꝓpria. Hoc posito, nunquid intelligis eũdem fuisse Chr̃m, & diuersarꝝ relationũ fuisse fundamẽtum? Sed accipe & aliud. Affirmat Paulus se uidisse Chr̃m: posteaq̃ is cœlos conscẽdisset. At mãsit nihilominus ipse Chr̃us apud prẽm in cœlo. Hic te precor an subterfugere poteris, quin ipsum corpus Chr̃i, quod Paulus in terris uiderat, nullam habebat relationem ad seipsum in cœlo? Num hoc, quòd uidit Paulus simile fuit eidem, quod in cœlo tum fuerat, an dissimile? Siue hoc siue illud asserueris, tamẽ falsum erit quod ipse collegisti, nimirꝝ hoc. Quicquid sententiarij dixerint, relatio duorꝝ erit, nisi rationis, non rei diuersitatẽ hic intelligas. Qualẽ & nos diuersitatẽ esse fatemur inter corp⁹, sub specie panis, & hoc ipsum sub specie ꝓpria. Hactenus igit abunde monstratũ est nihil Oecolãpadio Tertullianũ suffragari, tametsi patrocinium hæreseos suæ maximũ ex eo sibi sperabat.

Relationum diuersarꝝ unicum fundamentum.

Iohan. 20
Lucæ. 24

1. Cor. 15

Corpus Christi in eucharistia dfert a corpore eius in ꝓpria specie, ratione

¶ Plurimũ inter nos & Judæos interfuisse, quod Oecolampadius negat. Ca. XXVI.

IAm si pgant obijcere, nihil discriminis relinq inter nouam legẽ & ueterẽ: si quidẽ panis ille figura est corpis Chr̃i, & nõ ueritas: quid em̃ illi nõ obijciunt? At qd si ad plæraqꝫ annuero, & fatear: oẽs eãdem escã spũalem mãducasse, tã prẽs, q̃ nos, nõ utiqꝫ errauerim. Pauli em̃, imò Chr̃i p organũ electum, uerba sunt, neqꝫ uideo, qd inter nos & inter illos multũ intersit, q̃ ꝙ exhibitus est nobis Christus, quem illi magnis expectarunt desyderijs, & quem nos sequimur, illi præcesserunt.

OECO. A

Heb.7 ROF. Si nihil aliud inter nos & illos interesse pspexeris, mentē
Gala,4 habes cimmerijs (ut aiunt) tenebris atriorē. An non legis in Paulo
Iohan.1 Nihil ad pfectū adduxit lex? Et apud eundem, postq̄ aūt uenit ple
nitudo tpis. Et apud Iohannē: Lex p Moysen data est, grã & ueri
tas p Iesum Chrm facta est. Sed & post aduētum Chri, quanq̄ apli
psentem habuissent Chrm, quales tn̄ (te pcor) erāt quoadusq; spūs
Rom.5 ipse sanctus è cœlo demissus erat. Quãobrem & Paulus de nobis
Iohan.16 peculiariter dicit: Charitas dei diffusa est in cordib' nris p spm̄ san
ctum, qui datus est nobis. Sed & ipse Chrus aplis suis dicebat: Nisi
ego abiero, paraclet' non ueniet ad uos. Cur aūt ipe missus fuit, euā
geliū ipm aperit: nimiꝝ ut ecclesiā consolaret, & in oēm induceret
ueritatē, atq; suggereret omia quęcunq; Chrus ante docuerat, hoc
Iohan.14 est, ut nihil in Christi uerbis obscuꝝ esset, q̄d ipe nō elucidaret. Tu
tamē adeo cæcus es, ut hęc nihil esse ducas. Nam & his illi caruerīt.
Et tamē inter nos & illos nihil aut nō multū interesse putas. Tu cō
solationem, unctionē, & eruditionē, atq; ut uno uerbo dicam, p
Vnde cæcuti petuam in ecclesia spūs huius psentiā, nihil magni arbitraris. O cæ
ant Lutherani. cissime. Sed in hūc errorem, sicut & in alios plurimos, Paulus de fi
de pperam intellectus, uos pcipitauit. Nam quia sufficere fidē so
lam uos existimatis, & illos fide pares nobis in omibus, excepta so
la tpis diuersitate, ppterea colligitis, nihil inter nos & illos īteresse.
Cæteꝝ qm̄ huius collectionis consequēs omino falsum esse con
Sola fides nō stat, necessum est, ut in antecedenti sit error. Non aūt in ea parte q̄
sufficit ad sa spectat ad pietatē fidei, sed in ea q dicitis fidē solam sufficere. Qm̄
lutem quidem igi nihil aliud inter nos & Iudæos, pter solam tpis diuersi
tatē mordic' asseratis, & fidē solā sufficere, quid miꝝ si nullū discri
men inter nostram ueritatē, & illoꝝ umbras esse putetis? Vmbræ
quidē solæ fuerunt agnus & māna, neq; cōtinebāt eam intra se, quā
Hebr.10 figurabāt ueritatē, ppter quod & Paulus ad Hebræos dicit: Vm
bram habēs ex futuroꝝ bonoꝝ, nō ipam imaginem reꝝ. Nec relu
1.Coꝝ.10 ctor tn̄, quin hi qui ueritati, p eas umbras figurate crediderūt, ean
dem quodammodo spiritalem escā nobiscū ederūt & biberunt, at
nos longe uberi', qui nō in signo solū & adumbratæ sicut illi, sed re
ipsa corpe Chri uescimur, & potamur eius sanguine.
B OECOL. Nos sane ante quoꝝ oculos crucifixus Christ', ali
quanto fœliciores patribus, modo illis fide non simus inferiores.
Multi

Multi reges ac ꝓphetæ nõ uiderunt licet desyderassent, q̃ nos uidem⁹. Quis aũt in cęremonijs nõ nihil uariatum, prout tp̃ibus cõgruit citra periculum & iacturam illud contigit, modo idem Christus heri & hodie, qui futurus, qui est, & qui erat.

ROF. A scopo ꝓcul aberras Oecolampadi. Nam dicit Paul⁹ om̃ia in figura cõtingebãt illis: nimiꝶ ut nos ex ipsis figuris in ueritatẽ certã ꝑduceremur. Tam eni̅ ꝓdigiosum fuit credere filium dei uere factũ hominẽ, tantaq́; erga genus nostrũ exarsisse charitate, ut seipm̃ ad mortẽ, & eandẽ horrendissimã, tradere, suamq́; carnem nobis in esum, & sanguinẽ in potum dare sit dignatus, ut opus fuit antecedere longã diuturnamq́; Iudæoꝶ exercitationẽ ꝑ uarias & multiplices umbras & figuras, q̃bus inducendi confirmãdiq́; fuissent chri̅anoꝶ ani̅, ad illa, q̃ fuerãt, alioq creditu difficillima. Quicquid igit̃ in figuris, ante Chri̅ aduẽtum, Iudæis adumbratũ fuit, iam retectis ipsis umbris apte nobis Chri̅anis reuelatum est, quanq̃ adhuc in imagine, ꝓpter fidei meritũ, donec in cœlis clarissima ueritas elucescat. Ob id Melchisedech ille, pane uinoq́; sacrificabat, nimiꝶ ut ex eo disceremus filiũ dei, iustitiæ regẽ aliq̃n uentuꝶ, q simi libus rebus in suo sacrificio (quẽadmodũ de Messia Rabbini ueteres, etiã scripturis innixi, prorsus affirmãt) uteret̃. Ob id agnus ipse paschalis occisus & assus, in escã Iudæis traditus fuerat, ut ꝑ hoc nos assuesceremus credere nostrũ nouũ pascha esse ueꝶ agnũ, qui ꝓ nobis occisus fuit, & igne suæ passiõis assus eiusq́; corp⁹ sub specie panis à nobis edi, sanguinemq́; sub specie uini potari.

j. Cor. 10
Ad incarnationem Christi homines præparandi erat multis figuris

j. Cor. 15
Gene. 14
Heb. 7.

Exo. 12.
Num. 9.
Esa. 53
Apo. 5. 13.

C

OECOL. Habuerũt illi fidem in esu agni, in manna, in sacrificijs: nos habebimus, in esu sacrati panis: utrosq; autem idem uegetat Christus. Cessarunt figuræ illorum, quia successit ueritas, & quia ueritas illuxit, perpetuo duraturus ritus institutus est, quo beneficij recepti simus memores.

ROF. Vos hæretici ꝑuertitis om̃ia, neq; uultis intelligere, ꝑspicuas rõnes, ob quas, ea quæ iam Chri̅anis tradita sunt prius adumbrata Iudæis fuerant tanta & tam multiplici figuraꝶ uarietate. Indicauit paulo sup̃ius ipse Tertullian⁹, quem citaras, & corp̃is & sanguinis in sacr̃o ueteres quasdam figuras fuisse panem & uinũ. Quod quidẽ ex Hieremia, Esaia, Moyseq́; cõfirmauit. Potuit eq̃dem hui⁹ rei cõplures alias attulisse figuras haud paruo numero.

Supra libr. 2. cap. 22. C.

Figurarum multitudo fuit necessaria.

Nam

Nam diuinus ille spūs huius sacramēti ueritatē, pluribus uoluit ad umbratiōibus nobis asserere: nimirꝵ, ut q̊d in una satis exacte docere nequiuerat, in plurib⁹ hoc ipsum faceret. Id q̊d depḧēdere licet è trib⁹ figuris quas ꝓxime recensuisti. Nam hæ tres, insignes hui⁹ mysterij notas insinuant, quę simul oēs in unaquapiā figura neutiq̄ adumbrari potuerūt. Primū igiť illud occurrit ipsius Melchisedech in pane & uino sacrificiū, quo & qualis futura esset hui⁹ sacrificij (q̊d ecclesia iugiter offert) externa species rep̄sentabať. Subinde sequiť ipsi⁹ agni paschalis esus quē ante dixim⁹ occisum & assum fuisse, quo planè significabať, Chr̄m uerꝵ agnū ꝓ nr̄is delendis peccatis occisum, & uehemētia suę passionis, assum, à nobis Chr̄ianis in hoc nouo paschate comedendū. Manna deniq; q̊d ingēti saporis suauitate Iudæos nō improbos affecit, dulcedinis immēsitatem designabat, qua priorꝵ chr̄ianorꝵ animi pfunderenť in hui⁹ sacramēti sumptiōe. Vides igiť tria quædā diuersa. Nēpe speciē, substātiā, & efficaciā hui⁹ sacramēti, ꝑ illas tres umbras fuisse p̄figurata.

Gene. 14
Exod. 12
Supr. codē. B
Exo. 16

D OECO. Patres qui solū manna comederūt, ꝑmanētes in sua incredulitate mortui sunt: qui aūt ex illis cōmunione fidei panē cœlestē mādu cauerūt, uiuūt, & in æternū uiuēt. Abrahā eñ, Isaac, Iacob, Moyses, & eiusdē fidei participes, etiā hi, qui ante diluuiū fuere, q̄uis ex hac uita migrarūt: mortui tñ non sunt, sed uiuunt. Deus eñ, nō mortuorꝵ, sed uiuorꝵ de⁹ est. Et qui ex nobis sacr̄ali pane uescunť, nonne & ipsi moriunť? Et si alimoniæ diuinæ, hoc est, fidei fuerint expertes, nonne etiā duplici morte contereneť? Quod igitur tantum discrimen in illis?

Multa differētia inter Iudæos & Christianos
Matth. 28

ROF. Plurimū utiq; discriminis inter nos & illos fuerat, alioqui nullū p̄ illis nobis esset ex Chr̄i uerbis priuilegiū, quū dixisset: Ecce ego uobiscū sum oīb⁹ dieb⁹ usq; ad consummationē seculi. Nulla quoq; p̄rogatiua nobis obuenisset ex missione spūs, & ex ei⁹ ꝑpetua cōsuetudine nobiscū in ecclesia. An nō peculiari, & eodē incōparabili bn̄ficio nos donauit, qn̄ spm̄ è cœlis dimisit, ut eēt nobiscū in ęternū? Fateor quidē priores pr̄es, q sub ueteri fuerāt testamēto, p̄sentiā habuisse spūs sub aliquo gradu. Neq; eñ charitatem alioqui possedissent. Habuerť & p̄sentiā Chr̄i ꝑ fidē in cordib⁹ suis, quaten⁹ ad deitatē ei⁹ attinet. Cæterꝵ abfuerť plurimū ab ipso plenitudinis gradu, q̄ iam ꝑ realem corpis esum corpaliter & substātialr̄

Antiqui patres habuerūt spiritum sanctum & Christum.

Chr̄m

Chr̃m in nobis manentẽ habemus, & nos uicissim illi substãtialiter & naturaliter incorpamur: nimirũ ut sim⁹ mẽbra corpis ei⁹, & caro ex carne ei⁹. Certũ quidẽ est aplos (quũ ad pdicãdũ mitterent) spm̃ ipm̃ iuxta gradũ aliquẽ accepisse: & rursum (quũ flaret in eos Christus dicẽs: Accipite spm̃ sanctũ) nõ est dubiũ, quin altiori qdã gradu spm̃ ipm̃ cõsecuti sint. Sed & postremo qñ sup eos idẽ ipe spũs demissus fuerat in specie ignis, qs ambigit, quin adhuc & lõge qdẽ altiori gradu spm̃ eundẽ acceperint. Ad hũc modũ asserim⁹ priores pr̃es, qui sub ueteri erãt testamẽto, uitã spũalẽ ex esu mãnæ fuisse cõsecutos: nẽpe credẽtes in eã escã, quæ p mãna figurabat̃, hoc est, Chr̃m in eucharistia. Verũ nos qui sub ipso nouo testamento Chr̃m ipm in eucharistia substãtialiter edim⁹, & nõ fide sola, multo cumulatiori gradu p̃ illis, Chr̃o incorpamur. Alioqui nihilo magis esæs, q̃ cõspect⁹ ipsi⁹ eucharistię nobis pdesset, qd̃ est manifeste falsum. Nam & nõnunq̃ pictura q̃dã passiõis Chr̃i nob efficacius ingerit & fidẽ & memoriã ipsi⁹ passiõis, q̃ solũ ipsi⁹ sacramẽti spectaculum. Sed hactenus opinor quid inter nos & Iudæos, & inter nostram ueritatem & illorum umbras abunde monstratum est. Quare nunc ad reliqua pergamus.

Ephe. 5
Mat. 10
Mar. 6
Lucæ. 9, 10
Iohan. 20
Acto. 2

¶ Diluitur obiectio, qua molitur Iudęos in irreligione pares esse Christianis. Ca. XXVII.

OECOL. A

Ecce aũt & nũc incõueniens nõ quærenti occurrit, qd̃ chr̃ianus admiserit minime. Nam si caro Chr̃i in pane esset, quę in mãna, uel in agno esse, nõ poterat, nõ solũ religionis modus, sed & religio uariata esset.

ROF. Nescio qd tibi uelis p religionẽ. Si p eã intelligas diuersitatẽ legis, quæ nobis & quæ Iudæis tradita fuit, nõ est dubiũ qn religio uariata sit. Nã inter has duas leges, haud mediocre discrimẽ neq; semel à Paulo tradit̃. Sic ẽm secundæ ad Cor. 3. scribit: Si administratio cõdemnatiõis in gloria est, multo magis excellit administratio iustitiæ in gloria, quandoquidẽ ne glorificatũ quidẽ fuit, quod glorificatum est in hac parte pter eminẽtem gloriã. Etenĩ si quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, erit in gloria. An non his uerbis (te quæso) Paulus ueterem legem, quam dicit abolitam, nouæ comparat, quæ perpetuo durabit. Rursus ad Hebræos secũdo: Si is qui per angelos dictus fuerat sermo, fuit fir

Religio Iudæorum mutata est
Differẽtia ueteris legis & nouæ

mus

mus, & omis transgressio & inobedientiã iusta præmij repensatio-
nem accepit. qũo nos effugiem⁹, si tantã neglexerimus salutẽ, quæ
quũ primũ enarrari cœperit ꝑ ip̃m dñm ab ijs, qui audierant, in nos
confirmata fuit, attestante deo & signis & ꝓdigijs simul, uarijsq́ꝫ
uirtutib⁹, & sp̃us sancti distributiõib⁹ iuxta ipsi⁹ uoluntatẽ. Ecce &
alterꝶ discrimẽ ueteris legis à noua. Accedit his quæ ad Hebrę. 7.
tradita sunt, nempe ꝙ translatũ sit sacerdotiũ, ꝙq́ꝫ præceptũ illud
quod p̃cessit abrogatũ sit, ꝓpter imbecillitatẽ & inutilitatẽ, ac deni
qꝫ ꝙ nihil ad ꝑfectũ adduxisset lex uetus. Postremo Paulus ad He
bræ. 12. sic ait. Non em̃ accessistis ad contactũ montẽ, & incẽsum
ignem, ac turbinem, & caliginem, & ꝓcellam, tubæq́ꝫ sonitũ, & uo
cem uerborꝶ, quã qui audierãt, dep̃cati sunt ne his adiungeret oro.
Non em̃ ferebãt q̃d edicebat. Si bestia tetigerit mõtem, lapidabit,
aut iaculo configetur, & adeo terribile erat uisum quod apparebat,
Moyses dixit: Expauefactus sum ac tremebũd⁹. Hacten⁹ pro lege
ueteri, ' cõtinẽter ꝓ noua sic dicit. Sed accessistis ad mõtẽ Syon &
& ad ciuitatẽ dei uiuentis Hierl'm cœlestẽ, & ad innumerabiliũ an
gelorꝶ cœtũ, & ad contionẽ primogenitorꝶ q conscripti sunt in cœ
lis, & ad iudicẽ uniuersorꝶ deũ, & ad sp̃us iustorꝶ ꝑfectorum, & ad
noui testamẽti cõciliatorẽ Iesum, & ad sanguinẽ aspersionis melio
ra loquentẽ q̃ Abel. Hæc discrimina si quis exacte pensitauerit ni
hil mirabit potiora nobis fuisse tradita sacramenta.

B OECO. Itaqꝫ plurimũ patribus denegatum. Nam pars aliquã
ta nostræ religiõis non cęremonialis, quæ à carne Christi pendet,
non ita ac nobis, nota patribus fuit. Quanto splendidiores nostræ
mensæ illorum altaribus?

ROF. Multa certe negata sunt patrib⁹ quæ nobis cõcessa sunt,
Hiere. 31 alioqui pepegisset etiam cũ patrib⁹ fœdus hoc nouũ, q̃d nõ solum
Hebr. 8 Hieremias, uerũetiam Paulus ipse factũ negat. Dedisset & eis pa-
Actorꝶ. 2 ri largitiõe sp̃m, atqꝫ post ascensionẽ Chri largit⁹ fuit ecclesiæ. Eue
cte quinetiã in cœlo fuissent patrũ animæ ꝓtinus, ut hinc migras-
Matth. 2 sent, sicut & de nr̃is fieri certo credim⁹. Adde, ꝙ nondũ nat⁹ fuisset
Lucæ. 1. aut passus ꝓ eis Chr̃us. Sed neqꝫ corpori ei⁹, q̃d ex uirgine postea
suscepit, & nondũ extabat, uniti fuerãt. Hæc atqꝫ alia id genus plu
rima patrib⁹ neutiq̃ exhibita fuerant, quæ nobis tñ abũde sunt p̃sti
ta. Porrò ꝙ ais partẽ aliquantã religiõis nr̃æ nõ ita cognitã illis atqꝫ
nobis

nobis esse. Si de cognitione experimentali intelligas, uerũ dicis, neq; istud quicq̃ absurditatis habet. Sin de cognitõe fidei & ,pphetiæ neutiq̃ assentior, qñ quidẽ & de his illi uaticinati sunt. Quod aũn tas mensas illorũ altaribus dicis eẽ splẽdidiores, ita sanè par fuit, qũ tũ in illorũ altaribus carnes pecudum uictimabant, in nostris uero Chri ipsius caro & sanguis iugiter immolantur. Leui. 9. 3 Rom. 8 2. Para'i ... 3. 29. & alibi 1. Corũ. 10 Heb. 9. 10 &c.

OECO. Absit aũt ut spũales, q sub lege, Messiamq; expectabãt in fide, pauperiores nobis fuerint, quib' manifestatus est. C

ROF. Esto, fide complures corũ nobis longe supiores fuerint. Quid tum postea? Num ,ppter illorũ fidẽ, oportuit eis eadẽ oĩa donari, quæ nobis exhibita sunt? Nequaq̃. Nam & Abrahã, quẽ Paulus tradit p̃ter spem sub spe credidisse se p̃rem fore multarũ gentiũ quum tñ esset emortuũ eius corp' & emortua uulua Saræ. Is (inq̃) Abrahã adeo firm' in fide (ut de ,pmissione dei nihil hæsitaret) nõ est assecutus ea dona, quibus nos potiti sum'. Sed & ip̃e post suam ab hoc seculo migrationem haud aliter atq; cæteri, p aliquot annorum millia, fuerat è cœlis exclusus. Rom. 4

OECO. Tantũ obscuriora illis, manifestiora nobis sunt sacrã. D

ROF. Si nihil interest inter nr̃a & illorũ sacrã p̃ter hoc q nr̃a sunt manifestiora, Vbi erit illud Pauli? Omnia in figura contingebãt illis, & istud, umbrã habẽs lex futurorũ bonorũ, non ipsam imaginem rerũ. Si Iudæis collata sacrã figuræ fuerãt & umbræ nr̃orum nr̃a certe plusculũ aliquid soliditatis habeãt oportet, q̃ illorũ sacrã. Cæterũ si non extaret uerũ Chri corpus in eucharistiæ sacro, nõ uideo (q̃d & crebri' dicere cogor) qua in re manifesti' esset hoc sacrm̃ q̃ paschalis agni. Nam agnus ille iugulatus & assus, longe maiorẽ habet energiam in rep̃sentãdo Chri mortẽ & passionẽ, q̃ panis & uini spectaculũ. Essent etiã quædam ex illis sacramẽtis p̃cellentiora, q̃ sit hoc eucharistiæ sacrm̃. Manna certe, nemo est q negabit, longe præstare, quandoquidem in eo tot ,pdigiosa miracula fuerant, uti superius ostendimus, quorum (si tibi credimus) nec unum quidem est in eucharistia. 1. Corũ. 10. Hebr. 10 Lib. 1. ca. 12, D

OECO. Nobis qdẽ manifestat' est Chr̃us: panis aũt nr̃ agno illorũ spũaliũ nõ est p̃ciosior: p̃terea nõ magis p̃dicandus. E

ROF. Impudentissimũ os tuum nunq̃ nõ mentit. Si nõ sit eucharistia p̃ciosior illorũ agno, frustra Chr̃us, posteaq̃ cũ discipulis Eucharistia p̃ciosior agno paschali.

Matth.26 uetus illud pascha comedisset sub specie panis. Nam si panis ipse ni
Luce.22 hil aliud esset, q̃ figura & monumētū corpis Chri. Hoc (ut dixim9)
multo illustri9 prestitit ille paschalis agn9. Quamobrē nihil omnino
causæ reddi pt, cur hoc recēs ĩstituisset pascha, aut cur tāto affectu
cōcupiuisset, ipsum edere cum Apostolis suis, si nihilo maioris in
se præstātię contineret, imò hoc ipsum ꝙ adeo flagrasset una cum
Aplis hoc nouū edere pascha, planè conuincit, istud longe pcelle
re. Quare pspicuū est, id falsissimū esse, q̊d dicis, eucharistiā nostrā
illoꝝ agno non esse pciosiorē, neq3 magis prædicandā. Vbi (pcor)
legis in toto ueteri instrumēto de quoquā fuisse sumptā ultionem
j.Cor.jj ꝙ agni illi9 carnes in peccato mortali existens, comedisset. De eu
charistia uero legis, ꝙ qui edit & bibit indigne, iudiciū sibi mādu
cat & bibit, non dijudicās corpus dñi. Cur istud quæso potius in
termiaret ppter esum eucharistiæ, q̃ ppter agni comestionē, quū
esset agnus, tua sentētia, nihilominus corpus dñi, q̃ eucharistia sit.
Nam utrunq3 tibi corpis ipsius figura sola putat. Sed & ubi legis p
pter agni esum, quanq̃ unq̃ imbecillem, aut inualidū factū, aut in
j.Cor.jj terijsse? De eucharistia uero legis apud Paulū, ppter eius indignā
Exo.12. sumptionem, multos factos imbecilles, & inualidos & dormijsse
complures. Nec mihi iā obijcias, mortis comminationē illis factā,
Fermētum significat peccatum qui fermēto simul cum agno uescerent. Nā istud p nobis facit nō
mediocriter. Sicut ei agn9 ipse figura fuerat corpis Chri, ita fermē
tū q̊q3 figura est peccati mortalis. Quocirca ꝙ prohibitū fuerit fer
mentum in esu agni, planè significat, phibitū nobis peccatū mor
tale, dum ipso corpore uescimur.

F OECO. Neq3 pr̄iarchis, fideles nr̄i, beatiores sunt, q̊s æquauit
fides, nō reddunt inferiores sacr̄a. Sicut ad Marcellinū Augustin9
scripsit: Homini acuto suffecerit alijs sacramētis prænunciari Chri
stum, quum uentur9 esset, alijs quum uenisset, annunciari oportu
isse: sicut modo loquentes idipsum diuersitas reꝝ compulit etiam
uerba mutare. Siquidē aliud est prænunciari, aliud annunciari, ali
ud quum uenisset, aliud quum uenturus esset.

ROF. Non inficior quosdā ex pr̄tarchis fide multos Chr̄iano
rum pcelluisse. At ex eo nō consequit, ut nostri, sacramētis à Chr̄o
traditis, nihilo nūc sint beatiores q̃ tum fuerāt, ipsi patres. Nec hoc
sensit Augustinus, neq3 uerba quę citas, illud cōprobāt. Sic eīn ad

Mar

Augustin⁹ ad Marcellinum

Marcellinum Augustinus scribit: Quispiã fortassis expectet cau-
sas à nobis ipsi⁹ mutationis accipere, quod ipse nosti, q̄ prolixi sit ne-
gocij. Veruntñ breuiter dici potest, ꝙ homini acuto fortasse suffe-
cerit &c̄. Ecce fatet diuersa sacra nobis & Iudæis fuisse tradita. Ve-
rũ ratõis reddendæ ꝓuinciã, cur ita factũ sit, declinat. Putat tamen
hoc homini acuto forte suffecturũ, ꝙ alijs sacramentis prænunciari
Christum oportuit, quum uenturus esset, alijs annunciari, quum
uenisset. At quis non perspicit ex hoc inferri non posse, nostra sa-
cramenta non fuisse Iudæorũ sacramentis potiora, præsertim cum
in alijs plerisq; locis idem Augustinus docet nostra longe præcel-
lere. Q. si nostra sacramenta, Iudæorum præstent sacramentis, nõ
possunt non in hoc inferiores nobis esse, tametsi fide quidam eorũ
fuissent superiores.

Augustinus sentit nostra sacraametna potiora antiquis

¶ Fraus eius in citando Augustino detegitur, quo diluci-
dũ fit, nihil ei suffragari testimoniũ ipsius. Ca. XXVIII.

OECO.

Acit ad hoc & aliud Augustini testimoniũ, in libello
de utilitate agẽdæ pœnitẽtiæ: Manducauerũt (inquit)
mãna, & mortui sunt. Id ẽ, mãna q̄d mãducauerĩt, nõ il-
los potuit de morte liberare, nõ quia ipsum mãna mors
ei fuit, sed quia à morte nõ liberauit. Ille em̃ liberaturus erat à mor-
te, q p mãna figurabat: Ego sum (inqt) panis uiuus, q de cęlo descẽ
ROF. Nihil om̃ino ꝓ te facit is locus, id (di. Hæc August.
q̄d dilucidũ erit, si uerba quæ proxime antecedũt haud fraudulẽter — Augustinus.
subticuisses. Sic em̃ habet Augustin⁹: Manna de cœlo aperte ab
ipso dño exponit. Patres uestri mãducauerũt (inqt) mãna in here- — Iohan. 6
mo, & mortui sunt. Quãdo enim uiuerent, figura em̃ p̄nunciare ui-
tam posset, uita esse non posset. His uerbis Augustin⁹ continenter
subnectit, ea quæ tu nũc memorasti. Manducauerũt (inquit) man-
na & mortui sunt. i. manna quod mãducauerũt non potuit illos à
morte liberare &c̄. Intelligis ex prioribus illis uerbis causam, qua-
re nõ potuit liberare. Nimirũ, quia fuerat figura sola: figura (inqt)
p̄nunciare uitã posset, uita esse nõ posset. At id q̄d p mãna figura-
bat à morte liberauit. Nẽpe Chr̃s in eucharistia. Nã ip̃e ẽ panis ui-
uus q de cœlo descendit. Ac propterea dixit Augustinus, quæ tu
sil̃r omisisti, de cœlo certe manna ueniebat. Attẽde quẽ figurabat.
Ego sum (inquit) panis uiuus qui de cœlo descendi. Quod autem — Iohan. 6

Augustinus per panem intelligit Christum.

Augustinus per hunc panē, Christum in eucharistia uoluit intelligi. palàm est in lib. quæstionū ueteris & noui testamēti, quæst. 95. Manna (inquit) typus est escæ spūalis, quæ resurrectiōe dñi ueritas facta est in eucharistiæ mysterio. Qñ igit manna typus est & figura escæ spūalis, cui⁹ ueritas est in eucharistiæ mysterio, palàm est prædicta uerba non solum non suffragari tibi, uerumetiam penitus euertere quod moliris.

B OECOL. An non & idem de nobis dicere licebit, quod sacramentali pane quem manducamus, à morte non liberamur, sed ab illo, qui per panem significatur.

j. Cor. jj

ROF. Absit ut quis fidelis unq̄ id dixerit. Nam sicut Paul⁹ ait de indigne sumentibus, ꝙ iudiciū sibi manducāt & bibūt, ita ꝑ locum à cōtrario sensu, his qui digne sumūt, intelligit administrari uitam. Id q̊d ex Augustino, quem toties in tuæ causæ iacturā citas, manifestū erit. Nā lib. j. de peccatoꝝ meritis & remissione, ca. 24. laudat Punicos, qui baptismū nihil aliud, q̄ salutē, et sacr̄m corpis dñi nihil aliud q̄ uitam uocāt, dicitq; se existimare nō aliunde, nisi ex antiqua & ap̄lica traditione id ꝓuenisse, qua ecclesiæ Chr̄i insitum tenēt, ꝙ p̄ter baptismū & partitionem dñicæ mēsæ nō solum nō ad regnū dei, sed nec ad salutē & uitā æternā posse quenq̄ hominum ꝓuenire. Quod & ꝓfecto nobis annotatione dignissimū ē. Subinde, his scripturis ista confirmat. Sed q̊d ad rem nr̄am pertinet, ꝓ sacr̄o corpis dñi (ꝙ uita sit) hæc adducit. Quid aliud (inquit) qui sacr̄m mensæ dñicæ uitā uocāt intelligunt, nisi quod dictū ē est. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Et panis quē ego dedero, caro mea est, ꝓ seculi uita. Et si non mādducaueritis carnem filij hominis & sanguinē biberitis, non habebitis uitā in uobis. Hæc Augustinus. Ex quib⁹ uerbis, apertū est illū sensisse sacr̄m eucharistiam p̄stare uitā. In cōmētarijs itē sup Ioh. ca. 6. sic ait: Hic ē panis q de cęlo descēdit, hūc panē significauit māna, hūc panē significauit altare dei, sacr̄a illa, fuer̄t. In signis diuersa sūt, sʒ i re q̄ significat paria. Vt hic exultas Oecolā. Sed audi, q̄ paulop⁹ sequūt. De cęlo descēdit & māna, sed māna umbra erat. Iste ueritas ē. Si qs māducauerit ex hoc pane, uiuet in æternū. Et panis quē ego dabo, caro mea est, ꝓ mūdi uita. Hic uides, licet paria fuerint māna & sacr̄m altaris in remoto signo, tn̄ longe differunt inter se, ꝙ māna tantū umbra sit, hoc

Punici eucharistiā uitā uocant

Iohan. 3

Iohan. 6

Eucharistia p̄stat uitam secundum Augustinum

Iohan. 6.

Manna & eucharistia differunt.

hoc aūt sacrm ueritatē corpis in se cōtinet. Rursum li. I. ad Cresco
nium grāmaticū, cap. 25. sic ait: Quid de ipo corpe & sanguine dñi
unico sacrificio p salute nra, q̄uis ipse dñs dicat: Nisi quis māduca Iohan. 6
uerit carnem meā, & biberit sanguinē meū, non habebit in se uitā?
Nōne idem Aplus docet etiā hoc pniciosum male utentib⁹ fieri, I. Cor. II
qnū dicit: Quicunq; māducauerit panē, & biberit calicē dñi indi-
gne, reus erit corpis & sanguinis dñi? Quid his uerbis aliud docet
Augustin⁹, q̄ q̃ digne cōicantes huic sacro uitam accipiūt, q uero
indigne mortē. Et sanè cōplures alios eiusmodi locos ex Augusti
no liceret adducere, nisi nimia plixitate uererer tędiū inferre lecto
ri. Sed abūde liquet ex his, hoc sacrm, Augustini snia, pie sumētib⁹
pstare uitā. Quare multū interest inter māna, q̄d nisi quædā umbra
fuerat, nec uitam pstitit, & hoc sacrm, quod rem ipsam in se com-
plectit, nempe Chrm, authorem & fontem uitæ.

OECO. Sed audiam⁹, quid mox subdat ad hęc: Eundē (inquit C
Augustin⁹) cibū spūalem māducauerūt. Quid est eundē, nisi quia
eum, quē māducam⁹ & nos. Et paulo post: Suffecerat ut diceret, ci
bum spūalem māducauerūt: eundē inquit. Eundē nō inuenio, qūo
intelligā, nisi eum quē manducamus & nos. Quid ergo (ait aliquis)
hoc erat māna illud, q̄d ego nunc accipio. Ergo nihil modo uenit,
si ante iam fuit? ergo euacuatū est scādalū crucis? qūo ergo eundē,
nisi quia reddit spūalem. Nam qui māna illud sic acceperūt, ut tan-
tummodo indigentiæ suæ corpali satisfieri putarēt, & uentrē suū
pasci, nō mentē, nihil magnū māducauerūt, factū est satis eorꝝ in-
digentiæ. Alios deus pauit, alijs aliquid nunciauit. Hi tales & cibū
corpalem māducauerunt, nō cibū spūalem. Quos ergo dicit, pres
nros eundē cibū spūalem māducasse, q̄s putam⁹ fres, nisi eos qui ue
re pres nri fuerūt, imò pres nri nō fuerunt, sed sunt: oīes illi uiuūt.
Sicut em quibusdā infidelib⁹ dicit dñs: Patres uestri māducauerūt
māna in eremo, & mortui sunt. Quid est em, pres uestri, nisi q̄s infi-
delitate imitamini, quorꝝ uias nō credēdo, & deo resistēdo sectami
ni. Et iterꝝ nō mlto iferi⁹. Sicut ergo hoc loco pres nri māducauert
māna in eremo, & mortui sunt: nō em intellexerūt q̄d māducaue
runt. Itaq; nō intelligētes, cibū nō nisi corpalem acceperūt. Sic &
Aplus dicit: Patres nostros nō patres infideliū, nō patres impiorꝝ,
māducantes & morientes, sed pres nostros, patres fideliū, spūalē ci

 bum

bum manducasse, & ideo eundem. Erant enim ibi, qui quod manducabant, intelligebant. Erant ibi, quibus plus Christus in corde, quam manna in ore. Quid de illis loquemur? Inde erat primitus ipse Moyses famulus dei, fidelis in tota domo his, sciens quod despensaret, & quia illo tempore ita dispensari debuerunt.

Veteres atque Christiani diversimode edebant Christum.

ROF. Nec ista quicquam tibi suffragant. Verum utique Paulus & Augustinus quoque dixerunt, affirmantes patres illos (quotquot uere crediddissent manna figuram esse Christi) Christum itidem edisse, quem edimus nos. Nam quisquis uere credit, licet non edat corporaliter, edit tamen spiritualiter, tam pro hoc tempore gratiæ, quam pro tempore legis illius. Cæterum non pari gradu Christum edit, qui credit solum in eucharistia Christum esse & qui credens etiam ore uescit. Nam ille fide duntaxat edit, is uero tam fide, quam corporaliter. Sic & fideles patres tametsi credentes edissent Christum, hoc sola fide fecerunt, non oris item sumptione, quemadmodum nos. Neque enim manna, quod comederunt, Christi corpus in se continebat, sed fuit figura duntaxat futuri corporis, quod nondum erat, quæ figura nec uitam præstare potuit. Sacramentum autem nostrum uerum Christi corpus complectit, & uitam præstat. Quamobrem, licet eundem Christum illi comederint, non tamen prorsus omni modo, quo nos. Nos enim haud sola fide, quemadmodum illi, uerum etiam ipsam corporis ueritatem ore sumimus, & diglutientes uescimur, ad ingentem & corporis & animi consolationem.

D OECO. Non illis, satis euidenter Augustinus docuit: Patres, quantum ad rationem sacramentorum attinet, nobis non inferiores.

Augustinus.

ROF. Nequaquam, quod & ipse, nisi malicia tuos oculos excecasset, aperte potuisses ex eodem libro deprehendere. Primum, ubi dicit in his ipsis uerbis, quæ recensuisti. Sic enim & ipse commemoras obiectum fuisse.

Gala. 5.

Quid ergo ait aliquis, hoc erat manna, illud quod ego iam accipio. Ergo nihil modo uenit, si ante iam fuit. Ergo euacuatum est scandalum crucis. Ex hac obiectione, si non planè cæcus sis, discere potes Augustinum sensisse aliud quiddam in nostro sacro esse, quam fuerat in manna. Sed expendamus solutionem. Quomodo ergo inquit eundem, nisi quia addit spiritualem. Perinde ac si dixisset: Eundem spiritualem Christum ederunt illi, sed nondum carne uelatum, sicut & nos. Continenter subdit: Nam qui manna illud sic acceperunt, ut tantummodo indigentiæ suæ corporali satisfieri putarent, & uentrem suum pasci, non mentem, nihil magnum manducarunt.

Ecce quid de manna dicit. Non ita de nostro dixisset sacramento. Nam qui sacr̃m nostrũ quouis modo comederit, rem utiq; magnã edit, sed ad perniciẽ suã edit, si non dijudicet ibi corpus dñi. Nihil ergo magnũ ederunt. qui manna uelut cibũ cõem ederunt, neq; pnicie ederunt, non diiudicantes in eo figuram corpis dñi: fuit enĩ usitatissimus illi populo cibus. Quamobrem & subijcit Augustinus, factum est satis eorũ indigentiæ. Alios deus pauit, alijs aliquid nunciauit, hi tales & cibũ corporalem mãducauerunt, nõ cibũ spiritualem. Ecce qui mãna ceu cõem cibũ ederunt, ita famem depulerunt, & indigentiæ suæ fecerunt satis, ueruntamen quia non crediderunt id quod p manna prænunciabat, hoc est Christum edendum in sacr̃o nostro, cibum illum spiritalem nequaq̃ comederunt. Potuisti & hoc ipsum dilucidius ex alijs, quæ subdole prætermiseras, deprehendisse, Cuiusmodi & istud est, ubi de mãna loquit: Figura (inquit) prenũciare uitã posset, uita esse non posset. Et rursum Sicut ille de Iesu uanè loquit, nõ uerus Iesus, nec illa terra pmissionis uera, sed figurata, ita mãna nõ cibus uere cœlestis, sed figuratus, ita petra illa, nõ uere Chr̃us, sed figuratus, & sic oĩa. Accedit his quũ de Iudæis resipiscẽtibus loquit. Tunc (inquit) eis Petrus annũciauit eũ colendũ, quẽ crucifixerũt, ut eis iam sanguinẽ nossent bibere credẽtes, quẽ fuderãt seuiẽtes. Hęc atq; alia potuit Oecolampadius in eodem legisse libro, qbus dilucide mentẽ Augustini perspexisset, longe aliam fuisse, q̃ ille comminiscit. Acto. 2. 4.

¶ Citat pro sua parte Augustini testimoniũ, vbi clarissime iugulat eum Augustinus. Ca. XXIX.

OECO. A

ET pspicuũ est, qd sibi uelit alio loco, dicẽs: Sacr̃a nouæ legis salubriora, & fœliciora his, quę in ueteri lege, eo q̃ illa pmittant, hæc dẽt: nõ q̃ eã uim habeãt, ut pstẽt p se salutẽ, & cã salutis in sacr̃is possideat, sed q̃ indicẽt manifestũ, nõ iã cũ pr̃ibus expectandũ.

ROF. O mentem insanissimã. Vix potuit Augustinus aptioribus uerbis p̃eminentiã sacramẽtorũ nostrorũ extulisse, q̃ in hoc ipso loco, quẽ iam citauit Oecolãpadius: & tñ impudenter, & planè cõtra capillos (ut aiunt) Augustini uerba detorquet. Sed non grauabor Augustini uerba subscribere. Oportune (inquit) nõ ex nostra, sed ex dei dispensatione factũ est, ut modo audirem⁹ ex euãgelio. Augustinus.

Quia

Iohan.1 Quia lex per Moysen data est, gratia & ueritas ꝑ Iesum Christum facta est. Si eñ discernim⁹ duo testaměta, uetus & nouũ, non sunt
Exo.20 eadẽ sacraměta, nec eadẽ ꝓmissa, eadẽ tñ pleraq; ꝓcepta. Nã nõ occides: nõ mœchaberis: nõ furaberis: honora patrẽ & matrẽ: nõ falsum testimoniũ dixeris: nõ cõcupisces res proximi tui: & nõ cõcupisces uxorẽ proximi tui, & nobis ꝓceptũ est: & quisquis ea nõ obseruauerit, deuiat: nec oĩno dignus est, qui accipere mereať mon
Psalm.14. tem sanctũ dei, de quo dictũ est: Quis habitabit in tabernaculo tuo aut qs requiescet in mõte sancto tuo? Innocẽs manib⁹ & mũdo corde. Hęc dicim⁹ fratres charissimi, ut oẽs de nouo testaměto discatis, nõ inhærere terrenis, sed cęlestia adipisci. Discussa ergo ꝓcepta aut oĩa eadẽ iueniunť, aut uix aliqua in euangelio, quæ non dicta sint à ꝓphetis. Præcepta eadẽ, sacraměta nõ eadem, ꝓmissa non eadẽ. Videam⁹ quare ꝓcepta eadẽ, quia secũdum hæc, deo seruire debemus. Sacraměta nõ eadẽ, quia alia sunt sacraměta dantia salutem, alia ꝓmittětia saluatorem. Sacraměta noui testaměti dãt salutem: sacraměta ueteris testaměti ꝓmiserũt saluatorẽ. Hactenꝰ Augustin⁹: Vbi quis nõ uidit apertissimã impudentiã tuã Oecolãpadi, q uerba tam ꝑspicua moliris obscurare, & in tuũ sensum repugnãtia trahere. Quid eñ dilucidi⁹ aduersum hæresim tuã dici potest, q̃ ꝙ alia sint sacr̃a dãtia salutẽ: alia ꝓmittětia saluatorẽ, & ꝙ sacr̃a noui testaměti dãt salutẽ: sacr̃a ueteris testaměti ꝓmittũt saluatorẽ. Si nihil unq̃ aliud hac de re dixisset Augustin⁹, nemo tã stupid⁹ est ut ex his nõ intelligat qd de hoc sacraměto pater ille senserit. Sed & continěter subdit: Quũ ergo iam teneas promissa, qd quæris promittẽtia, saluatorẽ iam habẽs? Hęc dico, teneas promissa, nõ ꝙ iam acceperim⁹ uitã æternã, sed quia iam uenit Christ⁹, qui ꝑ prophetas ꝓnunciabať. Mutata sunt sacraměta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, fœliciora. Hactenꝰ ille. Cæteꝝ ut mãnæ cõferamus eucharistiã, quo modo uel salubri⁹, aut fœlici⁹ dici queat hoc sacramẽ tum, si tñ hic solus panis fuerit, & nõ Christ⁹ ipse sub specie panis, quũ in mãna tot (ut ante docuimus) & tam insignia fuissent miracula, Sequiť adhuc in eodẽ prologo. 73 psalmi. Nunquid qñ puero danť quædã puerilia ludicra, qbus puerilis anim⁹ auoceť, propterea grãdescěti nõ excutiunť è manib⁹, ut aliqd iam utili⁹ tractet, q̃d grandẽ decet? Non ergo, quia illa quasi ludicra pueroꝝ, deus ꝑ nouum

Marginal notes: Pręcepta utriusq; legis eadem. Sacramenta utriusq; legis diuersa. — Augustin⁹ in prologo Psalm.73. — Li.1. ca.12.D Li.1.ca.27.D

uum testamentum excussit de manibus filiorum, ut aliquid utilius daret grādescentibus, propterea priora illa nō ipse dedisse putādus est. Hæc ille. Ecce priora ueteris testamēti sacra, quasi puerorum ludicra uocat. Quāobrem & longe potiora censet ea quæ sunt noui testamēti. Et quare potiora? Nimirum, quod illa promittāt solum, ista pstent salutem. Non solum quod indicent Chrm (ut contēdit Oecolampadi⁹) sed quod gra sancti spūs infallibiliter adsit cunctis, qui digne suscipiunt ea, quoties administrantur. At imprimis hoc prestat eucharistiæ sacrm, quod uere salutis fontē: nempe Chrm, in se cōplectatur.

OECO. Vnde in finitiōe sacramēti qn dicit: Sacrm est sacræ rei signū, ita ut imaginē gerat, & causa existat. Causa nō ad efficientiā, sed ad significātiæ euidentiam referri debet. B

ROF. Aberras Oecolāpadi. Neque enim ad significātiæ euidētiā causa refert, sed ad efficaciā: alioqui supuacanea foret ea particula. Et causa existit. Nam ex eo quod dixit, ut imaginē gerat, significātiæ rō satis exprimit. Est igit sacrm nobis infallibile quoddā organū diuinæ efficientiæ. Operat etem diuina uirtus infallibiliter grām in cunctis digne suscipiētib⁹, quoties hæc sacra (ut dixim⁹) administrātur. Propter quod & nō solū signa sunt euidētia, uerumetiā efficacia. Vos tn hæretici, q totū qdem fidei tribuitis, nihil aūt sacrorum efficaciæ, dicitis ea esse signa dūtaxat. At hoc q̄ sit aperte falsum, paucis ondam. Constat nō omes Chrianos fidē habere tantā, quæ sufficiat ad salutē. Alioqui saluarent omes: Veniat igit quispiā talis ad baptismū: Credat Chrm dixisse: Qui crediderit & baptizatus fuerit salu⁹ erit. Sed credat (inq̄) istud tenuiter, nō plene: neque formata fide: sis tāetsi fidē habeat, que de se nō sufficiat ad salutē: baptizat⁹ tn haud dubie grām salutis assecutus est. Et qua rōne? Certe nō propter fidē, quæ manca fuerat, sed propter eā fidē una cum baptismo. Astitit enim ex pacto Chrus ministerio baptismi, per quod sacrm ceu per organū quoddā grām infudit: qua fides illa prius informis iā formata reddit. Atque hoc est quod dicim⁹ grām per sacrm efficaciter pstari, nō significāter solū. Cæterum in hoc preminet eucharistia cæteris sacris, quod ista nunq̄ sunt, nisi dū cōficiunt. Verum eucharistia posteaq̄ cōficit, adhuc manet: Et qm ipsa q̄diu manet, habet itra se uerum corp⁹ Chri, unde uita salusque scaturit abūdāter, certū est hoc sacrm nō solū esse signū efficax, ut cætera: uerumetiā efficaciā in se realiter cōtinere.

Effectus sacramenti

Vide doct. 4. sententiarum, distinctiōe pria.

Sacramenta nō sunt signa tantum

Mar. 16

Eucharistia pstat aliis sacramentis.

C OECO. Interim tñ animaduerte, quãdo patres dicunt. Sacr̃a nouæ legis præstare salutẽ, respicere eos ad Chr̃m ipsum incarnatum uel passum, multipharia in ueteri testamẽto, p̃signatũ, qm̃ & ipse μυστήριον & sacramentũ nostrũ est, etiã si è medio tollant omnia symbola externa, quibus utit ecclesia. Quod quia attẽdere plærique non curarunt, fœde nonnunq̃ sunt lapsi.

Sacramenta habent uirtutem ex institutione Christi.

ROF. Non est dubiũ, quin ad Chr̃m, salutis om̃is fontẽ respiciãt patres, quoties asserunt sacr̃a nouæ legis conferre salutẽ. Nam Chr̃i uirtus illis adest infallibiliter, ut si digne suscipiãtur, præstatur haud dubie gratia. Non enim ex seipsis hoc habent, sed ex institutione Christi. Neque Christus unquàm instituisset ea, nisi perspexisset ea cum primis ecclesię suæ fuisse necessaria. Aequum est igitur ut Christo cuncti obtemperemus, & tui dogmatis insani, uitemus peruersitatem, qui Christũ doces sine his abunde sufficere Christianis quasi hæc inutiliter & citra fructum, ab ipso tradita fuissent. Neque inficiamur Christum sine his suã grãm conferre, quum ipse liberrimus sit, & nõ ad unũ astrictus modũ suę gratię conferendæ. Cæterum quum non certo constet de fide cuiusque, quãdoquidẽ & pessimi se testãtur habere fidem, pfecto citra susceptionẽ sacramẽtorum, nulla põt esse gratiæ certitudo, ppter q̃d & Christus quum de fide locutus esset, adiecit etiã sacramentũ: Qui crediderit (inquit) & baptizatus fuerit, saluus erit. Accedat baptismus fidei, & tũc haud dubie præstat salutis gr̃a. Non q̄ existat in baptism[illegible]tus quædã efficiens gratiam, sed q̄ Christi uirtus assistat, ex pacto grãm præstans, quoties hoc sacramentũ rite suscipitur. Patres igitur qui rem istã attendere curarunt, neutiquàm in errores lapsi sunt, sed uos qui ista negligitis fœdissime corruistis.

Mar. 16

Vide hic doctores super quartũ sententiarum.

D OECOL. Et uide, an non hoc & in eucharistia contigerit, id quod mihi uerisimile est.

ROF. Egregia scilicet argumentatio. Mihi uerisimile est. Si quicquid tibi uerisimile uisum fuerit, protinus esset recipiendũ, iam scio de Christianorum salute penitus actum esset.

E OECO. Dicentes eñ pij, Christũ ipm cibũ animarum suarum, & sacramentũ illud oim seculorum, non externũ panẽ, occasionem dederunt simplicioribus, Christum in ipso pane realiter (ut aiunt) esse & panis substantiam fieri Christi corpus.

Roffen

ROF. Si nihil aliud dixissent, q̃ q̀ tu recenses, fieri potuit, ut simpliciores inde sumpsissent occasionẽ errãdi. Sed quum unanimi ter om̃es affirmarint Chr̃m in hoc sacr̃o uere cõtineri, pp̃lusq; ita constãter hactenus crediderit, q̃uo posset hoc erroneũ existimari nisi uelis impudenter asserere totã ecclesiã aberrasse? Sed & cõplu res eorum, publicis cõcionibus ad pp̃lm habitis, apte docuerũt, panẽ in corpus Chr̃i mutatũ esse, quemadmodũ in Chrysostomo nõ raro legimus. Quo factũ est, ut in cõcilio Lateranensi decretũ sit, ut credat panis in corpus trãssubstantiari. Panis in corpus transsubstantiatur

¶ Idem de Chrysostomo facit, cuius eodem loco testimonia plurima rem nostram apertissime confirmant. Ca.XXX.

OECOL. A Inualuit postea pnicio sus error, scriptoribus luxuria uerborum magnificentiã rei astãtib⁹, nũc trãselementationẽ, nũc uersionẽ uocare audentibus, q̃d crassiores capere non potuerunt, sua somnia fingentes.

ROF. Tibi uidet error, qui præ cæteris om̃ibus erras ipse maxime: nimirum excæcatus, & in reprobã datus mentẽ, ne cernere que as quod est uerissimũ. Vtcũq; fuerat, errare nõ põt sp̃us, qui iuxta Chr̃i pollicitationẽ suggessit patribus huius rei ueritatẽ. Errare põt ipse Chr̃us, qui constãter asserebat hoc q̃d ipse porrexit Ap̃lis, fuisse corpus suũ. Et qui fieri põt ut patres om̃es errassent, quũ in ipsis & Chr̃us & Chr̃i sp̃us locuti sint. Apage sis hæretice: Nõ errat ecclesia quę tã Chr̃m, q̃ eius sp̃m. pñtes ad finem usq; seculi (si Chr̃o credimus) habitura sit. Amẽtissimi sunt qui tibi fidũt, quũ adeo dissentias ab ecclesia, quæ sanctorum patrũ dogmata sequit, per quos & Chr̃s & sp̃us ei⁹ loquẽtes erudierũt ecclesiã, in om̃i ueritate necessaria ad salutem. Quare nihil præter mera somnia tua, merasq; phreneses, & mendacissima commenta nobis fingis? Rom.1. Iohan.14 Mat.26 Lucę.22 1.Pet.1 Matth.28

B OECO. Q̃uo & illud in sermone q̃dã Chrysostomi, aduersus eos q hora terribilis mẽsæ mysticæ in uaniloquis cõuẽticulis occupati sunt. Quid facis hõ, inquit: Non p̃misisti sacerdoti qui dixit: Sursum mentem & corda. Et dixisti: Habemus ad dñm? Non reuereris & erubescis. Et illa ipsa hora mẽdax inueniris. Papę: Mensa mysterijs instructa ẽ, & agnus dei pro te immolat. Sacerdos p̃ te angit, ignis sp̃ũalis ex sacra mẽsa refluit, seraphin astãt sex alis faciẽ dei regẽtes; oẽs incorporeæ uirtutes p̃ te, cum sacerdote interce-

 dunt,

dunt. Ignis spiritualis è cœlo descendit, sanguis in cratere, in tuã purificationẽ, ex immaculato latere haustus ẽ. Et nõ erubescis, reuereris, & cõfunderis, neq; deũ ꝓpitiũ tibi facis. Non conscia tua te iudicat, ò homo. Centũ sexagintaoćto horas habente hebdomada, unã & solã horã sibiipsi segregauit deus, & hãc in opera secularia, & in ridicula, & in cõuenticula insumis? cum qua postea fiducia ad mysteria accedes? O q̃ polluta conscia. Num si stercus manib⁹ haberes, auderes appropiare fimbriæ regis? Minime. Num uides panẽ? num uinũ? num sicut reliqui cibi in secessum uadũt? Absit, ne sic cogites. Quẽadmodũ eñ sicera igni adhibita, illi assimilaṫ, nihil substãtiæ remanet, nihil sup̃flui, sic & hic puta mysteria cõsumi à corpis substãtia. ꝓpter q̃d & accedentes ne putetis, q̃d accipiatis diuinũ corpus ab homine, sed ab ipsis Seraphin ignẽ quẽ. s. Esaias forcipe uidit eos accipere. Reputate salutarẽ sanguinẽ, qua si è diuino & impolluto latere effluere, & ita approximãtes, puris labijs accipite. Hæc in quodã sermone Chrysostomi. Cui nõ absimilia, & Roman⁹ Gregori⁹ dicit: At si q̃s hebetior illa legit, statim iurabit & Chrysostomũ cõsentire, non attendens q̃uo loquaṫ.

Chrysostom⁹ credit corpus Christi in eucharistia

ROF. Quis nõ hic planè cernit te traditũ in mentẽ reprobã, q̃ negas hoc loco sensisse Chrysostomũ, uer; Christi corpus & sanguinẽ in eucharistia cõtineri. Non eñ potuit rem uerbis efficacioribus explicasse. Et hæc ad pp̃lm dixit, ad hũc modũ Christi gregem sibi sub animæ suæ periculo cõmendatũ instruxit. Longe sp̃ alibi Chrysostomus abfuit à mendacio, uer; hic modis oĩbus caruisse debuit, ubi plębẽ suæ fidei curæq; cõmissam, erudijt Hic certe nunq̃ hmõi ꝓtulisset, nisi planè sensisset in hoc sacramẽto Christum uere cõtineri. Neq; istud uno dũtaxat loco docuit, sed ubiq; quoties de eucharistia sermo incidit, ut nemo nisi mẽte captus, negare possit eum ita uere sensisse. Q; si tua eruditio diuersum iudicet, ego iurare ausim, tuã istã eruditionem tandem in altissimum gehennæ puteum, te demersuram.

C OECO. Q; si ita ĩterpretari cõtenderit, quid faciet ex sacerdote, & ministris, & altari, & igni, & calice? Nonne illos mutabit in Christũ: istos, in Seraphin: ignem, in spiritũ sanćtũ: calicẽ, in latus Christi? Sed de hoc non contendit, & diaconi uere diaconi, & non Seraphin esse, salua significatione concedunt. In solis pane & ui-

no controuersia fine caret, & præter significantiam exiguntur miracula supra modum stupenda & incredibilia.

ROF. Impudenter, etiã admisces mendacia quæ non dixit hic Chrysostom⁹. Nõ em̃ hic sacerdotẽ Chr̃m facit, sed dicit sacerdotẽ ꝓ improbis angi. Neq; ministris hic mutat in Seraphin, sed astare dicit Seraphin, sex alis tegentes faciẽ dei. An tu putas diaconos tegere faciẽ dei? Asserit & om̃es incorporeas uirtutes, ꝓ nobis cũ sacerdote orare. Sed & de igne non corporeo, sed sp̃uali loquitur. Ignis (inq̃t) sp̃ualis ex sacra mensa refluit. Et rursum: Ignis spiritualis è cœlo descendit. Neq; calicẽ hic in Chr̃i latus uerti docuit, ut tu falso cõminisceris, sed sic bibendum admonet, quasi biberes ex Chr̃i latere. Reputate (inq̃t) salutarem sanguinẽ, quasi ex diuino & impolluto latere effluere, & ita appropinquãtes puris labijs accipite. Sed & uerba quæ paulo superi⁹ dixit, nõ sunt prorsus p̃tereũda. Num uides (inquit) panẽ, num uinũ? Num sicut reliqui cibi in secessum uadũt? Absit, ne sic cogites. Sed quemadmodũ si cæra igni adhibita illi assimilat, nihil substãtiæ remanet, nihil sup̄fluit. Sic & hic puta mysteria cõsumi à corp̄is substãtia. Consumit ergo substãtia panis & uini, p̄ præsentiã corp̄is, sicut & substãtia cæræ consumit ab igne. Quãobrem & nihil relinquit substãtiæ panis, quadat in secessum. Apertissima igit sunt mẽdacia, quæ tãto patri p̃ter omnem pudorem, aut reuerentiã impingis. — *Male interpretatur Oecolampadius uerba Chrysostomi.*

D

OECO. Similes prope occurrunt locutiones, homil. 83. super Matth. ubi sacerdotẽ Chr̃m, & mensam nr̃am, mensam cœnaculi q̃d in Hierl̃m, & templũ, cœnaculũ: & pauperes, montẽ oliuaꝝ facit: & adhuc in una re ita hęremus.

ROF. Rectissime ꝑfecto Chrũs admonuit, quatenus attẽderemus nobis à falsis ꝓphetis, qui ueniunt in uestimẽtis ouiũ, quũ sint intrinsec⁹ lupi rapaces, id q̃d manifestũ est in Oecolãpadio cernere. Nã si quis uultus & sermonis ipsius grauitatẽ aspexerit, ut hi fatent, qui hoĩem conspicati sunt, putabit eum ingẽti sanctimonia præditũ esse. Veꝝ istæ sanctimoniæ p̃textus, & forinseca species, ouilla pellis ẽ, sub qua delitescit lupina rapacitas, ad deuorandum Chr̃i gregẽ. Nã is libellus manifestat ip̄m esse ueꝝ lupũ, & nihil aliud moliri, q̃ p̄niciẽ animaꝝ, legat q̃squis uelit Homil. 83. Chrysostomi sup̄ Matth. quã hic citat Oecolãpadi⁹, & p̄spicue cernet, — *Matth. 7.*

Causa institutiõis eucharistiæ.

quid sibi uelit Chrysostomus. Nos aũt inde quædã breuiter excerpemus, ex qbus dilucidũ erit, q̃d asserimus. Quærens igit̃ primũ, cur hoc passionis tp̃e Chr̃us, mysteriũ istud instituisset: rñdet, ut discamus eundẽ, etiã legẽ sanxisse ueterẽ, & oĩa quę in illa sunt, ꝑpter nouã adumbrata fuisse. Hac igit̃ de causa, ueritatem figuræ adiunxit. Ecce lector, quoniã prius edissent agnũ paschalẽ, qui figura sola Chr̃i fuerat, iam figuræ ueritatem asserit adiunxisse, & sacramentum istud instituisse, quod ipsam ueritatem cõtinebat. Propter q̃d & postea subdit: Si figura à seruitute liberauit, multo magis ueritas orbẽ terrarꝝ uindicabit. Et paulo post, præcipuã aũt solennitatem eorꝝ: nẽpe paschalis agni dissoluit, ac ad aliã eos mensam horroris plenã conuocãs, ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod ꝓ uobis franget̃ in remissionẽ peccatorꝝ. Continenter quærit, cur Apl̃i nõ expauerint corpus ipsum edere. Quomõ (inquit) turbati non fuerũt, quũ hoc audissent. Rñdet. Quia multa iam, & magna de hoc antea disseruit. Et istud certe dicit ꝑpter longũ sermonẽ, quẽ hac de re apud Capernaitas habuit. Io. 6. Rursum adijcit idem Chrysostomus. Quemadmodũ uetus testamentum pecudes & uitulos habebat, ita nouũ testamentũ, dñicum sanguinẽ. Et sicut illud in rememorationẽ miraculorꝝ, quæ in Aegypto fiebãt, ita hoc in Chr̃i memoriã fieri debere, Chr̃m iussisse docet. Cætera plurima quæ nõ minus ad rem faciunt: p̃terco, festinãs ad ea uerba, quæ nunc citauit Oecolãpadius. Ante quæ sic ipse Chrysostom⁹, ait: Non sunt humanæ uirtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit Chr̃us. Ipse nunc quoq; operat̃, ipse ꝑfecit, ministrorꝝ nos ordinẽ tenemus. Qui uero hæc sanctificat & transmutat ipse est. Ecce & hoc loco, quemadmodũ & in cæteris oĩbus Chrysostomus ipse, sui similis ẽ, sibi consentit ubiq; trãsmutationem asserens ipsius panis in corpus. Et postea subdit: Hæc eñ illa nõ alia mensa est. Hęc nulla re minor q̃ illa ẽ. Non his uerbis ĩtelligit Chrysostomus, ꝙ mensa illa, in qua primũ Chr̃us corpus suũ consecrauit, ex eĳsdẽ lapidibus construebat̃, ex quibus altare nr̃m ẽ constructum. Sed ꝙ hoc altare nr̃m, illã referebat, & ẽ paris cũ illa dignitatis, quãdoquidẽ & Chr̃m habeat pñtem, qui suũ corpus ex pane cõsecrat, & substãtiã panis in corpus transmutat. Propter quod & adiungit Chrysostomus. Non enim illã Chr̃us, hãc homo quispiam facit.

Matth. 26
Lucę. 22

Apl̃i non turbabantur ad Christi uerba

Panis trãsmutat̃ in corpus Christi scd̃m Chrisostomũ

Ex

Ex his nunc, ut in aliјs homiliјs solet, post expositum euageliũ, ad exhortationẽ ppl'i se conuertit Hortaẽ aũt, ut ppl's pccpta cõione se existimet, quasi in illo cœnaculo cum Chr̃o fuisse, & sic ut ip̃e hinc in montẽ oliuarꝝ est egressus, ita & illi ad manus pauperꝝ exeant. Nam has oliuas esse dicit plantatas in domo dei, & ab eorꝝ manibꝰ oleũ distillare guttatim asserit, quale nobis opus erit, ne cũ illis, scilicet fatuis uirginibus excludamur, quæ suis in lampadibus oleo caruerunt. Ecce lector, propter has paucas metaphoras, quibus hic usus est Chrysostomus, superiora omnia contendit Oecolampadius esse metaphorica, quod quantum à ueritate dissideat nemo sani iudiciј non dilucide perspicit.

Concionandi forma a Chrisostomo seruata.
Mat.26
Marci.14
Matth.25

¶Cyprianus vindicaẽ a suggillatõe, pariter ⁊ Oeco. arguitur optimos authores corrupisse. Ca.XXXI.

OECO.
A

Nemo offendiẽ legẽs in Cypriano ad Cęciliũ, populum adunatũ in sacramento, ꝑpter mixtionẽ aquæ, & offenduntẽ, quod post Chr̃m uinum sanguinẽ dicimus, absq; transelementatione miraculosa.

Cypriani sententia de eucharistia

ROF. De Cypriano nullus oĩno scrupus ẽ, quin ipse cęteris accesserit, p̃ribus affirmãs in eucharistia uerꝝ Chr̃i corpus & sanguinem cõtineri, panisq; substãtiã, in Chr̃i carnẽ, trãsmutari. Caterꝝ, ꝙ ais illum in ep̃la ad Cęcilium scripsisse populum adunatũ in sacramento ꝑpter admixtionẽ aquæ, neminem tñ offendi uerbis illius. Profecto sic ille scribit, ut nemo iure debeat offendi. Nam ex eius ṽbis nihil aliud accipi p̃t, q̃ ꝙ hac admixtõe, significeẽ nobis adunatio populi cum Chr̃o. Neq; eñ ullus hic metus est, ne populus in calice sit, quũ ita scribit. Qñ in calice uino aqua misceẽ, Chr̃o populus adunaẽ. Ecce adunari dicit Chr̃o populũ, hoc est adunationem istã figurari, per hoc ꝙ aqua uino misceaẽ in calice. Ipsa certe res urget, ut sic, & non aliter accipiamus. At ꝙ ais, nos tuis uerbis offendi, quũ uinum sanguinẽ affirmes, atq; istud etiã (ut dicis) post Chr̃m. Vbi (te quæso) Chr̃us hoc dixit? Si locũ indicaueris, ero tibi perpetuo seruus. Sin id nequeas, cur te non pudet toties inueniri mendacem. Cæterꝝ, esset longe tolerabilius, ut cũ Luthero quis dixerit, uinũ esse uerꝝ Chr̃i sanguinẽ, q̃ ꝙ tu dicis, uinũ nõ esse sanguinẽ, nisi tropice. Nã ille saltẽ fateẽ sanguinis in eucharistia ueritatẽ, tu penitus eximis & aufers ab ecc̃lia, tã inæstimabile præsi-

Aquæ admixtio in calice symbolum esse

Cyprianus Sed ad Cyprianũ reuertamur. Is pluribus in ea ep̃la docet aquã uino miſcendã in calice, & illã commixtionẽ ſignificare nobis adunationẽ Chr̃ianorꝝ cum Chr̃o, cuius corpus & ſanguinẽ affirmat in euchariſtia eſſe. Sic em̃ ſcribit: Nec uideri põt ſanguis eius q̃ redẽpti & uiuificati ſum⁹ eſſe in calice, qñ uinũ deſit calici, quo Chr̃i ſanguis oñdit, q ſcripturarꝝ oĩm ſacr̃o ac teſtimonio p̃dicat. Et rurſum

Pſal. 106 Heb. 9 Gene. 14 Nã qui magis ſacerdos dei ſummi, q̃ dñs nr̃ Ieſus Chr̃us, q ſacrificiũ deo pr̃i obtulit, & obtulit hoc idẽ, qđ Melchiſedech obtulerat, id ẽ, panẽ & uinũ, ſuũ ſcilicet corpus & ſanguinem.

B OECO. Heu qs ſatis deplorarit ſcriptorꝝ miſeriã, quorꝝ labores, apri & beſtiæ diſperdunt, & antidotã uenena conuertũt.

ROF. Rectiſſime dicis, at parꝝ aduertens hoc ipſum in tuum ipſius caput recidere. Deploras ſcriptorꝝ miſeriã, qui quũ tot laboribus noſtri cauſa ſuſceptis, eruditiſſimos pariter & ſanctiſſimos libros ædiderint: nunc tñ eorꝝ libri p apros & beſtias diſperdunt, & antidota uertunt in uenena. Apertiſſime profecto. Nam & tu ex apris & beſtijs, unus es oĩm truculentiſſimus, qui ſanctiſſimorꝝ iporum patrum ſcripta per falſas gloſſas, & uiolentas interpretationes fœde conſpurcatis, dilaceras, & diſperdis, ac deniq; ſaluberrimum iſtud ſacramentum, quod ab eis, ceu ſalutis antidotum unanimiter approbatum, tu perniciosiſſime uertis in uenenum.

Oecolampadius conſpurcatur bonos authores

¶ Producit Auguſtinum, qui ſententiam illius plane reuincit. Ca. XXXII.

OECOL. A

Aeterꝝ ad Auguſtinũ redeo, qui cap. 18. ad Petrũ diaconũ, qđ ſolũ hãc litem dirimere poterat, dilucide ſup hac re agit. Oſtẽdit em̃ Petro illi, quã in ea re ſcire ſatis, ſufficientem'q; fidei regulã tradit, uelut orientales uerſaturo ſenſus aliquis hæreticæ prauitatis ſurripere queat, at nos q̃uis eã regulã ſynceriter fateamur, hac tẽpeſtate peſſima non defendit, quin & hæretici & inſani uocemur, quã contumeliã deo patri relinquimus, an eã ulciſci uelit. Noſtrũ eſt, & patienter ferre, & uindictã non ſolũ non rogare, ſed & deprecari.

ROF. Nihil ꝑfecto mentiunt hi, qui quũ adeo ꝑſpicuã Chriſti doctrinã inuertere coneris, te uocent hæreticũ, pariter & inſanum. Nã haud ſcio an qcq̃ inſani⁹ cogitari poterit. Cæterꝝ, de ultiõe qđ dicis, id ad teipm potiſſimũ ſpectat, q Chr̃o tã iniuri⁹ es, ut ueritatẽ

uerbo

uerbo℞ eius tanto studio, tantaq́ꝫ malicia puertere queras.

OECO. Dicit autē Augu. firmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum unigenitum dn̄i, uerbū carnem factū, se ꝓ nobis obtulisse sacrificiū & hostiā deo, in odorē suauitatis: cui cum p̄re & spū sancto, à patriarchis, ꝓphetis, & sacerdotibus, tp̄e ueteris testamēti animalia sacrificabant, & cui nunc. i. tp̄e noui testamenti, cum patre & spiritu sancto, cum quibus ille ē una diuinitas, sacrificium panis & uini, in fide & charitate, sancta ecclesia catholica per uniuersum orbem terræ offerre non cessat. B

ROF. Quid hic p̄cor, in his uerbis aduersum nos facit? hic ut legis, Augu. duo tp̄a distinguit: nempe ueteris & noui testamenti. Sub illo pecudum carnes in sacrificiū offerri, sub isto, panis & uini sacrificiū immolari. Quibus em̄ uerbis plębi notioribus hoc sacrificium appellaret, q̄ panis & uini, ꝓpter ipsas panis & uini species, quę palàm ibi cernunt. Neqꝫ enim res noua ē, ut quidpiā nominet eius rei nomine, ex qua factum fuerat. Sic em̄ homo sæpius in sacris lr̄is terra dicit: quippe, ꝙ ex terra ꝓgenitus esset. Sic & serpēs quum in eum uirga cōmutaret, uirgæ nuncupationē tetinuit, dicēte scriptura: Sed deuorauit uirga Aaron, uirgas Mago℞. Exo. 7. Sil'r & Iohā. 2. scriptum ē: Post q̄ autē gustasset architriclinus aquā in uinum uersam. Ecce & hic aquę nomenclaturā uinū sortit, ꝙ uidelicet ex aqua factū sit. Ad hunc modū & Augu. istud sacrificiū qđ in altari celebramus, panis & uini sacrificiū uocat: nimi℞, ꝙ ex pane uinoq́ꝫ corpus & sanguis Chr̄i (quæ sacerdos ibidē offert) uirtute uerbo℞ Chr̄i conficiant. Nam si nihil ibi fuerit aliud, q̄ frustulum panis, & pusillum uini, quid hæc iam tot alijs corpalibus sacrificijs ante repudiatis ecclesia sancta, ꝑ uniuersum orbē tā iugiter offerat deo. Quid igit Augu. in hoc sacrificio censeat offerri, non ē obscu℞ ex locis innumeris, si quis diligentius libros ab eo scriptos, euoluerit. Non aliā igit huius sacrificij rem intelligit, q̄ eam de qua orsus fuit: nēpe carnē & sanguinē Chr̄i, quæ ꝓ nobis olim p̄riobtulit. Quid em̄ iā solā umbrā in sacrificiū iuberet imolari, q quū cęteras umbras, tū paschalē agnū (exp̄ssiorē utiqꝫ passi Chr̄i figurā, q̄ panis & uinū sit) dudū reiecisset. Sed pgamus in Augustino.

Eucharist. uocatur panis & uinum

Res nominatur nomie rei uad e facta ē.

Supra librose eundo, capite 12. F.

OECO. In illis enim carnalibus uictimis, figuratio fuit carnis Chr̄i, quā ꝓ peccatis nr̄is, ipse sine pc̄ tō fuerat oblatur⁹ & sanguis C

quē erat effusurus in remissionē pctoꝝ nroꝝ. In isto aūt sacrificio, grāꝝ actio, atq; cōmemoratio ē carnis Chri, quā ꝑ nobis obtulit: & sanguinis, quē ꝑ nobis idē de' effudit. De q̄ beatus Paulus dicit: Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo uos spūs sanctus posuit epos, regere ecclesiā dei, quā acquisiuit sanguine suo.

ROF. Hic haud dubie cōfert sacrificiū istud, cum ueterib' illis sacrificijs, olim antiquatis, & docet carnales illas uictimas, figurationē fuisse carnis & sanguinis Chri, sicut & reuera fuerāt, sola figuratio. Veꝝ nrm sacrificiū nō ita sola figuratio ē, sed res ipas praeterea continet, quas offerim': alioqui nihil interesset inter illud uet' sacrificium, qd tum offerebat, & istud nouum, quod hodie catholica ꝑ orbem offert ecclesia, sicut & tu contēdis. Sed longe alia mens Augustino fuerat, uti quū ex alijs innumeris locis, tum ex ca. 6. li. cui titulū fecit de quarta feria, liquet. Sic em̄ ibi recenter baptizatū alloquit, dicēs: Tu aūt anīa Chriana, quae ascensura es ex sacratissimo fonte rubore atq; decore ꝑfusa: nimis speciosa & cādida, serua decorem tuum. Agnosce quid fueris, & quid eris: Vide ne deseras mensam sponsi tui. Vt pulchra ꝑmaneas, carnem eius quotidie mādúcabis: ut uitā aeternā habeas, sanguinem ei' potabis. Vide ne deseras hāc mensam. Et paulo post: Mensa spōsi tui panem habet integrum, & calicem sanctum: quem panē, & si fractū comminutumq; uidim' in passione, integer tn̄ māsit in illa sua cum patre indiuidua unitate. De isto pane, & de isto calice dicebat ipse dominus: Panis quem ego dedero, caro mea est ꝑ seculi uita. Et calix quem sanctificauero, sanguis meus est: qui ꝑ uobis fundet in remissionē peccatoꝝ. Superi' enim dixerat: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. Quod uerbum audientes, nec intelligētes discipuli, dixerunt: durus est hic sermo. Quis eum potest audire? Et multi ex hoc uerbo scandalizati, discesserunt. Haec Augustinus: Vbi perspicis lector, quid in hac mensa censeat Augustinus contineri, & quomodo id quod panem hic appellauit, affirmat in cruce fuisse fractum, & comminutum. Videre licet etiam ex his uerbis. 6. ca. Iohannis Augustini sententiam ad eucharistiam pertinere.

Eucharistia figura & res ē.

Iohan 6. Matth. 26 Iohan. 6

Augustini sententia de eucharistia.

D OECO In illis ergo sacrificijs, quid nobis esset donandum, figurate significabatur: in hoc autem sacrificio, quid nobis donatū

sit,

sit, euidenter ostenditur.

ROF. Hic rursum alterā facit Augu. cōparationē. Et attende qualē. In illis (inquit) sacrificijs, qd nobis esset donādum, figurate significabat. In hoc aūt sacro, non dicit figurate significari, sed qd donatū sit, euidenter oñdi. Profecto si quid donatū sit, nobis euidēter oñdat in hoc sacramento, non solum figura, quemadmodum in illis prioribus, sed & ipsa corpis ac sanguinis Christi ueritas nobis in hoc sacramento tradita est.

OECOLAM. In illis ergo sacrificijs prænunciabatur filius Dei pro impijs occidendus: In hoc autem, pro impijs annunciatur occisus. Hæc Augustinus. B

ROF. Tertiā supioribus conferentiā annectit, inquiens: In illis sacrificijs pnunciabat filius dei, p impijs occidēdus. In hoc autem pro impijs annunciabatur occisus. Et uere quidem annunciatur, quandoquidem, ipsius uerum corpus, & uerus sanguis populo singulis diebus ostendit. Quid precor in his uerbis reperit, quod contra nřam sententiam militet. Quòd si tu paria contendis hic ueteris & nouæ legis esse sacramenta, manifeste tibi reclamat Augustinus, plogo Psalmi septuagesimitertij: ubi p ordinem hæc tria memorat, quę sequunt. Primum, sacramenta nouæ legis testatur dare salutem, & sacramenta ueteris legis tantum pmittere. Secundū sacra nouæ legis affirmat esse faciliora, pauciora, salubriora, fęliciora, q̄ sacra ueteris legis. Tertium, sacra ista uocat ludicra puerilia, comparatione sacroꝝ nouæ legis. Hæc (inquā) tria p ordinem habent in plogo Psalmi. 73. Cęteꝝ neq; si uocasset Augustinus hoc sacrificium figurā, ægre tulissemus, quādoquidem & tria distribui tpa nouerimus, ex Ambrosio: Vnum legis, alteꝝ gratiæ, tertium gloriæ. Sub tempore legis, tantum umbræ fuerāt. Sub tpe glīæ, sola ueritas citra quàmuis umbrā. Sub hoc tempore, nempe gratiæ, nec sola ueritas, neq; umbra sola, sed sub umbra latens ueritas, quēadmodum haud dubie factum ē, in hoc sacramento. Est enim hic & ueritas, & figutatio ueritas latentis corpis: figuratio uero, quędā & repñtatio corpis, quod in cruce pallidum & exangue pependit. Quicunq; sunt orthodoxi, utrāq; hoc est, & ueritatē & figurationē fide spectant. Oecolāpadius uero qui figurā tantum respicit, in barathrum huius hæreseos misere collapsus est.

Sacramenta utriusq; legis differunt

Tēp9 triplex.

Tempore gratię ueritas sub umbra latet. Iohan. 1.

F OECO. Nonne omnia satis aperte & pspicue pdidit, ac prorsus nostræ consentanea sententiæ? Rationem sacramenti docet impanationem carnis, quæ tamen necessaria erat, siquidem ad fidem pertinebat, non commendat.

Panis nõ manet in eucharistia

ROF. De carnis impanatione rñdeant tibi Lutherani. Nã hi manere panẽ existimãt, una cum corpe Chri. Nos istud negam⁹, quemadmodũ & Aug. alibi docet. Quũ de sacramẽtis (inquit) tractarem, dixi uobis, q̃ ante uerba Chri id q̃d offert, panis dicat, ubi Chri uerba deprompta fuerint, iam nõ panis dr, sed corpus appellat. Quare ergo in orone dñica, quæ postea sequit, ait: Panem nrm quotidianũ. Panẽ quidẽ dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc ẽ, supsubstãtialem. Non iste panis, qui uadit in corpus, sed ille panis uitæ æternæ, qui animæ nræ substantiã fulcit. Hæc Augustinus de uerbis dñi, sermone. 28. Ecce hic palàm asserit Augu. non manere panẽ, qui quũ edat, transit in substantiã corpis nri: sed ille, p uerba Chri sacramentalia, uere mutat in corpus Chri: sic q̃ id quod offerebat añ uerbor prolationẽ, panis erat uerus, platis autẽ uerbis, trãsit in corpus Chri. Nihil igit ad nos ptinet impanatio, quã dicis. Cæter q̃ Augu plane sentiat in hoc sacrificio, quod superius uocauit panis, & uini uer Chri corpus contineri pspicuum ẽ ex. 17. de ciuitate dei, ca. 20. ubi de sacra mẽsa altaris loquit. Participem (inquit) fieri mensæ illius ipsum ẽ incipere habere uitã. Nã & in alio lib. qui uocat Ecclesiastes, ubi ait: Non est bonũ homini, nisi q̃ manducabit & bibit. Quid credibilius dicere intelligit, q̃ q̃ ad participationem huius mensæ ptinet, quã & sacerdos ipse mediator testamẽti noui exhibet, scdm ordinẽ Melchisedech, de corpe & sanguine suo. Id eñ sacrificium successit oĩbus illis sacrificijs, ueteris testamẽti, q̃ immolabant in umbra futuri. Hactenus ille. Et paulo post subiungit: Quia p illis oĩbus sacrificijs & oblatõibus, corpus ei⁹ offert, & participantibus ministrat, quid põt his uerbis expressius cogitari? Et certe manifestũ ẽ, si nihil esset in hoc sacrificio, pter panẽ & uinũ, ut tu moliris Oeco. nihilo magis hoc sacrificiũ nob cõferre potuit, quã sacrificiũ uitulor, & tauror illis cõtulissent, q fuerãt sub lege ueteri, de qbus Paulus ait, q̃ ipossibile ẽ sanguine taurorum & uitulor deleri pctã.

Augustinus de uerbis domini sermone uicesimooctauo.

Matth. 6

Psalm. 109

Augustinus.

Hebr. 10

¶ Non esse tropũ in Pauli verbis, vbi dicit: Petra autem erat Christus. Ca. XXXIII.

Et liqui

ET liquidum est, non minus admittendum tropum sermonis, dum dicit Chr̃us: Hoc ẽ corpus meum, q̃ dum Paulus inquit: Petra erat Christus. OECO. A

Superius tibi respondimus: Paulum nõ de petra ipsa corporea, sed de spirituali quæ Iudæos ubiq; comitabat fuisse locutum. Et hæc petra spiritalis petra citra tropũ omnem fuit Chr̃us. Consule Græcum codicem. Consule pariter & Chrysostomum, hæc ipsa uerba interp̃tantem, & uer esse reperies. quæ dico: Nec inficior, quin hic Augustinus ita planè senserit, non satis attendens Græcum codicem, qui de spirituali petra palàm loquit. Sed quum Origenes, quemadmodum alibi dicimus, ita quoq; uidetur Paulũ intellexisse, culpa uacat Augustinus. Sensit enim uterq; quòd petra ipsa corporea figurabat Chr̃m, q̃d & uer esse, quis negat? Cæterũ istud modis omnibus reĳcio, q in illis Pauli uerbis tropus aliquis fuerit, quum dixit: Petra erat Christus. ROFFEN. Lib. 2. ca. j. A Augustin⁹ excusatur

OECOL. Sicut enim patres, per corporalem cibum instruebantur de spiritali: ita & nos quoq;. B

ROF. Procul erras à scopo. Nam patribus haud dubie cibus qui dabat, figurabat alium cibum, qui postea fuerat Chr̃ianis exhibendus: hoc est, ipsum Chr̃i corpus in eucha. Illis cibus figura fuit cibi, at noster cibus est ipsa res, per cibum illor corpalẽ designata. C

OECOL. Et sicut nobis corpus Christi ẽ panis, ita illis Christus erat manna.

ROF. Sĩ'itudinẽ hãc tuã de mãna & pane altaris, sępius explosimus, mõ sic intellexeris, q panis altaris nihilo uerius in se contineat corp⁹ Chr̃i, q̃ mãna, sed q utrũq; figura dũtaxat esset. Verũ q dem ẽ, q utrũq; Chr̃m repñtabat, at hoc interest, q hic p̃ter figurationẽ etiã corpis ueritate potiat, illud uero, tm̃ figura fuerit, & huius haud dubie cibi figura, quemadmodũ sæpius oñdimus. Lib. 2. ca. 8. A B, & ca. 28. B.

OECO. At patribus, & amicis dei dilectissimis, & oĩm sanctissimis denegatũ fuisset, quod nunc in pollutis impientissimor hominum manibus tractari uulgo dicitur. D

ROF. Hoc ẽ, q̃d in errorẽ istũ te p̃cipitauit: nimir fidei patrũ tm̃ tribuens, ut nihil p̃ illis nobis relinquas. Patribus ꝑfecto recte negata fuit, ipsius corpis cõtrectatio: qppe q nondũ extabat. Neq; eñ tũc uerbũ caro factũ ẽ, neq; sacr̃m istud cõfectũ, in q̃ Chr̃i cor- Iohan. 1.

 pus rea-

pus realiter ederet, quemadmodum & nūc nobis datur edendum. Quare stulte contendis aduersus ueritatē, quæ cunctis ē notissima.

E OECOL. Ignosce quæso digressionibus lector, quandoquidem ita digredi est in ipsissima orbita mansisse.

ROF. Si lector fuisset attentus his quę hactenus per te scripta sunt, liquido perspiciet te nunquàm diu in orbita fuisse moratum.

FINIS LIBRI SECVNDI.

PROOEMIVM

TERTII LIBRI IN QVO QVATVORDEcim corroborationes afferuntur ad confirmandam ueritatem corporis & sanguinis in eucharistia.

NVNC igitur in huius tertij libri præfatione, priusq̄ illis rationibus respondeamus, quibus Oecolampadius ostendere molitur, non esse uerum Christi corpus in eucharistia, sed tantum corporis ipsius figurā, nos quatuordecim corroborationes afferimus, quibus (modo digne trutinent) quisq; Christianus haud dubie suū animum in huius sacramenti fide solide constabilire poterit.

¶PRIMA.

¶Veritas corporis Christi in eucharistia, uerbis eiusdem clarissimis comprobatur.

¶SECVNDA.

¶Immensitate amoris Christi fulcitur eadem.

¶TERTIA.

¶Consensu patrum eadem corroboratur.

¶QVARTA.

¶Pollicitationibus Christi confirmatur

¶QVINTA.

¶Concilijs pluribus stabilitur.

¶SEXTA.

¶Miraculis innumeris demonstratur.

¶SEPTIMA.

¶Reuelationibus fide dignissimis communitur.

¶OCTAVA.

¶Christi patrocinium aduersus hæreses nunquàm defuit.

¶NONA.

¶Pie frequentantes hoc sacramentum, in omni uirtute profece (runt

¶DECIMA.

¶His, qui perperam de hoc senserunt, infęliciter successit.

¶VNDECIMA.

¶Hostes huius sacramenti nullas pro se claras habent scripturas.

¶DVODECIMA.

¶Nullius orthodoxi solidum afferunt testimonium.

¶TERTIADECIMA.

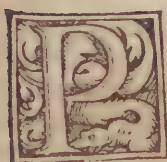
¶Miracula nulla nulla súe reuelationes adducere queunt.

¶QVARTADECIMA.

¶Dissentientes ab ecclesiæ communi fide, mutuo se iugulant.

¶Corroboratio Prima.

¶Veritas corporis Christi in eucharistia, uerbis eius dem clarissimis comprobatur.

PRima sumit ex scripturis ipsis, quæ cōem ecclesiæ sniam testant aptissime, atq; id citra glossam aliquā, aut tropū, ut in. 4. lib. dicturi sumus copiosius. Circūstantiæ ipsæ scripturarū, à quib⁹ & illuminari scripturas Aug. affirmat, litē hui⁹ negocij potēter & efficaciter dirimūt. Nā & lōgo tpe, priusq̄ Chrs cœnā illā, quā dn̄icā uocamus, cū discipulis habuisset, pollicit⁹ est se daturū suis panem carnis suæ: nempe quum dixit: Panis quem ego dabo caro mea ē, quam dabo pro mundi uita. Meminit pauloante panem alterius generis à Moyse Iudæis fuisse datum: nempe manna, quod neutiquàm edentibus immortalitatem præstare ualuit. Meminit & patrem postea dedisse panem uerum hominibus: nempe uerbum incarnatum, quod & per manna figurabatur. Tertio loco subiungit se daturum panem carnis suę cunctis edendum, neq; solum, sed & eandem carnem itidem se morti daturum, recepit pro mundi uita. Bis enim dixit: dabo, neq; frustra certe, quanquàm hunc locum oscitanter multi prætereunt. Nam hic translatio nostra semel habet dabo, quum tamen græci codices cōstāter bis habeant dabo. Sed

Iohan. 6

Christus bis dixit, dabo, libro. j. cap. 7.

Semel eñ in ipsa cœna, iuxta pollicitationem illam, Chr̃us panem carnis suæ dedit Apl̃is, nimirũ qñ panem acceptũ in suas man⁹, benedixit, fregitq;, & dedit discipulis, dicens: Accipite & mãducate
Matth. 26 ex hoc om̃es: Hoc ẽ corp⁹ meũ. Dedit rursum & postridie, q̃ hoc
Luc. 22 dixisset, carnẽ suã ad mortẽ crucis ꝓ toti⁹ mundi uita. Iam aduerte lector, q̃ citra tropum aliquem scripturæ sibi consentiãt, ꝙ in eucharistia sit uerũ corp⁹ Chr̃i. Accedit his, ꝙ pauloañ paschalẽ agnũ iuxta ritum Iudaicæ legis, ederat cum Apl̃is. Erat autẽ & is agn⁹ figura quædã corpis Chr̃i, & necem Chr̃i futurã repñtabat, neq; tñ quum illũ ederet, affirmauit illic fuisse corpus suũ, neq; discipulorũ pedes antea lauit, neq; uehementẽ affectũ edẽdi se habere testabat, quemadmodũ fecit, quũ eucharistiã instituisset. Hic eñ palàm asseuerauit suũ corp⁹ esse, pariter & quo puriores discipuli sui forent ad
Iohan. 13 esum tãti sacramenti, pedes eorũ antea lauit, Sed & p̃misit se magno desyderio desyderasse nouũ istud pascha, is quo uer⁹ ipse agn⁹ continebat, una cum discipulis suis mãducare. Hæc nunc strictim cõmemorasse sufficiat, quãtum ad primã corroborationẽ attinet: nimirũ, ut intelligamus ipsas ꝓ nr̃a parte scripturas robustissime diiudicare, de quibus postea fusiorem tractatum habituri sumus.

¶ Corroboratio secunda.

¶ Immensitate amoris Christi fulcitur eadem.

B SI nullæ penitus essent scripturę, quib⁹ huius sacramenti ueritas comprobet, non esset tñ alienũ à munificentia tanti principis, imò tam amãtissimi spõsi, mun⁹ tam incõparabile suæ spõsæ relinquere. Nã is affect⁹ natura cõparat⁹ est, & insit⁹ oĩm hoĩm pectoribus, ut quũ ab his, q̃s uęhemẽter amãt, sint aliquãto tp̃e discessuri, monimentũ aliq̃d eis relinquãt, q̃ dũ absentes fuerint, ipsi facili⁹ & crebri⁹ ad memoriã reducant. Hunc affectũ ignorat nemo q uim
Cant. 1. amoris aliqñ p̃senserit. Quãobrem, quũ tãta charitate sponsam suã
Iohan. 3 ecclesiã ardebat Chr̃us, ut ꝓ ea nõ recusauerit corp⁹ suũ oĩbus ærũ
Apo. 1. nis & cruciatib⁹ mortis exponere, pariter & uniuersum effundere
Mat. 17 sanguinẽ, cur alienũ ab hui⁹ amoris immẽsitate putari debet, ut no
Luc. 23 bis eadẽ tribuat ĩ memoriã sui. Pauperculũ sane munusculũ fuisset,
Mar. 15 & prorsus ĩdignũ tãto principe, ꝓ monimẽto sui, frustulũ donasse
Iohan. 16 panis, uel figurã quandã, & nudã repñtationẽ sui tribuisse. Q̃obrem & cõspicuũ cuiuis eẽ põt, friuolã assertionẽ eẽ, quę statuit nihil

amplius in hoc sacro contineri, p̃ter panem & uinũ. Nam & hoc Lucę. 22
sacrũ in Chri memoriã, ab ipso Chro, sponsæ suę relictum, nemo
negare poterit, q̃nquidem ipse dixit: Hoc in memoriã mei facite.
Q si diligẽter explorauim⁹ affectũ cuiusq;, qui quũ sit à coniuge
sua charissima discessur⁹ xeniũ quoddã relinquere meditat̃, compe
riemus illum ea mente esse, ut si fieri posset, seipsum in ipso xenio
relinqueret. Nam & principes, qui curãt imagines efficacissime sui
rep̃ntatrices depingi, uel donãdas, uel mittẽdas amicis, eadem faci
litate, si p̃stari p eos posset, seipsos donarent sub imaginib⁹ illis. Ani
mus pfecto non deest, istud p̃standi, tametsi potentia pariter & ar-
te careãt, quò min⁹ istud ualeãt exequi. Cæter̃ Chro nec anim⁹ de- Lucæ. 1
est, quippe qui nos adeo deamauerit, ut longe duriora p nobis ag- Gene. 1
gressus sit, neq; potentia, qui & imperio suo cuncta fecit ex nihilo, Iohan. 1
neq; demũ sapientia, qua tã commode p̃stet hoc ipsum, ut & citra Psal. 103
q̃uis iniuriã sui corpis, & citra crudelitatem & horrorem edentiũ, Rom. 11.
suã carnẽ nobis edẽdã ĩpẽdat. Certe si dedisset corpus suũ in ea spe
cie, qua nunc residet ad patris dexterã in summa gloria, quis ferre
posset fulgorem tãtæ maiestatis? uel si dedisset in mortalis cuiuspiã
hominis effigie, quis tã crudelis est, ut dentib⁹ suis carnem adeo p̃-
ciosum lacerãs, tantã iniuriã Chro faceret? Si deniq; portiunculam
aliquã carnis crudæ nobis exhibuisset, qs non abhorreret, sub eo
simulachro cibum eiusmodi mãducare? Modum igit̃ aliũ excogi-
tauit illa summa Chri sapientia, quo nobis carnem suã donaret edẽ
dam: nimir̃ impassibilem, & sub specie panis, ut ita nec iniuriã ĩpe
pateret̃ ullã, neq; nos horrorem aliquẽ ex ipsius esu caperem⁹ Quo Rom. 11
fit ut merito cum Paulo exclamem⁹: O altitudo diuitiar̃ sapiæ &
sciæ dei. Liquet igit̃ ex his, q̃ sit amatori tanto & tã incõparabiliter
ardenti consentaneum, ut quum p corpalem p̃sentiã esset à charis Mat. 26
sima sua sponsa discessur⁹, seip̃m in monumento quodã reliquisset. Marci. 14
Quã rẽ quũ & ipse suis uerbis abunde sit testat⁹, dicẽs: Hoc ẽ corp⁹ Lucę. 22
meũ, qs tã impi⁹ est, ut nõ credat ibi uer̃ Chri corpus contineri?

¶ Corroboratio tertia.

¶ Consensu patrum eadem corroboratur.

TErtiã his duab⁹ annectem⁹ corroborationẽ, hanc uidelicet, q̃ C
uniuersa patrũ orthodoxor̃ authoritas huic sniæ cõcorditer
assentitur: nimir̃ q̃ in eucharistia uerum Christi corp⁹ contineat̃.

 Cæte-

Cæterum quoniam hanc rem prolixius ostensuri sumus in præfatione. 4. lib. iam indicabimus quid sup his Chri uerbis quidã eorum senserint, quorum authoritas nemini cõtemnenda est. Chrysostom' igit Homili. 83. sup Matth. ubi de uerbis illis copiose disseruisset & dilucide sanè tandẽ subdit: Credam' itaq; ubiq; deo, nec repugnem' ei, etiã si sensui & cogitatiõi nræ absurdũ esse uideat, qđ dicit, superet & sensum, & rõnem nrãm quoq; in omib', & pcipue in mysterijs faciamus, nõ illa q̃ ante nos iacẽt, solũmodo aspiciẽtes, sed uerba quoq; ei' tenẽtes. Nã uerbis eius defraudari nõ possumus, sensus uero noster deceptu facillim' est: illa falsa esse nõ pñt, hic sępi' atq; sæpius fallit, qm̃ ergo ille dixit: Hoc est corp' meũ, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellect' id pspiciamus.

Matth. 26 Lucę. 22

Aduertis lector quid hic dicat, nequaq̃ in hoc sacro sensibus nris fidẽ adhibendã sed deo, qui nõ fallit, sed Chri uerbis, quib' ipse dixit: Hoc est corp' meũ. Cyrillus item Chri uerba tractans, nimirum hæc: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ei' sanguinem &c̃. Sic ait: quomodo quidem carnem suã dabit ad mãducandũ, non docet quia intelligere illi non potuerunt: q̃ magna uero bona, si cum fide manducabunt, adipiscent, id iterum atq; iterum aperit, ut æternæ desyderio uitæ ad fidem compellant, per quã etiam doceri facilius poterint. Sic em̃ Esaias dixit: Si em̃ (inquit) non crediderítis, nec intelligetis. Oportebat igit fidei primũ radices in animo iacere: deinde illa quærere, quæ homini quærenda sunt. Illi uero anteq̃ crederent, importune quærebãt, hac igit de causa dominus, quomodo id fieri possit non enodauit, sed fide id quęrendũ hortat: sic credentibus discipulis fragmenta panis dedit, dicẽs: Accipit & manducate: Hoc est corpus meũ, Calicem etiam similiter circũtulit, dicẽs: Bibite ex hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, qui p multis effũdet in remissionẽ peccatorum. Perspicis, quia sine fide quærentibus mysterij modũ, nequaq̃ explanauit: credẽtib' aũt etiam non quærentibus exposuit. Audiant hæc, qui ex arrogãtia nondũ Chri fidem suscipere uolunt. Nisi manducaueritis (inqt) carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habibetis uitam in uobis. Non em̃ possunt cum sanctificatione beatæ uitæ fieri participes, qui per mysticã benedictionem, Iesum nõ susceperũt. His accedit & Cyprianus in contione de cœna domini, sic dicens:

Iohan. 6
Esa. 7
Matth. 26. Lucę. 22
Iohan. 6

Cœna itaq; disposita inter sacramentales epulas obuiarunt sibi instituta antiqua & noua, & consumpto agno, quē antiqua traditio ꝓponebat, insumptibilē cibū magister apponit discipulis, nec iam ad elaborata impēsis, & arte cōuiuia populi inuitant, sed immortalitatis alimonia dat à cōmunibus cibis differens, corporalis substātiæ retinens speciē, sed uirtutis diuinæ inuisibili efficientia probans adesse p̄sentiam. Significata olim à tpe Melchisedech ꝓdeunt sacra, & filijs Abrahæ facientibus opera eius suū sacerdos panem profert & uinū: Hoc est (inquit) corpus meū. Manducauerunt & biberūt de eodē pane scđm formā uisibilē, sed ante uerba illa cibus ille cōis tm̄ nutriendo corpori cōmodus erat, & uitæ corpalis subsidiū ministrabat. Sed ex quo à dn̄o dictū est: Hoc facite in meam cōmemorationē, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, q̄tienscunq; his uerbis & hac fide actū est panis ille substantialis, & calix benedictiōe solenni sacrat⁹, ad toti⁹ hominis uitā, salutēq; ꝓficit simul & medicamentū & holocaustū ad sanādas infirmitates & purgandas iniquitates existens. Et paulo post subijcit Orta fuerat aliqñ, sicut in euangelio Iohannis legit: de nouitate uerbi huius quæstio, & ad doctrinā mysterij huius obstupuerant auditores cū diceret dn̄s: Nisi manducaueritis carnē filij hois, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis uitā in uobis. Qđ quidā quia nō credebāt, nec poterāt intelligere, abierūt retro, qa horrendū eis & nephariū uidebat uesci carne humana, existimātes hoc eo mō dici, ut carnē eius uel elixā, uel assam, sectamq; membratim edere docerent. Gene 14 Matth. 26 Lucæ. 22 Lucæ. 22 Iohan. 6

¶ Corroboratio quarta.

¶ Pollicitatiōibus Christi confirmatur.

Colligitur & huius sacramenti ueritas, ex ipsius Christi pollicitationibus. Plurima sane pollicitus est ipse dn̄s noster, ex quibus colligere certo possumus, eam neutiq̄ fuisse passum ecclesiam suam in errore tanti discriminis ꝑ tot annoꝝ centenarios iacuisse. Sic em̄ frustra nobis dixisset: Ecce ego uobiscū sum oībus diebus usq; ad cōsummationē seculi. Quomodo (precor) affuisset ecclesiæ suæ, si tantā idololatriā tot seculis eam exercere permisisset nimirum ut creaturam pro creatore adoraret, & merum panem ꝓ uero Christo. Quod enim scelus diuina maiestas plus unq̄ abhorruit, & odio ꝑsecutus est implacabiliori, q̄ idololatriæ flagitium? D Num. 28

 Qua

Quare si fœdari sustinuisset ecclesiā tam horrēdo crimine tātoq; tē porū currriculo quō uerū esse potuisset qđ pmiserat se nobiscū futurū omibus diebus usq; ad cōsummationē seculi? Pollicitus insup fuit, & spm̄ sanctū in ecclesia pmansurū, quatenus eā instrueret in
Iohan.14 omi ueritate. Ego (inquit) rogabo patrē & alium consolatorē dabit uobis, ut maneat uobiscū ī æternū spm̄ ueritatis. Et rursus: Quū ue
Iohan.16 nerit ille, qui est spūs ueritatis, ducet uos in omnē ueritatē. Ad hæc paracletus aūt ille, qui est spūs sanctus, quē mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omia, & suggeret uobis omia quæcunq; dixi uobis? Num non uieracē in pmissis suis Chr̄m existimabimus? Q si uerax sit, de quo uel quicq̄ dubitare nephas est, haud dubie spūs iste ueritatis nobiscū in ecclesia residet eamq; duxit in omnē fidei
Iohan.14 ueritatē, sed & erudiuit & explanauit, si quid in his Chr̄i uerbis fu
Matth.26 isset ambiguū. Suggeret (inquit) uobis omia quæcunq; dixi uobis.
Lucæ.22 Quare si uerba Chr̄i sunt: Hoc est corpus meū, dilucidū est, q̄ & spūs horū ueritatē ecclesiæ Chr̄i suggessisset. Accedit his q̄ de fi
Lucæ.22 de sit pollicitus itidē, eā uidelicet ecclesiæ non defecturā. Non deficiet (inquit) fides tua Petre. Hæc certe fides catholica quæ à sede beati Petri manauit ad nos, q̄ diu nostra successio mansura sit, in hac miseriarū ualle nunq̄ deficiet & extinguet. At si tāto tpe pperā de his Chr̄i uerbis credidissemus, quis non uidet extinctā fuisse fidem? Neq; istud nobis inficiabit Oecolampadius, qui uerbis hisce rem ipsam dilucide testat. Necesse est (inquit) uel Chr̄m abnegare in omibus, & mendacē facere, uel illi in omibus credere. Nā qui in uno discredit in nullo credit, & si in qbusdā non cōtradicit, non tn̄ in illis Chr̄m audit. Ecce q̄ aperte docet, q̄ qui Chr̄o discredit in uno, idem in nullo credit. Quāobrem & ecclesia si nō hactenus huic uerbo Chr̄i recte credidisset, recta pariter fide caruit cæterorū oim.
Matth.16 Succurrit & illud q̄ pmisisset insup Chr̄us, portas inferi minime pualituras aduersus ecclesiā suā. At qs nō intelligit iam p tot secula pualuisse portas inferi, si tam pestifero errore, uicta ecclesia, panem tam pfide p Chr̄o coluisset. Nā si pcipitasset eā satanas in tantā pfidiā, ut nec de Chr̄i uerbis ad hunc usq; diem recte sensisset, neq; rectū hoc toto tpe cultū omipotēti deo tribuisset, sed merā adorasset creaturā loco dei, quis non plane pspicit miserrima seruitute catholicā ecclesiā à portis inferi pressam & deuictā eē? has igit & cæteras

Chr̄i

Chri pollicitatiões, si quis exacte trutinauerit, comperiet (ni fallor) ipsam quam hactenus de eucharistia fidem & tenuit & docuit ecclesia, solidissimam confirmatissimamq; esse.

¶ Corroboratio quinta.

¶ Concilijs pluribus stabilitur.

Corroborat etiã concilijs pluribus, quæ & p confirmãda fide catholica p summos pontifices in spũ sancto cõgregata fuerat. Prodit in historia tripartita lib. 7. ca. 11. Messalianos quosdam hæreticos fuisse, quos εὐχίτας, id est, orãtes uocarunt, qui inter cætera dixerunt diuinũ cibũ nihil, nec pdesse, nec ledere, cibũ uidelicet illũ, ut Theodericus illic ait: dc quo dñs Iesus dixit: Qui comedit carnem meã & bibit sanguinẽ meũ, uiuet in ęternũ. Aduersum hos primũ Litoius præsul Melitensis ecclesiæ diuino zelo decenter ornatus, quũ cerneret hac hæresi multa monasteria, quasi latronum speluncas euasisse, curauit ut incenderet, & ut ab ouibus lupi separarẽt. Silr & Amphilochius famigeratus Lycaonens antistes dum hęc pestis illic cresceret, eẽ ualde repressit, & oues q̃ tali tibi cõtagione uexabant, eripuit. Flauian' quoq; p̃sul Antiochęn' accersita turba monachorum Antiochiã, quorum usus prudentia, complures ex eisdẽ hereticis, qui in Edessa uicinisq; oppidis uenenũ illud sparsit, conuictosq; mox è Syria cunctos expulit. Et quid aliud in hoc libello docet Oecolãpadius, q̃ qđ illi hæretici docuerãt. quũ asserat hoc sacrm symbolũ duntaxat esse, ut paulo post intelliges lector, neq; p ipsum nos grãm aliquã consequi, sed fide sola in Chrm, panemq; solũ hoc esse, nec in eo uerum Chri corp' contineri. Post hæc in Ephesina synodo, in qua ducenti patres, ob Nestorianæ hæreseos condemnationẽ, congregati fuerãt, diffinitũ & hoc ipsum fuit, nimirum qđ uerã Chri carnem, quæ uiuificatrip est, in eucharistia sumimus, de qua synodo postea plurib' dicturi sumus. Erat enĩ apud ueteres magnæ authoritatis. Nã quatuor illa cõcilia, Nicænũ, Cõstãtinopolitanũ, Ephesinũ, Calcedonense Gregori' pontifex sanctissim' approbauit, tanq̃ quatuor euãgelica: cuius uerba subijciã. Sicut sancti euãgelij quatuor libros, sic quatuor Cõcilia suscipere, & uenerari me fateor, Nicęnũ. s. in quo puersum Arrij dogma destruit: Constãtinopolitanũ quoq;, i quo Endonij & Macedonij error cõuincit: Ephesinũ etiã primũ, in q̃ Nestorij impietas indicat:

Iohan. 6.

Concilia quatuor approbata

Calcedonēſe uero, in q̄ Euthiçis Dioſcoriq́ꝫ prauitas reprobat, tota deuotiōe cōplector, integerrima approbatiōe cuſtodio: quia in his, uelut in q̄drato lapide, ſanctę fidei ſtructura cōſurgit. Et cuiuſlibet uitæ atqꝫ actiōis exiſtat, quiſquis eoꝝ ſoliditatē nō tenet, etiā ſi lapis eſſe cernit, tn̄ extra ædificiū iacet. Rurſum, Berengarius q̄dam homo nullius eruditionis, glorię tn̄ cupidus, aduerſus eucharistiæ ſacr̄m eandē hæreſim, quā nunc Oecolāpadius aſſerere molit, ſuſcitauit: docens ip̄m ſacr̄m ſolā figurā eſſe corpis Chr̄i. Cuius occaſione, Leo nonus, uir (ut oēs hiſtorici referunt) ſanctimonia uitæ cōſpicuus, Conciliū Vercellenſe celebrauit, in quo & Berengariū compliceſq́ꝫ eius, niſi q̄ primū reſipiſcerent, ꝑpetuo dānauit anathemate. Cuius rei platina meminit his uerbis: Ad Leonē redeo, uirū certe pietate, innocentia, benignitate, gr̄a, hoſpitalitate adeo inſignē, ut eius domus peregrinis, & pauperibus ſemꝑ patuerit. Nam quū ſemel ante fores ſuas, leproſum pauperem inueniſſet, eumq́ꝫ pie miſericordia collocari in lecto ſuo mādaſſet, apertis mane à ianitore forib⁹ nuſquā pauꝑ īuent⁹ ē, Chr̄m paupis nomine eo loci recubuiſſe creditū. In rebus p̄terea ad religionē pertinentib⁹ tāta diligentia & ſolertia uſus eſt, ut & in cōcilio Vercellēſi Berengariū hæreſeos authorē damnauerit. Hacten⁹ Platina. Interea Leo non⁹ morit, & Berengari⁹ in obſtinatia ſua ꝑgit, uenenū ſuæ hæreſis ꝑ Gallias diffundēs, quo factū eſt, ut Hildebrādus, eccleſiæ Romanæ tūc archidiacon⁹, ſynodi Turonis cōgregatæ p̄ſidens, eundē Berengariū ꝑ quoſdā eruditiſſimos uiros. & maxime ꝑ Lanfrancū conuincit. Sed nec ſic deſtitit miſer ille, quin adhuc inſani ſui dogmatis ſemina ſpargeret, ob q̊d & Nicolaus ſecundus (ut Gwimundus & alij tradūt) eum Romā accerſiuit, ubi cōcilio .113. ep̄oꝝ habito, Berengari⁹ hæreſim ſuā, cōceptis uerbis quæ in decretis recenſent. abiurauit. Cæteꝝ adhuc poſtea mutauit animū & diuerſam hæreſim excogitauit. Nam ubi primū aſſeruit, ꝙ ſacramentū ip̄m, tm̄ figura fuerat corpis, nō ipſum ueꝝ corp⁹ Chr̄i, iam docere cœpit, illic ueꝝ affuiſſe corp⁹ ſed una cū eo manere ſubſtantiā panis. Cuius rei gratia ꝑ Gregoriū ſeptimū iteꝝ ad cōciliū multoꝝ epiſcopoꝝ Romæ habitū accerſitus Berengarius, errorē ſuū reuocauit, quā reuocationē factā eſſe Blondus ꝓdidit in hiſtoria. Meminit & Sabellicus lib. 3. nonæ Enneadis ita ſcribēs, diuus

De conſecra. diſtin. 2. cap. Ego Berengarius.

Grego

Gregorius Romæ frequens conciliũ habuit, in quo Berengarius, de quo alio loco mẽtio incidit, suũ errorẽ fassus, ueniã impetrauit. Confessionis forma hęc fuit: Ego Berengari⁹ corde & animo credo, quod ore confiteor. Hoc Sabellicus. Cæterꝝ si quis desyderet integrã ipsius Berengarij abiurationẽ, quã secundo fecit, eã in uetustissimo codice, qui & ꝑter canones Aplõꝝ, etiã decreta ueterꝝ pontificũ & acta conciliorꝝ complectit̃, in actis eiusdẽ cõcilij integre descriptam repperi in his uerbis: Ego Berengarius corde credo & ore cõfiteor panẽ & uinũ quæ ponunt̃ in altari ꝑ mysteriũ sacræ orationis, & uerba nr̃i redemptoris substãtiliter cõuerti in ueram & ꝓpriã ac uiuificatricem carnem & sanguinẽ Iesu Chr̃i domini nostri, & post consecrationem esse uerꝝ Christi corpus quod natum est de uirgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram patris, & uerꝝ sanguinẽ Christi qui de latere eius effusus est, non tantũ per signũ & uirtutem sacramẽti, sed in ꝓprietate naturæ & ueritate substãtiæ. Sicut in hoc breui continet̃, & ego legi & uos intelligitis, nec contra hãc fidem ulterius docebo Sic me deus adiuuet, & hæc sacra euangelia. Postea dominus papa pręcepit Berengario ex authoritate dei om̃ipotentis & sanctorꝝ Aplorꝝ Petri & Pauli, ut de corpe & sanguine domini nunq̃ ulterius cum aliquo disputare præsumeret, excepta causa reducendi eos ad hãc fidem, qui ꝑ eius doctrinã ab ea recesserant. Nihil hic de cõcilio qđ celebrauit Innocẽtius tertius, in quo manifeste declaratũ fuit & definitũ, ꝙ panis in Chr̃i corpus conuertat̃. Nihil de Basiliensi & Constantiensi cõcilijs, in quibus hæc hæresis damnat̃ apertissime. Vides ergo lector, hoc dogma ꝓ hæresi fuisse cõdemnatũ à tot cõcilijs quæ nõ est dubiũ in spũ sctõ fuisse cõgregata, pariter & uniuersalẽ ecclesiã eadẽ repñsentasse. Forma abiurationis Berengarii.

¶ Corroboratio sexta.

¶ Miraculis innumeris demonstratur.

Corroborat̃ insuꝑ huius sacramẽti fides, ingẽti miraculorꝝ copia, quę uarijs tpibus ad cõfirmandos infirmorꝝ animos diuinitus oñsa fuerãt. Primũ illud occurrit qđ ex Dionysio, qui fuerat Alexandriæ p̃sul. Eusebius in ecclesiasticæ historiæ lib. 6. ca. 34. refert, Serapionẽ quendam fuisse apud Alexandriã, unũ ex his q lapsi sunt, eundẽq; sæpe deꝑcatũ, ut susciperet̃, nec tñ impetrasse. F Miraculum primum

Oppressum deinde hunc esse ægritudine, ita ut triduo iam sine uo ce prorsus iaceret: paululũ uero quarta die respirantẽ uocasse ad se filiã suã, & dixisse. Quousq; me detinetis? Quæso uos, cito aliqs p̃sbyteꝝ roget, ut possim aliqñ dimitti. Et cũ hæc dixisset, rursum sine uoce p̃mansit. Abijt cursu puer ad presbyteꝝ noctis tp̃e, infirmabat presbyter, uenire non potuit, tñ quia p̃ceptum fuerat, ut lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maxime his, quos prius id rogasse constaret, parꝫ eucharistiæ puero, qui ad se uenerat, dedit: quod infusum, iussit seni p̃beri. Regrediente adhuc puero, anteq̃ regrederet domũ, rursum Seraphion respiciẽs. Dedisti (inquit) fili? Et licet presbyter uenire non potuit, tu tñ imple q̃d tibi præceptũ est, ut possim discedere. Cunq; impleta esset solennitas, uelut cathenis quibusdã uinculisq; diruptis, lętiorẽ iam spm̃ reddidit. Ex quo (inquit) cõstat certissime huius boni auxilio nullũ debere fraudari. Vides hic lector, quãtæ necessitatis hoc sacramentũ sit, & q tãto & tam graui authore, nemo debet fraudari, quum hinc sit exiturus. Quod ille certe nõ scripsisset, neq; mors huic infirmo tam diu fuisset dilata, si nihil aliud in hoc sacr̃o fuisset q̃ merus panis. Memorat & Cyprianus quædã, sermone quinto, de lapsis, quæ & nouerat, ipse fuisse facta. Pręsente (inquit) ac teste meipso, accipite quid euenerit. Parentes forte fugientes dum trepidi min⁹ consulunt, sub nutricis alimento paruulã filiã reliquerũt, relictã nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud idolũ quo pp̃ls cõfluebat, q̃d carnẽ necdũ posset edere p̃ ętatẽ panẽ mero mixtũ, q̃d tñ & ip̃m de ĩmolatõe p̃eũtiũ superat tradider̃t. Recepit filiã postmodũ mr̃. Sꝫ facin⁹ puella cõmissum, tã loq & ĩdicare nõ potuit, q̃ ĩtelligere pri⁹ potuit, nec arcere. Ignoratõe igit̃ obreptũ ẽ, ut sacrificãtibus nobis, eã secum mater inferret. Sed eñ puella mixta cum sanctis, p̃cis nr̃ę & or̃onis impatiens, nunc ploratu concuti, nũc mẽtis æstu fluctuabũda iactari, uelut tortore cogẽte, qbus poterat indicijs cõsciam facti in simplicib⁹ adhuc annis, rudis anima fatebat̃. Vbi uero solẽnibus adimpletis calicẽ diacon⁹ offerre p̃sentib⁹ cœpit, & accipiẽtib⁹ cæteris, loc⁹ eius aduenit, faciẽ suã paruula instinctu diuinæ maiestatis auertere, os labijs obturãtib⁹ premere, calicẽ recusare, p̃stitit tñ diaconus, & reluctãti licet, de sacr̃o calicis infudit. Tunc sequit̃ singultus & uomitus. In corpore atq; ore uiolato,

Su. li. 1. c. 12. A

Miraculum secundum

Eu-

Eucharistia permanere nō potuit. Sāctificatus in dñi sanguine potus, de pollutis uisceribus erupit. Tanta est potestas dñi, tanta maiestas. Aduerte lector quid dicit. In corpore atq; ore eius quæ de cibis immolatis idolis prius ederat, eucharistia pmanere nō potuit, sed erupit de pollutis eiusdē uisceribus, potus in sanguine dñi sanctificatus. Tanta est potestas dñi p̄sentis in eo sacro tantaq; maiestas. ¶ Cōsequēter subdit & aliđ miraculū, de altera q̄ fuerat ætate puecta, & in annis adultioribus cōstituta. Hæc (inquit) sacrificātibus latenter obrepsit, nō cibum, sed gladiū sibi sumēs, & uelut quędam uenena lęthalia intra fauces & pectus admittēs, angi & aniā exæstuāte cōcludi postmodū cœpit. Et pressurā nō iam psecutionis, sed delicti sui passa palpitans & tremens cōcidit. Impunitū diu nō fuit, nec occultū dissimulatæ consciæ crimē quæ fefellerat hominē, deū sensit ultorē. His & tertiū subijcit inquiēs. Et quū quædam arcā suā, in qua dñi sanctū fuerat, manibus indignis tentasset aperire igne inde surgēte deterrita ē, ne auderet cōtingere. ¶ Adiūgit istis & quartū. Et quidā (inquit) alius & ipse maculatus, sacrificio à sacerdote celebrato, partē cum cæteris ausus est latēter accipere, sanctū dei edere & cōtrectare nō potuit, cinerē ferre se aptis manibus inuenit, documēto unius ostensum est, dñm recedere, cū negat, nec immerētibus ad salutē pdesse qđ sumit, cum gratia salutaris in cinerē sanctitate fugiēte mutet. Ecce dñm recessisse dicit, quū negat, & grām salutarē in cinerē, sanctitate fugiēte mutari fatetur, qñquidē is qui sacrm indignus accepisset nihil p̄ter cinerem in ore manere sensit. ¶ Ambrosius insup de morte sui fratris Satyri lugubrē orationē scribēs, mitaculi cuiusdā meminit, qđ suo fratri cōtigit. Id q̄q̄ Oecolā. supius attenuare moliat, nihilomin⁹ id diu⁹ Ambro. ascribit huic sacro. Habuit eñi Satyr⁹ ipse ligatā in orario eucharistiā, dum forte scopuloso uado nauis in q̄ fuerat, illidebat Huic itaq; sacro cōfisus in mare se deiecit, & liber abūdanꝫ fluctib⁹ uasit, ppter qđ & paulopost dicit, mirādā eē dei grām, q̄ īsensibil natura q̄dā sensibili rōne suos fluct⁹ coercuisset, & suos fines unda cognouisset. De fratre igit subdēs: Referebat (inqt) grām deo, deferebat & fidē. Nā qui tm̄ mysterij cœlestis inuoluti in orario p̄sidium fuisset exptus, quantū arbitrabat, si ore sumeret & toto pectoris hauriret arcano? Hacten⁹ ex Ambro. ¶ Narrat & Aug. 22. lib. de ciui

Miraculum tertium

Miraculum quartum

Supra lib. primū, ca. 17. B.

Miraculum quintum

Supra lib primo, cap. 18. B

Miraculum sextum

de ciuitate dei miraculũ aliud, q̄d suo tpe cõtigit. Vir Tribunicius (inquit) Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussallẽsi fundũ Cubedi appellatũ, ubi quũ afflictõe anialiũ & seruorꝝ suorꝝ domũ suã spirituũ malignorꝝ uim noxiã ꝑpeti cõperisset, rogauit nr̃os, me absẽte p̄sbyteros, ut aliqs eorꝝ illò ꝑgeret, cui⁹ orõib⁹ cederẽt, ꝑrexit un⁹, obtulit ibi sacrificiũ corpis chr̄i, orãs q̄ntũ potuit, ut cessaret illa uexatio, deo'q; ꝓtinus miserãte, cessauit. Hæc August. in lib. illo, ca. 8. ¶ Recenset & Gregorius in dialogis lib. 3. ca. 3. de papa Agapito, ꝙ quũ oblat⁹ ei fuisset quidã, q mut⁹, pariter & claudus erat, ille post sacrificiũ in cõspectu dei om̄ipotẽtis immolatũ, iam cõpletis mysterijs ad claudũ in terra iacentẽ redijt cuius manũ spectãte ppl'o tenẽs, eundẽ erexit. Quum'q; dominicũ corp⁹ in os eius mitteret, illa diu muta lingua ad loquendũ soluta fuit. Mirati cõfestim oẽs, & flere p̄ gaudio cœperũt. ¶ Beda fil'r in historia gẽtis Anglorꝝ memoriæ ꝓdidit suis tpibus, fuisse quendã qui fuerat in carcerẽ coniectus, habuisse tñ fratrẽ abbatẽ, uirũ sanctissimũ, q credidit illum p̄lio quodã occisum ante fuisse. Propter q̄d & idẽ quum esset illius amantissim⁹, deuoti⁹, quo potuit, eius inter sacrificandũ quotidie memor fuit. Factũ est igi' ut nullis uinculis alligari potuit, ea præsertim hora qua frater eius abbas sacrificiũ corpis & sanguinis Chr̄i ꝓ illius memoria obtulit. Prætereo, quæ Vincẽtius in historia sua, lib. 29. cap. 24. cõmemorat, multa sanè miracula ob extinguendã heresin in Vasconia pullulantẽ fuisse facta, nec uno tantũ in loco, sed pluribus, ita ut rex Frãciæ Philippus ter p̄ns fuit eiusmodi miraculis. Sed quid multis moror lectorẽ? Si uellem huc citare, quæ passim in diuorꝝ uitis tradunt: nempe Basilij, Iohãnis eleemosynarij, Gregorij primi, Hugonis, Lincolniẽsis, Hynonis presbyteri, sancti Edwardi regis Anglorꝝ, sancti Stephani p̄sbyteri. sancti Nicolai Tolentini, sanctæ Monacæ matris Augustini, ac cæterorꝝ, nimio tædio lectorẽ afficerẽ. Vt em̄ Paschasius ait in libro, quẽ ædidit de corpe & sanguine dñi: Nemo qui sanctorꝝ uitas & exempla legerit, ignorat, quòd sæpe corporis & sanguinis Christi sacramenta, aut ꝓpter dubios, aut certe propter ardentius amantes uisibili specie in agni, uel pueri forma, aut in carnis & sanguinis colore monstrata sint, ut quod latebat in mysterio, patesceret in miraculo.

Miraculum septimum

Miraculum octauum

Vincenti⁹ recenset miracula diuersa.

Paschasius librum edidit de eucharistia

Corrobo

¶ Corroboratio septima.

¶ Reualatōibus fide dignissimis comminuitur

Constabiliri quinetiā pōt huius sacramenti ueritas innumera multitudine reuelationū, quæ pijs antehac mōstratæ fuerāt. Scribit em̄ Hildegardis uirgo sanctissima, quæ & innumeras dei benignitate reuelatiōes cōspexit. Nā in sexta uisione se uidisse refert, ita scribens, quū sacerdos sacris uestib⁹ indut⁹ ad celebrāda diuina sacrā ad altare illud accederet, uidi q̄ subito magna serenitas lucis cū obsequio angelorū de cœlo ueniēs, totū altare illud circūfulsit, & ibi tā diu p̄mansit, quousq; cōpleto sacro sacerdos ab altari secederet. Sed & ibi euāgelio pacis recitato, & oblatione, q̄ consecrāda erat altari supposita, cū sacerdos laudē om̄ipotētis dei quę est: Sanctus, Sāctus, Sāctus dn̄s deus sabaoth decātaret, & sic mysteria ineffabiliū sacramentorū inchoaret: repente ignea coruscatio inæstimabilis claritatis, aperto cœlo, sup eādē oblationē descēdit & eam totā sua charitate ita p̄fudit, ut solaris lux rem illā illustraret quā radijs suis transfudit. Et dum eā hoc modo irradiaret: sursum illā ad secreta cœli inuisibiliter sustulit: & iterū eā deorsum sup ip̄m altare remisit: uelut cum homo anhelitum suū introrsum trahit, & iterū cū extrorsum emittit, ita eam uerā carnem & uerū sanguinem effectā, q̄uis in conspectu hominū, uelut panis, & uelut uinū apparerent. Et paulo post: Sed dum sacerdos cāticum innocentis agni quod est: Agnus dei qui tollis peccata mundi, decātaret, & ad p̄cipiendum sanctā communionē se exhiberet, p̄dicta ignea coruscatio ad cœlestia se recepit: & ita clauso cęlo, audiui uocem ex eo dicentē: Manducate & bibite corpus & sanguinē filij mei ad abolendam p̄uaricationem Euæ, ut in rectā hæreditatem restauremini. Hæc ex Hildegarde. Quā uisionem & ip̄a latius explicat, ut lectori cuiuis librorū ei⁹ erit manifestū. Elizabeth quoq; uirgo sanctissima reuelatōibus pluribus illustrata, neq; paucis etiā quæ ad hoc sacramentū p̄tinent, sic in primo libro, cui titulus est uiarū dei, testat̄ se uisionē hanc accepisse. Factū est (inquit) in una dierū, ut ueniret quidā ex fratribus ferens in pixide diuinum sacramentū dominici corp̄is, ut opus esse uidebat̄ cuidam sorori infirmæ. Quumq; stare mus in circuitu eius, & ego & quædam sorores loquentes mecum de eo: Ecce subito cor meū liquefactū est, & pene factū est in extasi

G Reuelatio prima

Reuelatio secunda

Et ecce claritas magna refulsit in pixide, & introspexi, quũ tñ adhuc esset clausa, & apparuit species ueræ carnis in ea, dicẽs quidem ista, cõtremisco, sicut & tũc uidẽs cõtremui. Testis aũt est mihi deus, quia nihil in omĩbus his fingẽdo aut ꝓpriã gloriã quærẽdo locuta sum. Hæc Elizabeth. His accedit & sanctissima Birgitta, cui
Reuelatio. 3. ꝑter alias ĩnumeras, cõplures de eucharistia reuelatões factę sunt. Sic em̃ in primo lib. Chrũs ad eã inter cætera loquit: Ego sum panis ille qui in altari, panis uidet & sentit, sed in corp⁹ meũ qđ crucifixum erat, cõuertit. Sicut em̃ aliquid aridũ & cito arsuꝝ, si igni apponeret cito cõsumit, & nihil remanet de figura lignoꝝ, sed totũ est ignis, ita dictis uerbis, illis. s. hoc est corp⁹ meũ, qđ prius fuit panis, fit statim corpus meũ, & incendit sicut ligna igne deitate mea.
Reuelatio. 4. Rursum lib. 6. beatissima uirgo sic ad eã loquit, mentionẽ faciens de auxilio, quo pctõr quidã saluari potuit. Sed ꝑ quale (inquit) auxiliũ? utiq; ꝑ sanctissimũ corp⁹ filij mei, quod quotidie immolat in altari. Panis em̃ ille qui in altari ponitur, ante uerba illa: Hoc ẽ corpus meũ, panis est, sed post uerba dicta, uertit in corpus filij mei, ꝙ
Reuelatio. 5 de me sine macula sumpsit, quod crucifixum est. ¶ Mechtildis insuꝑ & ipsa quoq; uirgo sanctissima, inter alias admirãdas reuelationes, quibus illustrata fuerat, multas memorat de hoc sacr̃o, sed ego quasdã breuiter attingã. Sic em̃ in primo li. uisionũ ei⁹ ca. 1 tradit. Quũ aũt instaret tp̃s nobilissimi cõuiuij, quo ipsa dilectũ aniæ suæ Iesum ꝑcepisset in sacratissimi corꝑis & sanguinis cõione, audiuit eũ sibi dicẽtẽ: Tu ĩ me, & ego ĩ te, & ĩ ęternũ nõ te derelinquã.
Reuelatio. 6. ¶ In eodẽ lib. cap. 29. ubi orat dñm, quatenus eã ad sui dignissimi corꝑis susceptionẽ dignet ꝑparare, & copiose docet ibidẽ à Chr̃o. Rursum ca. 5. uidit, Chr̃m totius missæ cæremonias repñsentantẽ, & quũ instaret hora sacratissima qua eleuãda erat hostia: uisus est eleuare hostiã, quasi aurea pixide inclusam, & syndone uelatã: per q̊d significabat, ꝙ hoc sacr̃m omni humano siue angelico intellectui est abscõditũ: dicto, pax dñi: posita est ibi mẽsa ad quã dñs discũbebat. Cõgregatio aũt tota ad mensam illã accedẽs, unaquæq; ꝑsona sub brachio btĩssimæ uirginis, q̃si geniculãdo accepit corp⁹ dñicum. Cæteꝝ ne quis cauillet nos mulierculaꝝ tm̃ attulisse testi-
Reuelatio. 7 monia, uiros etiã audiat. ¶ Tradit igit Chrysosto. li. 6. dialogoꝝ cap. 4. quendã p̃sbyteꝝ uitæ sanctitate mirabilẽ, & qui reuelatio-

nes

nes uidere solitus erat, aliqñ sacrificij tp̄e conspexisse multitudinē angelorum, sicut ei possibile erat intueri, stolis fulgētibus circūdantē & altare coronantē, cum officio, quo circa regē suum milites stare consueuerunt, quod mihi facile p̄suasum est. Ecce testat̄ p̄suasum sibi fuisse de reuelatōis hui⁹ ueritate. ¶ Subdit & aliā. Alter (inq̄t) retulit se uidisse, quoniam de seculo hoc recedentes, qui participes mysteriorum illorum in conscientia munda fuerint, quum efflauerint ultimum spiritum, subuehi eos alacres manibus angelorum. Necq; alterius rei gratia reuelationes hasce commemorauit, nisi ut ostenderet immensam huius sacrificij dignitatem, & præcellentiam sacerdotalis functionis. Propter quod & paulo superius de sacerdotis officio loquens, hæc dixit. Quum uero etiam spiritū sanctū aduocauerit, & reuerendam illam immolauerit hostiam communemq; omnium dominū subinde contigerit, ubi illum (dic mihi) n̄ra æstimatōe ponemus: quantū ab illo splendorē poscim⁹, & quā tam religionē? Expēde em̄ quales oporteat ei⁹ esse man⁹ tātarum rerum ministras, qualē linguā uerba illa fundentem. Reuelatio. 8

¶ Corroboratio octaua.

¶ Christi patrocinium aduersus hereses nunq̄ defuit. H

NEmo tā hæreticus ē, ut neget ecclesiā ab hæreticis creberrime fuisse oppugnatā, sem p tñ spōsi sui patrocinio fuisse munitā, ne p̄niciosis eorum errorib⁹ fides illi⁹ corrūperet. Qñ Cherinth⁹ insaniit, allatrauit Marcion, Ebion & ip̄e sup̄bissime blasphemauit, nū defuit Chr̄s? An nō opitulatus ē ecclesiæ suæ? Subinde qñ Mōtan⁹ quidā errores cōplures in eccl̄ia seminauit, una cū Priscilla & Maximilla, chr̄s Apollinarē & alios ex orthodoxis excitabat q̄ insana illorum dogmata cōuellerēt. Post hos Florin⁹ quidā, & ip̄e nouo quodā & p̄nicioso dogmate p̄turbauit ecclesiā, affirmās deū authorē eē peccati, sed & hūc Irenæus Policarpi discipulus cōfutauit. Scripsit & idē Irenæus aduersus Valentinū quē & doctissimū fuisse Hieronym⁹ tradidit. Sic em̄ in cōmentarijs sup Osee dicit: Nullus p̄t hęresim struere, nisi q ardētis ingenij est, & habet dona naturæ quæ à deo artifice sunt creata. Talis fuit Valētinus, talis Marcion, q̄s doctissimos legimus, hos tñ dei benignitate uitauit ecclesia. Berillus itē ep̄s, & ip̄e doctissim⁹, in hæresim maximā collapsus, quū à multis ep̄is cōfutari nō potuit, sic tñ ab Origene tan- Irenęus aduersus hereticos

Eusebius lib. 6. ca. 23.

dem est uictus, & ad sanā ecclesiæ fidē redire compulsus, ut sicut Eusebius refert (q̄d in talibus penè causis inauditū est) ita errorē ab ecclesia depulit Origenes, ut emendaret, nō pderet erroris authorem. Nouatus insup sua puersitate uexabat ecclesiā, qui licet multos corrupisset p̄textu puritatis, quā ꝓfitebat̃, ꝓplm̄q; (ut Fabianus pontifex tradidit) iureiurādo astrinxisset, ne se relicto Corneliū se querent̃, cōcilio tn̄. 60. epoꝝ, una cum totidē p̄sbyteris & pluribꝰ diaconis habito Romæ, condemnatus fuit, & ab ecclesia separatꝰ. Manes p̄terea quidā ex Perside ueniēs, à quo Manichæi nomē acceperunt, errorē exiciosum introduxit, q & postea multis seculis, etiā ad August. tp̄a, cōplures abduxit à uera fide. Cæteꝝ & huius insanū dogma, tandē orthodoxis impugnātibus, & auxiliāte Chr̄o prorsus, euanuit. Sabellius etiā hæresiarcha pestilētissimus, q sacræ triadis ꝑsonas haudquaq̄ separat, sed inter se cōfundit, unā ex tribus faciēs, idemq; negat Chr̄m uere filiū dei p̄ris fuisse, pariter & spūi sancto intellectū aufert apud Eusebiū Dionysiꝰ tradit Alexādrinus, q & aduersus eundē scripsit, tāetsi postea tā ip̄e Sabellius q̄ sectatores ipsius p synodos aliq̄t fuissent cōdemnati. Arriꝰ etiā ep̄s Alexādrinꝰ uir eruditissimꝰ & fauore plębis ac principū potētissimus qs ignorat q̄ acerrimis machinis uniuersam ecclesiā arietauit. Sic de illo tradit Hieron̄. Arriꝰ in Alexādria scintilla fuit, sed qm̄ nō statim opp̄ssa ē, totū orbē eiꝰ flāma populata ē. Ille Chr̄m negauit æqualē eē p̄ri: ueruntn̄ opitulāte Chr̄o cōplures orthodoxi suos calamos in illū acuerūt, & synodo trecētoꝝ ac decē & octo patrū Nicææ habita cōdēnatꝰ fuit. Post hūc Macedoniꝰ Cōstātinopolitanꝰ ep̄s aduersus eccl'ię fidē erexit sese, negās spiritū sanctū eē deū, sed idē haud multo post, synodo cētū & qnquaginta patrū habita Cōstantinopoli fuit explosus. Nestoriꝰ uero Cōstātinopolitanꝰ etiā ep̄s, uulgo graciosissimꝰ hęresim suscitauit, asserēs beatā uirginē nō dei, sed hoīs tm̄mō genitricē. Sed hūc synodꝰ Ephesina ducentoꝝ ep̄oꝝ iustissimo ferīt anathemate. Dioscorꝰ itidē Alexandrinus ep̄us, & ip̄se pp̄lo charissimus, eandē eē carnis & uerbi naturam in Chr̄o ꝑperā docens, paulopost à synodo Calcedonēsi sexcētoꝝ ep̄oꝝ, una cū Eutice ꝓiectus ē. Quid Apollinarē uniorē, uirū in disserēdo singl'ariter acutū & in scripturis exercitatissimū. Quid Paulū Samosctanū, uirū nō minus arrogantē, q̄ singulari p̄ditū eloquen

Nouatus cō- demnatur Romæ

Li. 7. ca. 4. 5.

Arrius Nicęę condemnat̃.

Macedonius in synodo Cōstantinopoli.

Nestorius in Ephesina synodo

Dioscorus in synodo Calcidonensi

quentia? Quid Donatū & Donatistas, seculari scia diligenter instructos, uita ꝓbatos, uiribus & diabolica uersutia summos? Quid Albianēses memorē q Lutheranoꝝ ī errorib⁹ nō dissiles, fermè parē cū eisdē acceperūt cladē. Nā obsistentib⁹ eis orthodoxis, cōciderant ex illis uno ꝓlio sexaginta milia uirorū. Preterea Waldenses, Pigardos, Wiclefistas: & cæteros illos ingēti nūero, quos in unū uolumen amici cuiusdam sui gratia collegit Augustinus. Cæterū ab eorū omniū erroribus Chr̄us ecclesiæ suæ fidem hactenus integram & illibatā conseruauit. Quā rem, quū nemo dubitat, sed exploratissimā oēs habeamus, quis unq̄ intra sinum sui cordis admittere potest, ꝙ idem ipse de ueritate sui corporis, ecclesiam suā errare tanto tempore permisisset.

Sexagita milia Albiauensium in uno prælio ceciderunt.

Augustin⁹ de hæreticis

¶ Corroboratio nona.

¶ Hic frequētātes hoc sacramētū, in oī virtute ꝑfecerūt. I

INgens pietatis fruct⁹, quē experimur, in his quotidie magis ac magis augeri, q iugiter hisce mysteriis, ꝑ crebrū eorundē esum cū fide & deuotōe participāt mirifice sacr̄m istud confirmat. Ad quod igit̄ & Cyrillus nō semel adhortat̄ dicens: Si uitam æternam consequi uolumus, si largitorē im mortalitatis habere in nobis desyderamus, ad recipiendā benedictionē libēter cōcurramus. Benedictionē hic eucharistiā intelligit, sicut & inferius, quū dicit paulo post: Quare pias (quæso) cogitatōes suscipias, studiose sancteq̄ uiuas, & benedictiōe participes, quæ (mihi crede) nō mortē solum uerūetiā morbos omnes depellit. Sedat em̄, quū in nobis maneat Chr̄us, seuientē mēbrorū nr̄orū legē, pietatē corroborat, ꝑturbationes animi extinguit, nec in qbus sumus peccatis cōsyderat, sed ægrotos curat, collisos redintegrat, & sicut pastor bonus, q aīam ꝓ ouibus posuit, ab oīi nos erigit casu. Ecce quantū ꝓficere possit q crebri⁹ cōicat. Ad hūc modū Chrysostom⁹, Cyprian⁹, Ambrosi⁹, Hieronym⁹, Augustin⁹, & cæteri pr̄es, q crebri⁹ & ardēti⁹ huic sacro cōmunicabāt, ꝓfecerunt in omni pietatis genere. Nec illi solum, sed & recētiores quoq̄, Beda, Bernardus, Albertus, Thomas Bonauētura, & reliqui, quorū ingēs est numerus, hi omnes hause rūt grām spūs: hic, scripturarū ītellectū: hic, uitę sanctimoniā: hic, mores ꝓbatissimos: hic, pietatis fructū: hic amoris ardorem erga Chr̄m & ꝓximū: hic, deuotōis gustū & feruorem: hic, didicerunt

Supr. in ꝓlo. 2. libri N.

Effectus saluberrimus eucharistiæ

mūdi

mundi cõtẽnere uanitates, carnis desideria reprimere, ambitõis laq os rũpere, & ꝓprias deniq; relinq̃re uoluptates Et sanè si quis attẽte consideret ꝓfectus & lapsus atq; reformatões, quæ sæpius in ecclesia cõtigerũt, comperiet: lapsuum quidẽ causam fuisse neglectũ & abusum huius sacramẽti: cotra uero, ꝓfectib' & reformatõibus semp fidelẽ cultum & deuotã eiusdẽ sacramẽti frequẽtationẽ ꝓ fuisse magnope. Sic eñ ab ipsis primis cunabulis ecclesia ꝓfecit.

Acto. 2 Nam in Actis tradit, ꝙ erant oẽs pseuerantes in doctrina Aplorꝝ, & in cõicatione fractionis panis & orõnib'. Profuit certe plurimũ doctrina uerbi, sed ea sine cæteris duabus friguit tandẽ, ut & quotidie fieri cernimus. Accedat auditioni uerbi p̃catio crebrior, at pia sacri huius frequẽtatio, & fieri nõ pt, qn maxim' ex eis enascat fructus pietatis. Ex his ꝓfecto manauit tãta martyrꝝ constãtia, ut quũ ĩebriati fuissent hoc sanguĩe, nihil (ut & Cyprian' testat) trepidabãt suum uicissim ꝓ Chro sanguinẽ fundere. Verꝝ ea psecutiõe tandẽ cessante, & post hæreticorꝝ impugnationes ecclesiis pace reddita, sensim inualuerunt ea mala, quæ ex infrugifero otio suppullulare solẽt, adeo ut bona Chrianorꝝ pars ad luxum & pristinos gẽtilium mores fœde collapsa sit. Misertus itaq; tandẽ ecclesiæ suę deus, uiros quosdã spũ plenos excitauit, & duos p̃sertim, nẽpe Frãciscum & Dominicũ, duarꝝ ingentiũ familiarꝝ patrarchas. Porrò quantus fuisset utriusq; feruor & ardẽs studiũ erga sacrm istud, ex eorꝝ uitis & scriptis intelligi põt, Neq; me pudebit hoc Francisci testimoniũ citare, quanq̃ sciam apud supciliosos istos, qui sibi solis eruditionem & lrarꝝ notitiã uendicãt, eum ob sermõis ruditatẽ contẽptui fore. Ego tñ, quantũ ad hoc negotiũ attinet, pluris ipsius Frãcisci testimoniũ facio, q̃ oẽs lras & argutissima sophismata nri aduersarij: Attẽdo sanè, q̃ fuerat ille Chro charissimus, q̃ in tota sua cõuersatione spectabilis, q̃ creber in cõtemplatione, quantũ deniq;, adiutore Chro, in dilatãda p orbẽ tã numerosa familia ꝓfecerit. Is igit in admonitõibus suis ad frẽs ita loquit: Oẽs qui uiderũt dñm Iesum Chrm scdm humanitatẽ & nõ scdm deitatẽ, damnati sunt. Quare oẽs qui uidẽt sacrm, qđ sacrificat per uerba dñi sup altare, p manus sacerdotis, in forma panis & uini, & non uidẽt eũ nec credũt scdm spm & deitatẽ, ꝙ sit ueraciter ibi sanctissimũ corpus & sanguis dñi nri Iesu Chri, dãnati sunt, ipso summo altissimo attestante, qui ait:

Ad pietatem conducentia.

Beati Francisci testimonium de eucharistia.

Hoc

Hoc est corpus meũ, & sanguis noui testamẽti &c. Hæc beatus il le pr. Cuius fidei pariter & studij, p̃sertim erga sacr̃m istud, fuerat Dñicus, qui & ipse non pusillæ familiæ, neq; minimũ habẽtis suc cessum, institutor fuerat. Is tãta & tã ardenti flagrabat erga sacr̃m istud deuotione, ut frequenter dum corpus dñi leuaret in tãto mẽ tis rapiebat excessu, atq; si Christum ibidẽ incarnatũ conspexisset. Et quũ nonnunq̃ futurus esset alicuius miraculi minister, ut & sa nè pluribus choruscabat, libẽter ante participare mysterijs istis cõ sueuit, quẽadmodũ in eius uita tradit. Nã quum nobilissimus qui dam adolescens, cui Neapuleoni nomen erat, ex æquo lapsus esset & fato functus, ab amicis eius Dominicus orabat quatenus eundẽ iam uita functũ, suis p̃cibus deo cõmendaret. Continuo petijt, ut altare sibi pararet, p sacris faciũdis. Quũ itaq; uir sanct' hostiã saluta rem immolaret, stillabãt p ora lachrymæ, & dum Chri corpus san ctissimis teneret manibus, repentè ad unius cubiti altitudinẽ à ter ra subleuat, ita ut q aderant plurimũ admirarent. Celebrata missa, ptinus in cubiculũ se recepit, aliquot eum sequentib' Cardinalib'. Nam hi tunc forte fortuna affuerãt. Accedit ad exanime corpus cuius membra conquassata singula suis locis reposuit, & facta salu taris signi impressione defuncti manũ app̃hendens, magna uoce clamauit, dicens: Te suscitat Neapuleon dñs noster Iesus Chr̃us, atq; ita cõtinenter surrexit iuuenis ille. Vides ergo lector ex his, q̃n tam fidem hi duo patriarchæ repositã in his mysterijs habebãt, & quãtus pfectus eos in cunctis eoꝝ opibus comitabat. At inquiẽs Iam nihilomin' in eoꝝ familijs deuotio tepuit. Quid tum? An nõ & in eã religionem, quã ipse Chr̃us instituit, paulatim surrepsit te por quoq;? Sũt pleriq; mali in his familijs, nõ inficior, & adhuc & pios & sanctos in eisdẽ cõplures esse non dubito. Mihi pfecto p suasissimum est, in illis conuentib' ubi pure & syncere cum sacra le ctione deuotaq; p̃catõe diuinis istis mysterijs assuefaciunt sese, ma gnum pietatis & religiõis exoriri quotidie fructũ, sicut in alijs ubi negligunt ista, uel nõ deuote exercent, nihil bõnæ frugis expecta ri posse. Id qd ad nr̃m institutũ abũde sufficit. Palã est igit ex maxi mo fructu spũs, quẽ generatim cõsecuti sunt oẽs, qui sacr̃m istud ingenti fide & deuotõe frequentabãt, corporis & sanguinis Chri sti ueritatem in eodem contineri.

Mat. 26
Luc. 22
Beati Domi nici testimo nium de eu charistia

Beat' Domi nicus celebra uit missaz an te miracula.

Multi adhuc boni in cœno bijs reperiun tur

¶Corroboratio decima.

¶His qui pperã de hoc senserũt, infęliciter successit.

K SIcut hi qui firma fide frequenter eucharistiæ fiunt participes,
I. Cor. ij pficiunt in omĩ pietate, ita qui min⁹ digne, uel credũt, uel utũtur ea, nullo non impietatis genere contaminant. Quæ res quum in alijs compluribus, tum in ipsa pessima Manichæorũ secta, de qbus Augustinus libro de hęresibus tradit, quæ referre puderet, nisi ut palàm fiat in quàm horrenda præcipitia labi sinant hi, qui recta fide carent huius tanti sacramenti. Sic enim scribit ad quendam ex amicis, q dictus erat quod uult deus. Detecti sunt in ecclesia (sicuti scis) apd̃ Carthaginẽ, iã te ibi diacono cõstituto qñ instãte Urso tribuno, qui tunc domui regiæ præfuit, aliq adducti sunt, ubi puella illa, nomine Margarita, istam nefariam turpitudinem pdidit. Quę cum esset annorũ nondum duodecim ppter hoc scelestum mysterium se dicebat esse uiolatã. Tunc Eusebiã quandã Manichæam quasi sanctimonialem, idipsum ppter hoc ipsum passam, uix compulit confiteri. Cum primũ illa se asseruisset integrã, atq; ab obstetrice inspici postulasset: quę inspecta & quid esset inuẽta totũ illud turpissimũ scelus: ubi ad excipiendũ & cõmiscendũ cõcumbentiũ semen farina substernit, qd̃ Margarita indicãte absens nõ udierat silr̃ indicauit & recẽti tpe nõnulli eorũ reperti & ad ecclesiã ducti: sicut gesta epãlia, quæ nobis misisti, oñdunt. Hactenus Augustinus. Ubi uides lector, q̃ execrandus fuerat horũ hæreticorũ lapsus ppter inopiã fidei de tanto sacro, recensuimus & sub corroboratione quinta de Messalianis hæreticis, ex historia tripartita, qui à qbusdam ευχήτας uocant, hoc est orantes, ab alijs uero ἐνθουσιασαί, hoc est afflati & diuini. Afflabant eñi post aliquantũ tpis initiationis suæ à dæmone quopiam, cuius instinctum sequunt, & eius mot⁹ pñtiã sancti spũs arbitrant. Hi dicebãt eucharistiã neq; pdesse quicq̃ neq; lædere. Opationẽ manuũ uelut rem malã auersant, somnoq; semetipsos tradũt, & somniorũ phãtasias pphetias appellãt. Sen ex quidã illius sectæ pulchris uerbis Antiochæni psulis allect⁹, omẽ uenenũ, qd̃ in corde pridẽ celabat, euomuit. Dixit itaq; nullã prorsus utilitatem ex sancto baptismate baptizatis accedere. Interrogatus uero qũo spm̃ contrariũ recedere & g̃ram sancti spũs accedere crederet, respondit, Per solã studiosam orationem, inhabitan

Supra eod. E in principio.

bitan

bitantem dæmonem effugari posse, tantum scilicet orōni tribuens quantum Lutherani tribuunt fidei. Iam effugato dæmone, uenire spm̄ sanctū, & sensibiliter ac uisibiliter affirmauit eum suā designare pn̄tiam, p quem & corpus à passionibus quibuslibet & animam à mala uoluntate liberare contendebat, neq; deinceps egere ieiunio macerāte corpus, neq; doctrina refrenante, & pgredi ordinate edocente. Pollicitus fuit & sectatoribus suis apertā in hac uita futuroꝝ prænotionem, & sanctæ trinitatis clarā uisionem. Ecce quibus mendacijs, & erroribus inuoluti fuerāt, per spm̄ erroris & nequitiæ. De Albagensibus quid dicā qui & sacramentum corpis ac sanguinis Chr̄i blasphemarunt? Historijs uarijs pditum est, q̄ abominādā uitā duxerint, & in q̄ nepharios icīderint errores, q́q; p eos innumera plebis multitudo corrupta fuisset, de qbus tādē & ultio tanta sumpta fuerat, ut uno die perempti sint ex eis. 60. milia pugnatoꝝ. Wiclefistæ siłr & Beguini, qui de sacro isto puersas & om̄ino diuersas, à totius ecclesiæ sn̄ia, tenuerant opiniones, haud facile dici potest, q̄ infeliciter perierint, & tā in hac uita tēporarios q̄ in futura ppetuos sustinebūt cruciatus. Memoriæ quinetiā pditū est in uita sancti Syri epi, q quū ipse fecisset sacra, Iudęus quidā inter Chr̄ianos ad cōionem accessit, ut sacrā sumptā eucharistiā, pbris afficeret. Sed ptinus ut eam ore suscepit, clamoribus diris se ignem ore accepisse diceret, cruciatusq; se passum ardentissimos testabat. Sed quia prolixum esset de cæteris qui neq; numerari possent loqui, cum Cypriani sn̄ia uice coronidis cōcludemus. Is enim ubi diuinas ultiones memorasset, quæ cōtigerunt indigne tractāti bus corpis & sanguinis dn̄i sacra, subdit. Q̄ multi quotidie immūdis spiritibus adimplent, q̄ multi usq; ad insaniā mentis excordes, dementiæ furore quatiunt. Nec necesse est ire p exitus singuloꝝ, quum p orbis multiformes ruinas, tam delictoꝝ pœna sit uaria, q̄ delinquentium multitudo numerosa. Hæc Cyprianus.

Albagensiuз malicia.

Supr. eod. H

Cyprian⁹. de indigne corpus Christi tractantibus.

¶ Corroboratio vndecima.

¶ Hostes hui⁹ sacramēti nullas p se claras hn̄t scripturas.

NVllum ex scripturis afferre testimoniū hæretici queūt, quo pbent in euchatistia non esse corpus Chr̄i. Neq; em̄ id cōficiunt illæ scripturæ, quæ testantur Christum corpaliter in cœlū ascēdisse, quandoquidē om̄ipotentiæ suæ neutiq̄ repugnat

L

Corpus idem in pluribus locis simul

efficere, ut corpus idem sit in locis pluribus. At præter illas, nullas omnino queunt alias afferre. Verbis utiq; Chri uim afferunt, sua infarciẽtes, quibus ad aliũ detorqueãt sensum. Nã ubi Chrus simpliciter enunciauit, dicens: Hoc est corpus meũ. (Quæ uerba sunt adeo dilucida, ut nullus in eis scrupus esse possit) Illi tñ interptant, p est, significat: & p corpus, figurã corpis. Q, si liceat ad hunc modum scripturas interpretari, q s non pspicit quemuis hęreticũ quãcunq; uelit hæresim facillime tutari posse. Sed aiunt Paulum simili tropo dixisse: Petra aũt erat Chrus: ubi docẽt, uel per erat, oportere uerbum significabat intelligere, uel p Chrm, figurã Chri. Verum ut largiamur eis hoc loco tropũ esse, quanq̃ & hic nullũ subesse tropũ secũdo libro mõstrauim' nõ, ppter illud cõtinuo sequit, ꝙ in illis Chri uerbis aliquis erit tropus. Sed de his pluribus infra disputabimus. Nunc aũt ista non aliter memoramus, nisi ut lector intelligat, hæreticos istos nullis hæresim suã fulciri posse scripturaꝝ testimonĳs, quũ nostra, hoc est, cõis totius ecclesiæ snia, pluribus muniat, & eisdem efficacibus. Sed neq; uerba Chri detorquemus, ut illi paꝝ pudenter faciunt, sed ut simpliciter enunciant, ita simpliciter interpretamur, iuxta canonẽ Hilarĳ, quem lib. de trinitate tradit. Optimus (inquit) lector est, qui dictoꝝ intelligentiã expectet ex dictis, potius, q̃ iponat, & retulerit magisq̃ attulerit, neq; cogat id uideri dictis cõtineri, quod ante lectionem psumpserit intelligendũ. Huic certe canoni palàm cõtrauenit Oecolampadius, intermiscens alia q̃ dixerat Chrus, imò quæ ne cogitarat quidem Chrus palàm enunciauit ad hunc modũ: Hoc est corpus meũ, nõ ita, hoc significat corpus meũ, neq; sic, hoc est figura corpis mei. Quisquis em sic interpretat, non refert simpliciter ipsa Chri uerba, sed affert & intermiscet aliena, quemadmodũ & isti miseri faciunt, totius etiã huius uniuersi, si liceret, ordinem euersuri. Sic em & Hilarius. 3. de trini. lib. de illis asserit. In ipsam (inquit) ueritatẽ infidelitas nostra, pcurrit & uiolenti in excidiũ dei ptãtis irrumpimus. Si liceret, & corpa & manus in cœlũ leuaremus: solẽ, astraq; cætera annui cursus suis limitibus pturbaremus: pmisceremus discessus oceani & accessus, fluenta etiã fontiũ inhiberemus, & naturas fluminũ refrenaremus, cõcuteremus fundamẽta terræ, & toto in hęc opera dei parricidio desęuiremus. Sed bene est, ꝙ nos intra hanc mode-

Su. li. 2. c. j. A.

Canõ Hilarĳ

Matth. 26

Lucæ. 22

Hilarius

modestiæ necessitem, natura corporũ detinet. Certe nõ fallim⁹ q̃d si liceret, essemus acturi. Hæc ꝑpter hæreticos dixit Hilarius, qui diuinis abutunt̃ scripturis, & suo sensui potius credunt, q̃ ipsius dei uerbis. Et ꝑfecto nõ aliud habet Oecolãpadius, quo suã hæresim tueat̃, nisi ꝙ difficilia quædã & absurda sensui consequerent̃, si dixerimus in eucharistia uerꝫ esse corpus Chr̃i. Ceterꝫ id lector diiudicet, an æquũ fuerit nõ credere uerbis dei, ꝑpter ea quæ ratio nostra non capit, neqꝫ uiribus ingenij ualemus ipsi comp̃hendere.

¶ Corroboratio duodecima.

¶ Nullius orthodoxi solidũ afferũt testimoniũ.

NVllus unq̃ orthodoxus aut scripsit aut docuit, non contineri uerꝫ Chr̃i corpus in eucharistia. Cert⁹ esto lector, neminẽ unquã, qui ꝑ uere orthodoxo fuisset habitus, ꝑducet Oecolãpadius, qui negauerit, hic sub uelamine panis opertũ esse corp⁹ Chr̃i. At unde id nouerim quæris? Dicã, partim certe ex mirifico eorꝫ quos legi consensu (& legi sanè plurimos) partim ex eo, ꝙ ad hũc usqꝫ diem nemo ex orthodoxis accusatus fuit sup̱ ea re. Nec defuissent ꝑfecto accusatores, si quisquã eiusmõi repertus esset, q̃ rem hãc adeo receptissimã suis dãnasset scriptis. Vides in rebus longe minoris momenti non fuisse prætermissum, si quid aberratũ esset à scopo ueritatis Cyprianus em̃, qui docuit rebaptizãdos eos qui fuissent ab hæreticis ante baptizati, in ius ꝑpterea uocat̃ à multis. Et quæ de Petro Hieronymus uisus est haud recte tradidisse, non silentio p̃tereũdum censuit Augustin⁹. Quãobrem si de hoc sacro oĩm augustissimo, quisquã aliter, aut scripsisset, aut docuisset, q̃ orthodoxa tradidisset ecclesia, fuisset haud dubie notatus à cæteris, & ceu reus hæreseos ab orthodoxis fuisset habitus, Adde in tanto scriptorꝫ numero, quum tot essent qui rem hãc tã aperte pridẽ asseruissent, si quispiã orthodoxus aliter sensisset aut credidisset rẽ habere sese, ꝑduxisset saltem hoc negotiũ in quæstionẽ & cõtrouersiã, ut si quicq̃ ambiguitatis in ea re fuisset, id exactius ab eruditis discuteret̃, atqꝫ ita ueritas appareret. At nihil eiusmodi factũ unq̃ ab orthodoxo q̃uis legim⁹. Ab hæreticis uero nõ semel audiuim⁹. Verꝫ hi cõfestim à gñalibus synodis ad hoc ip̃m ex toto Christianismo cõgregatis accersiebant̃, & ꝑtin⁹ ut auditi fuissent, unanimi p̃rm decreto cõdemnabant̃, & abiurare cõpulsi sunt sua pestifera dogmata.

M.

Cyprian⁹ de rebaptizatione male sentijt.

¶ Corroboratio decimatertia.

¶ Miracula nulla nullasve reuelationes adducere queunt.

N QVi sic mordicus negant ueritatem corpis & sanguinis in eucharistia, nec uno quidem aut miraculo, aut reuelatione sententiã suã comprobare queunt, quum tamen à nobis & miraculis & reuelationibus innumeris ipsa ueritas confirmet. Sed & illi, ut nihil eis obsistãt miracula, breui compendio uel ea fieri negãt uel si facta sint p̃stigijs dæmonum ascribunt. Cæterū Augustinus memorat suis temporibus miracula complura dei uirtute fuisse patrata. Scribit & Hieronymus carpens Vigilantium, q̄ is aduersabat miraculis. Argumentat (inquit) contra signa atq; uirtutes, quæ in Basilicis martyrū fiunt, & dicit eas incredulis prodesse non credentibus, quasi nunc hoc quærat, quibus fiant, & non qua uirtute fiant. Esto signa sint infidelium, qui quoniã sermoni & doctrinæ credere noluerunt, signis adducant ad fidem: & dominus incredulis signa faciebat, & tamen non idcirco dñi suggillanda sunt signa, quia illi infideles erãt, sed maiori admirationi erunt, quia tãtæ fuere potentiæ, ut etiã mentes durissimas edomarent, & ad fidem cogerent. Itaq; nolo mihi dicas, signa infidelium sunt, sed responde quomodo in uilissimo puluere & fauilla, nescio qua tãta sit signorū uirtutumq; p̃ntia. Sentio sentio infęlicissime mortalium, quid doleas, q̃d timeas. Spũs iste immũdus, qui hæc te cogit scribere, sæpe hoc uilissimo tortus est puluere, imò hodieq; torquet, & qui in te plagas dissimulat, in cęteris confitet. Nisi forte in morem gentiliũ, impiorūq; Porphyrij & Eunonij has p̃stigias dæmonum esse confingas, & non uere clamare dæmones, sed sua simulare tormenta. Hæc Hieronymus. Vides hic lector, uera miracula fieri nonnunq̃ ad mortua sanctorū ossa, carnesq; redactas in puluerē & fauillã. Q̄ si corpora seruorū suorū iam in monumentis quiescentia, tametsi uitæ, pariter & spũs expertia sint, deus huiusmodi miraculis honorare studuit, quanto magis existimabimus eum filij sui corpus in eucharistia, non iam mortuum, sed ipsi uitæ coniunctum, hoc est uerbo quo uiuunt oĩa talibus miraculis glorificari uelle. Profecto qui id negãt nõ gentilibus modo, & impijs ipsis Porphyrio atq; Eunomio deteriores sunt: uerū etiã cum blasphemantibus ipsis Iudæis, in spm̃ sanctũ grauissime peccant: nimirū quum ea dæmonibus

Miraculis detrahunt hæretici.

Hieronymus contra Vigilantiũ de miraculis.

Porphyrij & Eunomij error.

Miracula fiunt ad gloriam corporis Christi.

nibus impuris tribuant, quæ ab ipso spiritu sancto proficiscuntur. Nam sicut malignissimi Iudæi, quum Chr̄m uidissent, tot miraculis doctrinam suam corroborasse, quorum nec minimū ipsi p̄stare ualebant, confestim ea principi dæmoniorum ascripserunt. Sic & hæretici isti, quum satis p̄spiciāt se nullum posse miraculum in sui dogmatis testimonium p̄ducere, maliciose conatur omnia miracula in suspicionem adducere, tanq̄ dæmonum præstigijs, non dei spiritu patrata sint. Hoc ipsum similiter & pari stropha de reuelationibus faciunt, quæ sanctissimis utriusq; sexus hominibus diuinitus ostensæ sunt, eas à prauis spiritibus immitti contendunt: quæ dubio procul, aut à bonis angelis, aut ab ipso sacro spiritu monstratæ sunt pijs, sed harum blasphemiarum, quemadmodum Christus docuit, neq; in hoc seculo neq; in futuro remissionem unquàm consequent. Intelligis ergo lector, quanta sit hæreticorum istorum malignissima cæcitas, & cæca malignitas, q̄ quum pro nostra parte tot modis testificetur deus, nempe ex scripturis sacris, amoris imme̅sitate, consensu patrum, pollicitationibus ueracissimis, sanctissimis synodis, miraculis euidentibus, reuelationibus clarissimis, ipsi scripturis abutunt, non mouent amoris immensitate, consensum patrum floccifaciunt, pollicitationes minime ponderāt, sanctissimas synodos cōtemnunt, deprauāt miracula, reuelatōes irrident. Neq; tn̄ quicq̄ quod solidæ p̄bationis pōdus habeat, afferre queūt. Tm̄ dicunt, absurdū esse, nec ullo sensu rōneq; dep̄hendi posse, q̄ in eucharistia uerum Chr̄i corpus sit. At qd mirum si rōnis & sensu nr̄i captū exuperet tam augustissimū mysteriū, quando neq; minime creaturæ dei rōnem exactā comp̄hendere possumus. Sic em̄ sapientissimus ipse testatur in Ecclesiaste dicens: Et intellexi q̄ omniū operum dei nullam possit homo inuenire rationē, & quanto plus laborauerit ad inueniendum, tanto minus inueniat. Etiā si dixerit sapiens se nosse non poterit reperire. Si non possum⁹ igit alicuius infimę creaturæ rationē exacte cōprehendere, cui mirum erit, si in archanissimis mysterijs cæcutiamus. Neq; em̄ par est ut imbecillitas uirium nostrarum, aut obtusitas ingenij nostri, potentissimus ipsius Christi uerbis fidem abroget, quum eius uerbo creata sunt omnia, quūq; nihil eius potentiæ factu credendum sit impossibile, quod aut ipse fieri uelit aut futurum esse decreuerit.

Mat. 12. Luc. 12 Epilogus

Credenda rationem superant. Eccle. 8.

¶ Corroboratio decimaquarta.

¶ Dissidētes a cōi toti⁹ ecclesie fide, mutuo se iugulāt.

O ET hæc certe nō mediocriter, quemq́ꝫ uere Christianū constabilire potest, in huius sacramenti fide, hoc est, ut firmiter constanterq́ꝫ credat, sicut ecclesia tot seculis iam pteritis docuit, & adhuc docet quotidie. Non utiqꝫ recenter inuentū fuit hoc dogma, sicut quidā insimulant. Neqꝫ em̄ recēs author est Chrysostomus, qui tn̄ apertissime docuit suo tpe substātiā panis absumi confecto sacr̄o. Num uides (inquit) panem? num uinū? num sicut reliqui cibi in secessum uadunt? Absit, ne sic cogites. Quemadmodū enim si cæra igni adhibita illi assimilat̃, nihil substātiæ remanet, nihil superfluit, Sic & puta mysteria consumi à corporis substātia. Adde qđ idem sæpius testat̃, panem & uinum in carnem & sanguinem Chr̄i, nunc mutari, nunc transmutari. Hæc diximus, ut nemini uideat̃ ecclesię dogma recens, de panis (ut uocāt) trāsubstātiatione q̄nquidem & ueteres ipsi palàm id testabātur. Sed iam uideamus, quem in modū hi qui reluctātur huic dogmati, mutuo seipsos interimunt. Duo sunt in primis quæ docet ecclesia de hoc sacr̄o credi debere. Alterꝫ, ꝙ hic uerꝫ Chr̄i corpus, & uerus eius sanguis, uirtute uerborꝫ Chr̄i, iam adsint. Alterꝫ ꝙ panis & uinū, quātum ad substātias suas hic esse desierint. Lutherus quidem & sectatores ei⁹ priorem partem solide tuent̃, & docent nimirꝫ è scripturis, eā necessario sequi, posteriorem uero negāt, imò substātiā panis constāter asserunt in eucharistia manere, panem hunc asserentes esse corpus istud. Ceterꝫ Oecolāpadius cum suis, qui nec pauci sunt, affirmāt ipsius panis manere substātiā, at negāt hic ullo pacto corpus esse Christi. Sed neqꝫ si adesset fieri posse, ut hic panis sit hoc corpus. Adducunt & hi pro hac parte solidissimas rationes, quæ meo iudicio, solui à nemine possunt. Docēt em̄ nulla ratiōe fieri posse, ut indiuiduū panis, sit illud indiuiduū corporis Chr̄i, aut ꝙ hęc substātia panis, sit illa substātia corporis. Quibus haud dubie ratiōib⁹ Lutherꝫ & sectatores eius confodiunt, quatenus ipse cōtendit manere panis substantiā, & hunc panē, nempe demōstrato pane materiali, uere esse ip̄m Chr̄i corp⁹. Lutherus cōtra, ꝓ p̄sentia corpis irreuincibiles affert scripturas, qbus & firmissime colligit, ibi uerꝫ corpus & uerꝫ Christi sanguinē esse, quibus ꝓcul dubio sententiā Oeco-

Chrisostomi sententia de eucharistia

Hereticorum controuersia

Lutheranorū sententia de eucharistia

Oecolampadij sententia contra Lutheranos

Lutherus cōtra Oecolampadium.

Oecolampadianorum subruit funditus, quatenus ipsi negant carnis ueritatem in eo sacramẽto. Quod si iuxta Lutheranos uerissime collectum sit, ex sacris ipsis lr̃is ueram corporis & sanguinis Chr̃i p̃sentiam in hoc sacramento realiter haberi: & rursum per Oecolampadianos uere probatum sit, hunc panem materialem non esse ipsum corpus Chr̃i, neque materiale uinum istud, ipsum sanguinem esse Chr̃i quis iam non uidet utrosque suis gladijs & seipsos mutuo iugulasse, & communem ecclesiæ sententiam corroborasse mirifice. Nam si quod Chr̃us pronunciabat, dicens: Hoc est corpus meum, quis pro nomen hoc, hunc panem interp̃tatus, & per corpus, corporis ipsius ueritatem accipiens, ipsum axioma falsum reddiderit, quemadmodũ & Oecolampadius robustissime collegit. Et si rursum accipiendo corpus, pro sola figura corporis, falsum itẽ effecerit, uti Lutherus apertissime probat. Nunquid non ex utriusque comprobatione dilucide consequitur, uerissimam esse communem ecclesię sententiã, quæ negat manere substantiam panis, sed eam asserit penitus in Chr̃i corpus mutatã esse, & uini substantiã similiter in Chr̃i sanguinẽ? Quã rem & apertissime Chrysostomus testatur Homilia. 83. super Matthęum, dicens: Non sunt humanæ uirtutis opera quæ Chr̃us in illa cœna confecit. Ipse nunc quoque operatur, ipse perficit. Nos ministrorum tenemus ordinem, qui uero hæc sanctificat & transmutat, ipse est. Similibus itidem uerbis idem utitur ad populum Antiochænum, Bernardo Brixiano interprete, Homilia sexagesima. Sed & in canone missæ, quo idem usus est, ita precatur, inquiens: Offerimus tibi rationabilem hanc & immaculabilem Latrian, & rogamus atque obsecramus & supplicamus, mittas sp̃m tuũ sanctũ in nos, & super hæc proposita munera, & fac quidẽ hũc panẽ p̃ciosum corpus Chr̃i tui. & poculũ hoc p̃ciosum sanguinẽ Chr̃i tui transmutas ip̃a spũ sancto tuo. Nec te moueat lector, quod dixerit, fac panẽ hunc p̃ciosum corpus Chr̃i, & poculũ hoc, p̃ciosum sanguinẽ Chr̃i, quasi panis & uinũ maneant, sed respice potius ad id quod sequitur, quo mentẽ suã aperit & declarat, quum dicit transmutans ipsa spũ sancto tuo. Sic ergo panẽ factũ corpus intelligit, quod ipse trãsmutetur in corpus, sicut in superioribus locis ex eodẽ à nobis ante citatis liquet apertissime. Nõ manet itaque substãtia panis, sed in corpus Chr̃i trãsmutatur, & uinũ pariter in sanguinẽ ipsius. Porrò Chrysostomi missam grę ce scriptam, &

Pulcherrima recollectio

Communis ecclesię sentẽtia

Chrysostomus de eucharistia

Lib. j. cap. 29 A, B, C. Lib. 2. cap. 17. A, B, C, D, ca. 18 & cap. 30

Missa Chrysostomi & Basilij.

ptam, & in latinum sermonem traductã, Erasmus ante sedecim annos iam p̃teritos mihi dono dedit, qñ nulla fuerat huius cõtrouersiæ suspitio. Sed & libellũ aliũ, in quo tam Chrysostomi missa, q̃ etiã Basilij grece cõtinet, Reuerendus pr̃ ep̃us Londoniensis mihi cõicauit. In hoc etiã haud lõgè dissilib⁹ uerbis Basilius utit, dicẽs: Oramus & obsecramus sancte sancte, ut ueniat sp̃us sanctus beneplacitæ bonitatis tuæ sup nos & sup hæc ꝓposita munera, & bñdicat ea, sanctificet, & faciat panẽ quidẽ hunc, ip̃m p̃ciosum corpus dñi, & dei nr̃i Iesu Chr̃i Amen, poculũ uero hoc: ipsum p̃ciosum sanguinẽ dñi & dei & seruatoris nr̃i Iesu Chr̃i Amen. Huius missæ Basilij meminit & Damascenus. Sed & Bessario Cardinalis tã Chrysostomi q̃ Basilij missam citat in libello, quẽ scripsit de eucharistia. Citat insup & alios duos illis uetustiores: nẽpe Clementẽ & Iacobũ, ut alibi dicturi sumus. Sed & missa, qua ad hunc usq; diem usa fuit latinoꝝ ecclesia, gręcis cõsentit, quũ & ipsa precet, ut oblatio panis & uini, fiat corpus & sanguis dñi nostri Iesu Chr̃i. Hactenus ꝓ decimaquarta corroboratione. Quisquis igit has corroborationes accuratius expẽderit, pieq; uixerit, mirabor si nõ ꝑsuasissimũ ei fuerit, de ueritate corpis & sanguinis in eucharistia. Sed iam excutiamus & reliqua quæ sequunt, in Oecolampadio.

¶ Finis procemij in tertium librum.

IOHANNIS ROFFENSIS EPISCOPI CONTRA OECOLAMPADIUM DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO, Liber tertius.

¶ Respõdet blasphemię ei⁹ in Christũ, qua dicit eũ ieptijsse ⁊ citra sapiam vllã suũ corpus hic reposuisse. Ca. I.

OECOL. A ROFFEN.

Est & hoc fidelibus auditu graue, si dicunt ꝑ Chr̃m facta, quę sapiam ei⁹ nõ testent, sed frustra, & absq; utilitate cõpareãt. Quõ em̃ ita ineptiret Chr̃us, cuius om̃ia opa in bonitate & sapientia fiunt.

¶ Iam uides lector, Oecolampadiũ nihil ꝓmouisse, aut citatione Tertulliani, aut Chrysostomi, aut Augustini.

Quare

Quare pergamus oportet, & alias nugas, quas affert, refellere. Qđ sanè quantū sit tædij, dici uix pōt. Cæterū hoc tædiū, qñ iam cœpimus, à nobis deuorandū ē. Non uidet Oecolāpadius in hoc ope, Chri sapiam ullā, & quid mirū, quū iam oculis mentis captus sit. At nobis satis est, ꝙ priores patres hoc uiderint, & intellectū huius rei nobis aperte cōmendarint. Sic em̄ Augusti. lib. 17. de ciuitate dei ca. 20. docet. Sapia (inquit) ædificauit sibi domū, & suffulsit colūnas septē, immolauit suas uictimas, miscuit in cratere uinū suū, & parauit mensam suā, misit seruos suos, conuocās cū excellēti ꝑdicatione ad craterē suū, dicēs: Quis est insipiēs, diuertat ad me. Et inopibus sensu dixit: Venite & manducate de panibus meis, & bibite uinum q̊d miscui uobis. Hic certe agnoscimus dei sapiam, hoc est, uerbū pr̄i coæternū, in utero uirginali domū sibi ædificasse, corpus humanū, & huic tanq̄ capiti, mēbra, ecclesiā subiūxisse, martyrū uictimas immolasse, mensam in uino & panibus ꝑparasse, ubi apparet etiā, ad sacerdotiū scđm ordinē Melchisedech, insipiētes & inopes sensu uocasse. Quia sicut dicit Apl̄us: Infirma huius mundi elegit deus, ut cōfunderet fortia. Quibus etiā tñ infirmis q̊d sequit, dicit: Derelinquite insipientiā ut uiuatis, & quærite prudētiā ut habeatis uitā. Participē aūt fieri mensæ illius, ip̄m est incipere habere uitā. Hacten⁹ Aug. Nō ineptijt itaq; Chr̄s, ut tu blasphemas, qñ mēsam hāc instituit, ubi fideles ederent ipsius corp⁹: nimirum ut ita uitæ fierent participes. Vitā aūt illā, solus panis & solū uinū ꝑstare nequeunt. Stupidissimū est ꝓfecto tale quiddā existimare, sed ipsa caro Chr̄i, & sanguis, sub panis & uini speciebus, uitam conferunt his, qui digne suscipiunt.

Sapiēter Christus instituit sacramentum corporis & sanguinis.

I. Cor. I

Iohan. 6

I. Cor. II

B

OECO. Referāt igit, quid agat in pane corp̄alis ꝑsentia, quod absq; illa sacramentum per se non possit? Referāt aliquid, uel ante manducationē, uel in manducatione. Et uideamus primū ante mānducationem, commendetur ne aliquid amplius.

ROF. Abūde tibi rñdēt ipsi pr̄es, & ꝑsertim Irenę⁹, Hilari⁹, Cyrillusq; & Chrysost. ꝙ ꝑ esum hui⁹ cibi, corp̄alr̄ uniamur Chr̄o, id q̊d nob, nō sola fides, neq; dilectio cū fide ꝑstat, sed una cū his corp̄alis mādu catio Chr̄i i eucharistia. Sufficiet hic, unū Cyrilli recēsere, q sic ait, ca. 15. sup Ioh. Cōsyderandū est, nō habitudine solū, q̄ ꝑ charitatē intelligit, Chr̄m in nobis eē: uerū etiā & participatōe naturali.

Esu eucharistiæ unimur Christo.

Cyrillus.

 Nam

Nam quemadmodũ, si quis igne liquefactã cærã, alij cæræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unũ quid ex utrisq; factũ uideat, sic cõicatione corpis & sanguinis Chri, ipse in nobis est, & nos in ipso. Nõ poterat eñ aliter corruptibilis hęc natura corpis, ad icorruptibilitatẽ & uitã traduci, nisi naturalis uitæ corpus ei cõiungeret. Nõ credis mihi hæc dicẽti, Chro (te obsecro) fidem pbe. Amen amẽ

Iohan. 6 (inquit) dico uobis: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Hactenus Cyrillus, qui & paulo ante pmisit se dictuꝝ ista ex fide prm & ecclesiæ. Tibi uero panis ille, panis duntaxat esse credit, nec in eo qc q̃ esse diuinæ uirtutis, neq; spm sanctũ quicq̃ in eo diuinitus operatũ esse, ut fiat tale sacrm. Quare tua snia consequit, ut nec ante manducationem, nec in ipsa mãducatiõe, panis ille quicq̃ conferat auditoribus tuis. Nos aũt, qui diuinã illic adesse uirtutem, & spm sanctum, p inuisibilem opationem suã diuinitus illic substãtiã panis in Chri carnem uertisse, certo credimus, p ipsam mãducationẽ fidenter edentibus, miꝝ in modũ, eucharistiã pdesse nihil ambigimus.

C OECO. Certe Chrus dedit corpus ad manducandum, nõ ad ostentandũ, uel circũferendũ, uel ad reseruandũ in arcis, dicit eñ: Accipite & comedite, non dicit: Circũferte, oñdite, uel reseruate.

ROF. Nisi rectius calleres dialecticã, satius tibi fuisset eiusmodi libros nunq̃ ædidisse. Pape, qualem hic audimus argumentationem, quæ fit ex meris negatiuis? Non dixit Chrs, circũferte, ideo nõ esse circũferẽdũ. Nec dixit: Ostendite, ideo nõ esse ostendendũ Nec dixit: Reseruate, ideo nõ eẽ reseruandũ. Eiusmodi nugis refertus est totus iste libellus tuus. Hoc saltẽ affirmas, q Chrus dederit corpus suũ ad edendũ. Veꝝ hic te pcor. Quãdo dedit, & quib' uerbis? Certe nõ aliũ exprimes locũ, aut alia uerba, q̃ quib' apud discipulos usus est in cœna. Et tũc nõne etiã ostẽdit aplis ipsis quib' dedit? pfecto. Quid igit? uis credamus potius negatiuæ tuæ, qua struis non dixisse Chrm: Ostendite, q̃ ipsi facto Chri, quo sic ipse fecit: nimiꝝ ostendens corpus suũ aplis. Apage sis hæretice. Si nihil aliud esset q̃ frustulum panis, nõ uideo cur debeat ostẽtari. Sed quũ ibi ueꝝ sit corpus Chri, mun' amplissimũ & augustissimũ, qđ p monimento sui nobis dedit, cur nõ meret ostẽtari, & circũferri, cum omni, quantũ fieri pt, celebritate: quatenus populus magis ac

Matth. 26
Lucæ. 22

Corpus Christi ostendendum est fidelibus

magis

magis excitet ad huius doni uenerationẽ, ardentiusq́ʒ ad fidẽ & ad amorẽ donãti inflammet. Porrò ꝙ negas reseruationẽ à Chro iuberi. Num propterea nõ est laudabile institutũ, ut pro his, q repẽtinis forte morbis corripiẽdi sunt, hoc sacr̃m in promptu habeat, ne sint alioqui sine hoc uiatico saluberrimo discessuri? Vobis utiqʒ, q nullã huic sacro uirtutẽ tribuitis, fuerit satis paucis uerbis, & absqʒ missæ cæremonijs cõem panẽ ipsi morituro p̃bere. Nos uero qui panẽ rite consecratũ, in Chri corpus uerti credimus, cõsecrationẽ illam haudquaq̃ censemus fieri debere, nisi cum honorificis illis missæ cæremonijs, sine quibus indignum est, ut sacramentum tantum unquàm conficiatur.

Corpus Christi reseruandum pro infirmis.

Cæremoniæ sunt in missa seruandæ.

D

OECO. Respondent quidã: Anteq̃ comedamus, accipimus, & anteq̃ accipimus, præsens est. Edi non potest, quod non sumit: nec sumit quod non adest. Vnde quum corpus Christi manducamus, iam antea præsens habuimus.

ROF. Abunde nos respõdimus (opinor) huic friuolę cauillationi tuę, qua contendis nec oñdi, nec reseruari debere sacr̃m istud facile quidem fuerit cuiqʒ leuiculas eiusmodi ratiunculas effingere ac subinde solutões nihilo solidiores afferre, quib⁹ rudes auditores circũueniant, quemadmodũ & ipse nunc moliris. Cauillũ ante ꝓposuisti, mox & solutionẽ affers. Et hãc postremo te facillime posse refellere, iactitas. Et ad hũc modũ fermè, ꝑ uniuersum libellũ tuum nugaris. Sed audiamus q̃ efficaciter illud sis præstiturus.

E

OECO. Atqui facillime refelli poterũt. Accipi eñ dicimus corpus, quõ manducat: & p̃sens esse, quõ accipit: & quia non manducat corpaliter, neq́ʒ accipit, neqʒ adest corporaliter. Sed adest sacramentum corpis, quod dominicũ corpus uocat. Porrò de manducatione paulo post ea latius.

ROF. Hac rõne refellis. Dicis eo mõ corpus manducari, quo accipit, & accipi eo modo quo p̃sens est. Negas aũt p̃sens esse corporaliter. Quare colligis ip̃m corpus, nec edi, nec accipi corpalr. Hæc (si dijs placet) bella confutatio est, ubi nulla p̃ter affirmationẽ tuã & negationẽ, alia probatio reddit. Dicis hoc, & negas illud, & iã abũde uideris tibi cõfutasse. Is profecto refellendi modus, etiam ad unã quãlibet ueritatẽ euertendã, erit facillimus. Cæteꝝ nos hũc refellendi modũ haudquaq̃ putam⁹ ab eruditis esse cõprobãdũ. Illi

uero quibus respondes, ita, è diuerso colligent. Accipi dicim⁹ corpus q̄ mō mādücat. Et p̄sens est ad eum modū, iuxta quē accipit. At manducat (inquit) corpaliter. Quare & accipit, & adest corpaliter. Et huius argumentatōis singulas partes sufficienter muniunt scripturis & p̄rm testimonijs solidis & irrefragabilibus. Quocirca petim⁹, ut ipse doceas aliquo solidiori argumēto, nō illic eē Chr̄m realiter. Nam tuis nudis uerbis minime staturi sumus.

¶ Ex eo quod sacrificiū est, abunde colligit᷑ aliud quiddam esse, q̄ frustulum panis. Cap. II.

OECO. A

Commemorāt aūt & alias rōnes. Primū, ne desit Chr̄ianis sacrificiū uel oblatio. Par̄ eñ eis uideret, pane simplicis creaturę gr̄as agere, & creatorē, ac datorē, sanctificatorē q̄ agnoscere quēadmodū ueterib⁹ morē fuisse cōperimus.

ROF. Ignosce mihi, ferre nō possum has nugas tuas, imò nō nugas, sed impietates & blasphemias horrendissimas. Tu mutuā hāc & dei erga nos, & nr̄am uicissim erga deū gratitudinē extinguere paras. Hoc eñ sacr̄m, ceu fędus q̄ddā īter nos & deū est, quo nos deo cōiungimur, imò incorporamur, q̄dq̄ deū nobis gratiosum, & nos uicissim deo reddit gratissimos. Qua nam in re gratiosiorē se nobis oñdere posset diuina pietas, q̄ q̄ sui filij corpus q̄tidie nobis edendū p̄beat? Et qua uicissim in re, nostrā erga eū gratitudinē efficacius testari queamus, q̄ si corpus hoc ip̄m, illi toto cordis affectu studuerimus offerre. Munerib⁹ utiq̄ placandū esse deū, nō mō lex uetus nos instruit, quū scriptū sit, nō apparebis in cōspectu dñi dei tui uacuus: uer̄ etiā hoc ip̄m, quasi lege quadam naturæ, priscoꝝ animis inditū fuit. An nō Abel & Cayn oblatis muneribus deū sibi conciliandū putauerūt? Nobis igit᷑, ut non deesset munus quod offeramus, Chr̄us in hoc sacr̄o seipsum reliquit, quem uice muneris, & sacrificij loco, iugiter immolaremus. Quo certe munere nihil p̄ri gratius, nihil acceptius, nihil deniq̄ p̄ciosius offerri poterit, quippe q̄d nō est aliud, q̄ quod ipse Chr̄us ei quondā p nobis obtulit in cruce, atq̄ ideo cæteris om̄ibus p̄cellit sacrificijs, tam his quæ legē p̄cesserant, q̄ alijs quæ sub lege unq̄ à quouis hoīm offerebant᷑. Istud quanq̄ sufficienter Augustini testimonio, & eodem apertissimo, paulo ante cōprobauimus, tñ ut istā pertinaciam tuam aliquanto magis contundam, non grauabor & Chryso

Corpus Christi est glutinū amoris.

Deus placādus muneribus Exodi. 23. 34 Gene. 4.

Corpus Christi quod ipse obtulit & nos offerimus.

Chrysostomū recensere, qui sic in posterioris eplæ ad Timotheū cōmentarijs homilia tertia scribit. Volo quidē adijcere planè mirabile: & nolite mirari neq; turbemini. Quid uero istud est? Sacra ipsa oblatio, siue Petr⁹, siue Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadē est, quā dedit Chr̄us ipse discipulis, quamq; sacerdotes modo quoq; cōficiūt. Nihil habet ista q̄ illa minus. Cur id? Quia non hāc sanctificāt homines, sed Christus, qui ante sacrificauerat. Quemadmodū em̄ uerba quę locutus est Christus, eadē sunt quę sacerdotes nunc quoq; pronunciant, ita & oblatio eadem est. Et paulo post: Et hoc igitur Christi corpus, & illud est. Qui aūt hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christū esse qui nunc etiā adest atq; opatur. Hactenus ille. Vbi uides lector Christū adesse, & oblationē hāc sacrificare, in qua & corpus eius ex pane cōficit, & offertur deo. Sed neq; plus offert in ea oblatione maximi meriti sacerdos, q̄ ille qui nullius meriti est. Chrysostom.

B

OECO. Veꝝ nos scientes, finem sacrificijs & oblationibus impositum, docente epistola ad Hebræos, unica oblatione, consummari in perpetuum sanctificatos, asserimus iteꝝ instaurare sacrificia, esse mortem Christi irritare.

ROF. Et unde hoc nosti pditissime? Num eandē eplam nō ante te legerūt uiri, quū eruditione, tum uitæ sanctimonia clarissimi, quibus tu uix dignus es porrigere matulam? Hieronymus inquā, & Hilarius, ac Cyprianus, Ambrosiusq;, & Augustin⁹ ex latinis, ex græcis uero Chrysostomus, Cyrillus, Origenes, & cæteri non paruo numero: qui tamen oīes testantur sacrificari corpus & sanguinē Christi per singulos dies in ecclesia. Neq; ullā illi reluctationem aduerterūt in hac epl'a, quo min⁹ huiusmodi sacrificiū iugiter sit offerendū, quū illis nō diuersum existimet istud, quod in altari, ab eo quod olim fiebat in cruce. Tibi uero (qui nihil aliud q̄ panē & uinum in hoc sacramento contineri putas: ac proinde diuersum esse, qđ utrobiq; offertur, fateare necesse est) ip̄a epl'a manifeste reclamat. Cæteꝝ hoc mihi r̄nde: Alter nostrū haud dubie blasphemus est, aut ego, qui Christū hic sacrificari doceo, aut tu, qui tantā eius benignitatem impie negas. Nō est igitur uterq; nr̄m sanctificatus, illa priori oblatōe semel facta. Qua nā ergo rōne, iam is q nōdū sc̄tificatus est, sc̄tificari queat? Si dixeris p fidē in Chr̄m Iesum.

Corpus Christi sacrificatur quotidie

Ego cer

Ego certe nõ dubito, quin uterq; nostrum in Chrm Iesum credat & tamen certũ est alterũ nostrũ non esse sanctificatũ. Hoc est igit quod pcontor, quo nam modo cõstare poterit quis nostrũ sanctificatus est, & si nondũ sanctificet, qua rõne certus erit de sua sanctificatione. Certũ em est utrũq; nrm in Chrm Iesum credere haudquaq̃ utrũq; sanctificatũ esse. At expectas, ut pbem tibi non sufficere fidẽ in Chrm Iesum, nisi pariter & cætera credideris quæ credit ecclesia catholica. In qua re Cyprianũ audias tractatu aduersus Nouatianum. Cum deo manere nõ possunt, qui esse in ecclesia dei unanimes noluerunt. Ardeãt licet flãmis & ignibus traditi, uel obiecti bestĳs animas suas ponãt, non erit illa fidei corona, sed pœna pfidiæ, nec religiosæ uirtutis exitus gloriosus, sed desperatõis interitus, occidi talis pt, coronari nõ pt. Sic se Chrianũ esse pfitet, quõ & Chrm diabolus sæpe mentit, ipso dño præmonente & dicente.

Fides in Christum sola non sufficit.

Lucæ. 21. Multi uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Chrus, & fallẽt multos. Hæc ille. Credas igit quantũ uelis, nisi etiã redieris ad ecclesiæ unitatem, nihil tibi pderit fides tua. Cæterũ cuiuis orthodoxo, qui de sacramentis recte credit, facile fuerit pcontationi pridẽ factæ rñdere. Nam quisquis ad ecclesiæ redĳt unitatẽ, & suã fidẽ fidei ecclesiæ conformat, huic p hæc sacra sanctificatio ptinus acquirit. Nam quisq; uere cũ ecclesia credens, & rite factus horũ particeps, de sua sanctificatione certus esse poterit, & inter cætera cũ primis p hoc inæstimabile sacrificiũ, q̃ digne resipiscẽtibus, nõ mõ diuina prorsus ira placat, uerũ etiam ingens gratiarũ cumulus præstatur abundantissime.

Sacramenta ecclesiæ sanctificat digne recipientes.

C OECO. In ueteri lege cõtentus erat deus, sola nonnunq̃ grarũ actiõe, etiã si nihil immolandũ adhibitũ fuisset. Quid phibet grarũ actione etiamnum absq; pane deum colere.

ROF. Nõ inficior, quin grarũ actio, ex magno cordis affectu pfecta, semp deo placuit, & adhuc placet etiã alĳs diei horis, qñ sacrificiũ istud nõ offert. Cæterũ uos, qui quicquid agãt homĳes, asseritis haudquaq̃ peccato carere, quẽ in modũ quæso poteritis eẽ certi, q uestrã grarũ actionẽ, peccati fœditate cõmaculatã, acceptabit deus. Per fidẽ dicitis. At ego rursum obĳcio, fidem an habueritis, uobis incertũ esse, eam saltẽ quæ charitate formata sit. Atq; istud etiã, qd dico, uerũ est, licet essetis intra unitatẽ ecclesiæ, Nunc autẽ cum ab

cum ab hac unitate separamini, nō est dubiū, quin fide careatis, neq; sacrificiū ullū quod offertis, acceptū esse deo. Nos uero qui catholicæ ecclesiæ tenemus unitatē, quoties credentes ad hoc sacrosanctū accedimus sacrificiū, quo citra maculā agnus ille innocentissimus deo patri uictimat, nihil dubitamus, quin hæc oblatio & p eam nr̄a gratiarū actio, deo nostro sit complacitura.

Gratiarum actio per eucharistiæ oblationem deo placet.

D

OECO. Et hodie interdū corā deo gratias multo uerius agit ex ecclesia eiectus & excommunicatus, quàm is qui in medio ecclesiæ communicat.

ROF. Fieri qdē p̄t, ut qspiā citra culpā suā, & ex puersitate iudicis aut p errorē iudicis inuicibilē ab ecclia sit eiect⁹. Verū ille, mō nō de fuerit aius, ut si p excōicationē liceret, libēter interesset sacris, atq; interea magno cordis affectu, deo grās agat, non dubito quin particeps fiat eiusdē sacrificij, quod in ecclesia tunc offert. Veruntamē ubi cætera sunt paria, hoc est par uotū, par affectus, par animi puritas, fidesq; & charitas, & cętera id gen⁹, nihil moror asserere eū, q dum hoc summū sacrificiū immolat iam adest, longè magis pmereri, q̄ alium, qui tum abfuerit sua sponte.

Excommunicatus iniuste non priuatur gratia sacrificij.

E

OECO. Gratias quoq; agentibus patribus immolantibusq; legitimas hostias, sufficiebat creditus ille, qui uenturus erat in nomine domini: & nobis nunc utilis est gratiarum actio in pane, si uenisse redemptorem testamur.

ROF. Semp ad hoc diuerticulū fugis, q sacr̄a patrū, nr̄is paria fuissent, id q̊d sæpius ante reuulsimus, & mox plenius reuulsuri sumus. Nostra utiq; salutē & uitā præstāt, illorū nō ita, quū ipsa meræ fuissent umbrę. Tibi igit nihil interest, inter altaris nostri sacrificiū & altariū illorū uictimas: nobis aūt interest incōparabiliter. Nunc em̄ nr̄i sacerdotes salutarē illā offerunt hostiā, quæ in se purissima est, gratissima patri, sufficientissima p delictis oim, q fiunt hui⁹ participes. Hæc est ineffabilis, erga nos hoīes dei charitas, ut q pridē filiū suū, & amantissimū, pariter & amatissimū, ad horrendā crucis mortem p nobis tradidit, idem iā eundē in hoc sacr̄o nobis dedit, quem p condonādis offensis nostris iugiter offeramus.

Supra libr. 2. capit. 29. A. cap. 32. E

Iohan. 3

F

OECO. Qm̄ aūt à dn̄o ipso ritus institutus est, ut p beneficio mortis grās agamus, debem⁹ illū sanctiorē beatiorēq; p̄dicare: unde & ab hoc à doctorib⁹ appellatus ē, sacrificiū laudis & eucharist.

G

Rossen

Prolo.2.libr. H. Eucharistia gratitudinem significat

ROF. Eucharistiã (ut superius dixim⁹ in p̃fatione secũdi libri) Greci dicũt, nõ mõ grãrũ actionẽ: uerũ etiã gratitudinẽ significare, qd uerbũ mihi magis arridet, ob id, ꝙ deo nobiscũ cõe sit. Nã ille nobis ex tã eximij muneris donatiõe, immẽsam in hoc sacro gratitudinẽ oñdit, & nos uicissim illi, ꝑ eiusdẽ muneris iugẽ & deuotã immolationẽ, nostrã gratitudinẽ indicamus, ꝑ quã & euadimus illi q̃ gratissimi. Vester aũt panis, neq; deũ uobis, neq; uos deo reddet unq̃ gratos, Quinimò ꝓpter infidelitatẽ hui⁹ sacramẽti nõ dubito quin illũ ad indignationẽ prouocetis, iramq; uobis & ultionẽ accumuletis in diem iræ & ultionis per iustum iudicium dei.

G OEC. Sed qd opus p̃ñtia eius, ut eũ laudem⁹, & grãs agam⁹, an nõ ut grãs agam⁹, satis est admonitos symbolo dñico, memoria beneficiũ amplecti: cuius meditatio etiã absentissimũ bñfactorẽ rep̃sentat iuisibile corp⁹, ut in pane eẽ asserit, nõ plus ꝓuocabit ad gratiarũ actionẽ, quantũ absens, & in memoria præsens.

Triplici ratione est Christ⁹ in Eucharistia præsens

Prima ratio.

ROF. Ex p̃ñtia eius in hoc sacro palã discere licebit, ꝙ charissimus Chr̃o nr̃o, quũ ipse nr̃i grã seipsum p̃sentẽ exhibeat, q̃d & facit, quũ ob alias, tũ ob tres potissimũ rõnes. Prima qdem est, ut non desit nobis q̃d offeramus, acceptabile sacrificiũ, quo nobis respiciẽtibus, concilatũ & placatũ certo sciam⁹ patrẽ. Et hoc certe tãti & tã excellẽtis est momẽti, ut si nihil aliud eẽt, id uel solũ sufficeret, ut in ei⁹ amorẽ accẽdat gelidissima corda nr̃a. Nã ꝑ hui⁹ oblationẽ, participes euadim⁹ ipsi⁹ sacrificij, q̃d olim ꝓ nobis immolauit in cruce, q̃d certe nõ est aliud ab isto, sed re prorsus idẽ. Illud semel factũ ẽ, ut nos qui ꝑ istud sacrificamur certo cõfidam⁹ nos cõsummationẽ & ꝑfectionẽ illi⁹ q̃dã ten⁹ eẽ cõsecutos. Altera uero ẽ, ut hoc sacr̃m sit nob̃ mutuę dilectõis cõfœderatiuũ, nõ significatiuũ solũ. Significat utiq; spẽs illa panis & uini cõionem charitatis inter Chr̃ianos esse debere, ut sicut ex multitudine granorũ, panis unitas, & ex nuarum multitudine, uini liquor unus ꝓfluit, ita Chr̃ianorũ uniuersa multitudo sibi inuicẽ mutua dilectiõe solidissime cõnectat̃, at uere fiat corpus unũ. Cæterũ qm̃ hanc unionẽ potissimũ p̃stat & efficit unitas capitis: idcirco Chr̃us huius corpis caput p̃sens est in hoc sacramento, ut nõ mõ significet̃ ista cõmunio: uerũ etiã efficaciter p̃stet̃ his, q se digne præparãt. Nam ut à capite nerui suã originem sortiunt̃, quibus tum caput ipsum, membris: tum membra singula

Secunda ratio.

Augustin⁹ de sacramẽtis fidelium. 4. sententiarũ, disti. 8. D.

mutuo

mutuo sibi colligant, sic & ab hoc capite Chr̄o, nerui charitatis dif- fundunt, p̱ huius sacramenti sumptionē, ad singula mēbra, spūsq; Chr̄i transformat, uiuificat, & connectit ea, tam inter se, q̄ ipsi capi ti p̱ esum ipsius corpis & sanguinis illius potationē. Tertia deniq; causa, cur se præsentē Christ⁹ exhibeat in hoc sacr̄o est, ut sit nobis in eo tanq̄ cibus uiuificās & corroborās totū hoīem, dū in hac mi- seriaꝝ ualle peregrinamur, ut in illius escę fortitudine, ualeam⁹ tan dem ad cœlestē illū p̱uenire montē. Nam cib⁹ iste, nō ad siīitudinē cuiuslibet cibi cōis, uertit in substantiā corporis nostri, sed nos ma gis uertit & incorporat Chr̄o: nimiꝝ ut simus unū cum illo substā tialiter, sicut & ille substantialiter unū ē cum patre, & sicut pr̄ fons uitæ, uitā ipsam cōicauit Chr̄o: ita & nobis uita cōmunicet à Chr̄o p̱ esum huius cibi. Sic em̄ & ipse testat̄ in euangelio Iohānis dicēs: Sicut misit me uiuens pater, ita ego uiuo propter patrē, & qui ede- rit me ipse uiuet propter me. At istud (inquis) fides abunde p̄stat. At istud patres ipsi negant, ut sæpe respondeo. Et hæc ex Hilarij sententia dicimus octauo libro de trinitate. Q; si fides posset istud præstare: incertū tn̄ est, an omnes qui se credere putant, habeant talem & tantā fidē quæ sufficiat. Quāobrem ut tolleret̄ omnis scru pus, & ut hac de re certiores redderemur, necesse fuit eiumodi sa- cramentū nobis fuisse donatū. Accedit huc, q̄ nemini tāta cōtigit fides, quin augeri queat, ut tam propter eius argumentū, q̄ p̱pter incremeutū charitatis & gratiæ nunq̄ frustra suscepturus ē hoc sa cramentum, quantacunq; fide quis abundauerit.

Tertia ratio.

Iohan. 6

Fides augeri potest.

Lucæ. 17

¶ Quanquam aduocatus noster apud patrem in cœlo sit Christus, nihil eundem hic offerri prohibet in Eucharistia. Caput. III.

Omniū igit̄ est, qđ hic fingit, mediū quoddā sacrificādi genus, inter grāꝝ actionē & mortē, cui nescio q̄d uoca- bulū imponi debet, quū & somniatores ipsi nullū ipo- (suerint.

OECOL. A

¶ Tot inanibus somnijs caput tuū uexat̄ ut q̄ uerissima sunt nequeas ab insomnijs discernere. Cęteꝝ lector q̄squis uigilāter attent⁹ fuerit, his quę dixim⁹, nō iudicabit (opinor) somniū esse. Sed & q̄ uarijs noībus hoc mysteriū à pr̄ibus cogno minatū sit, p̱pter inexplicabiles diuitias q̄ in eodē cōtegunt̄, in p̄fa- tiōe secūdi libri nunc copiose disseruim⁹, ut nihil op⁹ fuerit eadē re censere.

ROFFEN.

B OECO. Somniāt enī respicientē patrem ad filij in pane p̄sentiam, quam oblatiōis loco ponunt. Quod absq; dubio præiudicat merito passionis, non minus q̄ secundaria immolatio.

Supra libr. 2. cap. 18. G

j. Cor. 11

ROF. Nihil præiudicat alteꝝ sacrificiū alteri: quū re sint unū (ut diximus) & hoc illius rememoratio quędā sit, & (ut Paul⁹ dicit) annuntiatio mortis Chr̄i, donec ueniat. Suffecit qdem illud ꝓ delictis oīnibus. Cæteꝝ quū ob alias rōnes, tum ut eius cōsummatiōis participes fierent: hi qui postea peccauerūt, & ut indubitāter se scirent factos esse participes, institutū fuit hoc sacrificiū: nimiꝝ ut cōpertissimū haberent se ꝑ huius oblationē & esum, uirtutē illius sacrificij & necis Chr̄i fructū esse cōsecutos. Quis enī tam cæc⁹ est, ut nesciat eos q adhuc adulteri sunt, aut fures aut homicidæ carere uita gr̄æ, & nondū his esse cōdonata peccata, nondū sanctificatos esse, nondū participes ipsius esse factos sacrificij, q̊d in cruce ꝓ nobis Chr̄us obtulit: & t n̄ putāt se in Chr̄m credere, paratosq; mori potius q̄ abnegare fidē Chr̄i. Quid igit? ꝑfecto necesse est ut relictis pctis ad ecclesiæ salutaria sacr̄a cōfugiāt, qbus ipsi sanctificati participes euadent illius sacrificij, q̊d in cruce ꝓ cunctis fuerat oblatum. Propter q̊d & Paulus ad Heb. 10. dicit: Unica enī oblatiōe ꝑfectos effecit in ꝑpetuū eos q sanctificant. Ecce non dicit oīes, sed eos q sc̄tificant: nimiꝝ ꝑ eccl̄iæ sacr̄a. Nemo igit usq; adeo scelerat⁹ est, si uelit peccādi animū quantū in se fuerit deponere, & sacramentis ecclesiæ rite dignéq; præparat⁹ cōicare, quin fieri queat particeps fructuū oblatiōis illi⁹ in cruce semel factæ. Quare semꝑ deo gratia, qui nobis eiusmodi reliquit munera, quib⁹ per fidē in eum de salute nostra reddamur indubitati.

Varia ratione institutum est eucharistię sacramētum.

Per sacramenta efficimur participes passionis Christi

C OECO. Præiudicat quoq; & patrocinio sessionis ad dexterā.

Beatus Ambrosius simul fuit in diuersis locis.

ROF. Multa supciliose nobis affirmas, at nihil hoꝝ probas. Adeo stupidos nos existimas oīes, ut nudis tuis uerbis, citra q̄uis ꝓbationē, fidem putes habituros? Ambro. tametsi fuisset corpore mortali, nihil præiudicabat, ut simul esset Mediolani sacra faciens & Turoni item ad beati Martini tunc defuncti sepulturā, Christo cui uirtus infinita est, p̄iudicabit, quo minus in altari queat esse, q̄ iam corpore p̄sens in cœlo sit? At nihil repugnat ꝑfide, quo min⁹ idem corp⁹ duobus locis & localiter ꝑ dei uirtutē simul p̄sens fiat. Quāto minus ipsi corpi Chr̄i repugnabit, ut quū localiter in cœlo sit, si

sit, simul esse possit, etiam in altari sacramentaliter.

OECO. Et quō uerisimile fuerit patrē, gloriæ filij tm̄ zeloten pati gloriā illius in cruce, uel ad dexterā suā obscuratum iri? D

ROF. Doceas pri⁹ oportet Chr̄i gloriā, aut eā quā in cruce meruit, aut qua iam potit ad patris dextrā residens, obscuratū iri, per istud altaris sacrificiū. Illi certe, quib⁹ & saniores & acutiores oculi mentis fuerāt, q̄ tibi, nō mediocrem gloriā accumulari Chr̄o quotidie putant per huius sacrificij iugem oblationem. Gloria Christi est in sacrificio altaris.

OECOL. An non semel peccatum mundi totius expiauit agnus sine macula? E

ROF. Ergo adulter cōfidenter cœlestē speret hæreditatem se consecutuꝝ, etiā cum omnibus adulterijs suis. Veruntn̄ Paulus affirmat Ephesiis, ꝙ omnis scortator, aut immundus, aut auarus, q est simulacroꝝ cultor, nō habet hæreditatē in regno Christi & dei. Sed & nemo nascit̄ absq; originali pc̄tō, à quo nisi ꝑ baptismi sacramentum ablutus fuerit, paꝝ ei profuit mors illius agni. Ephe.5 Ephe.2

OECOL. An non aduocatus & propitiatio est, pro peccatis nostris, mundiq; totius? F

ROF. Est ꝓfecto uerus aduocatus noster apud patrē, & uera ꝓpitiatio ꝓ peccatis nostris, neq; nostris solū, sed & totius mundi, ut Iohānes tradit: Et tn̄ certū est bonā huius mundi partē esse perituirā: nimiꝝ quia nolunt huius aduocatōis & ꝓpitiatōis esse participes. Refugiūt em̄ ea media, quæ præscripsit nobis Christus, quibus illius aduocatōis & propitiatōis fructus nobis cōicaret. Sed fides (inquis) sufficit. At ego uicissim inquio, nō quamlibet sufficere fidem. Et si quædā sufficiat ad initiationē, eadem tamē, si non efficacia sacroꝝ, & pioꝝ operis iuuet, sensim euanescet. Quobrem si Christus aduocatus & propitiatio ꝓ nobis apud patrē sit, nisi tn̄ remedijs illis utamur, quæ nobis nō inutiliter idem instituit: ꝓfecto paꝝ illa propitiatio nobis cōducet. Alioqui q̄d necesse fuerit, aut corpus ieiunijs macerare, aut eleemosynas erogare pauperib⁹, aut (ut Christus monuit) semꝑ orare, aut sacramentis demū expiari, quū ipse pro peccatis nostris, imò totius mundi sit aduocatus & propitiatio. Ego ne sperabo meam precationem apud patrem efficaciorem esse q̄ Christi? Cæteꝝ, ut quis efficaciā ipsius aduocatōis & ꝓpitiatōis retineat, suā ipsius ꝑcationē adhibere necessium ē, 1.Iohan.2 Opera bona expetunt ad salutem Matth.6. Luce.11.12 Lucæ.18.

Sacrificio altaris communicamus passioni Christi

& ea, si tamen ex puro corde cum uera fide prodeat, firmabit in eo propitiationis effectum. Ita similiter & per cõmunionẽ sacrificij altaris, non est dubium: quin fructui mortis Christi cõmunicabit, et illius in cruce facti sacrificij particeps euasurus sit.

G OECO. Iam si est eucharistia, quod dicit: grãs agimus pro peccatis in cruce dimissis, non ut dimittant. Impetrata iam sunt, ꝓ quibus dicunt gratię. Aliud enim est gratias agere, aliud precari apud nos: nam apud Christum fortasse idem fuerit.

In prologo secundi libri

Gratiarum actio pro omnibus beneficijs sit

ROF. Ineptire nunq̃ desinis, neq; nugandi facis unq̃ finẽ: pinde iam argutaris, quasi nihil aliud esset hoc sacramentũ q̃ gratiarũ actio, At quis istud tibi concesserit. Multas utiq; nomenclaturas hoc sacramentũ obtinuit, quarũ nulla totum huius sacramenti suppellectilem, & essentiariã (ut sic dicã) rationẽ nobis explicat. Neq; eñ oportet, ut unaquæq; appellatio cuiusq; rei, ceu diffinitio quædam habeat. Cæterũ hoc uerbum eucharistia, siue gratitudinẽ, siue gratiarũ actionẽ interpreteris, id sibi uult, ꝙ istud sacramentũ (si magnitudinẽ eius quis digne librauerit) ad hoc excitat, ut deo pro tanto munere grat⁹ sit, gratiasq; agat immortales. Nec ista grãrũ actio tãtum ad peccata contrahit: imò se extendit ad omia cõmoda, quę ꝑ uirtutẽ huius sacramenti nobis optimus & benignissimus Iesus conferre destinauit. Stolidas igitur cauillationes istas, quas affers, nullus opinor qui legit, non ridet atq; subsannat.

H OECO. Et si precaremur quoq;, quæ necessitas urgeret, ponere corpus in pane præsens, ut humana desipit infirmitas, & escas inexplebilis ubiq; locat auaritia?

Li. 2. c. 30. D

ROF. Neq; propter solã precationẽ, neq; propter solã gratiarũ actionẽ, necessitas ulla fuit huius sacramenti, sed ꝓpter alia longè maioris momenti emolumenta, de quibus ante dixim⁹ instituebat. Neq; hoc humanę fuerat infirmitatis cõmentũ, ut tua desipit peruersitas, neq; inexplebilis auaritia, quẽadmodũ tu ꝑniciosissime doces, hãc incõparabilẽ escã nobis excogitauit. Quis eñ tã impius ẽ, licet nullũ omino pro hac re fuerit scripturæ sacræ testimoniũ, ut sibi ꝑsuadere possit priores patres uiros eruditõe, grauitate, integritate uitæ consummatissimos, amore pecuniæ fuisse corruptos, ut hæc tã execrãda mendacia nobis fingerent in rebus adeo sacrosanctis? O pestis hoim, q̃ seuera damnatio te manet, nisi resipueris.

Nihil

¶ Nihil aut patris aut Christi glorię derogare, quod is in eucharistia colatur. Ca. IIII.

SVnt alij, qui in sacr̄o compleri dicāt ꝓmissionē, qua dn̄s dicat, futuꝝ se nobiscū usq; ad consummationē seculi atq; ita non paꝝ consolatōis relictū orphanis, scientibus sibi assistere regē & protectorē, cui data ē om̄is ptās cœli & terræ: & ob hoc adesse corpus, qđ monstrent, ornēt & adorent, adorandoq́; glorificent, qua ratione non minuatur, sed augeatur gloria filij. OECO. A

ROF. Vndiq; corradis, si quid imbecillum nancisci queas, qđ ꝓ sacramenti huius corroboratiōe, à quopiā afferē, ut quum illud deieceris, tum ipse uictor uideare. De robustioribus aūt nihil prorsus attingis, sed ad ea conniues penitus, quasi nihil omnino ualidū quisq; attulisset. Cæteꝝ ut pium illoꝝ studiū, q in huius sacramēti cōfirmationē istud ꝓduxerint aliquousq; iuuemus, trutinabimus ipsa uerba. Primū opinor nullus istud mihi negabit, quin ex ītimo quodam amore profecta sint hæc uerba, ꝙq; Christus ex his nobiscum se longè peculiarius futuꝝ intellexisset, q̄ fuerat olim cum Iudæis. Porrò, quantū ad diuinitatē eius spectat, nō est dubiū quin Iudęis affuerat & comitabaē eos, ut Paul' ait, ceu petra spūalis Atq nō est modus alius peculiarior, quo poterit nobis adesse Chr̄us, q̄ in hoc sacr̄o. Nam & hic se nobis præbet, uelut hostiā uiuā, quā offeramus patri, simul & p sumptionē sui, uitæ spm̄ influit cunctis Chr̄i fidelibus, quo transformenē, uiuificenturq́;, & unianē, tum capiti, tum inter se, p inuisibiles quosdā neruos, sed & istā unionē nō significat solum: ueꝝ etiā efficaciter præstat: deniq;, & esca quædā est, quæ loco mannæ succedat nobis, uerā animæ uitā præstās edētibus, & ꝓ tp̄e peregrinatōis huius, nos corroborās, donec peruenerimus ad montem sanctum dei. Et hęc profecto non modo nō mediocriter charitatem nostram accendunt erga Christum: ueꝝ etiam gloriam eius cunctis merito reddunt celeberrimam. Mat. 28 1. Coꝝ. 10 Effectus eucharistiæ

OECOLAM. Vtinam, utinam in gloriam esset filij, & nomen eius non iret in blasphęmiam. B

ROF. Qui potest nomen eius ob hoc facinus in blasphœmiā ire, potius q̄ ob mortē crucis? Crucē inficiari nemini licet, qn ob amorē nr̄i ptulerit, in qua & necē passus est omniū ignominiosissimam,

mam, Idq; ad gloriã ei cessit cumulatissime. Et cur istud item non cedat ad eius gloriã, quũ & maximũ cõtineat amoris incentiuũ, & nihil in se prorsus habeat dedecoris. Ego certe nihil obstaculi uideo, neq; tibi satis fuerit istud nudis uerbis asserere, nisi pariter & solidis comprobes argumentis. Cæterũ semper tui simillimus es, nihil afferens præter meras nugas.

C OECO. Sed, nec nostri, nec Chri rationem habemus. Nonne magnificentius fuerit, Christum in cœlestibus regnantem, nostrũ esse protectorem, quàm illic latitantem.

Christus simul in cœlo & in eucharistia est

ROF. Maiores haud dubie nostri, quos & nos in hui⁹ traditõe dogmatis imitamur, & Chri, & sui, & nri, rõnem habuerunt. Neq; ꝓpterea Chrm è cœlis detraxisse putãdi sunt, ꝙ asseruerint eũ in hoc sacro corpaliter esse uelatũ. Illic nihilomin⁹ est, ceu protector & aduocat⁹ noster, quanq̃ hic in altari pro nobis immolet, & idem corpaliter à Chrianis comest⁹, eos tã inter seipsos, q̃ secũ adunet

Iohan. 6 cib⁹ deniq; sit uere uiuific⁹ uitam eis præstans incorruptibilem.

D OECO. Abire ad patrem uoluit, quo consolationũ uerarũ capaciores essem⁹. Satis nobiscũ, qui sua uirtute ac gratia facit inuictos: satis nobiscum est, qui suo spiritu nos non destituit: sed se futurum nobiscum promisit non corpus.

ROF. Transit⁹ ei⁹ ad patrem nõ ob unicã rõnem necessari⁹ nobis fuit. Nã inde spm sanctũ demisit: nẽpe futurũ ecclesiæ suæ ꝑpe

Iohan. 16 tuum cõsolatorẽ. Inter conscendendũ item ipm iter suo trãsitu, no

Iohan. 14 bis peruiũ fecit ad cœleste regnũ. Adde, ꝙ nunc etiã ad patris dextrã sedens sit noster apud eundẽ aduocat⁹. Sed & ibi iam uarias nobis ꝑparat mãsiones, in quas quũ illuc accesserim⁹, recipiamur. At nihil horũ uetat, quo min⁹ hic in eucharistia se nobis item inuisibiliter pñtẽ exhibeat, ad maxima, quæ supra dixim⁹, commoda, quæq; pro statu uitę nobis magnopere conducibilia sunt.

E OECOL. Neq; ubiq; corp⁹ Christi, ubi Christ⁹ mediũ se fore promisit, ubicunq; duo in nomine ei⁹ congregati. At non propterea corpore comitem se illis facit.

Gloriã Christi auget esse corporaliter in Eucharistia.

ROF. Quid si nõ fuerit ubiq; Chri corp⁹, ubi Christ⁹ ipse fuerit, An ꝓpterea nõ erit in eucharistia? Doceas istud, si queas, fieri nequaq̃ posse. Hoc tibi solidis argumẽtis ꝓbandũ eẽt, nõ istiusmodi nugis insistẽdũ, q̃ & tædio lectorẽ quẽuis enecẽt, & tuæ causæ nihil omni-

hil omnino prosunt. Et profecto si dignet Christus corporaliter adesse, duobus aut tribus in eius nomine cōgregatis, nihil hoc ipsius omīpotentiæ derogat, nihil detrahit eius erga nos immēsæ charitati, sed nec gloriā eius minuit quicq̄, imò potius auget, q̄nquidē ita credere, nō solum eius supnaturalē ptātem, uer℞ etiā ineffabilem ipsius amorē erga nos haud mediocriter extollit, nihilq́ꝫ Chr̄o tribuit aut indignū, aut à solita sua erga nos benignitate alienum. Et sunt, qui ita fieri certo credunt, & hoc ipsum scriptis mādarunt, authores non prorsus contemnendi. Cæter℞ hæc argutia nulliꝰ momenti. Nō est ubiq; corpus Chr̄i, ideo nec in eucharistia. Matth. 18.

F

OECO. Quid igitur est quod monstratis, ubi nō plus de Christo oculatus, q̄ cæcus uideat? Sacramentum monstrari pōt. Christus non monstratur. Sacramentum suo fungitur officio, etiam si corpus Christi in cœlo.

ROF. Chr̄i corpus cœlo esse neutiq̄ inficiamur. Sed affirmamus nihilominꝰ hoc ip̄m in altari esse in ipso sacr̄o. Neq; p istā præsentiā, aut potentiæ, aut benignitati, aut gloriæ deniq; Chr̄i, quicq̄ indecor℞ fit. Nobis uero magnopere necessarium est. Causas utiq; reddidimꝰ, cur nr̄æ infirmitati id cōduceret maxime. Præter quas & aliā iam adijciemus. Per istā utiq; præsentiā ineffabilem, exercetur nr̄a fides ad merito℞ incrementum. Nam fides nisi magna fuerit, nihil meretur. Non est autem magna, nisi quod difficile creditu sit, credat, & quo difficilius istud fuerit, ut credatur, eo dinoscitur esse fides maior, & maiori præmio digna. Quāobrem & aduersus ea quæ maxime fidem oppugnant, uti sunt, quæ sensibus apertissima uidentur, per fidem constanter niti, nec uacillare quicq̄, argumentum est ingentis & potentis fidei. Christus igitur, ut fidei nostræ periculum faceret, seipsum præsentem inuisibiliter in hoc sacramento præbuit: nimir℞ ut quum singuli sensus nihil in pane & uino mutatum diiudicent, mens nr̄a fide freta, contra sensuū omnium iudicia, uerbis Christi, quibus dixit: Hoc ē corpus meum, constanter credat. Recte igitur dicis nihilo plus hic oculatū de Chr̄o cernere quàm cæcum, si de corporis oculis intelligas, at secus est si de cordis & fidei oculis loquaris.

Libr. 2. capi. 30. D.

Ratio instituti eucharistiæ sacramenti

Mat. 28 Lucę. 26

¶ Ex eo quod hactenus ecclesia Christum adorauerit in eucharistia, colligitur necessitas eius presentię. Ca.V.

OECOL. A ROFFEN.

Eniq; qđ ab indocta plebe adoratur illic, nõ ignoro, at nõ quia adorat, adest: sed quia adesse credit, adorat.

¶ Hoc tu dicis Oecolãpadi, sicut & cætera plurima, nihil aũt ꝓbas. Nos nõ ab indocta plebe solũ: uerũ etiam à sanctissimis, & doctissimis, idem semp factitari solitũ asserimus. Testat hoc ipsum Augustinus enarrans hunc uersum psalmi. 98. Adorate scabellum pedũ eius, qm̃ sanctum est. Hic certe Christi corpus in eucharistia scabellũ facit sanctum, & pluribus hoc ipm asseuerat à nobis adorandum esse. Nemo certe orthodoxus est, q non & uere Christi corpus in eucharistia præsens esse credat, & in eadem, uere Christum adoret.

Corpus Christi adorandũ

B OECO. Primũ ꝓbet adesse, ut cõsequẽter iustificet adoratio.

ROF. Nostra ꝓbatio potissimũ in Chr̃i uerbis cõsistit, quibus asseruit presentiam sui corporis in sacro, quod præbuit discipulis. Quare si tu fortiorem improbationẽ habeas, quid non eam ꝓfers in medium. Sed nolim adeo stupidos nos existimes, ut quum tam apertissima Chr̃i uerba ꝓ nostra fide habuerimus, in tuã hæresim ꝓ tuis nudis & inualidis affirmationibus declinemus.

Propter Christi uerba credimus eius corpus in eucharistia

C OECO. Quin & adoratio non satis iustificabitur: etiam si corpus adesse conuincas. Qui corpus seorsum cogitat, ut sancta illa uerba dicunt: Hoc est corpus meum, non implet quod præcipit deus: Dominum deum tuum adorabis.

ROF. Si corpus à diuinitate separatum esset in eucharistia, nõ admodum tibi reluctaremur: sed nos & illic unitum esse deitati, nihil ambigimus. Quocirca neq; præceptum istud quicq̃ transgredimur, quo dictum ẽ: Dominũ deum tuum adorabis. Nam ibi totus CHRISTVS est deus & dominus noster.

Corpus Christi seorsum non adoratur Latria

Deut. 6. 10 Matth. 4

D OECO. Neq; soluisse credimus Christum, legem de adorando patre in spiritu, & adoratorem ad carnem suam transmisisse, à qua semper reuocauit.

ROF. Si Christus in carne non sit adorandus, cur (re precor) seipsum à Chananæa permiserit adorari? Neq; solum permisit, sed & mulieris ipsius fidem extulit magnopere. Licebit ergo Christi carnem, quæ deitati coniuncta est, adorare. Istud'q; fiet absq; legis iniuria de adorando patrem in spiritu: & citra uiolationem ullam prioris illius præcepti. Sed per hæc perspicue noscimus te ex

Mat. 15

illis

illis eſſe, qui Chriſti crucem uetant adorari, quum ipſam carnem deitati coniunctam, coli & uenerari prohibeas. — *Christus permisit se adorari*

OECOL. Vnde adoratores neceſſe eſt, neque panem, neq; corpus à diuinitate ſequeſtrare. Sed primo ipſo adorationis momento ad illam contendere: alioqui periculum, ne ueritas mutetur in mendacium, creaturæq; creatoris detur gloria, quo nihil magis omnis deteſtatur ſcriptura. — E

ROF. Quid ergo tot uerba tam inaniter prodegiſti? quum nō ignores Chriſtianos: Chriſtum uere totum ſub utraq; ſpecie credere, pariter & adorare. Quod certe qui faciunt, nec ueritatem in mendacium commutāt, neq; creaturæ deferūt creatoris gloriam. — *Christus totus adoratur in eucharistia*

OECO. Sane uni quidē filio, pater oēm cōicauit honorē, quē & caro eius, ut purpura regia ſuſcepit, q̄uis neq; illa ſimilitudo quadret. Regia em̄ purpura à rege ſolet deponi. Chr̄i aūt caro, ſimul ac eſſe cœpit, nunq̄ fuit, neq; erit à diuinitate ſeparata. Non em̄ tē plū eſt ꝓphanabile, neq; θεοφόρος, ut ꝓphetarū animæ, ſed cū anīa deitati in unā perſonā unita. Vbiq; ergo caro adorabilis: panis aūt myſticus non item, niſi unitum Chriſtum probemus. — F

ROF. Nihil hoc aduerſum nos, qui panis ſubſtantiam una cū Chriſto negamus adeſſe. Lutherus hoc tibi reſpondeat, qui contendit manere panem in ſubſtantia ſua. Vos hoc bellum inter uos dimicate. Nos interim erimus ſpectatores.

OECO. Q̄uis autem adeſſe diceremus corpus Chriſti, neq; adhuc integrum ut adoratio doceat. Sicut enim ſanctos uiros, deū habentes cordium ſuorū hoſpitem, non adoramus, ita multo minus panem ſacratum, niſi forte & ita deliremus, ut fœlicius pani coniūctum corpus Chriſti dicamus, quàm prophetis ſpiritum ſanctum. — G

ROF. Nemo nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpūs hominis, qui in ipō eſt. Quamobrem nec certo ſcire de quoq̄ alio poſſumus, an Chriſtum gerat in ſuo pectore, niſi forte ꝑ reuelationem id cuipiā innotuerit. Cæterū ꝑ uerba Chriſti rite prolata, quiſque certus eſſe poterit: Chriſtum in ſacramento præſentem eſſe. Quare tuto licebit eum ſub ſacramento adorare. Neq; enim adoramus ipſam externam ſpeciem panis & uini: ſed Chriſtum ſub utriuſq; ſpecie. Et ſi de quoq̄ certi fuerimus, ꝙ Chr̄m haberet in pectore, quid ꝓhibet, non hominem dico, ſed Chriſtum in eo præſentē adorare. — *1. Cor. 2* — *Adoramus, nō species panis & uini, sed Christum sub illis,*

H OECO. Quod si omnino adorabilis in pane caro est, non fuerunt imprudentes, qui profusioribus sumptibus eucharistiã ornant, quíque neglectis pauperibus, & uiuis dei templis, quicquid odoramentorum, florum, auri, thymiamatum, & gemmarum in illã contulerũt. Et inuenient auari hypocritæ missatores, quo suã artem honestẽt, ac celebrent. Habebunt enim, quamuis indigni sunt, & inimici dei, quod patri in flagitiosissimorum manibus placet maxime. Seruentur igitur ac redeant omnes imposturæ, redeant nundinationes, redeãt anniuersarij, accerseantur sacerdotes innumeri, extruantur aræ plurimæ, foueantur ociosi plures, totus orbis inungatur ut sacrificet & omnes mensæ, ut Esaias dicit: repleantur uomitu & sordibus.

Honor impẽdendus eucharistiæ ROF. Sub specie panis adorandã esse carnem uerbo coniunctã haudquaquam ambigimus, nec uelut imprudentes eos, qui talibus honoribus impensis affectũ suũ, quãtus in Christum sit, testentur coarguimus. Neque propterea relinquendos pauperes; & nõ subleuãdos in suis necessitatibus arbitramur. Vtrunque fieri põt. Neque enim pau-

Matth. 26 peres tum cõplures fuisse: Christus ignorauit, quando Maria Magdale-

Marci. 14 nam unguentũ illud preciosum super caput suũ effundere passus est. Tantumque abfuit, ut mulieris ipsius primũ affectũ uetuerit, ut etiã pro ea Iudæ mordacitatẽ increpauit: quanquam & ipse pauperibus eius unguenti precium rectius erogandũ cauillaretur, quẽadmodũ & tu nunc facis. Alterum Ischariotem te nobis exhibens.

I OECO. Cæterum ut sacra adorãda nõ possum asserere, ita non ierim inficias illis honorẽ religiose impendi; qualem & libris, uerbisque sacris citra adorationẽ inculpate plerunque deferimus. Et sunt eloquia sancta, spiritus sancti uehicula certiora pluribus, præsertim rudibus quàm sacramenta.

ROF. Mirum est qua temeritate cuncta subuertere nitimini, ut potius in eloquijs asserere malitis esse spiritum sanctũ quam in eucharistia Christum. An non & eloquia sæpenumero uos hæretici uersatis in

Matth. 26 cordibus uestris? Et tamen longe recessit à uobis spiritus sanctus. Verum

Lucæ. 22 de sacro nihil est ambigendum, quin qui nobis affirmauit ibi se presentem esse, citra dolum omnem præstare queat & uelit.

K OECO. Addo & intaxabilem, religione motũ, & mysterij intelligentia illustratũ, qui hora qua celebrantur mysteria in terrã procidit & Christum, qui in cœlis ac pectore suo regnat, adorat: nõ uulgi

more

more, quod error ille dementauit: sed sicut Apl'us Corinthijs scribit: Si om̃es ꝓphetetis: ingrediat̃ aũt incredulus aut indoctus, coarguit̃ ab oĩbus, diiudicat̃ ab om̃ibus: & sic occulta cordis eius manifesta fient, atq; ita ꝓcidens in faciẽ, adorabit deum, renunciãs reuera deũ in nobis. Non dat̃ illi uicio, qui uerbo eruditus adorat: igit̃ nec uituperandus, qui sacramenti prædicatione edoctus, honorem deo tribuit gratias agens.

ROF. Deum, qui in cœlis est, nemo uetat adorare. Sed quum & eundẽ certo credimus in eucharistia pariter esse, merito impietatis essemus arguendi, nisi pariter & eũ hic quoq; ꝓcumbentes adorauerimus. Porrò, q̃ dicis uulgum ita facere: sed errore demẽtatũ. Profecto si error iste habendus sit, nõ uulgus tm̃: sed & omnes q̊tquot orthodoxi sunt, errãt. Et hoc. s. credibile est: Chr̃m, qui cum ecclesia sua se ꝑpetuo futuꝶ pollicitus est, & spm̃ item sanctũ (qui huius rei gratia: nimiꝶ ut ecclesiam erudiat in omni ueritate, nunq̃ non adest) passuros, ut tota prorsus ecclesia tãto tpe atq; in re tanti mom̃eti, & cũ tãta pernicie animaꝶ usq; adeo turpiter aberrauerit.

Deum adoramus in eucharistia.

Matth. 28.
Iohan. 16.

OECO. Similiter em̃ euangelioꝶ lectio, & sacr̃oꝶ operatio illuminat: illa tñ indoctis, hæc ꝓuectioribus accõmodatior. Et ꝓpterea dum utrunq; agitur, faces radiant: & cymbala tinniunt, quę prædicationis sunt symbola: tametsi posterius neglectum iri expediret, quo clarius sacramenta, & uerba percipi possent.

ROF. Infirmoꝶ est habenda ratio, ꝓpter quos & faces accendunt̃, & cymbala tinniũt: nimiꝶ ut his modis, eoꝶ corda, quę alioqui torpescunt ad diuina magis excitent̃. Cæteꝶ euãgelia: quẽadmodũ per uos euersa, populo tradunt̃, longe magis excæcãt, q̃ illuminant. Sacramenta quoq; per uos administrata, & tenebris hæresium uestrarum obducta, maxime uero sacramentum eucharistiæ uerius interitum animabus inferunt, quàm salutem.

Ratio cærẽmoniarum.

OECOL. Hæc obiter de adoratione, per quam corporalem præsentiam non admittimus probari.

ROF. Hæc (si dijs placet) ea solida ꝓbatio ẽ, quã añ pollicit' eras in mediũ afferre q̃ tu nõ admittas corꝑalẽ p̃ntiã Chr̃i ꝑ adorationẽ ꝓbari. Et si tu nõ admiseris, qd ad nos? Neq; em̃ ex tua soli' admissiõe pẽdet hoc negotiũ. Certe quia Chr̃us ibi p̃ns est, ideo iure ibi adorat̃. Et ut tal' adoratio fieret, cõplures ex p̃rib' & sermonib' suis

Tota ecclesia credit & adorat Christum in eucharistia

& scriptis erudierunt populum. Quãobrem si populus errauerit, errauerunt & patres. Neq; huic errori quisquàm ad hunc usq; diẽ: p̃ter tui similes, Berengarium, & Wiclefum reclamauit. Et hi tales erãt qui ,ppter hæreses suas à tota prorsus ecclesia fuerãt cõdẽnati. Valet igit̃ argumentum ab effectu ad causam, ecclesiã tota quæ in rebus fidei non sinit̃ errare, credit & adorat Chr̃m in eucharistia Igit̃ ibi Christus. Q; si quis explicatiorem huius argumenti formam desideret, fiet ad hunc modum. Ecclesia catholica Christum adorat in eucharistia. Non autem adoraret, nisi uere ibi esse crederet. Quamobrem & credit ita rem se habere. Quum itaq; sic esse credat, nec errare in fide potest, om̃ino consequit̃ ita esse, ut credit Quamobrem & Christus uere est in eucharistia.

¶ Ad cauillum de repositione corporis in sacrariolo respondetur. Ca. VI.

OECOL. A

T dicãt quæso, quid solus & ociosus in sacrariolo, uel in arca: Christus faciat, ubi eum mulierculæ in primis superstitioni obnoxiæ, cæreolis demereri credunt: Quorum mouet animos noctu.

Libro primo cap. zj. A.

ROF. Iam ludis & cauillaris in re tam seria. Superius utiq; respondebimus tibi cur asseruari solet in capsula: nimi℞ ut expeditius exportari naleat ad eos, qui de uita periclitant̃, uti quum repentino quouis morbo quis uexatus, uicinus morti credit̃. Ita quidẽ nr̃is maioribus conducibile uisum est, & apprime necessariũ, ut nemo sine hoc uiatico, quoad fieri possit: hinc migrare p̃mittat̃.

Corpus Christi seruatur p̃ inf. smis

B

OECO. Et quomodo non semper illic in promptu reponitur & sanguis: quemadmodum corpus: Nam ad mouendos animos, non minus energiæ habet.

ROF. Respondemus, suffectu℞ cuiq;, ꝙ pars altera sic reseruet̃, in qua totũ Chr̃m cõtineri credimus. Neq; em̃ quicq̃ ille cumulatius accipit de Chr̃o, qui sub utraq; specie Chr̃m accipit, q̃ q altera solũ. Propter q̃d & uos iniustissime criminamini sacerdotes, quũ dicatis eos fraudulẽter plębi subducere partem alterã T m̃ em̃ tribuũt unicuiuis ex plębe, quantũ sibiipsis postulãt hinc migraturis, hoc est, sub altera specie tm̃. Solũ em̃ sub specie panis hinc migraturi sacerdotes accipiũt, queãdmodũ & laicis confert̃ sub eadẽ specie. Sed & quoties idẽ priuatim more laico℞ cõicãt, nõ aliter sumũt

Sacerdotes morituri cõmunicantur sub una specie.

munt, q̄ sub specie panis tm̄. Veruntamen quando sacrificāt, alia monet ratio, cur sub utraq; specie debeāt hoc sacramentū sumere.

OECOL. Forte dices, periculum illi ab acore & uermiculis, atqui nec panis extra discrimen. C

ROF. Et si species panis non extra discrimen fuerit, longe tamen facilius id speciei uini contingit. Quāobrem quum illam alteram partem cuiq; abunde suffecturā patres arbitrati sint, nihil opus erit, ut altera quoq; sub uini specie reponatur.

OECO. Respondebant olim, sicut & hodie multi, in corpe & sanguinē cōtineri, sicut in sanguine corp⁹. Tam sapiens eram. D

ROF. Profecto longe sapientiorem tum fuisse te non dubito, quàm iam sis. Nam si de quouis alio ueritatē habeāt ea uerba, quæ Chr̄us in euāgelio Lucæ loquit, de illo in quem immundus rediję spūs, una cum alijs septem nequioribus se: nempe q̄ fiāt extrema hominis illius peiora primis de te, pfecto ueritatem accipiunt, quū in Mandrabuli morem perspicuum sit acta tua procedere. Mat. 12 Luc. 11.

OECOL. Et hoc ignorabat Christus, qui tam uinum, q̄ panē consecrauit, ritumq; illum instituit, reseruationem uero non item. E

ROF. Chr̄us quando sacr̄m istud instituit, sacerdotes docuit quid essent facturi. Sacerdos em̄ ipse fuerat, iuxta ritū Melchisedech qui in pane & uino sacrificare solitus fuit. Quamobrem & quoties istud sacramentum in sacrificij morem offert, tum & consecrat & offert sub utraque specie: nimirū ut ita crucis exprimat sacrificium, ubi sanguis à corpore separabatur. Nec ut tu blasphœmas, id Christus ignorauit, sed eo respiciens, hæc instituit. Cæterū quoties ab alijs, quàm ab ipsis sacrificantibus accipitur, sub una tantum specie ministratur. Atque istud indiscriminatim fit & laicis & sacerdotibus, quando non sacrificant ipsi. Psalm. 109. Gene. 14 Hebr. 7.

¶ Ex duorum exemplarium separatione stulte docere contendit res nullas subesse Ca. VII.

SAnè & hic nobis non mediocre argumētum in manus uenit: Quia enim corpus & sanguinem commendauit Christus, & à se inuicem discreuit, quæ natura non seiūgunt. Neq; uiuit corpus absq; sanguine, neq; sanguis sine corpe. Vina aūt cōmendabat. Manifeste ergo ptestatus est, in geminis signis esse exemplaria rerum, non ipsas res. OECO. A

Roffen

ROF. Si uina cōmēdauerit nobis Christus iuxta sensum tuū, uiuit ergo corpus à sanguine separatū, & sanguis item extra uenas corpis, quod tñ ipse negas. Ita sibi conquadrat hoc mediocre argumentū tuum, ut prius intereat, q̃ nascat, qñquidem eius mēbra sese mutuo interimunt. Adde, q & erunt ea falsa exemplaria, quū iam non maneat aut corpus expers sanguinis, aut sanguis alienatus à corpore. Multo itaq; rectius ecclesia credit, & Paulus item docuit per has discretas species: Chr̄i mortem repræsentari, Nihi tū phibet ut sub hac repsentatōe sint etiā res uerę: nēpe ue℞ Chr̄i corpus & uerus eius sanguis, ppter eas rationes, quas ante diximus.

Eucharistia ē res atque figura

j. Cor. ij

Libro secundo, capite tricesimosecundo, C

B OECOL. Exemplaria autem tam diu suum officium agunt, q̃ diu rationem habent exemplarium, & nihil sibi timent ab acetositate, uel uermiculis, uel putredine, uel muribus.

ROF. Mirabilem sanctitatis impressionem exemplaria uestra sortita sunt, si protinus ut recondita fuerint, eandem amittant, ueri similius est sacramentum à uobis confectum, nullam prorsus accepisse sanctitatem, q̃ ut talem acceperit, quæ propter alicuius bestiolæ morsum confestim aufugiat. Neq; enim ab istis iniurijs panis & uinum apud uos tutiora sunt, q̃ sacramentū nostrum. Absurda cætera prætereo, quæ uobis accidūt, dum sub utraq; specie laicis hoc sacramentum administratis. Sed uobis, pani & uino duntaxat irrogant hæ contumeliæ, non item corpori & sanguini, quem non adesse creditis.

C OECO. Sensit hoc nimirū Origenes in Leuiticū, homi. 5. scribens: Nam & dn̄s panē, quē discipulis dabat, & dicebat eis: Accipite & māducate, nō distulit, neq; seruari iussit in crastinum. Hoc fortasse mysterij continet in eo, q panē non iubet portari in uia, ut semp recentes, quos intra te geras, uerbi dei panes pferas. Et propterea Gabaonitæ illi condemnātur ad aquam & ligna portanda quia ueteres panes ad filios Israhel portarunt. Cæterum allegoriæ ualeant, quantum possunt.

ROF. Tibi ipse p nobis respondes, qui fateris Origenē eo loco scripturam ad allegoriā contorquere. Cæte℞ quum nihil dicat Origenes aliud, q̃ non iussisse Christū seruari panem in crastinum nihil aduersum nos ea negatiua probat, quanquàm Origenis instituto allegorico probe inseruiat.

Oecolam

OECOL. Sacramenta in uſu tantum ſacramenta ſunt. D

ROF. De cæteris omnibus id uerũ eſſe fatemur, hoc uno excepto, quod facta conſecratõe ſacrm efficit. Cætera uero non pmanent, ſed habent eſſe duntaxat in fieri. Tunc eim baptiſmus eſt qñ inter abluendũ corpus, uerba ipſa pferunt. Ego baptizo in nomine patris & filij & ſpũs ſancti. Prolatis aũt illis uerbis, pariter & abluto corpe, iam ſacrm ipſum eſſe deſiit. Ad hunc modum & confirmatio, pœnitentia, extrema unctio, atq; cætera oĩa præter eucharistiam. Nam hæc ſola manet iam prolatis.

Sacramenta omnia præter eucharistiam ſunt ſacramenta in uſu

¶ Fides præſentię corporis in ſacramento confert ad gloriam Chriſti. Caput .VIII.

Ltrà cõtendũt quidã, gloriã Chri auctũ iri fide nra, ſi pſens in pane corporaliter credamus corpus, ppter uerba quæ dixit dñs: Hoc eſt corpus meum. Nam etſi dixiſſet, hoc eſt mundus credi oportebat in pane mundũ.

OECOL. A

ROF. Attende lector, & uidebis q ſit inualidũ quod huic obiectioni refellendæ pducit. Satis eim efficaciter Oecolãpadij hæreſin expugnãt hi, qui telũ iſtud in eam uibrarunt. Nam haud dubie uerbis Chri fidendũ eſt. Tranſeat cœlũ, tranſeat & terra: uerba tñ Chri conſtãter pmanent. Quoniam igit Chrus diſcipulis aſſeruit hoc eſſe corpus ſuum, ita penitus credendũ eſt, & qui nolit, ob animi ſui ptinaciam, his uerbis habere fidẽ, is ingenti pfecto Chrm afficit ignominia. Contra, qui credit, defert Chro gloriam.

Lucæ.2j. Mat.26 Lucæ.22

OECO. Negari quidẽ non põt, fide apud deũ nihil ſuaueolentius, & anathema, qui negat ueracem Chrm. Conuenit autẽ, ut interim animaduertat, quænam fides ita corã deo fragret, & quomõ uerbis hñda fides. Etenim non oĩs fides iuſtificat, ut Iacobi uerbis utamur: Cõtremiſcũt eim dæmones credentes, & reprobi ſunt. B

ROF. Quid opus eſt ab inſtituto diuagari. Non hic quęrit, q fides iuſtificet: ſed an his uerbis Chri credẽdũ ſit, quib9 dixit: Hoc eſt corpus meũ. Quid tu nos ad aliã diſputationẽ auocas, ut diſquiramus q fides nos iuſtos reddat? Nihil iſtud hanc rẽ attinet. Certũ eſt, niſi talẽ fidẽ habueris, ut ſis paratus ſingulis Chri aſſertionibus credere, nihil pfuturã tibi fidẽ. Sed de fide nos alibi ſatis diſſerui.

Matth.26. Lucę.22

In libro defenſio. reg. & in aſſertionum.

OECOL. Sanè fides noſtra, fides ſalutaris non eſt, [illegible] mus, niſi in ſolam dei miſericordiam feratur. C

Fides fefellit plurimos.

ROF. Etiam si feratur in solam dei misericordiam non est salutaris, nisi ueracem item credideris Christum in omnibus uerbis suis. Cæterum hæc fides fefellit innumeros. Nam ex ea non minimam ansam arripuere, quo dormirent in sceleribus confidentius.

D OECOL. Nescio em̄, an Abrahæ fides, quatenus in illum respicio, in iudicio tuta fuisset. Perfectiora em̄ om̄ia omnium opera esse poterant & debebant. Fides ut opera sua non magnificat, ita se quoq; crescere cupit, & minorem, q̄ par est, se esse condemnat.

ROF. Quid sic ab instituto digrederis? Primū id mihi concedas uelim, oportere Chr̄i uerbis habere fidem, ac tum postea nihil ueto, quantum licebit, de p̄fectiōe fidei disputes. Veruntā ita prolixum librū efficies, si ad q̄uis occasionē, disceptationē inieris nouā.

Rom. 4. Tu quid scias nescio. Paulus de fide ipsius Abrahæ loquens, asserit eum, præter spem sub spe credidisse, hoc est quū om̄is ei defuisset sperandi ratio: præterq̄ ex ipsis dei uerbis. Eandē fidē in hoc sacramento iam abs te petit Chr̄us: nimirū ut solis uerbis ei⁹ fidas, ubi sensus cuiusq; iudiciū tibi cōtradicat. Abrahā utiq; certā p̄suasionem cōcepit, ut ait Paulus: q̄ is qui p̄miserat, potens esset & p̄stare. Quid ergo tu nō certo tibi p̄suaseris p̄stare posse Chr̄m, qđ uerbis dictis asseruit? Siquidē id nō feceris, frustra de consummatione fidei disseris, cuius inchoationem haud dum attigisti.

E OECOL. Et uere fides non est opus nostrum: sed donū dei, nec tam exercitatione, quàm raptu constat.

ROF. Fidem utiq; dei donum esse, nemo inficiat. Veruntamē ipsa fides quæ dat, haud citra meū assensum, mea fides efficit. Pro-

Mat. 9. 15 Marc. 5. 10 Lucæ. 7. 8. 18

pterea Chr̄us in euangelio non semel dicit: Fides tua te saluū fecit. Per assensum utiq; nr̄m, fides nr̄a fit. Nec is assensus absq; nr̄o arbitrio fieri potest. Nam assensum animi mei, quis dubitat opus esse meū. Et hūc assensum passim in euangeliis Chr̄s expetit, & eū negantibus, idem acerbissime comminatur.

F OECO. Nemo enim uenit ad Christū, nisi quē pater traxerit.

ROF. Trahit utiq; pater suo dono, ueruntā haud ita trahit, ut

Assensus est necessarius

nequeat animus eius qui trahitur, dissentire. Dissentire potest animus haud dubie. Verum si dissentiat, euadet miser. Sin contra suū assensum illi dono præbeat, atq; ita p̄gat indubitato singulis Chr̄i uerbis fidem adhibens, fœlix & beatus omnino futurus est.

G OECOL. Non est coactum, neq; fictum quid, quemadmodum plerique se decipiunt, posse se credere quoduis, & iterum discredere: qui licet uideant albedinem, ita instruere se dicunt conscientiam, quasi nigredinem spectent.

ROF. Nõ istud negabis opinor, ideo fide queq̃ promereri pmiũ, ꝙ quæ credunt, aliquid in se difficultatis habeãt. Nemo eñ coronabit nisi qui legitime certauerit. Oportet utiq; difficultatem ipsam euincere. Non uincit autẽ ista difficultas, sine omi reluctatione mẽtis nostræ: sed neq; solo conatu nostræ mentis, citra quoduis adiutoriũ fidei superat. Quare ad hanc uictoriã peragendã, utrunq; cõcurrat: necesse est, hoc est & donum dei, & nr̃i animi conatus. Verum est igitur, ꝙ inuitos nos haudquaq̃ dei donum adigit ut credamus. Sed & citra doni huius adiutoriũ fictitiam habemus fidem. Quãobrem & tibi facile assentior, eos errare qui dicũt se posse credere quodlibet, quum sint & quædã prorsus impossibilia, quemadmodum & illud est, ut id quod factũ est, infectum sit. Cæterum in Christi sermonibus, qui procul dubio nullã in se claudunt contradictionem, omnia constantissime credenda sunt.

2. Tim. 2

Conatus noster una cum dono dei necessarius.

H OECO. Et quũ aliter oculis mentis cognoscãt, aliter se conscios faciant & dicant: simplices scilicet, qui se duplices corde nesciant. Sed ne rideamus eos, simplices ueræ sunt, qui errare se nesciũt, nec duplicitatem cordis pro peccato reputant.

ROF. Si tales oẽs facias, duplices corde, quẽ (pcor) dabis mihi simplicẽ? Afferas mihi quãtũuis libebit cõstãtissime credẽtẽ, & ad hunc modũ, quo tu ratiocinaris, ego duplicẽ eum, non simplicem cõprobabo. Nàm & ipsius Abrahã rationis motus (nihil dubito) quin intrinsecus fidei suæ reluctabat: alioqui nõ de eo dixisset Paulus ꝙ pter spem sub spe credidisset, sed neq; mercede quauis fuisset dignus, nisi rei creditu difficilis, difficultatem superasset, Et pfecto rationi prorsus aduersabat, ꝙ quum esset emortuũ ipsius corpus et emortua quoq; uulua Saræ, ipse nihilominus plem ex ea susceptu rus esset, quæ sic multiplicaret, ut stellarũ numerũ foret æquatura. Aliud itaq; mot⁹ rõnis eũ docuit, aliud ipa fides. Quãobrẽ & iuxta collectionẽ tuã duplex corde fuit Abrahã, nõ simplex. Qd tñ falsum ẽ. Captiuã utiq; cogitationẽ oẽm sui cordis redegit, ut eã redderet obsequiosam & intemperãtẽ fidei, quẽ & imitant cæteri, quotquot fideles fuerint.

Motus rationis non officit simplicitati.

Rom. 4.

2. Cor. 10

I OECO. O horrendã simplicitatem, ô profundas tenebras, dicere lucẽ tenebras & malũ bonũ, id quod nonnulli, & in hoc sacr̃o non omittũt, quũ ĩtima mẽte renitant adesse corpus, & opinionẽ tamen contrariam conceptam sua ꝑtinacia stabiliunt. Quis illã ꝓ fide agnosceret? Verax deus corda scrutatur.

ROF. Satis abũde cõstat ex tuis ipsius uerbis, q̃ ipse sis à uera fide remotissimus. Tu in ꝓfundas illas tenebras immergeris usque adeo, ut quantũ ad hoc sacr̃m attinet, nec scintillã aliquã lucis fidei ꝑcipias. Et quid (te p̃cor) de cæteris existimas sacramẽtis Num q̃n uides infantulũ aquis immergi, paucis recensitis uerbis, aut sensus, aut ratio te docet animũ illius intrinsecus expiari? huic ꝑfecto credulitati, sensus & ratio prorsus reluctant, quoadusq; certa ꝑsuasio de Chr̃i uerbis cõcepta, ꝑ ipsius donũ, hoc ip̃m nobis clare testatũ

Rom. 4 sit. Quãobrem sicut de Abrahã Paulus tradidit, ꝙ ille ad ꝓmissionẽ dei nihil hęsitabat ob incredulitatẽ, sed robustus factus ẽ in fide, tribuẽs gloriã deo, certa ꝑsuasione cõcepta, ꝙ is qui ꝓmiserat, idẽ potens esset & p̃stare, & cuiuis alteri faciendũ censeo, q̃squis is fuerit, q uestigijs fidei Abrahæ meditat incedere, fidẽ firmã Chr̃i uerbis adhibeat, nec hæsitet quicq̃ illũ abũde præstare posse, quod affirmauerat: nimirum in hoc sacramento, uerum ipsius corpus esse, atq; ita Christo gloriam haud dubie tribuet.

Christo credendum qui corpus suum in eucharistia esse asseruit.

K OECO. Satis ampla exercendæ fidei materia nobis data est, credentibus corpus Christi pro nobis mortuum, & resurrexisse consydereq; in cœlestibus.

Fides in multis exercenda

ROF. Sed non una tm̃ in re, nostrã exercere fidẽ destlnauit deus, sed plr̃ib⁹, & eisdẽ creditu difficillimis, quẽadmodũ & p̃res nr̃i

Gene. 16 Abrahæ fidẽ uarijs explorauit modis, nũc ut desereret natale solũ nunc ut fame periclitaret, aliquoties etiã ob uxoris pulchritudinẽ uitæ suæ discrimen passus est. Adde longã implendæ ꝓmissionis

Gene. 20 ei factæ procrastinationẽ. Accessit his ꝙ nihil omino uerisimile

Gene. 15 uideri potuit, ut iam ætate cõfectus, & ex anu filium esset suscepturus.

Gene. 17. rus. Deniq; quum accepisset & unicũ & dilectissimũ, haud multo

Gene. 22 post iussus erat eũdẽ immolare. Tot modis p̃ter alia, q̃ de Chr̃o uẽturo, & de mysterijs ad eum spectantibus credidit, quantum esset Abrahã fide stablilis, explorauit de⁹. Idẽ & de nobis facit. Q̃obrẽ & uoluit, ut essent articuli fidei nostræ cõplures. Voluit ut essent

Deus explorat fidem nostram

quoq;

quoq; sacramenta plurima, & eadem creditu difficillima. Multa insuper promisit, multa quinetiam comminatus est, de quorum singulis, fidei nostræ sumit experimentum.

¶ Extricantur quędam tricę, quas Oecolampadius de modo fidei Christi verbis habendę congerit. Ca.IX.

Orrò uideam⁹ qūo uerbis hn̄da sit fides. Neq; em̄ tā uerba q̄ mens uerbo℞ attendenda, quibus fides firmet. OECO. A

Profecto uerba si mente sensu'q; careāt parui ponderis habenda sunt. Et nos utiq; sanā uerbo℞ mentem libenter amplectimur: sed non eam, quam uos hæretici commentitiam his uerbis affingitis. Scimus quid per uerbum est, & quid p dictionē corpus, intelligi debeat. Non admittimus hūc sensum, ut uerbū est interp̄teris, significat: aut corp⁹, figurā corpis. Nā si liceat ad hunc modū interp̄tari scripturas, nulla scriptura erit, q̄ ur̄is obsistat dogmatibns, quā uos p uestro arbitrio nō facile detorquebitis. ROFFEN. B

OECOL. Iam horum uerborum sensus alius est.

ROFFEN. Hoc tu dicis solum, non item probas. Maiores nostri, per quorum ora, spiritus ipse sanctus locutus est, hunc sensum, cui nos credimus, interpretati sunt.

OECO. Neq; em̄ Chr̄s dicit: ut credam⁹ in pane latere corp⁹, sed memoriā faciam⁹ mortis eius, qua nobis uita conciliata est. C

ROF. Quid non recenses uerba Chr̄i? Quid ea fraudulenter subducis? Vereris ne si recensueris ea, ptinus à tua snia, lectorem auersabunt. Chr̄us dixit: Hoc est corpus meū, qđ & iussit ut ederemus in memoriā suæ mortis. Non panē illū tuū, uitæ prorsus expertē: sed panē uiuū & uiuificū nobis edendū præbuit: nimi℞ seipsum, qui uitę fons est. Panis utiq; cōis suapte natura ptāte quadā uitā corpis naturalem in se cōtinet, qua & nutrit corpus. Sed panis iste cœlestis in sacr̄o, sua om̄ipotenti uirtute totū hominē uiuificat, & transformat in sese, sibi'q; coadunat, ut habeat æternā uitā. Propter quod & Augu. 26. tractaru sup Iohan. ita scribit: Non ita est in hac esca, quā sustentādæ huius corpis uitæ causa sumimus. Nā & qui eā non sumpserit, non uiuet, nec t̄n qui eā sumpserit uiuet. Fieri em̄ pōt, ut senio, uel morbo, uel aliquo casu, plurimi qui eam sumpserint moriant. In hoc uero cibo & potu. i. corpe & san guine domini, non ita est. Nam & qui eam non sumit, non habet uitam, Matth. 26 Lucę. 22 Corpus Christi uiuificat digne sumentes. Iohan. 6 Augustinus.

Iohan.6 & qui eam sumit, habet uitam, & hanc ūtiq; æternam. Hæc Augustinus. Talem certe uitam panis ille tuus præstabit nunquàm.

D OECOLAMP. Et Iohannis sexto: Panis quem ego dabo, caro mea est, quæ pro mundi uita datur.

Bis dicitur dabo

ROF. Consule græcum codicem, quem ꝑfecto non ignoras aliter se habere. Sic enim Christus ibi dicit: Panis quē ego dabo, caro mea est, quā dabo pro mundi uita. Num tibi frustra dictum uidet istud secundū, dabo? Mihi uero non ita. Promisit itaq; Chrūs his uerbis duo: nēpe panē se datuꝝ, qui caro sua foret edendum, & carnem rursum eandem se daturum pro mundi uita. Et utrāq; sanè pollicitationem impleuit. Nam panem suæ carnis edendū apostolis dedit pridie quàm eādem carnem dederit patibulo crucis affigendam.

Matth.16. Mar.14. Lucæ.22

E OECOLAMP. Non dicit: caro, quæ in sacramento panis delitescet: sed pro mundi uita datur.

ROF. Non ad eum sanè modum sententiam suam exorditur. Sed ita, panis quē ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi uita. Et quando precor alias panem dedit, è quo suam carnem effecit, quàm in ea cœna, quando dixit: Hoc est corpus meum.

Matth.26 Lucę.22

F OECOLAM. Illam si charitate pro nobis oblatam crediderimus, panis & uita est animarum.

ROF. Etiā si nō crediderim⁹, ipse nihilominus est panis & uita aīaꝝ, sed ꝑ fidē talis euadet nobis. Cæteꝝ si nō ore sumat ipsa caro, nō ei corꝑaliter inserimur, ut sim⁹ mēbra corꝑis ei⁹ ex carne ei⁹ & ex ossib⁹ eius. Adde, ꝙ figurę ueteres haud aliter implebunt, ꝓsertim ea q̄ ꝑ paschalē agnū reꝑsentabat. Necq; em̄ sat fuerat Iudæis, ut fide spectarēt qđ agnus ille figurabat: ueꝝ etiā ore sumere iubebant & manducare. Quamobrē & ipsa caro (q̄ ꝓ nobis assa fuit igne tormentoꝝ crucis) nō sola fide: ueꝝ etiā & ore māducari debet.

Exod.12

Corpus Christi ore manducatur

G OEC. Et apud Lucā: Hoc est corp⁹ meū, qđ pro uobis tradet.

ROF. Quid tibi cū hac scriptura, q̄ tuā hæresin aptissime condemnat? Quāta ē impudētia tua, q tā ꝑfrictæ frontis es, ut nihil erubescas hæc uerba, q̄ tā dilucide cōtra te faciūt, quasi tibi quicq̄ suffragarent, adducere? Dic si possis, q̄bus aliis uerbis, hoc ipm quod nos asserimus, aperti⁹ explicare ualuisset. Tūc em̄ ex pane corpus, & carnē suā fecit, eademq; discipulis edendā porrexit, q̄ & ipsa nostre tradēda ꝓ mūdi uita fuit in manus hostiū crudelissimoꝝ.

Lucæ.22.

Explicatur

¶ Explicatur Basilij testimonium, quod ille uideri uult pro sua parte facere. Caput .X.

Nde & Basilius rogatus à monachis, q̄li timore & fide & affectiōe pcipi debeat corpis & sanguis Chri grā. Ita rn̄dit, ut in canonibus repetitū est. Et dicit: Timorē quidem docet nos Apl'us dicens: Qui mā- ducat & bibit indigne, iudiciū sibi māducat ac bibit. OECO. A

ROF. Eadē impudētia Basiliū citas, qui nec unū uerbū habet cōtra nos, imò nobis suffragał maxīe. Et primū aduerte qb⁹ uerbis pponat quæstionē. Quali (inqt) timore & fide, & affectu pcipi de- beat corpis & sanguinis Chri grā: nimirū intelligens maximam in hoc sacro nobis offerri grām ex p̄sentia corpis & sanguinis Chri, Subinde rn̄det ad singula & primo timorē docet, qualē haberi de- ceat ab unoquoq;, qui summū istud sacrm̄ suscepturus ē. Timorē (inquit) Apl'us nos docet, dicēs: Qui māducat & bibit indigne, iu diciū sibi māducat & bibit. Vbi (quæso) legis talē cōminationē fa ctam p indigna susceptione cuiuslibet alterius sacramenti: nēpe q̄ iudiciū, hoc est sententiā æternæ dānatiōis, is accipiat, quisquis in- die sumpserit hoc sacramentum. Sed hic lector obserua, q̄ uersute subduxerit Oecolāpadius, id quod energian p nr̄a sententia conti net, tā in Basilio, q̄ etiā ī Paulo. Quere codicē Basilij, & īuenies me ueracē esse. Subtraxit eñ hæc uerba, non diiudicans corpus dn̄i. In his utiq; uerbis totius negocij uis consistit. Nam paulo ante re- censuit Paulus Christi uerba, dixit: Hoc est corpus meum. Nunc igitur comminatus æternæ damnationis iudicium his qui sumpse rūt idigne, cām reddit: nimirū eo quòd, non diiudicāt in hoc sacra- mento præsentiam corporis domini. Et hactenus Basilius timorē quantus esse debeat indicauit.

Basilius testatur corpus Christi in eucharistia

I. Cor. II

I. Cor. II

Matth. 26

Lucæ. 22

OEC. Fidē uero edocet nos sermo dn̄i, dicētis: Hoc ē corp⁹ me um, quod p multis dał, hoc facite in meam commemorationem. B

ROF. Iā ad scdm rn̄det, ośdens qualē quisq; sit habiturus fidē quoties hoc sacrm̄ fuerit esurus. Hic primū adducit uerba Lucæ, quæ p̄occupare lectoris animū uolens Oecolāpadius iamdpridē ci- tauit. Vbi palā est cernere, quāta fraude lectorē circūuenire stude at. Sȝ nos Basi. attēdam⁹. Fidē (inqt) nos edocet sermo dn̄i dicētis: Hoc ē corp⁹ meū, qd̄ p mltis dał, hoc facite i meā cōmemoratione

Fides necessaria ad corporis Chri sumptionem

Matth. 26

Lucæ. 22

Ecce

Ecce lector quem in modum sanctissimus pater Basilius charissimos suos instruat, qua fide suscepturi sint hoc sacr̄m: nimirum, ut fidant ipsius Chr̄i uerbis, quibus dixit: Hoc est corpus meum. An cuiquàm credibile queat eē, Basilium ita suos edocuisse, ni pariter & ipse constanter credidisset, ibi uerum esse corpus Christi.

C OECOL. Et iterum sermo Iohannis dicentis: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, quasi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate.

ROF. Ecce aliud testimonum qđ Basilius rursum ꝓ fide suscipientis hoc sacramentū confirmanda ꝓducit: nimirum ut credamus,

Iohan. j ꝙ sicut uerbū caro ꝓ nobis fieri dignabat, ita nobis eandē carnē in

Eucharistia dicit bona gratia hoc sacr̄o dederit. Nam qui firmiter illud crediderit, facillime credet, & Christum in hoc sacramento carnem suam nobis edendam reliquisse. Et ob istud sanè, mysterium hoc recte bona gratia uoca-

Iohan. j tur, ꝙ in eo percipiatur ille qui plenus est gratia & ueritate.

D OECOL. Sed & Apostolus scribens: Qui cum in forma dei esset, non est rapinā arbitratus esse se æqualem deo: sed semetip̄m exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, habitu inuentus homo, humiliauit semetipsum: factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis.

ROF. Et istud est tertium Basilij testimoniū, quod haud parum iuuabit eum, quisquis hoc sacr̄m suscepturus est: nimirum ut accedat

Philip. 2: ingenti cum fiducia. Nam si dignatus est Christus, ita seipsum ad horrendissimā crucis mortem pro nobis humiliare, & carnem suam ita traderet laniādam, quis diutius ambigat an eandem carnem nobis edendam donauerit in sacramento?

E OECO. Cum ergo fidē quis habet his dictis, & cōsyderat magnificentiā gloriæ ipsius, & admirat nimietatē habentis, qūo tātus & talis obediens fuit usq; ad mortē ꝓ nr̄a uita: puto qđ possit anima ꝓuocari ad affectū & dilectionem dei patris, qui unico filio suo nō pepercit: sed pro nobis oīibus tradidit eum, & ad amorem unigeniti eius eo amplius ꝓuocabit, quo eum uideat mortem turpissimā pro nostra redemptione tolerasse, sicut & Apostolus de eo dicebat, quod charitas dei constringat nos iudicantes hoc, quod si dominus pro omnibus mortuus est, ut & ij qui uiuunt, sibi non uiuāt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

Rof

ROF. Ex his, postremo respondet ad id quod querebat, hoc ē quanto affectu gratiā corpis & sanguinis dñi pcipere debeamus. Quū his dictis fidē quis habuerit: nēpe φ Chrus asseruit hoc esse corpus suū, & φ p nra salute corpus idem suæ deitati coadunauerit, φ deniq; morti crucis hoc ipsum tradere p nobis sit dignatus. Is unus modus est intelligendi Basiliū, uel ad hunc modū, quē magis menti Basilij iam uideo conquadrare. Quū fidem (inquit) his Chri uerbis habueris: Hoc est corpus meū, quantū ad primū testimoniū. Subinde si consyderes magnificentiā gloriæ eius, quā insinuat, quantū ad secundū testimoniū. Si deniq; miratus fueris humilitatis nimietatē, qūo tantus, & talis, obediens fuit usq; ad mortem p nra uita, qd ad tertiū testimoniū attinet, puto (inquit Basili9) φ possit ania tua puocari ad affectū &c. quę superius scripta sunt. Duplex uerborum Basilij sensus.

OECOLAMP. Talem ergo affectum & fidem præparare debet in animo, qui de pane & calice participat. F

ROF. Sic itaq; Basilius concludit responsionē suā, fratres admonens, ut eiusmodi fidē & affectū præparare debeant animis suis, quoties de pane & calice, hoc ē de corpore & sanguine dñi participaturi sint. Et quanquā hæc tam aperta sint, ut nemo queat inficiari, tamen Oecolampadius nudo capite subdit ea quæ sequūtur.

¶ Fuci, quib9 idem testimoniū obducit, remouent. Ca. XI.

Vides hunc in quo fidem collocet? Non in eo, quòd in pane contineatur CHRISTVS. OECOL. A

¶ Ex eo certe, φ in hoc sacro uere contineatur corpus Chri. Nam ex his uerbis: Hoc est corpus meū, Basilius plane docet conquirendā esse fidē. Fidē (inquit) edocet nos sermo dñi dicētis: Hoc est corpus meū. Si fidē nos doceat iste sermo, qñ nihil aliud docet magis q̄ ueritatē præsentiæ corporis, oīno cō sequit, ibi uere esse corpus Chri. Et hoc obserua lector, Basiliū non fuisse contentū dicere: fidē docet nos, sed dixit, fidem edocet nos. Hoc est, palàm & abunde nos instruit, ita ut nullus omnino scrupus sit in his uerbis: Hoc est corpus meum. ROFFEN Mat. 26 Lucæ. 22.

OEC. Refocillāt aūt uerba & pmissiones, qbus cognoscim9, p nobis Chrm eē traditū, ut sequētia arguūt, q̄ citat ex Iohāne & Paulo Aplis, humilitatem & charitatē Christi attestantibus. B

ROF. Non refocillant modo, uerum etiā adigunt animos, ut multo

multo facillus credant, eum qui pro nobis incarnari dignatus fuerat, & carnem suã spinis, clauis, flagris, lancea pro nobis lacerandã dederat, eandẽ nobis in salutarẽ escã sub specie panis donare uolu

C OEC. Iã si occupata foret memoria nra, qũo expẽdẽs in (isse pane sit Christus: interim sanctioris obliuisceretur officij, non recogitando mortem Christi. Nequeunt enim uires nostræ in diuersa se sil intendere, sed unũ admittunt, dum alteꝝ assequi studẽt.

ROF. Quid opus est ut tũ occupetur memoria cogitando modo, quo sit in sacramento Christus. Sat em̃ fuerit, ut illic esse Christum nihil ambigamus. Quod & facillimũ erit modo Chri uerbis ante dictis adhibuerimus fidẽ, queadmodũ Basilius ante monuit. Sic em̃ fide spectantes præsentiã corporis eius sub specie panis, & sanguis præsentiã sub specie uini, & facillime recordabimur amarissimæ passionis suæ, qua sic è corpore sanguis exhauriebat, sicut speciem uini seorsum contuemur à specie panis separatam.

Supra libro tertio, capite decimo, E

D OECO. Probatũ est nihil esse ante mãducationẽ, quo uel ante sapientiã uel beneuolentiã dei deprehẽdas, ut tuto in pane corp' as (seras.

ROF. Nullis uerbis digne taxari poterit unq̃ hęc impudentia tua, qua nihil erubescis illud asserere: nẽpe ꝙ iam ꝓbatũ sit, nihil ante mãducationẽ esse, quo nobis uel sapia, uel beneuolentia dei cõmendet. Iudicet & dñs inter te & me, num tanti muneris donatio, conuersioq; panis in corpus Chri, ꝙ utiq; sit ante manducationẽ non maxime nobis, & dei sapientiã, & beneuolentiam eius quoq; commendet. Iudicet lector, an illud abs te quoq̃ pacto probatũ sit. Nihil opus est ut quicq̃ amplius dicã. Satis tñ uafre istud protulisti. Nihil esse ante manducationẽ, quo uel sapientiã, uel beneuolentiã dei deprehendas. Et hoc certe quantum ad iudiciũ sensuum uerissimum est. Nam dei sapiẽtia beneuolentiaq; neutiquã hic sensu deprehenduntur, sed sola fide.

Dei sapientia & beneuolentia commendatur nobis in eucharistia ante mãducationem.

E OECO. Nũc an in esu ipso dignũ aliquid occurrat ꝓsequẽdũ. At quocunq; nos uertimus, absona multa fiunt obuia: nihil aũt qđ (uerisimile.

ROF. Iam uerba das lectori, ut eum tuis imposturis circumuenias. At exitus patefaciet, an quicquàm absonum, aut quod non uerisimile sit (de ueritate fidei loquor) quod ad sententiam nostram sequatur, queas ostendere.

F OECO. Magnũ aiũt, est diuinæ erga nos charitatis indiciũ, qđ

Chri

Chri carne uescimur, mirifice em̃ illã piæ aĩæ, ob amoris flagrantiã petũt, quẽadmodũ & illud ex Iob cantat: dixerũt uiri tabernaculi,

ROF. Vides lector neutiq̃ eũ id (ut illiˀ carnibˀ saturemur.) moliri, ut doceat aliqd absonũ, aut nõ uerisile eẽ, qd ad hoc sacrm attinet, sed magis explorat, si quis pro confirmanda sacramenti ueritate produxerit q̊d parũ forte neq3 admodum robustum sit, ut illud conuellat, atq3 ita uictor habeatur. Id qd iam tentat in his uerbis Iob, quæ nonnulli citant pro testimonio sacramenti huius.

¶ Testimonium Iob de commanducandis eius carnibus explicatur, Ca. XII.

OECO. A

Verae carnales, rẽ meliˀ indagate. Nihil humanitatis p̃ se ferunt illa uerba Iobi, si qs iuxta germanũ sensum in-(terp̃tet.

ROFFEN. Quẽ non terreret hæc assertio usq3 adeo seuera, & ab homine celebratissimæ literaturæ, p̃fecta? Sed deo gratia est, si res cõperta fuerit aliter se habere, q̃ à quibusdam hoc testimoniũ usurpãtibus, intellecta fuerit, nihil ideo causæ nr̃æ derogabit. Neq3 em̃ ex hoc testimonio sic pẽdemus, ut eo deiecto nr̃a quoq3 snĩa subruat. Nam ea pluribus alijs testimonijs & ijsdẽ irreuincibilibus fulcita est, ut uel sine illd̃ stabit erecta. Cæterũ nec istud nobis, opinor, Oecolãpadius eripiet, quãtauis id se factuꝝ arrogantia iactauerit. Nã Chrysostomi, Cyrilli, Hieronymi q̃q3 iudicijs fidendũ cẽseo magis, q̃ ut terrere me posset Oecolãpa(dij iactantia. Veritas corporis Christi in eucharistia non ex uno testimonio tãtum.

OECO. Negant enim uiri illi se satiari, etiam si deuorent ipsos osores domini sui Iob. Ita seruis uidebantur dilaceratione digni, qui à domino beneficijs afficiebantur. B

ROF. Hoc tu dicis Oecolãpadi, quemadmodũ & alia multa: sed nullã om̃ino p̃bationẽ affers, aut p̃ hoc aut p̃ cæteris. Recẽse nob, aut ex traditõe Hieronymi, aut ex hebraica ueritate, addã etiã aut ex septuaginta, uerbũ unum quod p̃ osoribus Iob, illic transferri possit, & uicisti. Q̃ si tu uerba quędã ex tuo cerebro cõcepta consuere uis scripturæ sacræ, atq3 ita simplicioribus ingenijs ipone re, nec in hoc ipse officiũ agis uiri p̃bi, neq3 nos ea recipe tenemur. Verba Iob p̃peram interpretatur Oecolampadius

OECO. Hebraica enim ueritas dicit: Non saturabimur.

ROF. Verissimum quidem est in his uerbis negationem contineri. Sic enim habetur in Hebræo, לֹא נִשְׂבָּע. Sed Hieronymus, quemadmodum & alibi creberrime facit, sensum hic reddit, C

& non uerbum è uerbo. Sensus idem est utrobiq;, siue dixeris, ut satiemur, seu non satiabimur. Tã uehemens em̃ in ministris illis erga suũ herũ amor fuit, ut præ nimietate amoris pręsentiã ipsius intimã sibi fieri desyderarent. His itaq; uerbis Iob amorẽ erga se ministrorũ suorũ testat fuisse usq; adeo ardentissimũ, ut modis omnibus cuperent eũ sibi incorporari. Sic em̃ Chrysostomus hunc locũ intellexit: queãdmodũ Homilia. 45. super Iohannẽ tradidit, dicens: Hoc em̃ amantiũ maxime est, hoc Iob significabat de seruis, à quibus maxime amabat, qui suũ amorẽ præ se ferentes dicebant. Quis det nobis ut eius carnib⁹ impleremur. Hæc ille. Audis itaq; lector ex Chrysostomo morẽ hunc amantibus esse, ut cupiant uehementer in amatũ transformari. Ad quem modũ & ait ad ministros Iob optasse, ut implerent ipsius carnibus, hoc est, ut illũ habere contenderent in uisceribus suis intimũ & præsentissimũ. Consentit etiam
Iob. 31 totius capitis ipsius institutũ. Nam in eo cuncta fermè recensent bene actæ uitæ pconia. Inter quæ & istud numerat, q ita Iob suos domesticos tractarit, ut auidissime cuperent eius intima præsentia frui. Quãobrẽ & dicit: Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, qs det de carnibus eius ut saturemur, uel ut Hebræus habet, non satiabimur, hoc ẽ, si non ita me dilexerint domestici mei, ut insatiabili desyderio me cõplecterent. Ad hũc modũ Cyrillus etiã & Hieronymus interptant.

D OECOL. Non est illa charitas, sed canina rabies, quæ blandiendo in carnibus dentes excerpere cupit.

ROF. Vbi legis eos cupiisse, dentes in eius carnibus exercere. Nõ istud habẽt priora uerba. Neq; em̃ idem est, cupere carnib⁹ alterius impleri, & carnes eius uelle dẽtibus lacerare. Nã istud, ut dicis, caninæ rabiei ẽ, at illud ex immẽsitate amoris pficiscit, quo domestici ipsius Iob, uniri sibi corpus ipsi⁹, flagrantissime cõcupierũt

E OECO Inuenio tñ & Chrysostomũ, & Cyrillũ sup Iohannẽ sic loqui, quos nisi lector magno iudicio uigilanter legerit: nimirũ si impetu eloquentiæ eorum abreptus reddatur perplexus.

Iob. 31 ROF. Si neuter eorũ hac de re scripsisset quicq̃, contextus tñ ipsius capitis ita lectorẽ ad hunc sensum adigit, ut aliũ omnino non admittat. Veruntñ quũ istorũ eximiorũ patrũ interptatio consona
Iob. 31 pariter accesserit, quis non ex ea pspiciat inflexibilẽ obstinatiã animi tui qui reluctaris non modo patribus istis: uerũ etiã genuino scri

pturæ sensui? Porrò ꝙ dicis ꝑplexum reddi posse lectorẽ ex impe tu eloquẽtiæ, nisi magno iudicio & uigilãter eos legerit, q̃si tu que as, aut alius quiuis eruditior & attentior aliũ ex eoꝝ uerbis sensum eruere. Semp tui siṁlis es Oecolãpadi, neq; tibi curæ est, quibus mẽ daciis hæresi tuæ patrocineris. Neminem scio reperies, qui iudicij quicq̃ habeat, qui dicet, aut Chrysostomi, aut Cyrilli uerba qua uis uiolentia ad sensum alium detorqueri posse, tam sunt apertissi me dicta. Neq; uno tantum loco sic interpretatur Chrysostomus, imò pluribus, & ad hoc ipsum negocium eadem usurpat uerba, ut nihil ambiguum cuiquàm esse potest, eum ita constanter sensisse.

OE C. Ingenue fateor, & mihi olim inde nõ mediocre factum negocium, omnia iudicanti, prout imbutus eram. F

R O F. Sic stultã facit deus sapientiã huius mundi. Nã ita meri to cõtingit his, q quũ sua sapĩa putãt arcana dei sacrã se posse rima ri. Perdunt eñ id iudiciũ, qđ pridẽ habere uidebanṫ. Quod & tibi iam obuenit, propter nimiã curiositatem tuam. Iure enim traditus es in mentem reprobam. Nam aliud ei iudicium est, qui sana men te potitur, & ei qui iam reproba corruptaq; mente præditus est. Rom. I

OE C. Sed illi de spũali manducatiõe loquunṫ, sicut totũ caput Iohãnis, in q̃ de sacrãli nulla sit mẽtio, ut infra declarabimus. G

R O F. Multa polliceris, tuo more, q̃ nunq̃ scio prestaturus es. Nũq̃ eñ declarabis, ꝙ in eo. 6. ca. Iohã. nihil dictũ sit qđ de sacrãli mãducatõe debeat ĩtelligi. Neq; docebis unq̃ ꝙ Chrysostom⁹ & Cyrill⁹ nõ apte scripserit Chrm̃ in sacrõ realr̃ edẽdũ. Nã ipsi toties & tã dilucide ueꝝ Chri corp⁹ in eucharistia cõtineri testanṫ, & à fi delib⁹ ipsis edi, ut ĩpudẽtissimũ fuerit eos asserere neq̃q̃ ita sensisse. De sacramentali manducatione dicitur Iohannis. 6.

OE C O. Quid si Nicolao papæ ijdem nõ intellecti imposue rint, qui Berengariũ quẽdã abiurare, & anathematizare piã sñiam & asserere impiã coegit: nẽpe ꝙ ueꝝ corp⁹ & sanguis dñi nri Iesu Chri sacerdotũ manibus tractet, frangaṫ, fideliumq; dentibus atte ratur, & cum prodigiosioribus alijs uerbis, quæ tam crassa, ut glos sematarius ipse alioq insigniter stupidus adnotet: nisi sanè ĩtelligas uerba Berẽgarij, in maiorẽ incides hæresin, q̃ illa fuit, neq; ab ipso gnomologo distinctõe duodecima, libro quarto ꝓbari potuit. H

R O F. Attende lector hois uafriciẽ. Non eñ audet istud asse rere, ne forte mẽdacij cõuincaṫ, & tñ hoc ipsum credi uult: nempe

q hallucinatus fuisset papa Nicolaus in Chrysostomi Cyrilliq; lectione, nõ satis ab eodẽ intellecta. Sed ut concedamus Berengariũ subdolã abiurationẽ fecisse, & talem quæ posset in deteriorẽ partẽ accipi, quanã ob id ratiõe tollet ueritas uerbo℞ Chri, quę firma stabit nihilominus. Permisit utiq; sanctus ille pontifex Berengariũ, eo q in alte℞ latus antea nimis exorbitasset, nunc in contrariũ uergi, & paulo fortasse, q̃ fuisset æquius, nisi uerba sanè intelligant. Neq; aliud dici aut glossematarius ille, aut gnomolog⁹, quos ita p cõtemptũ uocas. Cæte℞ de Berengario, pariter & de duplici, quã fecit, abiuratione, alterã sub Nicolao secũdo, alterã sub Gregorio 7. scripsimus alibi satis prolixe, ubi de concilijs uerba fecimus.

Libro primo cap. 2. B, cap. 27. C. Prolo. tertij libri, E.

¶ Ex esu uictimarum ueteris legis docemur Christi carnem corporaliter edendam esse. Ca. XIII.

OECOL. A

Simile quiddã afferunt alij, ex lege Mosaica, qua dñi uictissime sacerdotũ sunt, ut illis uescant lege ppetua: unde colligunt uictimã negare eos, qui cœnam negent. Et quia caro Chri omniũ legalium uictima℞ figurã expleuit, ex ea Christianis, qui omnes sacerdotij dignitate sunt conspicui, cœna est apparata lege perpetua, ita ut si carnem non edãt, neque illa eis uictima fuerit.

ROF. An non cernis lector id quod iampridẽ admonui: nempe Sycophantã hũc undequaq; corradere, quicquid à quoq̃ in testimoniũ ueritatis corporis in hoc sacro prolatũ fuerit, atq; id præsertim, quod infirmum est & inualidum, ut quum illud euerteret, classicum uictoriæ canat, atq; interim libellus augeatur. Nam istiusmodi nugis ddetractis non multa superessent folia. Cæterum & istud nõ adeo frigidum est, ut Oecolampadius uideri molit. Nam si uictimæ illæ figura fuerant Christi passuri, solus contuitus ea℞ non minus abunde suffecisset, q̃ & serpentis illius ænei. Nam utrobiq; nemo dubitat illos (qui crediderñt) fide sumpsisse Christũ. Esus igit uictima℞ aliud quiddam præter solum contuitum, qui fide fit nobis commendarunt, quemadmodum & de paschali agno superius disseruimus.

Libro tertio, c. ij. F. & alibi

Num. 21.

Libro secũdo cap. ij. A.

B OECO. Nihil hæc contra nos, qui spiritualem manducationem carnis Christi in fide confitemur. Semel quidem caro oblata est, semper autem reficit oĩes credẽtes, quẽadmodum & patres.

ROF. Pro nobis utiq; plurimũ facit, si cum cæteris quis idipsũ adiunxerit: & maxime cum facto uerboq; Christi, quòd ille suum corpus quod per illas uictimas adumbrabatur, & quod in cruce tũ erat uictimandũ, edendum præbuisset Apostolis. Et cur uos alio- qui panem uestrum editis, quum satis fuerit conspicari sacramen- tum, & credere Christum in eo figurari, si nihil præterea præstite rit esus? Pro nobis itaq; facit, quòd agnus paschalis edebatur, & cę teræ similiter uictimæ: quandoquidem legimus & Christũ, Apo stolis iussisse, quatenus hoc ipsum corpus ederent, quod tum por- rexerat, & postridie fuerat uictimandum. Exo. 12 Matth. 26. Marci. 14 Lucę. 22

OECOLAMPA. Neque necessarium, ut sicut caro illa carnaliter immolata, ita & carnaliter pascat. C

ROF. A nobis eorũ quæ dicimus, ubiq; probationes exigis. Tibi uero tantum uendicas licentiæ, ut nihil probes eorũ quæ di- cis. Quid (precor) tibi uelis, quum neges Christi corpus carnaliter nos pascere? si modo cæterarũ carnium, neges eam in corpus nr̃m transformari: recte profecto sentis, & cogitas, & nos in hoc sub- scribimus tibi. Sin eandem carnem quæ pro nobis in cruce fuerat immolata, neges in os nostrum sumi realiter, & edi, atque transglu tiri, sicut est in sacramento, citra transformationem in corpus no- strum, perperam cogitas, & sentis, & plane contra ipsius Christi uerba, qui dixit: Accipite & edite, hoc est corpus meum. Corpus Christi non pascit carnaliter sumentes. Mat. 26 Lucæ. 22

OECO. Nam si hoc fateremur, periret fructus immolatiõis, ut carnales sacerdotes nõ sumus, neq; carnalẽ cœnã carni quęrimus. D

ROF. Tantũ abest, ut ex tali confessione cuiq̃ immolatiõis fru ctus pereat, ut nisi ita credat & fateať, nihil per ipsam immolationẽ emolumenti consequetur penitus. Et quanq̃ credamus uerã Chri sti carnẽ in sacramento sumi, non propterea carnales sumus, neq; carnalem cœnã carni nostræ quærimus: sed menti spirituiq; poti- us. Cibus em̃ iste, licet caro sit, edentes tamen spirituales efficit. Et quanquã ore sumamus, ut per eam caro nostra quoddam initium incorruptibilis uitæ suscipiat, sicut Irenæus, Chrysostomus, Cyril lus, ac cæteri prorsus asserunt, ea nihilominus in mentis & spiritus uegetationẽ transit, imò uerius totũ hominẽ in se rapit, atq; trans- (format.

OECOLAM. Sed hæc cum alijs mox innote- scent clarius, quomodo carnem, Christus etiam carne pascat. E

ROF. Toties expectatione pollicitationis tuæ fraudasti nos, ut propemodum nihil compertius habeamus, quàm te iam haud aliter facturum, atq; pridem feceris.

¶ Nihil minui Christi gloriam ex præsentia ipsius in Eucharistia. Ca. XIIII

OECOL. A Aior certe est gloria carnis illius benedictæ, quàm ut dentium & stomachi iniurijs se exponat, siue uisibiliter, siue inuisibiliter quis fieri dicat.

ROFFEN. Iohan. 6 Q'diu crassam istã cũ Capernaitis tuis imaginationem sequeris, nunq̃ ipsius sacramenti concipies ueritatẽ, neq; unq̃ illucescet menti tuæ negocij tanti possibilitas. Absit eñ à fideliũ cordibus, ut eo modo Chrm̃ credant sub hac specie panis esse, quo possit ullam iniuriam aut à dentibus, aut à stomacho pati, sed est immunis ab omni, quantumuis leuissima passione.

B OECO. Nũ eñ parua humiliatio est, si uel in tacta in uẽtris pistrina, descẽdat caro illa, quæ ad dextram maiestatis dei collocata.

Corpus Christi non uertitur in substantiam panis ROF. Quis dicit eã in uentris pistrinũ descendere.? Non est eñ cibus uentris ut in uentrẽ descendat, sed est cibus mentis, ut ait Augustinus. Neq; eñ cibus iste digerit in carnis nr̃æ substantiã, sed ipse nos incorporat sibi. Et ipse Chr̃us qui ad dextrã maiestatis dei collocat, ita pauperꝝ suoꝝ miseret, ut suã ipsius carnẽ eis edendam exhibeat, & citra q̃uis eiusdã iacturã, aut offensam ullam.

C OECO. Non offendit dicis, uerꝝ est: sed iuxta crassam illã opinionem diffiteri uicissim nequis, quin humilietur. Atqui tempus humilitatis præterijt, ascenditq; corpus in cœlo.

Apo. 5. Humilitas Christi semp durabit ROF. Non præterijt humiliatiõis tp̃s, quanq̃ possibilitatis oio pterijt. Adhuc eñ & peccatoribus ingratis offert sese, neq; dedignat ad ostiũ cordis eoꝝ pulsare, quatenus aperiãt ei. Et hæc certe magna est humilitas, quæ & semp durabit, q̃diu misericordiæ tp̃s est duraturꝝ. Porrò corpus ipsum, licet in cœlos cõscenderit, tantę tñ uirtutis est Chr̃us, ut idẽ corpus p̃sens efficiat in eucharistia, tantæ sapiẽ, ut norit, tãtæ demũ benignitatis, ut uelit maxime, quũ idipsum ante ꝓmisisset: nimirꝝ carnem suã se nobis in escam daturꝝ. Iohan. 6 Quã promissioẽ & discipulis suis adimpleuit, nimirꝝ quãdo cor Mat. 26 pus ipsum eis præbuit dicens: Hoc est corpus meum.

D OECOL. Nihil ad tale posset obijci, si adesse corpus Christi mystice,

mystice: addo, cum uirtute & benedictione cum priscis diceretur.

ROF. Vobis nihil est in hoc sacro, nisi qđ oculis & gustu atq; tactu deprehendi queat. Quãobrem, & nihil hic uobis est difficile creditu. Nobis contra, qui hic adesse non dubitamus, non mõ qđ assensum: uerũ etiã quod rationis omnẽ superat cõprehensionem. Neq; aliter intelligi põt, q̃ sola fide. Quo fit, ut nihil mirũ esse debeat, si quædã nobis occurrant difficilia, quæ nihil ad uos pertinent. Sed nos idcirco fidei præmium assequemur, quo uos uicissim carebitis. Cæterum de priscis quod dicis, cur eorũ nomina non citas? De uirtute & benedictione frustra loqueris, qui negas ex benedictione uirtutẽ ullam in rebus istis corporeis esse relictam.

OEC. Sed hæc & alia quæ nescimus, qa affirmamus: nimirũ si Chrm ridiculũ magis q̃ gloriosum p̃dicam⁹. Chrm qdẽ crucifixũ annũciare in humilitate oportet: sed interim mortui resurrectio, ac humiliati glĩa nõ ẽ obticẽda, id qđ nõ fit in carnali illa mãducatiõe. E

ROF. Vos pfecto Chrm cũctis irridendũ præbetis, qui quũ se carnẽ suã nobis daturũ in escã promiserit, & eam pmissionẽ illũ figura sola perimplesse dicitis, quasi nulla prius eiusdẽ rei figura p̃cessisset unq̃. Quis non istud rideat? quandoquidẽ & expressiorẽ passuri sui corporis figurã, paulo ante cũ discipulis suis edisset: nẽpe paschalẽ agnũ. Significabat eñ haud dubie paschalis ille agnus Chrm, quẽ Petrus immaculatũ agnũ, & Baptista agnũ pctã mũdi tollentẽ uocat. Illud utiq; pascha Iudaicũ fuerat, sed nostrũ, hoc est Chrianorũ pascha, sicut Paulus ait: Immolatus est Chrus. Ipsum eñ Chrm quondã in cruce p nobis immolatũ, & æstu suæ passionis assum, nos in hoc sacro ceu nouũ pascha, comedimus. Neq; affirmamus quæ nescimus: sed ea, de quibus per fidem certissimi sumus, tam ex prædictione Chri, q̃ ex eiusdẽ prædictiõis adimpletione, quando uidelicet idem corpus ad mãducandũ dedit, dicẽs: Hoc est corpus meũ. Sed & tantũ abest, ut istud gloriã Chri quicq̃ minuat, ut & augeat plurimum, his qui recte sapiunt. Iohan. 6 Matth. 26 Mar. 14. Lucæ. 22 1. Pet. 1 Iohan. 1. 1. Cor. 5 Iohan. 6 Matth. 26 Lucæ. 22

OECOL. Aut dicatur, quæ gloria uel utilitas, siue animam, siue corpus pascat, caro corporaliter præsens. F

ROF. Nos oĩno credimus hanc escã suapte uirtute totũ hominẽ reficere multipliciter, & eũ in seipsam cõuertere atq; incorpare. Atq; istud ad dei gloriã & ad nostrã utilitatẽ fieri nihil ambigimus

Corpus Christi reficere hominem ẽ gloria dei.

Principio, certũ est per hoc sacr̃m nihil Christo detrahi suę gloriæ quã in cœlis possidet, quũ non ab ea recedat, quanq̃ & idem pñs fuerit in altari. Deinde benignitas & charitas immensa Chr̃i nobis ex tã eximio beneficio præstito cõmendat̃, quo sicut ipse patri unit̃, & fit unũ cum patre, ita & nosipsi Chr̃o naturaliter coadunemur, & unũ cũ eo simus corporaliter, quẽadmodũ Hilarius & cæteri patres affirmãt. At hoc ipsum̃ (inquit) pręstat fides. Istud illi negant saltẽ iuxta gradũ eundẽ intimitatis, quo per esum huius sacramenti Chr̃o incorporamur. Adde, ꝙ quũ nemo certo sciat se fidẽ habere sufficientẽ, ad tantã unionẽ necessariũ fuit, ut per esum huius sacramẽti certiores & ĩdubitati redderemur. Qua (te quęso) rõne cõpertũ habes fidẽ tuã sufficientẽ esse ad hãc unionẽ? Certe nõ om̃is fides hoc præstat: alioqui præstabit hoc ipsum & Iouiniani fides, & fides quã habet adulter, & ea quoq; quã habuerunt hi, quos

Mat. 7 Chr̃us memorat dicturos: Dñe dñe, nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & multa signa fecimus. Hæc utiq; fides, qua dæmones eijciunt̃, & cætera signa fiunt, licet ampla sit & potens: non tñ om̃ino certũ quenq̃ reddit, ꝙ uniat̃ Chr̃o, q̃n quidẽ nec illi fuerãt uniti, qui eandẽ tradunt̃ habuisse. Quãobrem ut certior fias de tua unione cum Chr̃o, suum ipsius corpus in eucharistia tibi præbuit edendũ, quod ubi cum pia mente sumpseris, securus eris te Chr̃o incorporatũ esse. Quis non hanc benignitatẽ & charitatẽ summis laudibus extollat? Quis non ex eo sacramento fructũ sibi sperabit uberrimũ? Porrò quanta cõmoda nobis ex huius carnis esu mini-

Cyrillus. Fructus digne communicantium

strant̃, Cyrillus tradit capi. 17. libri quarti sup Iohannẽ, de manducatione huius sacramenti loquẽs, quod & benedictionẽ suo more appellat. Nos (inquit) si uitã æternã consequi uolumus, si largitorem immortalitatis habere in nobis desyderamus, ad recipiẽdã benedictionẽ libenter cõcurramus, caueamusq; ne loco laquei dãnosam religionẽ diabolus nobis prætendat. Recte (inquit) dicis: scri-

j. Cor. ij ptum tñ esse non ignoramus, iudicium sibi comedere, atq; bibere illum, qui de pane comedit, & de calice bibit indigne. Ego igitur ꝓbo meipsum, & indignũ inuenio: Quando igit̃ quicunq; tu es, q ista dicis, dignus eris? Quando Chr̃o teipsum offeres? Nam si peccando indignus es, & peccare nõ desinis (quis em̃ delicta intelligit

Psal. 18 scdm Psalmistã) expers om̃ino eris uiuificæ huius sanctificatiõis.

Quare

Quare pias quæso cogitationes suscipias, studiose sanctecq; uiuas, & benedictione participes, quæ (mihi crede) non mortē solū, uerū etiam morbos omes depellit. sedat em̄ quū in nobis maneat Christus, sęuientem membrorū nostrorū legem pietatem corroborat. Perturbatões animi extinguit, nec in quibus sumus peccatis consyderat, sed ęgrotos curat, collisos redintegrat, & sicut pastor bonus qui animam suam pro ouibus posuit: ab om̄i nos erigit casu. Hæc Cyrillus. Falsum est igit̄ qđ dicis, nullā aut Chr̄o gloriā, aut nobis utilitatē oriri posse, qn̄ tot & tāta bona nobis inde ꝓueniūt. Iohan.10

¶ Molitur ostendere carnem Christi necq; corpus, neque animam nostram pascere posse Ca.XV.

QVidam enim ita delirant, ut carnem Christi cū sua corporali subsistentia in animam, quidam uero in corpus nostrum ingredi censeant. Cæterum nos utruncq; absurdum & impossibile commonstrabimus. OECOL. A

ROF. Neutrum horum iuxta sensum tuum nobis probatur. Necq; enim asserimus, quòd caro Christi uel in animam, uel in corpus nostrum permutetur, sed quòd ipsa magis permutet & animā & corpus nostrum in unitatem substantię suæ. Ingredi quidē eam & commisceri nostræ carni fatemur, cuius assertionis authores habemus Irenæum, Cyrillum, Chrysostomū, Hilarium, atcq; alios patres orthodoxos, qui istud plane testantur. Commiscetur inquàm nobis, sed citra quamuis immutationem substantię suæ, quin ipsa potius totum hominem nostrum, ad se rapit, atcq; transformat, & (ut diximus) incorporat ipsi Christo: nimirum ut ita certo reddamur nos esse factos uera Christi membra, quando nostra caro carni eius conglutinatur. Quare nihil hæc tota tua disputatio, quæ sequitur, quicquàm aduersum nos facit. Necq; enim partes corporis Christi transuerti dicimus, in partes nostri corporis, quemadmodum & de cæteris cibis fieri solet, necq; ipsa carnea moles corporis illius animam penetrat, ut crassities ingenij tui cogitat, sed gratia quædam & uirtus ex hoc cibo promanans & corpus & animam, imò totū ipsum hominem reficit, atcq; recreat mirifice plus aut minus iuxta suscipientis deuotionem.

Caro Christi non permutatur i nostrā sed contra

Caro Christi commiscetur carni nostræ.

OECO. Et primū in sp̄ūali manducatiōe uideamus, qūo caro carnali sua p̄ntia nihil faciat. Sp̄ūalia em̄ sunt, quæ hic aguntur. B

ROF. Semper sui similis est Oecolampadius. Multa pollicet & nihil om̃ino præstat. Aduerte lector, quid præmonuerim, & uerum esse comperies, hoc est, ut audis, quod iam se pollicetur ostensurum: nempe q̃ caro Christi sua præsentia nihil faciat in spirituali manducatione. Non probabit, quantumuis alte repetat.

C OECO. Internus homo iisdem cibat & uiuificat edulijs, quibus angeli eiusdem substantiæ intellectualis, quãuis hi latius securius, & beatius: ille minus beate, utpote corporeæ molis grauamine impeditus. Angelos deus pascit uerbo suo, quo se ueritatem illis & rem ut est, detegit: quam spectantes facie ad faciem uiuunt, & beati sunt torrenteq́ uoluptatis inebriantur.

Deus pascit angelos uerbo suo.

ROF. Hic si uelit Oecolãpadius aperire modũ aliquẽ, quo deus angelos pascat uerbo suo, eundẽ ipsum modũ, quoad licet minora conferre maioribus: nos etiã adaptabimus illius escæ manducationi. Neq; em̃ docet (opinor) q̃ deus immutet in angelũ: sed contra magis q̃ angelus in deũ transformet, atq; reficiat ex præsentia dei citra quãuis iminutionẽ uirtutis dei. Id quod nos in nobis fieri dicimus, per huius escæ uirtutẽ. Rursum, ut deus uerbo suo uoluptatẽ efficit in mentibus angelicis, qua inebriant, ita & Chrũs per carnẽ suã uelut instrumẽtũ & organũ deitatis qualitatẽ quãdã trãsfundit in animam pie recipientis hoc sacramentũ, qua uegetat ipsa anima, corroboraturq́ & pascit. Cæterũ quũ dicat Oecolãpadius, deũ angelos uerbo suo pascere, nimis inuolute loquit, & iuxta morem hæreticorũ. Quid hic (quæso) per uerbũ intelligit? Si filiũ ipm quẽ & uerbũ essentiale theologi uocãt, tũ solus filius est angelorũ cibus, quod apertissime falsum est. Nam tota ipsa trinitate fruuntur angeli. Sed hic nobis technam struere molitur solius uerbi mẽtionem faciens, nimirum ut inde colligat nostras mentes hic in terris etiam solo uerbo scripturarum pasci.

D OEC. Interno aũt nr̃o hoĩ, nondũ tãta fęlicitas contigit, q̃uis & illi quiddã diuinæ ac uiuificæ ueritatis manifestet, in qua ꝓspectet, licet ꝑ uelamẽ & ænigma ac speculũ, & nõ facie ad faciem, ut angeli & beati: hic em̃ nõ sumus aliter docibiles, nisi forte quis ut Paulus, ꝑter cõem legẽ arcana audiat, quæ non licet effari.

Pascimur uerbo dei

ROF. An lector hic nõ aperte cõspicis hoĩs huius sycophantiam, qui primũ orsus à diuino uerbo, iam ad scripturarũ uerbum

nos ducit, hoc est ab increata ueritate ad eam quæ creata est. Et sanè uerū ē quod colligit, nos haud aliter docibiles esse, q̃ diu moribūdis hisce corporibus amicti sumus, q̃ uerbo scripturarū. Possumus tamē aliter pasci q̃ solo scripturarū uerbo, ut & certe pascimur ipso uerbo, quod est filius dei. Nā propterea uerbū ipsum caro factū ē, ut nos in sacro carne ipsius sumpta, carne pariter & uerbo pasceremur. Falli quidē possumus uerbo scripturarū, ut quū ab hæreticis ipsum administrat. Nā hi scripturas nō raro perperā interpretant & ex cibo salutari plerunq; uenenū efficiunt. Quemadmodū & in his augustissimis Chri uerbis, Oecolāpadius & Lutherus faciunt. Is em̄ sic interpretat: hoc, id est, hic panis est corpus meū. Ille uero sic: hoc est, id est, hoc significat corpus meū. Quis iam certo cōfidat talibus magistris, ab euangelij germano sensu (quē ecclesia ꝓbat) dissidentibus, neq; tamen consentiētibus inter sese. Potest igit quispiā existimare se uerbo scripturarū pasci, quū tn̄ uenenū edat, nō cibū uerū. Sed quū in eucharistia, Chri carnē, cui uerbū ipsum unit, pie sumimus, nō est dubiū, quin ipsum uerbū una cū carne sumamus, qua dū uescimur & ipso uerbo uescimur atq; reficimur. Verbū ei ꝑ pn̄tiā carnis certo creditā, nr̄is mētib⁹, gustū quēdā uoluptatis infundit, qua succulētæ uiuidæq; reddant. Neq; solas mētes nr̄as ita uegetat, sed & totū ip̄m hoīem ad se rapit, unit & incorporat sibi.

Iohan.1

Scripturis falli possumus.

Oecolampadius & Lutherus perperā interpretantur uerba cōsecrationis

E

OECO. Neq; ita intelligas, quasi de pane benedicto loquamur, quod uelamē sit Christi corporaliter latētis. Nos enim ipsi uelamen gestamus carnem, & hallucinamur, si quid cœlestis fulgoris irradiet, ui dētes obscurius per fidem, quantum pro hac uita satis est.

ROF. Certū est nr̄as mentes carne uelatas & obtectas eē, atq; ideo uerbū patris eodē obtectum uelamento nostris oculis se nobis uisendū, & manibus insuꝑ palpandū præbuit. Neq; istud solū, uerumetiam ut adhuc se nobis intimius insereret, edendum item contulit, nimirum ut ita seipsum nobis, imò nos sibi indissolubili, quodam amoris glutino colligaret.

i.Iohan.1. Matth.26 Lucę.22.

F

OECOL. Sed ne digrediamur, cibus animæ fęlicioris est, ueritas aperte cognita. Inferioris autem & aggrauatæ, ueritas adumbrata, & fidei lumine se innotescens.

ROF. Nihil om̄ino contra nos istud facit. Nā & non dubitamus

mus longe fęlicius illos pasci, qui pſentiā Chri citra q̄duis uelamē fruunt in cęlis, q̄ nos q iam eodē Chro sub sacro realiter pnte, sed specie panis obtecto uescimur. Sic utiq; statui nro, congruit ut uescamur. Nam Iudæi quidē solis umbris alebant. Beati uero nudis

j.Cor.jo j.Cor.jj. ipsis rebus citra quāuis umbrā. Quāobrē & nos q inter hos & illos incedimus, quasi medij, medio quodā mō nutriēdi sumus, nō utiq; rebus ipsis prorsus apertis, sed opertis magis, & sola fide cōspicuis ita tn̄ ut fide certi simus in hoc sacramēto subesse ueritatem.

¶ Mentes nostras ueritate credendo pasci, sicut angelicę mentes eandem contemplando pascuntur. Ca. XVI.

OECOL. A Orrò cum ueritas ab homine profecta non sit ueritas (omnis enim homo mendax, ut scriptura dicit) non est tutum, ullis hominum uerbis, uel promissionibus, uel sigillis, uel iuramentis credere.

ROF. Istud apertissime tibi reluctat. Nā ea uerba quę tu Chri uerbis interseris, tua uerba sunt, non Chri. Chrus enim dixit: Hoc est corpus meū. Dilucida sunt hæc uerba, neq; ulla prorsus egent

Mat.26 Lucæ.22. interpretatione. Tu non uereris hominū uerba quædā istis immiscere, quæ sensum peruertunt. Sic enim interpretaris, quemadmodum ad erubescentiam tuam sępe repetimus: hoc, id est, hic panis: est, id est significat, corpus meum, uel hoc est figura corporis mei.

Psalm.jj5. Quamobrem ut tuis argumentis utar, quum sit om̄is homo mendax, nec promissionibus, nec sigillis, nec iuramentis tuis fidē adhibebimus, contra tam apertissima Christi uerba.

B OEC. Nā q̄uis amice, fideliter, ac prudēter polliceamur, nō ē tn̄ in nobis sitū ut pstemus aliqd uel minimū, ut taceā de fęlicitate.

ROF. Quid contra pollicitationē ante factā, adeo late digrederis? Nescio quid tibi uelis hac digressione, nisi moliaris excusationem apostasiæ tuæ, uotiq; non seruati uiolationē obtegere. Nā

Oecolampadius non pręstat pollicitā religionis fidem ad quid aliud (quæso) prætexis: haudquaq̄ in te sitū esse, ut pręstes quicq̄, quāuis hoc ipsum amice, fideliter, ac prudenter fuisses pollicitus. Animus (opinor) bonus fuit, dum religiōis ingressum meditabaris, uerum ad seculum reditus qualis fuerit, ipse uideris.

C OECOL. Nec mirum. Sumus enim & ipsi bullæ: deo autē, qui ipse ueritas est, nihil impossibile: & proinde in omni uerbo, q̄d procedit ab ore eius, uiuit homo.

Roffen

ROF. Quid ergo non credis ipse Chri uerbo? Cur tuo sensui magis fidē adhibes, q̄ illius assertioni? Aut cur tua figmēta tot sanctissimorum pariter & eruditissimorum patrū interptatiōib' anteponis? Tu qui te bullā esse nosti, si nō istud hypocritico dixeris anio, cur deo, q & ipē ueritas est, cuiq; nihil (ut dicis) est impossibile, cur inq̄ eius uerbo reluctaris, ppter eos, q in te suboriunt humanæ ratiōis (scrupi. Iohan.14. Lucæ.1.

OECO. Et uerbū quidē eius, uiuificans est cibus. D

ROF. Neq; istud diffitemur. siue de uerbo increato istud intellexeris, siue de creato uerbo, hoc est scripto uel plato. Verbū eñ increatū, quia nullo sensu deprehendit, corporeo quodā uehiculo utit, quo nunc per aures, nunc per oculos, ad enutriendū & saginādum animū ingrediat. Audibili certe uerbo sæpius p aures penetrat, uisibili quoq; per oculos in interiora mentis uiscera conuehit. Sed nō minus idem uerbū qñ per carnem cui iungit, ab ore sumit, animā quasi adipe quodā & pinguedine replet, atq; saginat. Sed & tanto uerius, quanto certiores sumus hoc ipsum infallibiliter iam adesse. Nam de uerbis tam scriptis, q̄ prolatis falli possumus, uti supra diximus, quandoquidem ea per hæreticos in peruersum sensum detorqueri possint. Sed hic, ipsum uerbum unitum esse carni, (certissimi sumus. Verbum dei uiuificat Libro tertio, cap.ii.D.

OECOL. Quia autem cibus non pascit non edentem non credentibus uerbum dei non prodest. Animæ enim nunc credendo manducant, sicut angeli contemplando satietate fruuntur, & fruendo beati sunt E

ROF. Et hoc cuiq; uerbo, tam prolato q̄ scripto etiā incarnato cōe est. Nihil horum nisi creditū, mentem hominis pascit. Nā fides ipsa est, qua cibus iste reddit edenti salutaris. Sumi qdem p aures pōt audibile uerbū, & p oculos uerbū scriptū, atqui si fides abfuerit nihil pderit suscepisse. Sic pariter & incarnatū uerbū, quū in eucharistia sumit nihil edenti sine fide cōfert. Cæterum si cū firma fide sumpseris, uberrimis gratiæ succis repleberis indubitato. Et inter cæteros edentiū fructus, hæc duo pcipue cōmoda consequet qsqs huic cibo cū ingēti fide seipm assueuerit Nā haud dubie cautius à falsis dogmatibus hæreticorum obseruabit sese, pariter & patrū orthodoxorum ecclesiæq; catholicæ salutaribus documētis adhærebit. Est eñ cibus iste sacrm etiā unitatis, quā non significat solū, sed & efficit quoque. Porrò q subdole moliaris animas nostras sola fide Verbum dei non nisi creditum pascit mentem. Fructus communicantiū.

pasci,

Angeli nõ so la contempla tione pascunt

pasci, quemadmodũ angeli contemplatione sola pascunt in cœlis, quanq̃ istud magis insinues, q̃ aperte prodas. Ego certe nec angelos contẽplatione sola pasci arbitror, sed suauitate potius indicibili quæ cõtemplationẽ ipsam comitat. Hęc maxime reficit & recreat ipsos angelos, tametsi non citra contemplationẽ premã. Ad quem modũ, & animas nostras quanq̃ non citra fidẽ, non tñ sola fide pasci credimus, sed dulcedine quadã inexplicabili, quæ fidẽ cõsequitur, qualẽ & potissimũ ex p̃ntia corpali Chr̃i in eucharistia deuoti sæpi⁹ gustãt, de q̃ Bernardũ & alios meminisse, supra mõstrauim⁹.

Supra prolo. secũdi libr. O F

OECOL. Igitur habentes uerbum & promissiones dei contentos nos esse oportebat, & gratos certosq́ nihil nobis defutur, id quod uere fuerit pasci.

ROF. Id demũ collegisse sibi uidet ex hac tam prolixa argumẽtatione, quæ nulli formæ nitit. Sed iuuemus istũ rhetorẽ, qui tam inepte dialecticat, & rationẽ ipsius ad formã dialectices reducam⁹. Animæ hominũ cõe cũ ipsis angelis nomen sortitæ sunt, eo q᷑ utriq; dicunt mentes. Hoc tamen interest, q᷑ angeli mentes nudæ sunt & absq; ullo corpor tegumento: nostræ uero mentes carne sunt obtectæ. Sicut igit cõe nomen habent, ita & cõmuni uescunt cibo, ueritate uidelicet, qui cibus illis utpote nudis, nudatus est. Nude em̃ ueritate pascunt illi. Nostræ uero mentes eadẽ pascunt: sed uelata, quẽadmodũ & nos obuelamur carne. Quãobrẽ & utrisq;, genus mãducandi simile fit oportet. Atq; ideo sicut mentes angelicæ per apertã contemplationẽ ita nostræ mentes per fidẽ edunt & uescunt eodẽ cibo ueritatis. Nos quidẽ credẽdo sicut & illi contẽplando. Iam ex his tandẽ colligit sufficere debere nobis uerbũ, & p̄missiões, quibus ad satietatẽ abunde pasci possumus. Hic certe prolixior habẽdus esset sermo, sed nos quãta possumus, utemur breuitate Principio fatemur ueritatẽ, cibũ esse mẽtibus om̃ibus cõmunẽ, tam humanis q̃ angelicis, nõ tñ ipsam in sua generalitate pascere, sed specialẽ aliquã, hãc uel illã, & nunc cõplexã, nunc incomplexam. Sunt em̃ cõplexæ ueritates innumeræ, sunt & incõplexæ nõ paucæ, inter quas p̄cipue sunt: Essentia diuina cũ singulis attributis, ueritates etiã triũ p̄sonar, q̃ realiter distinguunt. Veritas p̄terea uerbi incarnati, qua pascunt nõ mõ mẽtes beator, sed & angelicæ quoq; mẽtes. Propter q̄d & Chr̃us apud Iohãnẽ p̄ri dicit:

Veritates diuersæ, complexæ & incõplexæ

Hæc

Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum deum ue℞, & quem misisti Iesum Christū. Chr̄us profecto spiritualis illa petra est, de qua scriptū est: Suxerunt mel de petra, & oleū de firma petra. Dulcedinē profecto incōparabilē & suauitatē unctionis inæstimabilē, beatæ illæ mentes ex præsentia Chr̄i sugunt, non cōtemplando solum, ue℞ etiā fruendo. Q, si mentes beatæ tāta & tam incogitabili dulcedine pascant, quæ manat indesinenter ex nuda & clara uisione pariter & fruitione uerbi incarnati, quid uetat quo minus & nostræ mentes ex eodē cibo iam præsentissimo nobis, quanq̄ haud clare uiso, sed credito, pariter & amato uere pasci? Nō tollit igitur hęc argumentatio ueritatem corporis in eucharistia, ueq; reuincit, q̄n ip̄m corpus iam p̄sentissimū per comestionē ipsi menti factū, inenarrabili suauitate mentē ipsam repleat, & tanto magis, quāto magis credit, & amat. Sed neq; uerbū scriptura℞ neq; ꝓmissiones ullæ cibū hunc excludunt, sicut neq; cibus essentiæ diuinæ, aut trium persona℞ obsistit quicq̄, angelicis & cæteris beatis mentibus, quo minus ipse uerbo pariter incarnato pascant. Sed & scriptura℞ uerbū, & ꝓmissiones (uti superius ostendimus) facile possunt in uenenū uerti. Nam illæ ꝑperā intelligi possunt, & istæ plus q̄ ueritas exigit, ampliari. Scripturæ primū sicut & ex uestris interp̄tatōibus cuiq; p̄t esse cōpertissimū, perperā intelligi facile possunt: possunt insuꝑ & ꝓmissiones longius, q̄ par sit, extendi quoq;. Iouinianus em̄ eas cunctis qui baptismatis lauacrū suscepissent, quantūuis postea peccatis polluissent seipsos, audacter pollicet integras fore, in quo ꝓcul dubio nimiū eas ampliauit. Præter hæc adijcimus, ꝙ si scripturæ uerba rectissime intellexerim⁹, & ꝓmissiōes intra p̄scriptū cohibuerimus, nō ex eo cōsequit, nullū animi cibū aliū esse q̄ scriptura℞, imò cōtra potius, q̄nquidē & ex ipsis tā scripturis q̄ ꝓmissionibus aptissimū est, hūc eucharistiæ cibū nobis edendi gr̄a traditū, & ingentia pariter ob eius congruū esum ꝓmissa nobis eē cōmoda. Neq; em̄ Oecolāpadius, quātumuis impudentissimus fuerit, negare pōt, quin sacr̄m panis & uini, quod ille statuere molit, cibus alius sit, à uerbo scriptura℞ & promissionum, & non solum propter carnem institutus, uerum etiam propter animam.

Iohan.17

Deut.32

Libro tertio, cap.15.D

Scripturæ in uenenū uertuntur.

¶Declamitat in parum credulos, qui dei promissionibus haudquaquam fidunt. Caput. XVII.

OECO. A Erum iam insitum nobis est, incredulitatis uiciosissimũ malum, ut deo minus quàm hominibus credamus, & oblato uerbi cibo pasci nolimus.

ROFFEN. ¶ Aduersus teipm̃ imprudens loq̃ris Nam ĩ nos aptissime qnadrat. In uos (inq̃) qui non creditis Chr̃m & Chr̃i spiritũ, ꝑ ora patrũ fuisse locutos, & uerã huius reconditissimi uerbi, ꝑ eosdem expositionẽ tradidisse. Miror si credibile cuiquã esse põt, ꝙ aut Chr̃us, qui se nobiscũ ꝑpetuo futuꝝ pollicitus est, ecclesiã suã in huius tam eximĳ uerbi interꝑ̃tatione tot annoꝝ centenarios errare passus sit, aut ꝙ spũs Chr̃i, qui potissimũ hac de causa residet in ecclesia: nimiꝝ ut eam iuxta Chr̃i ꝓmissionẽ erudiat in om̃i ueritate, nõ ante hunc diem huius mysterĳ adeo necessarĳ rõnem apperuisset, nisi tibi uel cuipiam alteri tui simillimo. Credibile scilicet est, ut tot & tam eximĳs patribus, uiris utiq; sanctissimis & orthodoxis præteritis, uos hæreticos & apostatas iam post annos mille quingentos delegerit, quibus ueritatem istam reuelaret.

Matth. 28

Iohan. 16

Christus non patitur ecclesiã in errore.

B OECO. Territi em̃ peccatis nr̃is, nõ agnoscimus deũ, ut deũ, sed affectõib⁹ obnoxiũ: nõ patrẽ, ut pr̃em sed tyrãnide gaudẽtẽ: nõ dominũ, ut dominũ: sed ut curã nostri abĳcientẽ. Non attendimus, quod solem suum oriri permittat nobis, bonis & malis, quod multa in nos beneficia collocet, nullis nostris bonis excitus: quod ad pœnitentiam patienter expectet, beneficia beneficĳs addendo etiam, innumeris peccatis nostris iure irasci ualens

ROF. Quo magis dei benignitatẽ ꝑ̃dicas, ego magis tuę causę ꝑ̃iudicas, & teipm̃ cõdemnas. Nam in eo nõ mediocriter suã benignitatẽ nobis cõmendauit, ꝙ seipsum nobis edendũ præbuit. Tu tñ istud ꝓpter humanæ rationis reluctationẽ minime credis, neq; uerbis & sacramentis eius adhibes fidẽ. Chr̃s em̃ palã asseruit hoc esse corpus suũ, quemadmodũ & ante promisit se datuꝝ nobis in panẽ carnẽ suã. Tibi istud, non aliter q̃ discipulis illius apostatis, q Christũ reliquerunt, nimis duꝝ uidet, & multa inde colligis absurda, quæ tñ absurda neutiquã sunt, si quis exactius ea pensitauerit. Sed tibi qui potentiã & sapientiã atq; benignitatẽ dei pro modulo tui ingenĳ metiris, planè subducta est mysterĳ huius ueritas, ne tuæ menti queat elucescere. Cæteꝝ si dei filius propter nimiã charitatem suã, qua nos (quum peccatores essemus) ardebat assumpta

Matth. 26
Lucę. 22
Iohan. 6

Ephe. 2

nostra carne, totumq; semetipsum, & tam horrendis iniuriis exposuit, cui mirum esse debet, si nunc ubi nihil omnino damni patietur, eandem nobis carnem donauerit ad edendum.

C OECOL. Sed tergiuersamur, aures obturamus, diffidimus, Prophetas per quos nobis loquitur contemnimus.

ROF. Quos tu prophetas hic uocas nescio, nisi de psedoprophetis intelligas, hoc est, tui similibus, quos omnino cauendos, Christus non semel suos admonuit. Et quomodo uobis credemus quum nec ipsi uobisipsis mutuo credatis? Neq; enim tibi Lutherus credit, neq; tu uicissim illi. Et certe quisquis Luthero fidem habet tibi credere non potest: & retrorsum qui tibi credit, Luthero non potest habere fidem. Pugnatis enim uobiscum ipsi mutuo sic, ut quisquis uelit ambobus credere, pugnantia procul dubio credet, quum ille testetur in hoc sacramento uerum esse corpus CHRISTI, tu prorsus neges. Et certe Prophetas illos ueros, per quos loquutus est Dei spiritus, uterq; uestrum contemnit. Nam ueri Prophetę fuerunt illi sanctissimi patres, qui nos antecesserunt, quos in ecclesia spiritus ille sanctus constituit, ad eam regendam, & ad pascendum Christi gregem, quibus & eiusdem officii gratia salutarem haud dubie doctrinam inspirauit, hos utiq; prophetas uterq; uestrum pro nihilo ducit, & floccifacit penitus.

Matth. 7
Lutherus ad uersatur Oecolampadio.
Prophetas aspernantur hęretici
Ephe. 4
1. Pet. 5

D OECOLAM. Quotus quisque enim omnem in deum solicitudinem proiicit, omissa de crastino cura?

ROFFEN. Satis id tibi ex teipso compertum est, qui nec religionem quam dudum intrasti, diu tenueris, quum tamen scriptũ sit, unusquisq; ut illũ uocauit deus ita ambulet, nisi forte putes te nõ à deo, sed à dæmone quopiam fuisse uocatum.

1. Cor. 7

E OECOL. Quotus quisq; non sua magis prudentia, quàm paterna nititur beneuolentia.

ROF. Teipsum utiq; prodis, nõ ex eorum esse numero, qui istæc faciunt. Nam tu prudentiæ carnis innixus, & sensuum atq; rationis iudicium secutus, paternam erga nos beneuolentiam reiicis: nimirum istam, qua nobis in escã filii sui carnẽ amãtissime donauit. Tu summã istã beneuolentaim non admittis neq; alia ductus rõne, nisi quod nusquã difficile creditu sit hoc ipsum. Atq si cõsyderes ardẽtissimã ei⁹ erga nos charitatem qua proprio filio suo pro nobis ad acer

Rom.8 bissimã necẽ tradere non pepercit, & summã illã omnipotentiã, qua
Lucæ.j possit exequi quicquid uelit. Sapientiã deniq; tã incõprehensibilẽ
Rom.ij. qua nouit ipsam filij sui carnẽ, & citra quãuis ipsius iniuriã, & citra nostrũ, ex conspecta cruditate carnis, horrorẽ sub specie panis prę sentem efficere, nihil erit istud creditu difficile, sed cõtra facillimũ & dignum quod ab unoquoq; credatur.

F OECO. Hæc est, pfecto ppetua nr̃a incredulitas, quã per oẽm scripturã taxari legimus, hoc ẽ peccatricis carnis ingeniũ: sibi, hoc est mẽdacio placere, deo diffidere, & si penitus explores, deũ odio habere, à bono optimo alienari inq; peius uergere.

ROF. Tuã procul dubio uerbis istis taxas increduliatẽ. Quid nõ aduertis teipm peccatricis carnis igeniũ amplecti, qñ ppter sensus iudiciũ uerbo Chr̃i nõ credis? An nõ tibi hoc est, mendacissimæ expositioni tuæ placens, deo diffidis, & eius uerba contra genuinũ eorũ sensum detorques? dei beneuolentiam istã ineffabilem auersaris, q; tua cæca ratio nequeat ei credere. Sicq; magis ac magis ab optimo bono teipsum alienas, & quotidie uergis in peius.

G OECO. Nihil fere, & parum promouit deus promittendo, minandoq;, adeo benigniter ad se uocans. Promittit: uiuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Et iterum: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos.

ROF. Si hoc suffecerit, superuacanea sunt multa, quæ Chr̃us
Mat.28 fieri iussit. Quid ergo Chr̃us baptismũ instituit, si sola sufficiat ad deũ conuersio. Sed neq; uere conuerteris teipsum ad deũ, nisi paratus fueris agere credereq; cætera quę per scripturas ille fieri mãdauit.
Iohã.3 Mandauit aũt & baptismũ & eucharistiæ manducationẽ, pro
Iohan.6 qbus si cõgrue digne fierẽt ingẽtia pollicitus ẽ, & cõtra si cõtemnerent cõminatus ẽ horrẽda. Quãobrẽ & p̃ter cõuersionẽ ad deũ necessarius est baptismus, necessariũ & eucharistiæ sacramentum.

H OECO. Maledictus aũt Cain in nobis clamat: Maius est peccatũ, q̃ ut ueniã merear. Et non respiciens ad misericordiã dei: sed ad opera sua, inquit: Vnde recipiam uitulos in holocaustum? Qua pœna rependam? Quis intercedet pro me?

ROF. Non est q; dixeris istud opus esse nostrũ: nẽpe carnem Chr̃i in eucharistia, sed ipsi9 Chr̃i potius. Ipsi9 eñ opus est, & ex immensa benignitate seipsum ita nobis in hoc sacr̃o præsentem exhibuit.

buit. Et certe quoties ad hoc opus digne respicimus, solidiores efficimur in spe misericordiæ dei. Quã sanè tantã ex hoc tam excellenti bñficio cõperimus, ꝙ quisquis istud digne pẽsitauerit, nunq̃ cum ipso maledicto clamabit. Maior est iniquitas mea, q̃ ut ueniã merear. Superat em̃ ista benignitas oẽm & magnitudinẽ, & multitudinẽ iniquitatũ nostrarum, & potentissime cõprobat se nobis resipiscentibus nihil negaturum.

Solidi efficimur in spe ex communicatione

Gene, 4.

OECO. Et quia aliud quærimus, q̃ uerbum dei, om̃i semel solatio excidimus. Nolumus benedictionem, quid ni maledictioni essemus obnoxij? Quis digne deploraret nostram miseriam. I

ROF. Semp eo relaberis, ut nobis aliud recipi, q̃ uerbũ dei, nec aliud certe recipit, qui hoc sacrm̃ recipit, q̃ uerbũ dei, qñquidẽ & in hoc sacro uerbum ipsum dei subsistit incarnatũ, queadmodũ & uerbo dei scripto dilucide nobis indicatũ est. Q; si pter uerbũ dei scriptũ, nihil quæri poteris, neq; baptismus (ut diximus) à quoq̃ est quærendus. Q; si uelis affirmare, ptinus ex ipsis scripturæ uerbis condemnaberis Nã & ipsa palã docent baptismũ om̃i Christiano necessariũ esse. Docent itidẽ & his qui digne comedunt eucharistiã uiuificantẽ & uegetantẽ gratiam esse conferendam.

Verbum dei recipitur in eucharistiæ sumptione

¶ Præter verbum & promissiones, ipsa morte Christi nos ubertim pasci, libenter admittimus. Caput. XVIII.

At qui pater optimus, p̃sentissimo consilio, nobis subuenit, uolens æternũ uerbũ qđ est ipse filius incarnari & humiliari usq; ad mortẽ crucis, ne quis ulterior sit locus diffidentiæ, & ut om̃is qui credit in eum, uere pascatur non siliquis, ut filius ille prodigus, sed uere inquàm pascatur, æternamq; habeat uitam.

OECO. A

ROF. Sed hoc te fugit Oecolãpadi, ꝙ nõ quæuis credulitas ad hoc sufficiat, ut illo pascat̃ cibo. Põt ei falli, p defectũ efficacis fidei, ut supra diximus. Interroga nõnullos ex eis, qui uel adulterijs, uel alijs grauibus flagitijs immiscent sese. Num credant Chr̃m uere passum in cruce? Respondebũt se certissime credere. Veruntñ apertũ est eos nequaq̃ ipsa carne pasci. Oportet igit̃ ut præscribas nobis, quæ & quanta fides sufficiat. Quod ubi feceris, adhuc multi subdubitabunt secum, an talem & tam efficacẽ fidem assecuti sint.

Iohan.1 Iohan.6 Mat.26 Lucæ.15. Iohan.6

Quamobrẽ ut tollat omis scrupus, si qs cũ animo credẽdi & cauẽdi à peccatis, hũc cibũ sumpserit iam securus erit se uerbũ qđ pro nobis caro factũ fuerat, una cũ ipsa carne uere manducasse. Neq; sili quis hic pascetur, aut communi pane, qui non est magni momenti res, sed pane illo qui de cœlo descendit, & qui uitam præstat ęternam, uere & citra omnem ambiguitatem pascetur.

B OEC. Suffecisset qdẽ uerbũ, uel p pphetarũ minimũ, ad pascẽdum nos, ni tã infecti & rebelles fuissem⁹, sed pr sigillo q̊q; oĩm certissimo nobis cõfirmare uoluit misericordiæ suæ pmissionẽ, qualẽ nemo petere auderet: nẽpe morte unigeniti filij sui: qua testamẽtũ nrm cũ deo ita sancitũ, ut certi simus, nõ ulrra irritabile, ruptumq; chirographũ, q̊d cõtra nos, & affixũ cruci, nõ ultra terribile.

Li.3.ca.15.D Præter uerbum dei & mortẽ Christi alia ad salutem necessaria.

ROF. Superius colligere molit⁹ es sufficere debere nobis, uerbũ & pmissiões qbus pascamur. Nũc aũt adijcis & mortẽ Chri nobis esse necessariã. At nos & hæc recipimus, & p̃ter hæc etiã affirmamus, oportere nos & carnẽ eius edere, & sanguinẽ bibere. Nam quantũ ad mortẽ Chri creditã, pares nobis fuerunt ueteres instrumenti pres. Sicut eñ ipsi credimus Chrm esse crucifixũ, ita pariter & illi crucifigendũ crediderũt. Sed & uerbũ & pmissionẽ dei, si nihil aliud ad pastũ animarũ nostrarũ, ut uos contẽditis, exigat, pariter nobiscũ habuerũt cõia. Nos tñ ex eo longe pręcellimus eos, q nobis ista pmissio re ipsa cõpleat, quẽadmodũ illis nõ contigit. Nos igit carnẽ istã accepimus, quæ tm̃ illis pmissa fuerat. Hanc illi corpaliter edere nõ potuerũt, quippe quæ nondũ extabat. Nos uero corpaliter edimus, in quo lõge p̃cellimus eos, ppter quod & Petrus primo capite eplæ prioris, ubi de pphetarũ uaticinijs locutus fuerat, ait: Quibus & illud reuelatũ est, q haud sibiipsis, imò nobis ministrarẽt, hæc quę nũc annunciata sunt. Ecce non p seipsis nec ad suũ cõmodũ illa tunc acceperũt: sed p nobis, & ad utilitatẽ nostrã. Tanta certe fuit erga nos, & tam immensa Chri benignitas ut pridie q̃ esset p nobis carnẽ suã tot molestijs & ærumnis expositurus, eandẽ carnẽ in sacro reliquit, qua uescẽtes, oĩnino certi redderemur, eodẽ ipso uerbo nos uesci, qđ olim carnẽ accepit, eodem etiã corpe, q̊d pro nobis pepẽdit in cruce. Crucifixus utiq; p nobis & immolatus in cruce fuit agnus ille uerus. Quãobrẽ & idẽ seipm à nobis realiter edi uoluit, ut agno illi typico p oĩa responderet.

Satis

Satisfecisset utiq; fidei ueterum (si nihil præter fidem exigeret) ipsius agni iam occisi spectaculũ dũtaxat, quo & Chrus occidendus figurabat. Sed quia ueteribus etiã illis non solã fidem insinuant: uerumetiam ipsum agnũ corporaliter edi uoluit, ita pariter & nobis, præter fidẽ crucifixæ carnis, eandẽ nobis realiter edendã exhibuit atq; id sub specie panis & uini. Nam caro sub specie panis & seorsum sanguis sub specie uini, sumẽda nobis, non spectanda solũ ꝓponunt. Q, aũt dicis testamentũ ipsum ita sancitũ esse, ut ultra nõ sit irritabile, uerum dicis, si quantũ ad totã Christianorum multitudinẽ spectat, intelligas. Cæterum non ita quantũ ad singulos. Ratũ equidẽ est his, qui cũ fide mandata dei seruant, at ijs, qui sic ea transgrediunt, ut postea nunq̃ resipiscant, testamentũ ipsum haud dubie nihil proderit. Veruntamen si quis huius testamenti sanguinem uiolauerit, postea resipiscens reconciliari potest, & de sua recõciliatiõe per huius carnis & sanguinis esum, certus oĩno reddi. Testamentum quibus prosit.

C

OECO. Qui nũc incredulus ẽ, & deũ nõ credit placatũ, qua ratione tandẽ credulus futurus est? Cur nõ spectat manus & pedes resurgentis? Cur nõ apponit manũ ad latus? Cur nõ uidet obsignationẽ ut sic credendo spiritualiter manducet, animamq; refocillet?

ROF. Non potest recte credere, placatum sibi deũ, quisquis peccandi ꝓpositũ non abiecerit. Spectet quantũ uelit manus & pedes resurgentis, apponat & manũ ad latus, nisi peccatis uelit renũciare, spes quã concipit, præsumptio est. Sed & eũ qui iam abiecit, metus adhuc aliquis tenere potest, quũ dicat Paulus: Qui aspernatus fuerit Moysi legẽ absq; misericordia sub duobus aut tribus testibus morit, quãto putatis peioribus afficiet supplicijs, qui filium dei cõculcarit, & sanguinẽ testamẽti, ceu rẽ ꝓfanã habuerit, p quẽ fuerit sanctificatus, & spm grãe cõtumelia affecerit. Hæc utiq; tria cõmittit, is qui post acceptã ueritatis euãgelicæ cognitionẽ, relabitur in peccatũ. Quobrem ut idem ad uerã spem renouet, non parum confert huius sacramenti fides, in quo tanta benignitate Christum se miseris peccatoribus offerre contemplatur, ut post tã graues offensas, etiam post illius olim effusi sanguinis contemptum, eos omnes dignetur sui corporis & sanguinis efficere participes. Non est dubium quin hęc tanta benignitas multas animarum myriades à præcipitio desperationis eripuerit. Hebræ. 10. Fides eucharistiæ confert ad spem renouationis.

Oecolam

D OECO. Deus nõ esset de⁹, si sic fideliter se requireřti, panẽ de- negaret, postq̃ nos nõ iuramento tm̃: sed & obsignatione per mortem filij sui de sua erga nos misericordia certiores reddidit.

Deus ueritatem promissionis firmauit sacramento eucharistię

ROF. Profecto deus non esset deus, si non uerax fuerit & promissi seruator. Quamobrem & sola dei promissio sufficeret homini magna fide prædito. Sed quia nouit deus multos fore, qui fide uacillarent, nõ solũ ꝓmittere uoluit: sed ꝓmissionẽ suã iureiurãdo cõfirmare, sigillo quinetiã sacramenti huius idipsum consignare, atq; ita deniq; subscribere sanguine filij sui, quo nemo nisi q palã obstinatus esset, de ꝓmissionibus & misericordia dei non fieret certior. Cæterũ de his loquor qui bona mente præditi sunt, & ecclesiæ catholicæ se coniunxerũt. Neq; eñ ad eos ista spectãt, qui sanctæ matris ecclesiæ uiscera, per discordias & cõtentiones rũpunt. Sed neq; ad hæreticos, qui pestifera dogmata, cõtra sacrorũ conciliorũ & sanctissimorũ patrũ decreta, asserere non uerent. Requirãt isti, & illi deum, quanta uelint fide, nisi prius à discordis, & erroribus utriq; respuerint, nunquàm assequẽtur, quod sequuntur.

¶ Neque uerbo, neque promissionibus excludi carnis esum in eucharistia confidenter asserimus. Ca. XIX.

OECOL. A

Constat neminẽ dubitare, quin ditissimus, ueracissimus ac optim⁹, ex malis hoĩbus pater, ꝑiclitantib⁹, & in ipsius promissis confidentibus seruis, res minimas & ut ita dicam, nihili à se ꝓmissas præstet: postq̃ testatus fuit cæde filij beneuolentiã. Quid eñ negaret, qui filium tradit? Quãto facilius dares pauperi nummum, quàm pro flagitioso inimico, occidendum dilectum filium? Quid conferes cum morte unigeniti? & precio inæstimabilis sanguinis.

Eucharistia non est res inutilis

ROF. Nihil agis Oecolãpadi, imò frustra moliris, ut superuacaneũ & prorsus inutile sacr̃m istud nobis existimetur. Suffecisset utiq; pijs & fidelibus, ipsa dei nuda ꝓmissio. Neq; tñ ob id supfluũ haberi debuit iusiurandũ postea factũ. Sed & post iusiurãdũ ipm Chr̃us tandẽ & incarnatus fuit, & mortuus. Cæterũ ut ꝓpter promissionẽ & iusiurandũ nõ frustranea reddita fuerat Chr̃i mors, ita nec ꝓpter Chr̃i mortẽ sacr̃m istud corpis & sanguinis Chr̃i, ceu res quædã inutilis existimari debet. Nã sunt adhuc quidã adeo desperati, ut nec istis oĩb⁹ ad spem uiuã erigant, Cæterũ ut ad te iã ueniã.

Oecolam-

Oecolampadi. Si credas patrẽ pro te filiũ tradidisse, & de filio nihilominus indigna credas, uti fecit Arrius, qui filiũ negauit eiusdem esse substantiæ cũ patre, num non merito reijciẽdus es, & nõ consequuturus quæ postulas? Profecto: Nec lõge dissimili, imò fortassis maiori laboras ingratitudine, q̃ Arrius, quũ tu uerbis Chri super hoc sacro non adhibeas fidem. Nam ille pro sua hæresi uerbis Chri satis apertis innitebat, his uidelicet, pr maior me est. Tu prorsus è diuerso uerba Chri (quæ sunt aptissima) cõtra totius ecclesiæ sensum pessime detorques etiã indigna Chro pdicãs. Nã indignissimũ est negare, tantã illi inesse charitatẽ, ut seipm in sacro nobis det, qui sese dedit olim p nobis in cruce, qñquidẽ in cruce grauissima tormẽta passus fuit, à quibus hic est prorsus immunis.

Oecolampadius superat Arrium ingratitudine

OECO. Cõdonatio peccatorum, largitio diuini spũs, uita ac felicitas æterna, incõparabilia dona sunt, & quæ nra incredulitas petere nõ auderet. Sed parua uident & sordescũt, si filiũ traditũ cogites. Vltra igit nõ est qd ambigas te receptum, mõ p filiũ petas. Satis roborat spes illo signaculo, unico qdẽ, sed ineffabiliter summo. B

ROF. At quanta est ista ingratitudo, ut quũ plura sint pposita spei tuæ adminicula, sic uni adhæreas, ut cætera dãnes. Nã qd uni non pdest, pdesse nihilominus alteri poterit. Tibi si mortis Chri recordatio sufficere uideat, nõ ppter ea nobis est subtrahẽdus huius sacri fruct⁹. Tãta certe fuit Abrahæ fides, ut ei uel sola pmissio diuina suffecerit. Post Abrahã uero qbusdã alijs, nec iusiurãdũ etiã adhibitũ pmissioni satisfecit. Post hos & alij reperti sunt, qb⁹ nec sanguis effusus in cruce quicq̃ cõtulit. Et sunt adhuc quidã adeo saxei ut nec istud insigne beneficiũ qcq̃ ad spem excitet, ĩ q̊ nõ solũ rememoratio fit sanguinis illi⁹ effusi: uerum etiã ipm corp⁹ & sanguis nobis edẽda proponunt. Quare nihil horum infirmiorib⁹ animis debet subtrahi. Iuuãt em hæc oĩa se mutuo. Sicut em pmissioni iusiurandũ nihil oĩno derogat, necq; iuriiurãdo Chri mors & sanguinis effusio detrahit quicq̃, ita nec sacrm istud illis q̃uis officit pacto, quin corroborat poti⁹ oĩa priora. Quũ em ipsi q morientẽ in cruce nõ aspexim⁹ hic nihilomin⁹ ex indicibili benignitate: psentẽ in eucharistia fide contuemur, & sese nobis offerentẽ in cibũ, ut eũ ceu uerum agnũ pro nobis occisum edamus, & carnẽ eius carni nræ connectamus, ingentis reuera fiduciæ non leue, nobis incentiuum.

Gene. 15
Gene. 17.

Eucharistia corroborat pmissionem & iusiurandum ante mortem Christi

¶Caro licet non ingrediatur animam pascit eam, sua præsentia nihilominus Caput. XX.

OECOL. A T ita Chrs quidē est panis de cœlo nos p̄sens: sed mūdus mortu⁹ erat, & nō capax uerbi, donec carnē suam sanctissimā in spū sancto obtulit pr̄i, ꝑ nobis orās, ut saltē ꝑ mortē crederemus, q puris uerbis credere noluimus.

ROF. Et ex hoc rursum colligere poteris, nō supuacaneū esse sacr̄m istud. Nam & si mundus nō erat uerbi capax ante carnis immolationē: ipsi tamen Apl̄i per miraculoꝝ euidentiam Chr̄i uerbis haud dubie crediderunt. Neq; tamen ipsa mors Apostolis erat supflua, quanq̄ antea propter ipsa miracula credidissent. Et quid mors ipsa profuisset, si non ex resurrectione subsequenti, diuinitatis eius fides fuisset confirmata. Adhuc & Thomas, q post audita uitæ uerba, conspectaq; tot & tam dilucida miracula, morientē uiderat, audieratq; resurrexisse, non tamen istud ante credidit, q̄ & pedū & manuū cicatrices corā fuisset conspicatus, simulq; manū suā in latus misisset Chr̄i. Postq̄ igit Chr̄us ita seip̄m humiliasset Thomæ, ut eidē sua uulnera contrectanda ꝑmiserit, iam ex incredulitatis suæ duritia pudefactus, ille clamauit: Dn̄s meus & deus. Q; si duricies tanta cuidā ex ipsis Apl̄is Chr̄i contigit, donec ipsum Chr̄i corpus contrectasset, quid moliris hoc ipsum corpus auferre nobis, qui nō uidimus aut in cruce mortuū Chr̄m, aut eundē à morte resuscitatū? Affectares potius hoc ip̄m exhibere cōtrectandū, & edendū saltē infirmioribus, & his q Thomæ siles sunt, quēadmodū ex immensa sua charitate, Chr̄us id nobis reliqt ad nr̄æ spei, consolationisq; solidissimā corroborationem.

(Iohā. 2 & alibi; Iohan. 20.)

B OECO. Et facta est caro Christi panis, qui animam satiet.

ROF. Factus utiq; panis iste fuit in utero uirginis, & diu anteq̄ pateref, ac ꝑpterea dixit: Ego sum panis qui de cœlo descendi. Et rursum: Pater meus dat uobis panē de cęlo ueꝝ: nēpe Chr̄m ip̄m, corā p̄sentē. Et hæc diu ante crucē dicta fuerāt. Cæteꝝ & tunc pollicitus ipse quoq; fuit, se p̄terea datuꝝ panē. Et panis (inquit) quem ego dabo. Idem om̄ino panis fuit, quem tum dedit pater, & quem Chr̄us postea se datuꝝ pollicitus fuerat. Sed qm̄ alio modo daturus eundē fuerat, nēpe sub specie panis: idcirco dixit Panis quē ego dabo. Cæteꝝ, ne quis dubitaret hunc panē, eundem esse quē ante

(Matth. j; Lucæ. j; Iohan. 6)

dedit

dedit pater, affirmat ipsum panem carnem suã esse. Panis (inquit) quem dabo, caro mea est. Præter hæc, ne quis existimet & hãc eãdem fuisse dationem, qua se dedit ad mortẽ: postq̃ pollicitus fuit se datu℞ panem carnis, subiungit: ite℞ se datu℞ eandẽ carnem pro salute mundi. Quam dabo (inquit) ꝑ mũdi uita. Dedit itaq; pater uerbũ suũ sub spẽ carnis uelatũ, ceu panẽ hominibꝰ quo fide spiritualiter pascerent. Dedit & Chr̃us postea uerbũ idem incarnatum hoc est seipsum, sed sub specie panis obtectum, quo non sola fide: ue℞ etiam realiter Apostoli uescerent. Postremo carnem eandem (quę tunc in cœna specie panis obtegebatur) morti crucis dedit, in qua ceu uerus agnus occisus fuerat, ut agno figurato per omnia responderet.

Aliter pater dedit panem, aliter filiꝰ.

OECOLAM. Puerile alioquin & ineptum est opinari quod in animam nostram ingrediatur caro. Quomodo em̃ anima capax est carnis, quę nõ ẽ corporea, nec locum p̃bet corpori: caro autem non est, nisi in loco. C

ROF. Hoc tuum commentum est, ꝙ Chr̃i corpus, quum editur, animas ingredit̃ nostras, quo facilius alios quibus id absurdum uidebit̃, circumuenias. Alioqui cur non ita citas authores, qui id dixerunt. Nos utiq; mentes nostras ea carne refici, nihil dubitamus, tametsi non recipiant eam intra se corpaliter. Nam ut ista caro fuit olim in patrandis miraculis deitatis organũ, ita & nunc eadẽ Chr̃s utit̃, ad pascendos ac reficiẽdos animos nr̃os, quũ eis approximet̃. Verbi certe (cui caro coniuncta est) capacem animũ esse nemo dubitat. Quare cum & idem animus ꝑ fidem certus redditur, de præsentia carnis, cui credit uerbũ ipsum inseparabiliter esse coniunctũ lõge securius hoc uerbo pascit̃, q̃ aut scripto aut ꝓlato uerbo, quo solent hæretici plęrunq; ꝑperã abuti. Carnẽ ita Chr̃i dicimus animam, non sua mole penetrare, sed uirtute quadã reficere, quã & immittit menti, imò toti homini, ceu diuinitatis organũ. In qua re uel Cyrillũ audias. Sic em̃ ait sup Iohannẽ cap. 14. 4. lib. Audiãt hęc qui ex arrogantia nondũ Chr̃i fidem suscipere uolunt: Nisi manducaueritis (inquit) carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis uitã in uobis. Non em̃ possunt cum sanctificatione beatæ uitæ fieri participes, qui ꝑ mysticam benedictionem Iesum non susceperunt. Vita enim secundum naturã ille est, qui ex uiuo patre genitus est: sed non minus corpus quoque suum uiuificat.

Caro, licet nõ recipiatur, in mente ea℥ tamen reficit.

Cyrillus asserit corpꝰ Chr̃i sti totum hominẽ reficere Iohan. 6

Coniunctũ eñ ineffabiliter est filio dei, à quo uniuersa uiuificant. Idcirco corpus suũ dicit, & unus cum eo est: nempe post incarnatione un⁹ est, & unus manet absq; diuisie ulla, prçterq̃ qđ dei patris uerbũ, & templum à uirgine sumptũ, idem natura non sunt. Non eñ est eiusdẽ substantiæ uerbo dei hõ assumptus: unus tñ cũ illo est cõiunctiõe ineffabili. Qm̃ igit saluatoris caro, uerbo dei (quod naturaliter uita est) cõiuncta, uiuifica effecta est, qñ eam comedimus, tunc uitã habemus in nobis, illi coniuncti, quæ uita effecta ẽ.

Christ⁹ tactu suæ carnis fecit miraculũ.

Hac de causa in exuscitandis mortuis, non solũmodo uerbo atque iperio, ut deus utebat: ue℞ etiã carnẽ suã quasi cooperatricẽ nõnũq̃ adhibebat: ut re ipsa oñderet carnẽ quoq; suã, qm̃ sibi coniuncta est uiuificã esse, atq; fideles doceret, suũ, non alterius corpus esse.

Marci. 5

Nam qñ synagogæ principis filiolam suscitabat, manu meius apphendit (ut scribit) & erexit dicens: Puella surge, ita ut deus & uerbo & carnis suæ tactu, eam excitauit uiuam ab uno se Chrõ, deo uidelicet atq; homine, operationẽ pducens. Qñ etiã ciuitatẽ, Nain

Lucæ. 7.

uocatã, ingrediebat, & efferebat unigenitus mris filius, iam mortu⁹ tetigit corpus eius dicens: Adolescens tibi dico, surge: Non ergo, uerbo solũ semp (ut diximus) ue℞ etiam tactu mortuos excitabat, ut oñderet corpus quoq; suũ uiuificare posse. Q; si solo tactu suo corrupta redintegrãt, qũo non uiuemus qui carnẽ illã & gestamus & mãducamus? reformabit eñ oñino ad immortalitatẽ suã participes sui. Nec uelis Iudaice. Qũo quærere, sed recordare, quãuis naturaliter aqua frigidior sit: aduentu tñ ignis frigiditatis suæ oblita æstuat. Hoc sanè modo nos, quãuis ,ppter naturã carnis nostræ corruptibiles simus, participatõe tñ uitæ, ab imbecillitate nr̃a reuocati, ad ,pprietatẽ illius, ad uitã reformamur. Oportuit eñ certe, ut non solũ anima per spm̃ sanctũ in beatã uitã ascenderet: ue℞ etiam ut rude atque terrestre hoc corpus cognato sibi gustu, tactu & cibo ad immortalitatẽ reduceret. Nec putet ex tarditate mentis suæ Iudæ⁹, inaudita nobis excogitata esse mysteria: uidebit eñ si attentius quærit, hoc ipsum à Mosis tpibus p figurã semp factitatũ fuisse. Quid eñ maiores eo℞ ab ira Aegyptio℞ liberauit, qñ mors in primogenita Aegypti sçuiebat? Nõne oñibus palã est, quia diuina institutiõe pdocti, agni carnes mãducarũt, & postes ac suplimi-naria sanguine perunxerunt: propterea mortem ab eis diuertisse?

Exodi, 12

Perni

Pernicies nanq;, id est, carnis huius mors, aduersus genus humanũ ꝓpter primi hominis transgressionẽ furebat. Terra em̃ es, & in terram reuerteris, propter peccatũ audiuim⁹. Verũ qm̃ ꝑ carnẽ suam Chr̃s, atrocẽ hunc euersurus erat tyrãnũ: ꝓpterea id mysteriũ apđ priscos obumbrabat, & ouinis carnibus atq; sanguine sanctificati, (deo ita uolente) perniciem effugiebãt. Cur igit ô Iudęe turbaris, si Chr̃s dicit: Nisi mãducaueritis carnẽ filij hoĩs & biberitis sanguinẽ eius, nõ habebitis uitã in uobis, cũ oporteret Mosaicis te legibus ĩstitutũ, & priscis umbris ad credẽdũ ꝑdoctũ, ad ĩtelligẽda hęc mysteria paratissimũ esse. Hactenus ipse Cyrillus. In quibus uerbis intelligis lector quũ alia plurima, tum ꝙ nobis p̃cipuũ institutũ fuit, carnẽ Chr̃i uelut organũ diuinitatis uitã p̃stare cunctis eã edẽtib⁹. Verbũ igit carni coniunctũ animã ingredit, & caro carni nr̃æ copulat, atq; ita totus homo rapit & transformat in Chr̃m. Sed & mẽtes pioꝝ ex p̃ntia carnis huius uelut adipe quodam, & pinguedine deuotiõis replent. & saginant ineffabili quadã suauitate. Neq; em̃ caro Chr̃i in carnem nr̃am uertit (ut sæpe diximus) ac multo min⁹ in mentem, sed illius caro nostrã carnem adunat sibi, & eã incorporat Chr̃o atq; ita per Chr̃m totus homo coadunat patri.

Gene. 3. Iohan. 6. Eucharistia incorporat nos Christo, non Christum nobis.

OECO. Insuꝑ ut Augustinus suꝑ Genesin. li. 7. cap. 12. dicit: Om̃e corpus in om̃e corpus mutari, nõ defuerunt, qui assererent. Corpus aũt aliquod conuerti in animã, fieriq; incorporeã naturã, nec quenquàm sensisse scio, nec fides habet. D

ROF. Inaniter ista iacula uibras, quæ neminẽ tangunt. Nemo tam crassus est opinor ut Chr̃i carnẽ existimet in aĩam uerti posse, quanq̃ (ut sæpe diximus) caro ipsa, quatenus diuinitatis instrumentum est, gratiam sacramentalẽ infundat animæ, qua & anima ipsa uegetatur, atq; reficitur & pascitur.

Diluitur obiectio qua molitur ostendere mentem fieri carneam, si carne uescatur. Ca. XXI.

Ræterea, si om̃e quod ex carne, caro est, si caro Chr̃i mãducatõis carnalis modo animã pascit: animã ergo carneam facit: & iam non perficit, sed infirmiorem reddit. OECOL. A

¶ Et istud etiam intentas frustra: Neq; enim carnem Chr̃i ꝑ modũ carnalis mãducatõis animã pascere dicimus. Nã digereret & conuerteret in carnẽ nostram, quod sæpe negauimus. ROFFEN.

Caro Christi nõ pascit carnaliter.

Nullus eñi calor, quantũuis ardens ipsam carnẽ immutare ualet. Sed ipsa nos immutat, & gr̃a sacr̃ali (quã infundit aĩæ) nos dulciter

B OECO. Animæ eñi expedit, ut spũalis eua- (in se cõuertit. dat ac diuina, quod assequit, unione gratiæ uerbi potissimum.

Eucharistia intimius iungit nos Christo q̃ alia sacramenta.

ROF. Euadit equidẽ anima spũalis & diuina, p hunc cibũ, qui licet caro sit, cibus r̃n spũalis est & spũaliter animã reficit. Refectio illa carnalis neutiq̃ est, sed spũalis & diuina, sicut & Tertullianus tuus palã testat, dicens: Caro n̄ra, corpe & sanguine Chr̄i uescit, ut & anima de deo sagineť. Sed quid moror lectorem? Hoc utiq; sacramentum p̃ cæteris om̃ibus sacramentis, nos intimius iungit, & unit Christo, hoc est uerbo dei incarnato, quod p hæreticos nullo pestiferæ interprætationis fuco potest adulterari.

C OECOL. Verba enim Christi uiuifica sunt, spirituales q; reddentia, siquidem in terram bonam ceciderint.

Verba Christi uere intellecta, uiuificant

ROF. Verba certe Chr̄i. iuxta sensum & spm̃ Chr̄i uiuificant animas, & spũales eas reddũt: sed uerba Chr̄i iuxta sensum & spm̃ hæreticorũ, uenenosis interp̃tatõibus illita, iam Chr̄i spm̃ amiserũt neq; spũales efficiũt animas, sed carnales, & uere mortuas, quẽadmodũ & de uobis exploratissimũ est, qui iam sub coniugij p̃textu

Gala. 6.

spurcis uoluptatibus carnis immergimini. Recte igiť de uobis Paulus: Qui seminat carne, de carne metet & corruptionẽ. Cæterũ & illis (qui syncerã uerborũ Chr̄i ueritatẽ acceperint) quũ alia certe, tum baptismus in primis necessaria sunt. Adde, q & panẽ & uinũ (ut tuis uerbis utar) haud frustra Chr̄us (ut à nobis edereniť) instituit. Quare desistas Oecolãpadi tãdẽ id moliri q̊d solo uerbo pascimur. Q̃nquidẽ id nemo nõ p̃spicit errorẽ esse cõpertissimũ.

D OECO. Quatenus aũt & carnis immolatõe confirmata, p̃nofcunť, quid reliquũ q̃ ut saginet, & pietate impinguẽt.

Discrimen inter Christum & uerba eius. Christus simul atq; uerba eius refici unt homines

ROF. Vtrũ te p̃cor, uerbo n̄ras animas saginari dicis, an Chr̄o qui fuit imolatus pro nobis? Neq; eñi opinor adeo crassus es, ut nihil inter Chr̄m, & eius uerba discriminis esse credas. Nã uerba ipsa cuiuis materiæ p nos cõmendari possunt, siuæ lapideæ seu papyriciæ, uerũ Chr̄us non ita. Sed & quũ dicas ea p immolationẽ Chr̄i confirmari, iam planè discrimẽ inter Chr̄m, & eius uerba statuis. Neq; nos inficiamur ipsa uera Christi uerba nostras animas suauitate quadã saginare, Saginat & mortis ipsius memoria, quando ui-

deli-

delicet pie cogitatur Christus pro nobis immolatus. At maxime saginat & impinguat idem ipse comestus à nobis, & corpori pariter ac animo coniunctissimus effectus.

OECO. O uere locũ pascuæ, dum in carne & sanguine tã delicate, tãq́ʒ opipare ꝓpositis, uerbũ & ꝓmissionẽ auide manducamus, credentes, quæ antea ꝓpter incredulitatẽ nauseabamus. E

ROF. Si libeat ad hunc modũ exultare, ꝓpter Chri mortẽ creditã dũtaxat, quanto magis nobis est iubilandũ, quibus ipse Chrus nõ solum edendũ corpus suũ dedit, quod in cruce mortuũ fuerat, uerũ etiã & fidem prębuit, qua istud citra quãuis hæsitationem, eius uerbo corroborati, credamus? Profecto nobis exclamare licet, & libet. O uere locũ pascuæ, in quo pſentia carnis & sanguinis Chri tã delicate pascimur, de quo & certissimi sumus. utpote uerbis ipsius Chri constãtissime solidati. Sed & hic aduerte lector, q̃ inuolute & intricate sua tradit Oecolãpadius, ita scribens: Dum in carne & sanguine tã delicate tamq́ʒ opipare uerbum & ꝓmissionem auide mãducamus. Ecce caro & sanguis tã delicate tãq́ʒ opipare ꝓponunt, ut uerbũ & ꝓmissio mãducentur auide. Verbum certe ꝓponitur magis, ut Christus palato nro sapiat. Cæterum si roges hominem, ubinam caro & sanguis, tam delicate, tamq́ʒ opipare proponuntur? nihil habet quod respondeat, nisi quòd non uere: sed in figura nobis proponantur, quum extra cœlum ille prorsus neget extare corpus aut sanguinem Christi.

Inuoluit omnia Oecolampadius

OECO. Hoc esu fidei statim exuim' uetustatẽ, morbos, famẽ infirmitatẽ, & molesta oĩa, & induim' iuuẽtutẽ, pulchritudinẽ, innocentiã, misericordiã, & cuncta quibus Christ' in se cõspicu' fuit F

ROF. Certissimũ est innumeros esse, qui de Chro rectius credunt, q̃ Oecolãpadius, qui nec illa quæ memorat exuerunt, nec tñ induerunt ista. Atqui dicet istos non habere fidem uiuã. Idem & nos de ipso dicturi sumus, q̃ diu de pdictis Christi uerbis ipse sententiã, & sensum nõ mutauerit. Neq; em̃ leue piaculũ est, sic uerbis Christi tam apertissimis abuti. Sed statue duos, qui parẽ habeant fidem, quoꝝ alter pie frequentet esum huius incõparabilis cibi, alter minime, non erit ambiguũ, quin illius animus, qui frequentauerit multo delicatius, & solidius impinguabit, id q̃d omnes qui periculum aliquod huius rei fecerunt, abunde testantur.

Plurimũ confert sæpius digne communicare

Contendi

¶ Contentiones missas fieri suadet, quum ipse primus post Berengarium & Wiclefum excitauit. Ca. XXII.

OECOL. A

Ic si qs dixerit (ut supra) hoc reficit animã meã, q̃d credo eũ corpali subsistẽtia p̃ntẽ in pane: uellẽ ut descẽderemus intra nosipsos, missasq́ faceremus cõtentiones.

ROFFEN. Hæretici reuincendi sunt

Hoc scio te uelle & cupere, nimirũ ut nemo tuis insanis hæresibus reluctaret, hoc ipsum & maiores tui, hoc est hæretici priores, uotis om̃ibus optarunt. Cæterũ non id passi sunt orthodoxi patres, uiri spiritu sancto pleni, qui palã ipsis hæreticis in faciẽ obstiterunt. Sic & tandem uicti sunt Arriani, quos neq; tu negare potes hæreticos fuisse, q̃uis & ipsi suis hæresibus uerba Chr̃i prætexuerint. Victi sunt & alij cõplures etiã sectarũ authores qui suis etiã erroribus ex Chr̃i uerbis sumpserunt patrociniũ, quemadmodũ & tu iam facis atq; subdole uctas contentiones, quum istam ipse iam post Berengarium & Wiclefum suscitaris. Cæterum nisi B depofueris quàmprimum nulla tibi salus sperari poterit.

OECO. Quis hæc pascua oñdit? Quis hãc salutis uiam fecit? Chr̃us, p̃fecto dicẽs: Ego sum uia, ueritas, & uita. nõ huc respexit.

Matth. 26 Lucæ, 22

ROF. Falsum dicis, ut & manifeste cõprobabimus ex ipsis scripturis haud multo post. Chr̃us utiq; suis uerbis docuit suum ipsius corpus in hoc sacr̃o cõtineri, atq; id adeo dilucide, ut quisquis asserere contrariũ uelit, eundẽ necesse sit ipsius Chr̃i uerbis per detortam aliquam interpretationem abuti, quemadmodum & ipse facis in illa præclara scilicet expositione tua quum dicis: Est. i. significat C uel corpus meum, id est figura corporis mei,

OECO. Sed docuit q̄ is qui opus charitatis suę in morte intelliget, is pertingat ad ueritatem, qua agnoscitur in filio pater misericordissimus & agnitione eius ueritatis uitam æternam assequatur ut series sermonis apud Euãgelistam docet.

Johan. 17.

ROF. Verũ equidem est, agnitione ueritatis uitam æternã cõparari. Sed falsum est, q̄ sola ueritatis agnitione p̃ueniť ad eam uitam. Neq; series sermonis apud euangelistã istud docet. Nã idem Euangelista, de quo loqueris, dixisse Chr̃m, Nicodemo testatur: Amen amen dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non põt introire in regnũ dei. Sed & Petrus ait: Melius em̃ fuisset non cognoscere uiã iustitiæ q̃ post agnitionẽ retrosum conuerti, ab i

Iohan, 3 2. Pet, 2.

uerti, ab illo, q̃d eis traditũ ẽ mãdato sancto. Et rursum, paulo ante, Si posteaq̃ refugerunt ab inquinamẽtis mũdi p agnitionẽ dñi, & seruatoris Iesu Chri, tñ his rursum inuoluti, superant, facta sunt illis postrema peiora primis. Liquet igit ex his nõ sufficere solã ueritatis agnitionẽ, ut uitã æternã qs assequat. Qñquidẽ & sacris etiam initiari necesse sit, & ab inquinamẽtis mundi se custodire puꝝ. Sola agnitio ueritatis non sufficit ad salutem

OECOL. Et idipsum Christus in sacramentorum symbolis, per fractionem effusionem & commendauit. D

ROF. De fractõe & effusiõe loqueris, sed de esu nihil. At istd pue lim explicares, cur edẽdũ etiã hoc symbolũ nob ĩstituit chrs, & qd ex esu cõsequimur. Dicis, ppterea frangi panẽ, & effundi uinũ, ut repsentet nobis imago quædã Chri passi. Sed cur hæc etiã edẽda pponunt, nihil dicis. Suffecisset ad fidẽ & rememorationẽ mortis Chri, si iussisset cõtueri solũ eã fractionẽ & effusionẽ, nõ item panẽ & uinũ à nobis sumi. Quænã igit (p̃cor) edẽdi necessitas? Rñdebis forsitã, ut Chrm in figura comedam⁹. Atqui si tãti fuerit, Christũ in figura comedere, quanti q̃so fuerit, eodẽ in ueritate uesci, & corpaliter uniri corpori tuo? Id q̃d ipse, nihilo minori facilitate p̃stare ualuit, seip̃m uidelicet in ueritate nobis edendũ præbere, q̃ sub figura, neq; frigẽtiori charitate pimpleuit, q̃ quũ seip̃m p nobis morti crucis exposuit. Atq; ppterea sacrm hoc istitutur⁹ dixit desyderio desyderaui hoc pascha mãducare uobiscũ, añq̃ patiar. Lucæ. 22

OEC. At nõ tam facile ad ueritatem pertingemus, si Christũ in singulis tot altarium panibus, & deciduis micis includere uoles neque ita in misericordia dei refocillabit. E

ROF. Iam cauillis etiã adiutare stolidã istã argumentationẽ conaris, quũ pessime sibi cohæreat, ut mox docebimus. Interea satis erit, ut dicam⁹ eos, q pij sunt, mirificã in hoc sacro misericordis dei refocillationẽ gustare, qñquidẽ certo credãt nõ cõem panẽ: sed uerũ ip̃m Chrm sub specie panis uelatũ eẽ. Ad quã certe ueritatẽ pueniũt corroborati ueritate uerboꝝ ipsi⁹ Chri qb⁹ ipse dixit: Hoc ẽ corp⁹ meũ. Et q̃ q̃ ista uerba nos aliq̃usq; refocillent uere credita lõge tñ uberius ipse Chrus corpis sui ueritate nos pascit, & uelut adipe & pinguedine credẽtes replet. Qd & ipsi nimiꝝ experiunt, q digne expiati sacramentum istud frequẽt are solent. Quibus utique maior fides adhibenda est, q̃ tibi qui no n credis. Refocillatio maxima credentium uerum corpus Christi in eucharistia Math. 26. Lucę. 22

F OECO. Ea eñ ueritas in uitã nos inducit, qua misericordiam dei summã in filio cognoscimus, quem ꝓ nobis humiliauit.

Sup. eodẽ. C. Hebr. 6. Cognitio ueritatis non omnes saluat.

ROF. Cognitio ueritatis (ut iam diximus) haudquaꝗ̃ sufficit. Nã & multis cognita est ueritas, qui parũ ex ea ꝓficiunt. Alioqui nõ dixisset Paulus: Fieri nõ põt, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq́ꝫ donũ cœleste & ꝑticipes facti fuerint spũs sancti, gustauerintq́ꝫ bonũ dei uerbũ, ac uirtutes futuri seculi, si ꝓlabant: denuo renouent ꝑ pœnitentiã, ab integro crucifigẽtes sibimetipsis filiũ dei, & ludibrio habentes. Hæc an ad te ꝑtineant, ipse uideris. Nam certũ est, te sacramenti huius ueritate fuisse pridẽ illuminatũ gustasseq́ꝫ cœlestis huius doni dulcedinẽ, quẽadmodũ ex his quæ alibi scripseras, apertũ est. Nunc igit̃ prolapsus, in q̃d malorũ barathrum incideris, ipse tecũ cogita. Huc accedit, ꝙ innumeri fuerunt hæretici, qui dei misericordiã ex filio, quẽ ꝓ nobis ad mortẽ humiliauit, cognouerũt: quos nihilominus ob hæreticã prauitatẽ in gehennã & mortem æternam corruisse certissimũ est.

¶ Cauillis alijs, quos aliquot inducit friuolos, respondetur. Ca. XXIII.

OECOL. A

Am si dices, illũ hic denuo humiliari ꝓpter te iniuriam facis. Si dicis, denuo pati, denuo crucifigis.

ROFFEN. Christus humilia se adhuc.

¶ Si quis dixerit Chr̃m ad mortẽ crucis humiliari denuo, nõ paruã illi ꝑfecto facit iniuriã. Veruntñ alijs modis adhuc humiliat sese, nimirũ qñ miseros & ingratos peccatores diu sustinet, atq́ꝫ expectat, ut resipiscãt, & qñ misericorditer eos inuitat, quatenꝰ ad ueniã reuertant̃: deniq́ꝫ quum ad ostiũ cordis eorũ stat & pulsat, quatenꝰ aperiat̃ ei. Hæc eñ facere, procul dubio tanto principi magna humilitas est. Neq́ꝫ disparis generis est, quod in hoc sacr̃o seip̃m ad summã nr̃am cõsolationẽ nobis edendũ præbeat, id q̃d tanto sapientiæ suæ p̃stitit artificio, ut nec ille quicꝗ̃ ex esu nr̃o detrimẽti patiat̃, neq́ꝫ nos horrorem aliquẽ ex p̃sentia carnis eius concipiamus.

Apo. 3

B OECO. Si dicis denuo mundũ uincere, denuo mortem expugnare, denuo seruire nobis, noua ꝑ carnẽ charitatis exhibere opa, expl(e)s quod Christus in cruce ait: Consummatum est.

Iohan. 19 Ephe. 4

ROF. Verbũ istud q̃d in cruce dixit: Cõsummatũ est, nõ oĩa Chr̃i opera comprehendit: sed mysteria suæ passionis dumtaxat.

Nã

Nā post hoc ad lymbū pr̄m descēdit in aīa, resurrexit in carne, co Matth. 27. 28
medit & bibit cū ap̄lis, alijsq; discipulis, locos manuū & pedū ex- Marci. 14
plorādos, lat⁹ quinetiā manu cōtrectandū Thomæ pmisit. Inflauit Lucæ. 24
in eos oēs, dicēs: Accipite sp̄m sanctū, ptātemq; cōtulit remittēdi Iohan. 20
peccata, Petro suarū ouiū cōmisit regimē & curā, cōscendit celos. Ephe. 4
Sp̄m deniq; sanctū in ap̄los misit. Nō est igit̄ ut cōtendas oīa tūc Actorū. 2
in cruce fuisse cōsummata, quum dixit: Cōsummatū est, sed ea tm̄
quæ ad mysterium suæ passionis attinebant.

OECOL. Quę si talia affirmare nequis, dic quid famelicam & C
sauciā refocillabit mentē? Siliquis igit̄ se pascet, & uanis cogitatio
bus seipsam infatuabit, quemadmodum contingit non glorifican
tibus deum, ut par est.

ROF. Audi quid affirmam⁹. Tantā fuisse Chr̄i benignitatem
& charitatē erga nos ut nō cōtentus seipsum pro nr̄is peccatis im-
molatū in cruce fuisse, quin p̄terea, se nobis corpaliter daret in cibū
atq; ita daret, ut idē cibus esset amaræ suæ mortis recordatio: nimi
rum ut utroq; beneficio gelida corda nr̄a, si fieri posset, accenderē
tur, ipseq; satisfaceret, & impleret agni paschalis ueritatem, qui nō
solum occisus fuerat & assus: uerū etiā ab Hebræis ipsis realiter co- Exo. 12
mestus. Quāobrem ut figuræ ueritas oīno cōquadraret, ipse tā-
quàm uerū pascha nr̄m, & uer⁹ agnus immolari, & igne suæ passio
nis assari, atq; ita tādē corpaliter à nobis edi uoluit. Nos itaq; mē
tes nr̄as nequaq̄ siliquis pascimus, neq; cogitationibus inanib⁹ infa
tuamus: quemadmodū tibi tuis cōtingit, qui sic rationi sensibusq; 2. Corū. 11
uestris ptinaciter adhæretis, ut dei uerbis apertissime reluctemini,
neq; fide captiuā ducere cogitationē omnē uultis, ad obediēdum
Chr̄o, & ad glorificandū deū, propter quod, ut par est, & in repro Rom. 1
bam mentem estis non immerito traditi.

OECO. Verbū aūt quod in opatiōe mysteriorū annunciat̄, pa D
scit: & tāto magis, quo signū euidēti⁹ rei factę & pmissę admonet. Li. 1. ca. 8 D.
ROF. Verbū certe Chr̄i unū est, haudquaq̄ secū pugnās. At ca. 11. A. plo.
uos in huius uerbi exposit̄oe pugnatis, non solū aduersus ecclesiā, li. 1. E, F, I, K,
uerū etiam inter uos mutuo, quemadmodum sæpe iam diximus, lib. 1. ca. 31. C.
Quare nec uerbū Chr̄i à uobis deprauatum, iuxta diffidentes, & plo. li. 3. O
repugnātes interpretationes uestras quenq̄ uere pascere p̄t. Certū
em̄ est, si Luther⁹ uere sit interp̄tatus, hoc uerbū, tu falso abuteris.

Verbū Chr̄i nō pascit iuxta interp̄tationē hęreticorū

Morte Christi totum euangelium confirmatur.

Adde, q & Chri morte nō solū promissionis uerbū confirmabat, sed & cæterorum omniū, quæ docent in Euangelio ueritatis asserit. Quid ergo negotiū contrahis, ad solum pmissionis uerbum, quasi nihil aliud nos pascat, q ipsum pmissionis uerbū. Q, si uerum sit frustra dixisset Chrs: Caro mea uere ē cibus, & sanguis me' uere ē potus. Certum equidē est, quocūq; modo carnem hic & sanguinē accipias. Aliud quiddā esse q uerbum promissionis. Frustra igit pollicitus es, te probaturum carnem Christi, nihil in hoc sacramento facere sua præsentia, quantum ad animæ cibū attinet. Nam sicut Iudæi meris umbris incarnati uerbi pascebantur, & beatorum animæ, iam ipa nuda ueritate eiusdē uerbi incarnati sub eiusdem ppria specie pascunt, ita nos medio quodāmodo pascimur, eadē carne, neq; sub umbra sola neq; sub specie propria, sed operta panis & uini speciebus: & hæc sufficiant pro tertio libro.

Iohan. 6

Christiani q modo pascantur corpore Christi.

FINIS LIBRI TERTII.

PROOEMIVM QVARTI LIBRI ROFFENSIS

contra Oecolāpadiū, in quo ex cōi patrū cōsensu, conuincit ueritas corpis & sanguinis Christi in eucharistia.

A

Onsyderans ipse mecū, quot huius pestilentissimi libelli p totā Europā exēplaria dispergant, ut iam paucissimi sint, qui nō legerint, uel saltem eūdē audierint Animaduertamus, etiā quantū inde periculū immineat Chriano gregi. Nihil em pniciosius animab' eē potest, q hæreticorum insana dogmata, quorum sermo (ut Paulus ait) ceu cancer morbus serpit: Propter quod & ubiq; fere Chrianos uigilantius monet idem Paulus, quaten' ab hæreticis, oīni diligentia, sibi caueant. Sumus utiq; natura, cuncti mirum in modū ad malum propensi. Sed in hoc malum, ab exordio nascentis ecclesiæ, uehementer etiam procliues erant hi, quos prædicatiōe sua, Paulus ad Chrm conuertit. Vsqueadeo nanq; sollicitus fuit ipse Paulus, ut

Hæresis perniciosissima pestis

2. Tim. 2
Ad Titum. 3 & alibi.
Gene. 6

Corinthijs dixerit: Metuo, ne qua fiat, ut quemadmodũ serpens Euam decepit uersutia sua, ita corrumpant̃ sensus uestri à simplicitate, quæ erat erga Chr̃m. Et idem rursum ad seductos ab hæreticis Galatas ait: O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut non crederetis ueritati? Similiter & Collossenses hortat̃, quo sibi caueant, ne quis eis imponat probabilitate sermonis, ne cadant à soliditate fidei, quam in Chr̃m habuerunt. Quòd si tam celeriter post recẽter effusum Christi sanguinem, & quum adhuc charismata spiritus, in multoꝶ pectoribus arderent, etiam quando tot miraculis coruscabat orbis, hæreses ad hunc modũ extulerant caput, & multos auerterant à ueritate, quid nunc fieri sperandum est, his temporibus, de q̃bus, & in euangelio Christus, & suis literis Apostoli, tot subnascituros hæreticos uaticinabantur. Nunqàm enim adeo generatim orbem totum ad hæreses audiendas, & recipiendas, arbitror inclinatiorem fuisse, quàm ad hunc diem sit, ut certe uerear, ne cõplures ex huius libelli lectione corrupti sint, aut saltem, in fide redditi uacillantiores: & maxime, ꝙ hic orthodoxos patres, quanquã inuitos, & reclamantes, misere quoque truncatos & deprauatos, ubiq; citet in testimonium hæreseos suæ. Neq; enim pudet eum sæpius iactare se priscos habere sui dogmatis assertores. Et quanq̃ alias eos introducat: hoc ipsum tamẽ spissius facit in hac libelli parte, quam impręsentiarum aggressuri sumus. Hæc (inquã) ipse mecum consyderans, operæprecium esse duxi, quanto breuius id p̃stare queam, è singulis patribus unum aut alteꝶ afferre testimonium, quo magis constet om̃ibus concordia ueterum in hac re. Sic enim insuper manifesta fiet cunctis, huius hominis impudentissima iactantia, qua gloriat̃ se priscos & solidos authores habere, suæ sentẽtiæ suffragatores, pariter & infirmiores animi, q̃ fortassis ꝑ huius libelli lectionẽ, iã in huius sacr̃i fide uacillãt, ex tanto tãq; unanimi patrũ cõsensu firmius corroborabunt̃. Quum eñi audituri sint, tot ꝓceres, tot ecclesiæ catholicæ præsides, & instructores, tot orbis luminaria, tot organa diuini sp̃us, tot (inquã) sanctissimos p̃res, qui om̃ifariã eruditione, linguaꝶ peritia, scripturaꝶ exercitio, uitę ꝓbitate, claritate miraculoꝶ: deniq; sancti sp̃us gratijs & donis p̃diti fuerant, tanto consensu, nemine reclamãte: sed concordibus uotis asserentes in eucharistia corporis & sanguinis Chr̃i ueritatem. An non

2. Cor. 11
Gala. 3.
Coloss. 2
B
Cur Oecolãpadij libellus multos corrupit.
Patrum om̃ium communis consensus de eucharist.
Veteribus fides potius habenda q̃ Oecolampadio.

An nõ istis potius fidem adhibebunt, q̃ homini leuiculo, multisq; noĩbus inconstãti: nẽpe qui nunc orthodoxus: nunc ad heresin lapsus est, aliqñ ueritatẽ eucharistiæ palàm asserens: eandẽ rursum turpiter abnegãs, prius Damascenũ & Theophilactũ, ꝑ grauib⁹ authoribus approbãs, nunc eosdẽ, ceu nullius precij reputans, aliquãdiu secularẽ agens uitã mox alterã, hoc est regularem secutus, prius Lutheranæ sectæ ꝓfessor ardẽtissimus, paulo post eiusdem acerrimus impugnator, pridẽ sacræ dicatus religioni, haud multo p⁹ infęlix apostata redijt ad seculũ. Hanc incõstãtiã qsq; s digne pẽsitat, si nihil aliud esset, ipa uel sola sufficeret, ad auertẽdos Chrĩanorum animos ab hoc tã pestifero dogmate. Sed quũ p̃terea ꝓspiciat tot egregios duces, uno cõcentu, cõtrariũ affirmare, quis iam adeo suæ salutis ꝓdigus erit, ut nõ longe malit se comitẽ illis adiungere, quàm huic apostatæ ꝑditissimo: Age igit̃ ipsam rẽ aggrediamur.

C ¶Iam quidẽ ab institutõe sacri huius, p̃terierũt fermè q̃ndecim annoꝝ cẽtenarij, q̊s in q̃nq; trecenarios partiemur, sil' excutiẽtes qd in singulis trecenarijs, p̃res qui tũ fuerũt, de hoc negotio senserint.

Eucharistia quando sit instituta.

¶Trecenarius quintus.

¶In quinto quidem trecenario nobis occurrit disputatoꝝ innumera multitudo, quoꝝ principes attingã solos. Alexãder ille, qui dictus est, de Ales, uir haud dubie fuit ingenio excellẽti, magnaq; uitæ sanctimonia p̃ditus, & in scripturis quoq; plurimũ exercitatus, quẽadmodũ ex eius ingenti summa, quã ædidit, intelligi datur. Bouauentura quoq; uir p̃ter ingenij peculiares dotes, & scripturarum noticiã, mira semꝑ ardebat pietate, spũq; sanctitatis ubiq; spirat in suis opibus qui & ꝓpterea Seraphicus nuncupat⁹ est. Albertus cognomento Magnus, clarissimis itẽ ingenij donis fuit, & scripturaꝝ exercitio Thomas Aquinas, uir itẽ sanctissim⁹, qui tum ꝓpter scripturaꝝ noticiã, in quib⁹ mirabiliter exercuit sese, tum propter innũeros in sacra theologia nodos ab eo desectos, merito theologiæ flos appellat̃. Guillielm⁹ Parisieñ. uir nõ minori uitæ sanctimonia, q̃ sacraꝝ literaꝝ noticia, multa scripsit, in quib⁹ relucet ingenij sui acumen. Guillielm⁹ item Varro, Iohannis Dunsi p̃ceptor. Egidi⁹ Roman⁹, non uita solũ & ingenio: ueꝝ etiã scripturaꝝ noticia p̃stitit. Henricus Gandauiensis ingenij acumine pollẽs, & scripturaꝝ callentissimus, mira grauitate de reb⁹ theologicis disseruit.

Alexãder de Ales.

Bonauẽtura.

Albertus Magnus.

Thomas Aquinas

Guillielmus Pariesieñ.

Varro.

Egidius

Henricus de Gandauo.

Richard⁹ de media Villa, egregie doct⁹, ingenio subtil', mltos scru pos in sacris literis occurrentes, dilucide sustulit. Iohannes Duns, quẽ & Scotũ uocãt, ingenio pspicaci uegetoq́ plurimas quæstiones acutissime dissoluit. Franciscus Maronis, illius auditor, miro quoq; floruit ingenio, atq; differendi acumine. Guillielm⁹ Ockam & ipse similiter auditor Scoti, insigne differendi cõsecutus est acu men: quemadmodum ex libris eius constat, qui inter cætera de eucharistia quoq; scripsit. Durandus item in scrupis Theologicis dissoluendis exercitatissimus, & in scripturis etiã egregie doctus. Petrus de Palude, sacrarũ literarũ non imperitus, & in disputationibus exercitatus. Iohannes Bacho, non modo fuit disputator acerrimus: sed & sup totũ nouũ testamentũ, cõmentarios ædidit. Gregorius Arimineñ. uir in scripturis plurimũ exercitatus, grauiter etiam multa differuit. Innumeros alios ꝑtereo, sed hi præcipui noĩs inter disputatores habiti sunt. Quibus tametsi defuit eloquentia, doctrina non defuit. Sed nec illã à philosophis, hoc est sapiæ studiosis, expectat Cicero. Res nimirũ duæ sunt, notitia ueritatis, & sermõis elegantia, quarũ altera sine altera possideri põt. Non inficior tñ illũ fęliciorẽ esse, qui pariter utrũq; consecutus est: & maxime si pietatem eĳsdẽ etiã adiunxerit. Nam qui pietate caret, quanq̃ oĩnis ueritatis habuerit notitiã, pariter & eandẽ, Ciceroniana proferre lingua poterit, non tãt illi tñ apud Chr̃m existimabit. Ex tribus igitur istis, longe facilius carere quenq̃ finimus elegantia sermonis q̃ aut noticia ueritatis aut pietate. Quare quũ p̃ribus istis, quos ante memorauimus, neq; studiũ pietatis, neq; ueritatis noticia defuisset, nõ sunt à Chr̃ianis eorũ testimonia prorsus repudianda. Neq; eñi eloquentiæ multũ tribuit Paulus, qui & se sermone imperitũ. 2. Cor. 11. dicit: &. 1. ad Cori. 1. non fuisse missum ut euangelizaret erudito sermone: & rursum ibi. 2. ca. Sermo meus & p̃dicatio mea nõ erat in psuasorĳs humanæ sapientiæ uerbis. Quin & eadẽ ep̃la clamat: Perdam sapiam sapientiũ. Et rursum: Quæ stulta erant iuxta mundũ elegit deus, ut pudefaceret sapiẽtes. Huc accedit, q̃d apud Origenẽ me legisse memini: & quantũ (opinor) in libris cõtra Celsum Quum audisset aliquando Chr̃ianũ & ethnicum de principatu eloquentiæ cõtendentes, Ille quidem. Paulo, primas eloquentiæ partes. Ille cõtra, Platoni, easdẽ tribuebat, neutri⁹ studiũ Origenes p-bat

Richardus

Scotus

Francisc⁹ Maronis

Occam

Durandus

Petrus de Palude.

Iohanues Bacho

Greg. Arim̃.

Elegantia sermonis nõ expetitur in theologia

Paulus nõ utebatur eloquentia

Origenes.

bat, imô Chrianũ uehemẽter dãnat, ꝙ is eloquentiã Pauli conatus afferre, nõ attẽdat, quantũ cruci Chri ꝑiudicet, cui magis orbis con uersionẽ acceptã ferre debuit, q̃ eloquẽtię cuiusuis: nimirũ ad illud Pauli spectãs: Nõ in ꝑsuasorijs humanæ sapiæ uerbis, aut erudito sermone, ne inanis reddat crux Chri. Nec istud sanè dixerim, ut ab eloquẽtia studiosorũ aĩos auertã: sed ut nihil illorũ prm suffragijs, ꝓpter sermonis inopiã derogei: qppe ꝙ hi cũ scripturarũ exercitio pietatẽ una cõiunctã habuerint. Et mirũ est quũ Luther⁹ oĩbus Chrianis: etiã ipsis mulierculis iudiciũ de scripturis ꝑmittat, si nihil deferat Oecolãpadi⁹ iudicijs & sentẽtijs tot eximiorũ prm, nõ min⁹ ingenio, q̃ ꝓbitate uitæ clarissimorũ, quiq; sacrarũ lrarũ studio, pa riter & amore Chri, mundũ cũ suis oĩb⁹ inanib⁹ oblectamẽtis dese ruerũt. Cæterũ qcqd ille fecerit, non est dubiũ, quin pios lectores, nõ parũ cõmouebit tã unanim⁹ oĩm concent⁹. Et maxime quũ hi, nulli rei magis aĩm intẽderẽt, q̃ ut suis argumẽtis expugnarẽt eos, qui sibi uidebant errores, ita ut nemini parcerẽt, neq; magistro quidem Petro, q snias collegit, quas & excutiũt exactissime: Et quãq̃ de cæteris opiniõib⁹ inter se digladient: corpis tñ & sanguinis Chri ueritatẽ in eucharistia cõstanter & unanimiter affirmãt. Sed hacte nus pro hoc postremo. i. quinto trecenario, in q̃ iam sumus.

I. Cor. 2

Theologi nemini parcunt erranti.

Petri Lombardi sententias excutiũt theologi

E

¶ Trecenarius quartus.

¶ Ascendam⁹ igit ab hoc ad quartũ, annorũ trecenariũ ubi nobis offerũt sese cõplures, nõ tã imperiti sermone, atq; priores erãt: qbus recẽsendis, haud diu remorabor lectorẽ. Sub hoc itaq; trece nario fuit Petr⁹, quẽ cantorẽ uocãt: postea Parisiẽsis (ut fert) epũs, uir in scripturis erudit⁹. Aluered⁹ Abbas, uir sanct⁹ & in sacris lris peritissim⁹. Gilbert⁹ etiã Cisterciẽsis. Lothari⁹, postea dict⁹ Innocẽ tius terti⁹. Ekbert⁹ Abbas. Petrus Blesensis. Iohãnes Carnotẽsis. Robert⁹ Lincolniensis. Petrus de Riga. Guillielm⁹ Abbas sancti Theodorici. Petr⁹ Comestor. Petr⁹ Lombard⁹. Richard⁹ Victorin⁹. Gratian⁹: Gilbert⁹ Porretan⁹, Rupert⁹ Abbas Tuitiensis. Hugo Victorin⁹. Bernard⁹ Clareualleñ. q & Petrũ Abelardũ de eucharistia praue sentientẽ, cõfutauit: Honori⁹ Augustudinẽsis ecclesiæ pſbyter: Anselmus Cãtuariẽsis archiepũs. Hildebert⁹ item Thurineñ. Iuo Carnotẽsis. Petr⁹ Damiani: Lanfranc⁹ Cãtuariẽsis archiepſ, cui⁹ librũ aduersus Berẽgariũ hęresis huius ꝓpugnatorẽ

Petrus Cantuariensis. Aluredus Gilbertus Innocentius tertius

Petrus Abelardus male sensit de eucharistia

Lanfranc⁹ scripsit cõtra Berengarii hæresim

benignitate reuerẽdissimi p̃ris & dñi mei amãtissimi, dñi Guillielmi, nũc ibidẽ archiep̃i: plegi in quo & strenue ꝑcutit hæreticum. Gwimund⁹ Auersan⁹ archieps, auditor Lãfranci, q scripsit in hoc eodẽ negocio, aduersus eundẽ Berẽgariũ, scripsisse tradunt aduersus eundẽ & alij: nẽpe Aldelmãn⁹ ep̃us Brixiensis, & Guido Ab bas sancti Lenfredi, atq; Heriger⁹ itẽ abbas, quorũ singuli tã in ꝓphanis, q̃ in sacris lr̃is eruditi fuerãt. Neq; horũ qsq̃ ẽ, q nõ in libris q̃s ædidit, corp̃is & sanguinis Chr̃i ueritatẽ in eucharistia palã testet. Sed tot ex trecenario quarto cõmemorasse sufficiat.

resim de eucharistia.

Adelmannus contra Beren garium

¶Trecenarius tertius.

F

¶Sub tertio deinde trecenario floruerũt, q uelut gradu q̃dã facto, sup̃iores adhuc p̃celluerũt, atq; id nõ min⁹ in gẽtiliũ, q̃ in sacrarũ lr̃arũ peritia. Hic Smaragd⁹ quidã, abbas multa & erudite scripsit. Radulph⁹ itẽ Flamacẽsis, Ratheri⁹ ep̃s Veronẽsis, & Paschasi⁹ abbas Corbiẽsis, q̃rũ uterq; de sacro altaris scripsit, & doctissime. Re migi⁹ Antisiodorẽsis, Druthmar⁹, Bartram⁹, Strab⁹, Raban⁹: Angelom⁹: oẽs monachi. Cæterũ qa rarior ẽ, hui⁹ angelomi cõmẽtari us, quẽ sup̃ libros Regũ ædidit, idcirco testimoniũ ei⁹ iam subijciã. Sic eñ enarrãs locũ. 21. ca. li. 1. Reg q̃ traditũ ẽ, ꝙ quũ Dauid eẽt apud Achim regẽ, se finxerat insanire, & mutauit os suũ corã eis. Erãt (inquit) in ueteri testamẽto, p̃cepta legis carnalia, erat & sacrificiũ scd̃m ordinẽ Aaron. Et postea ipse de corp̃e & sanguine suo instituit sacrificiũ scd̃m ordinẽ Melchisedech. Mutauit ergo os su um in sacerdotio, mutauit & in p̃ceptis, dãs aliud testamentũ, euacuata carnali op̃atõe. Ecce iã uides lector Chr̃m ĩstituisse de corp̃e & sanguine suo sacrificiũ scd̃m ordinẽ Melchisedech. Qđ & oẽs alij cõcorditer affirmãt. Erãt adhuc in eodem trecenario. Haymo Halberstatẽsis ep̃s, Alcuin⁹ Caroli magni p̃cetor, Beda monach⁹ eruditõis haud cõtemnẽdę atq; id quidẽ in secularib⁹ lr̃is iuxta atq; sacris, Theodorus Cãtuariẽsis archiep̃us natõe Græc⁹: Bedæ q̃q; p̃ceptor, uir tã in sacris q̃ in ꝓphanis lr̃is eruditissim⁹. Et hi oẽs, una uoce cõtestant in eucharistia corp̃is & sanguinis ueritatẽ At forte quispiã hic dicet. Quid nõ istorũ s̃nĩas huc attulisti? Certe nihil id opus fuit, q̃ñquidẽ & eorũ libri cõiter habent, neq; cuiq̃ dubiũ eẽ p̃õt, quin ita senserint priores eorũ patres, quorũ deinceps ꝓducemus testimonia. Hactenus de tertio trecenario.

Scribẽtes de eucharistia

Angelomi sententia de eucharistia

Caroli Magni p̃ceptor.

Non oportet ex libris, qui extant, assere re citata testi monia

¶ Trecenarius secundus.

G ¶ Sub secũdo trecenario, Gregorius, eius nominis primus, uir sanctissimus, atq; in scripturis eruditissimus, in quarto dialo. ca. 58. ita scribit: Debem⁹ itaq; præsens seculũ: uel quia iã conspicimus, defluxisse, tota mente cõtemnere: quotidiana deo lachrymarũ sacrificia: quotidianas carnis ei⁹ & sanguinis hostias immolare. Hæc nãq; singulariter uictima, ab æterno interitu animã saluat, quæ illã nobis mortẽ unigeniti p mysteriũ reparat: q licet resurgens à mortuis, iam nõ morit: & mors ei ultra non dñabit: tñ in seipso immortaliter atq; incorruptibiliter uiuẽs, p nobis iterũ, in hoc mysterio sacræ oblatiõis immolat. Eius quippe ibi corp⁹ sumit, ei⁹ caro in populi salutẽ partit. i. distribuit ei⁹ sanguis, nõ iam in man⁹ infidelium sed in ora fideliũ fundit. Hæc sanctissimus iste uir, qui pter noticiã scripturarũ, peculiari miraculo fuerat edoctus, rem ita se habere

Gregori. primi senteutia de eucharistia

Rom. 6.

¶ Cassiodorus item orator, schematũ & scripturarũ peritissim⁹, ita Psalm. 110. scribit: Tu es sacerdos in æternũ scd̃m ordinẽ Melchisedech. Hoc etiã Propheta pmisisse filio cõmemorat patrem. Cui eñ põt ueraciter & euidenter aptari: nisi dño saluatori, q corp⁹ & sanguinẽ suũ, in panis ac uini erogatõe salutariter cõsecrauit? Sicut ipse in euangelio dicit: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis ei⁹ sanguinẽ, non habebitis uitam æternam. Sed in ista carne ac sanguine nil cruentũ, nil corruptibile, mens humana concipiat: ne sicut dicit Aplus: Qui eñ corp⁹ dñi indigne manducat, iudicium sibi manducat: sed uiuificatricẽ substantiã, atq; salutarẽ & ipsius uerbi ppriam factã: p quam peccatorũ remissio, & æternæ uitæ dona præstant. Quem ordinem p mysticam similitudinẽ Melchisedech iustissim⁹ rex instituit: qñ dño panis & uini fructus obtulit. Cõstat eñ pecudum uictimas perijsse, quæ fuerũt ordinis Aaron & Melchisedech manere poti⁹ institutũ, qui toto orbe in sacrorũ erogatõe celebrat, qd̃ adhuc Iudæi nõ intelligũt obstinati: cum eorũ & sacerdos & sacrificia de medio pbent ablata.

Cassiodorus de eucharistia

Iohan. 6

j. Cor. 1j

Gene. 14

¶ Fulgenti⁹ etiã quæstioni Momini rñdens, quæ fuit inter alias de sacrificio corpis & sanguinis Chri, an solo patri immolet: dicit: Hæc (inquam ędificatio spũalis, nunq̃ oportunius petit, q̃ cum ab ipso Chri corpe (quod est ecclesia) in sacro panis & calicis, ipsum Chri corpus & sanguis offert. Calix eñ quẽ bibimus cõicatio sanguis

Fulgent.⁹ de eucharistia.

guinis Christi est, & panis quem frangimus, participatio corporis dñi. Quoniam unus panis unum corpus multi sumus, omnesq́ꝫ de uno pane participam⁹. Hęc ille, q pspicue docet i sacro panis & calicis, Christi corpus & sanguinem offerri. j. Cor. 10

¶ Leo primus, qui doctrina, eloquio, sanctitate præcipuus habebat in epl'a ad Cõstantinopolitanos ita scribit: In ecclesia dei in oĩm ore tam consonũ est, ut nec ab infantiũ linguis ueritas corpis & sanguinis Chri inter cõis sacra fidei taceat: quia in illa mystica distributione spiritalis alimoniæ, hoc impartit, ut accipiẽtes uirtutẽ cœlestis cibi, in carnẽ ipsius qui caro nr̃a fact⁹ est transeam⁹. Hæc sanctissim⁹ & eruditissim⁹ ipse Leo, qui palã asserit p esum hui⁹ cibi cœlestis, in quo ueritas corpis & sanguinis Christi continetur, nos in carnem Christi transire. Leo primus. Iohan. j.

¶ Eucheri⁹ etiã Lugdunensis Archiepiscop⁹, in quæstionibus ueteris ac noui testamenti, Matthæi locũ quendã explicãs, ait: In Matthæo ita scribit. Dico aũt uobis: Non bibã amodo de hoc genimine uitis, usq́ꝫ in diem illũ, quo bibã illud nouũ uobiscum in regno pr̃is mei. Quid hic sequemur? Regnũ dei, ut docti interp̃tant. Ecclesia est, in qua quotidie bibit sanguinem suum Chr̃us, p sc̃tõs suos, tanq̃ caput in membris suis. Quomodo (precor) sanguinem suum p sanctos suos quotidie bibit Christus, nisi in eucharistia? Eucherij sententia. Matth. 26.

¶ Sedulius presbyter lib. 4. mirabiliũ diuinoꝝ, ita scribit in carminibus, panẽ Iudæ dedisse Christum. Sedulius de eucharistia.

¶ Nec dominum latuere doli, scelerisq́ꝫ futuri
Prodidit authorem, panem cui tradidit ipse,
Qui panis tradendus erat, nam corporis, atque
Sanguinis ille sui, postquàm duo munera sanxit,
Atque cibum, potumq́ꝫ dedit, quo perpetè nunquàm
Esurient, sitientq́ꝫ animæ sine labe fideles.

¶ Iuuencus & ipse presbyter, carminibus item scribens, ait: Iuuencus de eucharistia.

¶ Hæc ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panem,
Diuisumq́ꝫ dehinc tradit, sanctumq́ꝫ precatus
Discipulos docuit, proprium se tradere corpus.
Hinc calicem sumit dominus, uinoq́ꝫ repletum
Sanctificat gratis uerbis, potumq́ꝫ ministrat,
Edocuitq́ꝫ suum se diuisisse cruorem,

Atque ait, hic sanguis populi delicta remittet,
Hunc potate meum, iam ueris credite dictis.

Cyrillus ¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrin⁹, quũ alijs innumeris locis, tũ 17. ca. sup Iohannẽ declarans illa uerba Chri, ut omnes unũ sint, sicut tu pr in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, inter alia subdit. Age igit cum trinitas unum natura sit, consyderem⁹, quomodo etiam nosipsi inter nos corpaliter, & cum deo spũaliter, unũ sum⁹. Iohan. j Ex dei pris substantia unigenitus pdiens, & totã in sua natura genitorem possidens, caro factus. secũdũ scripturã: est, seq; ipm naturæ nræ ineffabiliter coniunxit atq; uniuit. Qui eñ natura de⁹ est, uere homo factus est, non Theophorus .i. deum in se p grãm habens, ut mysterij uim ignorantes cõtendunt: sed uer⁹ deus simul & homo ẽ. Sic quæ inter se plurimũ secundũ naturã distãt, in uno seipõ cõiunxit, & naturæ diuinæ participes nos effecit. Cõicatio ei spũs, & ut (ita dicã) mãsio primũ ĩ chrõ fuit & ab eo ĩ nos penetrauit: cum homo factus, ipe templũ suum pprio spũ punxit atq; sanctificauit. Origo igit & uia, qua spũ sancto pticipamus, & deo uniti sumus: Chri mysterium est. Omnes eñ in illo sanctificamur, ut igit inter nos & deum singulos uniret, quãuis corpe simul & anima distemus, modum tñ adinuenit, consilio pris & sapiæ suæ congruẽtem: suo eñ corpe credentes, p cõionem mysticam benedicens & secum & inter nos unum nos corpus effecit. Quis eñ eos, qui unius sancti corpis unione in uno Chrõ uniti sunt, ab hac naturali unione alienos putabit? j. Cor. 10. Nam si oñes unum panem mãducam⁹, unũ oñes corp⁹ efficimur: diuidi eñ atq; seiungi Chrs nõ patit Idcirco etiam ecclesia corpus Chri facta est, & nos singuli, membra Chri, secundũ Paulũ Vni eñ Chrõ p corpus suum coniuncti, qñ in nobis, illum qui est ĩdiuisibilis accepim⁹: ipsi potius q̃ nob mẽbra nra accommodant. Hæc Cyrillus, cuius hęc sermonis summa est. Per esum carnis Chri in eucharistia, nos unum cum Chrõ naturaliter, & corporaliter effecti sumus. Quare quum ipse, per diuinitatem unum quoque naturaliter est patri: consequitur ut & nos cum patre sumus unum. Quo fit ut sicut pater in Chrõ, & Christus in patre, ita nos utrique sumus unum.

H

Augustin⁹ de eucharistia ¶ Augustinus, quũ alijs pluribus locis, tum ad Iulianum comitem ista scribit: Ab his pietas domini nostri Iesu Chri nos liberet

& seipsum

& seipm edendum tribuat, qui dixit: Ego sum panis uiuus qui de coelo descendi: qui manducat carnẽ meã & bibit meum sanguinẽ habet uitã ęternã in seipo. Sed unusquisq; anteq̃ corp⁹ & sanguinẽ dñi nři Iesu Chři accipiat, seipm ꝓbet: & scdm Apři pceptũ, sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quia qui indigne mãducat corp⁹ & sanguinẽ dñi, iudiciũ sibi mãducat & bibit, nõ diiudicans corp⁹ dñi. Qñ eñi eum accipere debem⁹ antea ad confessinẽ & poenitentiã recurrere debem⁹ & oẽs actus uřos curiosius discutere: & peccata obnoxia, si in nobis senserimus: cito festinem⁹ per confessionem & uerã poenitentiã abluere, ne cum Iuda ꝓditore, diabolum intra nos cęlantes, peream⁹. Hactenus ille quẽ audis affirmantẽ, ꝙ seipm nobis Chřus edendũ tribuit, iuxta ꝓmissionẽ suã .6. ca. Io. factam. Et istud quidẽ illum asserit, in eucharistia facere, quẽadmodũ ex illis, quæ sequunt, manifeste patet. Cæteꝝ quia de Iuda mentionẽ fecerat, illud aduertam⁹, ꝙ Augustin⁹ palã affirmat buccellã panis, quã intinctã accepit à Chřo nõ fuisse sacřm: sed antea corp⁹ ipm Chři Iudã cũ cæteris apřis edisse, ut uel ex illo manifeste discam⁹ Augustinũ sensisse ueritatẽ corpis Iudã accepisse & nõ panẽ solũ, qual' ipa buccella fuerat. Nã eucharistiã ubiq; nõ ueret asserere corp⁹ & sanguinẽ, qđ plane de buccella intincta negat.

Iohan. 6.
1. Cor. 11.
Iudas accepit uerum corpus Christi in coena.

¶ Apud Iohannẽ Cassianũ collatõe. 22. ca. 7. Theonas abbas ita loquit. Tanta aũt cor nřm humilitatis debem⁹ uallare custodia, ut hanc definitionem ꝑpetua sensum stabilitate teneam⁹: nequaq̃ nos posse ad tantum purificationis meritum ꝑuenire, ut licet hæc quæ supra dixi, ꝑ dei gratiam omnia fecerim⁹: indignos tamen nos communione sacri corporis esse credamus. Primum, quia coelestis illius mannæ tanta maiestas est, ut nemo hac lutea carne circũdatus: pro suo merito eius edulium, & non ex gratuita domini largitate percipiat. Deinde quia nullus ita circumspectus in hui⁹ mundi potest esse conflictu, ut eum saltem rara uel leuia peccatoꝝ tela non feriant: quia impossibile est, ut non aut ignorantia, aut negligentia, aut uanitate, aut obreptione, aut cogitatione, aut necessitate aut obliuione peccetur. Hæc Cassianus, de qua re & superius multa disseruit. Sed hic palàm fatetur mannæ coelestis adesse maiestatem, & corporis ipsius ueritatem, cuius edulium, ut ait nemo digne sumit, nisi qui se cogitat indignum.

Theonas de eucharistia.
Non est homo qui non peccet uenialiter

¶ Ex.

Sup. lib. j. ca. 25. A. li. 2. c. 17. A, B. ca. 30 B. Prolo. 3. li. O, & alibi.

¶ Ex Chrysostomo uero, tot & tam prolixis usi sumus testimoniis, ut iam breue quoddã sufficiat. Sic enĩ scribit Homil. de ꝓditione Iudæ. Fuit quidẽ aliqñ pascha Iudaicũ: sed exemptũ & euacuatum est paschæ spũalis aduentu, q̊d Chr̃us tradidit. Nam quũ mãducarent (inquit) & biberent, accepit panẽ, & fregit & dixit: Hoc est corpus meũ, q̊d ꝓ uobis tradet. Agnoscunt q̊d loquor, qui diuinis sunt consecrati mysteriis, & itẽ: accepit calicẽ, & dixit: Hic ẽ sanguis meus, qui ꝓ multis effundet in remissionẽ peccatoꝝ. Et p̃sens Iudas erat, ista Chr̃o dicente: iste ẽ sanguis. Dic Iuda, quẽ triginta denariis uendidisti? Iste est sanguis, de quo ante cũ phariseis pacta fecisti. O Chr̃i misericordia: O Iudæ dementia. Ille cũ triginta denariis paciscebat, ut uenderet, & Chr̃us ei sanguinẽ, quẽ uendidit, offerebat, ut haberet remissionẽ peccatoꝝ. Et paulo post: Et nunc ille p̃sto est Chr̃us, qui illã ornauit mensam, ipe istã quoq; cõsecrat. Non enĩ homo est, qui ꝓposita de consecratiõe mensæ dñi, corpus Chr̃i facit, & sanguinem: sed ille qui crucifixus est ꝓ nobis Chr̃us. Sacerdotis ore uerba ꝓferunt, & dei uirtute consecrant & gratia: hoc ẽ (ait) corp⁹ meũ, hoc uerbo, ꝓposita consecrant. Et sic illa uox quæ dicit. Crescite & multiplicamini, & replete terram, semel quidẽ dicta est, sed om̃i tpe sentit effectũ, ad generationẽ operante materia, ita & uox illa: semel qdem dicta est, sed p om̃es mensas ecclesiæ usq; ad hodiernã diem, & usq; ad eius aduentum, p̃stat sacrificio firmitatẽ. Hic Chrysostomus, quemadmodum & ubiq; cõstanter affirmat Chr̃m ex propositis, pane uidelicet ac uino, corpus & sanguinem suum uerbo suo facere.

Matth. 26 Lucę. 22 Marc. 14 Lucæ. 22 Chrysostom⁹. Matth. 26 Marc. 14 Lucę. 22 Geñ. 1. 8. 9. 35

Hieronymi sententia de eucharistia

¶ Hieronym⁹ in cõmentariis ep̃læ ad Titũ declarans ep̃i uirtutes, ita scribit: Si aũt laicis imperat, ut ꝓpter orõnem abstineant se ab uxoꝝ coitu, quid de ep̃o sentiendũ est, q quotidie ꝓ suis pplíq; peccatis, illibatas deo oblaturus est uictimas? Relegam⁹ regum libros, & inueniem⁹ sacerdotẽ Abimelech, de panib⁹ propositionis noluisse prius dare Dauid & pueris eius, nisi interrogaret, ueꝝ mũdi essent pueri à muliere, non utiq; altera, sed coniuge. Et nisi eos audisset ab heri & nudiustertius uacasse ab opere coniugali, nequaq̃ panes, quos prius negauerat, concessisset. Tm̃ interest, inter propositionis panes & corpis Chr̃i, quantũ inter umbrã & corpa, inter imaginem & ueritatẽ, inter exemplaria futuroꝝ, & ea ipsa quæ

1. Reg. 21 1. Re. 1

pex

per exemplaria præfigurabant. Qũo itaq; mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia lucri, hospitalitas quoq; & beni gnitas p̃cipue esse debent in ep̃o, & inter cunctos laicos eminentia Sic & castitas ꝓpria, & (ut ita dixerim) pudicitia sacerdotalis, ut nõ solum ab ope se immundo abstineat: sed etiã à iactu oculi, & à cogitationis errore, mens, Chr̃i corpus confectura, sit libera. Hæc Hieronym⁹. Vbi lector audis cũ asserere, ꝙ inter panes ꝓpositõis (qui tñ erant figura sacr̃i huius) & corp⁹ in hoc sacr̃o, tm̃ interest, quantũ inter umbram & corpus, inter imaginẽ & ueritatem, inter exemplar, & id quod ꝑ exemplar præfiguratum fuit.

¶ Theophilus Alexãdrin⁹, enarrans uerba cœnæ dñicæ, sic ait: Benedicens fregit. i. gr̃as agens fregit, q̃d & nos facim⁹, or̃ones su peraddentes, & dedit eis dicens: Sumite, hoc est corp⁹ meum: hoc. s. quod nunc do, & quod nunc sumitis. Non autẽ panis, figura tantum corpis Chr̃i ẽ: sed in ꝓpriũ Chr̃i corp⁹ transmutat. Nam dñs ait: Panis quẽ ego dabo, caro mea est: sed tñ caro Chr̃i nõ uidet, ꝓpter nr̃am infirmitatem: panis em̃ & uinum de nr̃a cõsuetudine ẽ: si uero carnẽ & sanguinẽ cernerem⁹: sumere nõ sustinerem⁹. Propter hoc dñs, nr̃æ infirmitati conscendens, species panis & uini cõseruat: sed panẽ & uinum in ueritatem cõuertit carnis & sanguinis. Hæc Theophilus super euangelio Marci.

Sentẽtia Theophili de eucharistia
Matth. 26.
Marci. 14
Lucæ. 22
Iohan. 6

¶ Iohannes Damascen⁹, quem & Oecolampadi⁹ aliq̃n ceu magnę autoritatis theologũ, tam in occidẽtis, q̃ in oriẽtis ecclesia collaudauit, ita. 14. ca. lib. 4. cui titulus est, de orthodoxa fide, scribit de ueritate corpis & sanguinis in eucharistia. Corp⁹ em̃ scdm ueritatẽ, cõiunctũ est diuinitati: quod ex sancta uirgine corp⁹ est, nõ ꝙ ip̃m corp⁹ assumptũ ex cęlo descenderit: sed ꝙ ip̃e panis & uinum trãsmutat in corp⁹ & sanguinem dei. Si aũt modũ requiris, q̃ nã pacto sit: sat sit tibi audire, qm̃ ꝑ sp̃m sanctũ, quemadmodũ ex sancta deipara seip̃o & in seip̃o dñs carnẽ sustentauit. Et nihil ampli⁹ cognoscimus, q̃ quod uerbum dei uerꝫ est & efficax, & om̃ipotens, mod⁹ autẽ inscrutabilis. Neq; & hoc etiã dictu promptũ: qũo naturaliter ꝑ comestionem panis, & uinum & aqua ꝑ potionẽ, in corpus & sanguinem comedẽtis & bibentis transmutat, & non sit aliud corpus, præter id quod prius erat ipsius. Sic & ꝓpositionis panis uinumq; & aqua: ꝑ inuocationem & aduẽtum sp̃us sancti sup

Damascenus de eucharistia

naturaliter transmutatur in corpus & sanguinem Christi, & non sunt duo: sed unum & idem. Hæc Damascenus.

Sentẽtia Ambrosii de eucharistia

¶ Ambrosius etiam apertissime tria tempora distinguit, unum legis, alterũ gr̄æ, tertium gloriæ. Sed legis tp̄e dicit fuisse meras umbras, sub tp̄e gr̄æ, non solas umbras, sed res uelatas, & modo quodã imagines, sub tp̄e gloriæ, res absq; uelo cõspicis, hoc ẽ nudas ipsas ueritates, ꝓpter quod & primo libro de officijs, ita capit. 48. dicit. Hic umbra, hic imago, illic ueritas, umbra in lege, imago in euangelio, ueritas in cœlestibus. Ante agnus offerebat, offerebat & uitulus, nunc Chr̄s offertur: sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert se ipse quasi sacerdos, ut peccata nr̄a dimittat, hic in imagine, ibi in ueritate, ubi apud patrem ꝓ nobis, quasi aduocatus interuenit. Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine uidemus, illic facie ad faciem, ubi plena perfectio omnis in ueritate est. Hæc Ambrosius, qui testat hic offerri Chr̄m, ꝙ ip̄e seip̄m offerat, quasi sacerdos. Nec te moueat lector, quod dixerit in cælo ueritatẽ, & hic imaginẽ. Nam ibi facie ad faciem (ut dicit) uidebimus ip̄am ueritatẽ. Hic aũt uelatã habem⁹, ac ꝓinde sub imagine.

Leu. 1. & alibi

1. Cor. 13

¶ Trecenarius primus.

1 ¶ Iam ad primũ trecenariũ conscendamus. Vbi tametsi quosdã numerabimus, qui non prorsus intra limites hui⁹ trecenarij fuerint non longe tamen distant: sed & ob insignem eruditionẽ atq; uitæ sanctitatẽ, merito priscis ipsis annumerant. Circiter hæc tp̄a Gregorius Nazianzenus fuit, uir ꝑfecto non minus eruditione q̄ uita clarissimus, qui inter alia carmina quæ scripsit, ep̄os ad hunc modũ alloquit in carminibus: O sacrificia mittentes incruenta sacerdotes. O animarũ custodes gloriosi. O magni figmentum dei uestris in manibus ferentes. Hactenus ille. Ex quibus, licet paucis, facile colligit, quid uir ille sentiat, quum eodẽ utat uerbo, quo Cyrillus & aliquot alij uocãtes sacrificiũ altaris uictimã incruentã, nõ ꝙ ibi cruor desit, sed ꝙ nõ ꝑ uim erũpere cogat extra uenas. Hic etiã affirmat ip̄os sacerdotes ferre magni dei figmẽtũ. Qđ qd aliud est, q̄ sacr̄m ipsum quod sola diuini uerbi potentia conficitur.

Gregori⁹ Naziãzenus de eucharistia

Gregori⁹ Nissenus frater Basilij

¶ Gregori⁹ itẽ Nissen⁹, frater Basilij magni, uir ingẽti fama sanctitatis pariter & doctrinæ, quiq; Theologi nomen apud ueteres merit, sic in mystica Mosaicæ uitæ enarratõe, iter alia scribit. Illud

uero

uero prætermittendũ nullo pacto est q̃d posteaq̃ mare transierũt. Posteaq̃ amaritudo aquarũ sitienti uirtute ligni in dulcedinẽ cõuersa est: posteaq̃ deliciose apud fontes & palmas fuerint. Postea denique q̃ ex lapide biberũt, tunc quæ ab Aegypto uiatica & cibos sibi assumpserũt, penit' eos defecerũt, tunc omni nutrimẽto, q̃d ab Aegypto ferebãt absumpto, desup sibi defluit cib' uari' simul & simplex. Simplex uisu atque unicus, qualiter uarius? ad singulorũ cupiditates se uertẽs: qd igit hinc discimus? q̃d oporteat, uidelicet fide, baptismate, labore, omni uirtute, omni euãgelica doctrina, mũdos, purosque amicos nr̃os facere, ita ut oĩno alienigeni mores, & Aegyptiaca uita, uitiorũ. s. oĩm turba nos deficiat: & demũ depurato, defecatoque anĩo cœlestẽ cibũ esse suscipiendũ, quẽ nulla nobis satio agriculturæ artibus pduxit. Sed panis est absque semine, absque aratione, absque alio humano ope nobis paratus. Is desup defluẽs in terris inuenit. Panis em̃ qui de cœlo descẽdit, q uer' cibus est, q ænigmatice hac historia significat, nõ incorporea quædã res est. Quo em̃ pacto res incorporea corpori cib' fiet? res uero quę incorporea nõ est, corp' oĩo ẽ, hui' corpis panẽ, nõ aratio, nõ satio, nõ agricolarũ op' efficit: sʒ terra ĩtacta pmãsit: & tñ pane plena fuit, q̃ famescẽtes, mysteriũ uirginis pdocti, facile saturãt. Is igit mirabil' sine agricultura panis uarietate q̃litatis ad suscipientiũ habitudinẽ, uirtutem suã cõmutat Nam cum sit panis, ignorat labe fieri sic in carnem uerti, nouit olus imitari quicquid denique assumenti conueniens & expetitum sit, ut Apostolus uult, qui hanc nobis mensam præparauit, in id cõmutat. Hactenus ille, qui & prorsus de pane eucharistiæ in altaris mensa præparato uult hæc intelligi.

Exo. xv
Exodi. xv
Exod. 16
Exo. xvii
Psal. 77
Iohan. 6
i. Corĩ. ii

¶ Basilius diuino ingenio prę ditus, uitam egit haud dissimilem. Nã & leges uiuẽdi monachis instituit, cũ quib' ip̃e cõuersabat. Is p̃ter institutionẽ missæ, quã & græco sermone Reuerendus pr̃ ep̃us Londoniensis nobis cõicauit, in ea regula quoque, quã fratrib' dedit instruit eosdem de eucharistia, de qua p eos ibi quæstio pponit in hunc modũ. Quali timore uel fide, uel affectu pcipere debem' corporis & sanguinis Chr̃i gr̃am pater? Cui quæstioni Basili' ita respõdet: Timorem quidem docet nos Apostolus, dicens: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicãs corpus domini. Fidem uero edocet nos sermo domini dicentis:

Basilius monachus.
Lib. 2. cap. 14
A, & prolo. 3
lib. O
Quomodo digne communicandũ
i. Cor. ii

Mat. 26 Hoc est corpus meū quod p multis datur, hoc facite in meam com
Mar. 14. memorationē. Et iterum: sermo Iohannis dicentis: quod uerbū caro fa
Lucæ. 22. ctum est et habitauit in nobis. Et uidim' gloriam ei' gloriam qua
Iohan. 1 si unigeniti à pre: Plenum grae et ueritate. Sed et Aplus scribens:
Philip. 2. Qui quum in forma dei esset, nō rapinam arbitrat' est esse se æqua lem deo: sed semetipm exinaniuit formam serui accipiens in simili tudinem hoim fact', et habitu inuent' ut homo, humiliauit semet ipm, fact' obediens usque ad mortem, mortem autē crucis. Quum er go fidem habet his dictis, & consyderat magnificentiā gloriæ ipsi us, & admiratur nimietatē humilitatis: quō tant' & talis fuit obediēs
Rom. 8. pri usque ad mortem, p nra uita, puta quod possit puocari anima ad af fectum & ipsius dei pris, qui unico filio suo non pepcit, sed p no bis omibus tradidit eum, & ad amorem unigeniti eius eo amplius puocabitur: quo em uideat mortem turpissimam p nra redemptōe
2. Cor. 5 tolerasse, sicut & Aplus de eo dicebat: Quia charitas dei constrin git nos iudicātes hoc, quod si unus p omibus mortuus est, ergo omes mortui sunt, & p omibus mortuus est, ut & qui uiuunt iam nō sibi uiuāt: sed ei qui p ipsis mortuus ē, et resurrexit. Talē ergo affectum
Supra libr. 2. ca. 19. A, & li. 3. ca. 10. A, & ibidem, E. & fidē pparare debet in animo suo, q de pane & calice participat. Hęc Basili', in cuius uerbis si quid obscurum cuiquam uideatur alibi satis ea dem explicauimus, ut nihil necesse fuerit hoc ipsum iterare.

Hilarius tuba latini sermonis. ¶ Hilarius Pictauiensis, qui multas iniurias ab Arrianis passus uocatur apud Hieronymū in huius apologia cōtra Ruffinum tuba latini sermonis aduersus Arrianos. Is octauo lib. de trini, quæstio
Iohā. 1 nem hāc pponit. Vtrū ne p naturæ ueritatem hodie Chrus in no bis sit, an p cōcordiam uoluntatis? Cui quęstioni respōdet in hunc modū. Si em uere uerbum caro factum est, et nos uere uerbū car
Lucæ. 1 nem cibo dnico sumimus, quō nō naturaliter manere in nobis ex
Mat. 26 istimādus est, qui et naturam carnis nræ iam inseparabilem sibi ho
Mar. 14 mo natus assumpsit, et naturā carnis suæ ad naturā æternitatis sub
Lucę. 22 sacro nobis cōicandæ carnis admiscuit? Ita em omes unum sum':
1. Cor. 10. quia et in Chro pater est, et Chrus in nobis. Quisquis ergo natura liter patrem in Christo negabit, neget prius non naturaliter uel se Christo, uel Christum sibi inesse: quia in Christo pater, et Chrus in nobis unum, in his esse nos faciunt. Si uere igitur carnem corpis nostri Chrus assumpsit, et uere homo ille qui ex Maria natus fuit,

Christus est, nosq; uero sub mysterio carnem corpis sui sumimus, & p hoc unum erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis, quõ uoluntatis unitas assereť, cum naturalis p sacramentum ,pprietas perfecta, sacramentũ sit unitatis. Hęc Hilarius, ubi plane colligit, nos ,ppterea cũ patre unũ fieri, q̈ p cibi dñici comestionẽ, in quo carnem eius edimus, unum cum Christo naturaliter efficimur. K

¶ Cyprianus martyr, epl'a tertia lib. 2. ad Cęcilium ita scribit: Vt ergo in Genesi p Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abrahã possit rite celebrari, præcedit ante imago sacrificij, in pane & uino. s. cõstituta. Quam rem pficiens & adimplens, dñs panẽ & calicẽ mixtũ uino obtulit, & qui est plenitudo, ueritatẽ p̄figuratæ imaginis adimpleuit. Ecce p̄cessit ante sub Melchisedech imago sacrificij in pane & uino: sed Chr̄us, qui est ip̄a plenitudo, ueritatẽ illius p̄figuratæ imaginis adimpleuit: nimiȝ in ip̄a cœna dñica. Et paulo post in eadẽ epl'a: Torcularis quoq; calcatio, & p̄ssura taxať: qa qũo ad potãdũ uinũ ueniri nõ põt, nisi botr⁹ calceť añ, & p̄mať, sic nec nos sanguinẽ Chr̄i possemus bibere, nisi Chr̄us calcatus prius fuisset, & p̄ssus, & calicẽ prior biberet, quem credẽtibus ,ppinaret. Rursus idem lib. I. aduersum Iudæos, oñdit eos panẽ & calicẽ Chr̄i, & oẽm gr̄am ei⁹ amissuros: nos uero gr̄am istã accepturos, ,p qua re testimonia ,pducit, quum alia, tum ex ca. 6. Iohannis: Ego sum panis uitæ: Qui ueniet ad me, nõ esuriet. Et nisi ederitis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis uitã in uobis. Ex Esaia quoq;: Ecce qui seruiunt mihi, manducabunt: uos aũt esurietis. Ecce q seruiunt mihi, bibẽt. Vos aũt sitietis, quæ oĩa spectãt ad esum carnis, & potũ sanguinis in eucharistia. Hæc Cyprianus, de qua re multo etiam exp̄ssius loquiť de orone dñica, qd & alibi citauimus, ut frustra nobis Oecolampadius eripere moliať sermonem Cypriani de cœna dominica.

Cyprianus martyr de eucharistia
Gene, 14.
Mat. 26.
Mar. 14.
Lucæ. 22.
Esa. 65.
Vide supra libro. . capi. 8.
G. lib. 2. cap. 31. A. Prolo. 3. libri, K

¶ Origenes Hom: l'. 7. lib. Num. sic dicit: Moyses priusquàm acciperet Aethiopissam, nõ est scriptũ: quia in specie locutus ẽ ei deus, & nõ in ænigmate: sed ubi accipit Aethiopissam, tunc dicit de eo deus: Quia os ad os loquor ad eum in specie, & nõ in ænigmate. Modo em̃ cũ Moyses uenit ad nos, & cõiunctus ẽ huic nr̄æ Aethiopissæ, lex dei iam nõ in figuris & in imaginibus, sicut prius. sed in ip̄a specie ueritatis agnosciť. Et quæ prius in ænigmate designabãt

Origenis sententia, de eucharistia
Num. 12.

j. Cor. 10. signabātur, nunc in specie & ueritate complentur. Et ideo ille, qui species figurarum, & ænigmatum differebat, dicit: Scimus autem quoniam patres nostri omnes sub nube ferunt, & omēs in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari. Et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt. Et omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Vides quomodo ænigmate legis Paulus absoluit, & species ænigmatum docet, & dicit: Quia petra in ænigmate
Exo. 13 erat, apud Moysen, antequàm iungeret huic nostrę Aethiopissæ.
Iohan. 3. Nunc in specie, petra Christus est. Nunc em̄ os ad os loquit per le
Exodi. 16. gem deus. Antea in ænigmate fuit baptismus, in nube & in mari: nunc autē in specie regeneratio est, in aqua & in spū sancto. Tunc in ænigmate erat manna, cibus: nunc autē in specie, caro uerbi dei
Iohan. 6 est uerus cibus, sicut ipse dicit: Quia caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Hactenus Origenes: Vbi lector habes plurima, quæ nr̄o negocio planè suffragant. Primū, ꝙ ea quæ prius in figuris & in ænigmate designabant, nūc in specie & ueritate cō
Exo. 17. plent. Quam rem & docet tribus exemplis: nimirū petræ, maris, et mānæ. Petra qdē apud Mosen & Iudæos, figura quædā fuit, pro
Exo. 13 qua iam nobis Christus datur, ipsa ueritas. Nubes, & mare, fuerūt
Exod. 14 ibi figuræ quædam & ænigmata. Nobis autem p baptismū, ipsa
Iohan. 3 regenerationis ueritas tradit in aqua & spiritu sancto. Manna de
Exo. 16. niqꝫ cibus illis erat, sed in figura quoqꝫ. Figurabat em̄ eucharistia
Iohan. 6 cibum, ubi nos carne Chr̄i pascimur in ueritate. Cæterū & hic ad
Matth. 26 uerte lector, ꝙ Origenes ita uidet intellexisse Paulū, de petra cor
Marc. 14 porea, sicut & Augustinus interp̄tat. Quare qui uolet, hunc p illius
Lucæ. 22 interp̄tationem, facile excusabit. Mihi tn̄ expositio Chrysostomi
Supra lib. 2. cap. 1. A potius arridet, quum Paulus om̄ino sic sensisse uidet. Verū utcūqꝫ fuerit, Oecolampadius inde nihil assequit. Nam si tropus, aut in his, aut in aliis mille scripturarū locis comperiat, non ꝓpterea consequitur, ꝙ in illis Christi uerbis: Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, tropus aliquis admittatur.

Tertullianus sensit i eucharistia esse ueram carnem Christi.

¶ Tertullianus quū alias, tum in libro de resurrectiōe carnis, ad hūc modū scribit. Videamus nūc de ꝓpria etiā Chr̄iani nomis forma, quāta huic substātiæ friuolæ ac sordidæ, apud deū p̄rogatiua sit, & si sufficeret illi, ꝙ nulla oīno anima salutē possit adipisci, nisi

dum

dum ẽ in carne, crediderit, adeo caro salutis ẽ cardo. De qua cũ anima deo alligił, ipa est quæ efficit, ut anima alligi possit. Sed & caro abluił, ut anima emaculeł. Caro inungił ut aīa cõsecreł. Caro signał, ut & anima muniał. Caro man' impositõe adumbrał, ut & anima spũ illumineł. Caro corpe & sanguine Christi uescił, ut & anima de deo sagineł. Hæc Tertullianus. Vbi dilucide cernis, eũ asserere carnẽ nr̃am, uesci corpe & sanguine Chr̃i. Sed p̃ter hũc, alios itẽ locos inter cõflictandũ citauim', ex quib' plane cõstat eum sensisse ue℞ corpus & ue℞ sanguinem in eucharistia esse. Supra libr. 5. ca. 20. A. ca. 21. D. cap. 22. C. cap. 24. A. B. cap. 25. D.

¶ Irenæus etiam quinto libro aduersus hæreses ita scribit: Quãdo ergo & mixtus calix, & fractus panis pcipit uerbum dei, fit eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augeł & consistit nostræ carnis substantia, quomodo negant carnem capacem esse donationis dei, qui est uita æterna, quæ & sanguine & corpore Christi nutrił, & membrum eius fit: quemadmodum Apostolus ait, in ea quæ est ad Ephesios epistola: Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Non de spirituali aliquo et inuisibili homine dicens hæc: Spiritus enim, neq; carnem, neq; ossa habet. Sed de ea dispositione, quæ est secundum hominem, quæ ex carnibus et neruis consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius nutrił, et de pane, qui est corp' eius augeł. Hæc Irenæus, quibus uerbis nihil apertius dici potuit, ꝓ testimonio carnis et sanguinis Christi in eucharistia. Irenæ' de eucharistia Ephe. 5 Luc. 24

¶ Ignatius martyr gloriosus, epistola ad Ephesios, eosdẽ in hũc modum hortał, ut crebri' comunicent: Festinate (inquit) frequenter accedere ad eucharistiã et gloriam dei. Quãdo em̃ assidue hoc ipsum agitur, expellunł potestates Satanæ. Et rursum ꝓpè calcem epistolæ: subdit frangentes panem, qui est medicamentũ immortalitatis, antidotum non moriendi: sed uiuendi ꝑ Iesum Christũ in deo, catharticum expellens malum, fit in uobis. Hæc Ignatius: Ecce eucharistiã appellat gloriã dei, et medicamentũ immortalitatis, antidotum uitæ, catharticum expellens malum. Propter q̃d et in ep̃la ad Romanos dicit: Panem dei uolo panem cœlestem uitæ, qui est caro Iesu Christi filij dei uiui, qui natus est in nouissimo ex semine Dauid et Abrahæ. Et potum uolo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis et uita æterna. Hæc ille. L Ignatius

Dionysius

¶ Dionysius, quanq̃ obscurius multa scribat, tñ ex his, quæ tradit, nr̃m institutũ plurimũ corroborat. Primũ eñ in fine tertiæ partis, secundi capitis, eucharistiã uocat cõionem deificam. Quo noĩe qd aliud sibi uult, q̃ ꝙ eucharistia, nos unum efficiat cum deo. Nã ut Cyrillus & Hilarius docent. Sicut Christus unum est, cum patre substãtialiter, ita nos eum edentes in hoc sacramẽto secũ unum facit, atq; id quidem substãtialiter ꝑ suæ carnis substantiã, quam in hoc diuino cibo nob impertit: nimirũ ut ita cũ eo facti substãtialr unũ cum patre quoq; silr unum efficiamur. Atq; ideo uocat eam Dionysius cõionem deificam. Rursum in prima parte tertij capitis eucharistiã appellat augustissimũ sacramẽtum, & sacramentorũ oĩm consummationẽ atq; sacratissimã in se cõtinere dignitatẽ. Rursum 3. pte. 3. capit. pces ad ipm sacrm dirigit his uerbis: O diuinũ penitus, sanctumq; mysteriũ obducta tibi significantiũ operimenta signorũ, dignanter aperiẽs, nobis palàm, atq; aperte lucesce, nr̃osq; spirituales oculos, singulari & aperto tuæ lucis fulgore imple. Et paulo post affirmat, quòd ꝑ imposita sacro altari uenerabilia signa Christus & signatur & sumitur. Hæc Dionysius.

Digne communicantes efficiuntur unũ cum Christo

Clemens papa de eucharistia

¶ Clemens uero qui Petro Aplo quartus (autore Hieronymo) successit, hac de re tradit in epl̃a quadam ad Iacobum, uetãs, ne clerici, qui residua corporis dñici, quæ in sacrario relicta sunt, edunt: ꝓtinus ad communes cibos accipiendos conueniant, ne putent sanctæ portioni commisceri cibum, qui per aqualiculos digestus, in secessum funditur.

Bessario Cardinalis scripsit de sacramẽto altaris

¶ Meminit & Bessario Cardinalis Nicænus, natione Græcus, uir excellẽtis eruditiõis in opusculo (quod inscripsit de sacramẽto altaris) uerborũ seriem, quibus ipe Clemens in dicẽda missa fuerat usus ad hũc modum: Rogamus ut mittas spiritũ sanctũ tuum sup hoc sacrificium, qui efficiat hunc panem, corpus Christi tui, et qd in hoc calice est, sanguinẽ Christi tui. Idem Bessario recenset itidẽ uerba, quibus et Iacobus Aplus, in sacris faciendis utebat. Rogamus (inquit) ut spũs sanctus adueniens, sancta, bona, atq; gloriosa, eius præsentia sanctificet, & faciat hunc quidem panem, corp' sancti Christi tui, et calicem hunc, pręciosum sanguinem Christi tui. Istis consonãt Andreæ Apostoli uerba, quæ et in eius uita, tradũtur ad Egeam ab eo dicta. Omnipotẽti (inquit) deo, qui unus et ue-

Beati Andreę uerba de eucharistia.

rus est: Ego om̃i die sacrifico, nõ thuris fumũ, nec tauroꝝ mugiẽti
um carnes. nec hircoꝝ sanguinẽ: sed immaculatũ agnũ, quotidie
in altari crucis sacrifico. Cuiꝰ carnes: posteaq̃ om̃is populꝰ creden-
um manducauerit, & eiꝰ sanguinẽ biberit, agnus qui sacrificatꝰ est,
integer ꝑseuerat & uiuus. Et cum uere sacrificatꝰ sit, & uere carnes
eiꝰ manducatæ sint à populo. & uere sanguis eiꝰ sit bibitꝰ, tñ (ut di
xi) integer ꝑmanet & immaculatꝰ & uiuus. Consonãt & ea, quę de
Matthæo pariter in eiꝰ uita scripta sunt. Nam ibi tradit, ꝙ quũ ce- Matthæ. apũ
lebrata fuisset ab Ap̃lo missa, cæteris post missam ad sua redeunti corpus domi
bus, ille iuxta altare ꝑmansit, ut ubi fuerat corpꝰ dñicum ab eo con nicum necat.
fectũ, ibi consummaret & ip̃e martyriũ. Hæc ibi. Sed in primis ea
q̃ narrat de cœna dñica, totiꝰ huiꝰ negocij ueritatẽ corroborat. Nã
ex quo fuerat eiusdẽ cœnæ testis occulatus, meret præ cęteris, qui
tãtum auriti testes sunt, ut ei solidã adhibeamꝰ fidem. Interfuit em̃
cœnæ, uidit cuncta quæ gerebant, pariter et audiuit Chr̃m dixisse Matth. 26
hoc ẽ corpꝰ meũ, hic est sanguis meꝰ, de qua re latius in quinta par Marc. 14
te dicturi sumus. Iam dilucide ꝑspicis lector, quid ꝑ totius ecclesiæ Lucę. 22
decursum. i. ꝑ istos quinq; trecenarios, orthodoxi p̃res, de ueritate
corpis et sanguinis Chr̃i in eucharistia senserint. Et licet nullꝰ eoꝝ Autores ma-
orthodoxoꝝ, quos recensuimꝰ à ferendo in hac re testimonio re- gis præclari.
pelli debeat: nr̃a tñ argumentatio ꝓcedit ex his potissimũ, qui pri-
mo et sc̃do trecenario memorant. Nam in his nihil est q̃d, calũniari
queat, siue eruditionẽ spectes, siue scripturaꝝ exercitiũ seu uitæ san
ctimoniã: aut deniq; miraculoꝝ claritatẽ. Reliquũ est igit, ut quo-
let ecclesiæ catholicæ membrũ esse, et cũ ea saluari, fidẽ istis auto
ribus adhibeat, alioqui procul dubio periturus.

¶ Tria auctaria.

¶ Quæ res dilucidior fiet tribus auctarijs adiectis, quæ facile ꝑ priora colligi possunt. Tria auctaria

¶ Primum, quòd omnes isti, quos annumerauimus, uere corpꝰ & sanguinem in eucharistia crediderunt.

¶ Secundum, quòd ex alijs innumeris, qui prætermissi sunt, eo ꝙ eoꝝ libri non extent, nemo contrarium huius ueritatis aut scripsit aut docuit unquàm, de orthodoxis loquor.

¶ Tertium, ꝙ qui ueritatem istam non recipit, indubitanter ab ec clesia catholica separatus est, & æterna carebit salute. Hæc tria fa-

R cile col

cile colliges ex superioribus, modo perpenderis assiduā curā prm & ingentē sollicitudinē, quā singuli de pplo suę fidei cōmēdato gerebāt.
Primum ¶ Non em̄ opinor, quisq̄ existimat, hos p̄res fuisse desides aut somnolentos in cura Chr̄iani gregis: sed planè uigilantes
Omnes p̄reci pui authores crediderūt p̄sentiā Chr̄i in eucharistia
ac sollicitos: p̄sertim quū exploratissimū habuissent Chr̄ianorum animas, Chr̄i sanguine fuisse redemptas, seq; districtā, p eis, dē aliquando rationem reddituros. Quū igit haudquaq̄ ignorabāt, quāti periculi foret Chr̄iano gregi, si uel nō crederent p̄ntiā Christi in eucharistia: quum tn̄ reuera sic esset, uel ediuerso, crederēt ibi uelari Chr̄m, quū ipse nequaq̄ adesset. Nam ex illo, periculū contemptus, & summæ ingratitudinis imminebat, si munus tam eximium, à tanto & tam incomparabili principe donatū, non om̄i studio pariter & honore p̄sequerent. Ex isto uero, discrimen idololatriæ, hoc est adorationis creaturæ loco creatoris. Etenim si Christus assereret ibi præsens, quum reuera non adesset, quis ambigit quin fidelis populus, hoc audito & credito (quoties illud sacrificium ipsis p̄sentibus celebraret: ibi Chr̄m adorarent: atq; ita quis nō intelligit eos in horrendissimū idololatriæ crimen incidisse. Et certe patres, non adeo rudes erant & incircumspecti, ut huic tam ingenti periculo, totū Chr̄i gregē obnoxiū esse non aduerterent. Quāobrem & modis om̄ibus huic periculo, per eos occurrendū fuit: nempe ne suæ negligentiæ scelus tā execrandū imputaret. Cauendum
Mat. 26 igit fuit in primis, ne uerbū aliq̄d effutirēt: unde pplus ansam uel
Mar. 14 leuissimā arripere potuisset, quo Chr̄m ibi crederēt adesse. Neq;
Lucę. 22 istud solū, sed & pp̄ter euangelistaꝶ & Pauli uerba, quæ publice
1. Coꝶ 11 in ecclesiis lecta, Chr̄i corpus sub specie panis, & in calice sanguinem asserunt, necesse fuit diligētius admonere pplm̄, ne crederēt ibi ueꝶ esse corpus, & ueꝶ Christi sanguinē, neq; Chr̄m ibi ceu p̄sentem adorarent: neq; demū ipsi sacrificiū istud publicitus immolassent. Nūc igit, quū ex coꝶ libris p̄spicue cōstet eos ita scripsisse, docuisse, etiā sacrificasse, pariter & adorasse publice, quod & Augustinus psalm̄. 98. non uerel asserere faciēdum, cui iam nō erit p̄suasissimū, om̄es istos orthodoxos patres, ueritatem corpis & sanguinis Christi in eucharistia uere credidisse.
N ¶ Age iam & secundū auctariū similiter commonstremus: nē-
Secundum pe q̄ aliis innumeris patribus orthodoxis, qui prætermissi sunt, eo

ꝙ eorꝝ libri non extent, nemo contrariũ unq̃ docuisset. Quũ enim tot p̃stantissimos, quorꝝ testimonia citauimus, iam solidissime constet, hanc ueritatẽ firmiter credidisse. Cui non erit exploratissimũ, si negaretur hæc ueritas à quopiam, quanticunq; fuisset authoritatis, quin pro uigilanti studio, quod Chr̃iano gregi curando semper impendebant, singuli ꝓ uiribus palàm restitissent. Quis enim ignorat, quantum illi semper & acerrime quidem hæreses protinus, ut exurgerent, insectabantur: & eas quæ longe tolerabilioris erroris erant, q̃ ista sit, quippe quæ perniciosissime tam apertis ipsius Christi uerbis abutitur, etiam in re tanti ponderis unde pendet totius ecclesiæ solatium, & fructus incomparabilis. Nam inter eos haud pauci fuere, qui libros conscripserant, in quibus nihil aliud agebatur, q̃ de hæresibus. Nec suboriri quisquàm potuit alicuius hæreticæ prauitatis author, quin ꝓtinus, ut emergere cęperit, redargueretur ab omnibus. Quum igitur id fecerint in leuiculis erroribus, non est uerisimile, quòd tolerassent quenquàm in re tãti periculi quidpiam erroneum, uel scribere uel docere, ꝙ illi non protinus impugnarent. Et ut certo lector intelligas, ita se rem habere, quędã subijciemus. Exempli gratia: Scribit Theodoret⁹ apud historiã tripartitã, quosdã exortos Valentiniani Cæsaris tpib⁹ hæreticos, qui dicti sunt Massiliani, haud recte de eucharistia sapiẽtes Affirmabant (inquit) cibũ diuinũ, de quo Chr̃us ait: Qui comedit carnẽ meã, & bibit meũ sanguinẽ, uiuet in æternũ, neq; lędere neq; ꝓdesse quicq̃, qđ & ꝓpemodũ iam asserit Oecolampadius. Lege locũ, & uidebis in eius sectam, ꝓpe quadrare cætera. Nam idẽ etiam negabãt baptismi sacramẽtum quicq̃ utilitatis afferre Chr̃ianis: sed solã orationẽ sufficere dicebant. Verꝝ hi, statim p uicinos episcopos conuicti, damnabantur. Post hos & Nestorius, qui sapere contra ueritatẽ carnis in eucharistia uidebatur, per ducentos patres in Ephesino concilio congregatos, monitus fuit resipiscere, q̃d nisi fecerit, anathemate feriẽdũ, ĳdẽ cominabãtur. Surrexit postea Berẽgarius, qui de eucharistia similiter (ut alibi diximus) pestiferũ dogma suscitauit: sed mox p Lanfrancum Cantuariensem Archiepiscopũ, in concilĳs aliq̃t erat confutatus, & hæresis eius condemnata. Post hunc Petrus Abelardus: uir ingentis supercilĳ quàm primum de hoc sacramento perperam scribere cœperit à beato

Nullus catholicus unquã docuit Christum non esse in eucharistia

Massiliani male de eucharistia sapiebant

Iohan. 6

Nestorĳ circa eucharistiam error damnatur.

Li. j. ca. 27. C. & prolo. 3. li. E, & li. 3. ca. jz H, & sup. eodem prolo. E

Petri Abe. error de eucha.

Bernardo ꝑtinus accusatus, manifeste conuincebat. Post hũc, adhuc Wiclesus eandẽ hæresim publice docuit quã & nunc Oecolampadi⁹ profitet: sed confestim in eum reclamatũ est ab omibus, atq; tandẽ error ei⁹ duob⁹ concilijs prm cõdemnatus erat. Ex istis itaq; facile conijcies lector, neminem ex illis qui ꝓ orthodoxis habiti sunt fuisse, qui publice uel scriberet uel doceret, nõ esse uerum corpus Christi in eucharistia.

Vuiclefi, error de eucharista

O ¶ Iã oñdamus & tertiũ: nẽpe ꝙ qui ueritatẽ istã non credit, is ad ecclesiam catholicã minime ptinet, neq; particeps erit salutis æternæ Nam certissimũ est ex his, quæ diximus, omes orthodoxos pres, tam recentiores q̃ priscos, Chrm in eucharistia credidisse, pariter & hoc ipm docuisse publice, neq; istud solũ: ueꝝ etiam Chrm in eucharistia pri sacrificasse, simul & eundẽ Chrm adorasse, in eodẽ sacrificio. Quũ igit uniuersus pplus Chrianus frequenti⁹ audierit illos patres, ad hunc modũ publice docuisse, conspexeritq; crebrius eosdẽ sacrificasse, pariter & adorasse, nõne uerisimile est quotquot ex ijs fideles pijq; fuerãt, ita similiter & credidisse & adorasse, quẽadmodum ipsi pres instruxerant eos, uerbo pariter & exẽplo. Inde quoq; manifeste colligit, ecclesiã totã catholicã, eandẽ ueritatẽ firmiter credidisse. Nam quid aliud est ecclesia catholica, nisi corpus unum, ex plebe, pribusq; collectũ, ubicunq; fuerint ꝑ orbẽ sparsi? Quando igit cõpertũ est plebẽ una cum patribus, ꝑ totius ecclesiæ decursum ita credidisse, nemo dubitare põt, quin huius ueritatis fides, totius ecclesiæ catholicæ fides cõis fuisset. At quisquis non cõmunẽ totius ecclesiæ fidẽ recipit, is fide uera careat necesse est. Nã qui discredit in uno, sicut & Oecolampadi⁹ affirmat, in nullo credit. Quare ꝑfidus est, quisquis alicui parti fidei totius ecclesiæ reluctat, & idem ecclesiæ nõ adhæret ceu membrũ: sed planẽ separat, & foras eiect⁹ est. Tales uitiq; Cyprian⁹ omnino petituros asserit. Sic em̃ scribit in epla ad Corneliũ contra Nouatianũ schismaticũ, unã ecclesiã in Cantica Canticoꝝ spũs sanctus ex ꝑsona dñi designat & dicit: Vna est columba mea, ꝑfecta mea, una est matri suę electa genitrici suæ. Hanc ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidẽ credit? Qui ecclesiæ renitit, & resistit, in ecclesia se esse confidit? Et paulo inferius dicit: habere iam nõ põt deũ patrẽ, qui ecclesiam nõ habet matrẽ. Rursum paulo post subdit, hãc unitatem qui non

Tertium Qui negat ꝑsentiam Christi in eucharistia, non est membrum ecclesiæ

Ecclesia catholica est corpus ex fidelibus collectum.

Cyprianus asserit neminẽ saluari extra ecclesiam.

Cant. 6.

non tenet, dei legem non tenet, nõ tenet patris & filij fidem, uitam nõ tenet & salutem. Et in eadẽ adhuc, alibi dicit: Si potuit euadere, qui extra archã Noe fuerit, & qui extra ecclesiã foris fuerit, euadet Præter hæc adijcit in eadem ep̃la: An secũ esse Chr̃m, cum collecti fuerint opinant̃, qui extra Chr̃i ecclesiã colligunt̃? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista, nec sanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgat̃. Esse martyr nõ põt, qui in ecclesia non est, ad regnum ꝑuenire non poterit, qui eam quæ regnatura est, derelinquit. Qm̃ igit̃ iam oñdimus ecclesiã catholicã, ꝑ om̃es istos trecenarios, hãc ueritatẽ corpis & sanguinis in eucharistia constanter credidisse, consectaneum est, ut quisquis huius ueritatis fidem aspernat̃, is om̃ino petiturus sit, quũ extra catholicã ecclesiã, nemini salus obuenire queat. Sed iam ad Oecolampadium reuertamur.

¶ Finis Prologi quarti libri.

IOHANNIS ROFFENSIS EPISCOPI CONTRA Oecolampadium de eucharistiæ sacro, Lib. IIII.

¶ In Ambrosii citatione falsarius ostenditur Oecolampadius. Caput. I.

OECOL. A

Ic nõ abs re fuerit adnotare aliq̃s ex autorib⁹ priscis, q̃s in hac s\u0303nia habeo adstipulatores, qbusq; in hac s\u0303nia, subscripsisse me non pœnitet.

ROFFEN. Nullus priscorum est pro sententia Oecolampadij.

¶ Nihil hactenus eoꝝ quæ pollicitus es, efficaciter præstitisti, neq; minus inanẽ hãc tuã pollicitationem fore mihi ꝑsuadeo, qua nunc te uenditas authores priscos habere sententiæ tuæ astipulatores. Scio te neminẽ ex priscis alium facile citaturꝝ, quem nos non ante produximus. Nec est credibile, quanq̃ ex priscis in re tanti ponderis sibiipsi contradixisse. Quare iudicium huius rei penes lectorem esto.

OECO. Dabim⁹ aũt interim operã, ut mentẽ eoꝝ recte intelligamus: nã à plerisq; in aliã, q̃ scripserũt s\u0303niam trahunt̃. B

ROF. Nisi sperares eloquentię fucis, ita quicquid uolueris oblinere posse, ut tametsi uerꝫ sit, falsi tñ speciē protinus induat: & cōtra, si falsum fuerit, nihilomin⁹ appareat uerissimū, nunq̃ istud asseveres. Cæterꝫ quod polliceris te daturꝫ opam, quo mentes authorꝫ qui ꝑ te iam citandi sunt, recte intelligamus utinā istud re ipsa prę stes. Sed uereor plurimū, ne contra potius eas deprau es & uel repugnantes detorqueas in sniam tuā. Sed nos ediuerso quoad possumus, enitemur fumos & fraudes tuas palàm detegere.

C OECOL. Audiamus igitur Ambrosium, principio indubitatæ in hac re fidei doctorem, & uel hinc colligamus, non esse librum eius de sacramentis.

Malo dolo Oecolampadius negat libros Ambrosii. ROF. Hic primū aduerte lector, quibus technis utit Oecolāpadius in hoc autore citando. Principio nobis auferre conat libros illos, quos grauissimus iste pater de sacramentis ædidit, in qbus & apertissime tradidit uerꝫ Christi corp⁹ in eucharistia cōtineri. Subinde citat partem quandam breuis cuiusdam eplæ, qua docet Ambrosium asserere Chri uerbum animi nri cibum esse, quasi quisquā istud negasset. Fatent enimuero cuncti orthodoxi uerbo nos pasci, quod & ipse Chrus in euangelio confirmat, quum dicit: Non in solo pane uiuit homo: sed in om̄i uerbo quod ꝓcedit de ore dei. Cæterꝫ nec in euangelijs, nec in autore quouis alio reperiet unq̃, ꝙ non alio cibo reficiat animus, q̃ solo uerbo. Sed nec Ambrosius istud asserit quouis in loco. Quare nihil contra nos hæc epistola quod lectori cuiuis ꝑspicuum esse poterit, imò nobiscum potius facit, uti mox ostēdemus. Inepte igit colligit librum de sacramētis Ambrosii non fuisse, quum nihil repugnet, ut uerbo Chri, ceu pluuia quadam spiritualis sapiētiæ, dulcoret animus, sicut hic Ambrosius tradit, & nihilominus corpore Chri, uelut solidiori cibo, totus homo pascat. Cæterꝫ ut hæc res dilucidior euadat, oñdemus Ambrosium duplicē hunc cibum uno loco satis luculenter explicasse, ne quauis effugiat arte, dolosus iste Sycophanta. Sic em̄ in commentarijs Psalmi. 118. partitione. 15. uersu quarto scribit: Si infirm⁹ es, fidelis tamē, sollicitus est ꝓ te Chrus. Dicit enim ad discipulos Date illis uos manducare, ne deficiant in uia. Habes apostolicum cibum, manduca illum, & non deficies. Illum autē manduca, ut postea uenias ad cibum Chri, ad cibum corpis dñici, ad epulas sacri.

Vide supr. li. cap. 13. E.

Matth. 4

Ambrosi⁹ duplicem cibuꝫ animæ explicat.

Lucæ. 9

Hec

Hæc Ambrosius. An non aduertis lector, hic duplex cibi genus explicari? Alterum, diuini uerbi: alterum, sacramenti corporis & sanguinis Christi. Illud prius edendum est, ut inde præparatior fiat animus ad istud postea sumendum. Neq; aliter hęc epistola, quam Oecolampadius ex Ambrosio citauit, duplicē huiusmodi cibū nobis discriminat, ut mox ostendemus.

OECOLAMP. Scribit autem Irenæo cuidam in epistola, quæ ordine est sexagesimasecunda, cuius & Canones truncatam mentionem faciunt. E

ROF. Et tu certe, licet eiusdem epistolæ plura uerba recenseas dolo tamē subtrahis quædam, quæ tuæ sentētiæ reluctant. In qua re longe magis te sycophantā præbes, & truncatorem, q̄ sit ipse canonum collector, qui nulla fraude quicq̄ prætermisit: sed bona fide quod instituto suo seruiuit, decerpsit. Sic enī ille recensuit. Corporeum illud manna nunc nō est res tanti miraculi: quia uenit q̄d pfectum est: pfectum autē, panis de cœlo corpus ex uirgine natū. Quis in hisce uerbis quicquam fraudis queat suspicari? Duplex utiq; manna distinguit his uerbis Ambrosius: Alterum quod Iudęis in deserto datum fuit: Alterum, quod per uterum uirginis uenit in hūc mundum. Et ideo uocat istud manna corpus ex uirgine. Illud dicit olim ingentis miraculi fuisse: at nunc non ita: nimirum quòd ipsa res iam uenerit, cuius illud erat umbra dūtaxat. Istud ergo uocat Ambrosius manna perfectum. Quare & illud erat imperfectum. Vtrunq; tamen corpus est, & utrunq; panis in scriptura dicitur: sed & utrunq; de cœlo descendisse traditur. Recte igitur Gratianus, & citra fraudem ex hac epistola decerpsit, quod instituto suo fuerat conducibile. Sed iam audiamus Oecolampadij technas. Et ut intelligas primū, quid de Ambrosii testimonio per fraudem resecuerit, nos usq; ad ea uerba quæ dempsit Oecolampadius, recitabimus epistolæ patrem, mox (quod residuum est) subdituri.

Ambrosii uerba trūcat Oecolampadius.

De consecra. distinct. 2. ca. Corporeum illud manna.

Māna duplex.
Exo. 16.
Mat. 1
Lucæ. 2
Exod. 16
Iohan. 6
De consecra. distinct. 2. ca. Corporeum.

OECOL. Quæris à me cur dominus deus manna plueri populo patrum, & nunc non pluat: Si cognoscis, pluit: & quotidie pluit de cœlo manna seruiētibus sibi. Et corporeum quidem illud manna hodie plerisq; in locis inuenitur: sed nunc non est res tantæ miraculi, quia uenit quod perfectum est. Perfectum autē, panis de cœlo, corpus ex uirgine, de quo satis euangelium te docet. E

Roffen

ROF. Hactenus fideliter Ambrosiũ citauit: At quæ proxime sequunt̃ uerba sustulit, nimirꝫ ista: Quanto præstantiora sunt hæc superioribus: uidit Oecolãpadius, hæc uerba suo molimini plurimũ obstare: quẽadmodũ ostendemus, & hac de causa per fraudẽ resecuit eam particulã: quum tñ ipsa nõ paruã lucem afferat eplæ. Id q̃d manifestũ erit ex his quæ sequunt̃: Primũ tñ istud obserua, q̃d postremo loco dixit hic Ambro. nẽpe de quo satis euangeliũ te docet, de pane uidelicet corpis Chri. Quasi dixerit Ambrosius, de hoc pane toties & tã aperte doceris in euangelio, ut nihil opus fuerit pluribꝰ hic de ipso disserere, atqꝫ ideo transit ad panẽ uerbi, q̃d & uocat mãna spirituale, de quo fusius tractat, ut uidebis lector. Sed iam uideamus, quemadmodũ ea uerba, quæ nunc ꝑterijt Oecolãpadius, eplæ sensum illustrant. His haud dubie uerbis, nostra sacra cũ Iudæorꝫ sacris Ambr. cõfert, docetq́ꝫ nr̃a illis lõge ꝑstãtiora eẽ, q̃nto (inqt) ꝑstantiora sunt hæc supioribus: hoc est ea quæ iam ad nr̃m tempus spectant, illis quæ Iudæis collata fuerant olim, cui sententiæ subscribit rursum in ipsius eplæ calce, sic dicens: Oriente aũt iustitiæ sole, & splẽdidioribus Chri corpis & sanguinis sacramẽtis refulgentibus, cessarent inferiora, & ꝑfecta illa sumenda pplo forent. Sed & ista uerba simili dolo subticuit Oecolampadius. Aduertamus igitur quem in modum Ambrosius nunc huius sacramenti doceat excellentiam.

Sacramenta nouæ legis ꝑstantiora sunt ueteribus.

F OECO. Illud em̃ mãna, hoc est, panẽ illũ qui mãducauerunt, mortui sunt: hũc aũt panẽ qui mãducauerit uiuet in æternum.

ROF. Ecce mãna q̃d Iudæis datũ fuit, nõ ꝑstitit uitã. At uerũ istud mãna: nẽpe corpꝰ ex uirgine sumptũ, q̃d & in eucharistia comedimus, uitã ꝑstat æternã. Multo igitur ꝑcellentius est istud mãna: nẽpe corpꝰ de uirgine, q̃ fuerat illud manna Iudęis exhibitum. Quãobrem & illud uocat nõ solũ panẽ de cœlo: uerꝫ etiã manna ꝑfectũ & rem magni miraculi. Cæterꝫ quia de hoc pane satis ex euangelio doceri potuit Irenæꝰ, idcirco mẽorat Ambro. & alteriꝰ modi panẽ, panẽ uidelicet spũalis sapĩæ, hoc ẽ diuini uerbi panẽ, quẽ etiã appellat, & mãna spũale, ꝑpter q̃d & subijcit continenter.

Iohan. 6

G OECO. Sed est spirituale manna, hoc est pluuia spũalis sapĩæ, quæ ingeniosis & quærentibus de cœlo infunditur, & irrorat mentes piorum, & obdulcat fauces eorum.

Roffen

ROF. Iam intelligis lector hic Ambrosium triplex manna distinxisse. Primū, ꝙ Iudæis in deserto datū fuit (ut diximus) de quo ꝑ Irenæum ꝓposita fuerat quæstio: nempe cur hodie quoq; deus non pluat istud manna, sicut olim pluerat p̄ribus? Alteꝝ dicit esse manna corpus Chr̄i, q̊d ex uirgine natum fuit, quod & manna ꝑfectum appellat. Tertiū est manna diuini uerbi, q̊d & pluuiam sp̄ualis sapīæ uocat, de quo & pluribus ꝑ totam sequentē ep̄lam disserit. Fallit igit̄ Oecolampadius, imò fallere studet, qui ex duobꝰ istis unum facit, quū supra oñderimus, Ambrosiū hæc duo separasse. Sed nec dubiū esse cuiq̄ pōt, qui nō sit suę sn̄iæ nimis ꝑtinax defensor, quin hæc diuersa sint, qn̄quidem & uerbo Chr̄i corpus ipsum ex uirgine sumptū, consecrat̄. Id q̊d Ambrosius in libro de benedictionibus p̄riarchaꝝ ca. 9. testat̄ inquiēs: Hic ergo diues est thesaurus huiꝰ pinguis panis, quē qui manducauerit, esurire non poterit. Hunc panē dedit Ap̄lis ut diuiderēt ppl'o credētium. Hodieq; dat nobis eum, quē ipse quotidie sacerdos consecrat suis uerbis. Hic ergo panis factꝰ est esca sanctoꝝ. Hactenus Ambrosius. Quæ uerba certe nequeunt alio torqueri, q̄ ꝓ pane corꝑis Chr̄i sub eucharistia consecrati. Rursum in expositione psalm̄. 118. sermone octauo, uersu. 7. postq̄ recēsuit, Hebræos ꝑ esum agni paschalis factos fuisse liberos ab exterminatore: tandē sermonē ad celebrationē oblatiōis nostræ ꝑducens, ita monet & hortat̄ unumquēq;. Tunc (inquit) paratus assiste, ut accipias tibi munimentū, ut corpus edas dn̄i Iesu, in quo remissio pctōꝝ est, postulatio diuinæ reconciliatōis & ꝓtectionis æternæ. Suscipe ante dn̄m Iesum tuę mētis hospitio. Vbi corpus eius, ibi Chr̄us est. Quū hospitiū tuū aduersarius uiderit occupatum, cœlestis fulgore p̄ntiæ, intelliget locū tentamētis suis interclusum esse ꝑ Chr̄m, fugiet ac recedet. Hæc Ambrosius. Qm̄ igit̄ ad hunc modū passim hoc ipsum confiteat̄ Ambrosius: nēpe Christum in sacr̄o cibū esse nostraꝝ animaꝝ, q̊d stolidius cogitari pōt, q̄ propter unum aut alteꝝ locum quo docet uerbū Chr̄i cibum eē mentis, ex eo colligere, sensisse Ambrosium, corpus Christi in sacramenro, nostras mentes non pascere, quum toties ab eodem alibi contrarium affirmetur.

Māna triplex
Exodi. 16.
Iohā. 1
Iohan. 6
Matth. 4
Supra eo. D.
Exo. 12
Corpus Christi pascit animas, authore Ambrosio

OECO. Qui igit̄ intellexerit infusionē diuinæ sapīæ, delectat̄, nec alium cibum requiret, nec in solo pane uiuit, sed in om̄i uerbo H

Dei. Qui curiosior fuerit, quærit: quid sit istud, quid sit istud quod melle dulcius sit. Respondet minister dei: Hic est panis, quē tibi deus dedit manducare. Qui sit iste panis, audi. Sermo (inquit) quē ordinauit deus. Hæc ergo ordinatio dei, hæc alimonia alit animā sapientis, & illuminat, atq; obdulcat resplendēs ueritatis chorusco & mulcēs tanq̃ fauo quodā, diuersaꝝ uirtutū suauitate, & sermone sapiæ. Hæc apud Ambrosiū. In quibus quid aliud dicit, q̃ quod nos diximus: uerbo & sapientia pasci animam.

Corpus Christi est panis de cœlo

ROF. Si de posterioribus istius ep̄l'æ uerbis istud intelligas, uerum dicis, sin de tota prorsus epistola uelis id accipi, plane falsum est, quādoquidem apertissime docuit corp⁹ de uirgine sumptū, esse panem de cœlo, mannáq; ꝑfectum. Quis adeo stupidæ mentis est, ut nihil interesse putet, inter corpus de uirgine sumptū, & uerbum quod scriptū est, aut ꝓlatū? & maxime quū hæc ipsa tam aperte discriminauerit Ambrosi⁹, & passim docuerit Chr̄i corp⁹ in sacr̄o, q̄d & ait ipsius Christi uerbis quotidie consecrari, cibum animaꝝ esse, & sanctoꝝ escam. Adde, ꝙ in libro de mysteriis iniciādis, cōparationē huius sacramēti faciēs ad manna sic ait: Reuera mirabile est, ꝙ manna deus pluerit p̄ribus, & quotidiano cœli pascebant alimento. Vnde dictū est, panē angeloꝝ māducauit hō. Sed tn̄ panē illum qui māducauerunt, oēs mortui sunt. Ista aūt esca quā accipis iste panis uiuus, qui descendit de cœlo, uitæ æternæ substantiam subministrat & q̄cunq; hunc panē māducauerit, nō moriet in æternum. Et corp⁹ est Chr̄i. Consydera nūc, utrū p̄stantior sit panis angeloꝝ, an caro Chr̄i, quæ utiq; corp⁹ est uitæ. Manna illud è cœlo, hoc supra cœlū. Illud cœli, hoc dn̄i cęloꝝ, Illud corruptiōi obnoxiū, si in diē alteꝝ seruaret: hoc alienū ab om̄i corruptōe, q̄d q re ligiose gustauerit, corruptionē sentire non poterit. Sed nimis prolixū eēt cūcta recēsere, q̃ tā hic, q̃ alibi, de hoc sacr̄o tradit Ambrosius, passim asserēs in eo ueꝝ Chr̄i corp⁹ cōtineri. Quobrē & stabit adhuc, uelis nolis, librū de sacramētis ipsi⁹ Ambrosii fuisse, q̄nquidem nihil ab illis quæ alibi tradit dissideat. Et tāto forti⁹ idem liber eius fuisse cōprobabit, ꝙ Augustin⁹ nō semel affirmat, Ambrosium eiusmodi librum scripsisse. Sed nunc ad Origenem ueniamus.

¶ Citat & Origenis allegorias, quę nihil ei conferre valent. Ca. II.

Vdiamus aũt Origenẽ sup Matthæũ in eandẽ sñiam, dicentẽ: Panis iste, quẽ deus uerbũ, suũ corpus fatet eẽ, uerbũ est nutritoriũ animaꝝ. Verbũ de deo uerbo ꝓcedens, & panis de pane cœlesti, qui positus est sup mensam, aduersus eos q tribulant me. Et potus iste, quẽ deus uerbũ, sanguinẽ suũ fatet, uerbũ est, potãs & inebrians præclare corda bibentiũ, qui est in poculo, de quo scriptũ: Et poculũ tuũ inebrians q̃ p̃clarum est. Et est potus generatio uitis ueræ, de qua dicit: Ego sum uitis uera. Et est sanguis uuæ illius, quæ missa in torculari passiõis ꝓtulit potũ hũc Sic & panis est uerbũ Chri factũ de tritico illo, q̃d cadens in terrã bonam, multum reddidit fructum. OECOL. A

ROF. Nihil ꝓ te facit Origenes, qñquidem, hic omnia tradit allegorice, quod & ex ipsius uerbis aperte mõstrabimus. Nam ibi diuersoriũ, locũ animæ superiorem fuerit interpretatus, & intellectum hominis, ipsum patrem familias: ciuitatem uero in qua cœna facta fuit, ecclesiã dei. Hominem baiulantem amphoram aquæ, Moysen, qui legis aquam fert miscendam cũ euangelico uino, Iudam, eos qui indigne sumunt: postq̃ aũt singula sic tropice fuerit interpretatus, ueniens ad parapsidem, ita subdit: Qui uult etiam in hoc, inuenire aliquid morale, consyderet in lege: Vbi dona à principibus singulaꝝ tribuũ offerunt, in dedicatione altaris, forte intelliget, ibi etiã parapsidem aliquid eẽ intelligendã. Perspicuũ est igit Origenem hic allegorice interp̃tari singula. Propter qd & ex corpore Chri per allegoriam, uerbũ facit nutritoriũ animaꝝ, & ex sanguine, similiter ipsum uerbum potans & inebrians corda bibentiũ. Quum igitur non ex prorsus nihilo sumit. Hæc allegoria, res quasdam ei subesse necesse est.

Origenes super Matthæum loquitur allegorice tãtum.

Num. 7.

Origenes per corpus Christi allegorice intelligit uerbum nutritorium.

OECO. Ecce & his dicit uerbũ Chri alere animas, & inebriare corda, & pulchre intertexens figuras & prophetias, oñdit uerbũ de crucifixo pro nobis Christo, illum panem. Hic enim est, qui super mensas ponitur aduersus tribulantes. Nam in cruce uicit Christus, & qui crucis sacramentum norunt: ipsi quoq; in cruce uincũt. Hoc est enim triticũ, quod cecidit in terram, ut det fructum bonũ. Similiter & potũ pulchre interpretat effluxisse ex uite illa uera, atq; adeo ex ipsa ueritate. Et ut iterum scias, qũo uerbum illud alat, passionem nomine torcularis proponit. B

ROF. Nihil contra nos dicit, qui uerbo nos pasci potariq́ꝫ non inficiamur, sed ꝙ panis ille, quem edendum Aplis porrexit, asserens ibi corpus suũ esse, nihil aliud esset, q̃ uerbũ q̊d ex ore Chri ꝓdijt, & sanguinẽ quẽ in calice ꝓpinauit, nihil aliud q̃ idem uerbum nec Origenes asserit, neqꝫ nos recipimus, imò cõstantissime negamus. Magis aũt colligit ex eius uerbis, q̊d nrãm sniam confirmet. Nam ut diuersoriũ erat uere diuersoriũ, & prfamilias eius diuersorij uer⁹ homo, & ciuitas uera ciuitas. Et homo baiulans amphoram aquæ, non ipse Moyses: sed minister ipsius prifamilias, ut idẽ Origenes se putare testat, sed & parapsis deniqꝫ uera parapsis, ita fuit & in sacramẽto, q̊d Aplis edẽdũ porrexit, uerꝝ Chri corpus, & in calice, uerus sanguis. Id q̊d Origenes ipse non negat, quum dicat: Panis iste quẽ deus corpus suũ eẽ fatet. Et de sanguine quoqꝫ. Potus (ait) quẽ deus uerbũ, sanguinẽ suũ fatet. Qñ igit deus falsus eẽ non põt, cõsequit ut iuxta mẽtẽ Origenis, ibi fuit uerꝝ corpus Chri, uerusq́ꝫ sanguis, quibus & Apli pascebant, & non solo uerbo.

Mat. 26
Mar. 14.
Lucæ. 22.
Matth. 4

Christus tradidit Apostolis uerum corpus & sanguinem.

C OECO. Scio quibusdam hæc & similia obscura uideri, & contra nos: sed pro nobis faciunt maxime.

ROF. Mirꝝ est, quo speres artificio, hæc pro tua snia torqueri posse. Nam ille panẽ, uerbum uocat, q̊d ex ore Chri ꝓdijt, tu panẽ illum, panẽ cõem asseris. Ille uerbum Chri sperat à uerbo Chro, quum dicat, uerbum Chri, uerbũ esse de deo uerbo ꝓcedẽs. Ecce uerbũ Chri ex deo, & uerbũ, ipse deus. Similiter & Chri uerbum panẽ uocat, de cœlesti pane, tu non separas ista: sed unũ omino facis ex utroqꝫ. Ille corpus Chri, ꝑ allegoriam interptat uerbũ, q̊d ex eius ore ꝓcedit, tu communẽ panẽ, figurã facis ipsius corpis. Et te nihil tñ pudet affirmare Origenẽ ꝓ te maxime, & nihil contra te, quũ nec in minimo uerbulo ꝓ te faciat, nisi q̊d dicit, uerbũ Chri eẽ nutritorium animaꝝ, id quod omnes fatemur.

D OECO. Atqui semetipm exponit. Subdit em̃: Cur aũt nõ dixit: Hic est panis noui testamẽti, sicut dixit: Hic est sanguis noui testamẽti? Qm̃ panis est uerbũ iustitiæ, qua manducãtes aniæ nutriunt: potus aũt est uerbũ agnitionis Chri, scdm mysteriũ eius natiuitatis & passionis. Qm̃ ergo testamẽtum dei in sanguine passionis Chri dispositũ est erga nos, ut credẽtes filium dei natum & passum f[illegible]m carnem, salui efficiamur in iustitia, in qua sola sine fide passio

[illegible] nis

nis salus esse non poterat, ideo tantum de calice dictum.

ROF. Et hanc etiam expositionẽ allegoricam esse, dilucidũ ẽ. Quare quum ex allegorijs nullum argumẽtum colligi poterit, nec ꝑ hæc unquàm stabilire ualebis institutum tuum. Ex allegorijs non sumitur argumentum.

OECO. Pleraq; alia dicit huc ptinẽtia: sed non opus est oĩa transcribere. Satis ex his uerbis colliquescit, quis sit cibus animæ: nempe uerbum dei, quo nutrimur ad iustitiam: & quæ satietas, nẽpe fides in Christum incarnatum & passum. In sanguine tamen magis testamentum agnoscimus, q̃ corpore. E

ROF. Nemo negat quin uerbum dei sit cibus animę. At quod nullo pascatur alio cibo, q̃ quod ex ore Christi prodierit, apertissime falsum est, quum & hæc duo superius Origenes discriminauerit, asserens Christi uerbum esse uerbum, de deo uerbo, & panem de cœlesti pane.

¶ Alius locus etiam allegoricus Origenis affertur, & Agnetis ac Ignatij testimonia. Ca.III.

ET uide interim, quam nolit sacra disiũcta. Hoc aũt & in Genesi testat, explanãs illud: Lauabit in uino stolam, & in sanguine uuæ amictũ suũ. In sanguine (inquit) uuæ, q̃uo amictũ suũ lauit, uidendũ est. Amictus ꝓpinquior quædã, uel secretior corpis uestis uidet esse, q̃ stola. Hi ergo, qui prius ꝑ lauacrũ loti, stola eius fuerant effecti, posteaq; ad sacrm uuæ ꝑuenerũt, uel interioris mysterij secretiorisq; facti sunt participes, amictus eius esse dicuntur. Lauat eñ etiam in uuæ sanguine anima, cum sacramẽti huius cœperit capere rationem. Agnita nanq; & intellecta uirtute sanguinis uerbi dei, q̃nto capacior effecta fuerit aĩa, tanto purior fit, & lauatur quotidie ad scientiæ ꝑfectum, & iungens se deo, non solũ amictus eius fit: uerum etiam unus cum eo. OECO. A

ROF. Et hoc totũ etiã allegoricæ dici, quis non uideat? At cita nobis ex Origene, ubi dicat exp̃sse, non contineri ueꝝ Chr̃i corpus in sacr̃o. Hoc ad rem faceret. At istud scio, nunq̃ reperies: nisi planè suis ipsius uerbis cõtradixerit. Frustra igit teris tempus, & lectorem afficis tædio, tales allegorias producens, unde nihilo tuum institutum euadat confirmatius.

OECO. Itaq; Origenes differit, quẽ licet in plęrisq; allegorijs B

suis immodice usum iure taxent: in hoc tamen, quomodo alantur animæ, omnium priscorum consensu recte docuit, & nullus non libenter sequutus est eum, siue de agno paschali, siue de manna, siue de carnibus, quas ad uesperam comedimus, tractet.

Origenis allegoriæ nō sunt improbādæ.

ROF. Et nos allegorias Origenis neutiq̃ improbamus: sed nihilominus allegorias esse scimus, & non ueri literalis sensus interp̃tationẽ. At quid ꝓhibet allegoriam esse multiplicẽ, unico manẽte literali sensu, de quo nos iam controuertimus. Quare nihil instituto tuo conferre queunt istiusmodi allegoriæ.

C OECO. Hoc autem loco, duplici similitudine sanguinem cõmendat: nempe, ut potum & lauacrum. Abluimur enim & potamur sanguine, cognoscendo quantum sit meritum effusi sanguinis quod utinam pluribus cognitum foret.

Libro tertio capite uicesimosecūdo, C

ROF. Sæpe diximus non sufficere cognitionẽ. Non em̃ satis est ut cognoscas, quãti sit meriti sanguis effusus. Nam si p solã hui⁹ rei cognitionem ablueremur, & potaremur sanguine, frustra baptismatis, pariter & corporis ac sanguinis sui sacramẽta, Chr̃us ipse nobis instituit. Ad quid enim baptizamur, si iam abluti sumus? Et ad quid panem illum & uinum (ut tuis utamur uerbis) nobis edendum & bibendum instituisset Christus, si sola notitia meriti ipsius sanguinis ita reficiamur? Nimisquam stupidum Chr̃m facitis, qui sacra ista tam serio nobis in usum donauit, si noticia sola sacramentorum suffecerit absq; ulla receptione.

Cognitio sola nō sufficit.

D OECO. Nam qui nesciũt Christum iustitiam nostram, & adhuc in suis satisfactionibus & operibus spem ponunt, nec abluti sunt, nec poti sanguine.

ROF. Qui dixerint Christũ suam esse iustitiam: nisi p̃terea sic operent̃, ut se ꝓpter opera praua damnandos esse credant, nec euãgelio credunt, neq; Christus eis in iustitiam reputabitur. Nam de his, qui bonis & iustis carebunt operibus, dicet̃. Et ibunt hi in supplicium æternum. De iustis uero, de illis inquam, quos idem euangelium multis abundare bonis operibus memorat, quid dicit? Iusti uero in uitam æternam. Frustra sibi quisq; sperat ex operibus, cui fides non adest: Sed e diuerso, frustra se de fide iactat, qui bonis ac sanctis caret operibus.

Mat. 25.

Opera bona sunt necessaria

E OECO. Atq; beata Agnes & se ornari gloriabatur sanguine

Chri

Chri,dicens: Sanguis eius ornauit genas meas. Quale sermonum genus, qui ita carnales uoluerunt esse, minime intelligent.

ROF. Si liceat è uitis diuorum suppetias petere, quantũ aceruũ testimoniorum essemus pro sententia nostra ꝑducturi: sed ut unum ex innumeris afferam, sic beatũ Andream Egeæ ꝓconsuli dixisse legim⁹. Ego oĩ die sacrifico, nõ thuris fumũ, nec taurorum mugiẽtiũ carnes, nec hircorum sanguinem: sed immaculatũ agnũ quotidie in altari sacrifico, cuius carnes posteaq̃ oĩnis populus credentiũ manducauerit & biberit eius sanguinem, agnus qui sacrificatus est, integer ꝑseuerat & uiuus. Et quũ uere sacrificatus sit, & uerę carnes ei⁹ manducatæ sint à populo, & uere sanguis eius sit bibitus, tamen ut dixi, integer ꝑmanet & immaculatus & uiuus. Hæc ex diui Andreæ uita. Cæterum, quod ex beatæ Agnetis uita ꝑduxisti, non est integrũ. Superius enim pręmisit. Iam mel & lac ex ore eius suscepi Iam amplexibus eius castis astricta sum, iam corpus eius cõrpori meo sociatum est. Primũ de sermone oris eius intelligi potest: hoc postremũ, quis non ꝓ sumptione corporis in eucharistia recti⁹ accipiat. Et tum sequiť: Sanguis ei⁹ ornauit genas meas. Et qd ni sanguis Chri bibit⁹, sanctam sanctis uirginibus præstet uerecundiam qua multo splendidius earum genæ ornenť, q̃ auro & gemmis.

OECO. Sic & beat⁹ Ignati⁹ scribit: Non delector pane corꝑali sed panẽ uolo dei, ei⁹ qui ex genere Dauid. Et iterum: Potũ uolo sanguinẽ ipsius. Quid hoc aliud est dicere, q̃ Chrm ipm uolo, fideq́ in mortẽ pasci peto. Alioqui non multa cura panis corꝑalis mihi ẽ imò nec sacramentorum, modo Christus ipse me pascat.

ROF. Et hũc etiam trũcare recenses. Nam sic in epla quadã ad Romanos ait: Panem dei uolo, panem cęlestem, qui est caro Iesu Chri filij dei uiui, qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ, & potũ uolo sanguinẽ eius, qui est dilectio incorruptibilis & uita æterna. Hæc Ignatius. Quis iam non uidet q̃ iniuste beatum hũc uirũ & citaueris, & sensum uerborum eius iniqua deprauaueris expositione. Nam ille plane sensit de esu carnis Christi in sacramento, & de potu sanguinis in eodem. Tu uero sola fide in mortem, illum pasci petijsse declaras.

Andreæ testimoniũ de eucharistia. Supra Prologo quarti libri, L

Agnetis testimonium de eucharistia

F

Ignatij sententiam corrumpit Oecolampadius.

¶ Falsarius iterum deprehenditur in altero Ambrosii loco, per eum citato. Ca.IIII.

De hoc

OECO. A

E hoc pane iterum audiamus & Ambrosium, quo iucundo sermone, in psalmo: Beati immaculati, manducationẽ spiritualẽ doceat, sic inquiẽs: Mihi ille panis dei descendat de cœlo, qui uitam dat huic mundo. Non Iudæis, non synagogæ descendit: sed ecclesiæ descendit, sed populo minori. Nam quõo Iudæis descendit panis, quũ omes qui illũ manducarũt, hoc est, quẽ Iudęi putarunt mãna in deserto, mortui sunt? Quõo synagogæ descendit, quũ omis synagoga interierit, & æterno ieiunio fidei defecerit? Deniq; si accepissent panem uerum, nõ dixissent: dñe, semp da nobis panẽ hunc. Quid petis Iudææ, ut tribuat tibi? panẽ, quẽ dat omnibus dat quotidie, dat semp, in teipso est. Vt accipias hunc panẽ, accede hunc panẽ, & accipies eum, de hoc pane dictũ est. Omes qui se elongant à te, peribũt. Si elongaris ab eo, peribis: si appropinquaris, uiues: hic est panis uitæ. Qui uitã mãducat. mori non põt. Quõo em morit, cui uita cibus est? Quõo deficiet, qui habuerit uitalẽ substantiã? Accedite ad eum, & satiamini quia panis est. Accedite ad eũ, & potate, quia fons est. Accedite ad eum, & illuminamini, quia lux est. Accedite ad eum & liberemini, quia ubi spũs dñi, ibi libertas. Accedite ad eũ, & absoluimini, quia ẽ remissio pctõrum. Qui sit iste, qritis? Audite ipm dicẽtẽ. Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, nõ esuriet. & q credit in me, nõ sitiet unq̃. Audistis eũ, & uidistis eũ, & nõ credidistis ei, ideo mortui (estis.

ROF. Et hic rursum te falsariũ pbes. Nam quæ nobis suffragant, hic omino subtices. Capias in manus lector expositionẽ huius psalmi, & quæras uersum quintũ sermonis. 18. cõperiesq; uerum esse qd dico. Sic em pauloante uerba iam p Oecolampadium citata, scribit hic sanctus pr, in psona populi nationũ. Ille ego despectus ante iam pferor, iam anteponor electis. Ille ego ante despectus populus pctõrum, iam habeo cœlestiũ sacrorum ueneranda cõsortia. Iam mensæ cœlestis honore suscipior, epulis meis non pluuia undat, nõ terræ partus laborat, nõ arborum fructus. Potui meo non flumina quęrenda, nõ fontes, Chrs mihi cibus ẽ, Chrus mihi pot⁹. Caro dei cibus mihi, & dei sanguis est potus. Ecce lector. An non gloriat pplus iste Chrianus, se ad mensæ cœlestis honorẽ suscipi, se iam habere cœlestiũ sacrorum ueneranda consortia, carne dei se p cibo pasci, & dei sanguine uice potus refici? Quid dici pt apertius? Quid

Ambrosii expositio super psalmum. Beati immaculati, pro eucharistia.

Quod tñ hunc effrōtem non puduit prætermittere. Pergit adhuc in eodē loco sanctus pater Ambrosius in psona Chrīanoꝝ gloriari, dicens: Non iam ad satietatē mei annuos expecto prouentus, Chr̄s mihi quotidie ministrat. Non uerebor, ne qua mihi cœli intemperies, aut sterilitas ruris immineat, si pij cultus diligentia perse uerat. Non iam coturnicū pluuias mihi opto distendere, quas ante mirabar. Non manna q̄d ante cibis om̄ibus p̄ferebant: quia q manna manducauerūt pr̄es, esurierūt. Meus cibus est: quē si quis manducauerit non esuriet. Meus cibus est, q non corpꝰ impinguat, sed confirmat cor hominis: fuerat mihi ante mirandus panis de cœlo. Scriptū est em̄: Panē de cœlo dedit eis manducare: sed nō erat uerus ille panis, sed futuri umbra. Panē de cœlo illū ueꝝ mihi seruauit pater. Hactenus Ambrosius: Vbi & mannæ cōparationē facit cū corpe Chr̄i, ꝙ illud nō pręstiterit uitā, istud aūt præstat. Illudq́ꝫ tm̄ umbra fuerat, istud ip̄a res. Nunc & cōtinenter sequunt' ea quę citauit Oecolāpadius, quæ nec queunt alio torqueri, q̄ ad sensum ante memorat cibi: nimiꝝ carnis & sanguinis Chr̄i in eucharistiæ sacr̄o: quemadmodū superius on̄dimus. Docet em̄ Ambrosius in hoc gloriatum fuisse populū Chr̄ianū, ꝙ iam haberet cœlestiū sacramentoꝝ ueneranda consortia, ꝙ iam cœlestis mensæ susceptꝰ esset honore, ꝙ Chr̄us ei iam datus in cibum, datusq́ꝫ in potum fuisset: ꝙ deniqꝫ iam carne Chr̄i uescat', & sanguine potet' in ipsa cœlesti mensa, & in ipso sacramento.

Exod. 16
Psalm̄. 104
Iohan. 6
Psal. 103
Psalm̄. 77.
Manna differt a corpore Christi.

B

OECO. Nonne hæc om̄ia clare testant', fide satiari hominem internum? atqꝫ adeo ipso Christo, neqꝫ opus esse, carnem in ipsam ingredi animam.

ROF. Nescio quid hic tibi uelis, quū dicas fide satiari hoīem internū. Si iam fidē, cibū etiam facias, habemus cibos multiplices. Nam fides ipsa non est Chr̄us, neqꝫ uerbum Chr̄i, neqꝫ caro Chr̄i. De uerbis aūt Ambrosii certū est, ꝙ testent', eum cibū, de quo loquit', fide susceptū, internū hominē satiare. At nusquā hic docetur sola fide satiari hominē. Et semp istud firmare pergis, ꝙ nihil opus fuerit, ut animā ingrediat' caro, quasi quisquā istud asseruisset. Tuū est hoc commentū, & p te excogitatū, ut habeas, unde multa folia pluribꝰ uerbis impleas. Id q̄d hactenꝰ & sine aliquo fructu fecisti. Cæteꝝ q̄ntū ad Ambrosiū attinet, uel ex Paulino, q uitā eiꝰ cōscri psit,

Paulini testimonium de Ambrosii sententia

psit, intelligere possumus, sacrm istud non quemadmodũ ipse putas, mero pane constare. Nã Paulin⁹, ubi retulit dñm Iesum corpaliter ad Ambrosiũ iam emigraturũ uenisse, eiq; arrisisse, mox narrat Honoratũ ecclesiæ Vercellensis sacerdotẽ quũ se quieti dedisset, tertio fuisse admonitũ, quaten⁹ exurgeret, eo q Ambrosi⁹ iam eẽt recessurus: illũ aũt continuo surrexisse, atq; ꝑtinus, ut Ambrosio corp⁹ dñi contulisset, eũdem efflasse spiritũ, atq; ita bonũ uiaticum secũ ferens, ut in uirtute escæ anima angelorũ consortio iungeret. Ecce quid dicat? In uirtute escæ anima refectior.

C OECOL. Quod ne imaginaremur, satis cauerat dominus, dicens: Caro nihil prodest.

ROF. Respondeat hic pro nobis Augustin⁹ ipse super Iohannem tractatu. 27. ubi nactus ex illis uerbis occasionem loquitur ad Christum: O domine magister bone, quomodo caro non prodest quicquam, cum tu dixeris, nisi quis manducauerit carnem meã, & biberit sanguinem meũ, non habebit in se uitã. An uita non prodest quicquam, & propter quid sumus quod sumus: nisi ut habeamus uitam æternam, quam tua carne ꝓmittis. Quid est ergo, non ꝓdest quicq̃? Caro non prodest quicq̃: sed quõ illi intellexerunt? Carnem quippe sic intellexerũt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello uendit: non quomodo spiritu uegetet. Proinde sic dictũ est: Caro non prodest quicq̃: quomodo dictũ est, sciã inflat. Iam ergo debem⁹ odisse sciẽtiam? absit: & quid est, scientia inflat? sola sine charitate. Ideo adiunxit: charitas uero ædificat. Adde ergo scientiæ charitatẽ & utilis erit scientia, non p se, sed p charitatẽ. Sic etiam nunc caro non prodest quicq̃, sed sola caro. Accedat spiritus ad carnem: quomodo accedit charitas ad scientiam, & ꝓdest plurimũ. Hæc Augustin⁹. Vbi lector perspicis carnem Chrĩ non ita laniari dentibus, quando comedit, sicut caro cadaueris, quæ spiritu caret, aut sicut caro quæ uendit in macello. Talem itaq; carnẽ, quæ caret spiritu, dicit non prodesse quicquam, ad refectionẽ animæ. Cæterũ Chrĩ carnẽ ait eiusmodi neutiq̃ esse, sed spiritui semp coniunctam, atq; ꝓpterea spiritales eos reddere, qui digne uescantur eadem. Exemplũ affert de scientia, quam p se sine charitate, dicit inflare mentẽ hominis, eandẽ tñ cũ charitate, plurimũ ædificare testatur. Et hæc precor aduertas lector, propter ea quæ mox ex

Caro nihil prodest, exponitur

Iohan. 6

j. Corĩ. 8

Ori

Origene citabit Oecolãpadius, ubi dicit hæc uerba Chri: Nisi mã-ducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ &c. si lra-liter intelligant, interimunt. Quod certe uerissimũ est, si dicta uer-ba sic accipiemus, uti superi⁹ dixit Augustinus, ut putemus ei⁹ car-nem dentibus laniari, quando comedit, sicut caro cadaueris, & ea quæ in macello uenditur.

Iohan. 6

Libro primo capite septi-mo, E

¶ Origenis alter adhuc per eum citatus locus, nihil eius heresim roborat. Ca. V.

Orrò quomodo domin⁹ ipse, non solũ cib⁹ uiuificus sit animæ: sed & mundus, dulcis ac gratissimi saporis, omi umq; desyderatissimus, libet & alium locum Origenis in Leuiticum citare, ubi ita legimus.

OECO. A

ROF. Oportet in edendo Chro uarios gradus cogitem⁹, quẽ-admodũ in suscipiendo spiritu sancto. Constat enim Aplos, quum post resurrectionem Chri credidissent in eum, etiam spiritum san-ctum per fidem accepisse, quemadmodum & per fidem à cæteris iam accipit fidelibus. Teruntamen eundem spiritũ plenius accepe runt, quando postea Chrus flauit in eos, dicens: Accipite spiritum sanctum. Atq; plenius adhuc eosdem, spiritũ accepisse non dubita mus quando post ascensionem Chri missus fuerat in eos idem spi ritus sub ignis specie. Si quis igit contenderit nihil oportuisse Apo stolos iam tertio spiritũ suscipere, quũ semel integrũ accepissent, parꝝ prudentẽ iudicabit se esse. Nam etsi spũs primo susceptus fu-isset integer, quantũ ad essentiã spũs: non tñ quantũ ad omnẽ dona tionis modũ, & gradũ eiusdem spũs. Nam cum ampliori gratiarꝝ ubertate, datus fuit postremo spiritus ipse, q̃ prioribus alijs duobus donationibus. Ad hunc modũ & Chrus multipharia edit. Primũ generali quodam esu per fidem in baptismo susceptam. Per hanc non negamus, Chrianum unumquẽq; Christo inseri. Verum te-nuis admodum hæc insertio putatur, nisi subsequantur & cætera. Quare plenius adhuc uescit quis Chro quando uerã ei⁹ carnẽ sub specie panis firmissime creditã, ore sumit & digiutit. Nunc enim (si digne suscipiat, hoc est integra fide puraq; conscientia) longe co piosiori gratia reficitur, ac multo solidius inserit & incorporat Chri sto. Plenissime demum inseritur, qñ post multam eiusdem sacra-menti frequentationem, adeo se confirmatum experitur in amore

Matth. 28 Marc. 16 Luc. 24 Iohan. 20.

Actorꝝ. 2

Christus multipliciter editur

Tres gradus edendi Christi.

Christi, ut millies occidi se pateret, q̃ semel ab eius corpe mystico diuelli. Quobrem lector ubi posthac leges, uel ex Origene, uel ex alio quouis authore, Chr̃m animæ nr̃æ cibũ esse, reuoces ad mentem, hos tres edendi gradus, & mox intelliges, de quo gradu loquatur, simul & ꝑspicies nihil hos grad⁹ sibi mutuo repugnare. Quæ res etiã con stare põt, alia ratiõe. Nam certũ est, malos diabolo incorporari, sicut & boni Chr̃o inserunt. Habet em̃ Satan corp⁹ suũ mysticũ, sicut & Chr̃us habet suũ. Nam & Iudas, quũ ex Chr̃i loculis nonnihil surripuisset, ꝓtinus ad Satanæ cõpagẽ iunctus fuit. Verũ intimius ei colligabat, qñ in tantũ sceleris prorupit, ut Iudęorum ꝓceribus Chr̃m uenderet. Iam & diaboli sortitus est nomen, quẽadmodũ & Chr̃us Apl̃is suis dixit: Vnus ex uobis diabolus ẽ. Cæterũ posteaq̃ idem Iudas panẽ intinctũ sibi à Chr̃o porrectum comedisset, iam euangeliũ testat. Satanã in eũ introijsse, non ꝙ pridẽ in eo nõ fuerat: sed ꝙ plenius eum iam possedisset Sic pariter & dum incorporamur Chr̃o, tres eiusmodi gradus (uti supradixim⁹) facile comperies: sed iam Origenem audiamus.

Iudas uane peccauit

Iohan. 6
Iohan. 13.

B OECO. Om̃is homo habet aliquẽ in se cibũ, quẽ accedenti ad se proximo p̃beat. Non em̃ põt fieri, ut cũ accesserimus ad nos inuicẽ homines & conseruerimus sermonẽ, nõ aliquẽ, uel ex responsione, uel ex interrogatione, uel ex aliquo gestu, aut capiam⁹ inter nos gustũ, aut p̃beamus. Et si quidẽ mund⁹ est homo & bonæ mentis: is de quo sumim⁹ gustũ, mundũ sumim⁹ cibũ: si uero immundus sit quẽ contigim⁹, immundũ cibũ sumim⁹. Et ꝓpterea puta apl̃m Paulũ de talibus dicere, ne cum eis cibũ capiam⁹: nimirũ uelut immundis animalibus. Verũ ut euidenti⁹ tibi patescant ad intellectũ, quæ dicimus, de maioribus sumam⁹ exẽplũ, ut inde paulatim descẽdẽtes, usq; ad inferiora ueniamus. Dñs & saluator noster dicit: Nisi manducaueritis carnẽ meã, & sanguinẽ meũ biberitis, non habebitis uitã in uobisipsis. Caro em̃ mea uere est cibus & sanguis meus uere est potus. Iesus ergo, quia tot⁹ ex toto est mund⁹: tota em̃ caro cibus est, & totus ei⁹ sanguis pot⁹, quia om̃e opus ei⁹ sanctũ est, oĩs eius sermo uer⁹ est. Propterea ergo & caro ei⁹ uer⁹ cibus, & sanguis eius uer⁹ pot⁹ est. Carnib⁹ em̃ & sanguine uerbi sui, tanq̃ mundo cibo ac potu potat, ac reficit om̃e hoĩm gen⁹. Secundo in loco post illi⁹ carnem mundus cib⁹ est: Petrus & Paulus, & om̃es Apostoli.

Tertio

Tertio loco discipuli eorũ unusquisq; p quãtitate meritorũ, uel sen suum puritate, proximo suo mundus cibus efficitur.

ROF. Palàm est Origenẽ hoc loco de mundis & immũdis animalibus allegorice disserere. Quamobrẽ quũ ex allegorijs nullum argumentũ (ut sępe diximus) constabiliri põt, frustra locũ hũc aduersum nos pducit Oecolampadius. Huc accedit q ex proximis istis uerbis satis dilucide colligere possum⁹, nihil contra nos hunc locũ militare, quũ certũ sit, nos Petri & Pauli cæterorumq; discipulorũ carnib⁹ haudquaq̃ uesci, tãetsi uerbis & scripturis ex eorũ ore p latis reficiamur. Absit ut carne Chr̃i non aliter credam⁹ nos pasci, q̃ Petri & Pauli carnibus atq; cæterorũ discipulorũ Chr̃i. Nam de istorum carnibus nusquam legimus, quòd nisi quis eas manducauerit, non habebit uitam

Libro quarto, capite secũdo, D.

Verbis Apostolorum, nõ autem carne uescimur.

C

OECO. Hæc qui audire nescit, detorqueat fortassis, & auertat auditũ, sicut illi q dicebãt: Q̃o dabit nobis hic carnẽ suã manducare? Quis potest audire eum? Et discesserunt ab eo. Sed uos si filij estis ecclesię, si euangelicis imbuti mysterijs, si uerbũ caro factum habitat in uobis: agnoscite quę dicimus, quia dñi sunt, ne forte qui ignorat, ignoret. Agnoscite, quia figuræ sunt, quæ in diuinis uoluminibus scripta sunt, & ideo tanq̃ spiritales, & non tanq̃ carnales, examinate & intelligite quæ dicuntur.

ROF. Non fugit Origenem hoc durius uideri potuisse, q̃d de carnibus Petri Paulíq; & cæterorũ discipulorũ dixerat. Quamobrẽ & molit istud, ex eo corroborare, q om̃ia spiritaliter à spiritalibus intelligi debeant. Contendit itaq; figuras esse om̃ia, quæ nobis tradita sunt in diuinis uoluminibus, & mystice accipienda. Quæ sñia nec Augustino, neq; Hieronymo, neq; cæteris grauissimis authoribus cõprobat. Habet em̃ & lr̃a suã ueritatẽ, & multo q̃dẽ certiorem, q̃ allegoria, q̃n quidem allegorici mysticíq; sensus, ex eadẽ lr̃a scateant innumeri. Solus tñ literalis sensus suũ habet robur & firmitatẽ, cui cõtradici nõ põt. Allegorias uero quisq; lector in tantum probat, quatenus arrident ingenio iudicióq; suo.

Sentẽtia Origenis non approbatur.

Non omnia sunt spiritualiter intelligẽda in scripturis.

D

OECO. Si em̃ quasi carnales ista suscipitis, lędunt uos, & non alunt. Est em̃ & in euãgelijs lr̃a quæ occidit. Nõ solũ in ueteri testamẽto lr̃a occidẽs dep̃hendit, est & in nouo testamento lr̃a, quæ occidit eũ, qui nõ spiritualiter quæ dicunt, aduertit. Si em̃ secun

dum literam sequaris hoc ipsum quod dictũ est: Nisi mãducaueritis carnẽ meã, & biberitis sanguinem meũ, occidit hæc litera.

ROF. Et eandẽ literã palã ẽ occidisse Capernaitas: sed ꝑperã intellecta. Dilucidũ est igit̃ hic Origenẽ literam intelligere, qualem ex his uerbis Capernaitæ conceꝑerunt, qui quum Christ⁹ hęc eadem uerba disseruisset, abierunt retro. Sic enim acceperunt, ac si Chr̃i carnem deberent manducare, quemadmodũ ex Augustino pauloante diximus: nempe dentibus eam laniare quando comeditur, sicut caro cadaueris, quæ spiritu caret, aut sicut caro quæ uendit̃ in macello mãducari solet: hæc ꝓfecto litera occidit. Neq; sensus iste uere literalis est uerboꝝ Chr̃i: sed qualem illi ꝑperã intelligentes finxerũt sibi ꝑ errorem. At est & hoꝝ uerboꝝ alia litera, aliusq; sensus literalis, qui uerus est, de qua iam non loquit̃ Origenes & ista lr̃a tantũ abest, ut occidat ut planè uiuificet credentes, quẽadmodum sæpe diximus, & adhuc dicturi sumus.

Iohan.6. Capernaitæ non habuerunt sensum literalem uerborum Christi.

E OECO. Quid clari⁹ poterat dici, ne carnale cõuiuiũ cogitaremus? An nõ fideliter monet? an nõ grauiter terret? An nõ suauiter docet, qũo Chr̃us nobis mundus, delicatusq; sit cibus?

ROF. Et nos fatemur Chr̃m & mundũ & delicatum esse nobis cibũ, etiam si ꝑ Chr̃m, Chr̃i uerbũ accipias. Verbis enim ei⁹ pascimur, at nihilominus & carne Chr̃i pascimur in eucharistia. Multoq; solidius & intimius ei coniungimur per hanc escam (modo par sit utrobiq; fides) q̃ solis Christi uerbis. Neq; tamen conuiuiũ istud carnale dicimus, tametsi carnem in ea manducemus, qñquidem ista caro nequaq̃ cæteraꝝ carnium more comedit̃ neq; dentibus, uti supra diximus, laniatur.

Matth.4 Iohan.6

F OECO. Quantũ mihi notus est Origenes, nusquã tanto supcilio fidẽ dictis suis, imò nõ suis, sed dei uendicat. Agit enĩ p̃ter morem suũ, qñquidem plerunq; liberꝫ lectori iudiciũ ꝑmittit. Hic minat̃: Qui ignorat, ignorabit: qui carnalis ẽ, in mortis ẽ discrimine: qui non agnoscit, ecclesiæ filius non est.

Supr. eodẽ, C ROF. Has minas (ut diximus) ob id introduxit, ꝙ durior auditoribus uideri potuit allegoria, qñ Chr̃i, Petri, Pauli, cæterorũq; discipuloꝝ carnes interp̃tatus est eoꝝ uerba esse. Quãobrem, ut maior allegorijs suis fides haberet̃, his modis auditores suos astringere conat⁹ ẽ. Neq; istud tã raro facit, ut hic uideri uult Oecolãpadi⁹.

Cæteꝝ

Cæter. quid istis moramur lectorē, qn̄ satis dilucidum est ex aliis, quid de ueritate corporis in eucharistia senserit Origenes.

OECO. Sed non offendat, q̄d & Petrū & Paulū, & discipulos eorū, cibos mundos appellat: ita em̄ & Egesippus duodecim Apostolos, duodecim panes propositionis facit. G

ROF. Merito sane Chr̄ianum quemuis lectorē offendet, q̄ Petri & Pauli carnes cū Chr̄i carne cōferant: nisi q̄ Origenes mystice uoluit per eorū carnes sermones eorū intelligi. Neq; enim, ut de sua carne sanguineq; Chr̄us dixit: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, ita de Petri & Pauli carnibus asserere quisquam potest. Non enim ipsa Petri aut Pauli caro, nos uere pascit, neq; sanguis Petri aut Pauli, nos uere potat. Caro tamen Chr̄i nos uere pascit, & sanguis eius nos uere potat, nō solū quando fide sola comedit & bibit: uerumetiam quum realiter à nobis edat ei⁹ uera caro, sanguisq; uer⁹ eius bibit. Cæterū illud Egesippi quis non perspiciat esse mere allegoricum?

Iohā. 6
Caro Apostolorum non reficit Christianos

OECO. Verū tamen est, homini, qui uiuifici panis, Chr̄i (inq̄) dulcedinē degustauit: nullum alium cibum, præter eum placere: nullumq; aliū ad palatū animæ eius facere, q̄ qui eiusdem refert saporem. Nam quod placent Petrus ac Paulus non aliunde est, q̄ q̄ in illis Chr̄m uiuentem agnoscimus, quē doctrina, uitaq; sunt imitati. Alioqui nō min⁹ nō se abiles forēt doctrina, uitaq; eorū, q̄ Aristotelis uel aliorum Ethicorum obscœnitates H

ROF. Mira est inconstātia sermonis tui, q̄ sic in Prothæi morem te uertis quoquo uelis. Aliquoties em̄ ad ipsam uerā Christi carnē te uertis, quū dicas panē in sacro figurā esse, non uerborū, sed carnis suæ, & nos edentes panem, carnē eius figurate manducare: nunc ad uerba Chr̄i confugis, asserens nos eius uerbis pasci. Nonnunq̄ ista coniungis in unum, neq; separas carnem à uerbis, ita confusum & inuolutū est tuum dogma, neq; ex ulla parte dilucidum. Cæterū, nunc est intricatissimū, quum nō aliter nos Chr̄i carne sanguineq; refici contendis, q̄ Petri & Pauli, cæterorumq; discipulorum carnibus, hoc est uerbis & sermonibus eorum, quatenus in eis agnoscimus uiuentem Christum. I

¶ Prolixum Cyrilli testimonium inutiliter citat, ut videantur ei fauere complures ex priscis. Ca. VI.

Hęc

OECOL. A

Aec Cyrillus quoq; scribit sup Iohannẽ in hęc uerba. Qm̃ se Chr̃us panẽ appellauit: consyderem' si hoc uocabulo uspiã à scriptura nominet. Scriptũ est ergo in Numeris: loquutus est dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Quũ ueneritis in terrã, quam ego dabo uobis, & comederitis de panib' regionis illius: separabitis primitias dño de pinsendis panib' uestris: sicut de area primitias separabitis: ita & de pulmentis dabitis primitiua dño. Aenigmatice atq; obscure nimiũ, p figurã ista fiebant, quib' uelut de cœlo: panis. i. Chr̃us, obumbrabat. Recordari em̃ oportet, q̃d homo ꝓpter nos fact', & ad similitudinẽ nr̃am, quasi primitiæ quædã, ac separatio nr̃æ massæ, ut scribit: deo patri oblatus est: primogenit' ex mortuis factus, & primitiæ resurrectionis hoĩm, usq; ad cœlũ ascẽdentes. Cępit em̃ à nobis hominẽ (ut scribit) quia semen Abrahę apprehendit, oblatusq; est unus ex om̃ib', & ꝓ om̃ibus, ut oẽs uiuificaret, sicut ex area prim' manipul' deo patri offerri solebat. Et quẽadmodũ quũ sit uera lux, hanc rem discipulis quoq; gr̃a attribuit. Vos em̃ (inquit) lux estis mundi. Sic cũ ip̃e sit panis uiu', qui om̃ia uiuificat, continetq; ut sint similitudine atq; umbra legali, p duodecim panes, sacrũ Aploꝝ p̃figurauit consortiũ. Legit em̃ in Leuit. Et locut' est dñs ad Moysen dicẽs: Præcipe filijs Israël ut offerãt tibi oleũ de oliuis puꝝ ac lucidũ, ad concinnandas lucernas iugiter extra uelũ testimonij in tabernaculo fęderis. Accipietis etiã similã & coquetis ex ea duodecim panes, & cætera quæ Cyrillus.

Apostoli dicuntur panes

Iohan. 5

ROF. De Cyrillo nulla prorsus ambiguitas est, quin ꝓ nobis ubiq; uelis, remisq; faciat, Cæteꝝ nõ inficiamur Aplos, quadã ad Chr̃m similitudine, panes dici posse ueꝝ nõ ita q carnẽ eoꝝ uiuificatricẽ ex stimem', sicut de Chr̃i carne palã Cyrillus asserit. Nõ em̃ caro Petri aut Pauli, sic pascet unq̃, ut Chr̃i caro nos quotidie pascit. De Baptista scribit in Iohanne, q erat lucerna lucens & ardens. Atqui nihilomin' idem Iohãnes de eodẽ Baptista dicit: Nõ erat ille lux, sed ut testimoniũ phiberet de lumine. Chr̃m aũt fuisse uerã lucẽ testat subdens: Erat lux uera quæ illuminat oẽm hoiem uenientẽ in hunc mundũ. Itaq; Iohannes modo quodã lux erat, at nõ absolute lux ipsa uera. Sic & Apl'i quodã modo panes dicunt, per similitudinem ad Chr̃m, at non absolute panes ueri. Quod & Cyrill'

Iohan. 1

Iohannes Baptista fuit lux

Apostoli panes quomodo dicantur.

Cyrillus in eiusdem capitis fine testat̃, dicens: Ut panis igit̃ in lege saluator figurabat̃: panis aũt rursus etiã discipuli similitudine ipsi⁹ dicunt̃. Panis em̃ uerus Chr̃us est. Similitudine aũt ipsius p gr̃am etiã in discipulos ac in discipulorum̃ successores, appellatio ip̃a trãsit. Hæc Cyrillus ibi. Solus itaq; Chr̃us est ipse uerus panis, cuius unius caro, uere uiuificatrix, nos uere pascit, & sanguis uere potat ac inebriat. Et utinã cætera Cyrilli uerba, quæ totũ ipsum caput sextum Iohannis, ipse tradidit, tam attente uelis intelligere, & tã exacte discutere, atq; nunc ista citaris ex eodẽ capite. Satis em̃ cõpertum habeo te citra manifestissimã impudentiã negare non posse, quin sententiæ nr̃æ Cyrillus astipulet̃, adeo dilucide, ut ne cogitari quidẽ apertius pro nobis dixisse queat. Sed quia tu nõ erubescis tot authores incassum ꝓducere, & planè cõtra mentẽ & sensum eorum̃, idcirco nos minime grauabimur, exemplũ quoddã subijcere, quo Cyrillus docet Chr̃m, eucharistiã edenti, seip̃m inserere. Sicut (inquit) si quis liquefactæ cæræ aliã cærã infuderit, alterã cum altera p totum cõmisceat, sic necesse est, si quis carnẽ & sanguinẽ dñi recipit, cum ipso ita cõiungat̃ ut Chr̃us in ipso, & ipse in Chr̃o inueniat̃. Hoc autem exemplũ ob id introduxit, ut explicaret ea uerba Chr̃i dicentis: Qui manducat meã carnem & bibit meũ sanguinẽ, in me manet, & ego in eo. Quare nihil potuit illustrius dici. Subdit paulo post, exemplũ aliud de fermento, quo sil'r hoc ipsum cõprobat. Sicut parum̃ (ut Paulus ait) fermenti totam massam fermẽtat, sic paruula benedictio (de portione sacramenti intelligit) totũ hoiem in seip̃m attrahit, & sua gr̃a replet, & hoc mõ Chr̃s in nobis manet, & nos in Chr̃o. Vere em̃ totũ fermentũ in totã massam pertransit. Hæc Cyrillus. Et idem ꝓtinus adijcit hunc esse loci hui⁹ iam dicti sensum. Neminẽ igit̃ adeo stupidum futurum̃ esse lectorẽ existimo, q quũ hæc digne pensitauerit, hæsitabit quicq̃ de Cyrilli mente.

Christus uerus panis, apostoli autem similitudine

Cyrilli exemplum de edente eucharistiã

Iohan. 6.

Exemplum secundũ Cyrillum

1. Corum̃. 5.

OECO. Apl'i igit̃ panes, in quib⁹ thus lucidissimũ ut sciam⁹ eos odorẽ Chr̃i factos. Quãto igit̃ odoratior & gratior panis est Chr̃s ipse, cuius redolentiæ parum̃ quendã uaporẽ à se illi emititant? imò solus Chr̃us etiã in illis pascit: & ꝓinde solus uitale est uerbũ, & in odore unguentorum̃ eius, post eum currunt adolescentulæ, quanto desyderio cerui æstuantes ad fontes aquarum. B

ROF. Apl'os panes esse similitudine quadã ad Christũ recipi

Apostolorum̃ caro non est cibus.

imus, uerum non ita quod eorum caro uere dicatur cibus, & sanguis eorum uere potus, quemadmodũ de Christi carne, & sanguine traditũ est. Solus Christus uerus ẽ panis: cęteri uero non nisi per similitudinem ad Christũ, panes dicunt. Illi nos pascunt uerbis Christi. At Christus nõ modo suis uerbis nos reficit, uerum etiam sua carne uere pascit, pariter & sanguine potat. Neq; sola fide nos pascit, uerum etiã & corpali sumptione, quando uidelicet carnẽ eius in eucharistia comedimus. O quot diuos & diuas memorare possumus, qui gustantes odorem unguentorum Christi, auidissime cucurrerint ad hoc sacramentum, huc uelut cerui ad fontes aquarum æstuantes, ingenti desyderio se receperũt, quorum corda præ amore liquefiebant in huius sacramenti sumptione?

Christus bifariam reficit.

Cant. 1

Psal. 41

C OECO. Quod testabit, quisquis illum in ima mentis uiscera traiecerit, cognoscendo, q̃ speciosus pre filijs hominũ, q̃ diffusa in labijs eius gratia, quanta uis fragrantiæ ab eo pcedat, & quanta sit eius benignitas, quãq; salutaris sit credẽtibus. Sciunt quid loquar, qui olim onerati peccatis, non audebãt in cœlum tollere uultus, & præter tormenta perpetua expectabant nihil, terrebantq; eos peccata, & in ppetuo tremore relinquebant: nunc uero gustata ea quę p Christũ in sanguine ei⁹ misericordia exultãt, tripudiãt, gratiasq; agũt patri, cui recõciliati sunt p dñm nostrum Iesum.

Psal. 44. ROF. Certe si sola formæ incõparabilis cogitatio, quã nusquã uidimus, disertissimi sermonis, quẽ nunq̃ audiuimus, fragrantiæ uirtutũ, quã añ nũq̃ sensim⁹, benignitatis eximiæ, quã sola fide tenemus, salutariũ deniq; beneficiorum quæ nobis inuisibilia sunt, tãtopere quempiã afficiat, quanto magis præsentia complexusq; tã amãtissimi sponsi, qñ uidelicet eius caro uiuifica, nostræ miseræ carni coniungitur, & cor cordi copulatur.

Cant. 2. 8.

D OECO. Atqui nihil tale experti, & neq; suam miseriam, neq; Christi misericordiam agnoscunt, non mirum est, si auertant aures & delirare putent eos qui sapiunt.

ROF. Finge te quantũ uelis expertũ, nunq̃ certe mihi psuadebis, ex Christo descẽdisse gustũ hũc in pect⁹ tuũ, nisi pri⁹ uelis Christi uerbis habere fidẽ, quibus testatus est carnẽ suã in hoc sacramẽto uere cõtineri. Nã tuis ipsi⁹ dictis utar. Necesse est Christũ abnegare in omibus, & mendacem facere, uel illi in omnibus credere.

Nam qui in uno discredit in nullo credit. Sic em̃ haud multo post initiũ huius libelli tui scripseras. Quare si non huic uerbo Chr̃i, q̃ suũ corpus affirmauit in sacro pręsens esse fidē adhibes, Christum abnegas, & mendacē eum facis. An non existimas Nouatianos q se catheros appellabant, magnã suauitatem ex opinata sua puritate gustasse? Neq; tamen ista suauitas ex Chr̃o manauit: sed à Satana qui se transfigurato in angelũ lucis illos decepit. Ita pariter haud dubie & tu deciperis. Neq; em̃ uera suauitas esse põt, quã sine uera fide gustas. Cæterũ qui digne frequentant istud mysteriũ, uerã dulcedinē experiunt, & in ipso fonte gustant q̃ suauis est dñs, clamantq; toto cordis affectu. Q̃ magna multitudo dulcedinis tuæ dñe quam abscondisti timentibus te. Quorum certe numerũ haud exiguum producere possumus.

Nouatiani dicuntur cathari.

2. Cor. II

Psalm. 33.

Psalm. 30

¶ Idem esse molitur, manducare carnem, venire ad Christũ credere & diligere Christum. Ca. VII.

Hristiani itaq; perpetuo sic conuiuantur, & dum credunt, manducant manducandoq; reficiunt, etiam si nõ edant de pane illo, deq; calice non bibant.

OECOL. A

ROFFEN.

¶ Sæpe diximus non oēm qui credere se putat, tanta fide priori, ut manducet Chr̃m, atq; manducando reficiat, oportet em̃ & charitatē habere cum fide. Atqui nemo certus est se charitatem habere, nisi cum integro animi ꝓposito de uitandis peccatis, sacramentũ aliquod susceperit. Quum uero sacramentũ aliq̃d ita susceperit, & maxime uel baptismatis uel pœnitentiæ, quanq̃ antea fidem & charitatē possederit: nunc tñ eædē augent per copiosiorem gratiam superuenientem, ex ipsius sacramenti susceptione. Atq; ita magis & intimius per huius ipsius esum incorporatur, & inseritur Christo quàm pridem fuerat.

Charitas augetur per sacramenti susceptionem

OECO. Vt Augustinus in sermone quodam inq̃t: Nulli aliquaten⁹ dubitandũ, unumquēq; fideliũ corporis & sanguinis dominici tunc esse participem, quando in baptismate membrũ efficitur Christi, nec abalienari ab illius panis calicisq; consortio, etiam si anteq̃ panem illum comedat, calicemq; bibat, de hoc seculo migrarit in unitate corporis Christi constitutus. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuabitur, quãdo in se, hoc quod sacramentum significat, inuenit.

B

Malo dolo Oecolampadius non exprimit locum citati authoris.

ROF. Quid nõ locũ citas, ut ipsum in Origene suo cõsulamus Nam sæpe uel demis, uel addis uerba quædã ꝓ arbitrio tuo. Quare suspectissimũ est quũ authorẽ quempiã cites, nõ expresso ipso loco, unde testimonium illius ꝓtuleris. Neq; facile est cuiq̃, oĩes Augustini sermones tenere memoriter. Adde, ꝙ responsuro magnum tpis dispendiũ fieret, si ꝓpter hæc uerba totũ uolumen sermonũ Augustini cogeret euoluere. Vnũ tñ scio, ꝙ adhibita multa diligẽtia, nusquã hæc uerba potui in sermonibus Augustini reperire. Quare sicut tu nuper cũ Eusebij, Emisseni & Prosperi testimonijs ante ludebas, dicens te responsurũ, quũ exhiberent eorũ exemplaria, ita nos eludere possumus hãc citationem tuã. Sed ut tibi largiamur Augustinũ hęc uerba dixisse, nunquid hic nõ audis assertum idipsum, de quo p̃cipue digladiamur, p̃sentiã uidelicet corpis & sanguinis in pane & calice? Vtrum aũt absq; reali pceptõe horũ, haberi uita queat, alia quæstio est. At urgebis nos forte postremis uerbis ipsi⁹ testimonij, quũ dicat. Qñ in se hoc qđ sacr̃m significat, inuenit, p hoc certe nõ aliud intelligit Augustinus hoc loco, q̃ esse in corpe mystico, atq; ꝓpterea iam dixit eũ in unitate corpis constitutum, uẽpe mystici. Nam & corp⁹ Chr̃i mysticũ, etiã una rerum est, quã sacr̃m istud significat. Neq; eñ is qui non ederit ip̃m uerũ corpus, habet in se ueritatẽ ipsius corpis, tametsi p baptismũ & fidẽ sit insertũ corpori mystico. Addimus etiã & istud, ꝙ quũ alibi pspicue doceat Augustinus esse necessariũ, ut quisq; Chr̃ianus hoc sacramẽtũ edat, oportet ut utrũq; dictũ sibi mutuo cõciliem⁹. Quãobrem & uerba quæ tu ꝓducis, de his intelligi debent, qui casu aliquo p̃uenti sunt, quo minus q̃d optant post baptismũ susceptũ ualuerint assequi: nimirũ hoc tam incomparabili cibo refici. Nam & hoc uotis omnibus unicuiq; cupiendum est.

Eucharistia significat corpus Chr̃i mysticum.

C

OECO. Insuper, quod ad illam sacramenti carnei continentiã facit, nihil ex sexto capite Iohannis probari potest.

Caput Iohannis sextum loquitur de eucharistia.

ROF. Superius huic rñdimus. Nam p̃ter hoc, ꝙ Augustin⁹, Cyrillus, Cyprianus, Ambrosius, Hilarius, ac cæteri patres, multa quæ tradita sunt ipso capite, docent accipi debere ꝓ eucharistiæ sacr̃o, etiã ipsa Chr̃i uerba uehementer hoc ip̃m urgẽt. Nã postea q̃ recensuerit Moysen Iudæis manna dedisse, panẽ quẽ uocarunt angelicũ, simul & patrẽ suũ donasse mũdo panẽ uerũ, pollicet insuper:

Iohan. 6.

Exo. 16.

per:

per se daturum panem suæ carnis. Panis (inquit) quem ego dabo, caro mea est. Moyses dedit manna panē figuratiuum. Pater dedit Chrm̄ panem uerum: At Christus quē panē dedit: nēpe carnē suā sub specie panis: nimiꝝ qn̄ panē in manus acceptū benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meū. Propter quod & iam dixit: Panis quē ego dabo, caro mea est. Et ne contendas eū hunc panē in cruce dedisse: subiungit aliā carnis donationē in cruce, dicens: Quā dabo pro mundi uita. Dedit ergo Moyses manna Iudæis (ut diximus) figuratiuū. Dedit & cœlestis pater uerbū suum incarnatū, panē ueꝝ. Dedit subinde Chrus carnē suā sub specie panis. Deniq; dedit & idē carnē suā ad mortē ꝑ mūdi uita. Cæteꝝ de his fusius in ꝓlogo sequētis libri. Exodi.16 Matth.26. Marci.14 Lucæ.22 Iohan.6

OECO. Idem est manducare carnem, & uenire ad Christum, & credere in Christum, & in fide diligere. D

ROF. Idem utiq; sunt ista quæ memoras, at nō conuertibiliter & prorsus idem. Nam in manducatōe: quēadmodū superius ostē dimus, uarīj gradus sunt, ita ꝙ qui uenit ad Christū, licet credat in Chrm̄, & in fide diligat, non tn̄ scdm omnē plenitudinē ipm̄ Christum edit. Sicut em̄ spm̄ habuerunt Apl̄i priusquā inflaret in eos Chrus, tn̄ per ipsum flatum plenius possiderunt, & rursum adhuc plenius, qn̄ spm̄ eundē sub specie linguaꝝ igneaꝝ acceperunt, ita qui credit in Chrm̄, aliquo modo manducat eū At adhuc plenius qn̄ sacrm̄ ipsum digne recipit Plenissime uero (quantū ad hāc mortalem uitam spectat) quum per creberrimū esum quis adeo confirmatur, ut amore quodam cibi huius flagret & ardeat. Tunc enim ipsius Christi præsentia corporali fruit, & sponsi non dubījs gaudet & fruit amplexibus. De fide sæpius incertū est, an sufficientē habeamus, sed & uerbū cōiter à pījs & impījs audit, neq; certo nobis constat, quatenus ꝑ ipm̄ purgamur. Cęteꝝ per sacrm̄, si cum aliqua fide accesserimus, & quoad nobis præstari possunt, ꝑfecerimus omnia, uel saltem obicem (ut aiunt) non dederimus, nō est hæsitandum quin Christum susceperimus corporaliter. Supra libr.4. cap.5.A. Iohan.20 Acto.2 Christus manducatur multipliciter. Can.28 Christum fide suscipim⁹ corporaliter in eucharistia

OECO. Quod ex effectis patet. Etem̄ sicut dn̄s dixit: Qui edit meā carnē, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Ita & dicit: Vos mundi estis, ꝑpter sermonem, quem locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Et ꝑ dilectū discipulū dixit. E

V 5 Quis

Quisquis confessus fuerit, quod Christus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Quod de charitate quoq; dicit: Deus charitas est, qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Et iter*: Qui habet filiũ, habet uitã: qui non habet filiũ, nõ habet uitã. Ostẽdunt scripturæ illæ inter se collatæ, quid sit manducari carnẽ Chri manducati õe spirituali. Sicut em̃ in Chro manet, & Chrs in eo, q illum confitet, & propter sermonem mundat: ita & is qui edit carnem, in Chro manet, & Christus in eo.

Non æqualis affectus uerbi fidei & sacramenti

Certi esse possumus Christum in nobis esse.

ROF. Si uer* sit quod diximus, ut & haud dubie uer* est, non om̃ino parẽ, aut efficaciã, aut certitudinẽ habent hæc tria, nempe uerbum, fides, & sacramentum. Neq; em̃ certo scitur, φ uerbum aut fides nos mundarit, quanq̃ & audiendo uerbo, dederimus operam, & conatum ad credendum adhibuerimus: ueruntamẽ si cum his & sacramentum insuper manducauerimus, iam certi esse possumus, & Chrm in nobis esse, & nos in Christo manere. Cæterum ut largiamur quempiam uerbo & fide mundatum, & Chrm habere manentem in se, non tñ is ita plene Chro incorporatur, atq; quũ ipsum in sacramento manducauerit. Quam rem & altero superius exemplo docuimus. Iudas enim quum primũ fur esset, & postea uenditor Christi, diabolum in se manentem habuit, at posteaq̃ panem intinctũ ederat, plenius in eum introiuit diabolus, ut eum intimius possideret. Sic nimi* & Chrus intimiori gradu nos incorporat sibi, quando sacratissimam ipsius carnem edimus in sacramento, q̃ quando sola fide concipimus eundem. Porrò qđ de charitate dicis, profecto si quis digne secum expendat, quę de charitate Paulus tradit primo Corinthiorum decimotertio, quando certus erit se in charitate esse? In summa, nec fidem, neque charitatem habemus, nisi parati simus & Christi & ecclesiæ catholicæ dogmatibus obtemperare. Quam rem & Cyprianus copiose docet, tractatu de simplicitate prelato*.

Supra libr.4. cap.5.A.

¶ Necessitatem edendi nobis obijcit ex Cyrillo, quam nos admittimus. Ca. VIII.

OECOL. A

PIe igit dictum est, & hoc ab Augustino: ut quid paras uentrem & dentes: crede & manducasti. Credere autem illud non est in eo quod confitear in pane corpus Chri substãtialiter adunatum; sed quod toto corde, mysteriũ incarnationis

nis, passionis, & resurrectionis, ac ascensionis amplectar.

ROF. At his uerbis non ꝓhibuit Augustinus esum sacramenti, ad quod alibi toties nos inuitat. Sic eñ præter alios, & sane plurimos locos, quos ante citauimus tractatu. 84. super Iohannem ait: Si sederis cœnare ad mensam potentis, consyderans intellige, quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia talia oportet te præparare. Nam quæ mensa est potentis, nisi unde sumitur corpus & sanguis eius, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid ē ad eā sedere, nihil humiliter accedere? Et quid est consyderare & intelligere quę iam apponunt̃ tibi, nisi digne tantā gratiam cogitare? Et certe gratia tanta uehementer admiranda est, qua nobis indignis, ipse dignissimus nobis miseris, ipse fęlicissimus nobis denique seruulis inutilibus, ipse dominus omnium, carnem & sanguinē suum edenda proposuit.

Supra libr. 2. ca. 32. C. Prologo. 4. li. H. libr. j. capi. 8. E, G.

Augustinꝰ tenet corpus & sanguinē i eucharistia

OECO Hæc igitur qui non probe animaduerterit, & priscos doctores magno periculo leget, & pronunciabit paruulis ac infantibus necessariam esse eucharistiam. B

ROF. Certe quisquis priscos authores legerit, comperiet hūc recentis ecclesię morem fuisse, ut quis ubi salutari baptismate lotus esset, confestim sacramento corporis & sanguinis domini pasceret̃ Sic enim Dionysius capite secundo, secundæ partis Ecclesiasticæ hierarchię scribit, de baptizato loquens: Assumentes autem illum sacerdotes, successori suiq; accessus duci consignant, & una cum ipso illum uestem baptizati munditiæ congruam induunt, sicq. indutum rursus ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsus unguento uirum signans, sacratissimæ communionis participem facit. Hæc Dionysius.

Baptizati mox sumpserunt eucharistiam

OECO. Quid dicent enim ad Cyrillum, cuius hæc sunt uerba super Iohannem: Non possunt cū sanctificatōe beatæ uitæ fieri participes, qui per mysticā benedictionē Iesum nō susceperunt. C

ROF. Quid aliud dicemus, q̃ hunc uera sensisse? Nam si quis uel suasu satanæ, Chr̄i uerbis non credat, de præsentia corporis in eucharistia, aut si credat, crasse tñ aut negligit, aut contemnit illo cibo refici, nunq̃ is beatæ uitæ futurus est particeps. Veruntamen aliter pie sentiendum est de illis qui morte præuenti, non ualuerūt assequi quod uotis maxime concupierunt.

Adultis opus est sumere eucharistiam

D OECO. Et iterum, non uerbo solũ semper: sed etiã tactu mortuos excitabat Chrũs, ut ostẽderet corpus suũ uiuificare posse, quod si solo tactu eius corrupta reintegrant, quõo nõ uiuemus, qui carnẽ illã & gustamus, & mãducamus? Reformabit eñ oĩno ad immortalitatẽ suam participes. Oportuit certe, ut non solũ anima per spiritum sanctum in beatam uitam ascenderet: uerumetiam ut rude atque terrestre hoc corpus, cognato sibi gustu, & tactu & cibo, ad immortalitatem reduceretur.

Cyrilli sententia de eucharistia

ROF. His uerbis apertissime Cyrillus testat, in sacro uerã esse carnẽ Christi p cuius esum participes effecti, uera donabimur immortalitate. Addit etiam q sicut anima per spiritũ sanctum ad beatam uitã ducit: ita similiter oportere corpus hoc nrm, cognato sibi gustu, tactuq;, & cibo, ad immortalitatẽ reduci confirmat. Corpus igitur Christi quum in sacramento suscipit, & nro accommodat corpori, uelut diuinitatis organum (ut sæpe diximus) uitæ nunq̃ finiendæ semina toti homini inserit.

E OECO. Hæc sane quæ cogere uolunt, prout uerba sonare uidentur, quantam turbam hominũ salutis facient expertem? quantam item saluabunt, etiam impie uiuentem? contactu enim suo caro uiuifica nihil non uiuificabit.

ROF. Nullũ in his uerbis periculũ est, modo recte intelligant. Neq; eñ pijs quicq̃ officiunt, quũ per eos haudquaq̃ stet, ut huius sacramenti nõ euadant participes. Sed nec impijs quicq̃ proderũt

j. Cor. jj. q̃diu perrexerint in impietate sua. Quã rem & Paulus testatur, dicens: Qui edit & bibit indigne, iudiciũ sibijpsi edit & bibit, non diiudicans corpus dñi. Neq; eñ per naturę necessitatisq; modũ operat hæc caro: sed libere & spontaneæ. Semp tñ aliquẽ fructũ operatur, ubi mens pia non defuerit. Verum ut pijs hæc esca salutaris est, ita rursum impijs est noxia. Nam & post buccellam, quam accepit

Joh. j3 Iudas, ut euãgelium docet, introiuit in eum Satanas. Non uiuificat igitur impios hæc caro, qui persistunt adhuc in impietate sua, neq; resipiscunt quicquàm.

F OECO. Inuenis enim ex uulgo multos, qui non uere credant Chrm p se passum, nam si crederent maiorẽ gratitudinẽ uiuendo p se ferrent, & fatent tamen, quod corpus in pane accipiant.

ROFF. Vix opinor inuenies quempiam, qui uere credat esse Chri-

Christum in hoc sacramento, qui non item credat Chrm in cruce fuisse passū. At īuenies īnūeros q credūt Chīm ꝓ se passum, & nihilominꝰ in peccandi studio perstant. Asserunt eīn se nequaq̄ ab ipsis sterilibus abstinere posse. In qua sententia nō mediocriter per uestra dogmata confirmanť, qn̄quidem uos docetis cuncta fieri necessitate quadā Et hi certe quanq̄ se credere putent, uera tn̄ fide carent. Quod & tu uideris etiā asserere quū dicas, ꝙ si crederent maiorem gratitudinē uiuēdo prę se ferrēt. Hoc est igiť quod soleo uobis obijcere neminē ex uestra doctrina certo scire posse, qn̄ ueram habeat fidē. Nam ut & uos traditis nemo uerā fidē assecutus est, q charitatem item non habeat. At si quis exactius conscientiam suā exploret, an in charitate sit, iuxta ea quæ Paulus de charitate tradidit, facilius opinor se carere, q̄ habere charitatem iudicabit. Quāobrem & uere fidei expertem se pronunciabit.

Rom. 5. 8. 15.

1. Corin. 13. & alibi.

G

OECO. Imò ferè totum hoc hominum genus, qui corpus in pane credunt, si rogentur, num putent satisfactum pro suis peccatis, & se acceptos deo, dubitant: & nihil affirmare audent, & adhuc carnem Christi comedere se dicunt.

ROF. Et hic rursum errore magno tenemini, ꝙ satisfactionē ꝓ peccatis arbitremini nemini necessariā esse, qn̄quidem & Chr̄us abunde satisfecit ꝓ peccatis oīm. In quo dogmate nō modo uehementer fallitis plebē, uerꝫ etiā ad peccandū ꝓpensiorē eam redditis Fatenť utiq; pr̄es orthodoxi Chrm ꝓ totius mundi peccatis abunde satisfecisse, atq; istā satisfactionē sufficere, cunctis resipiscētibus ne plectanť æterna morte. Cæterꝫ affirmāt unumquēq; nihilominus oportere, condignos pœnitentię fructus agere. Qm̄ si per hāc pœnitentiā pœnæ temporariæ peccatis debitæ, dum hic uiuiť, minime dissoluanť, futurꝫ est, ut in purgatorio lōge molestioribus expienť cruciatibus. Nos igiť licet nō tam illotis manibꝰ, ut uestra p̄sumptio solet, ubi sacra susceperimꝰ, reuerēter audemꝰ ꝑ gr̄am, quā ex sacr̄is accepimus confidere, nos gratos & acceptos esse deo.

Satisfactio Christi ꝓ nobis nō exclusit nostrā satisfactionem

Mat. 3.

Lucæ. 3.

OECO. Verꝫ (ut dictū est) fides nō eget ulla re externa, ubi uera fuerit. Regnū eīn dei intra nos est, & sanctificať homo, nō solū in anima: sed & corpore, etiam absq; sacramētaria manducatione.

H

ROF. Pone fidē quātamcūq; uelis maximā, adhuc tn̄ is q tantam habet fidē, si recuset baptizari, nunq̄ dei regnum consequeť.

Iohan. 3.

X Et certe

Et certe baptiſmus, ſi quis eum cum fide cõferat, externa quædã res eſt. Sanctificari uero per fidẽ, modo uera, formataq́ʒ ſit ea fides Chriſtianũ aſſerimus, atqʒ etiã inſeri corpori Chriſti myſtico. Sed hæc ſanctificatio paꝶ ei ꝓfuerit, qui cæteris initiari contẽpſerit ſacramẽtis. Adde quoqʒ, ꝙ cõpertũ nemini eẽ pt, niſi uel per reuelationẽ, uel per ſacramentoꝶ ſuſceptionẽ ſe potitũ eſſe fide formata Nam ſi peccandi animũ neutiq̃ adhuc depoſuerit, & tamen confidat ſe in gratia dei eſſe, hæc fides longe magis præſumptio dici meretur, q̃ fides. Q, ſi fuerit ſibi uiſus peccandi animũ depoſuiſſe, põt nihilominus in eius corde lætale quoddã pctm̃ delitéſcere, quod adhuc obſiſtat gratiæ. Quare citra ſacramentoꝶ ſuſceptionẽ, nullo modo certus & ſecurus erit.

¶ Sacramentoꝶ vſum inanem fore colligit, ſi fidẽ ſolã ſufficere quis dixerit. Ca. IX.

OECOL. A ROFFEN.

Eque eſt quod inſultes: Ergo nullus & uanus erit ſacramentorum uſus.

¶ Et merito quidẽ iſtud obijcitur. Nam ita nobis aufers oẽm ſacramentoꝶ neceſſitatẽ, ſi per ſolã fidẽ ſaluabimur. Sic eñ inferiꝰ colligis: Fides ipa quæ in homine eſt, imò ſpũs author fidei, non damnari ſinet hoiem. Nam quũ ſpũs hoiem illuſtrarit, & ſuũ reddiderit, nimiꝶ illũ damnãdo, ſeipm dãnaret. Colligis itaqʒ nõ damnãdum eſſe qui fidẽ habuerit licet baptiſmũ nõ ſuſceperit. At iſtud ſi ueꝶ ſit, fruſtra certe, Chrs

Marc. 16 fidei baptiſmũ etiã adiunxit, dicens: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Sed & fruſtra negauit ei introitũ in regnum dei,

Ioh. 3. qui baptizatus non fuerit: Amen amen dico tibi: Niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum dei.

Acto. 9 Fruſtra inſuper, quũ alij innumeri, tum ipe Paulus etiã, poſtq̃ eſſet fide illuſtratus, baptiſmi ſacramentum accepit.

B OECO. Profecto ut iuſtiores dicẽdi ſimus, neutiq̃ ex ſacramẽtis aſſequimur, ſicut neqʒ ab alijs externis opibus iuſtificabimur.

Iuſtiores fimus ſacramẽtorum perceptione

ROF. Nimiꝶ ut iuſtiores euadamus, & ſacra nobis & opa bona præcipiunt. Nam (ut de ſacramẽtis primũ loquar) ſi ſacramẽtis præſtat gratia, qd nos ceu cõpertiſſimũ habemus, & gratia uel efficit uel auget iuſtitiã, non eſt dubium, quin ubi quis per fidẽ iuſtus ante fuiſſet effectus, per baptiſmi ſuſceptionem, euadat iuſtior.

Et quã

Et quantũ ad opera bona pertinet, Chr̃us in prolixa illa contione, quã habuit in monte, tm̃ operibus tribuit, ut sine his, nec aditũ pateredicat in cœleste regnũ. Non om̃is (inquit) qui dicit mihi: Domine, dñe, intrabit in regnũ cœlorum: sed qui facit uoluntatẽ patris mei, qui in cœlis est. Et nisi abundauerit iustitia uestra plus, q̃ scribarum & pharisęorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Quod & de iustitia operum prorsus intellexit, quemadmodũ ex auctarijs, quæ legi Mosaicæ adiecit, dilucidum cuiuis esse poterit. Mat.7 Matth.5.

C

OECOL. Quæ tamen utilia sunt ac necessaria, non tam in nostrum, quàm proximi usum.

Vsus sacramentorum nobis necessarius

ROF. Ad nostrũ etiã usum tanto magis necessaria sunt, quanto fructũ ex eis copiosiorẽ accipimus, q̃ proximi. Quũ em̃ proximo minimũ largior, ille quidem minimũ & solum accipit. At ego quid assequutus sum? Id profecto quod multis partibus minimũ exuperat: nimirum expiationem aliquam, & mundiciam animi. Nã id Christus pollicitus est, qui ut falli non potest, ita nec fallit quẽquàm. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Et alibi: Date & dabit̃ uobis. Nos itaq; propter eleemosynam temporariam, quã proximis impendimus, immarcessibile prę miũ in cœlis consequemur. Paulus item docet, ꝓ temporarijs bonis exhibitis proximo, nos bonis spiritualibus esse locupletandos, falsum est igit̃, quod asseritis, ꝙ uidelicet opera bona non tam in nostrum, q̃ in proximi usum necessaria sint. Lucæ.11 Lucæ.6

D

OECO. Corde credit̃ ad iustitiã: uerum si tãta fides fuerit, ut etiã cogat operibus, siue baptismi, siue martyrij, siue eleemosynæ, siue communicationis, uel alijs confiteri, & in nullis erubescere Chr̃m tantæ confessionis fides erit in salutem.

ROF. Sæpe diximus, nõ oẽm cordis credulitatẽ, iustũ reddere, sed eam solã quæ per dilectionẽ operat̃. Fides enimuero iustitiam inchoat: sed eadem ex operibus consummatur, ut diuus Iacobus affirmat. Quamobrem & nihilominus frustraneæ separas ab operibus fidem, q̃ salutem à iustitia. Nam ut certũ est, & eum qui iustus ẽ, saluum fieri: & ediuerso, qui saluus fit, iustũ esse: ita similiter constat, fide iustificatũ, operibus fieri iustiorem, & qui pijs opibus, quũ licuisset, non impendit operã: hunc ut nõ satis iustũ dmnandũ fore, Atq; hoc ipm tua uerba cõuincũt, tãetsi uim iferas scripturę.

Supra Prolo. 2. lib. 1, libr. 2 cap. 4. D. ca. 26. A, libr. 3. cap. 2. B, ca. 8. C, & alibi. Gala. 5. Iaco. 2

Operibus bonis efficitur quis iustior

Nam quum baptismi susceptionẽ, & perpessionẽ martyrij, similiter & eleemosynæ largitionẽ, atq; cõicationem enumeras, una cũ oris confessione, oportet ut sicut ista salutem, ita & illa pari modo conferant. Quod quid aliud est, q̃ consummatã iustitiã efficere: nã qui saluus fit, cõsummatã habet iustitiã. Tu tñ eo detorques Pauli uerbũ, ut nõ illđ præstet oris confessio: sed fides quæ copulat ad confessionis opus. Atqui certũ est dixisse Paulũ: Corde credit ad iustitiã: ore aũt fit cõfessio ad salutẽ, nimirũ ut sicut iustitia per fidẽ inchoat, ita salus: hoc est perfecta iustitia per oris confessionem, & operis exhibitionem consummatur.

Rom. 10

E

OECO. Q; si deesset locus cõfessioni & operibus, nimirum fides ipsa, quæ in homine, imò spiritus author fidei, nõ damnari sineret hominem. Nam quum spiritus hominem illustrarit, & suũ reddiderit: nimirũ illum damnando, seipsum damnaret.

Credens saluatur sine perceptione baptismi, modo ipsum in uoto habeat.

ROF. Idem & nos existimamus, de his qui quũ in Chr̃o credentes habeãt in uotis, ut baptizent: morte tñ præuẽti sunt, priusq̃ eis occurrisset oportunitas aliqua, baptismũ consequẽdi. Hic pie credimus suppleturũ deũ per inuisibilẽ suã sanctificationẽ quicq̃d ex efficacia baptismi defuerit, modo fidẽ habuerint, quæ per dilectionẽ operat. Cęterũ si nõ uehemẽter cõcupierint hoc sacr̃m, neq; studiosam diligentiã adhibuerint, ut sacra baptismatis unda lauarẽtur, quãtauis fide polluissent, uerisimilius est eos, ꝑpter hãc tã grauem negligentiã, in re tãtopere necessaria perijsse: præsertim quũ & huic uerbo Chr̃i nõ minus, q̃ cæteris credere tenerentur. Dixit em̃: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ põt introire in regnũ dei. Quocirca si per eorũ uel cõtemptũ, uel incuriã stetisset, quo minus huius sacramẽti facti sunt compotes nisi ausim de salute ipsorũ polliceri. Verũ quidẽ est, potentiã dei nequaq̃ sacramẽtis alligatã esse, quin sine baptismo per solã fidem cõferri queat iustificatio. At q̧ ita reuera fiat, quũ lex in contrariũ ꝓmulgata sit, nemo certus esse poterit. Sed neq; spũs eos damnãdo, seip̃m dãnabit, quum illorũ culpa factum sit, q̧ nõ fuerunt saluati.

Gala. 5.

Negligẽs baptismum damnatur

Iohan. 3.

F

OECO. Quomodo igit sacramẽtaria esitatio tam necessaria?

ROF. Idẽ pari facilitate collegeris de sacr̃o baptismatis, q̧ neq; ip̃m necessariũ sit, quũ sola fides, ut tu moliris, sufficiat ad salutem. At qui tametsi reproba mens tua, capere nequeat utriusq; sacramen

menti necessitatẽ, nihilominus uera sunt uerba Chri, quibus ipse te status est, quod nisi quis renatus fuerit ex aqua & spũ sancto, nõ põt introire in regnũ dei. Et rursum: Nisi mãducaueritis carnẽ filij hois, & biberitis ei⁹ sanguinẽ, nõ habebitis uitã in uobis. Quæ posteriora uerba, nõ Cyrillus mõ, uerũ etiã Cyprianus & Augustinus affirmãt ad eucharistię sacrm ptinere. Verũ enimuero si nihil aliud eẽt, q̃ quod Chrus hoc sacrm frequẽter edẽdũ instituisset, id solũ abũde nos docere posset, esum huius sacramenti, nõ superuacaneũ esse. Iohan.3 Iohã.6 Esus eucharistiæ est necessarius

G

OECO. Qũo carne Chri intra panẽ opus? cui⁹ tãta dignitas, ut semel mãducata, tollat esuriẽ, & reddat immortalitatẽ, at nõ operat hoc, ut in pane existẽs: Qui hodie cõicãt, & proximis diebus cõicaturi sunt, nõ satiãtur, sed rursus esuriũt. At interna ac spũalis mãducatio, quæ fidei illa hominẽ satiat, & esurire non permittit

ROF. Et quid (te quęso) phibet, quò min⁹ altera iuuet alterã? Si præstet hoc fides Chri passi, multo magis ipsius corporis, quod cruciabat, & sanguinis q in cruce fundebat, pñtia & susceptio corporal fructu suo neutiq̃ carebit. Sed cõtendis corp⁹ Chri nequaq̃ istud operari, ut in pane existẽs. Atq; hoc ipsum colligere moliris hac rõne: nimirũ quod hi qui cõicant minime satiãtur, sed rursus esuriunt. Atqui si nõ idẽ cõtingat ijs per solã fidẽ edũt, tum alicuius roboris esset hæc collectio tua. Sed idem istis itidẽ euenit, alioqui nõ dixisset Paulus. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, gustauerũt etiã donũ cœleste, & participes facti sunt spũs sancti: gustauerũt nihilominus bonũ dei uerbũ, uirtutesq; seculi uenturi, & plapsi sunt rursum renouari ad pęnitẽtiã. Ecce & hi qui tali tãtaq; fide pditi sunt, non ita satiãtur, & redditi sunt immortales, ut plabi nequeãt. Quare nec hi qui per solã fidẽ ederunt, nec illi qui cũ fide corporaliter insuper ipso corpore sanguineq; pasti sunt, si denuo labani in mentẽ impiã, uel satietate, uel immortalitate potituri sunt. Hebr.6

¶ Molitur & fidem solam sufficere, & sacramentorũ etiã usum Originis testimonio nihilominus conducere. Ca. X.

Nihilominus sanctissimus eucharistiæ usus est, & propterea nõ superuacaneus ritus ille à dño cõmẽdatus, ut corpus eius sub sacro panis edamus. Nã ut interim de fœdere charitatis, & fidei externa ptestatiõe taceã, mirificã spũs sanctus fidẽ exercens, in credentiũ pectoribus opeOECO. A

ratur, trahens eos ad maiorem uitæ sanctimoniam.

ROF. Si per solũ panẽ spũs ipse sanctus, ita manducãtes trahat ad maiorẽ uitæ sanctimoniã, quãto magis quũ uere credat se nõ cõmunẽ panẽ mãducare, sicut tu moliris astruere: sed uerũ Chrm sub ipa specie panis edere, sanguinẽq; Chri sub uini specie potare. Neq; eñ tãtæ uirtutis & efficaciæ panis ille tuus est, atq; buccella panis fuerat, quã Iudæ porrexerat Chrs. Neq; tñ hæc buccella, sicut Augustinus tradidit, corpus fuerat dñi Iesu. Sic eñ scribit sermone quodã in cœna dñi. Non est putãdum q Iudas nunc Chri corpus sumpsisset: quia iam dñs oẽs discipulos cõicauerat & Iudam q̃q;, sicut Lucas euidẽter oñdit: Panẽ intinctum tñ dñs discipulo porrigere uoluit: ut cor intinctũ ueneno significaret. Et post buccellã intrauit in eum Satanas. Nunquid Satanas tñ cor eius primũ intrauerat? Omino fratres ante buccellã cor Iudæ intrauerat: sed affectu & uoluntate tm̃. Sed post buccellã intrauit Satanas effectu & ope. Tamen bona fuit buccella, quã Chrus discipulo dedit. Bonũ etiã sacrm, q̃d ei tribuit, sed aliquando bona obsunt, & mala quandoq; psunt. Hæc Augustinus. Quibus & similia uerba dicit super Iohannẽ tractatu. 62. in quibus audis lector Augustinũ inter buccellã panis, & corpus Chri prius acceptũ palã discriminare. Nõ est putãdum (inquit) q Iudas tunc corpus Chri sumpsisset quãdo uidelicet Chrs ei buccellã panis intincti porrigebat: sed antea sumpsisse fatet: quãdo cõiter oẽibus illis duodecim, uti Lucas ait: corpus ipm dominicũ fuerat administratũ. Quãobrem, & perspicuum est Augustinũ sensisse quiddã excellẽtius in sacro fuisse, quod & uocat corpus domini, q̃ fuerat in buccella panis. Sed & istud item aduertis, q licet ante sumptã buccellã introijsset in eum Satanas, nunc tamẽ eundẽ iterũ introijsse testat: nimirũ ut ita plenius illũ possideret, queadmodũ & sæpe de Chro diximus, q quanq̃ p fidem quis eum susceperit, longe tamen intimius per esum eucharistiæ nobis denuo communicetur.

Iohan. 13 — Buccella Iudæ & eucharistia differũt — Luc. 22 — Iohan. 13 — Augustinus. — Iohan. 13 — Lucæ. 22 — Lib. 3. cap. 20 C, ca. 21. B

B OEC. Sicut Origenes cõtra Celsum scribit: Celsus ut dei ignarus, gras dæmonibus reddat: nos uero conditori rerũ, p ei' collatis in nos beneficijs ubi & gras diximus, oblatis panibus uescimur, q utiq; ex orone & pcibus sanctius q̃ddã corpus cõflant, q̃d sane sanctiores hos reddat, qui mente integriori hoc ipso utantur.

Rof

ROF. Profecto si de eucharistia uelit Origenes istud intelligi: nimirum ut ex oratione, precibusq; conflata sit, in sanctius corpus q̃ pridẽ fuerat, quodq; sanctiores hos reddat, q mẽte integriori ipa esca utant, qs dubitare pt quin senserit hic Origenes panẽ in corpus Chri mutatũ eẽ. Nã uestra snia, panis nullã accipit internã sanctitatẽ, q̃ pios ex eo mãducãtes efficiat sanctiores. Quãobrẽ nec iuxta doctrinã uestrã naturale corpus ipsius panis imutatũ est, ut fiat sanctius. At Origenes palã affirmat panẽ per orõnẽ & pces cõflatũ esse in sanctius corpus, qd edentes modo pij sint, sanctiores efficiat.

Origenes sentit panem in corpus mutari.

OECOL. Quid dicit hic sanctius corpus? Nunquid corpus Christi, pani accedens? Nunquàm ita delirauit tantus uir, quantumuis alias periclitatus est. C

ROF. Quoties uidet Origenes, uel uno uerbulo fauere partibus Oecolampadij, iam non est contemnẽdus Origenes. At nũc ubi palã aduersat, omnino delirat. Cæterum si ppter hoc Origenem delirasse putes, delirauit Cyrillus, Chrysostomus, Cyprianus, Augustinus, Hieronymus & quis non? Concorditer eñ oẽs in hac snia pres conueniũt: nimirum ut panis per uerbũ Chri mysticasq; preces, mutet in ipsius Chri uerum corpus. Quod etiã affirmãt cũctos pie suscipiẽtes sua inuisibili uirtute reddere sanctiores.

Omnes concorditer tenẽt panem in corpus Christi mutari.

OECOL. Sed ita dicit sanctius: quia cum creatura omnis sancta sit creatione: Omnia enim, quæ creauerat, uidit deus quod bona erant ualde, eadem sanctior redditur gratiarum actione, & si nõ in se, nobis tamen. D

ROF. Istud peculiariter obserua lector, qd iam dicit: Panẽ hũc in se nõ fieri sanctiorẽ, sed nobis. Nullã ergo recipit panis iste sanctitatem, quæ realis est & quãtum ad se pertinet. Quãobrem nec ullã prorsus efficaciã habet aut sanctificãdi nos, aut salutẽ, aut uitã præstãdi quouis pacto. Sed nũc aduersariũ petamus. Ecce testaris Oecolãpadi panẽ hũc in se nihilo sanctiorẽ eẽ, quũ nihil in se recipiat sanctitatis. At Origenes palã affirmat, p cibus & orõne cõflatã esse sanctius corpus ex pane, de quo ipe loquit, ipmq; corpus ita cõflatum sanctiores eos reddere, qui mente integriori eodem utant. Male ergo tibi cum Origene conuenit.

Iugulatur Oecolampadius proprio ense.

OECOL. Sanctificatur enim per orationem & precationem ut Apostolus ad Timotheum scripsit. E

Roffen

ROF. Hoc de communi cibo Paulus tradidit, qui per orõnem
I. Tim. 4 & p̃catione ab impuritate quauis noxia, si qua intus delituerit, purificat. At nullã inde sanctitatẽ cibũ illũ cõtrahere uos existimatis Quare nec panis ille tuus maiorẽ adeptus est sanctitatẽ q̃ panis q9uis in mensa communi post actas deo gratias.

F OECO. Hæc uero creatura panis ita sanctificat sanctissimo usui seruiens, ut & corpus Christi quod repræsentat, appellet, utentesq; sanctificet, nõ sua quidem natura: sed utentium sanctimonia hoc est, fide & affectu sancto.

ROF. Miranda sunt hæc, & primũ, quum dicas panẽ eucharistiæ sanctificari, nullã tñ in se sanctitatẽ recipere, qñ sanctificari nõ est aliud, q̃ fieri sanctũ. Deinde quũ subijcias, neq; panẽ hũc aliter esse corpus dñi, q̃ per solã rep̃sentationẽ. Et istud æque mirandũ ẽ, qñquidẽ Paulus constãter & simpliciter, atq; nõ semel eucharistiã uocat corpus dñi. Tertio demiror, qua rõne sanctificet utentes, nimirũ eos qui credũt eundem, solũ panẽ esse, & nõ uerũ Chri corp' qñquidẽ ipse palã testabat, dicẽs: Hoc est corpus meũ. Propter q̃d & illa credulitas uerius p̃fidia censeri debet, q̃ ulla fides.
Mat. 26 Mar. 14. Lucæ. 22

¶ Nõ aliter eucharistiã sanctificare cõtẽdit, q̃ p̃ces pro quare & Chrysostomũ frustra citat. Ca. XI.

OECO A

On minus em̃ uere hoc quis de eucharistia affirmat, q̃ de precibus, quæ usu suo hominẽ sanctificãt, sicut pulchre Chrysostomus in sermone de orõne dicit.

ROFFEN. Eucharistia & precum discrimen.

¶ Longe aliter existimandũ est de sacro corporis dñi, q̃ de precatõibus. Nam his qñ pie deuoteq; funduntur, impetratur sanctitas, quẽadmodũ & publicanus in tẽplo precatus, iustitiã obtinuit, & sanctificationẽ à deo. Descendit em̃ iustificatus in domũ suã, At sacrm̃ corporis dñici suapte uirtute sanctificationẽ p̃stat. Cęterũ q̃ Chrysostomi calculũ citas, q̃ p̃catões om̃das, eos qui precant sanctificare, iudicabit lector, an in his Chrysostomi uerbis, quæ sequuntur, quicq̃ eiusmodi reperiatur.
Lucæ. 18.

B OECO. Ipsi qui precant diligenter, p̱be cauent, ne quid illis indignũ precibus accidat. Erubescentes em̃ deũ cui loquunt, oẽs facile repellunt maligni dæmonis machinationes, cogitãdo apud seipsos, quantũ sit malũ, & q̃ turpe eum qui ut deo loquutus est, & cum continẽtia & sanctitate rogauit, statim ad diabolum transire,

& ad

& admittere ī animū fœdas uoluptates, & dare diabolo trāsitū in mentē, quā paulo antea deus inuiserat, & permittere dæmonibus ingredi in animā, in qua spiritus sancti grā multā misericordiā paulo antea demonstrauerat. Et quomō? Audi: Impossibile ē homini absq; operatione spiritus, diuinā conuersationē agere: sed opus est ut assit maius quiddā uiribus humanis & operet sanctū studium & curā. Igit cum intrat & flectit genua, tunc orādum & precandum, qm̄ ut deo loquātur, opus est ingredi in nos spiritus grām solidantem, & fiduciā præstantē, docentemq; honoris magnitudinē. Qn̄ igit discis, qd & deo loqueris, & spūs sancti opationem colloquio susceperis nullū dabis trāsitū diabolo in animā sanctificatā à spū. Sicut em̄ q regi loquunt suauibus sermonibus & honore fruunt, nollent consortium mendicoꝝ & abiectoꝝ, ita & qui deo loquutus est, maligni & impij consuetudinem refugit.

ROF. Vides lector in his uerbis nihil eiusmodi prolatum à Chrysostomo quo precatiōes affirmet sanctificare quenquā, imò docet potius hominē ante sanctificatū esse, per spirit⁹ sancti grām quæ solidet orātem, ac fiduciā ei præstet, doceatq; honoris magnitudinē. Nā ut ait: Impossibile est homini absq; opatione spūs, diuinam conuersationē agere, hoc est inter precandū cum deo cōuersari: sed opus est ut assit maius quiddā uiribus humanis, quod istiusmodi studium & curam operetur in nobis. Orationes nō sanctificāt aliquem.

OECO. Ita se habent, qui pij sunt oratores, quāto magis tam sanctis symbolis adhibitis, admonebunt prudentiæ, & opantē intra se spiritū sanctū experient, sanctificareq; se studebūt, quādo nō solū deo loqui se cogitāt: sed sancta recogitatiōe fere ante oculos uident dn̄m Iesum Chr̄m dei filium, corpus in mortem tradere ac sanguinem pro ipsis effundere. Quomodo enim hoc tantis communicantem mysterijs non inflammaret? C

ROF. Ista sanctificatio nihilo maioris est momēti, q̄ si conspexeris panē & uinū in mensa quauis positū. Nam & cibus om̄is, uti Paulus testat per or̄onē & precationē sanctificari debet, priusquā à Chr̄ianis edat. Qn̄ igit tibi nihilo maior sc̄titatis uirt⁹ in eucharistia credit, q̄ in cōmuni pane uinoq; cuiuslibet mensæ, pfecto nec sanctificatio quā eucharistia præstat, aliquo pacto scd̄m te maioris erit momenti, q̄ panis & uinū, quæ cōiter apponunt, modo come- 1. Timo. 4

 sturus

sturus ex his repræsentationẽ quandã corporis & sanguinis Christi concipiat. Nam ista repræsentatio ẽ, quæ tua sñia, sanctitatẽ nobis impetrat, non ip̃e panis. Veruntñ (ut sæpe diximus) repræsentatio talis longe efficacior ex imagine crucifixi colligi põt, qua qs inflãmet ad recogitandã Chr̃i passionem, q̃ ex uini panisq; spectaculo, si nihil aliđ subeẽ credat. Nã imago ip̃a, graphice depicta, uerius & uiuacius menti nr̃e rep̃sentat Iesum Chr̃m dei filium, corpus in mortem tradidisse, sanguinemq; suum pro nobis effudisse, q̃ solus panis & uinum referre queant.

Lib. 2. cap. 16 C, & alibi.

Repræsentatio passionis Christi.

¶ In Cypriani citatione falsarium deprehendes, ubi multa notabis lector pro parte nostra. Ca. XII.

OECO. A ROFFEN.

Nde Cyprianus in sermone de or̃one dñica, q̃ periculosum sit arceri à cœna dñi admonet, dicens.

¶ Si cœna dñi Cyprianus, ut tu iam asseris, hæc intelligit, id qđ citra dubitationẽ omnem facit: mirũ est qua fronte non erubescas, authorem à deo grauẽ, & tuæ sentẽtiæ tãtopere reluctãtem, in mediũ producere? Nã Cyprianus ubiq; dilucide testat̃ in eucharistia uerũ Chr̃i corpus, & uerũ eius sanguinẽ contineri. Quocirca iam etiã admonet, ut quotidie cibum istũ sumamus, quo solidius in uera salute & sanctificatõe perseueremus. Sed iam audiamus poti⁹ ipsius Cypriani uerba.

Cypriani sententia de eucharistia

B OECO. Chr̃us nr̃i, qui corpus eius cõtingimus, panis est: hũc aũt panẽ nobis dari quotidie postulamus, ut qui in Chr̃o sumus, & eucharistiã quotidie ad cibũ salutis accipimus, intercedente aliquo grauiori delicto, dum abstenti, & nõ cõicãtes à cœlesti pane, phibemur, & à Christi corpore separamur, ip̃o dicente & monente: Ego sum panis uitæ qui de cœlo descendi. Si quis edit ex hoc pane, uiuet in æternum.

ROF. In his uerbis lector, quid aliud audis, q̃ q̄ petimus panẽ hũc: nẽpe corpis Chr̃i in eucharistia nobis quotidie dandũ, ne per abstinentiã à tã eximio cibo, uitã amittamus, & ab eius mystico corpore separemur. Nã ut ex uerbis ipsius Chr̃i docet, panis iste. Chr̃s est, & panis uitæ, neq; finet, eos, qui frequẽter hoc pane uescuntur, æterna morte perire. Confirmat etiã & hũc panẽ ueri Chr̃i carnẽ esse, aliis Chr̃i uerbis, quæ subdole suo more sustulit Oecolãpadi⁹ Nã in Cypriano iã cõtinẽter sequit̃: Panẽ aũt quẽ ego dedero caro mea est

Matthæ. 6

Iohan. 6

Iohan. 6

mea est pro seculi uita. Nam hoc testimonium apertissimum esse Cyprianus pro hoc sacro nihil dubitat, quemadmodum alĳs locis euidentius constat. Nam & ex eĳsdem uerbis Chr̄us affirmat, panem hunc esse carnem suam, nimirum eãdem, quam & dedit pro seculi uita. Sequitur adhuc in Cypriano.

OECO. Quãdo ergo dicit in æternum uiuere, si quis ederit de pane eius, ut manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiã iure cõicationis accipiunt: ita contra timendũ est, & orãdum, ne dum quis abstentus separat à Chr̄i corpe, pcul remoueatur à salute, cõicante ipo & dicente: Nisi ederitis carnẽ filĳ hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. C

ROF. Et in his uerbis rursum, quid aliud accipis lector, q̃ sicut per frequentem eucharistiæ communicationem, quis absq; dubio uitæ fit particeps: ita metuendũ est, ne per abstinentiã à tam salutari cibo, uitã perdãt, & procul à salute remaneant. Quod & itẽ probat alĳs Chr̄i uerbis, nimirum his: Nisi ederitis carnem filĳ hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Et hic iterum aduerte lector, hæc tria testimonia Christi, deprompta fuisse ex capite sexto Iohannis. Quamobrem ex Cypriani sententia perspicuum est, hoc caput ad eucharistiæ manducationem pertinere.

Qui absq; legitima causa abstinet damnum patitur Iohã. 6

Caput sextũ Iohãnis pertinet ad eucharistiam.

OECOL. Et ideo panem nostrum quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non recedamus. D

ROF. Et hic itidẽ nonnihil erasit Oecolãpadius. Sic enim ait Cyprianus. Et ideo panem nr̄m.i. Chr̄m dari nobis quotidie petimus. Hæc eñ uerba.i. Chr̄m dari nobis, oĩno sustulit. Petimus utique Chr̄m dari nobis in eucharistia quotidie, quod illi certe non faciunt, qui per solam fidem etiã absq; sacramenti esu, se Chr̄m habere putãt, & nihilo præsentius aut plenius existimãt illum in sacro recipere, q̃ sola fide. Et cur illud petendũ sit, Cyprianus adiungit dicens: Vt ne qui in Chr̄o manem⁹ & uiuimus: nẽpe fide, posthac per abstinentiã à tanto cibo, sensim pariter à sanctificatione & ab ipsi⁹ corpore mystico recedamus.

Matthæ. 6 Lucæ. 11

¶ Deteguntur fuci, quibus obscurare, Cyprianũ quãuis dilucidum, nititur. Ca. XIII.

OECOL. A

Ac expositione beatus martyr, id qđ ubiq; solet, à schismate & discordia dehortat̃. Iuxta eum eñi quotidianũ panẽ recipiunt, qui in charitate pseuerant, & à corpore Chr̃i mystico, qđ est ecclesia, nõ auellunt̃, utputa cœlestis panis p fidẽ uere participes. In cuius rei mysteriũ q̃tidie cõicãt, & p singulos dies, symbolis pacificis, mẽbra se Chr̃i declarant.

Sumenda est eucharistia ne gratia ei⁹ priuemur abstinentes

ROF. Hic nec uno qdẽ uerbo schismatis, aut discordiæ mẽtio facta est, neq; istud molit̃ sanctus pater, qđ & lectori cuiuis pspicuum esse põt. Vbi quæso reperies in p̃dictis uerbis, q̃ ideo sumẽda sit eucharistia, ut edentes declarent seipos esse membra Chr̃i? An nõ legis, potius ideo sumendã esse, ne si diutius abstinueris ab esca tã salutari, pcul remaneas à salute, qñquidẽ ipa uitã salutemq; p̃stat. Affirmat insup & usu eucharistiæ nobis id largiri, ne qui p fidem in Chr̃o manemus & uiuimus à sanctificatiõe, quæ p sacr̃m fit, & à corpore Christi mystico recedamus.

B

OECO. Hinc patet, q̃ graue quiddã abstinẽtia sit: multo autẽ grauius, si ecclesia excõicet: grauissimũ deniq;, si & deus, ut palmitem aridũ execet, à uite uera, quæ est Christus.

ROF. Tria colligis: Primũ ẽ, his uerbis liq̃re q̃ graue qddã abstinentia sit. Et hic non satis intelligo quid tibi uelis, an sentias graue malum, an graue pct̃m̃, an graue damnũ esse? Quod uis hoꝝ dixeris, neutiq̃ est sententiæ tuæ consentaneũ. Nam si nihil in his symbolis aliud contineat̃, q̃ panis cõis & uinũ puꝝ, neq; hæc ob aliud sumenda sunt, q̃ ut quisq; se declaret esse membrũ Chr̃i, qua ratõe possit, aut graue malũ, aut graue pct̃m̃, aut deniq; graue damnum esse, si non quotidie sumpseris magis q̃ singula quaq; hora. Verun tñ longe aliter se res habet, si ueꝝ Chr̃i corpus, uerusq; sanguis eius in hoc sacr̃o contineat̃. Tum pfecto non est dubiũ, quin graue damnum & malum sit diutius carcere tanti cibi solatio. Alteꝝ quod colligis, istud est multo grauius, aut malum, aut pct̃m̃, aut damnũ esse, quum ab ecclesia quis excõicetur. Et in hac re non satis inter uos cõuenitis. Nam Lutherus docet excõicationem ab ecclesia factam, nihil operari, nisi quis ante fuisset excõicatus à deo. Sed hoc quid ad rem nostrã. Tertiũ, quod colligis esse grauissimũ: nempe quũ deus quẽpiã ut palmitẽ aridũ execet, à uite uera, quæ est Chr̃s Explora teipm Oecolãpadi, & non dubito, facile cõperies hoꝝ singula

Carere eucharistia est graue damnum & malum.

Excommunicatio diuersimode a Lutheranis tractatur

gula in teipm cōpetere. Nam ipe qui non credis in eucharistia ue- Iohan. 15
rum esse corpus Chri, nec spiritaliter, nec sacramētaliter Christū Asserta retor-
edis. Quo fit ut ab eius corpore teipm separaueris. Similiter & ab quentur in au-
ea quæ sola dici pōt ecclesia, nempe catholica, quæ & uera Chri- thorem.
sti spōsa est, prorsus excōmunicaris. Postremo quod & tu grauissi Canti. 6
mum esse confiteris, à uite uera quæ Christus est, ceu palmes ari-
dus exectus es omnino.

OEC. Contētiosiores ex dictis illis, ptinaciæ fomētū inueniūt. C

ROF. Lutherũ hic & sectatores eius haud dubie taxas, q uerũ Lutheranũ
Chri corpus asserūt una cum pane manere. Sed illi præ te longe p̄ Oecolampa-
ferendi sunt, quum & scripturas aliquot pro se ꝓducant, quæ spe- dio præferen-
cie ten⁹ probare uidēt, qđ ipsi sentiūt. Tu uero nullas afferre uales, di.
ut mox uidebimus. Silr̄ & authores, quos tibi subsidiarios facere
moliris, aptissime tibi cōtradicūt. Quare nemo cōtentiosior ē, aut
ꝑtinatior teipō, qui uelut excæcat⁹ in clarissimã impingis lucē, neq;
cum Luthero, iam pridem duce tuo, neq; cū ecclesia cōsentias.

OECOL. Sed qui perspicatius intuentur, manifeste uident à D
Cypriano aliud dici panem qui postulatur, aliud esse eucharistiam
quæ accipitur: aliud sacramento tenus Christi corpus manducare
& aliud ipso cœlesti pane pasci.

ROF. Profecto qui nō omnino captus est oculis, hic dilucide Libr. 4. capi.
cernere potest, cur ex prioribus Cypriani uerbis, fraudulenter ex- 12. D
emeris ea uerba, quæ supra memorauimus. Nam ex illis plane cō
stat eundem esse panem, qui postulat, & eucharistiã quæ suscipit,
postulamus em̄ ut detur nobis in eucharistia Chrs, similiter & asse Matth. 6
ritur eos uicturos in æternū, qui panē istū ederent. Alioqui cur ita Lucę. 11.
citasset Cyprianus illa uerba Chri Panē quē ego dedero, caro mea Iohan. 6
est pro seculi uita. Et rursum: Nisi ederitis carnē filij hominis, & bi
beritis eius sanguinē, non habebitis uitã in uobis. Quæ uerba plu Mat. 6
ribus alijs locis idem Cyprianus palàm asserit ad eucharistiã attine Lucæ. 11
re. Adde ꝙ enarraturus hæc uerba, panē nostrū quotidianū da no Panis noster
bis hodie, dicit per ea posse duplex panis genus intelligi & spirita- duplex est.
liter aut simpliciter accipi, hoc est de eucharistia quæ Chrm cœle-
stem panē continet, & de cibo quouis ad hominis uictum necessa-
rio. Separat igit eucharistiã Cyprianus, uelut panē spirituale à cō
muni cibo, qui carnalis est, Quãobrem & Chrus, qui cœlestis pa-

nis(quum in eucharistia sumit)unus & idem panis est cũ euchari-stia,id quod locis aliis compluribus idem Cyprianus affirmat,ut q id negat,is plane contentiosissimus & ptinacissimus habendus est.

E OECO. Vt cætera omittã: nonne in fine dicit: Qui in Chrõ manemus & uiuimus,qđ nimirũ à cœlesti pane est, & à sanctificati one & corpore eius nõ recedamus, hoc ꝑpter eucharistiã dicit, qua testamur sanctimoniã, qua paramus nos ad cõiõnẽ & innocẽtiã, ita ut recte mẽbra uocari mereamur. Recte examinãs, & Cyprianũ intelligẽs, subesse in uerbis eius latentẽ distinctionẽ uidet.

Li.4.ca.12.D Cyprianus Matthę.6 Lucæ.11

ROF. Ego plane distinctionem hic aliquã agnosco, quæ & ꝓ nobis maxime facit uti superius explicuimus. Non grauabor itaq; hic denuo Cypriani uerba recensere. Sic eñ ait. Et ideo panẽ no-strum.i.Chrm, dari nobis quotidie petimus, ut qui in Chrõ mane mus & uiuimus, à sanctificatione & à corpore eius non receda-mus. Quid hic aliud dicit, q̃ non satis esse nobis per fidem in Chrõ uiuere & manere: sed insuper & eucharistiã cœlestem utiq; panẽ, oportet edere, ne uidelicet à sanctificatione pariter & à mystici corporis unione (quam per fidem consequuti sumus) excidamus. Quãobrem & affirmat nobis quotidie petendum esse panem no-strum, id est Christum dari nobis. Et qua ratione quotidie peten-dum est, ut detur nobis Christus, in quo per fidem haud dubie ma nemus & uiuimus, nisi ꝙ idem plenius in eucharistia detur, ad cu-mulatiorem nostri sanctificationem, & ad intimiorem insertionẽ in eum per carnis & sanguinis sui sumptionem.

Christ⁹ in eu-charistia ple-nius datur

¶ Nihil nobis obsistit Augustinus, quem citat & ait, admi-ratorem Cypriani fuisse. Ca.XIIII.

OECO. A

PORRO Augustinus, sedulus Cypriani lector & admirator, eundem in oratione dñica locum explicãs, pulchre ac sci-te inter triplicem panem distinguit.

ROFFEN. Augustin⁹ nõ reprehẽdit sen-tentiam Cy-priani de eu-charistia

Si quemadmodum scribis: Augustinus fuerat sedulus Cypriani lector & admirator, ignorare non potuit, quid de eucha ristia sensisset Cyprianus, Quare quum is ubiq; testetur in euchari stia ueram Chri carnem contineri, si non huic sententiæ subscripsis set Augustinus, haud dubie reprehendisset hunc errorem alicubi, quemadmodum & de reiterando baptismo fecit. Porro ꝙ hic de triplici pane loquat̃ Augustinus, uerissimũ est, sed tertium adiecit,

de quo

de quo non meminit illic Cyprianus: nempe diuini uerbi panem. Duos aũt reliquos, eosdem ip̃e facit, quos memorat Cyprianus, nẽpe Chr̃m, panem cœlestem in eucharistia, & communem panẽ. Cæterũ ut scias lector Augustinum, hunc orationis dominicæ locũ interp̃tari solere ꝓ eucharistiæ sacramento, huc iam afferemus, quæ scribit de uerbis dñi sermone. 28. panem nr̃m quotidianum da nobis hodie. Memini sermonis mei, cum de sacramentis tractarem, dixi uobis quod ante uerba Chr̃i, quod offertur, panis dicatur ubi Chr̃i uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica, quæ postea sequitur ait: Panem nr̃m: Panem quidem dixit: sed ἐπιούσιον dixit, hoc ẽ supersubstantialem. Non enim est panis qui uadit in corpus: sed ille panis uitæ æternæ, qui animę nr̃æ substantiam fulcit. Ideo ergo græce ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem, hunc panem quotidianũ dixit: quia græce dicunt aduenientem. Ergo quod latinus dixit, & græcus, utrunq; utile uidetur. Græcus utrunq; uno sermone significauit: Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus ẽ panis: cur post annum illum sumas: quem iam modum Græci in oriente facere consueuerunt? Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit. Sic uiue, ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Quomodo sanctus Iob quotidie pro filijs offerebat sacrificium, ne forte aliquid uel in corde, uel in sermone peccassent. Ergo tu audis, ꝙ quotienscunq; offertur sacrificium, mors dñi, resurrectio dñi: eleuatio dñi significetur & remissio peccatorum, & panem uitæ nr̃æ quotidianum non assumis? Qui uulnus habet, medicinam requirit, uulnus est: quia sub peccato sumus, medicina est: cœleste & uenerabile sacramentum. Hæc Augustinus. Ex quibus clarissimũ est, eum & eucharistiã uocare, non communem panẽ: sed panẽ æternæ uitæ, qui animæ nr̃æ substantiã fulcit, non qui uadit in substantiã corporis, neq; deinceps cognominandam panis communis uocabulo, sed corporis domini: quia iam post recensita Chr̃i uerba, mutatus est cõmunis panis, in ipsum uerum Christi corpus.

De triplici pane loquitur Augustinus. Augustinus. Mat. 6. Mat. 26 1. Cor. 11

B OECO. Quin & 21. lib. de ciuitate dei, hæresim, quæ ex peruerso intellectu uerborũ dñi: Qui mãducat meã carnẽ, uiuet in æternũ satis indicat, quid inter sp̃ũalem, & sacrariã intersit manducationẽ.

Etenim

Etenim coniungi possunt & seiungi. Spiritualis quidem, siue iuncta sit siue non iuncta sacramentali, semper utilis est ac uiuifica. Sacramentalis aũt iuncta quidẽ spirituali, nõ per se: sed ꝓpter spũalẽ additã cõducibilis, eo ꝙ in citãdo, & occasionẽ præbendo, exerẽti se spiritui seruiat: sola uero inutilis esset ac damnosa

Augustin⁹ coarguit asserẽtes saluari omnes corpus Christi manducantes.

ROF. Non molit hic Augustinus oñdere discrimẽ inter spũalem & sacramentariũ esum: sed tñ hæreseos accusat eos, qui contendunt, eos oĩes (q̃tq̃t euchariſtiã ederint) quãtumuis impios, ab æterna morte nihilominus eruendos? In quem errorẽ ꝓpter ipsius Chri uerba collapsi sunt, nimirum ista: Hic est panis qui de cœlo descendit, ut si quis ex ipõ mãducauerit, non moriat. Vnde palàm est & illos existimasse Chrm in hoc sacro mãducari. Id q̃d Augustinus neutiq̃ reprobat: sed errorẽ illum quẽ iam diximus. Atqui neq; tu satis explicas quid inter spiritualem & sacramentariũ usum intersit. Verũ quidem ẽ, ꝙ is qui credit in eucharistia Chrm cœlestem illum panẽ contineri, licet non ore sumat, spiritualiter tñ edit. Qui uero sic credit, ac insuper (ubi se ꝓbauerit) etiã ore sumit, is & spiritualiter & sacramẽtarie mãducat. Porro quisquis indigne sumpserit, licet credens, sacramentarie solũ recipit, non item spiritualiter. Postremo qui citra fidem edit, neq; spiritualiter accipit, neq; sacramẽtarie. Fatemur itaq; spiritualem esum per se semper utilem esse & uiuificum: sacramentarium tñ eidem adiunctum longe fore conducibiliorem, ut sæpe diximus.

Corpus Christi manducatur, duplici ter.

Libr.3.capi.j B, libr.3.capi.20.C, c.2j.B, lib.4.ca.13.A

¶ Producit Cyrilli testimonium, quod suam sententiam diruit apertissime. Ca.XV.

OECOL. A

Orro cõicandi assiduitas q̃ salutaris sit, Cyrillus q̃uis fere nimiũ ꝓmiscue de re sacri & sacro loquat, sic inquit super uerba illa: Qui uenit ad me non esuriet.

ROFFEN.

O quid est, q̃d tua puersitas nõ existimat se posse uerbo fucis deprauare, quũ hic Cyrillum adeo dilucide scribentem, obscurare moliaris? Sed ipm attentius audiamus, an non apertissime nobis consentiat.

B OECO. Quid igit Chrus pollicetur, quid credentibus affert? corruptibile certe nullum: sed benedictionẽ, quã cõicatione corporis & sanguinis assequimur, unde ad eam incorruptionẽ integre reducemur, ut cibo & potu corporali non indigeamus.

Roffen

ROF. Hic aduertis lector, Cyrillum de sacro corporis & sanguinis habere sermonē, q̄d & fatet Oecolāpadius uel inuitus. Nā res tam aperta ē, ut inficiari nemo poterit. Sed hoc etiā perpende, ꝙ hic discrimen aperiat inter manna, quod Iudæi iactitabant sibi per Moysen fuisse datum, & hoc sacrm̄, quod suis donauit Chr̄us Istud ita se hr̄e cognosces lector, si tres lineas citata ꝓxime an̄cedūt quæ uerba ꝑlegeris. Sic em̄ ait Cyrillus in ꝑsona Chr̄i Iudæos alloquentis. Dederit ergo (ut hoc uobis concedat) Moyses manna, sed qui comederunt, rursum esuriunt, ꝓduxerit copiosa ex lapide flumina, sed qui bibebāt, rursus sitiebāt. Qui uero ad me uenit, nūq̄ esuriet, & qui in me credit, nunq̄ sitiet. Iam continenter sequunt ea uerba quæ citat Oecolāpadius. Quid igit Chr̄us pollicet? Quid credentibus affert? Corruptibile certe nullū, sed benedictionē quā cōicatione corporis & sanguinis assequimur &c̄. Palàm est igit, ꝙ ex instituto Cyrillus hic doceat, nos cōicatione corporis & sanguinis Chr̄i, benedictionem assequuturos, unde ad tātam incorruptionē integre reducemur, ut cibo & potu corporali non indigeamus. At quem in modum istud probat, iam accipe. Cyrillus loquitur de eucharistia Iohan.6. Exod.16 Exo.17 Iohan.4

OECO. Viuificat enim corpus Chr̄i. & ad incorruptionē sua participatione reducit. Non enim alterius cuiusdam est corpus, sed ipsius uitæ corpus est, uirtutem incarnati uerbi retinēs, & plenum potestate illius, quo uniuersa & uiuunt & sunt. C

ROF. Ecce per frequentationē eucharistiæ reducemur ad incorruptionē: quia corpus Chr̄i, quod in ea continet, sui participantes uiuificat, & incorrutibiles efficit. Atq; istud quidem ideo facit, ꝙ sit ipsius uitæ corpus, & uirtutē uerbi incarnati cōtineat, plenūq; sit uiribus illius, quo uniuersa & uiuunt & sunt. Q; si nihil uirtutis in se contineret eucharistia, quemadmodū Oecolāpadius opinat, ꝑfecto nunq̄ ipsius esus aut uiuificaret, aut nobis præstaret incorruptionē. Qn̄quidem igit Cyrillus, eucharistiā esse tātę uirtutis & efficaciæ iam on̄derit, consequenter cunctos adhortat, ut crebrius ad hunc tā salutarē cibum edēdum accedant, ut iam audiemus. Eucharistiæ frequentatio præstat incorruptionem Exhortatio Cyrilli ad frequentem cōmunicationē

OECO. Quę quū ita se habeāt, sciant baptizati homines, & diuinæ gratiæ facti participes, si rarius in ecclesiam proficiscantur & longo temporum spacio, propter simulatam religionem, mystice communicare Christo recusent, ab æterna uita se ꝓcul depellere. D

ROF. Hoc in primis dãnũ incurrũt hi, q rarius huic mysticæ cõicatiõi dãt opam, φ ab ęterna uita sensum elõgẽt & depellãt sese.

E OECO. Quippe recusatio hmõi, q̃uis ex religione ꝓficisci uideat, & scandalum facit, & laqueos instruit.

Abstinentia ab eucharistia nociua ẽ.

ROF. Hoc est, & quàmuis metu quodam atq; reuerentia ducti uideantur, à tanto sacramento abstinere, tamẽ hęc eorꝫ abstinẽtia, & sibijpsis laqueos, & proximis offendiculum parat.

F OECO. Quare oportet oĩbus uiribus à pc̃tõ mũdari, & recte uiuẽdi iactis fundamẽtis, magna cũ fiducia ad uitã concurrere.

ROF. Excitat igĩ his uerbis cunctos, ut à uitijs diligenter expurgati, pariter & recte uiuẽdi iactis fundamẽtis, cũ oĩni fiducia cõcurrant ad hoc sacramentum, ut ita fiant ueræ uitę participes.

G OECO. Sed uariæ sunt diaboli multiplicesq; ad decipiendum insidiæ. Nã primũ ad uiuendũ turpiter inducit: deinde cum malis onerati fuerint, tunc abhorrere à Chrĩ gloria ꝑsuadet, qua possent à turpitudine uoluptatis, quasi ab ebrietate reuocari.

Eucharistia est Chrĩ gloria

ROF. Aduerte lector, Cyrillus hic audet uocare sacrm̃ istud, Chrĩ gl'iam. Nã Chrĩ gl'iam hic intelligit qñ resipiscẽtes à pc̃tis ad sanctissimũ istum cibũ edendũ accesserint. Præstaĩ eñi hoc medicamine, q̃tenus à turpitudine uoluptatis (in quã dolo Satanæ nõ solũ collapsi sunt: uerꝫ etiã adhuc detinenĩ) uelut ab ebrietate quadam adhuc reuocenĩ. Sed partes diabolicas, ab hac Chrĩ gl'ia persuasi sunt abhorrere, atq; ita per tãti remedij recusationẽ, & proximis offendiculum, & sibijpsis nexuerunt laqueos.

H OECO. Quare demus operã oro, ut uinculis eius abruptis, & iugo seruitutis pc̃tõꝝ excusso, in timore dño seruiamus. Et ut carnis uoluptate per continentiam superata, ad cœlestem gratiam accedamus, corporisq; Christi participes efficiamur.

ROF. Abrumpendi sunt illi laquei, & excutiendũ est iugũ ser-

Psalm. 2 uitutis pc̃tõꝝ, & in timore iugiter seruiendũ est dño: nimirꝫ ut ita carnis uoluptate per continentiam deuicta, cœlestis grĩæ per esum sacramenti, & ipsius corporis Christi participes efficiamur.

I OECO. Sic eñi sic inquã, & diabolũ fugabimus, & diuinæ naturæ participes ad uitam & incorruptibilitatem ascendemus.

Tria consequimur per

ROF. Ecce ꝑ accessum ad cœlestẽ grãm in hoc sacro, & ꝑ corporis chrĩ ꝑticipationẽ, tria cõseq̃mur. Primũ est, φ diabolũ ita fugam

gamus. Alterũ, quod naturæ diuinæ participes euademus. Postremũ, quod uera uita & incorruptibili pfruemur. Hæc sane tria consequimur per dignã & crebrã huius sacramẽti sumptionẽ. Quã rem & Cyrillus hic adeo pspicue tradidit, ut ne cogitari quidẽ possit apertius tradi. Veruntñ Oecolampadius nulla pfessionis habita ratione, præter omnem pudorem trahere molitur idipsum in suam partem ut iam audies lector. eucharistię sumptionem

¶ Molitur fucis hoc ipsum Cyrilli testimonium obducere, intermiscendo sua. Ca.XVI

Onfusanea uidetur hæc Cyrilli lectio, & non discernẽs inter participationem spiritualem & mysticam: sed penitius introspicienti non spinosa est. OECOL. A

¶ Cui precor alteri uidetur hæc lectio confusanea, quàm uni tibi, qui nihil non permiscere confundereq; studes, quo tua diabolica sententia uersutius aliquo ueritatis colore fucetur? Neq; ullam hic distinctionem inter spiritualem & mysticã participationem Cyrillus facit, quin simpliciter enarrat, quem fructum ex crebro esu tanti sacramenti quis consequitur, simul & quantum ex eiusdem abstinentia dispendium incurritur. ROFFEN. Cyrillus recẽset fructum sæpe communicantium

OECO Primum indicat quantum bonum ex communicatione corporis & sanguis per fidem habeamus: nempe benedictionẽ, uitam, incorruptionem, & satietatem. B

ROF. Vbi quæso uel uno uerbulo Cyrillus hic de fide meminit? Verum quidem est, quòd ad dignam huius sacramenti manducationem, fides exigatur: nullã tñ de fide hic mentionem facit penitus: sed omnia commoda quæ recenset, dignæ manducationi corporis Christi in ipo sacramento tribuit, docens ipsum corpus in sacramento, uitæ corpus esse, uirtutemq; uerbi incarnati retinere: ac deniq; plenum esse potestate illius, quo uniuersa & uiuunt & sunt. Vides ergo lector, quàm subdole sycophanta iste fidẽ hic intermiscet, cui & refert accepta omnia illa commoda: nempe benedictionem uitam, incorruptionem & satietatem, quæ Cyrillus ascripsit beneficio sacramẽti, de quo ex instituto loquitur, ut nemo nõ perspicit. Digne manducantes cõmoda sequũtur

OECO. Mira enim uirtus eius corporis est, uiuificat enim corpus Christi & cætera quæ non de sacramento sonant. C

ROF. Et hic non minus sycophantice dolum struit, quum de corpore Chri separatim loquat, quasi nō esset hoc ipm in eucharistia. Nā Cyrill' plane de sacro sermonē habet (ut dixim') aptis uerbis docens nos corporis & sanguinis Chri cōicatione, benedictionem assequi, unde ad eam incorruptionē integre reducemur, ut cibo & potu corporali non indigeamus. Quod & probat subdens: Viuificat eni corpus Chri, & ad incorruptionē, sua pticipatione reducit. An non hic manifeste loquit de corpe, qd in eucharistia est. Sed & si quicq̄ hic obscurius dixisset, ex aliis tn̄ locis p uniuersum illud caput sextū Iohannis, hoc ipm luculentissime testatur.

Cyrillus loquitur de eucharistia

D OECO. Deinde indicat id beneficij neutiq̄ negligendū in mystica cōione iuxta illā declarās, quid accedat usu fidei, & tantū nō hortat, ne in uacuū grām receperint. In quibus eni fides torpescit, hi naufragantur & ab æterna se uita depellunt.

ROF. Hic pfecto meꝶ impostorē te pstas Oecolāpadi, qui planè cōtra sensum authoris, & etiā tuā ipsius conscientiā, eius uerba deprauas, quo tuis auditoribus imponas, & eos tecum pariter in errorē ptrahas. Neqꝫ eni ille duplicē hic pticipationē distinxit, spiritualē & mysticā, ut tu moliris: sed neqꝫ de fide quicq̄ loquutus ē. Fructū utiqꝫ memorat, quē ex esu sacramēti cōsequimur, ad quem & cunctos hortat studiose, pariter & incommoda recensens, quæ quisqꝫ (qui p diaboli multiplices insidias, ab huius participatione sacramēti se cohibet) incurrit. Quāobrem & hortat, ut uinculis diaboli ruptis, & seruitutis peccatoꝶ excusso iugo, carnisqꝫ uoluptate p continentiā superata, ad hāc coelestē grām, hoc est eucharistiā accedamus, ubi corporis Chri participes effecti, diabolū fugabimus diuinæqꝫ naturæ participes efficiemur, demumqꝫ ad uitam & immortalitatem ita conscendemus.

Verba Cyrilli deprauat Oecolampadius

E OECO. Vide quo deducit contempsisse symbola? atqꝫ uera fides sollicita est, modis omnibus, ut etiam lucri quippiam ex sacramentis sibi pariat.

ROF. Semp tui similis es Oecolāpadi. Neqꝫ eni Cyrillus de contemnētibus hoc sacrm: sed de his q ppter simulatā religionē, ab eo diutius abstinuerūt est loquutus. Cæteꝶ tu, q nō symbolis mō, uerūetiā ipo Chro prorsus abuteris, q suis uerbis, & eiusdē aptissimis testat se pntē in eucharistia. Tu (inq̄) uideris, in qd exitiū hæc impietas

Oecolampadius abutitur Christo

pietas deducet te, uera certe fides, qua credit in eucharistia Chrus, sollicitos reddit orthodoxos, ut p frequētē esum hui' sacri, lucra sibi cōparēt, q̄ Cyrillus & Cyprianus cæteriq; pres pie mādūcātib' pollicēt. Sed tua pfidia q neq; credis ipe, neq; alios p tua pestilētissima dogmata credere sinis, pniciē tuis meritis dignā aliqn̄ pariet. Lucra consequuntur frequenter communicantes.

F

OECO. Animaduerte item qua ueneratione ad eucharistiam uult accedi: nēpe superata, p continentiā, uoluptate. Nā precū grā Paulus ad tps secedere iubet coniuges, ita & ad grāꝝ actionē, quæ sanctissimis precibus iuncta est, castis corporibus & uigilantibus, nec curis mundi ebriis mentibus opus erit.

ROF. Et qd opus ē, ut tāta ueneratōe ad eucharistiā accedam' si nihil aliud ibi sit, q̄ panis cōis & uinū, q̄d à cauponib' uēdit? Si nihil excellēti' in istis cōtineat, q̄ in māna & paschali agno. Vbi legis unq̄ aliqd eiusmodi ueneratōis impetratū ill', q uel māna, uel agnū paschalē eēnt comesturi? Paulus tn̄ his, q ad hoc sacrm, q̄d & corpus dn̄i sæpe uocat, īdigne accesserint, nō morbos dūtaxat, & mortē tpalē: ueꝝ etiā iudiciū & æternā dānationē cōminat. Et istud uel p se sufficeret, ut intelligam' aliqd sublimi' in hoc sacro cōtineri, q̄ in umbris ill' & figuris iā antiq̄tis: sed neq; scl' p̄cib' & fidei, tribuēdos eē fructus illos, q̄d & ipe nō min' impie, q̄ subdole moliris, sed uirtuti poti' mirificę corpis, q̄d cōtingimus & edim' in eucharistia. Eucharistia ueneranda ob sui præstātiam. j. Corꝝ. ij.

G

OECO. Vnde tantus fructus, ut oīa quæ corpori Chri tribuuntur, & sacramento quod signat corpus, ferantur accepta, de quibus Cyrillus iterum, non multo postea dicit.

ROF. Occludas aures ad hui' impudētissimi sycophātæ ᵽba, Chriane qsqs fueris, q p teipm nō possis Cyrilli tā dilucidos intelligere sermōes. Nullā oio fidē habeas Oecolāpadii declaratōib', q plane sciēs & prudēs h' autoris uerbis abutit & deprauat. Vn (inqt) tātus fruct', hoc ē ex p̄cib' iūctis grāꝝ actiōi, cū fide, ut sic illis oīa, q̄ ipsi corpi Chri i eucharistia tribuūt, ferant accepta. Nusq̄ Cyrillus dicit hūc fructū, ex fide p̄cibusq; nasci, sed ex ipo corpe Chri in sacramēto, neq; tm̄ occasionaliter, oia ista cōmoda sacramēto tribuit, sed efficaciter & potēter, q ppe q̄d carnē uiuificatricē in se uere cōtineat, nō solū in figura & signo sicut Oecolāpadius ipiissime, pariter & ipudētissime cōtēdit. Nā Cyrillus nusq̄ hic eucharistiā uocat signū & figurā, quēadmodū Oecolāpadi' falso cōminiscit. Corpus Christi euicit fructum in sumentibus digne.

 ¶ Aliud

¶Aliud Cyrilli testimonium affert quod non minus euidenter cum illo pugnat. Ca.XVII.

OECOLA

Os uero si uitã æternã cõsequi uolumus. Si largitorẽ immortalitatis hr̃e in nobis desyderamus, ad recipiendã bñdictionẽ libẽter cõcurram⁹, caueamusq́; ne loco laquei, dãnosam religionẽ diabolus nobis p̃tendat.

ROFFEN. Mirũ est quid sibi uelit Oecolãpadius hæc uerba citans è Cyrillo: nisi putet se posse caliginẽ quoties uelit omniũ oculis obducere, omnesq́; cæcos existimet præter seipsum. Nam & nos eadem superius p̃ nostra parte citauimus. At hic operæprecium fuerit exempla illa duo recensere, quę illic scripta, iam pertransit Oecolampadius suo more, quippe q̃ manifestius ad rem nostrã conferant. Alterũ est, de duabus cæris liquefactis & sibi mutuo permixtis, quibus nr̃am carnem: postq̃ per esum euchari stiæ carnẽ Chr̃i commixtã habet, assimilat. Alterũ de fermento qđ massæ triticiæ commixtũ ip̃am totã fermentat. Post exemplũ de duabus cæris, ilicò Cyrillus subiũgit. Ita necesse est, si quis carnem & sanguinem dñi recipit, cum ip̃o ita coniungat, ut Chr̃us in ip̃o, & ip̃e in Chr̃o inueniat. Et post alterũ de fermento sic ait: Sicut parum (ut Paulus ait) fermenti, totã massam fermentat, sic paruula benedictio, hoc est pusilla sacramenti portio, totũ hominẽ in seipsam trahit, & sua gratia replet. Et hoc modo Chr̃us in nobis manet, & nos in Chr̃o. At ista conniuentibus oculis, sycophantice prætereũt Oecolãpadius. Iam continenter in Cyrillo sequunt ea uerba quæ memorat, quibus idem Cyrillus hortat, ut ad sacr̃m istud sumẽdũ, libenter concurramus. Nos uero (inquit) si uitã æternã cõsequi uolumus si largitorẽ immortalitatis habere in nobis desyderamus, ad recipiendã benedictionẽ, hoc est eucharistiã, libenter cõcurramus caueamusq́; ne loco laquei, dãnosam religionẽ diabolus nobis prętendat. Sed q̃ nos iam benedictionẽ, eucharistiã interpretati fuerimus, id fortassis Oecolãpadiũ offendet. At nos istud & ex mente Cyrilli recte fuisse interp̃tatos facile cõprobabimus. Nam proxime superiori capite nempe. 16. quarti libri, super euangelio Iohannis ita scribit idem autor in hæc uerba: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Distinguit hic rursus inter mysticam bñdictionẽ, & mãna, & inter aquarũ fluenta ex lapide, & calicis sancti

Prologo libri 2. N, & prol. 3. li. I. & alibi.

Exempla Cyrilli de unione hominum cum Christo

I. Corũ 5

Iohan. 6.

Eucharistię sacramentum libẽter sumẽdum.

Benedictio eucharistiã significat Cyrillus

Iohan. 6

cti communicationē: ita iterū eadem repetit, ne magis mannæ miraculū admirent: sed ipm potius suscipiant, qui cęlestis panis est, & æternæ uitæ largitor. Patres (inquit) uestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt: hic est panis qui de cœlo descendit: ut aliquis ex ipo comedat & nō moriatur: Mannę nanq; alimētum, nō æternā uitā, sed breue famis remediū afferebat. Non ergo erat cibus uerus. i. panis de cœlo. Sanctū uero Chri corpus ad immortalitatē & uitā æternā nutriēs. Cibus est ita inquit: sed aquā illi ex petra biberunt, quid igit inde lucrati sunt qui mortui fuerūt? nō erat igit potus ille uerus: sed uerus potus est sanguis Chri, quo radicitus mors euertit, atq; destruit. Non em hominis simpliciter sanguis est: sed eius qui naturali uitæ cōiunctus, uita effectus est. Propterea corpus & mēbra Chri sumus: quia p hāc benedictionē mysterij, ipm filium dei suscipimus. Ecce bis in hoc ipo capite, Cyrillus benedictionē uocat eucharistiā, semel quidem in ipo capitis initio, quando Chrm ait hic rursum distinguere, inter mysticā benedictionem & manna: atq; iterū in calce capitis eiusdem: nempe quū per hanc benedictionem mysterij testet nos filiū dei suscipere, ac proinde fieri Christi corpus & membra.

Mannæ & eucharistiæ discrimen.

Exodi. 17

j. Cor. 10.

Eucharistia dicitur benedictio

B

OEC. Recte (inqt) dicis: scriptū tn̄ esse nō ignoramus, iudiciū sibi comedere atq; bibere illū, qui de pane comedit, & de calice bibit indigne. Ego igitur probo meipsum, & indignum inuenio.

j. Cor. 11

ROF. Ex his uerbis Pauli minus intellectis, Cyrillus dānosam illā religionē, de qua superius disseruit, oriri dicit, quā & asseruit diabolū loco laquei mltis p tēdere solere. Sed hūc scrupū paucis tollit

C

OEC. Qn igit qcunq; tu es, dignus eris? qn Chro (Cyrillus. teipm offeres? Nam si peccando indignus es, & peccare non desinis. Quis em delicta intelligit scdm Psalmistā? expers oīno eris uiuificæ huius sanctificatōis. Quare pias quæso cogitatiōes suscipias studiose sanctéq; uiuas, & benedictione participes.

ROF. Hic accipis neminem unq̄ satis dignū esse, qui tantum sacramentum (in quo uerū Chri corpus continetur) edat. Sufficere tamen cuiq;, si peccata se uitaturum, si pias cogitationes animo uersaturum: si deniq; uitam studiose sanctéq; peracturum constituat. Sic enim accedens ad mysticam benedictionem, uiuificæ sanctificationis euadet particeps.

Digna præparatio ad eucharistiam

D OECO. Quæ (mihi crede) non mortem solum, sed etiã morbos omẽs depellit: sedat em̃ cum in nobis maneat Chr̃us, sæuientem membrorũ nostrorũ legẽ, mpietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus sumus peccatis consyderat, sed ægrotos curat, collisos reditegrat. Et sicut pastor bonus animã suã pro ouibus posuit, ab omni nos erigit casu.

Effectus dignæ communionis.

ROF. Memorat igit̃ beneficia, quę quis assequet̃ ex tali esu & perceptione mysticæ benedictõis: Depellit (inquit) & mortem & morbos om̃es ex animo, q̃n quidẽ ip̃e Chr̃us cum eadẽ benedictõe suscipit̃. Quãobrẽ & is manens in nobis per corporis & sanguinis sui cõicationem, legẽ nostrorũ membrorũ intra nos sęuientẽ sedat, pietatẽ corroborat, pturbationes animi extinguit, ægrotos curat, collisos redintegrat: ac demũ ab om̃i nos erigit casu. Cęterũ quanq̃ hæc om̃ia sint adeo pspicua, tñ Oecolãpadius tãta peruersitate sui erroris excæcatus est, ut alios etiã in panẽ cæci atẽ abducere neruis uelisq; contendat, ut iam audies lector.

E OECO. Vbi igit̃ tãtę utilitates, quis dixerit ritũ supuacaneum, tametsi absq; externo strepitu, & signorũ adminiculo, copiosius nõ nunquàm operetur, in credentibus diuina uirtus, uerum nostra requirebat fragilitas, & fratrum charitas, ut externa quædam gratitudinis inditia nõ deessent, quibus uerissime nos perseueraturos in Christiana militia contestaremur.

ROF. Quis unq̃ obijciet, hunc ritũ supuacaneum esse præter te solũ, qui dictas om̃es utilitates Christo quasi extra sacramentũ p illũ operatas falso tribuis: quũ tñ ex pfesso Cyrillus doceat, eas om̃es nos consequi, crebra corporis & sanguinis Christi cõicatõe, ppter q̃d & nõ semel hortat̃, quatenus ad benedictionẽ istã mysticam accedamus, sine q̃ uiuificæ huius sanctificationis erimus expertes. Quis ergo nõ clarissime perspicit Oecolampadiũ, suis meritis id exigentibus, in reprobũ mentem esse traditum ut nihil mirũ sit eum ex industria studere, non solũ ut apertissima Christi uerba uerũ etiã quicquid in sanctis patribus clarũ dilucidumq; sit, in puersum sensum detorq̃at. Nemo em̃ tã excæcatus est, ut nõ cernat q̃bus artib⁹ hũc Cyrillũ, autorẽ sane grauissimũ & eruditissimũ, puertere moliat̃. Perinde atq; Cyrillo, uel ingeniũ, uel eloquẽtia defuisset, ut rem q̃ enixissime cupiebat, explicare nullo pacto ualuerit.

Nihil

Nihil est igitur, ut fingis illã obiectionẽ Oecolãpadi, quasi quis hic obijciat, ritũ hũc superuacaneũ esse, quũ ex instituto Cyrillus toties ostenderit, in hoc sacro carnẽ Christi uiuificatricẽ eẽ, Christũq; p esum huius sacramenti nobis inseri, nosq; Christo rursum haud aliter, q̃ ubi liquefacta cæra, cæræ alteri cõmiscetur, & fermentũ se toti massæ fermẽtãdæ cõmunicat. Atq; propterea multis uerbis nos cõmonet & incitat ad huius tãti sacramẽti sumptionẽ, & lucra memorãs, ubi id fecerimus, & dãna pariter, si forte recusauerimus. Nõ est ergo Cyrillo superuacaneus huius sacramẽti ritus. Vnde nobis tot cõmoda prouentura toties polliceat. Tibi uero plane frustraneus est, qui nihil præter panẽ & uinũ illic eẽ putas, sed Christum extra sacramentum operari cuncta. Epilogus dictorũ Cyrilli. Ritus eucha. non est superuacaneus.

¶ Detegitur esse falsarius in duobus Augustini testimonijs per illum productis. Cap XVIII.

OECO. A Aeterũ, qũo hæc gratia cœlestis diuinit⁹ nobis donet ne hõ suæ industriæ tribuat, qđ diuinæ misericordiæ adscribendũ, audiamus Augustinũ, qđ ille libro de trinitate tertio tradat. Paulo aũt altius repetamus eius testimoniũ, utputa nostro instituto seruiẽs. Si ergo inquit apostolus Paulus, q̃uis adhuc ꝓbaret sarcinã corpis, qđ corrũpitur & aggrauat aĩam, q̃uis adhuc ex pte atq; in ænigmate uideret, optans dissolui & eẽ cũ Chr̃o & in semetipso ingemisceret adoptionẽ, expectans redẽptionẽ corporis sui, potuit aũt significãdo prædicare dominũ Iesum Christũ, aliter per linguã suã, aliter p epistolã, aliter per sacramentum corporis Christi.

ROF. De uerbis istis nos abunde superius disseruimus, commonstrãtes ea, cũ Oecolãpadij snĩa pugnare penitus, si tñ integrũ Augustinũ qs recẽseat. Qđ & luculẽti⁹ itelliges, si locũ illũ unde hæc citantur pq̃ras. At hic Oecolãpadius more suo sycophãtico, qđ sibi uiderit aduersari, penitus resecat. Nã cõtinenter, illis uerbis adiungit Augustinus ad hũc modũ. Nec linguã quippe eius, nec mẽbranas, nec atrimẽtũ, nec significãtes sonos linguæ æditos nec signa literarũ cõscripta pelliculis, corpus Christi & sanguinẽ dicimus, sed illud tantũ qđ ex fructibus terræ acceptũ, & p̃ce mystica cõ secratũ, recte sumimus ad salutẽ spiritualẽ in memoriã pro nobis dñicæ passionis. Quod quũ p manus hoĩm ad illã uisibilem Vide li. j. c. jo C. E. & al. bi.

spẽm pducitur, non sanctificatur, ut fit tã magnũ sacramentũ, nisi operãte inuisibilr spũ dei. Hæc Augu. lib. 3. de trinit. cap. 4. Hic audis lector, quid dicat Aug⁹: docet nimirũ interesse plurimũ, qñ Paulus uel p linguæ pdicationẽ, aut p scripturã suæ manus, uel p corporis & sanguinis Chri sacramẽtũ, Christũ ipsum annunciat. Neq; eñ sonos p linguã Pauli æditos, neq; uerba mẽbranis commẽdata, Christũ à nobis uocari dicit, aut corpus & sanguinẽ Christi, sed illud tantũ qđ ex terræ fructibus acceptũ, ex granis uidelicet frumenti, & prece mystica cõsecratũ editur à Christianis. Et illud ipm insup asserit, licet ad uisibilẽ illã spẽm p manus hoĩm puenerit, ut fiat uidelicet panis, nõ tñ hominũ manibus euadit tãtum sacrm, sed p solã inuisibilẽ diuini spũs operationẽ: Nõ sanctificat (inquit) ut fiat tantũ sacramentũ, nisi opante inuisibilr spũ dei. Verũ hæc quia iugulant omnino sententiam eius, falsarius iste penitus abripuit, ita quemuis authorem, quãtumuis eximium, pro suo arbitrio lacerat, mutilat, atq; detruncat.

Oeco. falsificat Aug. ṽba

B OECO. Obserua quid dicat, tribuit sacramẽto prædicationẽ Christi, nõ minus q̃ uerbo uel epistolis, tametsi alio modo.

Aug⁹ nõ asserit, uerbũ uel scripturã esse corpus Chri.

ROF. Vt id largiamur tibi, Christũ hic Augustini snia triphariã annũciari: uerbo, scripto, & sacro: uerũtamẽ ex illis tribus solũ ipm sacramẽtũ, Aug⁹ affirmat dñi corpus & sanguinẽ dici. Neq; uerbũ ipsum ab ore prolatũ, neq; manu scriptũ, est corpus Chri, sed id qđ postq̃ ex terrę fructibus acceptũ fuerit, & prece mystica cõsecratũ, ad salutẽ à pijs accipitur & editur. Et istud qđ sic desumptũ est ex terræ fructibus, nẽpe tritici granis, & botris vuarũ, quãq̃ ad spẽm uisibilẽ panis ac uini, manibus hoĩm pducatur, nõ tñ earundẽ uirtute manuũ sanctificatur, ut fiat tantũ sacrm, sed p solã inuisibilẽ operationem diuini spũs: hic (te precor) nobis explices, si nihil miraculi sit, quidnam intus sub illa panis & uini specie diuinus inuisibiliter operetur spiritus.

C OECO. Hoc sane manifestũ, qđ sicut uerbis inesse fatemur opantẽ spm, nõ qđ in labijs sedeat docẽtis, sed qđ pectus occupet auditoris, hoĩe ministrãte: ita & in sacramẽtalibus cęremonijs sanctũ quoddã & sublime pdicandi genus est, operãte indignis suam operationẽ diuina uirtute, tãetsi elemento nihil accedat, pter hoc quod adhibitis precibus, sacrum signum esse incipit.

Rof. Q̃

ROF. Quam bene cũ hoc authore, quẽ citaras, tibi cõuenit? Ille tãetsi uerbũ, aut prolatũ, aut scriptũ, nõ neget magnæ uirtutis esse solũ tñ hoc sacrm affirmat esse corpus dñi. Tu cõtra prorsus infi-ciaris, nisi figurate solũ. Et qd (te q̃so) prohibet similitudine quadã uerbũ Christi uel scriptũ uel prolatũ, Christũ ipsum referre, quẽ-admodũ & tu pluribus, nisi iã oblitus sis, paulo ante cõtenderas. Nõ ergo figurate aut representatiue, sed uere sacramẽtũ istud appellatur corpus dñi. Sed pgamus ut cœpimus. Ille quanq̃ fateatur manibus hominũ id qđ oblatũ est, altaribus ad spẽm illã uisibilem panis & uini fuisse perductũ: sanctificari nihilominus affirmat, ut tantũ efficiatur sacramentũ. Tu cõtra, nullã symbolis istis sancti-tatẽ inesse cõtendis, sed in animis recipientiũ dũtaxat. Ille deniq; spiritũ suũ inuisibiliter in ipsis sybolis operari testatur, & non nisi per eius inuisibilem operationem tam eximium fieri sacramentũ. Tu contra, nihil in illis operari spiritum contendis, sed in pectori-bus hominum solis. Nam affirmas eum, nec in labijs docentis aut scribentis sedere, sed tantũ auditorium occupare pectora.

Non cõuenit Oecolã. cum Augustino.

Vide li. 3. ca. 23. F

D

OECO. Eadẽ & in libro de sermone dñi in monte asserit, ue-re em̃ sibi cõstat, & iterũ uerbo dei ac scripturis associat, dicẽs: Spi-ritualis cibus dictus est, panis quotidianus, nõ quia nõ sit sempiter-nus, sed quia in scripturis, siue in strepitu uerborũ, siue quibusq; tẽ-poralibus signis exhibetur aĩæ. Quia oĩa in patria nõ erũt, quũ oẽs docibiles erũt deo, & ipsam ineffabilẽ lucẽ ueritatis nõ motu cor-porũ significantes, sed puritate mentis haurientes.

ROF. Et hic, quanq̃ Augus apte triplicẽ panẽ distinguat, hoc est uerbi, spiritualẽ, & in sacramẽto, & in uictu isto cõmuni, tu tñ de primo loqueris, de reliquis uero sycophãtice taces. Sic em̃ san-ctus ipse pater scribit cap. 7. secundi libri. Panẽ nostrũ quotidia-nũ da nobis hodie, hoc ipso em̃, q̃ dictus est quotidianus panis, si-ue spũalis significet, siue in sacrõ, aut in uictu isto uisibili, ad hoc tẽ-pus ptinet, qđ appellauit, hodie, nõ qa spũalis cibus, nõ est sempi-nus, sed qa iste qui quotidianus dictus est in scripturis, siue in stre-pitu sermõis, siue quibuscũq; tpalibus signis exhibetur aĩæ, & cæ-tera q̃ sequũtur, q̃ & de spirituali pane prosequitur Augustinus. Et ne quis fallatur i cibi spũalis intellectu, paulo añ, ubi petitionẽ istã fusius explicat, aperit qd sentiat. Nã postq̃ de pane communi

Panis triplex ab Augustino distinguitur.

similiter & de sacro corporis Christi disseruisset, ilicò subdit. Restat igitur, ut quotidianũ panẽ accipiamus spiritualẽ, pcepta scilicet diuina, q̃ quotidie oportet meditari & operari. Nã de ipsis dñs
Iohan. 6. dicit: Operemini escã, q̃ nõ corrũpitur. Hæc Augustinus ibi, ubi & idẽ apte separat sacramẽtalẽ, tã à cõmuni pane, q̃ etiã à spũali pane uerbi dei. Docet etiã paulo post in hac petitiõe, eadẽ tria oportere cõiungi: Nimirũ, ut postulãtes panẽ quotidianũ, simul petamus & necessariũ corpi, & sacramentũ uisibile, & inuisibilẽ uerbi dei panẽ. Perperã itaq; suo more facit Oecolãpadius. Nec istũ quidẽ authorẽ iuste recensens, sed eius abrupta media snia, propria cõmenta fraudulenter intermiscet.

E OECO. Discimus & ex his uerbis admonitionẽ signorũ, cibum ueritatis animabus exhiberi.

ROF. O malignissimũ insidiatorẽ, & uere pditorẽ animarũ. Hoc ipm est cuius gratia, paulo supius Augustinũ laudaras, ut sibi uere cõstantẽ, qꝛ quũ prius dixisset, Paulũ potuisse significãdo pdicare Christũ, aliter p linguã suã, aliter p epistolã, aliter p sacrm corpis Christi, nũc dicat spiritualẽ cibũ in scripturis, siue in strepitu uerborꝫ, siue qbusq; tẽporalibus signis exhiberi animæ. Atq; ut
Oeco. cur trũcet authores. istud uerisimilius appareret, & facile simplicioribus imponeret lectoribus, truncatũ Augustini testimoniũ attulisti, nulla de pane sacramẽtali facta mentione, neq; docẽs, qd ipse p spiritualẽ panẽ intellexisset. Talibus ubiq; sycophantijs uteris, quo tuis misera plebecula retibus capiatur, & falsis dogmatibus fidẽ exhibeat. Cæterũ ubi lector ex his q̃ supra diximus, nouerit Augustinũ, quũ hic de spirituali pane loquatur, de meditãdis & opandis pceptis intellexisse, atq; ita seipsum pspicue declarasse compertissimũ habebit hæc uerba, quæ iã scripsit in hoc enarrando sermone, cũ illis añ citatis ex tertio libro de trinitate nihil haberi commertij.

¶ Augustini rursum verba ex tertio libro de trinitate mutilat, fucatur, ac plane peruertit. Cap. XIX.

OECOL. A
Ed redeam⁹ ad ea q̃ supioribus iũgit ĩ libris de trinitate.

ROF. ¶ Suspicatur ne quisq̃ id qđ supius ex Augu. pter miserat, sibi sic obiecturus in faciẽ. Quãobrẽ & fucos illius uerbis superaspergere conatur, quo facilius imponat lectori, ueretur certe, ne deprehẽsus, lectorẽ offendat, aut hæ

sitare

sitare quicquam eum faciat de pestifero suo dogmate. B

OECO. Nec linguã quippe eius, nec membranas, nec atramentũ, nec significantes sonos linguæ æditos, nec signa literarũ cõscripta, corpus Christi & sanguinẽ dicimus, sed illud tantũ qđ ex fructibus terræ acceptũ, & p̃ce mystica rite sumimus ad salutẽ spiritualẽ, in memoriã pro nobis dominicæ passionis.

ROF. Et hic falsarius more suo dictionẽ illam, in qua tota uis negotij cõsistit, amouit subdole: Nã sic habet Augustin⁹: quod ex fructibus terræ acceptũ, ac prece mystica consecratũ, rite sumimus. At istã dictionẽ, nẽpe consecratum, omisit penitus. Ea uero quanti momenti fuerit, quis non intelligit? Falsificatur Aug⁹ ab Oecolampadio.

OECO. Vides hic clarissime, qđ totã rẽ p̄ficiat, deniq; nõ obticet, quid operẽtur, quantum animos moueãt sacramenta, ut ne in re externa quiddam mutari suspicemur. C

ROF. Cur hoc nõ aduertis item, qđ idẽ Aug⁹ nihilo minore claritate cõfirmat, nẽpe, qđ nec uerbũ scriptũ, aut prolatũ dicim⁹ corpus & sanguinẽ Christi, sed tantũ illud qđ ex terræ fructibus acceptũ p̃ce mystica cõsecrat, ut fiat tantũ sacr̃m. Conficiũtur eñ ex granis tritici, & ex vuarũ botris, panis & uinũ, q̃ mox altaribus imposita, cõsecrãtur, illud in corpus, istud in sanguinẽ Christi. Materia eucharistiæ.

OECO. Nã subiũgit, qđ quũ p manus hoim ad illã uisibilem spẽm p̄ducitur, nõ sanctificat, ut sit tã magnũ sacr̃m, nisi operante inuisibiliter spiritu dei, quũ hæc oĩa q̃ per corporales motus fiunt deus operetur, mouens primitus inuisibilia ministrorum, siue animas hominũ, siue occultorum spirituum sibi subditas. D

ROF. Et hic, ut hallucinari faciat lectorẽ, sistit gradũ, nondũ p̄fecta collectione. Sed neq; Augustinũ hic satis integrũ reddidit. Nã ita tradidit Aug⁹. Quũ hæc oĩa q̃ p corporales motus in illo ope fiunt, deus operetur. Verũ Oecolãpadius hãc particulã in illo ope suppressit penitus: Ex q̃ tñ pẽdet totius negotij sensus. Quid eñ putas Augustinũ intellexisse, quũ dixit in illo ope? de q̃ (precor) ope locutus est? Nã dicit oĩa q̃ per corporales motus in illo opere fiunt. Si de ope totius creaturæ mundi, de q̃ & loqui cœpit, mox post initiũ ipsius capitis. Cur ergo subiũgit? Quid mirum si etiã in creatura cœli & terræ, maris, & aëris facit deus q̃ uult? per opus igitur illud, cuius gratia tot motus corporales antecessisset, dicit: Aug. truncat

Augu. uerba atque snia de corpe Christi

Motus corporales euchari. præcedentes.

dicit: intelligit opus annunciationis & ostẽsionis Christi in sacramẽto. Præcesserũt em̃ plurimi corporales motus, quorũ primus excitator deus erat, utens mẽtibus, nõ hominũ tantũ, uerũ etiã & spirituũ occultorũ, illis ad sulcãdũ, serendũ, metendũ, excutiendũ molendũ, pinsendũ, & coquendũ. Istis ut nunc pluuiam, nunc serenitatẽ administrarent. Palàm igitur est eũ haudquaq̃ intellexisse, quæ tu moliris, hoc est sanctas animarum affectiones, quæ ministerijs saeramentorum nascuntur. Nam hi non sunt motus corporales, neq; fiunt in illo opere, sed in piorũ cordibus ista excitantur. Adde, q̃ nihil de talibus affectionibus ante loquutus est, sed de procreatione fructuũ terræ, hoc est granorũ, tritici & vuarũ, unde panis & uinũ fiunt, ex q̃bus & hoc sacramẽtũ p̃ inuisibilẽ operationẽ diuini spũs cõsecrat. Nã si nõ sensisset ille de toto isto ope motuũ corporaliũ, pro habẽdo hoc sacramẽto, quo Chrũs annũciatur, cur alioqui separasset aliã duplicẽ annunciationẽ, q̃ p̃ uerbũ prolatũ & scriptũ fit, ab ea q̃ fit per hoc sacramentũ, affirmans neutrũ illorũ esse corpus Christi, quod tñ asserit de sacramento? Cur etiã de terræ fructibus fecisset mentionẽ, & quod ex eis acceptũ esset, id quod mox prece mystica cõsecratũ à fidelibus rite sumitur ad salutẽ spiritualẽ, in memoriã dominicæ passionis? Et cur deniq; subdidisset, q̃ quũ per manus hominum ad illam uisibilem speciem perductum sit, nõ sanctificatur tamẽ, ut sit tam magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu dei.

E OECO. Dixerat, nihil curã, prouidentiã, & imperiũ dei subterfugere, unde noluit & hoc declarare, quomodo sanctæ illæ affectiones, sacramentorum ministerijs nascantur. Proinde uerba illa non sunt somniculose prætereunda.

Augustinus.

ROF. Vt apertius intelligat lector, quid dixerat Aug⁹, altius ab ipso ferme capitis initio, recẽsendũ est. Sic em̃ ait. Tanq̃ in excelsa & sancta & secreta sede præsidẽs deus, uelut in domo sua, & in tẽplo suo. Inde se quibusdã ordinatissimis creaturæ motibus: Primo spiritalibus, deinde corporalibus per cuncta diffundit, & utitur omnibus ad incõmutabile arbitriũ sniæ suæ, siue incorporeis, siue corporeis rebus, siue rationalibus, siue irrationalibus spiritibus, siue bonis per eius grãm, siue malis per propriã uoluntatẽ. Sed queadmodũ corpora crassiora & inferiora, per subtiliora, & poten

potẽtiora q̃dã ordine regũtur: ita oĩa corpa p spm̃ uitæ, & spũs uitæ irrationalis, p spm̃ uitæ rationalẽ: & spũs uitæ rationalis, desertor atq; pctõr, p spm̃ uitæ rationalẽ piũ & iustũ: & ille p ipsum deum: ac sic uniuersa creatura p creatorẽ suũ, ex q̊, & p quẽ, & in q̊ etiã cõdita & instituta est, ac p hoc uolũtas dei est prima et summa causa oĩm corporaliũ specierũ atq; motionũ. Nihil em̃ fit uisibilr, & sensibilr, q̃d nõ de interiore, inuisibili atq; intelligibili aula summi impatoris, aut iubeatur, aut pmittatur secũdũ ineffabilẽ iustitiã præmiorũ atq; pœnarũ, gratiarũ & retributionũ in ista totius creaturæ amplissima quadã immẽsaq; republica. Hactenus Aug. Ex qbus uerbis intelligis lector, illũ hoc moliri, ut discamus imperio dei cũcta geri, q̃ uisibilr et sensibilr in hoc mũdo sunt. Atq; istud maxime colligit, propter apparitiones et representationes corporales, q̃ in psona dei fiebãt, de qbus in illo tertio libro copiose disseruit. Iã post illa uerba cõtinenter Aug⁹ subiungit ea, q̃ de prædicatiõe Pauli citat Oecolãpadius. Quibus Aug⁹ hauddubie uelut filitudine quadã cõfirmat id q̃d prius docuerat: q̃si dixerit, si potuit Paulus dei filiũ representare, sub specie corporea, q̃ tñ anteaq̃ tale, ut sic dicã, represẽtamẽtũ fieret, mltas p̃exigebat corporales actiones, quarũ oĩm p̃cipuus author deus fuerat, qd prohibet ĩ cæteris apparitionibus simili mõ, deũ oĩm actionũ corporalium authorẽ præcipuũ existimari? Huc ergo spectant q̃ sequũtur in Augustino, nẽpe, quũ hæc oĩa quæ p motus corporales in illo opere fiunt, deus operetur, monens primitus inuisibilia ministrorũ siue animas hoĩm, siue occultorũ spirituũ sibi subditas seruientes: quid mirũ si etiã in creatura cœli & terræ, maris, & aëris faciat deus q̃ uult sensibilia atq; uisibilia, ad seipsum in eis sicut oportere ipe nouit significandũ & demõstrandũ: nõ ipsa sua (q̃ est) apparẽte substãtia, q̃ oĩno incõmutabilis est, oĩbusq; spiritibus q̊s creauit, interius secretiusq; sublimior. Nihil ergo tale cogitauit hic August. cuiusmodi somniat Oecolampadius eum scripsisse. Oĩa d ulne p uidẽtiæ subiecta.

OECO. Dicit em̃ qd q̃tũ ad ministrorũ operationẽ & materias ante oculos positas, nõ foret tantũ sacramentũ, imò nõ mouerit magis, q̃ mortua litera, id quo sæpe experimur, sed spũs dei inuisibilia ministrorũ, hoc est corda hoĩm monet, ut memoria mortis Christi, ad diuina contemplanda rapiantur. E

Rof. Bel-

Deus author est omnium actionum.

ROF. Belle scilicet diuinaris, imò meras imposturas & mẽdacia cõminisceris, quũ nihil tale moliat Aug⁹. Nihil hæc ad Augusti institutũ attinẽt. Nã obiter hic de sacro loquutus est. Et ea q̃ de Pauli p̃dicatione iã attulit, exẽpli gratia produxit, nimirũ ut ostẽderet, uti iã diximus, deũ authorẽ esse corporaliũ oĩm actionũ, q̃ fiunt in hoc mũdo, & maxime quoties apparitio quæpiã corporalis fit noĩe dei, sicut & quũ hoc sacrameto, Christi corpus annunciatur, prædicãte Paulo, motũ oĩm corporaliũ, q præcesserãt hui⁹ sacramẽti cõsecrationem, deus primus & p̃cipuus author fuerat. Excitauit eñ eos & q tellurẽ sulcarẽt & qui triticũ sererent, quiq; postea meterẽt, & excuterẽt grana, neq; tñ adhuc panis fit. Sed in mola prius ipsa grana redigẽda sunt in formã, ex qua forma postea fit pasta, q̃ tandẽ in furno cocta, panis euadit. Similia multa fiunt, priusq̃ & uinũ purũ habeatur. Cæterũ, harũ omniũ actionũ deus author est. Neq; tñ adhuc hoc ipsum qđ sic ex terræ fructibus acceptũ est, & manibus hoĩm in panẽ atq; uinũ redactũ, cõsecratũ est, ut fiat tantũ sacramentũ & corpus dñi, nisi p inuisibilem operationẽ diuini spũs. Nã sacer iste spũs, id qđ oẽs orthodoxi fatentur, transmutat panẽ & uinũ, in corpus & sanguinẽ Christi, atq; ita p hoc sacramentũ fit corpis & sanguinis Christi representatio. Nã ipsum est qđ disquirit Aug⁹ in hoc tertio libro, quẽadmodũ in primo ipsius capite pollicetur. Vtrũ uidelicet ad hoc opus tantũm õcreatura formata sit, in qua deus, sicut tũc oportuisse, indicauit, hũanis ostenderetur aspectibus. Quare nihil huc attinet, ut iã satis apertũ est lectori de sanctis affectionibus, q̃ p sacramẽti cõspectũ in piorũ mẽtibus excitantur disserere. Neq; usquã hic Augustinus dixit, qđ Oecolãpadius ascribit illi, nẽpe, q̃ q̃tũ ad ministrorũ operationẽ, & materias añ oculos positas, nõ foret tantũ sacramentũ, imò nõ moueret magis, q̃ mortua litera. Vbi (te p̃cor) hoc dixerat Aug⁹. Merito sane puderet te, tã apte mentiri de tanto patre, sed nũc in profundũ malorũ p̃cipitatus, oẽm pudorẽ penitus exuisti. An nõ palã est ita scripsisse Augustinũ? Nec linguã Pauli, nec mẽbranas, nec atramẽtũ, nec significantes sonos linguę æditos, nec signa literarũ conscripta, corpus Christi & sanguinẽ dicimus: sed illud tantũ qđ ex fructibus terræ acceptũ, & p̃ce mystica cõsecratũ, quod quũ per manus hominũ ad illã uisibilẽ spẽm p̄ducit

Sacr̃m fit inuisibili gratia spiritus sancti.

Mendacium Oeco. de Augustino.

Verba Aug.

perducitur, nõ sanctificatur tñ, ut sit tã magnũ sacr̃m, nisi opante inuisibilr̃ spũ dei. Ecce id q̃d corpus & sanguinẽ Chr̃i dicimus ex terrę fructibus acceptũ, & prece mystica cõsecratũ, licet p manus hoim ad illã spẽm uisibilẽ, nẽpe, panis & uini peruenerit, nõ sanctificatur tñ, ut fiat tã eximiũ sacr̃m, nisi per inuisibilẽ spũs dei operationẽ. Spũs ergo dei per inuisibilẽ operationẽ suã, sacramẽtũ corporis & sanguinis Christi cõsecrat, sanctificat, & efficit ex pane & uino, q̃ per operã & industriã hoim ex terrę fructibus in eas uisibiles spẽs cõuersa pridẽ fuerant. In hoc ergo sacramẽto Chr̃s dei filius ostenditur, & annũciatur, & ea oĩa quæ per corporales motus fiebant in toto illo opere, priusq̃ spũs inuisibilr̃ cõsecrauerit, deus operabatur, monẽs primitus inuisibilia ministroꝝ, siue animas hoim, nõ quidẽ sacerdotũ, ut torquet Oecolãpadius, sed agricolaꝝ ad sulcandũ, serendũ, metendũ, triturandũ, molendum, pinsendũ, coquendũ, & cætera quoq; facienda, q̃ ad panis & uini cõfectionẽ exiguntur. Neq; solũ agricolas & uinitores, atq; pistores ad hæc agenda concitauit, uerũ etiã & inuisibiles spũs, q̃rũ ministerio plerũq; cœlũ nubibus obducitur & tellus ĩbribus irrigat̃. Euch. cõsecratur inuisibili gratia. Oeco. nõ sane intelligit Augustinum.

G OECO. Vides unde dulcedines ac raptus & oscula suauissima, & miracula uera, quæ hic admirari oportet, atq; in hunc modum se gratia Christi communicat.

ROF. Nõ inficiamur ex opatione spũs in piorũ cordibus excitari dulcedines, raptus & oscula. Sed nihil hæc ad hũc locũ Augustini ptinẽt. Hic eĩ docet spĩm dei panẽ & uinũ cõsecrare, ut ex eis per eius inuisibilẽ operationẽ corpus & sanguis domini fiant.

H OECO. Transubstãtiatiões aũt & cõsubstãtiatiões, & q̃lescũq; uersiones nequaq̃ nouit, neq; admittit scriptura, neq; dicet in animam hominis crasso modo ingredi.

ROF. Nec scriptura quouis in loco, uerbi cõsubstantialitatis meminit, sicut & acerrime patribus orthodoxis, Arriani cosueuerunt obijcere, uerũ illi nihilominus eodẽ usi sunt uerbo, nimiꝝ q̃ necessario cõsequatur hoc ipm ex scripturis. Ita & transubstãtiationis uerbũ, tametsi uos offendat, qui fide caretis, nobis necessario uidetur ex scripturis cõsequi, & maxime ex uerbo Christi, qui quũ accepisset in manus panẽ, benedixissetq; ac fregisset, et demũ porrexisset aplis, dixit: Accipite et mãducate, hoc est corpus Transubstãtiationis uerbũ ex scripturis. Matth. 26.

meum. Certissimum itaq; nobis est ex ipsius uerbis ibi corpus eius fuisse. At quũ fieri nõ p̃t, ut hic panis sit hoc corpus, q̃d & tu fateris, sed neq; sp̃es panis, q̃ solũ sacramentũ est, consectaneũ est penitus, ut panis in corpus mutet, id q̃d Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, Cyprianus, ac cæteri cũcti patres aptissime testantur.

Panis mutat̃ in corpus.

¶ Pollicetur alia quedam absurda se docturum, si dixerimus carnem eucharistia pasci. Cap. XX.

OECOL.

A

ROF.

Aec opinor satis declarata.

¶ An declarata sint, nec ne, lectori id expectandũ refero, mihi certe uisus es, magis id moliri, ut caligine quadã inuolueres oĩa, ne uerus Augustini sensus ueniret in lucẽ. Alioqui respondeas mihi, cur ea uerba, q̃ mẽtẽ Augustini potissimũ illustant, tuãq; potẽter hæresim iugulant, tã fraudulenter expũxeris. Cæterum si declarata satis fuerint, ubi iã est illũd q̃d pollicitus eras, te cõprobaturũ, nẽpe, q caro Chr̃i nõ pascit animã. Nã hoc erat alterũ mẽbrum argumenti tui, quo molitus es ostendere nihil in eucharistia prodesse nobis carnẽ Chr̃i, qñ neq; animã ingreditur, neq; pascit corpus. Venisti iã ad istud alterum mẽbrũ. Quare cõsentaneũ fuit, si cũcta satis fuerint (ut tu p̃texis) declarata, q illud añ probasses. Sed hmõi sunt oẽs pollicitationes tuæ. Sed nõ ingreditur (inquis) animã caro. Verissimũ istud esse, nemo tibi inficiat. Sic etiã nec caro Chr̃i, q̃ in cœlis est, ingreditur animã, & tñ sn̄ia tua pascit. Multo igitur uerisimilius est, ut caro ipsa, coniuncta nostris animabus, eas pascant. Certũ est hactenus te neutiq̃ efficaciter probasse, carnẽ hanc in eucharistia comestã, & p̃sentẽ animabus nostris factam, haudquaq̃ eas pascere. Nec est quisq̃ authorum, quos iam citasti, qui hoc negat. Sed iã quantum in altero membro profeceris, audiamus.

Vide librum 4. cap. j. G

B OECO. Docebimus nũc absurdo absurdius esse carnẽ Christi carnaliter carni nostræ se uenire, quod asserere non dubitarũt, ueterum dictis moti, quæ parum intellexerunt.

ROF. Multas nugas doces, & quæ parum ad rem faciũt. Cæterum, quid si istud euiceris? Num p̃terea non erit Christus in eucharistia? Nos utiq; certissimum habemus, Christi carnem, quũ in hoc sacramento pie comeditur, nostram carnem adiungere sibi, nosq; reddere spirituales, si toto pectore nos ei tradiderimus.

Caro nr̃a adiungit̃ Chr̃o in cõmuniõe

Et

Et quid mirum si caro eius spirituales efficiat, quandoquidem & eius mors nobis uita fuit, & infirmitas eius sanitatẽ pſtitit, plagæ demũ & uulnera integritatẽ nobis attulerunt. Tu uero si uerbum hoc carnaliter sic accipias, ꝙ caro Christi quum edatur in nostrã carnem permutetur, compertissimum habeo te nunquam ostensurum, ꝙ aut recentiorum aut ueterum quispiam, qui fuerat alicuius eruditionis & nominis, hoc ipsum asseruisset.

OECO. Neqȝ em̃ tam crassi fuerunt, ut in extremos illos prolaberentur errores, sed nobis rectius imputandum fuerit, qui tropis & sermonibus eorum non assueuimus, omnia absqȝ iudicio legentes & deuorantes. C

ROF. Errorẽ etiã & eundẽ sane crassissimũ nos affirmare minime dubitamus, si qs Christi carnẽ asserat ita carnalr uniri carni nostræ, ut more cæterarũ carniũ uertat, & digerat in corpus nostrũ. Nam istud asserere qd aliud est, q̃ corpus Christi denuo passibile corruptibileq̃ȝ cogitare, id qđ à pijs quibusqȝ mentibus alienũ esse debet. Cæterũ ipse dũ alijs tropoꝝ & sermonũ, quibus ueteres usi sunt, imperitiam obijcis, uide ne uicissim illi falsas ueteꝝ interpretationes & sycophanticas, uerboꝝ expunctiones, aliasq̃ȝ corruptelas in te retorqueant. Sed tibi nimisq̃ superbe uindicas tropos et sermones ueterũ nosse, quo uulgaribus ingenijs facilius imponere queas & eisdẽ pro tua libidine, sed in eorũ ꝑniciẽ abuti misere.

Caro Christi nõ uertitur in corpus nr̃m.

OECO. Neqȝ em̃ unq̃ doctorũ, ꝑsertim ueterũ authoritatẽ submotã uelim, q̃ten⁹ à scripturis sctis nõ recedũt, sicut si recedãt, defensandos nõ receperim. Etenim neqȝ in recentiorum, neqȝ in priscorum uerba, sed ueritates iuratos nos oportet. D

ROF. Hoccine tibi uidetur authoritatẽ ueteribus exhibere, qñ prudens & sciens eorũ scripta, longe aliter (q̃ ipsi senserunt) interpretaris, eorũ dogmata ꝑperã inuertis, snĩas deniqȝ nõ nisi truncatas mutilatasq̃ȝ recenses, quo tuã insanissimã hæresim cõprobare uideantur? hæc te sæpe fecisse, nemo negabit, qui priora nõ oscitanter legerit. Et qui fieri potest, ut illis authoritatẽ seruare studeas, qui ea doces, quæ illis maxime reluctant, sed & q̃ illi docuerunt, cũ tuis erroribꝰ maxime pugnãt? Tui profecto dogmatis existimationẽ uehemẽter ledes, imò nullã efficies, si ueritatẽ (quã ipsi ueteres passim & cõcorditer docuerunt) semel admiseris.

Authoritati ueterũ Oeco. multipharia̅ derogat.

E OECO. Proferã itaq; nonnulla ueterũ testimonia, quæ probare uidentur carnem nostrã à carne Christi in hoc sacarmento ali. Et à uetustissimo Irenæo incipiam, qui libro contra hæreses tertio, capite tricesimotertio sic scribit.

Chrĩ caro q̃dẽ fouet corpus nrm̃, sed non uertitur in ipsum.

ROF. Alere certe multa dici possunt, quæ minime tñ in carnẽ uertuntur, quã fouent. Aurũ eñ et margaritæ, gẽmæq; præciosæ, quũ in medicaminibus teruntur, mirã asseruntur à medicis uirtutẽ et fomentũ præbere corpori, nec tñ ipsa uertuntur in substantiã corporis. Et pari mõ, qd prohibet uiuificatricẽ Christi carnem illis, à quibus pie sumitur, potentissima quadam et ineffabili sua uirtute præstare fomentum, et modo quodam alere. Sed Irenæum audiamus.

¶ Irenæum Oecolampadius producit, qui plane contrarium docet eius, quod ille probare molitur. Ca. XXI.

OECO. A Vomõ aũt cõstabit eũ panẽ, in quo gratiæ sunt actæ, corpus esse dñi sui et calicẽ sanguinis eius, si nõ ipm̃ fabricatoris mundi filiũ dicant, id est, uerbũ eius p̃ quod lignum fructificat, defluunt fontes, et dat quidem primum fœnum, post deinde spicam, deinde plenũ triticum in spica

ROF. Hic miris artibus utitur Oecolãpadius, quũ probare nitatur, absurdũ esse, q̃ caro Chrĩ nostræ carni p̃ esum huius sacramenti, carnaliter uniatur, Irenæũ producit, qui rẽ eandẽ testatur apertissime. Nã ipsis primis uerbis, uelut rẽ certã, affirmat cõstare panẽ et uinũ esse corpus et sanguinẽ dñi, id q̃d apparet etiã ipsos hæreticos, aduersum quos cõtendebat, ceu cõfessum admisisse. Fuit aũt is Irenæus Policarpi quondã discipuli Iohãnis auditor. Quãobrẽ nec recens est, et heri natũ hoc dogma, de ueritate corporis et sanguinis Chrĩ in eucharistia. Et quis unq̃ legerit aut audierit hunc sanctissimũ uirũ, pro hoc dogmate hæreseos crimine fuisse notatũ, qui et seuientibus Arrianis oculum alterum amisit, paratus etiã pro fide Chrĩ mortẽ sustinere, q̃tumuis molestam.

Veritas corporis Chrĩ a discip̃lis apostolorum credita est.

B OECO. Quõo aũt rursus dicũt carnẽ in corruptionẽ uenire, & nõ p̃cipere uitã, q̃ à corpore dñi & sanguine alitur.

Cyrillus.

ROF. Et huic sñiæ Cyrillus astipulatur, q̃ nos asserit eã uirtutẽ ex cõicatione corporis & sanguinis assequi, qua ad incorruptionẽ eã integre reducemur, ut cibo et potu corp̃ali nõ indigeamus

Et audi

Et audi lector quẽ in modum istud colligit? Quoniã (inquit) corpus Chri uiuificat, & ad incorruptionẽ sua participatione reducit, quũ sit ipsius uitæ corpus, & ipsius incarnati uerbi, quo uniuersa uiuunt & sunt, uirtutẽ cõplectat. Q? si tantas uires, huius carnis cõmunicatio, nr̃æ carni tribuat, ut eadẽ ad uerã uitã in nouissimo die resurrectura sit, quis hoc, ceu tenue fomentũ & alimentũ existimabit? Verũtamen ita carne Chri nostrã carnẽ ali neutiq̃ putamus, sed neq; patres isti putauerunt, ut ipsa more cæterarũ carniũ à nobis digerat, sed magis ad similitudinem auri, gemmarũq;, & margaritarũ, quæ fomentum præstant corporibus citra substantię suæ conuersionem ullam.

Per cõicationẽ euch. assequemur incorruptionẽ. Corpus Chri alit ut aurum & gemmæ.

C

OECO. Ergo aut sñiam mutẽt, aut abstineãt, offerẽdo q̃ p̃dicta sunt.

ROF. Monet igitur Irenæus hæreticos, quũ hęc ita se habeãt, nẽpe q ex istis creaturis, pane uidelicet et uino Chri corpus & sanguinẽ suũ instituit cõficiẽda, ut deinceps aut Chr̃m credãt fabricatoris mũdi filiũ & uerbũ eẽ, q̊ mũdus & q̃ in mũdo sunt, oĩa fuere cõdita, aut ab eiusmodi sacrificio penitus abstineãt

Irenæi exhortatio, Iohan. j.

D

OECO. Nostra aũt sententia consonans est eucharistiæ, & eucharistia rursus nostram confirmat sententiam.

ROF. Pergit adhuc Irenæus, insinuãs ecclesiæ dogmata, quũ sibi mutuo, tũ ipsi ueritati conuenire: sicut et hæreticorũ ediuerso tã cũ ipsa ueritate, q̃ secũ etiã pugnant. Nã q ipse mundi fabricator, Chri pater sit, cũ isto cõsonat, q ipse Chr̃s creaturis ab illo cõditis utatur, ex qbus & suũ ipsius corpus & sanguinem cõfecit. Et hoc factũ rursus confirmat, Chr̃m (qui talibus creaturis tã potenter utitur) nõ alterius, q̃ ipsius oĩm cõditoris esse filiũ. Quamobrẽ & fides (qua Christus creditur esse dei filius) eucharistiæ cõsonat et eadem ab eucharistia confirmatur.

Fides de Christo confirmat ỽitatẽ euch.

E

OECO. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, cõgruenter communicationem et unitatem p̃dicantes, carnis et spũs.

ROF. Per cõicationẽ corpis et sanguinis Chri, efficimur una caro, unusq; cũ eo spũs. Quã etiã unitatẽ et Paulus sæpe testat in eplis suis: Vnũ (inquit) corpus multi sumus, oẽs qui de uno pane participamus. Et rursum: Qui adhęret deo, unus est spũs. Nec pt certe quisq̃ deo coniun ctius adhærere, q̃ qui cum pietate, carne Chri uescitur, et eiusdẽ sanguine potatur. Per cibum eñ istũ incorpo-

Incorporamur Christo per sacram cõmunionẽ. j. Corin. 10 j. Cor. 6

F corporamur Christo, & unum cum ipso corpus efficimur.

OECO. Quemadmodũ eñ qui est à terra panis percipiens uocationem dei. Iam non communis panis est, sed eucharistia, ex duabus constans rebus, terrena & cœlesti, sic & corpora nostra pcipientia eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.

Diuinitas est in eucharistia

ROF. Et his uerbis Irenæus docet in eucharistia, pter similitudinem panis, quã ex terra sortitur esse rẽ insup cœlestẽ, nẽpe diuinitatẽ ipsam Chri, unde & corpa eorũ, qui pascunt hoc cibo, resurgẽdi uirtutẽ ad uitã incorruptibilẽ recipiunt. Dicit igitur panẽ à terra sumptũ, ubi pceperit uocationẽ dei, nimirũ ex consecratione, p sanctum eius uerbum, & inuisibilem sancti spũs operationẽ, iam nõ cõmunẽ panem, sed eucharistiam esse, & præter speciem panis, quam præ se fert, cœlestem Christi naturam inuisibiliter continere.

G OECO. Offerimũs autem ei non quasi indigenti, sed gratias agentes dominationi eius, & sanctificanti creaturam.

ROF. Hic desinis, ut & alibi nõ semel facis, hauddũ absoluta snia. Sed nihilominus ex his q̃ citasti, satis pspicua nobis esse potest mens Irenæi. Hoc sacrificiũ utiq; deo nihil confert, qui bonorũ nostrorũ, ut in psalmo canitur, neutiq̃ eget. Quãobrẽ & uere dicit sanctus pater, nos hoc sacrificiũ offerre deo, nõ quasi indigẽti. Ipse profecto nõ indiget, at nos plurimũ indigemus, ut tantæ maiestati, quũ pro aliis, tum p tot & tam eximiis nræ exiguitati beneficiis impensis, agamus gratias. Quocirca quũ ipsi nihil ex nobis dignũ habeamus, q̃d uelut pacificã hostiã immolemus, ipse nobis ex immensa benignitate sua, donauit corpus & sanguinem filii sui sub panis & uini specie, quoties libebit offerenda. Quo sacrificio nihil ipse charius habet aut antiquius. Vides ergo lector, q̃ apertissime scripserit Irenæus pro snia nra, neq; dubito si nihil fuisset ipsius libri copia, unde citauerat hoc Oecolãpadius, quin alia multa nõ minus in rẽ nram facientia, q̃ hæc sint, reperirentur. Satis eñ ex aliis eius technis mihi pspectus est Oecolãpadius. Nã ueritatẽ hauddubie potius occulere studet, q̃ aperire.

Psalm. 15.

Eucha. sacrm est deo gratissimum sacrificium.

¶ Aliam faciem suis fucis & infarcimentis cogit Irenæum inducere, q̃ sit eius propria. Cap. XXII.

Prima

Rima facie hæc Irenæi legenti apparent asserere à carne domini ali nostram, panemq́ esse ipsissimum corpus Christi, ut quidam contendunt, sed non hoc uult, neq; ita habet res. OECO. A

ROF. Vna certe facies est Irenæo nō fucata, sed simplex & genuina. Tibi fortasse spes est, uerborū tuorū fucis & oblinitioib⁹ psonā aliā fucatā illi spinducere faciē. Sed frustra conaberis, quū usq; adeo dilucida sint ipsius uerba. Et qs non p̄t, mō uelit, ingenij neruos intendere, quæ sunt aptissime dicta, uerborum aliqua fuligine denigrare, & quasi dubia tardioribus animis incertaq; reddere. Porrò, q̄ ali nostrā carnē à dñi carne dixerit, nihil eo debere lectorē offendi, partim supius ostendimus, partim etiā postea sumus ostēsuri. De pane v͛o palā explicuit, eū, facta consecratione, non esse communem panem, sed cœlestem quandam aliam naturam sub specie panis iam esse sortitum. Vide pl. 4. B. K. Itē li. 3. c. 2j A, & alibi.

OECO. Agit contra hæreticos negantes bonas esse creaturas, & resurrectionē corporū, quos redarguere nititur à ratione sacramentorū & oblationū nostrarū. Offerebant em̄ prisci de frugibus, deumq; frugum authorē testabant, quæ tamen in usum cedebant pauperum. Stultum autem fuisset ex alienis & cuiusdam mali dei rebus accipere res, quibus bono deo gratias agerent, ut arguit Tertullianus. B

ROF. Ex primis illis uerbis, quæ nobis Oecolāpadius ex Irenæo supius recensuit, dilucidū est Irenæū aduersus eos hæreticos agere, quibus constabat panē esse corpus domini sui, & calicē continere sanguinē eius, tametsi negarint ipsum dominum fabricatoris mundi filium esse. Et hæc (te quæso lector) ne p̄mittas excidere tibi, quicquid postea coloris supinduxerit Oecolampadi⁹. Nam, ut hic p̄spicis, longe alia molitur. Supod c. A

OECO. Ex ea oblatiōe assumebat & panis singulari usui cœnæ dominicæ seruiens, ac dictus corpus domini, eo q̄ sacramentum & figura dominici corporis. C

ROF. Iā is falsari⁹ obducere suos fucos aggredit. Sed nos ne recedam⁹ ab Irenæi v͛bis. Qui est à terra panis (inqt) ubi p̄ceperit uocationē dei, hoc ē (ut dixim⁹) inuisibilē cōsecrationē, iā non est cōmunis panis, sed eucharistia. Profecto si iam non sit communis Li. 4. ca. 2j. F

panis

Supra li.j.ca. 9.D.& alibi. Euch. ex duobus constat.

panis,iã desijt in eo substãtia panis terreni,sicut & Cyrillus Chrysostomusq; sentiunt,& sicut ex Augustino supius attulimus.Panis utiq; fit iã supsubstãtialis,nõ iste panis,qui uadit in corpus,sed ille panis uitæ æternę,qui aĩæ nostræ substantiã fulcit.Ita semper sibi cõsonant sancti patres.Manere tñ asserimus ipsam spẽm panis,sub qua p inuisibilẽ operationẽ sancti spũs iam psens efficitur ipse Christus.Propter q̃d & dixit eucharistiã ex duabus rebus cõstare,terrena uidelicet,hoc est specie panis,& cœlesti,nẽpe Chrõ Nusq̃ aũt dicit hũc panẽ esse figurã corpis dñi, neq; tropum aliquẽ astruit,sed affirmat ipsis primis uerbis cõstare panẽ,in q̃ gratię sunt actæ,corpus eẽ dñi,& calicẽ esse,calicẽ sanguinis eius.

D OECO. Arguere igitur uult.Si panis ille nõ esset bonus,neutiq̃ dilectus fuisset à Chrõ in hoc sacr̃m,ut sit corpus eius,q idem uerbũ ac filius dei p quẽ & omnia fiunt,ac creata sunt.

Irenæi ratiocinatio.

ROF. Satis aptũ est argumentũ Irenæi,ut tuis pigmẽtarijs nihil opus habeat. Sic em̃ ratiocinat̃ cũ hæreticis illis:uos asseritis panẽ illũ,in quo gratiæ sunt actæ,corpus esse dñi uestri, & calicẽ illũ esse calicẽ sanguinis eius.Et qũo istud cõstabit, si negaueritis dñm uestrũ esse filiũ cõditoris oĩm creaturaꝶ,hoc est ipm uerbũ, q̊ uitis fructificat,& parit vuas:quoq; terra primũ herbã, deinde spicã,postremo plenũ triticũ producit.Nã si cõditorem haꝶ rerũ,Christus pro sibi aduersario(sicut et uos putatis)haberet,nunq̃ panẽ et uinum,quæ ex illis creaturis fiunt,delegisset, unde suum corpus,pariter et sanguinem conficeret.

E OECO. Cæterũ hoc loco non agit pcipue,ut euincat corpus esse illud dñi. Argumentũ em̃ eius refutat hæreticos,siue panem corpus ipm,siue sacramentum corpis esse affirmes.

ROF. Verũ est q̃d dicis,Irenæũ haudquaq̃ hic moliri,ut enũciet panẽ esse corpus dñi.Sed istud de quo sibi cũ aduersarijs conuenit,ceu basim facit argumẽtationis suæ.Quo fit ut nõ satis mirari queam,cur tu,quũ istã ueritatẽ in ipsis primordijs ecclesiæ noris fuisse receptissimã,ut eandẽ,uel hæretici negare non sint ausi, Magistrũ tñ Petrũ,eiusdẽ authorẽ primũ facis.Cęterũ quatenus ualeat Irenæi argumentũ,nõ istud nunc inquirimus,sed qd pater iste tantus & tã grauissimus senserit. Sensit autem hauddubie qd et oẽs orthodoxi sentiũt sub specie panis cõtineri ueꝶ Chri corp9

Irenæus sentijt sub spẽb9 sacramentalibus eẽ uerum Chri corpus.

Oe.Hoc

OEC. Hoc aũt magis ſpectãdũ, q̃uo nos alamur corpe & ſanguine Chri, ita ut ſimus incorruptibiles, pbare eñ uult p ſacrm corpis, q̊ alimur, reſurrectionẽ carnis, id q̊d p ꝓphanũ panẽ nemo poſſet, q̃ eñ inde ſpes reſurrectionis, ubi nulla reſurrectiõis commemoratio, quæ religioſe in ſacramento fit, quod memores nos facit tritici, quod in terram cecidit, & multum fructum fecit. F

ROF. Quaſi nos & in taberna cõem panẽ ſpectãtes, nõ æque poſſum⁹ tritici meminiſſe, pariter & eiſdẽ Chri uerbis cõmoneri. Sed aliter alimur Chri corpe & ſanguiẽ q̃ ſola meditatiõe. Refert Weſſelus Gronyngẽſis rẽ admirãdã, ſed tanta fide refert, ut me nullus oĩno teneat ſcrupus, quin res uera fuerit, ac uere geſta. Ait ſacerdotẽ quendã niuis & algoris adactũ neceſſitate, dũ in alpibus à uia deerraſſet, mitiorẽ à uẽtis & niuibus uallẽ repire ſperans deſiliſſet, neq3 reductæ quaq3 uerſum exitũ cõperiſſet, neque unde deſilierat, ꝓpter altitudinẽ reaſcẽdere poſſet, ſub exeſam & ꝓpendentẽ rupẽ ſeſe fame moritur cõiecit ac deſperauit. Sed ut erat luna plena, uidit noctu ſerpẽtũ diuerſa gña cõtẽdere ad lapidẽ quẽdã, & illic linguis lapidẽ lingere, & poſt horã q̃q3 in ſua antra reuerti. Et incidit ei cogitatus, quidnã illic ita lingerẽt. Sequẽti itẽ nocte ſilr. Et miratus intra ſe querẽs, qd ita. Tertia demũ nocte iã penè uiribus deſtitutus, añ oẽs ipſe acceſſit & linxit, & inter lingendũ ita reſtitutus fuit, q̃ſi cibo refectus. Et ſic p totã illic hyemẽ ſub rupe latitauit, donec in fine Aprilis, niue ſoluta, puris iã factis alpibus, quoſdã audiret in uicino colloquẽtes. Hacten⁹ Weſſelus ipſe. Q3 ſi merus lapis tantũ p̃ſtare fomẽti potuit citra diminutionẽ ſubſtãtiæ ſuæ, qd mirũ ſi Chriſti caro, q̃ uere uiuificatrix eſt, citra quãuis iniuriã ſui, pie ſumẽtes alat, & uim tribuat ad immortalitatẽ reſurgẽdi. Tuus ꝑfecto panis tibi, neq3 ſubſtãtiã, neq3 ullã qualitatẽ in ſe nouã recipit, q̃ mãducantes eũ, reddat immortales.

Vueſſeli Gronyngẽñ mirũ exemplum.

Petra alebat homines per hyemem.

Chri caro rẽficit abſq3 ſui iniuria.

OECO. Dicit aũt euchariſtiam duplici conſtare natura, terrena ſcilicet & cœleſti, terrena, quia eſt à terra, è qua, dono dei, creuit, id quod contentioſe negant papiſtæ. G

ROF. Nõ eſt recedẽdũ à uerbis ipſius authoris. Supius negauit myſteriũ iſtud, iã facta cõſecratiõe, panẽ eſſe cõem, ſed euchariſtiã ex pane factã eſſe fatet. Cõſtare tñ hãc affirmat ex duab⁹ rebus, terrena uidelicet & cœleſti. Quid igitur ibi terrenũ eſt inqs ſi

Li. 4. ca. 2j. E

nō maneat ibi substantia panis? Ego uicissim te pcontor, qd putas illic cœleste cōtineri? si nō sit ibi caro Christi. Nulla secūdū te noua substātia cœlestis illic est, neq; cœlestis qualitas, aut quantitas ulla noua, neq; relatio realis aliqua noua, sed rōnis dumtaxat. Quā ergo cœlestē rem nouā illic excogitare poteris? nullā profectò penitus. At nos eucharistiā cū Irenæo cōstare dicimus ex duabus rebus, terrena uidelicet & cœlesti. Terrenā, asserimus ipsam externā spēm panis, in quā pducta fuit manib' hoim: Cœlestem uero carnē Chrī, q̄ dei uerbis & operatiōe spūs inuisibili, sub specie panis præsens efficitur in ipsa eucharistia.

Euch. constat ex terrena simul & cœlesti re.

H OEC. Cœlesti aūt, quia gratiarum actioni seruit, & pcepit dei uocationē, eo q̄ nomen dei inuocatum est super illam.

ROF. Ecce, an nō uerum eē uides q̄d dixi lector: nullā oīno rē cœlestē nouā statuit in eucharistia. Gratiarum actio uel in agētibus est, uel in eo cui agant grāe, Nomē etiā dñi, cessante prolatiōe, nō manet in Oecolāpadiano pane. Quare nulla res cœlestis in hunc panē recipitur: Et tñ Irenæus oīno fatet in eucharistia, rē adeo cœlestē, adeoq; potentē esse, ut eius comestores incorruptibiles, immortalesq; reddat. Quæ profectò nō est alia, q̄ Christus ipse.

Corpis Chrī in eucharistia effectus.

I OECO. Congruā sniam eucharistiæ sic intellige, nā & creaturam terrenā, bonā dicimus, & gratiarum actionē ita celebramus, ut resurrectionem corporum speremus.

ROF. Nihil hæc ad Irenæi dilucidationē cōferūt: Dixit eñ Irenæus, Nostra aūt snia cōsonans est eucharistiæ, & eucharistia rursus nostrā confirmat sniam. Quæ uerba supius explicauimus. Quid si creaturā terrenā bonā eē dixeris, & gratiarum actionē eo fine celebraueris, ut speres corporum resurrectionem? Quid hæc ad Irenæum, qui dicit eucharistiam pceptam, id præstare corporib' ut futura sint incorruptibilia?

.l.4.c.2j. D

K OECO. Quia eñ dominus noster Iesus Christus in corpore suo surrexit, posthac non moriturus, & nos cōmunicamus eius carni, id quod symbolo sanctificati panis gratias agētes testamur, reliquū est, ut & nos simus incorruptibiles.

ROF. Sed ubi est q̄d dixit Irenæus, corpa nr̄a pcipientia eucharistiā, iā nō sunt corruptibilia. Tu nihil esui tribuis huius sacramenti. Ille tm̄ tribuit, ut dicat pceptionē eucharistiæ, certa reddere cor-

re corpa nr̃a de futura resurrectione. Quare nihil aliud moliris, q̃ circũuenire lectorẽ, nimirũ ut uidearis Irenæo cõsentire, quũ toto pectore dissentias. Irenæus p incorruptibilẽ uitã, non intelligit eã, quã in gehenna dãnati sunt habituri, q̃ mors quædã incorruptibilis uerius est q̃ uita, sed plane uitã gloriæ & æternæ beatitudinis intelligit, quã nõ assequent oẽs, q testant se communicare carni Christi p esum panis tui, sed qui uere credunt & pie manducant ueram ipsam carnem in eucharistia.

Vita icorruptibilis q̃ itelligat Irenæo.

Iohan. 6.

OECO. Etenim ut spũ cõmunicamus Chr̃o, ita carni quoq;. L

ROF. Hoc uos exoculat, q tm̃ fidei tribuitis, ut cætera propter eã negligatis. Sed illa cõmunicatio, q̃ spũ & fide fit, ut sępe diximus, incerta est, & fine ista minime durabilis. Euanescet enim si nõ esu carnis huius illã corroboraueris. Hanc si cõtempseris, nulla tibi proderit fides, pie comedas carnẽ istã uiuificatricẽ, & certus eris, tã de uiuacitate fidei tuæ, q̃ de uiuificatione tui corporis in ipsa resurrectione generali futura. Quare stolidissimum est, ut hoc sacramento relicto, sic fidei inhæreas, ut tam fidem amittas, q̃ huius sacramenti fructum.

OEC. Et hoc uocat p̄dicare cõicationẽ & unitatẽ carnis & spiritus, alioquin qd certius ẽ corruptibilitate corporum nr̃orum, spe tñ in Christo, qui resurrexit, incorruptibilia dicuntur. M

ROF. Q̃q; q̃ granũ tritici iactũ in terrã, corrũpat, ea tñ corruptio, ppter abditã in ipso grano uirtutẽ, uia ẽ ad alterius uitæ maius incremẽtũ: Et ad eũdẽ modũ necesse ẽ, ut nr̃a corpa tãdẽ p corporalẽ mortẽ redeãt in cineres, sed qa nõnihil uirtutis, quã ex esu carnis Chr̃i cõtraximus, in ipsis adhuc cineribus manere uisum ẽ tã Irenæo, q̃ cæteris priscis, ipsa nr̃æ carnis incineratio (si tñ ante pasta sit hoc cibo) ad gloriosam illã resurrectionẽ, rectissima callis est. Cæterum ppter hoc, nos in Christum spei nihil detrahimus, mõ uera uiuaq; sit. At plerũq; mortua ẽ, q̃ uiua putat, quẽadmodũ in uobis q foris ab ecclia separamini, pculdubio nõ uiuit. Vbi tñ mortua spes est, mõ uolũtas adsit bona, uiuificabit hauddubie p esum eucharistiæ, id est carnis huius, q̃ uere uiuificatrix est. Cæterum q̃d tu de carnis & spũs cõicatione detorques cõtra mentẽ Irenæi: ipse aliter sensit: Asserit em̃ ipse nos p sacrm̃ corpis, ueræ carni Christi, & p sanguinem eius, uere spiritui communicare.

Gene. 3.

Spes absque uolũtate bona, mortua ẽ.

N OE. Aut q̃ foret ꝓbatio cõtra negãtes resurrectionẽ, si carnẽ Chri nostræ dicas uniri, & nostrã ꝓpediẽ in cinerẽ redigendam.

Irenæus asseruit ncorruptionẽ ex sacra cõione

ROF. Nescio qd tibi uideat. At Irenæo uisa fuit hæc iusta q̃dã ꝓbatio. Sic em̃ hæreticis obiecit ille. Q̃uo rursus dicũt carnem in corruptionẽ uenire & nõ ꝑcipere uitã, q̃ à corpe & sanguie dñi alitur: ꝑinde acsi dixisset. Qm̃ caro Christi uiuificatrix est, & eadẽ resurrexit ad uitã incorruptibilẽ, inde fit, ut q carnẽ illã digne comederunt, si nulla post hac sua culpa uirtutẽ illã quã acceperunt, amittant, eoꝝ corpa proculdubio resurgent ad immortalitatẽ. At inquies, idẽ cõsequent, si fide tantũ ederint. Iã rñdi, uisum eẽ priscis illis, nõ sufficere fidẽ, nisi quũ oportunitas nulla det edẽdi sacramenti. Adde, neminẽ citra susceptionẽ sacramentoꝝ certũ eẽ posse, se tantã habere fidẽ, qua Christo incorporet. Neq; em̃ oẽs qui credũt, cõtinuo tali fide potiti sunt: Quãobrẽ & benignissimè, pariter & sapientissimè prouidit nobis Chrũs eiusmodi sacramenta, q̃bus certo nobis cõstare p̃t, de statu salutis nostræ. Huc accedit, ꝙ si qs añ fuisset insertus corpi mystico ꝑ ueiã & uiuã fidẽ, idẽ nihil ꝑdit ꝑ esum huius sacramẽti, qn magis accepto sacro corpis & sanguinis dñi, iã plenius & intimius incorporat eidẽ, nẽpe naturaliter & substantialr, id qđ non assequitur ꝑ solam fidem.

Fides sine esu sacramẽti nõ sufficit.

Vero Christiano ꝓdest sacra cõmunio.

O OECO: Vel si dicas decrescere & augescere, nõne id q̊q; carni Christi accederet, quod intolerabile auditu:

ROF: Eadẽ absurditas tibi q̊q; cois est. Nã & tu fateris nos fide incorporatos esse Christo, & nihilominus in cinerẽ redigẽdos: At caro Chrĩ nihil ob id augescere putãda ẽ, aut decrescere quicq̃, qñ nihil ꝑ esum istiusmodi minuitur aut auget.

P OECO: Itaq; piam sententiam pio authori tribuerim:

ROF: Tũ puras & pias authoꝝ snĩas esse credã, si tu nihil eorũ dictis, aut exemeris, aut admiscueris: Quis nõ uidet Irenæũ dogmatibus ecclĩæ prorsus cõsentire, atq; propterea uere pieq; scripsisse. Tu uero sicut impie sentis, ita moliris, ut ad tuã impietatẽ ꝑ uim torq̃at nõ mõ grauissim⁹ iste pater, uerũ etiã & authores cæteri, q tñ oẽs ad unum, ueritatẽ huius sacramẽti cõfitent, hoc ẽ uere Christi corpus & sanguinem in eucharistia cõtineri.

Q OECO. Quomodo autem caro Christi nostræ donet immortalitatem, ex sequentibus cognoscet:

Rof: Istđ

RO. Istud æque p̄stabis, atq; cętera mlta, q̄ supius eras pollicit⁹

¶ Alterum Irenei locum affert, qui manifestissime quoq; suę hęresi contradicit. Cap. XXIII.

AE que aūt obscura sunt, q̄ idē author in. 5. lib. narrat, cō tra eosdam negantes resurrectionem. OECO.

¶ Vtcūq; fuerint obscura, nihilominus apte docent in eucharistia uerū esse corpus & sanguinem Christi. Quod satis abunde pro nobis facit, & te cōdēnat impietatis. A ROF. B

OECO. Vani aūt (inqt) omni mō, q uniuersam dispositionē dei cōtēnunt, & carnis salutē negāt, & regenerationē ei⁹ spernūt. Sic aūt secundū hoc uidelicet nec dn̄s sanguine suo redemit, neq; calix eucharistiæ cōmunicatio sanguinis eius est, neq; panis, quē frangimus, communicatio corporis eius est.

ROF. Eos incessit q resurrectionē futurā nō credunt, quādo quidē sciunt & Christū suo sanguine nos redemisse, & eundē sanguinē in eucharistia nobis cōmunicasse, pariter & suū ipsius corpus, ex qbus aptissimū est nos aliqn̄ resurrecturos, quēadmodū & & ipse resurrexit. Quid cogitari posset dulcidius in partē nostrā? Apoc. 1 Matth. 24. Mar. 14.

OEC. Sanguis eīm nō est, nisi à uenis & carnibus, & à reliqua q̄ secūdū hoiem substātia, q̄ caro factū uerbū dei, sanguine suo redemit nos. Quemadmodū & apl'us ait: In quo habem⁹ redemptionem p sanguinem & remissionem peccatorum. C

ROF. Docet ergo nō esse figuratū sanguinē, sed uerū, qualis in ipsis uenis (q̄ & uasa sanguinis dicuntur) continentur.

OE. Et qm̄ mēbra eius sum⁹, & p creaturā nutrimur. Creaturā aūt ipse nobis p̄stat solē suū oriri faciēs, & pluēs, quēadmodū uult Calicē, qui est creatura, sanguinē suū testatus est, & panē, q ē creatura, suū corpus cōfirmauit, ex quo nr̄a auget corpora. D

ROF: Diligentius attende qd dicat Irenæus: Qm̄ (inqt) eius mēbra sumus, iccirco noluit esse sui sanguinis expertia. Sed sicut solē & pluuiā nobis impertit, ita uerū ipsius sanguinē in calice, & uerū corpus in specie panis se dedisse testatus est.

OE. Qn̄ ergo & mixt⁹ calix & fract⁹ panis pcipit ṽbū dei, fit eucharistia sanguis & corpis Chr̄i, ex qbus auget & cōsistit nr̄æ carnis subā: qūo negāt carnē capacē eē donatiōis dei, q est uita æterna, q̄ & sanguine & corpe Chr̄i nutritur, & membrū eius fit? E

ROF. Finge, si potes, qbus v̄bis Irenæus potuit rē pro nobis apuisse dilucidius. Qn̄(inqt) mixtus calix & fractus panis pcipit uerbū dei, fit eucharistia corpis & sanguis Chr̄i, hoc ē prolatis su-
Su. pi. 4. li. K
p pane & uino Chr̄i uerbis, protinus fit ex eis corpus & sanguis
Su. li. 4. c. j z F
Chr̄i. An nō & filia prorsus asseruit ī tertio libro, q̄ supius memorata sunt istis, q̄ iā dixit in quīto libro. Ibi dixit. Panis q à terra sumptus, pcipiens uocationē dei, iā nō cōis panis est, sed eucharistia. Hic uero dicit. Quādo mixtus calix, & panis fractus pcipit uerbū dei, fit eucharistia sanguinis & corpis Chr̄i. Cæterū an p hæc augeatur & cōsistat nr̄æ carnis substantia, istud extra nostrā controuersiā est. Nos em̄ iā disquirimus, an uere corpus & sanguis Chr̄i sint in eucharistia, quēadmodū oēs orthodoxi sentiunt, an figurate solū, ut hæretica uestra impietas arbitrat. Sed & istud q̄d sequitur in Irenæo, nostrā sn̄iam aptissime cōprobat. Qūo (inqt) hæretici negāt carnē esse capacē donatiōis dei, hoc est æternę uitæ, qn̄quidē Christi corpe sanguineq́ nutritur, & fit ipsius membrum. Quid (precor) dilucidius pro nobis dici queat.

Veritas corporis i euch. uerbis Irenæi comprobat.

F

OECO. Quēadmodū apl'us ait, in ea q̄ est ad Ephesios epl'a. Quoniā mēbra sumus corpis eius, de carne eius & de ossibus eius Nō de spūali aliquo & inuisibili hoīe dicens hæc. Spūs em̄ neq; carnē neq; ossa habet. Sed de ea dispositiōe, q̄ est secūdū hoīem, q̄ ex carnibus & neruis cōsistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane, qui est corpus eius, augetur.

Ephe. 5.

ROF. Cōfirmat sn̄iam suā Irenæus v̄bis apl'i. Nō hic disputo q̄ recte sensum attingat apl'icū. Sed hoc interim affirmo, neminē aptius docere corpus & sanguinē Chr̄i cōtineri in eucharistia, q̄ hic faciat Irenæus, usq; adeo q̄ etiā cōfiteat, nos q Chr̄i carne uescimur & bibim⁹ eius sanguinē, nō hoīs alicuius imaginarij & spiritualis carnē edere sanguineq́ bibere, sed eius q uere naturā habet hoīs ex carnibus neruisq́ cōsistētis, atq; ppterea nō imaginario sanguīe, neq; carne imaginaria, sed uero sanguīe ueraq́ carne
Ephe. 5.
Chr̄i nos asserit enutriri. Quiddā etiā huic haud dissil'e Paulus ibidē affirmat dicēs: Null⁹ em̄ unq̄ suā ipsius carnē odio habuit, imò enutrit & fouet eā, sicut & dn̄s eccl'iā. Si dn̄s eccl'iā suā enutriat & foueat, sicut homo carnē suā, q̄d absurdū in se cōtinēt Irenęi uerba, q dicit carnem nostram ali corpore & sanguine domini?

Pigmenta,

Pigmenta, quibus illeuit Ireneum, detrahuntur. Cap. XXXIIII.

MVltis rationibus moueor, Irenæi sermonē suis tēporibus nō fuisse tā obscurū, atq; nobis est. Exēplaria eñ magna incuria descripta sunt. Interpres græcitatē reliqt, ut quū dicit, secundū hominē substantia, id est hūana substantia. Confirmauit, id est attestatus est, & similia. Et Irenæus ipse apostolicis tropis tūc notioribus, peculiariter usus est. OECOL. A

ROF. Cauillaris in Irenæi uerbis obscuritatē, ut sc3 tuis glossematibus opus habere uideant. Neq; magni sane momenti sunt ista q̃ memoras, neq; adeo difficilia, ut nō quiuis lector facile, qd sibi uelit Irenæus, intelligat. Quid eñ obscuritatis habet, q̄ dixerit scd̄m hoīem suba, pro hūana substātia, sed hoc te magis offendit, q̄ asseruerit Chr̄m panē confirmasse corpus suū, quēadmodū & Tertullianus dixit Chr̄m fecisse panē corpus suum.

OEC. Conabimur tñ, iuuante deo, obscurius dicta explicare. B

ROF. Sed caue tenebras inieceris aut fucos: Nam & sæpius plicas & inuoluis potius q̃ explicas.

OECO: Arguit primū, si nō uere resurgimus, & nō uere regeneramur, est autem resurrectio consummata regeneratio. C

ROF. Adhuc incedis recte, Nā pro cōi cursu resurgere nemo p̄t ad uitā illā uerā & immortalē, q nō añ fuisset aliquo mō regenitus: Sed istud itē uerū est, q̄ iuxta cursum eūdē regeneratio nō sufficiat, nisi pariter & idē q sic regenitus est, alat insup atq; nutriat. Nā sicut infans, nisi postq̃ natus sit, aliquo foueat alimēto, non p̄t diu uiuere: Sic & is qui ppetuo uicturus ē, p̄ter ipsam regenerationē, quæ fit ex aqua et spū sancto, corpe quinetiam et sanguīe domini fouendus atq; nutriendus est. Iohan. 3.

OECO. Sequitur, nec dñm sanguine suo nos redemisse, & ita sanguinē illum non fuisse uerū sanguinē, & frustra effusum, eo q̄ non fuit efficax ad nos redimendū à morte, id qd̄ nemo Christianus dicet, p̄sertim apostolica authoritate commonitus, habere nos redemptionem per sanguinem. D

ROF. Absq; uirtute sanguīs illius olim fusi, baptismus oīno nullius esset efficaciæ, Nūc aūt sanguis illius energia, mortē depellit his, q regeneratiōis lauachro sunt abluēdi, nimirū ut ita renascant ad uitā spiritualē, sed eā q̃ nō diu duratura ē, nisi regenitus Iohan. 6

hoc

Matth.26. Mar.14. Lucæ.22 I.Cor.11.

hoc alimento carnis & sanguinis Christi fulciat: Id qđ exẽplo par uuli supius cõmõstrauim⁹. Quãobrẽ & Christi charitas erga nos tã immensa fuit, ut nõ contentus pro nobis fudisse sanguinẽ, quo regeneramur, donauit eundẽ etiã nobis in potũ, & carnẽ itẽ suam in cibũ, ut istis aleremur. Quãobrẽ sicut uer⁹ fuit sanguis, q ꝑ nr̃a fusus erat redẽptiõe, ita uerus ẽ et sanguis q̃ pascimur ĩ eucharistia

E OEC: Arguens deinde, si nõ est futura resurrectio, mendacia fore sacramẽta nostra, infert dictũ apl̃i ad Corin. et dicit, neq; calix Christi cõicatio sanguinis eius est, neq; panis, quẽ frangimus, cõmunicatio corpis eius est. Pauca apostoli ṽba demutauit: Paulus em̃ dixit: Poculũ benedictiõis, cui bñ dicimus, breuiter Irenæus dicit. Calix eucharistiæ, id est gratiarum actionis.

ROF: Quid hæc ad institutũ, ut narres Irenæũ demutasse q̃dã Pauli uerba. Nos iã excutimus qd sentiat in his uerbis Irenæus. An pro fide orthodoxa, an pro uestris insanis dogmatib⁹ pronũciet: Neq; em̃ huius tpis est, ut excutiamus q̃ fortiter ea q̃ dicit, stabiliat, sed qd dicat, et qd in hac cõtrouersia uideat ipẽ potissimũ affirmare. Cur istud igitur argumentũ eius tã leuiter transilis. qñ quidẽ ipse ad hũc modũ ratiocinat, Qui negauit (inqt) salutẽ carnis, hoc est resurrectionẽ carnis ad futurã incorruptibilitatẽ, et hi regenerationẽ eiusdẽ spernũt, uniuersam dispositionẽ dei cõtemnunt, et uani sunt om̃i mõ. Qm̃ ita nec dñs sanguine suo redemit, neq; calix eucharistiæ, cõmunicatio sanguinis eius est, neq; panis, quẽ frangimus, cõmunicatio corpis eius est: Quare quũ uerus sit sanguis, quẽ pro nobis effudit, et nos eodẽ uero sanguine, ueraq; sua carne pascat, cõsequitur, ut q sic redẽpti sumus, regenitiq;, et pasti, uere tandẽ simus ad immortalitatẽ resurrecturi: Hãc collectionẽ Irenæus facit in primis ṽbis iã ex quinto lib. citatis,

Argumentum Irenæi

F OECO: Ex mente aũt Pauli, Irenæi quoq; deprehendimus.

2.Petri.1.

ROF: Ex mente potius Irenæi uestigãdũ est, qd senserit Paulus. Nã Irenæus et sui sil̃es spũ sancto pleni, ea q̃ Paulus obscure, breuiterq; scripsit, fusius et dilucidius interpretant. Quamobrẽ ut ex interprete mens authoris dinoscitur, sic ex Irenæo potius discemus, quid uoluisset sibi Paulus.

G OEC. Dicit Paulus Corinthijs: Nõne sanctus ille calix qui in memoriã mortis cũ gratiarũ actione, pro sanguine qui effusus est, sumit

sumit, sacr̃m nr̃m est, oẽs nos in unã societatẽ cõfœderãs illo sanguine redẽptos se credẽtes, q in uini figura commendatur.

ROF. Hic (te p̃cor) quã uim habeat sacramẽtũ tuũ, in q̃ nihil p̃ter uinũ est, ut nos (queadmodũ ipse iã asseris) in unã talẽ societatem cõfœderat? non istud profecto p̃stare merũ uinũ p̃t. Quãobrem necessum est, ut dixeris uerũ sanguinẽ hic adesse sub specie uini, qui confœderationem istam adeo potenter efficiat. Ver⁹ sanguis in calice Irenei autoritate

OECO. Nõne sanctus ille panis, qui similiter inter nos diuiditur in memoriam mortis Christi, testis est, ac indicium societatis nostræ ac congregationis, quæ credit se corpore Christi, quod in pane repræsentatur, uiuificatam. H.

ROF. Iã intermisces aliena quædã à Pauli uerbis. Vbi (p̃cor) dixerat Paulus panẽ illũ testẽ eẽ ac indiciũ societatis nr̃ę, & nõ potius hanc eandẽ societatẽ efficere, nexũq; ueꝶ & unionẽ præstare Christianis, quũ inter sese, tũ & cũ Christo totius eccl̃iæ capite. Quãobrẽ & dixit: Vnus panis, unũ corpus multi sumus. Nã oẽs ex eodẽ pane participamus. Nullũ certe materialẽ hic Paulus ĩtellexit, ex quo participant oẽs Christiani. Nã quis unq̃ furnus tam amplus repertus fuit, ut eiusmodi panẽ coquere ualeat. Plane igitur Paulus de pane Christo ĩtellexit, quem sub specie panis in eucharistia suscipimus, per quem & panis unus atq; corpus unũ omnes efficimur, qui panem illum eucharistiæ manducamus. j. Cor. jo

OEC. Neq; eñ Paulus hic dicere uult, panẽ corp⁹, uel calicẽ sanguinẽ, uel ita nos p̃ticipes eẽ, ut caro Chr̃i in carnẽ nostrã, uel nr̃a in ipsius carnẽ uertat, uel nostrã cõtingat fieri substantial̃r, sed magis certa symbola, q̃bus nos in fidelium numero declaremus.

ROF. Hoc tuũ cõmentũ est, sed longe aliter se res habet. Nã & ipso decimo capite & proxĩo q̃d sequitur, q̃ q̃ in hoc longe manifestius uocat hoc mysteriũ corpus dñi, & mysteriũ calicis, sanguinẽ dñi: Nã recensens uerba Chr̃i, sic ait: Accipite, edite, hoc meũ est corpus, & de sanguine sil̃r, hoc poculũ nouũ testamentũ est in meo sanguĩe. Quis iam dubitare p̃t ip̃m Paulũ, ipso decimo capite, de eodẽ corp̃e & sanguĩe fuisse locutũ, quũ dixisset: Panis quẽ frangimus, nõne cõmunicatio corp̃is Christi est? Et poculũ b̃ndictionis cui b̃ndicimus, nõne cõmunicatio sanguĩs Chr̃i est? Q si uerã Christi carnẽ edamus, & ueꝶ potemus in eucharistia Luc. zz j. Corin. jo

ſanguinē, an nō euidētiſſime cōſequitur, ut uel eius caro uertať in noſtrā, uel ipſa noſtram uertat in ſe, atq; ita nectat, tū ſibi nos, tum noſmetipſos nobis & faciat ex omnibus unum corpus.

K OEC. Si aūt nō reſurgerem⁹ recte colligereť, ſacra illa nō ſignare uerū ſanguinē Chriſti, & in hoc fallere, q̊d reſurrectionē polliceanť, ſicut & beatus eps ſubdit, ſacramenti arcanum exponens.

De uero ſanguine loquiť Irenæus.

ROF: Nihil hic Irenæus de ſigno, figuraúe carnis & ſanguis loquitur, uti lectori cuiuis pſpicuū eſt, ſed de uero ſanguīe, q̊ redēpti ſumus in cruce, & q̄ ſilr in eucharistia paſcimur. Quē & ait tantas uires nſæ carni p̄bere, ut poſt q̄ hæc incinerata fuerit, tandē reuiuiſcet, ſicut & exēplo (quod ſequitur) apertiſſime demonſtrat.

L OEC. Quēadmodū lignū uitis depoſitū in terra, ſuo fructificat tpe, & granū tritici decidēs in terrā & diſſolutū, multiplex ſurgit p ſpm̄ dei, q cōtinet oīa, q̄ deinde p ſapientiā dei in uſum ueniunt. Sic & corpa nr̄a ex ea nutrita, & repoſita in terram, & reſoluta in ea reſurgent in ſuo tpe, uerbo dei, reſurrectionē eis donante in gloriā dei patris, qui huic mortali immortalitatē circūdat, & corruptibili incorruptionē gratuito donat. Qm̄ uirtus dei in infirmitate pficitur: ut nō quaſi ex nobis inflemur, & aliquando extollamur aduerſus deum, ingratam mentem recipientes.

Iohan. 12
Snīa uerborū Irenæi, q̄ d g ne cōicantes, reſurgent.

ROF. Ecce lignū uitis, tametſi mortuū uideať, depoſitū nihilominus in terra, ſuo tpe fructificat. Similr & granū tritici, quanq̄ ſeminatū in terra, mox corrūpať, tñ poſtea cū ampliori fœnore reſurgit, Et hæc p naturā fieri cōſpicimus. Quid ergo mirū, ſi corpora nr̄a carne & ſanguine Chriſti nutrita, poſt q̄ redacta ſint in cineres, p huius tamen eſce uires & efficaciam, operāte ſpū, uerboq; dei, reſurgant ad immortalitatis gloriam? Hic certe uerborum ſenſus eſt, quocunq; tu colore rem uertere moliaris.

M OECO. Porrò & in aliis eſſent fallacia ſigna, ſi non eſſet reſurrectio: ſignant enim uerum corpus et uerum ſanguinem. Sanguis probat uerum fuiſſe corpus, et corpus uerum ſanguinem in Chriſto, q̄ ſi uera, et reſurrectio uera.

ROFF. Tu ſemp ad ſigna confugis, de quibus nihil meminit Irenæus, nec uno quidē uerbulo. Neq; eñ ipſe de corpore et ſanguine figuratis loquitur, ſed neq; ſigna et figuræ uirtutem eiuſ-

Iohan. 6

modi pſtare corporibus noſtris queunt, ut reuiuiſcant. Vera ta-

men

men caro sanctè manducata, uerusq; sanguis piè bibitus, istud p̄stant, nimirū, q̄ uiuificatricē uim obtineant. Sunt em̄ ipsius uerbi incarnati caro & sanguis, atq; propterea tam admirandā resurrectionē, in potentia & uirtute eiusdem uerbi operantur.

OECO. Tendit autem eò disputatio, ne putatiuus credatur homo fuisse, quæ hæresis penitus resurrectionem tollit. N

RO. Eò sanè tēdit, ut dicis, atq neq; istđ spectat solū, sed molitur etiā, ut certi sim⁹, nō mō p̄o sanguie Chr̄i redēptos nos eē, uerū etiā eodē nos fuisse potatos, piter & uera ipsius carne fuisse pastos.

¶ Hactenus, quanquam pluribus deprauare studuit Ireneū, pergit adhuc in eodem. Cap. XXV.

OECO. A

Ltra q̄n dicit. Quoniā mēbra eius sum⁹, & infra sermonē, authoritate Pauli cōfirmat ex ep̄la ad Ephe. Quoniā membra sumus corporis eius. Certū est Paulū ostēdisse uerbū sibi uere uniuisse naturā humanam, & sicut Eua ex Adā fuit, ita Chrūs q̄q; id genus ossium & carnis, quibus nos cōstamus accepisse. Vnde semp propter eandē carnē consectaneū est, si Christus resurrexit, & nos resurgemus.

ROF. Haud recte colligis, Neq; em̄ oēs ad ipsam imortalitatis gloriā resurgēt, ex qbus Chr̄s secūdū carnē natus ē, q̄d ex collectione tua seqtur. Sed neq; Paulus hoc loco dixit, Christū eē os ex ossibus nr̄is, & carnē ex carne nostra, sed ediuerso magis: Nos (inquit) mēbra sumus corpis eiusdē ex carne eius & ex ossibus eius. At istud effecti sumus, maxie propter carnē & sanguinē eius, quibus & sancte uescimur. Propter istud itaq; cōsectaneū est, ut caro nostra ad ipsam incorruptibilitatis gloriā resurgat, & mēbra sim⁹ ex carne & ossibus eius, & nō ppterea q̄ ipse ex nostra carne acceperit & ossa. Sed opæpreciū fuerit aliqd plusculū hic ex Paulo recensere. Sic em̄ Paulus cap. 5. ad Ephesios tradit. Nullus unquā suā ipsius carnē odio habuit, imò enutrit & fouet eā, sicut & dn̄s ecclesiam: Quoniā mēbra sumus corporis eiusdem ex carne eius & ossibus eius. Ecce dicit hic Paulus, unūquenq; suā carnē enutrire & fouere, sicut & dn̄s ecclesiam enutrit & fouet. Fouet autem & enutrit dn̄s ecclesiā suā, corpe potissimum & sanguine suo, quib⁹ & eius mēbra constituimur, & sumus ex carne eius & ossibus ei⁹, nimirum, q̄ eius caro, qua pascimur, nostrā in se cōuertat carnem

Ephe. 5.

Resurgemus ad immortalitatem.

Corpē & sanguine Christi efficimur ei⁹ membra.

Gene.3. Sed neq; tua similitudo quadrat in hũc locũ. Nã hic Eua typũ gerit, nõ Christi, sed eccl'iæ, & Adã, nõ eccl'iæ typũ, sed Chr̃i refert. Quare sicut Eua ex Adæ latere formata fuit, ita prodijt & eccl'iæ uita ex ipsius Christi latere. Tu tñ ais ita Christũ id genus ossium & carnis à nobis accepisse, quũ dixisse potius debueras, nos ex carne & ossibus Chr̃i eẽ, sicut & Eua ex Adam fuit, Nã ita ꝓbe quadrat si'litudo. Nos eñ Eua sumus, & ille nr̃ Adã est. Per nr̃æ uero

Ephe.5. carnis assumptionẽ, ille nr̃æ potius naturæ mẽbrũ factus ẽ, quum ediuerso nos ꝑ esum carnis eius efficimur, ut Paulus ait, membra corporis eius, ex carne eius & ossibus eius.

B OEC. Mox aũt dũ adijcit, & ꝑ creaturã nutrimur, alio argumẽto ꝑmit negãtes resurrectionẽ. Tã mirabile eñ ẽ carnẽ à pane nutriri, si rõnes uelis excutere, atq; si dicas carnẽ resurgere. Quin & hoc ẽ nõ minus mirabile, qũo triticũ è terra nascat, & ꝓfecto nõ nasceret, nisi de⁹ pluuia & sole educaret. Hinc dicit, ex illis deũ maxĩa nobis sacr̃a delegisse, è qbus discerem⁹ q̃ta spes hñda, & ultra cõmẽdasse, illa uocando corpus & sanguinem.

ROF. Iã tua somnia narras, qbus & lectorẽ fallere studes, ne nõ satis aduertat, qd in rẽ nr̃am dixerit Irenæ⁹. Affirmat ei Chr̃m

Iohan.12 fuisse testatũ in ipso calice sanguinẽ suũ eẽ, pariter & panẽ, qui creatura ẽ, cõfirmasse corpus suũ. Porrò, ꝙ dicit ex his augeri corpora nr̃a, istuc (opinor) spectat, ut sicut tritici granũ post mortificationem eius auctius et multiplitius ex terra surgit, ita et corpora nr̃a, posteaq̃ ad exinanitionẽ cinerũ ꝑ mortẽ redacta sint, uirtute tamẽ carnis ipsius uiuificatricis, qua pasti sumus, et unũ effecti cũ illo ca

C pitali grano, tandẽ ad cumulatiorẽ resurgemus gloriam.

OEC. Iã quũ illa symbola in sacr̃a delegit, qbus potissimũ uegetamur, et sanctificarit sup ea nomen suũ inuocari, et ꝑ ea gr̃as agi uolẽs, qũo non polliceremur nobis resurrectionem?

ROF. Symbola illa tu nihil aliud q̃ merũ panẽ et uinũ arbitraris, neq; ullã in se sanctitatẽ, q̃ realis ẽ, affirmas ea recepisse, qua saltẽ uirtutẽ aliquã nr̃is corpibus efficaciter administrent. Inuocationẽ etiã diuini noĩs sup eis factã, nihil diuinitatis in pane aut uino reliquisse, paulo supius testatus es: Quanã ergo rõne colligis ex his, nos posse nobis resurrectionẽ polliceri? Pollicetur aũt istud Irenæus. At nõ ob panẽ et uinũ, sed propter carnẽ et sanguinẽ Christi,

quæ

quæ p̃ Christi uerba, & p̃ diuini noĩs inuocationẽ inuisibilr̃ fiunt ex pane & uino. Nã panis, ut ait, q̃ de terra prouenit, pcipiẽs uocationẽ dei, nõ ẽ amplius cõis panis, sed fit eucharistia corpis & sanguinis Chr̃i. Cõtinet igitur eucharistia p̃ter spẽs panis & uini, cœlestes quasdã res, hoc est Christi carnẽ & sanguinẽ, p̃ quoꝝ sumptionem Irenæus nobis resurrectionem pollicetur. g. li. 4. c. 34. F

D

OECO. Est & hoc resurrectiõis efficax argumentũ, q̃d caro nr̃a sanguĩe & cope Chr̃i nutritur. His uerbis idẽ arguit, ut supra, q̃ cõmunicamus carni Christi, & quia uera caro ẽ, et caro filij dei efficax est, ut & credẽtes nutriat, uiuificet ac resuscitet.

ROF. Vbi (te q̃so) caro illa & sanguis ẽ, quibus nr̃a caro nutritur? In cœlo dices. Nã in altari, scio, nõ intelligis. At istud nunquid nõ est cõceptu difficilius, nẽpe, q̃ caro quæ in cœlo ẽ, tanto à nobis interuallo distans, nostrã alat carnẽ? An nõ longe credibilius fuerit, si dixeris eandẽ carnẽ in altari p̃sentẽ esse, & edi à nobis, ut ita p̃ eã nutriamur? Sed illud pro tuo capite fingis. Nusquã ẽm in his Irenæi uerbis, quæ citasti, cõperio, q̃ caro nr̃a corpe & sanguine Christi nutriat, nisi quaten⁹ in altari sunt, neq; q̃ eisdem cõmunicemus carni et sanguini, nisi p̃ esum ueri corpis et potationẽ ueri sanguinis eius in eucharistia. Nõ inficior tñ, quin animus fide cõicare queat eis, uerũtamen asserere difficillimũ esse, ut qs certo sciat se talẽ ac tantã habere fidẽ citra sacramentorũ usum. Nã de fide fallũtur pleriq;. Neq; longius eius rei petẽda sunt exempla, uos ipsi p̃suasi estis uos habere fidẽ, de quibus ego certissimus sum, q̃ q̃diu nõ fueritis ecclesiæ recõciliati, semp̃ uera fide carebitis. Cæterũ qui se fidẽ habere putat, q̃q̃ uiua, formataq; careat, si tñ obsequenti pioq; ad hoc sacr̃m accesserit aĩo, parat⁹ oĩa facere, quæ sibi cõsulũtur, iã suscepto sacramẽto, securus eẽ p̃t, se et formatã habere fidẽ, et adeo uere incorporatũ Christo, ut partẽ suam habiturus sit indubitanter in futura uita.

Caro nr̃a nutritur carne Chr̃i in euch.

Fides ĩformis fit formata p̃ euch. sumptionem. Iohan. 6

E

OECO. Alioquin uerteretur corpus Christi in nostram carnem, si crassius intelligas.

ROF. Nihil oportet, nã est mediũ quiddã inter crassam illam Iudæorũ cogitationẽ, et alterã illã nimisq̃ subtilẽ hæreticorũ. Putabant ẽm illi, q̃ si carnẽ Christi quisq̃ realiter edisset, eã suis dentibus laniasset, sicut et carnes alias oẽs. Isti uero sibi p̃suaserũt haud Iohan. 6

In euch. manducatur uere corpus Chri.

aliter edi posse Christi carnē, præterq̄ sola fide. Cæterū orthodoxi mediā inter utrosq; sniam asserunt, nēpe, q̄ in eucharistia caro Christi uere manducetur, & sanguis eius uere bibatur, absq; tamē ulla omnino laniatione, & citra quāuis iniuriā ipsius carnis Christi

F OECO: Et quæ resurrectio, eorū qui baptizati sunt dūtaxat.

Absq; corporali euch. mãducatiõe pñt hoies saluari.

ROF. Profecto si non eorū culpa steterit, q̄ minus in eucharistia carne Chrsti pascerent, benignissimus deus fidē corū, si uera sit, acceptabit, pinde acsi uere māducassent ipm corpus in eucharistia. Nā & illos asserimus insertos esse corpi Christi mystico. Sed neq; sacramētis suis alligatus est deus. At nos de his loquimur, q uel recusant uel negligunt, etiā oportunitate data, cibū hunc saluberrimū accipere, neq; animos inducunt, ut credant in hoc sacramento corpus & sanguinem Christi uere contineri.

G OECO. Cæterum mentē Irenæi ex apostoli uerbis, quæ citat, accipimus, quomodo membra sumus corpis eius, quis eñ hoc loco in alienū sensum Pauli dictum detortum, de tanto uiro dicere non erubesceret.

Ephe. 5.

ROF. Longe pfecto rectius Irenæus Pauli sensum accepit, q̄ tua puersitas. Nā aliud est nos ex carne & ossibus eē Chri, q̊d et Paulus docet, & Irenæus q̊q; citat, & aliud Chrm ex nra carne & ossibus eē, q̊d tu moliris, Neq; negamus Christum ex nostra carne

Roma. 9

ēe, nā & Paulus hoc ipsum testat dicens: Ex quibus est Chrus secundū carnē. Cæterū ex eo, q̄ ipse ex nostra carne sit, nō satis resurrectio carnis nostræ colligitur: Nā & multi nihilominus, q nostrā carnē participant, minime resurrecturi sunt ad uerā immortalitatis gloriā, sed inde magis illud subinfert, q̄ nos uidelicet ex car

Gene. 3.
Ephe. 5.

ne simus & ossibus ipsius Chri, sicut Eua formata fuerat ex latere Adæ, Nā istud Paulus eodē loco transfert ad Christū & ad ecclesiā eius, nimirū ut intelligamus eccliam ex latere Christi prodiisse, sicut olim Eua pgenita fuit ex ueteris Adæ latere. Ad quem modū & illius mēbra sumus, & ipse nos enutrit & souet, sicut Paulus ibidē affirmat. Et sicut Irenæus ait, Chrus solē & pluuiā donat qbus terra triticū ferat & vuas, unde panis & uinū, atq; ex his postea corpus & sanguis Chri fiant, ad mēbrorū suorū instaurationē.

Calix sanguinem continet

Et ppterea manifeste dicit Irenæus, Christum testatum esse calicem, qui creatura est, sanguinem suum continere, & panem qui

creatu-

creatura est,confirmasse corpus suum.

OECO. Deniq; & postrema uerba idē uolūt,Chri carnē,uerā carnē, & qualis nostra quæ cibo potuq; nutritur & augetur, quibus duobus sanguinem & corpus significari uoluit. H

ROF: Iccirco ꝓperas ad extrema ṽba tuis fucis oblinenda,ut ꝑtereas ea q̃ nullū fucū admissura,ꝓbe nosti. Istud subtices. Quādo ergo & mixtus calix, & fractus panis ꝑcipit uerbū dei, fit eucharistia sanguīs & corꝑis Christi. Et istud q̃q;. Q̄uo negāt carnē esse capacem donationis dei,qui est uita æterna,quæ & sanguine & corpore Christi nutritur,& membrū eius fit. Cæterꝝ in postremis uerbis nihil eiusmodi loquitur Irenæus, qd̄ tu, & falso quidē ascribis ei, Neq; em̄ ille significari,aut dixit,aut uoluit,duob⁹ istis, nēpe cibo & potu,corpus & sanguinē Christi. Sed ubiq; testatur Chtisti carnem,uere cibum esse,& sanguinem uere potum , non signa tantum,& figuras,ut hæresis tua prædicat.

OECO. Q; si cōtentiosus eē qs uolet,enūerabimus mlta milia sine eucharistia symbolis,uel ignoratis,uel nōdū institutis,nutrita fuisse,et fide ꝑpetuā quoq; uitā assequuta. Quid em̄ dices de abstemijs et alijs laborantibus? quid de latrone et alijs inter saxū et sacrum(ut uocant)fidem recipientibus? I

ROF. Superius tibi respōdimus ad hæc,eos qui uerā et uiuā fidē habuerint,quibus uel morte ꝑuentis,uel ꝑ alia quæuis impedimenta iusta ꝑpeditis,nulla fuerat occasio data,cibi tā salutaris accipiendi,neq; ꝑ eorꝝ,aut incredulitatē,aut incuriā stetit, quo min⁹ hoc cibo uescerent,deus,qui non est obstrictus sacramentis suis. potuit eos sola fide saluare,quemadmodū et alios eū credimus sępenumero fecisse. Veruntamen,si uel ꝑ incredulitatē respuissent, aut ꝑ contemptum aliquem,ubi data fuisset oportunitas, prætermisissent,istos ego perijsse nō dubito: Neq; em̄ fides eorū, qui uł credere nollent,uel ubi crediderint,non uehementer affectassent hanc tam eximiam escam sibi dari,suffecisset eis. Supra eod.F. Cōtēnētes eucha.damnāt.

OEC. Expediret itaq; non temere priscos,uel inculpare uel ad quæuis dogmata stabilienda cogere doctores. K

ROF. At multo magis expediret, nullis coloribus germanū et uerū sensum eorū obtegere,neq; ꝑ uim eos, et quasi per capillos (ut aiunt) detorquere,neque sycophantice quicquam,quod Veterū dogmata nō sunt corrūpenda.

maxie

maxime sensum eorũ illustret eximere, nec deniq; uerbis eorum quicq̃ admiscere q̃d sensum reddat adulterinũ. Hæc tu nõ semel Oecolãpadi facer̃ molit⁹es, quẽadmodũ ex supiorib⁹ palã oñdim⁹.

L OECO. Veniã oro mihi dari, q̃d in his explanãdis occupor, aduersarij eĩ hisce testimonijs obiectis, os obturare nõ raro conãt.

ROF. Si, q̃d dicis, explanare studuisses, et ueritatẽ ipsam elucidare, profecto nõ uenia sola, sed et gratijs atq; laudibus pluribus fuisses dignus, uerũ tu caligine potius et tenebris offundis, et sic intricas ac inuoluis, ut q̃d p se dilucidũ erat, tuis glossematib⁹ ita iuertitur, ut uel obscuri⁹ euadat, ul' sensum ꝓrsus alienũ iduisse uideat.

¶ Tertullianum fucare molitur, sed frustra, quum eius testimonium dilucidum sit. Cap. XXVI.

OECO. A

Iscamus aũt et ex Tertulliano, q uicinus illi fuit, quo loquẽdi more, q tũc uiuebãt, utebant. Etenĩ et ex illi⁹ de resurrectiõe libro loc⁹ obiect⁹ ẽ. Gr̃a aũt deo, ꝙ nobis arma ministrãt aduersarij, ut suis pereant gladijs.

Adagiũ Platonis de ignauo gallo.

ROF. Iã (ut apud Platonẽ ẽ) ignaui Galli more, priusq̃ uiceris, canis. Tu ꝓfecto q tot authores in mediũ ꝓducis, q̃bus hæresis tua dãnatur aptissime, q d aliud q̃ arma nobis ministras, qb⁹ tu iuguleris, atq; ita tuis gladijs cõfodiare. De isti ꝯo loquendi more supius exẽplũ ꝓduximus. Nã ubi Tertullianus dicit: Panẽ corp⁹ suũ fecit, Irenæus habet, panem corpus suum confirmat.

B OECO. Dicit Tertullianus. Sed et caro abluitur ut aĩa emaculetur. Caro ungitur, ut aĩa cõsecret, Caro signat, ut aĩa muniatur caro man⁹ impõne adũbratur, ut et aĩa spũ illũinetur. Caro corpe et sanguie Christi uescitur, ut et anima à deo saginetur.

Tertullianus.

ROF. Quãdoquidẽ ipse nolis, ego nõ grauabor integrũ Tertullianũ citare. Ita q̃dẽ scribit in libro de resurrectiõe carnis: Videamus nũc de ꝓpria Christiani nois forma, q̃ta huic substãtiæ friuolæ ac sordidæ, apud deũ ꝑrogatiua sit, et si sufficeret illi, ꝙ nulla oĩno aĩa salutẽ possit adipisci, nisi dũ est i carne, crediderit, adeo caro salutis est cardo. De q̃ cũ aĩa deo alligitur, ipsa est q̃ efficit, ut aĩa alligi possit. Sed et caro abluitur, ut aĩa emaculetur. Caro ungitur, ut aĩa cõsecretur. Caro signatur, ut et aĩa muniatur. Caro manus impõne adũbratur, ut et aĩa spũ illuminetur. Caro corpe et sanguine Christi uescitur, ut et aĩa de deo saginetur. Nõ possum ergo se-

go separari in mercede, q̃s opa cõiungit. Ecce q̃tis p̃rogatiuis, nostrã carnẽ, substãtiã sane friuolã & sordidã: Tertullian⁹ asserat deum extulisse. Inter q̃s merito supremũ locũ tenet ea q̃ postrema ẽ nimirũ, ubi dicit carnẽ nostrã corpe et sanguĩe dñi uesci: Neq; hic dicit nostrã carnẽ uesci pane & uino, q̃ signa uocet, & figuras corporis & sanguĩs dñi, sed ipso corpe & sanguĩe dñi, tã apte, ut nullus his uerbis cauillãdi locus detur. Et hoc certe magna carnis humanæ p̃rogatiua est, q cibo tã eximio, potuq; tã incõparabili foueatur. Quis iã dubitare p̃t, qn ubi tãtã & tã p̃ciosam escã ederit, uere sit factus mẽbrũ Chrĩ p esum carnis & potũ sanguĩs ipsius? O pestiferos & execrãdos hæreticos, q tm̃ & tã salutare nobis eduliũ auferre conamini. Sed audiamus, q̃ inepte suos hic quoq; fucos miscere moliatur. Caro nr̃a uescit corpore et sanguine dñi. Carnis hũanæ prærogatiua

OE. Age si hæc ideo asserit Tertullian⁹, q in pane cõtineatur corpus realiter, uel corpus carnalr̃ mãducet, tale qddã & de aqua baptismi, de oleo, deq; manibus sacerdotũ asserere cogetur. C

R O F. Inaniter cõtẽdis Oecolãpadi, ne recedas (p̃cor) à Tertulliani uerbis. Quid opus ẽ, si ueritatẽ queras, aliena miscere uerba? Caro (inqt Tertullianus) corpe & sanguĩe dñi uescitur. Quid tu de pane mẽtionẽ facis, cuius nihil oĩno Tertullianus meminit. Sed neq; cõsecutio p te facta, momẽti cuiuspiã est. Nõ em̃ oportet, licet carnẽ uesci dicat corpe & sanguine dñi in eucharistia, q ideo silr̃ qddã & de aqua baptismi, de oleo, deq; manibus sacerdotũ asserere cogat. Et si quicq̃ hoȝ inde sequeret, nihil ad nos id attinet, q tm̃ inuestigamus, qd ipse senserit. De q̃ dicit, q quũ abluitur p eã caro, ꝓtinus emaculat aĩa. Et istud sane uerissimũ est. De sacro subinde tradit oleo, q dũ eo caro inungitur, aĩa cõsecratur. Et istud nemo ueteȝ nõ fatet, de signatiõe crucis ait: Caro signat, ut aĩa muniat. Et istud æque ꝓbatũ est oĩbus. De manuũ itẽ impositione, q̃ crebrius usi sunt apl̃i, sicut in Actis passim legimus, ita scribit: Caro manus impõne adũbrat, ut & aĩa spũ illuminetur. Et certe Christianus dici nõ p̃t, q quicq̃ hoȝ neget. Iam cõtinuo de corpe subdit & sanguĩe dñi. Caro corpe & sanguie dñi uescitur, ut & aĩa de deo saginet. Si priorũ unũquodq; Tertullianus asseruerit, ceu uerũ & orthodoxũ, & nemo q orthodoxus ẽ, quicq̃ in eis calũniari queat, cur nõ æquũ erit etiã de postremo silr̃ existimare, Aliena miscet Tertulliani uerbis. Tertul. de effectu sacroȝ. Act. 19. & alī.

Ee sic sen

sic sensisse Tertullianũ, queadmodũ ipsa uerba sonant, alioq nec is, nec alius quis authorũ, q̃tũuis apte scripserit, calũnia caritur⁹ ẽ.

D OECO. Addo etiam de melle & lacte & de omnibuus quæ humanitus inuenta sunt sacramenta.

Tertulliani ỹbis addit Oe.

ROF. Hoc tu uerbis illius addis Oecolãpadi. Sed nihil hoc loco Tertullianus ipse de lacte, melleúe loquitur, dilucida sunt hic ipsius uerba, & citra uelamẽ apte pronũciata. Q; si locos alios, q⁹bus eandẽ Tertulliani sñiam firmemus, qs desyderet, uideat quid aduersus Marcionẽ scripserit, de quo supius disseruimus. Etiam qd uxorẽ suã cõmonuerit, ubi dissuadet ei secundas nuptias libro secũdo. Sic eñi ait: Nõ sciet maritus qd secreto añ oẽm cibũ gustes, & si sciuerit panem, nõ illum esse credit qui dicitur, hoc est, ut Tertullianus plane sentit, corpus domini. Sic & aliĳs plerisq; locis appellat hoc mysterium.

3.li.2.c.22.A

E OEC. Nã & de melle ac lacte cõtra Marcionẽ dicit, ꝙ deus nõ reprobarit illorũ societatẽ q̃ suos infantet, optebat uel ex hmõi loco diuinare, imò clare uidere, qd diceret. Quid ẽ infantare, ut ille loqtur? nimirũ ostendere nuper genitos in spũ uidelicet, neq; enim mel uel lac infantat, hoc est, infantem reddit.

ROF. Vtitur hauddubie Tertullianus durioribꝰ frequẽter et obsoletis uerbis, q̃ fit ut et eius oratio plerũq; reddat obscurior, uerũ hoc loco nihil ẽ obscuritatis. Nulla prorsus hic opus est explanatione. Si fuisset hic obscure locutus, facile pmitterẽ, ut ex alio pduceres loco quicq̃, q̃d ad istiꝰ illustrationẽ cõduceret. Nũc aũt difficiliora q̃dã, et minꝰ itelligibilia depromis, nec alio sane cõsilio nisi ut q̃d hic pspicuũ est, obtenebres, et quasi nebulis quibusdam obfusces, quo lectoris animus dubius et ambiguus efficiatur.

F OECO. Neq; aqua abluit animam, neq; panis, licet uocabulum corporis Christi sortiatur, animam pascit.

Verba Tertulliani immutat Oecolãp.

ROF. Tu libẽter immutas authoris ipsius uerba, ꝙ si liceret, ego facile, quẽcũq; dederis authorẽ, quasi aliũ à semetipso reddã euestigio. Nõ dixit Tertullianus, aqua abluit animã, ut tu recẽses Nã hic uos (q sacramẽta negatis grãm cõferre) nouæ disputatiõis ansam arriperetis. Sed dixit: Caro abluitur, ut aĩa emaculet. Et qd hic (precor) alienũ est à ueritate? An non scribit Paulus ad Ephesios quinto: Christus dilexit ecclesiam et semetipsum tradidit pro

ea, ut

ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauachro aquæ in uerbo uitæ. Nunquid his uerbis non plane testatur, nos aquæ lauachro mundatos? At à quibus opinaris ipse sordibus? Non corporis equidem, sed animæ: Dic mihi. Quũ infans aqua baptismatis abluatur, num putas animã eius ab originalis peccati labe purgari? Sed neq; dixit Tertullianus. Panis qui uocabulũ corporis Christi sortitur, animã pascit, ut tua uafricies illi impingit. Sed quid? Caro corpore et sanguine Christi uescitur, ut et anima de deo saginetur. Hic nulla panis mentio fit, sed tantũ corpis et sanguinis dñi, quibus et uesci nostram carnẽ dicit, ut anima de deo saginetur.

Baptismus purgat ab originali.

G OECO. Sed manifestum est, quod hæc diuina dona propter fidem homini concedantur.

ROF. Nõ inficior, sine his fidẽ haberi posse uerã et uiuã, qualem si qs assecutus fuerit, iã citra baptismũ et eucharistiã insertus ẽ corpori Chrĩ mystico. Verũ idẽ si tali fide potitus fit, magnope desyderabit hæc sacrã, nimirũ ut ita particeps euadat ipsius corpis ueri. Q; si uere credat, nequaq̃ per eum stabit, quo minus et istis (q̃primum fieri potest) sanctificetur. Interim tamen si morte præuẽtus fuerit, benignissimus deus hunc animum cum fide, pro facto reputaturus creditur. Quemadmodũ et Ambrosius de Valentiniano Cæsare tradit, qui cathecumenus ab illo factus, morte præueniebatur, quo minus hæc sacramenta pciperet. Quem (inquit) in Christo renaturus erã, amisi, ipse uero gratiã, quã poposcit, nõ amisit. Cæterũ si quis nõ credat his sacramentis, aut nõ uehementer affeciet, aut deniq; fidem tantũ informẽ habuerit, eiusmodi si decesserit absq; sacramentis istis, hauddubie periturus est.

Credẽti sacrã in uoto sufficiũt, ubi oportunitas habẽdi sit.

Valẽtinianus Cæsar cathecuminus saluatur.

H OECO. Ablue q̃diu uoles incredulum, non abibit anima mũdiore. Inunge eum omni campanorũ oleo, et Hierichmitinorum balsamo, non facies fortiorem, mansuctiorem, uel charismatibus sancti spiritus magis conspicuum, communicet quotidie, et solũ iudicium reportabit.

ROF. Incredulus est, q prorsus om̃i fide caret, et tali nihil hæc sacramẽta proderunt. Nã accedentẽ ad deũ, oportet credere. Veruntamen si quis credat, licet informiter, hoc est fidẽ quãdã habeat, quã uocant informẽ, q̃lis nõ deest bonæ hoĩm parti, talis hauddubie non est adhuc mundus, quum eiusmodi fides non purget

Hebr, xj.

Habenti fidẽ informẽ. prosunt sacra.

quenq̃. Nihilominus & idẽ accepto sacr̃o, si nullũ ex parte sua posuerit obicẽ, ꝓtinus à labe quauis expiabitur, pariter & fides eius q̃ pridẽ informis erat, iã uiua formataq́ꝫ reddetur. Quare si de simpliciter incredulo sentias, uera narras, sin de eo, qui credit quidẽ, sed adhuc uiua caret fide, falsum dicis, & nemini recipiendum.

¶ Tantũ symbola quedã eẽ mysteria ista contẽdit ex Chrysostomo, quem corruptissime citat. Ca. XXVII.

OECOL. A

Oc sane fatendũ est, dũ caro sic ministrat aïæ symbola sctissimarꝫ rerũ suspiciẽdo, mĺtũ nobis utilitatis accrescere, dũ uel cõtestamur, mirifica illa q̃ intus ꝑ grãm fiunt, uel cõfortamur spũ, pie p̃cãdo, auocati interim à prophanorũ cogitationibus, & in hoc unum intenti, ut cœlestibꝰ illustremur gratiarum splendoribus.

Euch. Oecolãpadii nihil cõfert.

ROF. At hic nihilo magis p̃stat panis ille tuus & uinũ, q̃ si qs imaginẽ crucifixi cõtempletur, atqꝫ meditetur ex illa pictura, charitatẽ illã eximiã, q̃ uel pr̃ ille filiũ suũ unigenitũ, unice dilectũ, ꝓ nobis miseris ad crucis mortẽ dedit, uel qua filius ipse corpe suo tenerrimo, ꝓ nr̃is sceleribus expiãdis, tã horrẽdũ ꝑtulit suppliciũ. Et certe mihi mĺto magis cõferret cõtuitus eiusmodi picturæ, q̃ uisibiliũ specierum panis & uini, si nihil aliud subesse crederẽ. Sed quũ indicibilẽ illã Chr̃i benignitatẽ cõsydero, q̃ se p̃sentẽ exhibere dignaẽ sub illo sacr̃o, q possem adeo durꝰ eẽ, ut nõ ꝓtinꝰ amore incalescat aïus, & ardẽter affectẽ, hoc tã icomparabili cibo refici.

Iohan. 3. i. Iohã. 4 Apoc. i

B OEC. Imò & nec̃aria sunt externa illa q̊dã mõ. Si eñ incorporei essemꝰ, ut Chrysostomus sup Matthæũ dicit, nudè dona icorporea nobis tradita essent, qm̃ uero corpori coniuncta est anima, in sensibilibus traduntur intelligenda. Scitè dicta sunt hæc, & pulchre ministerium nobis declarant sacramentorum.

Adagium Roma. i.

ROF. Quid hic optẽ aliud Oecolãpadi, q̃ ꝙ prouerbij uice celebraẽ: Dij tibi mentẽ dent tuã. Profecto, nisi datus eẽs in reprobã mentẽ, nõ hũc Chrysostomi locũ ꝓ te recẽseres. Nã aptissime tibi dissentit, si totũ citaueris, & q̊d antecedit, & q̊d proxime sequitur. Præcedũt eñ hæc uerba: Credamus itaqꝫ ubiqꝫ deo, nec repugnemus ei, etiã si sensui et cogitationi nr̃æ absurdũ eẽ uideaẽ quod dicit, licet supet et sensum et rationẽ nostrã. Quod in oïbus, et p̃cipue in mysterijs faciamus, nõ illa q̃ añ nos iacent, solũmõ aspicientes,

Chryso. ꝟba integra ꝓ ueritate corporis Christi

entes, sed uerba quoq; eius tenentes. Nã uerbis eius defraudari nõ possumus, sensus uero nr̃ deceptu facillimus ẽ, illa falsa eẽ nõ pñt, hic sæpius fallitur, qm̃ ergo ille dixit, hoc est corpus meũ, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id ꝑspiciamus. Nihil em̃ sensibile traditũ nobis à Christo, sed rebus sensibilibus: oĩa uero q̃ tradidit insensibilia sunt, sic & in baptismo ꝑ aquã, q̃ res sensiblilis est, donũ illud cõceditur: q̊d aũt in ea cõficitur, regeneratio scilicet ac renouatio, intelligibile qdẽ est. Hactenus ipse Chrysost. Vbi monet, quatenus dei uerbis credam⁹, q̃uis ea sensum & rationẽ nostrã superẽt, & p̃sertim in sacramentis. In qbus docet nõ aspicienda illa q̃ sensu percipiunt, q̊ falli possumus, sed uerbis q̃ neminẽ fallũt, fidẽ adhibendã eẽ. Inde & colligit, nos qñ nouimus dixisse Christũ, Hoc est corpus meũ, omni prorsus ambiguitate deposita, debere credere, ue℞ ibi corp⁹ eẽ, at q; idip̃m mẽtis oclis ꝑspicere. Nihil ei sensibile nob̃, ait, tradidisse Christũ, sed sub sensibilibus intelligibilia. Quã rẽ declarat exemplo baptismatis. Aqua (inqt) q̃ abluimur, sensibilis q̃dã res est, sed q̊d ꝑ eã p̃statur, intelligibile solũ est, nẽpe regeneratio. Nũc & cõtinuo qdẽ sequũtur ea ṽba, q̃ citauit Oecolãpadius, Nã si incorporeus esses, nude ipsa dona incorporea tradidisset tibi, hoc est regenerationẽ & renouationẽ citra aquã, queãdmodũ & angeli sine omni sensibili symbolo grãm ꝑcipiũt, & p̃ter naturæ suæ creationẽ, recreationẽ & regenerationẽ spũalẽ accipiunt. Cæte℞ qm̃ ipsi corꝑei sumus, ideo sub corꝑeis symbolis ista nobis tradunt̃, q̃ mẽtis oculis capiẽda sunt. Propter q̊d & post illa ṽba cõtinẽter subdit Chrysostom⁹: O q̊t mõ dicũt, uellẽ formã & spẽm eius, uellẽ uestimẽta ipsa, uellẽ calciamẽta uidere. Ip̃m igit̃ uides, ip̃m tãgis, ip̃m comedis, uestimẽta ei⁹ desyderas uidere: Ip̃e ṽo seip̃m tibi tradit, nõ ut uideas solũ, ue℞ etiã ut tangas, & in te habeas. Vides lector tã ex illis q̃ p̃misit Chrysostomus, q̃ ex istis q̃ sequunt̃, ea uerba ꝑ Oecolãpadiũ citata, q̃ longè dissideãt à mẽte & sensu Chrysostomi, & q̃tũ etiã dedita oꝑa, fallere studeat Oecolãpadi⁹ lectorẽ, quãdoquidẽ Chrysostomus plane sensit, non aspiciendã spẽm panis uisibilẽ, q̃ corporeis cernitur oculis, sed spectandã potius oculis mẽtis, carnẽ Chr̃i sub illa specie panis intelligibilẽ, credendo magis uerbo Christi, qui dixit: Hoc est corp⁹ meũ, q̃ proprio sen

Matth. 26. Mar. 14. Lucæ. 22

Author.

Chrysostom⁹

Spẽs euch. nõ tantum spectandæ sunt.

C sui, qui nihil ibi conspicit, præter panem & uinum.

OECO. Ac propterea tantã & q̃si insititiã uim rebus inanimatis tribuere nõ decet, sicut Porphyrius & Magi tradũt. Impiũ est p ea à fide auocari, p quæ ad fidẽ adhortari oportebat maxime

Ad fidẽ hortamur p eucharistiam. ROF. Absit ut qs existimet p hoc à vra fide nos auocari, q̃ sub specie panis & uini, carnẽ & sanguinẽ Chri contineri credamus. Nã p hoc potissimũ ad fidẽ adhortamur. Qđ & Chryso. paulo superius in eadẽ Homil. sup Matth. (q̃ est. 83. ex cap. 26.) plane testat, inquiẽs: Sed sicut in ueteri, eodẽ hic mõ in bñficio reliqt memoriã mysteriorũ colligẽdo, & hinc hæreticorũ ora frenãdo. Nã qñ dicũt, unde patet immolatũ Chrm fuisse, & alia mlta mysteria Hæc em̃ afferẽtes ora ipsorũ cõsuim⁹. Si em̃ mortuus Iesus nõ est, cuius symbolũ ac signũ hoc sacrificiũ est. Vides q̃tũ ei studiũ fuerit, ut semp memoria teneamus, pro nobis ipsum mortuũ fuisse. Nã qm̃ Marcion, Valẽtinus, Manichæus, eorũq; sequaces negaturi erãt hãc dispensationẽ in memoriã passionis, p hoc semp ita reducit mysteriũ, ut nemo nõ insanus seduci possit. Ita p sacratissimã istã mensam, & saluat, & docet. Hoc em̃ caput bonorũ oĩm ẽ.

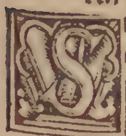
I. Cor. II. Eucha. sacro frenant hæreticorum ora. Quare hoc Paulus uoluit ac repetit, sed tradito iã mysterio. Ecce dicit Chrysostomus p hoc sacrm̃ & sacrificiũ, hæreticorũ ora frenari, quũ negent immolatũ fuisse Christum, & cætera. Quamobrem & tu plane tuam testaris impietatem, qui per hoc sacrificium à fide nos auocari contendis.

D OECO. Deniq; quid Tertullianus uocet corpus Christi, abunde supra demonstratum est.

Li. 2. c. 20. A & c. 22. C. ca. 24. A. B. & c. 25. D. & plo. 4. libri. K. Luc. 22. ROF. Et nos abunde satis (ut opinor) demonstrauimus sensisse Tertullianũ, non figurã solũ, sed & rẽ corpis, pariter & sanguis in eucharistia cõtineri. Atq; istud qdẽ tã ex desyderio uehementi q̃ Chrũs ardebat hoc pascha nouũ cũ discipulis suis edere, priusq̃ patereẽ, q̃ ex deiectiõe ueteris paschatis, q̃d & Ueruecinũ Tertullianus p cõtemptũ appellat. Et certe si non esset aliud in hoc nouo paschate, q̃ panis & uinũ, uetus agnus paschalis multo uerius & efficacius figurasset Christũ passum, ut illic diximus, q̃ cois panis & uinũ purũ ullo mõ queant efficere. Adde, q̃ Tertullianus illic postq̃ ex Hieremia panem ostenderit fuisse figurã corpis Christi, Protinus his uerbis utitur, Sic & Chrũs in calicis mentione testamentũ

mentũ cõstituẽs sanguine suo obsignatũ, substãtiã corpis cõfirma uit. Nullius eñ corpis (ut ait) sanguis esse pt, nisi carnis. Nã & si q̃ corpis qualitas, nõ carnea nobis opponet, certe sanguinẽ, nisi carnea nõ habebit. Ita cõsistit (inqt) probatio corporis de testimonio carnis, & probatio carnis de testimonio sanguinis. Hæc Tertullianus ibi. Prætereo q̃d dicit, Chr̄m acceptũ panẽ & distributũ discipulis corpus suũ illũ fecisse. Et paulo post de sanguĩe locutus dicit, Christũ sanguinẽ suũ in uino cõsecrasse. Cæteꝝ ꝙ figurã etiã asserat, hoc sacramẽtũ esse corpis Chr̄i, nemo istud negat. Neque eñ pugnãt ista, nimirũ ut sacramẽtũ dicat figura, atq; etiã uere cõtineat ipsam rem corporis, ut nos haud seml ostendimus. Li. 2. c. 22. C.

¶ Gratianũ incessit, ꝙ authoꝝ dicta mutilet, quũ ipse longe turpius eodem vicio laboret. Cap. XXVIII.

OECO. Similiter nõ terrẽt nos aduersarij ep̃la cõcilij Ephesini, quod cæteris fuisse doctius lubens fatebor. A

ROF. ¶ Quid est q̃d te (nimirũ hoĩem impudẽtissimæ audaciæ) terreat? Neq; eñ est, ꝙ fustes & gladios metuas, q̃s nemo tibi minat. Dedecoris opprobria saltẽ fugeres, nimiꝝ in tot deprauationibus & corruptionibus authorũ deprehensus. Verũ tot noĩbus infamaris, totq; maculis ignominiæ & eisdẽ ineluibilibus respgeris, ut iã citra pudorẽ oẽm, nihil ẽ q̃d non audeas.

OECO. In hac dicimur percipere carnem uiuificatricem. B

ROF. In illa ep̃la dictũ esse testaris. Sed ubi (q̃so) rẽ ipam pcipim⁹, hoc ẽ carnẽ Chr̄i uiuificatricẽ? Cur istd̃ subtices? Certe nusq̃ alibi q̃ in euchari. Nã & hãc Cyrillus mysticã bñdictionẽ ubiq; uocat, & eadẽ sanctificari nos dicit, ac participes corpis & sanguinis Christi fieri, ut mox auditurus es lector. Cyrillus.

OEC. Illi aũt dicũt, nostrã sñiam tũc caput suũ exerentẽ tanq̃ hæreticã esse cõdemnatã, & in germine (ut aiunt) cõtritã, uictãq; semel nõ oportere uinci denuo, & rebellantẽ nõ uenia dignã, sed ferro igniq; exterminandam, misericordes scilicet uiros. C

ROF. Stulte miseret, qui grassari sustinet lupos in oĩm exitiũ, quũ non possit utrosq; seruare, sed oĩno necesse fuerit, aut ut interimat lupos, aut oues crudeliter dilaniari patiatur. Idẽ certe faciẽdũ arbitror, pceribus eccl̃iasticis, q̃bus aiaꝝ cõmissa est cura. Nã ut eas Chr̄us oues uocat mysticas, ita simil'r & hæreticos, lupos uocat & Mat. 7. 10. 13.

cat &

Iohan.10 cat & aiaꝝ corruptores Quis itaq; nõ pſpicit lupos iſtos, ſi nõ pñt
Matth.7 aliter à caulis arceri, & à dilaniãdis ouib⁹ cohiberi, mlto sati⁹ inte-
rimẽdos eẽ, q̃ ut uiuere ſinant i tãtã ſtragẽ, exitiũq; & pniciẽ aiaꝝ

D OECO. Verũ qui legunt acta cõcilij, nihil tale inter canones eius contra nos pronunciatum inueniunt: tantum epiſtola quædã ponit, à nonnullis minus intellecta.

ROF. Sed epla nõ mõ Cyrilli noie, ſed et totius ſynodi con-
Cõciliũ Ephe ſcripta fuit, uice cuiuſdã pfationis añ canones poſita. Quã rẽ et ti-
ſinũ a ducẽtis tulus indicat, q ſic habet, epla cõcilij Epheſini ad Neſtoriũ huic ſy-
epis celebrat. nodo, queãdmodũ ibi traditur, pfuit Cyrillus Alexãdriæ eps. Interfuerũt itẽ patres et epi ducẽti nũero. Salutatio quinetiã eplæ talis eſt. Religioſo et deo amabili cõſacerdoti Neſtorio, Cyrillus, et quicũq; ſunt apud Epheſi ſynodũ. Quare nihil hæc tergiuerſatio tibi pderit. Cæteꝝ de intellectu eplæ mox uidebimus, nimiꝝ an tibi tuiſq; dũtaxat (quod nec citra ſupercilium arrogas) an alijs quoq; non minus intellecta ſit.

E OEC. Nec mirũ abbreuiatius eñ, q̃ optebat, illa citauit Gratianus, q̃ ſi fideliter prolata fuiſſent, nõ tantã ſuſpitionẽ illius pſentiæ corporis Chri in pane, legentibus ingeneraſſent.

ROF. Magna trabes in oculis tuis Gratianus eſt. Sed ipſe uideris, ſi an nõ eiuſdẽ reus ſis criminis, q̊d illi impingis. Mox eñ oſtẽdemus, et hic re uerſutiã ſolitã exercuiſſe, et expunxiſſe quædã q̃ plurimũ et ſniæ nræ cõducũt et tibi obſiſtũt, Sed ubiq; tui ſilis es, neq; tñ te pudet hac technas alijs obijcere, in qbus ipſe toties ante
De cõſ diſt.2 fueris deprehẽſus, Porrò q̊d obijcis Gratiano, manifeſte falſum ẽ,
c.neceſſ.igit. q̊d et lectori cõſtabit. Nã q̃ ptermiſit ad maiorẽ oĩno fidẽ hui⁹ ſacramẽti cõferrẽt et iſtud in primis, q̊d et in epla ipſa traditur. Sic e-
Eucha. uocat tiã (inqt) ad myſticas bñdictões accedimus et ſanctificamur. Quę
myſtica bñdi ꝟba docẽt nos euchariſtiæ cõione ſanctificari pticipeſq; fieri cor-
ctio. poris et ſanguinis Chri. Nã p totũ cõmẽtariũ in Iohãnis euãgeliũ ubi Cyrillus de euchariſtia loqtur, uocabulo myſticæ bñdictiõis eã uult intelligi. Quã rẽ et aliq̊t exẽplis alibi mõſtrauimus.

F OECO. Neq; enim tam indoctum uel improuidũ erat concilium, atq; poſteriora quædã, quæ Romæ, Tercellis, ac Turoni, ac alijs locis, ſuper his cenſuerunt.

ROF. Mirũ eſt, q uos doctrinã aut eruditionẽ in aſſerendis,

aut

aut condemnandis dogmatibus desyderetis, quãdoquidem & sup his rudi plebi iudicium & authoritatem uindicatis. Si spũs sanctꝰ & unctio plebẽ sic instruxit, ũt rectum ferre iudicium ualeat de q̃uis dogmate ad fidem spectante, quanto magis tot episcopoꝵ cæteroꝵq; p̃sulum in sacris lr̃is exercitatoꝵ, & ad hoc ip̃m in spũ sancto congregatoꝵ, cuius etiam opem pijs ante p̃cibus efflagitabãt, iudicijs sententijsq; standum erit. j. Ioh.z.

¶ Ex sacro concilio Nicee habito, quedam expungere, nihil eum puduit. Ca.XXIX.

LEgit autẽ in ep̃la Cyrilli ad Nestoriũ noie synodi Ephesinæ edita. Necessario igit & hoc adijcimus. Annunciãtes scd̃m carnẽ mortẽ unigeniti filij dei. i. Iesu Chr̃i, & resurrectionẽ eiꝰ & in in cœlis ascensionẽ pariter cõfitẽtes, incruentã celebramꝰ in Ecclesiasticis sacrificijs seruitutẽ. OECO. A

ROF. Si nihil aliud hic esset in tota illa ep̃la, sufficerẽt hæc uerba, quibꝰ testat nos in Ecclesiasticis sacrificijs incruentã celebrare seruitutẽ. Nã ex his palã est, primũ oblationẽ eucharistiæ sacrificium esse. Non esset aũt sacrificium, si nihil in ea p̃ter solum panem & uinum contineret. Nam eiusmodi sacrificia iampridẽ repudiata fuere: sed ꝓpter hoc eucharistia sanctissimũ & excellentissimũ sacrificiũ ẽ, q in ea uerꝵ corpꝰ & uerꝰ Chr̃i sanguis ex pane uinoq; consecrata sunt, & p Chr̃i uerbum inuisibiliter, op̃ante spũ sancto, supra captũ humanæ mentis ibi reposita. Subinde quum dicit, incruentã seruitutẽ, manifeste discriminat inter eos, q cruci Chr̃m affigentes, carnẽ illã uulnerantes, totũ illud sacrificiũ cruore spargebant, & nos qui nunc passiõis illiꝰ memores eadẽ spectatoꝵ animos refricamus, citra corp̃is iteratã lacerationẽ, aut cruoris effusionem, ꝓpter quod & nostrã seruitutẽ dicit incruentam

De consecra. distin. z. c. necessarie igit

Missa est sacrificiũm.

In missa ẽ incruenta serui tus

OECO. Sic etiã ad mysticas benedictiões accedimus, & sanctificamur participes corp̃is & p̃ciosi sanguinis Chr̃i oĩm nr̃oꝵ redẽptoris effecti, non ut cõem carnẽ p̃cipientes, quod absit, nec ut uiri sanctificati & uerbo cõiuncti scd̃m dignitatis unitatẽ, aut sicut diuinam possidentes habitationem. B

ROF. Quid hic (te p̃cor) p mysticas benedictiones aliud intelligi Cyrillꝰ uoluit, q̃ eucharistiã, ad quam accedentes, & (ut moris Christianoꝵ tunc fuerat) edentes, sanctificari nos asserit, & partici-

Benedictio mystica

pes fieri corporis & sanguinis Christi. Continenter explicat, quã & qualem carnem ibi pcipiamus. Non ut cõmunem (inquit) carnẽ percipientes, quod absit, hoc est è diuinitate separatam. Quia sic non uiuificaret, nec ut uiri sanctificati, & uerbo coniuncti secundũ dignitatis unitatem, aut sicut diuinam possidentes habitationẽ, qđ & ,ppterea Cyrillus iam dicit, ne forte quispiam sic accipiat, quòd uerbũ solum hanc uiuificationem operet, & non ipsa caro quã uere uiuificatricẽ esse testat, ut mox audies lector, hoc est, quę suapte uirtute à uerbo sibi tradita, uere uiuificat eos, qui pie digneq; accedunt & edunt. Nam priores prophetæ, filŕ & Aplí priusq̃ ederint eucharistiã, cõiuncti p fidem erãt uerbo, scđm dignitatis unitatẽ, & in eis idem uerbum diuinitus p fidem inhabitabat: sed nondum carnis eius, quæ uere uiuificatrix est, fuerunt participes.

Caro Christi in eucharistia ẽ uiuificatrix

Mat. 26
Mar. 14.
Lucæ. 22

C

OECO. Sed ut uere uiuificatricem eam professus est.

Supra capite 18. E

ROF. Hic haud scio quib⁹ digne uerbis Oecolampadium taxabimus, quum paulo ante Gratianum abbreuiatiõis accusauit, ipse duas aut tres sententias, quæ lucem huic negocio splendidiorem afferrent, impie nõ minus q̃ subdole sustulit è medio. Sic eñ ipse recenset ex eadem epistola. Sed ut uere uiuificatricem eam ,pfessus est. At hic multa sublata sunt. Nam ita scriptum esse liquet in epistola. Sed uere uiuificatricem & ipsius uerbi ,ppriam factam. Vita enim naturaliter ut deus existens: quia ,ppriæ carni unitus est, uiuificatricem eam esse ,pfessus est. Sed hæc sycophanta subduxit ex epistola. Vides hic lector, quantum istud posterius abundat à priori, & tantundem Oecolampadius amputauit. Sensit igit synodus, ut apertum est, nos ex eucharistiæ manducatione sanctificari, carnisq; dominicæ participes fieri, eandemq; pcipere, non ut communem carnem, aut ut alicuius hominis sanctificati: sed ut carnẽ uere uiuificatricem, hoc est ut carnem, cui uis quædã uiuificãdi cõmunicata ẽ. Nam eadẽ, uelut instrumento q̊dã utit uerbũ ipm, qđ naturaliter uita ẽ, cui & unit ipsa caro coniunctissime.

De consecra. distinct. 2. ca. necess. igitur.

Sẽtẽtia Ephesinę synodi de eucharistia

D

OECO. Et ideo q̃uis dicat ad nos: Amen amen dico uobis, nisi mãducaueritis carnẽ filij hoĩs, & biberitis ei⁹ sanguinẽ, non tñ eam, ut hominis unius ex nobis æstimare debemus.

ROF. Hoc est, q̃uis Chŕus ipso sexto ca. Iohã. dixerit (nimirũ de hoc sacro loquens, sicut & Cyrill⁹ & ueteres omnes testantur.)

Amen amen dico uobis: Nisi manducaueritis carnem filij homi-
nis & biberitis ei⁹ sanguinem. Quàmuis (inquit) hic de sola carne
loquat̃ Chr̃s, non tamen eam, ut hominis unius è nobis æstimare
debemus, hoc ẽ, quæ nullã uiuificãdi uim in se complectat̃, sed ha
bet uim talem à uerbo sibi cõmunicatã, sicut & idem Cyrillus apti- Cyrillus
us in Iohannẽ eodẽ sexto capite confirmat, sup illis uerbis: Spirit⁹
est qui uiuificat, caro non pdest quicq̃. Quàmuis (inquit) natura
carnis, ut caro est, uiuificare nequeat, facit tamẽ hoc ista caro, quia
totam uerbi operationem suscepit. Corp⁹ em̃ est, non cuiusuis ho- Caro Christi uiuificat
minis, cuius caro prodesse quicq̃ potest, non em̃ Pauli aut Petri aut
cæteroꝵ, sed ipsius uitæ & saluatoris nr̃i Iesu Chr̃i corpus, in quo
deitatis plenitudo corpaliter habitat, facere hoc potest. Nã si mel
quum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit quib⁹ immiscet̃, nõne stul
tum erit, uiuificam uerbi naturã putare, non dedisse homini in quo
inhabitat, uiuificãdi uirtutẽ. Et quorsum quæso, tã studiose Cyril-
lus istud ubiq; mõstrare niteret̃, si non uere senserit eã carnẽ à nobis
in eucharistia comestam, nos uiuificare posse.

OECOL. Quomodo enim iuxta suam naturam uiuificatrix E
esse caro hominis poterit: sed uere propterea esse factam qui pro-
pter nos filius hominis & factus & uocatus.

ROF. Et hic planè falsari⁹ denuo corrupit ipsi⁹ Cyrilli uerba.
Nam ubi legimus in Oecolampadio: sed uere propterea esse factã
synodus habet ita: sed uere propriam esse factam. Sensus igit̃ est:
Non debem⁹ hanc carnem in eucharistia, ceu cuiusuis nostrũ, car- Matth. 8. 26. & alibi
nẽ existimare: nã caro p naturã carnis uiuificare nõ p̃t. Cæteꝵ q̃te
nus ẽ ei⁹ propria facta caro, q propter nos uocari pariter & eẽ filius
hoĩs uoluit, eaten⁹ habet uiuificãdi uim, ac pinde cunctoꝵ, q pie Cyrillus
uescunt̃ ea, uere uiuificatrix ẽ. Sil'e qddã & sup Iohãnẽ li. 4. c. 24. di
cit idem Cyrillus. Natura carnis ipsa p se uiuificare nõ p̃ot, qd em̃
maius, natura deitatis haberet? Nec sola in Christo esse intelligit̃,
sed habet filium dei coniunctum, qui consubstantialiter uita est.
Quando igitur uiuificam Christus ipsam appellat, non ita illi, ut
sibi, siue proprio spiritui uim uiuificandi attribuit. Nam propter
seipsum spiritus uiuificat, ad cuius uirtutem p cõiunctionẽ caro cõ
scendit. Quõ autem id fiat, nec mẽte intelligere, nec lingua dicere
possumus: sed silentio atq; firma fide suscepimus. Hæc Cyrillus.

Quum igiẗ tam in epiſtola ſynodi, quàm in commentarijs ſup Io-
hãnẽ, hocq́ ſum tã uarijs modis aſſeuerat, nempe q́ in euchariſtia
carne Chr̃i uiuificatrice paſcimur, res eſt aptior, quàm negari poſ-
ſit uel ab obſtinatiſſimo.

E OECO. Ex his quæ paulo antea diximus, quędam Cyrilli de-
clarãtes, & hæc colliqueſcunt. Nihil em̃ hæc cõtra nos quæ audi-
mus in myſterio fieri, & incruentã ſeruitutẽ ac myſticas bñdictio
nes eẽ, atq; hæc om̃ia, anteq̃ dicanẗ, tam clare exponi.

Cap. eodẽ. A ROF. Profectò ſi quid ꝑ myſticas benedictiões & incruẽtam
ſeruitutẽ Cyrill⁹ intellexerit, tu recta & non reproba mente cape-
res, tum ſatis aduerteres hoc ipſum tuam hæreſim radicitus euerte-
re. Neq; em̃ Cyrilli uerba, quæ paulo ante citaras, quãq̃ id malicio
ſa calliditate ſis molitus, detorquere potuiſti, quin apte peſtiferũ do
gma tuum condẽnent, quod & æqui lectoris iudicio relinquo de-
cernendum. Duos utiq; recẽſuiſti locos ex eodem Cyrillo, in quo
rum utroq;, pios omnes & beneuiuendi ſtudioſos idem hortaẗ, ut
ab euchariſtia ſumenda non abſtineãt, in qua non corruptibilis ali
qua ſubſtantia nobis daẗ: ſed ipſum corpus Chr̃i, quod uere uiuifi-
cat, & ad incorruptionem ſua participatione reducit. Et rurſum in
poſteriori loco dicit. Si uitam æternam conſequi uolumus, ſi largi-
torem immortalitatis habere in nobis deſyderamus, ad recipiẽdã
benedictionem libenter concurramus. Me profecto puderet hæc
teſtimonia toties iterare, niſi maior aduerſarij nr̃i impudentia me
prorſus adigeret, qui tam ꝑfricta fronte negat ſentire Cyrillum, qđ
tamen eum ubique non ſenſiſſe modo, uerumetiam aſſeruiſſe, cun
ctis apertiſſimum eſt.

G OECO. Quid em̃ ẽ aliud incruẽta ſeruitus, q̃ annunciatio mor
tis unigeñiti, & ſi annunciatio ſacrificij ſacrificium diciẗ.

Eodẽ capi. A ROF. Superi⁹ oſtendimus cur ſeruitutem nr̃am in miſſa dixe-
rit incruentam. Nos enim in hoc ſacrificio pr̃i clementiſſimo Chri

Incruenta ſeruitus. ſtum immolamus, reꝑſentantes illam uictimam corpis eiuſdem,
quæ prius in cruce ꝑ nobis oblata fuerat. Sed quoniam ibi uulne-
ratum fuerat ipſum corpus, & innumeris affectum plagis, unde
paſſim recens cruor emanabat, idcirco ſeruitus illa non immerito
cruenta diciẗ. Noſtra uero ſeruitus, qui ſacrificium eiuſdem corpis
& ſanguinis in miſſa iugiter offerimus: ſed citra lacerationẽ carnis,
& ſi-

& sine quauis ex corpe cruoris effusione, merito uocat, hic cruenta seruitus, & non solum propter mortis ipsius annunciationem, sicut Oecolampadius comminiscit, neq; missa tantum est annunciatio sacrificij: sed ue℞ itidem corpis & sanguinis Chri sacrificium, id q̊d sanctissimo℞ autho℞ testimonijs, ex locis comprobare possumus. Missa est sacrificium.

H OECOL. Si autem sanguis adest, iam cruenta seruitus est, & non solum annunciatio sacrificij.

ROF. Et uere sanguis hic adest, si uerax Chrs sit, qui dixit, hic est sanguis meus. Nam ei⁹ uerbis ita fidendum ē, ut ea citra impietatem, nemini licet in dubium reuocare. Quoniam igitur ipse dixit: Hic est sanguis meus, quemadmodum & apud Matthæū & Marcum ē, profecto non licet ambigere num hic sanguis ei⁹ fuerit. Cæte℞ ob sanguinis huius p̄sentiam, seruitus hæc minime cruenta dici pōt, quam non extra uenas p uim erumpere sanguis ipse cogat: sed integer Chrus est sub utraq; specie, non quidem ex ui sacramēti: sed ex naturali cōcomitātia, neq; p carnis lacerationē cruor uer⁹ è uenis erumpit, id quod ad cruentationem exigit. Matth. 26. Marci. 14.

I OECO. Et ita anūciamus nō solū mortē, sed & resurrectionē & in cœlos ascensionē quo colliquescat illic nō esse corpus

ROF. Semper tui similis es, hoc est, non ueritatem aperire studes, sed eam dolis uersutijsq; & mendatijs, obtegere moliris ubiq;. Nō ita scripsit synodus q uidelicet ānūciamus, nō solū mortē, sed & resurrectionē, & in cœlos ascensionem, sed ita: Annūciantes autē secundū carnē mortem unigeniti filij dei, id est Iesu Christi. Nam & hoc Paulus eos docuit ad Corinth. 11. Quotiescūq;(inquit) mādu-cabitis panē hunc & calicem bibetis, mortē dñi ānūciabitis donec ueniat. Sed de resurrectione & ascensione sic dicit synodus, & resurrectionem eius, & in cœlos ascensionem pariter confitentes. Ecce pdite sycophanta, non retulit hęc tria, nempe mortem, resurrectionem, & ascensionem ad participium, annunciantes: sed mortem dūtaxat. Resurrectionē aūt, & ascensionē ad participiū confitentes. Quamobrem nec ut tu colligis, colliquescit non esse corp⁹ in eucharistia. Neq; em̄ consequit Christi corp⁹ in cœlū conscendit, non est igit in eucharistia quū nos plane fateamur ipsum in diuersis locis esse, per deitatis omnipotentiam, quæ hoc ipsum supra naturam ipsius corporis ei præstat. De consecra. distinct. 2. ca. necess. igitur. 1. Corin. 11. Male refert Oecolampadius uerba.

K OECOLAM. Et iterum uide, q̃ caute dicat, accedere quidem ad mysticas benedictiones, sanctificari uero participes corporis & præciosi sanguinis

ROF. Hic ego poti⁹ adhortabor lectorẽ, ut tuã uersutiam attẽdat Vigilantius, & qua arte separare conaris illa duo, quæ synod⁹ omnino coniunctim tribuit sacramento: nempe sanctificationem, & esum. Nam plane dicit, nos ad mysticas benedictiones accedere, & sanctificari participesq; fieri corporis & sanguinis Chri, carnem eius ut uere uiuificatricem pcipientes. At ubi p̃cor alibi sanctificamur, participamus, & carnem ipsam uiuificatricem percipimus, q̃ ex eucharistia, ad quã accedim⁹ & edimus. Profectò si docta fuisset hæc synodus, id quod tu paulo superi⁹ affirmabas, nunq̃ in re tanti momenti sic scripsisset, ut cõtradictorijs uideri possit fauere sententijs. Quare si ꝓ nobis faciãt sinodi uerba, qd̃ & sermonis ipse cõtextus indicat, palàm ẽ, te ꝑ uim ad tuũ sensum, eã detorsisse, q̃d certe non ẽ nouũ tibi, quũ nullũ autorẽ, quantũuis luculentissimũ, ad eundem non tractes modum.

In eucharistia percipimus carnem Christi uiuificatricem

L OECOL. Per benedictiones adsunt mysteria ac sacramenta.

ROF. Si ꝑ benedictiones tm̃ adsint mysteria, cur in supioribus alijs duobus à te citatis testimonijs, ita scribit. In priori quidem sic. Quid igi Chr̃us pollicet, quid credentib⁹ affert? Corruptibile certe nullum, hoc est nullã substantiã corruptibilẽ: sed benedictionẽ, quã cõicatione corporis & sanguinis eius assequimur. In posteriori uero sic: Nos uero si uitã æternã cõsequi uolum⁹, si largitorẽ immortalitatis habere in nobis desideramus, ad recipiẽdam bñdictionem libenter concuramus. In utroq; igi facit benedictionis mentionem: sed nihil ad sensum tuum. Non em̃ conueniunt, ꝑ benedictiones tantum adesse mysteria, & nobis conferri bñdictionẽ, quã cõicatõe corꝑis & sanguinis Chr̃i consequimur. Cæteꝝ ubiq; Cyrillus hoc uerbum usurpat ꝓ eucharistia.

M OECO. Sanctificatio autem, non à signis ẽ. sed à fide ꝑ quam corporis Christi sumus participes.

ROF. Sãctificamur utiq;, nec ꝑ signa, neq; ꝑ fidem solam, sed ꝑ esum carnis & sanguinis Chr̃i, quæ sub ipsis signis latent. atq; ita participes efficimur corꝑis & sanguinis Chr̃i, nõ sola fide, queadmodũ tu moliris. Nam frustra carnẽ uiuificatricẽ edimus in sacramen

Esu carnis Christi sanctificamur

mento, si nihilo magis p eius esum sanctificemur q̃ p solam fidem. Quare palàm ẽ te nimisq̃ stulte separasse duo hæc, nẽpe sanctificationẽ & esum, qñ nõ aliunde sanctificationẽ istã accipiam', q̃ à spirituali ipsa esca, quã sumimus in sacro. Propter q̃d & manifestum est, hunc cibũ nobis nõ contuendũ solum, ueꝝ etiã edendũ ꝑponi ut uidelicet ex eo sanctificemur.

OECO. Cuius carnẽ diuinã & uiuificatricẽ cõtra Nestorium strennue asseuerabimus, etiã ad mortẽ usq;, modo infirmitatẽ nostram iuuet Christus, & in hoc nihil recedimus. N

ROF. Tu strẽnue ad mortẽ usq; cõtra Nestoriũ dimicabis, q nec pauperẽ religionis habitũ ꝓ Chr̃o ferre dignat' es? Porrò Nestori' negabat carnẽ Chr̃i in eucharistia uiuificatricẽ esse, qñ quidẽ & Chr̃m hoĩem puꝝ, nõ aũt deum fuisse cõtendebat. Cui' hæresin Celestinus, Romæ synodo multoꝝ epoꝝ habita, Cyrillus quoq; cũ ducentis apud Ephesum cõgregatis ep̃is condemnauit. Quanquàm igitur fatearis Christi carnem uiuificatricem esse, quũ tamẽ eandẽ in eucharistia uiuificare sumentes neges, in hoc nihil recedis à Nestorio

Nestorij error.

Celestinus cõtra Nestoriũ.

OECOL. Cæterum impanati corporis Christi non meminit sanctus ille conuentus. O

ROF. Verissime istud dixisti: Neq; panis ibi manere substãtiã Cyrill' fatet, qñquidẽ suis uerbis abs te paulo ante citatis asseruit, Chr̃m nihil incorruptibil' substãtiæ dedisse nobis: sed bñdictionẽ, quã cõicatione corpis & sanguinis eius consequimur.

OECO. Neq; enim propterea participes erimus corpis Christi, si ad mysteria admittamur, q̃ & impij rapiunt: sed si fideles fuerimus, carnem Chr̃i manducamus, siue participes simus sacramentorum, siue non. P

ROF. Possumus equidẽ indigne ad cibũ hũc accedere, & qui sic accedũt, iudiciũ sibi manducãt, ut Paulus ait: Sed tñ inter eos q pie digneq; accedũt, par est ut hi qui corporaliter edũt, altiori quodam gradu subleuent ad gr̃am, q̃ q fide tñ. Alioq hi qui nunquã edũt tantundẽ consequunt quantũ hi qui frequentãt. Adde ꝙ fides (ut sæpe diximus) ꝓ bona hominũ parte, informis ẽ & hi paꝝ ꝑficiunt, dum sacr̃m contuent, & non realiter manducãt Sed & Cyrillus affirmat eos qui rarius cõicant, magnã amittere gratiam.

1. Cor. 11
Corporaliter eucharistię sacramentum digne sumentes, gratiam consequũtur ampliorem.

Sic

Non communicantes gratiam amittunt Iohan. 4 Iohan. 6

Sic enim in priori testimonio paulo ante per te citato dicit. Sciant baptizati, & diuinae gratiae facti participes. Si rarius in ecclesiam proficiscant, & longo temporum spacio, propter simulatam religionem, mysticae communicare Christo recusent, ab aeterna uita se procul depellere. Et cur ita? Nimirum quod à Christo qui uera uita est, & ab eius carne quae uere uiuificat cunctos, eadem pie uescentes, elongant sese per stultam abstinentiam. Prior itaque pars assertionis tuae uera est, quod sine fide accedentes nihil proficiant, imò sibi officiunt magis. At pars altera, multis obiectionibus obnoxia est. Nam incertum est, quis fidem habeat formatam: deinde si talem à quouis fidem haberi constiterit: adhuc postquam ederit, nihil perdit: sed plenius incorporabit. Veruntamen si per incuriam abstinuerit, amissurus est gratiam quam accepit.

Foede lacerat et torquet Chrysostomum plane reclamantem sententie sue. Ca. XXX.

OECO. A

EX quibus intelligere possumus, & ea quae Chrysostomus super Iohannem dicit, quorum & supra mentionem fecimus. Sic autem dicit: Necessario dicendum, quam admiranda mysteria, & cur data sint, & quaenam eorum utilitas: unum corpus sumus, & membra ex carne & ossibus eius praeceptis parere debent. Vbi autem non solum per dilectionem: sed re ipsa in illam carnem conuertamur, per cibum efficit, quem nobis largitus est.

Chrysostomi uerba.

ROF. Si paulo altius repetiisses hoc testimonium, pariter & ea quae continuo sequuntur, non subticuisses, profecto caliginem omnem abstersisses lectori. Nam ad hunc modum Chrysostomus habet. Quando subit quaestio quomodo aliquid fiat, simul subit incredulitas. Ita & Nicodemus perturbatus est inquiens: Quomodo potest homo in uentrem matris suae iterato introire. Itidem & hic, hi nunc. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum. Nam si hoc inquiris, cur non idem in quinque panum miraculo dixisti? Quomodo eos in tantum auxit? Quia tunc tantum saturari curabant, non consyderare miraculum. Sed res ipsa tunc docuit inquies: Ergo & ex eo haec credere oportuit ei facilia factu esse Propterea id prius fecit miraculum, ut per illud non essent amplius increduli, his quae postmodum diceret. Illi quidem tunc temporis nihil ex his dictis, nos ipsius beneficii utilitatem coepimus. Quare necessario dicendum quam admiranda mysteria, & cur data sint, & quaenam eorum utilitas. Et caetera quae sequuntur sicut in uerbis, per te citatis legitur.

Iohan. 3. Iohan. 6

Sed

Sed hæc ē execranda tua ꝟsutia, dicā, an malitia potius, q sic ex trū catis authoꝝ sentētijs circūuenire lectorē studes, & tuā his artibꝰ hæresin statuere. Nā hic ex instituto Chrysostomus docet nō esse querēdū, aut dubitandū, qūo Chri carnes nobis edēdæ ꝓponunt in his mysterijs, hoc ē in sacris corpis & sanguinis sui, ne p eiusmo di q̄stiones aliquā incurramus incredulitatē. Id q̄d tibi manifesto cōtingit Oecolāpadi, ꝓpter istā inquirēdi nimiā curiositatē. Scri ptū em̄ est: Qui scrutator ē maiestatis, opprimet à glia. Hac itaq; nimia temeritate tua, fidē, quā aliqn̄ nō mediocrē habueras (sicut ex eo sermone, quē sup hoc sacro scripseras, apte liquet) iā penitꝰ amisisti, & iusto dei iudicio nūc excæcatus es. Sed expēdamus ip sa uerba Chryso. Oportuit (inqt) ex miraculo quinq; panū crede re, Christū facillime potuisse carnē suā in mysterijs, hoc est in eu charistia, nobis ad māducandū pbuisse. Nā propter hoc ipm, ni mirū ut Iudæi nō essent dicēdi increduli, miraculū istud in eorū cōspectu palā fecit. At nihil eis tūc tpis aut miraculū aut sermo se quens ꝓfuit. Nos aūt ex utroq; bn̄ficiū (ut ait) accepimꝰ. Ex qbus & collegit, necessariū sibi fuisse, differere, q̄ admirāda sint hæc my steria, in qbus Chri carnes edimus, & cur data sint, & quænā eoꝝ utilitas. Et ista subsequēter docet. An nō em̄ admiranda sunt my steria, qbus unū corpus cū Chro facti sumus, & mēbra ex carne & ossibus eius. Data sunt aūt hæc mysteria, ut his initiati, pceptis eius pareamus. At dixerit quis, p dilectionē, hoc ē p formatā fidē cōuertimur in Christū. Hic ergo distinguit Chrysostumus iter eā cōuersionē, q̄ p solā dilectionē fit, & q̄ fit re ipsa: nimirū ut itel ligamus cōuersionē in Christū, q̄ sola dilectiōe fit, nō tantarū ui riū eē, atq; ea est, q̄ re ipsa (hoc est p mysteriorū esum) in ipsam car nē fit. Trutina lector, hic singula ꝟba diligētius. Vt aūt (inqt) nō solū p dilectionē, sed re ipsa in illā carnē cōuertamur, p cibū id ef ficitur, quē largitus ē nobis. Istis aūt uerbis, & cætera nō te pigeat lector adiūgere, q̄ cōtinēter sequūtur in eodē apud Chryso. loco. Quū em̄ suū (inqt) in nos amorē indicare uellet, p corpꝰ suū se no bis cōmiscuit, & in unū nobiscū redegit, ut corpus cū capite unire tur. Hoc em̄ amantiū maxime est. Hoc Iob significabat de seruis à qbus maxīe amabat, qui suū amorē p̄ se ferētes dicebant. Quis det nobis ut eius carnibus impleremur. Qd Chrūs fecit, ut maiori

Modus sum ē di carnē Chri non est scru tandus.

Sermo Oeco. de eucharistia

Sn̄ia uerboꝝ Chrysostomi

Iohan. 6

j. Corin. 10

Conuersio duplex.

Iob. 31

nos charitate astringeret, & ut suũ in nos ostenderet desyderium, nõ se tantũ uideri pmittens desyderãtibus, sed & tangi, & mãducari, & dentes carni suæ infigi, & desyderio sui oẽs impleri. Quid hic audis lector aliud q̃ nos in eucharistia uere Chr̃i carnibus uesci, & Christũ (ut ita suũ erga nos amorẽ indicaret) p sui corporis esum, se nobis cõmiscuisse, & in unũ se nobiscũ redegisse corpus. Quẽ quidẽ amorẽ aptissime monstrat ex uerbis ipsius Iob, ut hic palã intelligas, q sic à suis seruis amatũ se dixit, ut affectarent ei seipsos ĩcorporari, hoc ipsum docet fecisse Christũ, q nos oẽs (quũ eucharistiã sumimus) esu carniũ suaꝶ abũde satiat & implet. Sed pergit adhuc Chrysostom⁹ de mysterioꝶ utilitate fusius disserẽs. Ab illa igitur mẽsa, tanq̃ leones ignẽ spirantes, surgamus, diabolo formidolosi, & caput nostrũ, hoc est Christũ loquentẽ nobis, intelligamus, & quã in nos p̃ se tulit charitatẽ, parentes sæpenumero liberos suos alijs alendos dederunt, ego autẽ in ea carne alo, me his exhibeo, omnibus faueo, oĩbus optimã de futuris spem p̃beo. Qui in hac uita ita se nobis exhibet, multo magis in futura. Vester ego frater eẽ uolui, cõmunicaui carnẽ propter uos, & sanguinẽ, & p quæ uobis cõiunctus sum ea rursus uobis exhibui. Et in his uerbis aduerte, ꝙ adhuc de mensa dñi loquitur, & q̃ amantissimis Chrũs erga nos uerbis utitur, cõmemorans parentes, aliquando liberos suos alendos, alijs dedisse, se uero nos alere ꝓpria carne sua. Memorat & se fratrẽ nostrũ eẽ factũ, cõione carnis & sanguinis nostri, q̃ quidẽ ex parentibus nr̃is accepit, se uero uicissim carnẽ suã & sanguinẽ exhibuisse nobis, quatenus nos (uti superius dixit) eius mẽbra fieremus, ex carne & sanguie ipsius. Adiecit iam et p̃conia sanguinis, quẽ in eucharistia sumim⁹. Hic sanguis facit, ut imago in nobis regia floreat. Hic sanguis pulchritudinẽ atꝗ nobilitatẽ aĩæ, quã semp irrigat & nutrit, languescere non finit. Sanguis eñ à cibo non fit repente, sed prius aliud quiddã hic q̃ primũ irrigat animã, eãq; ui quadã magna imbuit: hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, angelos & angeloꝶ dñm ad nos allicit. Dæmones enim cum dominicum sanguinem in nobis uident, in fugã uertunt, angeli aũt procurrunt. Hic sanguis effusus, uniuersum abluit orbẽ terrarũ, de quo multa Paulus ad Hebręos ꝓsecutus est. Hactenus de sanguie ipso quẽ potamus ĩ eucharist.

Vtilitates eucharistię sacramentũ sumẽtibus prouenientes.

Nunc

Nunc uero quantã uim in figuris habuerat ostẽdit, ut p hoc discamus q̃ longe maiorẽ in ipsa ueritate p̃stitit efficaciã. Hic sanguis abdita & sancta sanctorũ purgabat. Q̃ si eius figura tantã habuit uim in templo Hebræorũ in media Aegypto liminibus aspersus lõge magis ueritas, Hic sanguis aureũ altare significauit. Sine hoc princeps sacerdotũ in penetralia ingredi non audebat. Hic sanguis sacerdotes faciebat. Hic sanguis in figura peccata purgabat. Et iã protinus adijcit. In qua figura si tantã habuit uim, si umbrã ita mors horruit, quãtopere (quæso) ipsam formidabit ueritatem? Et paulo post adiungit. Admiranda sane ecclesiæ mysteria, admirabile sacrariũ. Hæc ipse Chryso. Vbi uides lector, de nullis alijs hic mysterijs admirãdis fuisse locutũ, nisi de sacramẽtis corpis & sanguis Chr̃i, qbus & in mẽsa dñica participamus. Falsum ergo mẽdaciũ cõminiscitur Oecolãpadius, uolẽs hæc intelligi dicta fuisse de Chr̃i incarnatione, quemadmodum paulo post audiemus.

OECO. Qui hæc legunt, memores esse debent, legere se cõmentarios in sextum caput Iohannis, ubi nihil de sacramentaria manducatione loquitur. B

ROF. Tu uideris an æquũ sit, ut tibi, quẽ oẽs norunt hæreticũ & apostatã esse potius, q̃ orthodoxis patribus, q cõtrariũ cõcorditer asserũt, fidẽ adhibeam⁹. Ego uero nũ tibi magis q̃ illis ĩ hoc negocio credi cõueniat, lectoris cõscientiæ relinquo. Nihil autẽ dubito qn Augustinus, Cyrillus, Cyprianus, Hieronym⁹, Chrysostomus, & cæteri patres orthodoxi, qui rẽ istã alicubi tractant, prorsus affirment, hoc sextum caput Iohannis de sacramentaria manducatione debere intelligi. Id q̊d ex prioribus Chrysostomi sermonibus dilucide quisq; p̃spiciat. Nã & is de sacramẽtaria mãducatione (q̃tũuis ipse recalcitres) illa priora uoluit intelligi. C

Ca. 6. Iohã. intelligit de sacramentaria manducatiõe

OEC. Et admirãda mysteria uocat, nõ ceremonias, q̃ in pane & uino, sed ὀικονομίαν, ut uocant, Chr̃i incarnationẽ, q̃ uerbũ caro factũ est, & ita unũ corpus sumus & membra ex carne & ossibus.

ROF. Vix ferre possum hæc tã apta mẽdacia. Pollicitus equidẽ est Chrysostomus se dicturũ, q̃ admiranda mysteria, & cur data sint, & quæ nã eorũ utilitas. Quare si p hæc mysteria uoluit incarnationis dispensationẽ intelligi, de ipsa incarnatiõe disserere debuisset, de qua tñ nec uerbũ quidẽ ullũ est locutus. Porrò p incarna

Chrys. uerba de eucha. intelligenda

Iohan. j.

tionẽ suã Chrũs ex carne & ossibus nr̃is, caro factus ẽ. At p cibũ istũ, quẽ nobis ipse largit, hoc ẽ p esum corpis & sanguis sui, nos re ipsa cõuertimur in carnẽ eius, et facti sum⁹ eius mẽbra, ex carne & ossibus eius, sicut & supius ex Pauli ṽbis docuit Irenæus. Non
Ephe. 5. dixit itaq; Chrysostom⁹, Christũ ex nr̃a carne & ossibus esse, q̃d utiq; ptinet ad eius incarnationẽ, p quã pticeps efficit naturæ nr̃æ, hoc ẽ, carnis & sanguis nr̃i, sed dixit nos p hũc cibũ, hoc ẽ, p esum carnis & sanguis Chr̃i, corp⁹ unũ cũ eo fieri, & mẽbra ex carne & ex ossib⁹ ei⁹, & nos re ipa nõ p dilectiõe; solã cõuersos ĩ carnẽ ei⁹ eẽ

D OEC. Sicut & frẽs Ioseph dicebãt. Frater em̃ & caro nr̃a est.

Gene. 32 ROF. Nõ dixerũt frẽs Ioseph se fuisse re ipsa cõuersos in carnẽ ipsius Ioseph. Sed eũ ex carne sua eẽ. Propterea q ex eodẽ patre (unde & ipsi carnẽ acceperũt) sumpsisset & ipse carnẽ. Cæterũ si potuisset ipse Ioseph, suis carnibus et sanguie pauisse frẽs, quẽadmodũ et Chrũs nos q̃tidie pascit, tũ dixisse eis licuit, seipsos ex
Ephe. 5. carne et ossibus fuisse Ioseph: sicut et Paulus ad Ephe. dicit: Ecclesiã quã idem affirmat nutriri foueriq; à Christo, membra corporis eius fieri, de carne eius et ossibus eius.

E OEC. Veritatẽ aũt carnis Chr̃i, ubiq; doctores fidelr̃ docent, alioqui dictũ apostoli ad Ephesios indigne tractabitur.

ROF. Nisi paulo fidelius ipsi docuissent, ueritatẽ carnis in sa-
Ephe. 5. cramẽto ipso esse, q̃ tu conaris, actũ esset de ecclia. Sed neq; tua puersitas, recte Paulũ ad Ephesios cõcipit. Nã longe diuersum est, quũ dixeris, Christũ ex nobis eẽ, hoc ẽ, ex nr̃a carne et ossib⁹ nr̃is ab eo, qd Paulus dicit: Nos unũ corpus esse et mẽbra ex carne et ossibus Christi, uti superius satis explicauimus.

F OE. Et si oĩno cõtẽdas cæremonias admirãdas, admissum esto maxĩe admirabiles, propter significationẽ tã admirandi corporis.

Exod. 29 ROF. Si propter significationẽ tantũ, hæc mysteria corpis &
Leuit. 4. sanguis Chr̃i sint admiranda, nihil erũt pstantiora carnibus et san-
Nu. 29, & ali. guine uitulorũ, atq; taurorũ, in ueteri lege: Nã ea, nemini dubium
Exod. 12 est, Christi carnẽ et sanguinẽ figurabãt. Nihil etiã erũt mirabilio-
Exodi. 16 ra, q̃ paschalis agnus, q̃ manna, q̃ panes propõnis, q̃ alia mille sig-
Leuit. 24 na et figuræ, qbus utebant Iudæi sub ueteri testamẽto. Cur etiã toties inculcasset Chrysostomus. Si tm̃ ualuit umbra, q̃to magis nũc ueritas, nimirũ sub umbræ uocabulo figuratũ pecudũ sanguinem

intelligẽs

intelligēs, & sub ueritate, ip̄m Chr̄i sanguinē. Nunq̄ em̄ istud asseruisset, nisi uerū in mēsa dominica sanguinē omnino credidisset. D

OEC. Porrò q̄d seqtur, q̄uo re ipsa in illā carnē cōuertamur p cibū nobis datū, qs cibus ille sit, ip̄m os aureū eadē Homilia ducuerat, exponēs hoc q̄d dn̄s dicit. Si qs mādūcauerit ex hoc pane, uiuet in æternū, interpretatur. Panem siue doctrinam hoc in loco et salutem & fidem in se siue corpus suum dicit.

ROF. O uerissimū hæreticū, q si uel unicū uerbulū in prolixa quauis Homilia reperiat q̄d trahat & rapiat in partē suā, cętera cōtemnit oia, q̄tūuis aptissime dogma suū cōfodiant. Atqui non sic effugiet dolosa uulpis. Fateor equidē, hæc dixisse Chrysostomū, & in eadē Homilia, sed plurimū refert quanā Homiliæ parte dixerit istud, & in q̄rū interpretatiōe uerborū. Certe priusq̄ ad mysteriorū sermonē uenerat, ea dixit. Nā & Chrysostomus mysteriorū uerba uocat hæc. Panis quē ego dabo, caro mea est, pro mūdi uita. In his uerbis de sacramēto Chr̄s agit, & propterea Chrysostom⁹ hæc dicit eē mysteriorū uerba, hūc em̄ panē daturus fuit Chrūs. Sed aduerte lector, q̄ uarie loquat̄ in hoc euāgelio Chrūs de pane. De Mose primū dicit, q̄ is olim dedisset panē. De patre, q̄ is dat panē de cœlo uerū, de seipso deniq; dicit: Panis quē ego dabo caro mea ē pro mūdi uita. Chrysostom⁹ itaq; panē, quē dedit pater, intelligi posse docet, uel doctrinā Christi, uel ipsum Christū. Si qs (inqt) manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternū. Panē uero siue doctrinā, hoc in loco, & salutē, & fidē in se, siue corpus suū dicit. Vtrūq; em̄ animā fortiorē reddit. Ecce de duobus loquitur, q dicit utrunq;. Panē ergo quē dedit pater, dicit, accipi posse, uel pro doctrina uerbi, uel pro corpe Christi. Siue doctrinā (inquit) siue corpus suū, & adiecit Chrysostomus hāc particulā, uidelicet hoc in loco, nimirū, ut daret intelligi, nō ita postea locis aliis, panē accipiendū esse, sed tantū pro pane sacramentario, hoc est pane dominici corpis. Nihil igitur id technæ profuerit dolosę uulpi

Verba mysteriorum.

Iohan. 6.

Panis multiplex.

Panis a patre datus est doctrina Christi

OEC. Et q̄uo fide in carnē eius cōuertamur, non multo post dicemus, audiamus nūc reliqua, q̄ simplicē morari possent. Quū em̄ (inquit) suū in nos amorē indicare uellet, p corpus suū se nobis cōmiscuit, & in unū nobiscū redegit, ut corpus cū capite uniretur Hoc em̄ amantiū maxie est, hoc Iob significabat, de seruis à qbus H

maxime amabať, q̃ suũ amorẽ p̃ se ferẽtes, dicebãt. Quis det nobis ut eius carnibus impleremur? Qđ Chr̃s fecit, ut maiori nos charitate astringeret, & ut suũ in nos ostenderet desyderium, non se tãtum uideri permittens desyderantibus, sed & tangi & manducari & desyderio sui impleri omnes.

ROF. Non mõ simplices hæc uerba morari debẽt ab hæresi tua pestilentissima, q̃ negas in eucharistia uerũ esse corpus dñi, sed & oẽs quotq̃t suæ salutis curã agunt. De mysterijs hic plane loquitur Chrysostomus, quẽadmodũ añ pollicitus est. Necessario (inquit) dicendũ q̃ admirãda sint mysteria, & cur data sint, & quænã eorũ utilitas. Et sequitur: Vnũ corpus sumus, & mẽbra, ex carne & ossibus eius. Quare initiati, p̃ceptis eius parere debent, ut autẽ non solũ p dilectionẽ, sed re ipsa in illã carnẽ cõuertamur. An nõ hic apertũ Chrysostomus discrimen facit, inter eã conuersionẽ in Christũ, q̃ fit p dilectionẽ, & q̃ fit re ipsa. Quid est p dilectionẽ in Christũ cõuerti? Per fidẽ certe formatã charitate, Nã ipsa est de q̃ Paulus ait, fides q̃ p dilectionẽ operať. Per hanc utiq; fidẽ cõuertimur in Christi corpus mysticũ, siquidẽ eã habuerimus. Verũ (ut sæpe diximus) incertũ est, qs eã habeat. Q; si quis eã habuerit, tñ eucharistiæ cibo cõtempto, facile perdet eã. Quãobrẽ & alius insuper modus est, quo in uerã Christi carnẽ cõuertamur, nimirum esu corporis & sanguinis Christi, & hoc est re ipsa in Christũ conuerti. Propter qđ & continuo subijcit Chrysostomus. Per cibum id efficitur, quẽ largitus ẽ nobis, in his hauddubie mysterijs. Quid aũt efficiť p hũc cibũ? Nimirũ ut re ipsa in Christi carnẽ uerã conuertamur. Iam cõtinuo sequũtur ea uerba, q̃ citat hic Oecolãpadius. Quũ eñ suũ in nos amorẽ indicare uellet, p corpus suũ se nobis cõmiscuit, & in uuũ nobiscũ redegit, ut corpus cũ capite uniretur. Quid (p̃cor) est suũ corpus cõmiscere nobis aliud, q̃ sui corporis esu nobis immisceri? Et huc spectant uerba ipsius Iob per Chrysostomũ citata, huc pertinent & cætera quæ sequũtur p totius Homiliæ decursus. Quid eñ dilucidius esse potest, q̃ ubi de carnibus Iob edendis esset locutus, ilicò subdidit. Quod Chrũs fecit, ut maiori nos charitate astringeret, & ut suũ in nos ostenderet desideriũ, nõ se tantũ uideri pmittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari & dentes carni suæ infigi, & desiderio sui oẽs impleri. Et

Ephe. 5.
Conuersio in Chr̃i duplex
Galat. 5.
Iob. 31
Truncantur uerba Chrys.

ri. Et hic obserua lector, q Oecolãpadius hæc uerba, nẽpe carni suæ dentes infigi, suo more sustulit penitus, q̃ tñ Chrysostomi sensum illustrant maxime. Rursus quũ postea Chrysostomus Chrm̃ nos alloqui facit, ad hunc modũ. Ego (inqt) mea carne uos alo. Et paulo post. Vester ego frater cẽ uolui, cõicaui carnẽ, ppter uos et sanguinẽ, hoc ẽ uestrã carnẽ & sanguinẽ, curaui mihi uobiscũ fieri cõmunẽ. Et p q̃ uobis cõiunctus sum, ea rursus uobis exhibui. Ecce. Quid dilucidius expectare potuimus. Carnẽ & sanguinẽ q̃ de nobis accepit, eadẽ in his mysterijs nob rursus exhibuit. Cõsentiũt & cætera q̃ sequunt oĩa, ut nullis hui⁹ hęretici pditissimi uersutia pariter & malitia, dignis (put meruit) q̃ant obtũdi cõuicijs.

OEC. Hæc uerba si de hũanitate Chri intelligant, sicut dicta sunt, q̃tò magis monẽt, & pposito cõgruunt? An nõ magnę charitatis argumẽta, nasci, mori, & resurgere in carne nostra propter nos? Natus em̃ homo se nobis commiscuit. I

RO. O nequissimũ caput, nõ potes ignorare de mysterijs corporis & sanguis dñi illa dicta fuisse. Quid ad hunc locũ attinet de natiuitate, ascẽsione, resurrectiõe Chri differere. De morte certe nõ fuisset incõgruũ, qñqdẽ & suæ mortis memoriã Chrs agi uoluit, quoties ista mysteria celebrarent. De carne igitur & sanguine Chrysostomus hic disseruit, quæ & dicit in his mysterijs nobis exhibita, quemadmodum eadem prius accepit à nobis. Chrysostomi mẽs de euch.

OECO. Verũ hoc mouet quosdã, qd dicit carni illius dẽtes infigi, & ut Cyrillus dicit, cognatum gustum, & propterea carnalẽ etiam cœnam requirunt. K

ROF. Non carnalẽ impijssime. Quia non more cæterarũ carniũ hunc cibũ edimus. Caro quidẽ est, sed qñ comeditur, nõ laceratur dentibus, neq digeritur in carnẽ nostrã, sed nos cõuertit in se, & Chrs per esum eius mẽbra nos efficit sui corporis, nimirũ ut simus unũ cũ illo corpus, & membra eius ex carne & ossibus eius hoc utiq cibus iste pstat. Quãobrẽ nihil ambigeremus nos Chri carnibus uesci, Chrysostom⁹ aptissimis uerbis id explicare uoluit dicens. Chrũs iuxta desideriũ seruorũ Iob, ut maiori nos astringeret charitate, & ut suum in nos desyderium ostenderet, non se tantum uideri permisit desyderantibus, sed & tangi, & manducari, & dentes carni suæ infigi. Modus sumẽdi carnẽ Chr Ephe. 5. Chrysostom Iob. 31.

Oe. Sed

L OECO. Sed nõ uident incircũſpecti familiare eloquentibus, parerga miſcere parabolis, ſicut & pictores hoĩem picturi, corymbos, flores, campos, & flumina circumpingunt.

Chr̃i caro dẽtib⁹ exponit̃. ROF. O mentẽ inſanã. Nũc quũ te medium teneri cernas, ad iſta confugis, quaſi rerũ iſtarũ obiectu, nos in ſole caligare facias. Profecto nõ ignorabas hoc uerbo Chryſoſtomũ aptiſſime rẽ indicaſſe, quũ dixerat. Et carni ſuæ dentes infigi ꝑmiſit. Nam iſtud nusq̃ alibi, q̃ in euchariſtia de carne Chr̃i poterit intelligi. Nunq̃ enĩ Chrũs carnẽ ſuã dẽtibus nr̃is expoſuit, prꝫterq̃ in euchariſtia. Cæteroꝝ nihil eſt q̊d nõ coloris alicuius p̃textu, facile q̃as excuſare: ueꝝ iſtud nullo ualebis unq̃ obducere fuco. Qꝫ uideri ſe Chr̃s ꝑmiſerit aut tangi aut mãducari, facile p̃texes id oculis intuentiũ, aut manibus tangentiũ, aut mẽtibus credentiũ fuiſſe factũ. Cæterũ, ꝙ dentibus carnẽ ſuã obiecerit, nunq̃ tã impudẽs eſſe dicas alibi, q̃ in euchariſtia. Propter q̊d & hæc uerba ſuo loco ꝑfraudulenter expunxiſti, ne dormitantem alioqui lectorem excitaſſent.

M OEC. Ne aũt putes hũano capiti ſubiũgi equinã ceruicẽ, ſummã familiaritatẽ eo tropo cõmẽdant, ita p̃ſentia ueræ carnis Chriſti tunc refocillatos, uti re quam auide comedimus.

ROF. Vere ceruicẽ equinã adiũgemus hũano capiti, ſi tuã ſequamur interpretationẽ. Nã ubi (p̃cor) & qñ ſe Chrũs uideri permiſit in hũanitate ſua? Nã de hac tu Chryſoſtomi ſermonẽ accipi
Iohã. 20. piendũ eẽ cõtendis. Hic nimirũ in terris dicas, qñ cũ hoĩbus conuerſabat̃. Et tangi ſil'r qñ ſe Thomæ cꝫteriſqꝫ palpandũ p̃buit. At qñ manducari? ꝑ fidẽ inquies quoties in eũ credimus. Sed iã rñde, qñ ſeipſum dẽtibus nr̃is expoſuit? Hoc (inquies) tropus eſt, q̊ ſumma Chr̃i familiaritas cõmendat̃. Chrũs ergo uere cõſpectus fuit in hũanitate ſua, uereq́ꝫ palpatus in eadẽ, Sed manducatus & dentibus nr̃is expoſitus, nõ niſi tropo. An nõ iſtud eſt equinã ceruicẽ hũano capiti cõiungere? quũ tropos ad hũc modũ adnectis ueritatibus. Porrò ꝙ ais, ita pñtia ueræ carnis Chr̃i tũc refocillatos, uti re, quã auide comedimus, nõ reluctor. At certe nõ erat ſermone tã imperitus Chryſoſtomus, ut eã refocillationẽ explicaret in fixione dentiũ in carnẽ Chriſti.

N OECO. Impletũ enim fuit deſyderium prophetarum.

ROF. At longe copioſius impleti fuerũt, q Chriſtum deũ & hoĩem

hominē in carne cōspexerāt. Nā ad istos dixit Chrs. Beati oculi q uidēt, q̄ uos uidetis. Dico eñ uobis, ꝙ multi ꝓphetæ & reges uo luerūt uidere q̄ uos uidetis, & nō uiderūt: & audire q̄ uos auditis, & nō audierūt. Certe q ista desyderabāt hauddū pleni saciati fue- rant. Cæterū inter istos q uiderūt & audierunt, hi (qbus insup ipsa Chri caro sub specie panis porrigeret edenda) ambigentes, in eo sacramento ueram Christi carnem contineri, per esum illius car- nis longe præ cæteris, & saturiores, & beatiores fuere. Matth. 13

OEC. Et ad hoc iuxta. 70. accōmodat dictū cōtubnioꝝ bea- ti Iob, Nā Hebræa aliter sonāt, qs det ut de carnib⁹ ei⁹ satiemur? O

ROF. De Hebræa ỽitate falsum ē q̊d dicis, quēadmodū tibi mlto añ rñdimus. Idē eñ oīno sensus ē Hebræo, &, 70. inteptib⁹. Nā utrobiq; Iob affirmat ministros suos uehemēter affectasse suis carnib⁹ satiari. Verūtamē Hebreus ardētiorē famē exprimēs, asse rit eos dixisse, se saturari nō posse. Sic eñ Hebræus ad ỽbū habet אם לא אָמְרוּ מְתֵי אָהֳרִי מִי יִתֵּן מִבְּשָׂרוֹ לֹא נִשְׂבָע Hoc est, Iob. 31.

Si nō dixeᵉrt uiri tabnaculi mei, qs det de carnib⁹ ei⁹ nō saturamur? P

OEC. Hoc ē eximio affectu dictū, qñ ab amicis diuelli nolum⁹

ROF. At nō satis ad rē affectū hūc exprimis, quū dicas amicū ab amico nolle diuelli. Significātius explicaret, si qs amātē dixerit se cupere amato suo īcorpari, aut amatū suū sibi īseri, & q̄si unum corp⁹ fieri cū amato. Tibi uisū ē iccirco dētes eē īfigēdos amico, ne possis ab eo diuelli. At ꝓfecto durior & absurdior eēt ea meta phora, q̄ scriptori cuipiā erudito cōgruat, nedum Chrysostomo. Sed & alienissimum est ab eius instituto, quod & lectori cuiuis ni hil ambigo, satis est perspicuum. Affectus ex- plicatio.

OEC. Præterea in spūali māducatiōe nihil ꝓhibet qn sic loq- mur. Nā ut stomachū, uiscera, fibras, uenas, oculos, genas, & alia mēbra aīæ tribuim⁹ mō spūali, ita & spūalr mēbroꝝ opa ei nō de- negam⁹ qd māducet, uideat, dentibus mordeat, & similia. Q

ROF. Nō reluctor qn in mystica māducatiōe nihil horū sit, q̊d nō queat mystice intelligi. Cæteꝝ aptū est, hoc loco Chryso- stomū de mysticis dētibus nihil cogitasse, quū scripserit Christū, q̄tenus maiori charitate nos astringeret, & ut suū erga nos ostēde ret desyderiū, nō se tantū uideri, sed tangi, & māducari, & dentes carni suæ infigi ꝑmisit: de corporea certe māducatiōe locutus est, Chrysosto. de corpali man- ducatione lo quitur.

& prorsus intelligi uoluit Christũ carnẽ suã in eucharistia uere dẽtibus nr̃is obiecisse, nõ ꝙ ex eis quicq̃ iniurię pati queat, sed ut aptissimæ nobis exprimeret, nõ mõ Christi summũ amorẽ erga nos uerum etiam ueritatem carnis eius in eucharistia.

R OEC. Et est uidere in eadẽ Homilia, qũo mlta laudãtis more ἐγκωμιαστικῶς de sanguine dicat, ꝙ lauet, ornet, incẽdat, illustret, cœlũ penetrare faciat, in quibus tamen nec crassi lectores offendũtur & mirum est in una hac re non uelle doceri.

Chryso. de uero sanguine Chr̃i loquit̃. ROF. Multis utiq; p̃conĳs hũc sanguinẽ extulit, qbus oĩno docemur, & certi sumus illũ de uero sanguie Chr̃i, q in eucharistia cõtinet̃ intellexisse. Nã plurima cõmemorat, q̃ sanguĩe pecorũ, hũc Chr̃i sanguinẽ figurãte, facta sint, ut ide robustius colligat q̃ta sit huius ueri sanguis efficacia. Si figura (inqt) huius sanguinis

Exod. 12 Hebr. 10 tantã habuit uim in tẽplo Hebræoꝝ, & in media Aegypto liminibus ædiũ aspersus, lõge magis ueritas. Impossibile fuit, uti Paulus astruit, sanguĩe tauroꝝ & uituloꝝ auferri pc̃tã. Cæterũ q̃tenᵘˢ ille sanguis, umbrã huius, q in eucharistia ẽ, & figurã gessit, eate-

Exodi. 12 nus uim habuit expiandorũ peccatorũ. Et sanguis agni paschalis (quũ ex eo postes ædiũ, in qbus Hebræi cõmorabant̃, in Aegypto, respergebant̃) nõ sua uirtute, sed uirtute sanguinis huius, cuiᵘˢ figura fuerat & umbra, liberꝝ ipsum populũ fecit à plaga pcutientis angeli. Quamobrem quũ hæc usq; adeo pspicua sint, mirandũ esset potius, si quisquã hoĩm hoc tuo pestifero dogmate se puerti abs te sineret, q̃ si nolit in ĳs aut alĳs abs te doceri.

¶Citat Hilarium, qui tamen ex instituto sententiam illius iugulat dilucide. Cap. XXXI.

OECO. A Ccersitur aũt & Hilarius cõtra nos, q dicit in Psal. 64. habemus etiã cibũ p̃paratũ. Et qs hic cibus ẽ? ille sc; à q̃ ad dei cõsortiũ p̃paramur p cõmunionẽ sancti corpis in cõmunẽ deiceps sc̃ti corpis collocãdi. Id eñ psalmᵘˢ p̃sens significat, dicẽs: Parasti cibũ illoꝝ, qm̃ ita ẽ p̃paratio tua, qa cibo illo, q̃uis in p̃sens saluemur, tñ in posterũ præparamur.

Effectus euch 1. Corin. 10 Ephe. 5. ROF. Quis alius (q̃so) uisibilis Christiano cibus ẽ, q cõditiões istas habeat, de qbus agit Hilarius, q̃ sacr̃m altaris? Per hunc utiq; cibũ ad dei cõsortiũ p̃paramur. Cõmunicamus itẽ p hunc cibum corpori pariter & sanguini Christi. Cibus etiã ipse cõis est oĩbus

Chr̃ianis

Christianis, q & nectit eos, quũ inter se, tũ ipsi capiti Chro. Adde, q̃ p hũc cibũ in cõionẽ sancti corporis in cœlo collocandi sumus. Is deniq; cib⁹ dum in hoc exilio degimus, salutem pręstat & ad futuram nos præparat uitam. Iohan. 6

OECO. At non pugnat contra nos. Fides enim cib⁹ est, quo ad dei consortium præparamur non signũ. B

ROF. Tibi nihil pugnare pmittis, q meris mẽdacijs ita resper gere te posse putas, quicqd obijcit, ut spẽm p̃ se ferat insani tui do gmatis, plane cõtra te pugnat hic Hilari⁹, quũ tu neges q̊d ille fatetur, & ille uicissim negat q̊d tu modis oĩb⁹ astruere conaris. Tu certe negas in hoc sacramẽto quicq̃ aliud cõtineri, p̃ter merum pa nẽ. Ille uero cibũ hũc esse dicit, quo p̃paramur ad dei cõsortiũ p cõmunem sancti corporis ex eo cibo. Certissimũ eñ cuiuis eẽ po test, si cõmunionẽ sancti corporis accipim⁹ eo cibo, q̃ aliq̃ quiddã ibi contineat, p̃ter merũ panẽ. Tu negas panẽ illũ ullã in se efficaciam habere. Ille tantã huic cibo tribuit, ut p eũ nũc in p̃sens salue mur, & post hac ad dei consortiũ p̃paremur. De fide uero, quod aís, quis unq̃ dixerit fidẽ esse cibum, nisi fidẽ acceperis pro re credita. Christus eñ cib⁹ est, & uerbũ Christi cib⁹ est. At Christum aut uerbũ eius, nemo dicit fidẽ esse, nisi tantum p re credita, fidẽ intelligas. Fidẽ aũt quę uírtus theologica est, nemo cibũ appellat, sed p eam potius edere spũalem cibum dicimur. Atq; ita supius, ipse cõmunem angelis & nobis cibũ, ueritatẽ esse contendebas, ni hilq; interesse, nisi q̃ illí contemplatione comedant, nos aũt fide. Fides igitur non est, quod editur, sed quo nos edimus. Et sane sic ab his, qui quicq̃ sapiunt, asseritur. At uos inuoluitis & confundi tit omnia, igniq;(ut aiunt)aquam pmiscere conamini.

Nõ conuenit Hilario cum Oecolampa.

Fides non est cibus.

Su. li. 3. c. 15 C

OECO. Tametsi cibus ṽbi uel sacramẽti seruiat fidei q̃ Christo & omnib⁹ eius membris incorporamur. C

ROF. Imò fides magis inseruit tã eucharistię cibo, q̃ cibo uerbi dei. Crede (inqt August.) et mãducasti. Et qd mãducas? nõ fidẽ certe, sed fide mãducas Christũ. Veruntamẽ hæc mãducatio tenuis admodũ est, si cũ fideli manducatõe corpis et sanguis Chri in eucharistia cõferat. Et incorporatio q̃q;, quã sola fides efficit, ut sæpe dixim⁹, parũ diu durabil' est, sine iugi esu sacramẽti. Propter quod et Cgrysostomus paulo superius eam incorporationem,

Prol. 2. li. E. & I. Prol. 5. li. E. Li. 2. c. 26. A.

Li.3.c.2.B.c. 10.B. Li 4.c. 8.H.c.22.N. c.25.D et ali. quæ p cibũ eucharistiæ fit: re ipsa cõuersionẽ in Christũ appellat, ita distinguẽs inter utrãq;: Vt aũt (inqt) nõ solũ p dilectionẽ, sed re ipsa in illã carnẽ cõuertamur: p cibũ id efficitur quẽ nobis largitus est Chrũs, nimirũ eundẽ, quem hic Hilarius tradidit.

D OECO. Et hic quidẽ pro conditione huius uitæ fides beat, si tñ ad futurã respicias uitam, tantum præparat.

Fides sola non beat. ROF. Quoties ferme de fide loqris, toties auditores tuos fallis: Nã hi te putãt de sola credulitate loq: & talẽ fidẽ sufficere, q̃lẽ ipse habes. At hãc certũ ẽ beare neminẽ posse. Fides ẽm quã hæreticus habet, longe dissidet ab ea fide, q̃ uel hic pro statu uitæ nos reddit saluos, uel ad æternã futuræ patriæ salutem pręparat.

E OECO. Etenim uere fideles, ut in uno campo militant, ita in uno regno triumphabunt.

ROF. Vnus hauddubie cãpus est ecclīæ, in q̊ fideles militant Sed qd hæreticis cũ isto cãpo, à q̊ se p impia priuataq; dogmata separarũt? Tribuite quantũcũq; uelitis fidei: si nõ recte p̃terea de sacramẽtis ecclīæ senseritis, & unitatẽ orthodoxæ fidei seruaueritis, nunquam alibi, q̃ in gehenna, hoc est in regno Satanæ patris uestri triumphabitis.

F OECO. Sacrm̄ sane uisibile nihil tale p̄stat, q̃uis corã hoibus in testimoniũ assumitur quaſi fide incorporati simus.

Euch p̄stat beatitudinẽ & uitã æternã. ROF. Q̃diu credideris sacrm̄ corpis & sanguis Chr̄i nihil eiusmodi p̄stare posse, nunq̃ salutẽ ipse cõsequeris. Et qũo nõ p̄stabit hũc effectũ cibus iste, in q̊ Christi caro, q̃ ueræ uiuificatrix est

Iohan 6. cõtinetur. Nã hoc Cyrillus ubiq; docet, & Chrũs ipse fatet, di-
Math. 26. cens: Panis quẽ ego dabo, caro mea est. Et rursum, panẽ sacramẽ-
Mar. 14. tariũ porrigens, ait: Hoc est corpus meũ. Sed hic tu corpus pro fi-
Lucæ, 22 gura corporis interpretaris. At qũo istud probes? Ego Christum audio uerbis dissolutissimis pronunciantẽ: Hoc est corpus meum cui & quotq̊t sunt orthodoxi patres, cuncti subscribunt. Quomodo igitur uis, ut tibi credam homini hæretico, & bis apostatæ, cõtra tot patres orthodoxos, imò contra Christum ipsum, quum tu nullis sanis scripturis, ut mox uidebimus, nullisq; solidis argumẽtis fulciatur tua hæresis, sed meros fucos, inanes nugas, & apertissima mendacia tantum proferas.

G OEC. Violẽtiora uident, q̃ idẽ scribit libro de trinitate octauo

atqu

atq; ita ut carnis esu nobis dari uitā, cōuincere credāt. Sed ꝓponamus ea primū & deinde excutiamus id qđ nō opinor, carituꝝ fru(ctu.

ROF. Si fructus quispiā ab hæretico sperādus ē, tū ꝑsuadebis nobis ex hac tua disputatiōe fructū aliquē oriturum. At certe fructus, quē hic ex te ꝑcipiemus, nō est alius, nisi ꝙ tua puersitas magis ac magis inde cūctis innotescet, ut discāt ita cauēdum sibi esse, tā à te, q̃ à tui silibus. Quid eñ est, qđ nō istiusmodi glossematibus & mendacijs impudētissimis ad aliū oino sensum trahere queas? Eisdē eñ fucis qbus Augustinū, Ambrosiū, Cyrillum, Cyprianū, Irenæū, Chrysostomū, Tertullianū, & iam Hilariū obduxisse te putas, poteris & tua ipsius uerba mō uelis colorare, quę pro cōmuni totius ecclesiæ cōsensu tua cōscientia negare nequit abs te fuisse scripta. Scripseras eñ qñ sanæ mētis eras, hac ipsa de re prolixā cōtionē, & ad cōmunē totius ecclesiæ utilitatē, quā etiā imprimi curaueras. Sed nunc ita ꝑuertit te Satanas per curiosam indaginem tanti sacramenti ut gratiam omnem amiseris, & sis ab omnibus deploratissimus. Matth. 7 Quos authores fucis obscuret Oeco. Cōtio Oeco. de euch. commendatur.

OECO. Dicit ergo, Eos qui nūc inter patrē & filiū uolūtatis ingerunt unitatē, interrogo utrū ne ꝑ naturę ueritatē, hodie Christus in nobus sit, an ꝑ concordiam uoluntatis? H

ROF. Proponit hic Hilarius in primis questionē unā, ex cui⁹ dilucidatiōe mox aliā dissoluere molitur, de q̃ fuerat olim inter orthodoxos & Arrianos acerrima prolixaq; digladiatio. Contendebant eñ Arriani nullā esse inter patrē & filiū unitatē aliā, quā uolūtatis & cōcordiæ. Percōtatur igitur eos Hilarius primū. Cuiusmodi sit ea unitas qua Chrūs nobis unitur, & nos illi, utrum sit naturalis unitas, an concordiæ sola, hoc est an sumus unū pro natura corporum, an pro sola coniunctione animorum. Respondet igitur Hilarius huic percontationi, dicens. Arrianorū error.

OECO. Si eñ uere uerbū caro factū est, & nos uere uerbum carnē cibo dominico sumimus, qūo non naturalr̃ in nobis manere existimandus est, qui & naturā carnis nostræ iam inseparabilē, sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ sub sacramento communicandæ carnis nobis adm scuit. I

ROF. Duob⁹ nexib⁹ unū sum⁹ cū ṽbo, q̄d ē filius unigenitus dei pr̄is, Altero, ꝙ ipse carnē nostrā uniuit sibi, nimiꝝ quū eēt incarnat⁹ Iohā. j

Iohan. 6. carnatus. Altero, ꝙ nos uicissim eius carnẽ edim⁹, in cibo uideli-
Ephe. 5. cet dñico, & ĩ eucharist. sacro. Et qm̃ hoꝝ nexuũ uterq; p naturã
j. Cor. 10 carnis ẽ, nõ p solã cõiũctionẽ uolũtatũ, iccirco colligit iter nos &
Christũ, uerã quãdã & naturalẽ unitatẽ eẽ. Et hic aduerte lector
q̃ citra quãuis nubeculã clarissime testet, nos Chr̃i carnẽ sumere
in cibo dñico, id q̃d nullis fucis Oecolãpadi⁹ nulloq; p̃t adulteri-
no colore tingere.

K OE C. Ita em̃ oẽs unum sumus, quia &
in Christo pater est, & Chrũs in nobis.

ROF. Breuiter ex illis infert oportere uerã unitatem eẽ, inter
patrẽ & Christũ, atq; nos. Quoniã sicut pater in Christo, ita Chri
stus iu nobis. Et quemadmodũ nos cũ Christo sumus unũ, ita &
ipse cum patre unũ. Quo fit ut omnes unum sumus.

L OE C. Quisqs ergo natural̃r patrẽ in Chr̃o negabit, neget pri-
us, non naturaliter, uel se in Christo, uel Christũ sibi inesse.

ROF. Quisqs ergo negabit patrẽ eẽ in Chr̃o p naturã, idẽ añ
negatur⁹ ẽ nos ĩ Chr̃o pariter & Christũ in nobis p naturã carnis
Supra eodẽ. I esse. Negabit & mutuã ipsam naturalẽ unitatẽ, quã duob⁹ añ ne-
xibus, inter nos et Christũ factã eẽ dixim⁹, nẽpe p incarnationem
suã, qua de nobis carnẽ accepit, & uicissim p donationem carnis
suæ, quam in cibo dominico nos ab eo sumimus.

M OE C. Quia ĩ Chr̃o pr̃, & Chr̃s ĩ nob, unũ in his eẽ nos faciũt.

Iohan. 10 ROF. Hoc ẽ. Qm̃ inter patrẽ & Christũ ẽ naturalis q̃dã uni-
Iohan. 18. tas, & ĩter nos & Christũ itẽ naturalis, neĉario cõsequit, ut & nos
Vnũ sumus cum deo. unũ sim⁹ cũ utroq;, hoc ẽ cũ filio, pariter & pr̃e. Nõ ita tñ istđ ac-
cipiẽdũ ẽ, ut itelligam⁹ has unitates scđm eãdẽ prorsus naturã eẽ,
quũ nostra unitas, quã habem⁹ cũ Christo, sit iuxta naturã carnis
unitas uero, qua pater Christo nectitur, unitas est deitatis.

N OE C. Si uere igitur carnẽ corpis nr̃i Chrũs assumpsit, & uere
hõ ille, q ex Maria natus fuit, Chrũs est, nosq; uere sub mysterio
carnẽ corpis sui sumim⁹, & p hoc unũ erim⁹, qa pater in eo est, &
ille in nobis, qũo uoluntatis unitas asseritur, cũ naturalis p sacra-
mentũ proprietas, pfectæ sacramentum sit unitatis?

ROF. Vides hic lector totã argumentationis uim ex eo pen-
dere, ꝙ in eucharistia uerã Christi carnẽ sumim⁹. Nam ex carnis
(quã ipse de nobis sumpsit, & quã denuo nobis edendã cõmuni-
cauit) naturali proprietate, naturalis colligitur unitas iuter nos &
Christũ,

Christũ. Nam hoc duplici nexu iuncti sum⁹ Christo. Et hic rursum aduerte lector, ꝙ iterũ Hilarius asserit nos uere carnem edere in eucharistia, quam & mysteriũ appellat & sacramentũ. Summa igitur argumentationis est. Si Christ⁹ uere carnem nostri corporis assumpsit, & nos etiam uere carnẽ corporis ei⁹ in eucharistia sumim⁹, ut ita simus unũ cum eo, sicut & unũ est ipse cũ patre oportet ut sicut nostra unitas cũ Christo naturalis est, ita & unitas Christi cum patre sit identidem natural'. Euch. mysteriũ uocatur.

OECO. Non est humano aut seculi sensu in dei reb⁹ loquendũ, neq; ꝑ uiolentã atq; impudentẽ ꝑdicationẽ cœlestium dictorꝫ sanitati, alienæ atq; impiæ intelligentiæ extorquenda ꝑuersitas ẽ. Quæ scripta sunt, legamus, et quæ legerimus, intelligam⁹, et tunc perfectæ fidei fungemur officio. O

ROF. Audis hæc Oecolampadi qui seculari nimisq̃ insanis eloquentia, quiq; pro sensu carnis tuæ contra omnium patrũ authoritatem, de scripturis dei ꝑniciose loqueris, et ꝑ uiolentam et impudentissimã expositionem tuam, qua sic interpretaris Christi uerbũ, hoc est corpus meũ: est, id est significat: uel corpus, id est figura corporis, Huic cœlesti dicto quod utiq; saluberrimũ est, tu adulterinam et impiam intelligentiã ingeris extortissime. Admonet igitur te uerbis istis Hilari⁹, quatenus attentius legas, et rectius intelligas, atq; ad hunc modum ita perfectæ fidei fungeris officio, quo nunc abuteris. De diuinis rebus modeste loquendum.

OEC. De naturali eñ Christi in nobis ueritate q̃ dicimus, nisi ab eo discimus, stulte atq; impie dicim⁹. Ipse eñ ait: Caro mea uere est esca, et sanguis meus uere ẽ potus. Qui edit carnẽ meam et bibit sanguinẽ meũ, in me manet, et ego in eo. De ueritate carnis et sanguinis nõ est relict⁹ ambigẽdi loc⁹, nũc eñ et ipsius dñi professione, et fide nr̃a uere caro ẽ, et uere sanguis ẽ. Et hæc accepta atq; hausta id efficiunt, ut et nos in Chr̃o, et Christ⁹ in nob sit. An ne hoc ueritas est? Contingat plane ijs uerũ non esse, q Christum Iesum uerum esse deum negant. P

ROF. Ecce naturalẽ ipsam unitatẽ quã dixerat nos habere cũ Chr̃o, iam ex ipsius Christi uerbis docet, nẽpe ꝙ ipse dixerit: Caro mea uere ẽ cib⁹, et sanguis meus uere est potus. Et q edit carnẽ meã, & bibit sanguinẽ meũ, ĩ me manet, et ego ĩ eo. Ex qbus Chr̃i Iohan. 6

Corp⁹ & sanguis Chrĩ uere sunt ĩ euch Ca.6.Io.loquitur de euch.

ꝗbis infert, nõ esse relictũ dubitandi locũ, qn uera caro & sanguis Christi sint in ipso sacramento, quorũ haustus & esus id præstant, ut Chrũs in nobis, & nos in Christo simus. Et hic ꝑpende lector, ꝙ hæc uerba Christi desumpta sint ex capite sexto Iohannis, de q̊ miseri isti contendunt, nihil ad eucharistiam ꝑtinere, atq; id plane contra ueterum omnium unanimem sententiam.

OECO. Est ergo in nobis ipse ꝑ carnem, & sumus in eo, dũ Q secum, hoc quod nos sumus, in deo est.

Chrs ĩ nobis, & nos ĩ Chrõ

ROF. Duo sunt. Chrũs in nobis, & nos itẽ in Chrõ. Chrũs ꝑ suæ carnis esum, uere ẽ in nobis. Et rursum nos in eo uere sumus, dũ nostra hũanitas (quã ille de nobis sumpsit) cũ illo ꝑiter ẽ in deo

OEC. Quod aũt in eo, ꝑ sacramẽtũ cõmunicatæ carnis & sanR guinis sumus, ipse testat, dicẽs: Et hic mũdus iã me non uidet, uos aũt me uidebitis, qm̃ ego uiuo, & uos uiuetis, qm̃ ego ĩ patre meo & uos in me, & ego in uobis. Si uolũtatis tm̃ unitatẽ intelligi uellet, cur gradũ quendã atq; ordinẽ cõsummandæ unitatis exposuit, nisi ut cũ ille in patre ꝑ naturã diuinitatis esset, nos cõtra in eo ꝑ corporalẽ eius natiuitatẽ, & ille rursum in nobis ꝑ sacramentorũ inesse mysteriũ crederet, ac sic ꝑfecta ꝑ mediatorẽ unitas doceret quũ nobis in se manẽtibus, ip̃e maneret in patre, & in patre manẽs ipse maneret ĩ nobis, et ita ad unitatẽ patris ꝓficeremus, quũ q in eo naturalr secundũ natiuitatẽ inest, nos quoq; in eo naturalr inessemus, ipso in nobis naturalr ꝑmanente.

Iohan.14 Galat.3. Timo.2. Hebr.8.9.12.

ROF. Hoc ip̃m et ex alia scriptura copiosiuu oñdere nitit, ex q̃ docet Christũ inter nos et patrẽ eẽ mediatorẽ, q̃ nectant in unitatẽ quandã extrema, nẽpe pater et nos. Is mediator Chrũs, unũ est patri ꝑ naturã diuinitatis, ꝑ quã et manet in patre. Nobis aũt unũ est ꝑ naturã carnis, ꝑ quã et manet in nobis, ꝑ naturã inquã carnis suæ, quã nobis ꝑ eucharistiæ cibũ cõmunicat. Quare ꝑ hunc mediatorẽ, qui tã unũ patri, q̃ nobis est, nos ad patris unitatẽ, q̃si gradu quodam et ordine proficimus.

S OECO. Qđ aũt in nobis nđturalis hæc unitas sit, ip̃e testatus ẽ. Qui edit carnẽ meã, et bibit sanguinẽ meũ, in me manet, et ego in eo. Nõ em̃ quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantũ in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit.

ROF. Ecce uerus carnis esus in eucharistia, nobis cũ Christo

natura

naturalem unitatem pſtat.In Chr̃o non ſumus,niſi Chriſt⁹per ſuę carnis eſum in nobis fuerit. Nam ideo cõicam⁹ ei aſſumpta carne nr̃a,q nos illi⁹carnem edam⁹in ſacr̃o. Vt em̃ ille p carnem à nobis acceptam,nobis cõicat,ita nos uiciſſim illi p carnẽ eius à nobis co meſtam,cõicam⁹. Atq; ita fit,ut qui Chr̃i carnem edit,& bibit ei⁹ ſanguinem,in Chr̃o maneat,& Christus in eo. — Euchariſtiæ ſumptio efficit nos unum Chriſto.

T

OECO.Perfecte aũt hui⁹unitatis ſacr̃m ſuperi⁹iam docuerat dicẽs:Sicut miſit me uiuẽs pater,& ego uiuo ,ppter p̃atrẽ, & q mã ducat meã carnẽ & ipſe uiuet p me. Viuit ergo p patrẽ,& qũo p patrẽ uiuit,eodẽ modo nos p carnẽ eius uiuimus.

ROF.Eandẽ naturalem unitatẽ adhuc cõfirmat Hilari⁹& alia ſcriptura.Cui⁹hic ſenſus eſt.Sicut miſſus à patre,,ppter patrẽ(qui eſt fons uitæ)uiuit,& q mãducãt in ſacramẽto carnẽ Chriſti,quæ uere uiuificatrix eſt,& ipſi uiuent p Chriſtũ.Sicut itaq; Chriſt⁹uiuit p unitatẽ deitatis quã habet cum patre,ita & nos,,ppter unitatẽ carnis,cui⁹manducatio nos unum Chriſto reddit,uiuimus p Chriſtum.Quamobrem &conſequenter ,ppter hãc unitatem etiã unũ euadimus cum patre. — Iohan.6

V

OECO.Om̃is em̃ comparatio ad intelligẽtiæ formã p̃ſumit, ut id de quo agit,ſcd̃m ,ppoſitum exemplum aſſequamur.

ROF.Hoc ,ppterea dixit Hilarius ne ſophiſta qſpiam argutior ad hunc modũ obijciat.Si iuſta fuerit conſecutio, quã intendit Hilarius,oportet nos eodem modo unum eſſe patri,hoc eſt, p eſſentiam & naturam deitatis,ſicut & Chriſtus unum eſt patri.Nam ipſe iuxta naturam deitatis,unum eſt cum patre.Pręuenit igit Hilarius hoc ſophiſma dicens:Om̃is em̃ comparatio,&c.perinde ac ſi dixerit non eſt neceſſe,ut hic intelligamus om̃imodam utrobiq; ſimilitudinem,ſed talem quæ noſtræ naturæ congruat.Nam fieri nullo pacto quibit,ut ſimilitudo noſtræ unitatis,cum Chr̃o,prorſus quadret ei quæ eſt unitatis Chriſti cum patre, quandoquidem unitas iſta Chriſti cũ patre,ſcd̃m eſſentiam deitatis,noſtra uero unitas cũ Chr̃o,iuxta naturam carnis eſt. — Antipophora Hilarij. Vnitas nr̃a cum Chriſto differt ab ei⁹ unitate cum patre

X

OECO.Hæc uero uitæ noſtrę cauſa eſt,quod in nobis p cum ea conditione,qua uiuit ille per patrem.

ROF.Inchoat iam in nobis æterna uita,p eſum hui⁹carnis uiuificatricis.Nam ita Chriſtũ,qui uera uita ẽ,manentẽ in nobis habe — Vita æterna inchoatur nobis per eu.ha

ristiæ sumptionem Hilarius

mus, quem si studiose custodierimus ipse pstabit, ut p eum in æternum uicturi simus, ea conditione, qua uiuit p prem. Sed hic mutilatus e haud mediocriter Hilarij textus, Nos igit integrum subijciem⁹, nec quicq desideres lector. Sic em habet Hilari⁹. Hęc uero uitæ nrę causa e, q in nobis carnalib⁹ manente p carne Chrm habemus, uicturis nobis p eu, ea coditoe, qua uidit ille p patrem.

Y OECO. Si ergo nos naturaliter scdm carne p eum uiuim⁹, id e, natura carnis suæ adepti, quo no naturaliter scdm spm patre in se habeat: quum uiuat ipse p patrem. Per patre aut uiuit, dum natiuitas no aliena ei intulit, diuersamq natura, dum qd e, ab eo e, & nec tn ab eo p aliqua incidente naturæ dissimilitudine separat, du in se habet patre per natiuitatem in uirtute naturæ.

Ratiocinatio Hilarij cotra Arrianos.

ROF. Igit ex his quæ supra dixerat, collecta argumentatione, in Arrianos iam uibrat, cui⁹ hæc est summa. Qn iam costitit ex scripturis mediatorem hunc: nempe dei filiu, nos in uera quanda unitatem coniunxisse pri, consequit, ut si nos pp̄ter carnem illius qua in eucharistia manducamus, naturaliter uiuim⁹ per Chrm, & ipse pp̄ter deitatem, quam accepit à pre, naturaliter uiuit per patrem. Accepit enim per natiuitatem suam æternam à patre, non aliena à natura patris deitatem, pp̄ter quam & habet in se manentem patrem in uirtute naturæ.

Z OECO. Hęc aut idcirco à nobis comemorata sunt: quia uoluntatis tm inter prem & filiu unitate, hæretici mentientes, unitatis nostræ ad deu utebant, exemplo tanq nobis ad filiu, & p filiu ad prem obsequio tm ac uoluntate religionis unitis, nulla p sacramentu carnis & sanguinis natural communionis pp̄rietas indulgeret, quu & per honorem nobis datu, dei filij, & pmanentem in nobis carnaliter filiu, & in eo nobis corpaliter, & inseparabilr unitis, mysteriu ueræ ac naturalis unitatis sit prædicadum.

ROF. Memorat hæc se dixisse cuncta pp̄ter hæreticos, qui negabat aliam unitate inter patre & filiu q concordis uoluntatis, idq contendebant prætexentes haud aliam inter nos & Christum atq patrem, q uoluntatis religionem. Perinde atq nulla p esum carnis & sanguinis Christi in eucharistia naturalis, communionis pp̄rietas esset indulta. Nihil itaq manifestius dici posse conspicis lector q quod hic Hilarius testatur, nempe uerum corpus & sanguinem Chri

Christi in eucharistia contineri. Quam rẽ & toties inculcat, totq; scriptis & argumẽtis corroborat, ut nemini, qui non cum hęreticis illi insaniat, queat contradicere. Quamobrẽ & superiorib⁹ hanc, ceu coronidem adiũxit Hilari⁹: sed ab Oecolampadio p̃termissam quã hic subijciem⁹. Responsum igit à nobis, ẽ stultitiæ furẽtium, ad demonstrationem tantum inanis mendacij, ne imperitos fallerent uanæ ac ridiculæ assertionis errore. Hæc Hilari⁹. Quæ prorsus in Oecolampadium quadrare quis ẽ qui nõ intelligat. Sed iam fucis, & mendacijs, quib⁹ cõtrarium sensum Hilario supinducere moliat Oecolampadi⁹, aurem accommodemus. Verum corp⁹ & sanguis Christi in eucharistia

¶ Fucat eundem alienis coloribus, sed redundantur ei⁹ fuci quo ueritas appareat. Ca, XXXII.

OECO. A

Haec omnia Hilari⁹, qui & ipse intellectu obscurior aũto rib⁹ cęteris, non tam cõtra nos ẽ atq; apparet. Asserim⁹ eñ & ipsi sponte quæ ille probat: nẽpe opari Chri uirtutem ac spm̃ in fideliũ cordib⁹, q Christi fratres sunt ac participes, neq; de hoc cõtentio: sed num pani illi corp⁹ Christi sit inditũ, & ita corp⁹ Christi carni nostræ se associet, ut supstitiosi sentiunt, & ex uerbis Hilarij arguunt. Si carnem Chri cibo dominico sumim⁹, caro in cibo dñico erit, nec attendunt mox subdi, sub mysterio uere carnem manducari.

ROFF. Vides lector quid hic sophista uersipellis moliat, nimirum uno uerbulo, subuertere se putat, quicquid tot sentẽtijs, tamq; solide comprobauerat Hilari⁹. Sufficere sibi putat is peruersissim⁹ hæreticus, si quocunq; colore quicquàm in tam prolixo sermone, quantumuis pusillum ipsum fuerit, rapere queat in partem suam. At quid est sub mysterio sumere, nisi sub sacramento sumere, sub eucharistia sumere? Omnes enim eucharistiam appellant sacramẽtum & mysterium. Sed neq; tm̃ tibi cõfert ea pticula, sub mysterio quantum aduerbium illud uere, quod Hilarius adhibuit, detrahit. Nos (inquit) uere sub mysterio carnem CHRISTI sumimus. Quòd si locus iste uisus tibi fuisset obscurior, an non satis per illum alterum elucidat. Vbi dicit: Nos uere uerbum carnem cibo dominico sumim⁹? Quid hic scrupi queas obijcere? Q, si locus iste luculentus sit, ut & est haud dubie luculentissimus, nunquid ad locum obscuriorem fugere deberes? ut illum callide tenebris inuoluas. Eucharistia dicitur sacramẽtum & mysterium

Ex his haud dubie quiuis facile dep̄hendet, qui non tecum sponte desipit, q̄ reproba m̄ete fueris, & q̄ iustissimo dei iudicio sis execat⁹

B OECO. Quare ergo non sinunt esse mysterium, mysterium, & sacramentum, sacramentum? aut si non intelligunt, quid sit mysterium, discant, ut contendendi fiat finis.

Mysteriu҃ res uera esse potest. ROF. Quid stolide p̄ mysterium intelligis, si nihil subesse putes mysterio? Num Chr̄i natiuitas, mors & resurrectio, p̄pterea q̄ mysteria dicunt̄, nō erūt res ueræ? Et Paul⁹ ad Colossenses: Chr̄m appellat mysteriū, num ob id nō fuerat, & est, Chr̄us res uera? Ad Ephesios item unionis uiri cum uxore in carnem unā idem Paulus mysteriū magnū esse dicit in Chr̄o & in ecclesia. Si uere igit̄ Chr̄s & eccl̄ia una caro sunt, ut uere sunt, atq; id iuxta naturalē p̄prietatē carnis, ut Hilarius hic affirmat, quid tu negas quicq̄ subesse mysterio? Sic nimi҃ & eucharistia mysteriū est, ac sub hoc mysterio uelatū eē ue҃ corp⁹ & ue҃ Chr̄i sanguinē haudquaq̄ ambigimus.

Coloss. j
Ephe. 5.

C OECO. Sed mens Hilarij quæ sit, aperiamus. Arriani ut plerasq; scripturas torquebāt, ita & illud Iohānis testimoniū, ut ij unū sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unū sint, pro impietate sua stabilienda adducebāt, dicentes hoc dicto Iohannis discimns, sic esse filiū, unū cum p̄re, ut nos simus unū cum eo. Vnū aūt sumus cum eo, nō unitate naturæ quod p̄ om̄ia foret impossibile. Qūo em̄ homo manens homo fieret natura deus? uel qūo unusquisq; hypostatica unione complect̄er̄ diuinam & humanam naturam? Absit. Sed unum sumus ob uoluntatem concordem. Igit̄ & Chr̄s p̄pter cōcordiam unum est cum patre. Sic impios illos ratiocinantes refutat Hilarius & docet non solū Christū: sed nos quoq; alio q̄ concordiæ modo, unum esse cum deo.

ROF. Hactenus recte iuxta mentem Hilarij: sed in his quæ sequuntur toto (quod aiunt) aberras cœlo.

D OEC. Nēpe, quod sicut honorem accepit fili⁹ à p̄re, & unus est honor p̄ris ac filij, ita suum honorem nobis & Chr̄us cōicat, & per eundem honorem unum efficimur.

Vnitatem cū Chr̄o ex duobus adipiscimur. ROF. Hic ex postremis Hilarij uerbis decerpis nōnihil, quod tibi fautu҃ suspiceris: nimi҃, q̄ dixerat, p̄ honorē nobis datū dei filij, mysteriū uer҃ ac naturalis unitatis p̄dicādum sit. Cete҃ quicq̄d de scripturis & ijsdem uarijs ac euidētissimis cōcluserat, pone ter-

gum

gum reijcis. Atqui nō per honorē illum solum, nos ꝓprietatē naturalis unitatis assecutos esse dixit, sed adiūgit, & ꝑ filium in nobis carnaliter manentem. Per utrūq; sane naturalem istam unitatem adepti sumus. Dixit igit: Impie negare hęreticos nullam per sacra carnis & sanguinis ꝓprietatē carnalis cōionis nobis indulgeri, quū & ꝑ honorem nobis datum dei filij, & ꝑ manētem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corꝑaliter & inseparabiliter unitis, mysterium ueræ ac naturalis unitatis sit ꝑdicādum. Quid (te ꝑcor) sibi uelit Hilarius his uerbis, quum dixerit. Et ꝑ manētē in nobis carnaliter dei filium. Quomodo carnaliter manet in nobis dei fili⁹, nisi per ueram carnem ei⁹ quam in eucharistiæ mysterio sumimus. Datum equidem nobis honorem filij dei nō abnuimus. At nisi ꝑ ueram carnis ei⁹ mādecationem nō manet in nobis carnaliter. Sed ad istud more tuo conniues. Dei filius manet in nobis carnaliter.

OECO. Etem̄ oēs nos quotquot Christiani sumus, eūdem honorē sortiti sumus, neq; est in nobis ultra uarietas. E

ROF. Vos hæretici q̄n libebit, fidei tribuitis oīa, nihilq; sacramētis. Nūc aūt baptismo tu plurimū impertis. At inquies, te ꝓpter fidem id facere. Sed Paulus de baptizatis locutus est, ut mox ipse recēses. Cæterū siue de Christianis (ut ipse iam dicis) siue de baptizatis, ut postea Paulus ait, certum ē nec oēs Christianos, nec oēs baptizatos habere tantam & talem fidem, quæ protinus eos unum cum Christo carnaliter efficiat. Sed iam ad scripturas q̄bus istud probare niteris, ueniamus. Gala. 3

OECO. Quotquot em̄ ait, in Christo baptizati estis, Christū induistis, nō est Iudæus atq; Græcus, nō est seruus neq; liber, nō ē masculus neq; fœmina, oēs em̄ unum estis in Christo Iesu. F

ROF. An te fugit morem ecclesiæ ueteris fuisse, baptizatos cōtinuo Christi carne pasci. Propter q̄d & alibi Paulus dicit: Un⁹ panis unum corp⁹ multi sumus. Nam oēs ex eodē pane participamus. Recte igit Paulus de baptizatis illius tp̄is asseruisset, etiam si dixisset oēs baptizatos unum esse carnaliter in Christo. Uerū istud mīme dixit: sed tm̄ unum in Christo. Baptismus ꝓfecto nos annectit corpori Christi mystico. Sed per baptismū solum haudquaquàm in nobis Christum carnaliter manentem habem⁹. Hoc ei. i. n consequimur esu carnis & sanguinis Christi in eucharistia. 1. Cor. 10 Gala. 3 Differenter ꝑ baptismum atque eucharistiam Christo coniungimur.

Verū igiť est, quòd p baptismū Christiani Chr̄m induerunt, at nō ideo carnaliter Chr̄m in se manentē habent, nisi p ipsam Chr̄i carnem quam sumūt in eucharistia. Nam ꝓtinus ubi fide sumpserint eucharistiam, iam carnaliter uniunť ipsi Chr̄o, Chr̄mq́ꝫ carnaliter & substantialiter habent in se manentem.

G OECO. Om̄es em̄ propter Christū, qui in nobis opať, ex æquo sumus honorabiles, nam in quibuscunqꝫ opať Christ⁹, in his & honorari debet. Et sicut pater ī Christo honorať, eo quod qui uiderit Christū, uidet & patrē in Christo opantē mira, ita si uita Christū exprimamus, eiusq́ꝫ spm̄ habuerimus illi adhærētes: nimirū honos in nobis habitanti dabiť Christo, & p Christū patri. Et licet p unum opeŕ magis q̄ p alium, honore tn̄ unū sumus, om̄es. s. filij dei, & adoptiōe, hoc q̄d Chr̄s natura. Om̄es frēs Christi, om̄es templa spūs sancti. Vides p̄ter uoluntatis cōcordiā, nos quoqꝫ alio modo esse unū cum Christo, & ita cum patre, nēpe honore & opandi efficacia, quæ habitātē eū naturali proprietate in nobis arguit.

Christus per Eucharistiam in nobis manet.

ROF. Duo sunt, ut ait hic Hilarius. Alterū, honor datus nobis filij dei: alterū, ꝑmanētia carnalis eiusdē filij in nobis. Prius illud, ut baptismo consequimur, ita posterius istud (si tn̄ Hilario credimus) absqꝫ sacramēto corpis & sanguis haudquaq̄ adipiscimur. Quanuis igiť Christū p baptismū proprietate uerbi nobis p̄sentē, & intra nos manentem habeamus, non tamē proprietate carnis. Hanc em̄ unitatem consequimur, haud aliter quàm per esum carnis corporalem in eucharistia.

H OECO. Honor aūt ille nobis datus, quia em̄ Chr̄s carnis nr̄æ particeps fact⁹ assumpta humanitate, & nos illi cōicauim⁹, ut est in ep̄la ad Hebræos. Et em̄ pueri communicauerūt carni & sanguini; & ipse factus est particeps eorundem.

Heb. 2 ROF. Haud recte Paulum interp̄taris. Neqꝫ em̄ Paulus eo loco de cōicatione, qua nos Christo cōmunicamus loquiť: sed de cōmunicatione hominū mutua inter seipsos. Quos em̄ ibi pueros uocat, homines intelligit ex carne & sanguine cōstitutos. Quum itaqꝫ dixisset pueros cōicare carni & sanguini, hoc ē inter se mutuo carnem & sanguinem habere communem, protinus adiecit. Et ipse factus est particeps eorūdem. Ipse igiť dei filius nostrā in se suscipiēs carnem, nostrā naturā sibi cōmunē fecit, atqꝫ carnē & sanguinē, ex

Christus participauit sibi carnem & sanguinem

qb⁹

quibus & nos constamus, participauit sibi. Nos aũt uicissim p carnem & sanguinẽ eius, quibus in eucharistia uescimur & potamur, ipsius participes efficimur atq; ei communicamus.

OECO. Quia eñ nostrum genus apphendit uerus homo factus, quotquot credunt in nomine eius, per unionem naturæ accipiunt potestatem, ut filij dei fiant, nimirum quia Christo incorporati, & ueræ illius uitis palmites sunt. I

ROF. Duobus utiq; modis incorporari Christo quis poterit, ut sæpe testati sumus. Altero, p fidem dilectione formatã: altero, per sacrm corporis & sanguinis Christi. Hunc aũt modũ Hilarius carnalem & corpalem hic uocat, & Cyrillus aliquanto superius appellauit cõuersionem in Christum re ipsa. Tu semper priori modo prorsus inniteris, hoc posteriori, quasi nihil esset, cõtempto, in quo uehementer à cõcordi sententia patrũ aberras. Verũ quidem ẽ per fidem nos accepisse potestatem, ut efficiamur, & simus filij dei, sed per fidem & baptismũ hoc ipsum nobis præstat. Et quoniam hãc fidem, si uera sit, comitat bonus animus recipiendi sacramẽta. Propter hunc animũ: si postea desit oportunitas, illa sufficiet ad salutẽ. Cæterũ si contemnant aut negligant ipsa sacramẽta, seu non firma fides scdm eccl'ię traditionẽ eis adhibeat, nihil pderit ipsa fides prius accepta: sed euanescet in nihilum. Porrò q dicis per fidẽ nos incorporari Christo, & palmites eius qui uera uitis est, fieri. Si per incorporari intelligas ueritatem carnis Christi nobis inseri, falsum dicis. Sin per hoc intelligas, nos eius corpori mystico inseri, uerum est quod dicis. Nam & patres hoc ipsum fatent: sed affirmant prępterea, nos oportere Christo incorporari per communicationem carnis ipsius, quam edimus in eucharistia. Talis autem nexus utrinque firmus, & indiuulsibilis fieri iudicatur. Cæterum exemplo rem dilucidiorem faciemus. Quum enim surculus arbori cuipiam inseritur, iam unionem quandam init cum arbore. Verum nisi uicissim arbor uitalem succum ei surculo communicauerit, non diu cohærebit arbori. Neque dissimiliter admodum in nobis fieri, iuxta patrum sententias, existimandum est. Fides enimuero cum baptismo nos inserit Christo, sed inserti, nisi uitalem succum per eucharistię manducationem ex carne & sanguine ipsius nobis hauriamus, non diu permanebimus inserti.

Incorporamur deo dupliciter.
Chrysostom' supra eodem lib. ca. 3. H
Hilari' supra capi. 3j. I
Iohan. j
Iohan. 3
Marc. 16
Fides absque uoto sacramẽta recipiendi inanis est.

Communicatio necessaria est

Oeco

K OECO. Tam efficax ꝑ fidem est spūs. Quod qui ignorãt, neq uim fidei cognoscunt, quæ tãta est ut ea quæ Christ⁹ habet, in nos transferat, & quæ nr̃a in Chr̃m ferentẽ nostras iniquitates & nostram faciat illius iustitiam.

ROF. Nos quoq; fidei magnam efficaciam tribuim⁹, sed ei q̃ integra ẽ, nõ quæ mutilata & manca, qualem & uos habere compertissimũ est. Multa nimirũ uestræ fidei desunt, quo min⁹ hãc cõmunionem efficiat, de qua iactatis ipsi toties. Nunq̃ eñ fiet, ut fidem hãc efficacem assequamini, priusquàm ad unionem Ecclesiæ Catholicæ redieritis parati, sacris, & sanis ab ea traditis dogmatib⁹ obedire. Nam si talem fidem habueritis, etiam indubitato credetis in eucharistia carnem & sanguinẽ eẽ Chr̃i, quib⁹ ingenti desiderio cupietis pasci, unde & uitales haurietis succos, quib⁹ nõ solũ uos in Chr̃o, sed Christ⁹ in uobis ꝑmanebit. Cæterũ tali fide potiri uestra obstinata sup̃bia neutiquàm uos patiet.

L OECO. Obgannire aũt quis posset, si ideo cõmunicam⁹ Chr̃o quia carnem nr̃am, homo fact⁹ assumpsit, cõicabũt chr̃o & impij: quid hoc ad fœlicitatẽ nr̃am, quod Chr̃s incarnat⁹? O incredulam uocẽ: Quid hoc ad fęlicitatẽ nr̃am: q̃si. s. cõis caro Chr̃i foret, ut scite in Ephesino concilio dicit: Diuina caro ẽ, & uiuificatrix credentib⁹, atq; hominib⁹ impijs & incredul', eadem in cõdemnationẽ erit, neq; eñ tales uere communicãt, q̃nquidẽ uerbũ carnẽ assumpsit, eamq́; sanctam & ĩnoxiã, in qua suas exercuit diuinas uirtutes Impij eam in spẽm q̃dem carnẽ gestãt, sed ꝑpetua incredulitate & immunditia cõtaminãt, qua ꝓpter & ab ea uerbũ abhorret.

Communicationum tres modi

ROFF. Nunq̃ ad scripturas, & ad fideles earũ interp̃tationes à p̃rib⁹ añ traditas, hãc tuã sn̄iã cõquadrabis. Tres utiq; modi cõicationum sunt. Prima, qua cõicarũt homines inter se ex carne & sanguine constituti. Secunda, qua fili⁹ dei particeps fact⁹ est carnis nr̃ę ꝑ incarnationem suam. Tertia deniq;, qua nos ꝑ manducationem carnis eiusdẽ quam de nobis accepit, ei uicissim communicamus. Et certe, si secũda cõicatio sufficeret, nemo hoĩm est, qui nõ cõicaret Chr̃o, quum & ueritatẽ carnis eãdem habeat etiã sceleratissim⁹ ĩ sese, quã Chr̃s accepit de nob. Sed neq; tertia sola ꝓderit impijs, qui ꝓpter impietatem suam, nihil inde succi uital' hauriunt, fidelibus tñ & ijsdẽ à peccato resipiscentibus hæc tertia maxĩe ꝓfuerit.

Nam

Nã & si p fidem, dilectiõe formatã, inseramur corpi Christi my-stico, nõ unimur tñ ueritati carnis eius, neq; uitalẽ aliquẽ influxũ ex eadẽ accepimus, nisi p esum suæ carnis in eucharistia. Cæterũ q̃tũ ad cõciliũ Ephesinũ attinet, nihil ex eo subsidij petere licebit tibi, qñquidẽ ip̃m (ut superius palàm ostendimus) tuam hæresin apertissime condemnat.

OECO. Contra uerbũ habitat in omnibus, qui fide integra recipiunt tanta incarnationis arcana. M

ROF. Recte quidẽ uerbũ dicis habitare, ubi fides integra fuerit, sed talẽ uobis deesse fidẽ, supius oñdim⁹, neq; uobis mõ, uerũ etiã cũctis, q̃rũ fides nõ satis quadrat fidei totius ecclïæ catholicæ. Testat̃ eñ Aug. de fide ad Petrũ, dicẽs: Firmissime tene & nullatenus dubites quẽlibet hæreticũ, siue schismaticũ in noĩe patris et filij & spũs sancti baptizatũ, si ecclïæ catholicæ nõ fuerit aggregatus: quantascũq; eleemosynas fecerit: & si pro Chri noĩe etiã sanguinẽ fuderit, nullatenus posse saluari. Omni eñ homini q ecclïæ catholicæ, nõ tenet unitatẽ, neq; baptism⁹, neq; eleemosyna quãlibet copiosa, neq; mors p noĩe Chri suscepta, pficere poterit ad salutẽ: q̃diu ĩ eo hẹretica uľ schismatica prauitas pseuerat, q̃ ducit ad mortẽ. Extra fidẽ ecclesiæ catholicæ nõ ẽ salus.

OEC. Qui dixerit cõmunionẽ regis & rustici, si purpura regia, sed detrita, indutus rusticus, agrũ stercoret, in luto operet̃, & uilissima q̃q; ferat, rex aũt in noua & splendida iura dicat, sapientiã loquat̃, & uirtutibus cõspicuus sit, Nemo regiũ aliquod sordido tribuet, at uera coĩo dicet̃, si in eodẽ habitu, p oĩa eadẽ agat, tãetsi nõ ex eodẽ stẽmate sit prognatus. Simili mõ carnis Christi & carnis impij nulla erit coĩo, q̃uis impius eadẽ uestitus sit carnis trabea, q̃ Chrũs, eo q̆ illã coinquinauit impius, & nihil in ea agit diuinum, unde & manifestũ in eo non habitare uerbum ac ociosam esse ac emortuam fidem. N

ROF. Nõ in hoc necesse fuerit, ut pluribus contendam⁹. At non est dubiũ, qn ueritas carnis hũanæ cũ pctõ cõsistat, q̃d & uos negare neutiq̃ ualetis, q̃s neq; pudet in oĩni ope q̃tũuis bono, peccatũ affirmare. Q; si uerã carnẽ gestet pctõr & sortitus sit eãdem carnis ueritatẽ, quã habet & Chrũs, qũo secundũ opinionẽ tuã nõ uere cõicabit Christo? Neq; tuũ exẽplũ quicq̃ obstat, qñ nullum peccatũ dilacerat, aut sordidat carnẽ hoĩs, aut eam adeo deterit, ut

alienet à ueritate carnis. Adde, ꝙ infantes nondũ baptizati, quia nõ polluerunt ipsi carnẽ suam, sed in ueritate carnis nati sunt, iuxta rationẽ tuã, protinus ut nati fuerint, Christo cõmunicant. Verum longe alia est communicatio, qua per esum carnis in eucharistia Christo coniungimur.

O OEC. At fideles supra modũ felices sunt, q̄a caro eoꝝ priuilegio fidei p mũdiciã Chr̄i purificata ẽ, immortalisq; facta, utpote ĩ gloriã pr̄is r̄surrectura, fide q̄ȝ se ĩ opa exercẽte cognobilẽ facit habitãtẽ in ipsis Christũ, & cũ Christo in cœlestibus considet.

ROF. Si p fideles quoslibet credulos intelligas, falsissimũ est, q̄d dicis, sin orthodoxos, q & soli & uere fideles sunt, hos admodũ felices esse, nihil dubitamus. Nã hos diuina benignitas, p lauacrũ regenerationis & renouatiõis spũs sancti, saluos fecit, uti Paulus ad Titũ tradit. Et eosdẽ Chr̄us enutrit, ac fouet, hauddubie p carnẽ & sanguinẽ suũ, ut fiant mẽbra corporis sui ex carne & ossibus eius. Quamobrẽ & merito felices habendi sunt. Cæterum tu maximã hui⁹ felicitatis partẽ subtrahere conaris, q tam eximium cibum tanto molimine studes nobis auferre.

Tit. 3
Ephe. 5.

P OECO. Qui nũc uidere uult, satis cognoscet, q̄d Hilarius dicat, naturalr̄ in nobis esse Christi ueritatem.

ROF. Tu profecto nihil præter caliginẽ & tenebras, Hilarij dictis ingessisti. Quare q pridẽ luscus fuerat ad Hilariũ, iã penit⁹ excæcabitur. Cæteꝝ pius lector facile cognoscet ex ipso Hilario nos uerã Christi carnẽ & sanguinẽ in cibo dominico sumere, per quæ naturalr̄ atq; corporalr̄ in nobis manet Christ⁹. Et quanquã Christus iuxta ueritatẽ uerbi, sit in Christianis per fidẽ & baptismũ, nõ tamen ita p suæ carnis ueritatem. Nam hãc solũ asseq̄mur per esum corporis & sanguinis in eucharistia.

Q OEC. Qui nimiꝝ libero arbitrio tribuẽt, fortassis nõ agnoscẽt

ROF. Neutrũ orthodoxis probatur, aut nimiũ arbitrio libero tribuere, aut eidẽ plus iusto detrahere. Cæterũ quid hoc negocij spectat ad liberũ arbitrium? Neq; eñ arbitrij libertati præiudicat, ꝙ uerã Christi carnẽ edamus in eucharistia, neq; necessitatẽ ullã ei pietatis tribuimus, quin ex Christo possit excidere, mõ sic uelit. Quantũ uero tribuendũ sit arbitrio libero, satis copiose docet Erasmus in triumphis illis, quæ egit de Luthero.

Erasmus de libero arbi.

Oe. De-

OECO. Declarat aūt & seipsum dicēs, tūc eū esse in nobis, dū secum hoc quod non sumus, in deo est, id est, quia humana natura in ipso à deo uerbo assumpta est. R

ROF. Hæc est una sycophantiarum tuarum (ut sæpe diximus) quod si uel unū aliquod uerbulū ex prolixo quopiā sermone queas expiscari, quod in tuā partē sonet, id tibi sufficere putas, q̄ tūuis idem author alibi per totū sermonis decursum, aperte mentē suā explicuisset. Cæterū si forent omnes unū cū Christo propter humanitatē, quā cū Christo (q patri unū est) cōmunem habēt, nemo tam sceleratus est q nō in Christo sit, & etiā in deo patre cum Christo. Nā is plane sensus est, illius particulæ, quā citasti. Sed age totā sententiā unde particulam istā excerpseris, recense precor. Sic em̄ habet Hilarius: Est ergo in nobis Chrūs p carnem, & sum^9 in eo, dū secum, hoc, quod nos sumus, in deo est, hoc est Chrūs in nobis est p carnem, quam sumimus in eucharistia, & nos uicissim in illo sumus, dū una cum eo hoc ipsum quod nos sumus, id est humanitas nostra in deo est. Supius em̄ dixit Hilarius ex uerbis Chisti: Qui edit carnem meā, & bibit sanguinē meū, in me manet, & ego i eo. Et cōtinuo subiungit: De ueritate carnis & sanguis, nō est relict^9 ambigēdi locus. Nunc em̄ ipsius dn̄i professione & fide n̄ra uere caro est & uere sanguis, supple q̄ sumunt à nobis in ipso sacramēto. Et hæc accepta (inqt) atq; hausta, id efficiunt, ut & nos i Chrō & Chrūs in nobis sit. Iā sequunt priora illa uerba. Est ergo in nobis ipse p carnē, hoc ē p carnē suā, quā edim^9. Et sumus rursum in eo, dum secū, hoc, quod nos sumus, in deo ē, hoc ē dum nostra humanitas quā secū habet, unitur deo. Cæterū hæc unitas humanitatis nostræ cū deo nihil proderit, nisi tantū ijs, qui Christi carnē, uel ederint actu, uel saltem edere constituerint, q̄ primum sibi data fuerit oportunitas.

Verba Hilarij

Supra eodē lib. ca. 3j. S

Ambrosium, etiam & valde reluctantem, interuertere molitur, sed inaniter. Cap. XXXIII.

Eclarat aūt & hoc q̄d Ambrosi^9 libro de incarnationis dn̄icæ sacramēto dicit. Nā & si credis (inq) à Chrō carnē susceptā, & offeras transfigurādū corp^9 altarib^9, nō distinguas tn̄ naturā diuinitatis & corpis, & tibi dr̄, si recte offeras, nō aūt recte diuidas, peccasti, quiesce, diuide em̄ quod OECO. A

meũ, diuide q̃d suũ est, q̃d suũ uerbi est, ego, q̃d erat illius, nõ habebã, & ille q̃d meũ non habebat, suscepit q̃d meũ est, ut impartiret q̃d suũ est, suscepit, nõ ut cõfunderet, sed ut repleret. Si credas susceptionẽ, affingas aũt cõfusionẽ, Manichæus esse desiisti, nec tñ ecclíæ filius eẽ cœpisti. Si credas susceptionẽ corpis, adiũgas diuinitatis cõpassionẽ, portionem utiq; pfidiæ, nõ pfidiã declinasti.

Gene. 4 ROF. Tractat hoc loco diuus Ambrosius ipsa uerba, q̃ dicta fuerant ad Cain. Si recte offeras, recte autẽ non diuidas, peccasti. Quæ uerba dicit idẽ Ambro. se putare generalẽ in oẽs extra ecclesiã cõstitutos, latã continere sñiam. Conuertit igitur ea uerba in Iudæos, in Eunomianos, in Sabellianos, in Marcionitas, ĩ Manichæos, in Valentinũ, Samosatenũ, Basilidẽ, Nouatũ, Donatũ,

Ambrosius. & cæteros, tandẽq; subiungit. Aduersus oẽs igitur hæreses ista sñia est, q̃ fraterno noĩe, nõ fraterne, ecclesiã psequunt. Post hæc sequunt ipsa uerba, q̃ p Oecolãpadiũ allata sunt, in qbus nihil est unde triumphũ agat, si digne singula ppendat. Quũ eñ dicit Ambrosius. Diuide q̃d meũ, deinde q̃d suũ est uerbi, hoc est in Christo consydera naturã humanã, q̃ mea est, quippe quam ab hoibus Chrũs assumpserat. Consyderabis & diuinã, q̃ ipsius est propria. Ego, q̃d illius erat, nõ habebã. Et ille, q̃d meũ nõ ẽ, habebat. Quid est hoc, q̃d illius erat, & meũ nõ erat, q̃d ego nõ habebã, & ille habebat? Certe uerbi ipsius diuinitas. Hoc nimirũ illius erat, & meũ nõ erat, hoc ille habebat. & ego nõ habebã. Seqtur. Suscepit q̃d meũ est, ut impartiret q̃d suũ est, hoc est, suscepit humanitatẽ meam, ut impartiret mihi diuinitatẽ suã. Hactenus Oecolãpadi nobis tecũ cõuenit, mõ uerba hæc proxima sane intelligas. Neq; eñ ille singulis hoibus diuinitatẽ suã impartit, quanq̃ acceperit cõmunẽ cũ singulis humanitatẽ. Nã hæc hũanitas ab eo suscepta, nihil facit, nisi q̃ ex parte nr̃a uicissim exigunt, probe rñdeant. Nũc igitur qbus modis suã diuinitatẽ nobis impartiat, indices precor, hoc iã explica, si potes. Recte hactenus diuisimus, sed oportet etiã offeramus & recte. Tu fide dicis hanc diuinitatẽ suã, Christũ nobis impartire. At hoc si dixerit hic Ambrosius, æquũ est, ut eius iudicio pareamus. Sed hoc nõ dixit, imò si more tuo contentiosus esse uellẽ, oñderẽ potius eũ hic uoluisse, q̃ p esum corpis Christi, diuinitas eiusdẽ nobis cõmunicet. Cur eñ alioqui dixisset hic Ambrosius.

sius. Si credas à Christo carnẽ eẽ susceptã, & offeras transfiguran dũ corpus altaribus? Quid sibi uult ipsa corporis transfiguratio? Nihil moror, an factã dixerit an fiendã. Quid (inquã) sibi uult, ipsa corporis transfiguratio? profecto nihil aliud q̃ ꝙ sub alia diuersaq; specie, corpus ipm altaribus offeraẗ, atq; iã in cœlo sit. Vtcunq; fuerit, certe nihil hoc loco pro tua s̃nia militat Ambrosius.

OECO. Hunc locũ citandũ existimaui, quũ eũ prior citarit Gratianus nihil ad suũ institutũ facientẽ. Citatur aũt ex libro de Cain & Abel, in quo nihil tale. B

ROF. Nunc turbare niteris aquã, quo limus ascendat, atq; ita nostris oculis, ipsius aquæ subducas limpitudinẽ. Iã luci ꝑfecto caliginẽ inferre moliris. Quid iã Gratiani, uel eius scribę magis, errores introducis, ꝑinde scilicet, atq; nostrum negotiũ ex Gratiano totũ pendeat. Quid si non recte citasset Gratianus, num propterea, nostra causa ruitura est? De cõs. dist. 2 c. Si credis

OECO. Præterea pro transfigurandũ, legit transfiguratum. C

ROF. Ex alijs audiuimus eẽ quosdã codices, & sane uetustos, in qbus habeẗ transfiguratũ. At parũ interest, an transfiguratũ, an transfigurandũ legeris. Nã idẽ utrobiq; sensus est. Sic eñ Ambrosius tradidit: Et si credas à Christo carnẽ eẽ susceptã, & offeras transfigurandũ corpus altaribus, non distinguas tñ naturã diuinitatis & corporis, & tibi dicitur. Si recte offeras, nõ aũt diuidas, peccasti, &c̃. Quæ uerba, qs p̃t alio sensu capere, q̃ ꝙ credenda sit ueritas carnis in Christo, & ꝙ eadẽ offerenda sit altaribus, nõ quidẽ sub ꝓpria specie carnis, sed transfigurãda sub specie panis. Neq; tñ hæc duo sibi inuicẽ cõfundenda sunt, nempe diuinitas, & caro Christi, sed cogitatiõe separanda. Qui uero sic offert, et sic diuidit is audacter ꝑgat, eo ꝙ recte facit. Atqui recte offert sacramẽtum corporis & sanguinis Christi, nõ aũt recte diuidit, inter diuinitatẽ & carnẽ, is peccat, atq; ob id cessare debet ab opere. Sensus ỽborũ Ambrosij.

OECO. Et existimat oblationẽ in altarib⁹ cõsecrationẽ illam papisticã, quũ Ambrosi⁹ simpliciter alludat ad fidẽ, quasi dicat, si ita credideris, uel religionem habueris. D

ROF. Nõ his uerbis Ambrosiũ ad fidẽ (ut tu uis) allusisse, pluribus indicijs cõstare p̃t: Nã protinus ut dixisset. Et si credas carnẽ à Christo susceptã, adiecit, & offeras transfigurandũ corpus al

taribus. Quũ em̃ iã apte dixiſſet, credas, qd opus eſt ad fidẽ allude re denuo. Deinde, ꝙ Ambroſius oblationẽ, & nõ fidẽ intellexerit, ſeipſum apte declarat ibidẽ cap. 2. Nã ibi poſtq̃ Iudæũ, Eunomianũ, Sabellianũ, cæteroſq; memoraſſet hæreticos, ſubdit: Ecclesię em̃ ſacrificiũ eſt q̃d offert deo, ad quã Paulus dixit: Obſecro uos fratres p miſericordiã dei, exhibere corpa ueſtra hoſtiã uiuã, ſanctã, deo placentẽ. Male ergo ſacrificiũ diuiſerũt, ecclĩæ membra lacerãdo. Hæc Ambroſius ibi, ex qbus apertũ eſt eũ de oblatione prorſus ĩtellexiſſe. Cæteꝝ ſi mordicus tenueris, intelligẽdũ eẽ, credere p offerre, qũo p̃cor adhuc cætera tibi cõſentiũt? cur altariũ? cur corpis? cur deniq; transfiguratiõis mẽtionẽ fecerit? ſi q̃as, ediſſere. Profecto nemo p̃t hæc ad aliũ ſenſum trahere, q̃ pro ſacramento altaris.

[Roma.]12

E OEC. Dixerat em̃ & ſupra. Si Iudæus offerat, q filiũ uirginis Mariæ à deo p̃re ſeparat, dicit ei, ſi recte offeras, nõ aũt recte diuidas. Vides hic, offerre altaribus, eſſe ſimpliciter credere.

ROF. Et hic mẽtiri nõ erubeſcis, q̃ falſam tuã poſitionem, uel mẽdacio tuearis. Neq; em̃ de Iudæo quũ locutus eẽt, deq; Eunomiano aut cæteris hæreticis, altariũ ullã fecerat mẽtionẽ. Q, ſi offerre altarib⁹, ſit ſimplr credere, cur ergo q̃d reliquũ ẽ, non credis, nẽpe trãsfigurãdã aut transfiguratã in altarib⁹ carnẽ? Nã & hæc Ambroſius haud fruſtra dixiſſe credẽdus ẽ. Cæteꝝ ĩeptiſſime colligis, ex illis Ambroſii ṽbis, ubi de Iudæo loqtur, ꝙ offerre altaribus, ſit ſimplr credere. Sic em̃ de Iudæo dixit Ambro. Si Iudæ⁹ offerat, q filiũ uirgis Mariæ à deo p̃re ſeparat, dicit ei. Si recte offeras, non aũt recte diuidas. Hic ſi recte offerre ſit ſimplr credere, ergo Iudæus recte credit. Quod plane falſiſſimũ ẽ. Non enim recte Iudæus credit, q Ieſum à deo patre ſeparat? Sed & q̃diu ſeparat, filium Mariæ uirginis à deo, nõ recte unq̃ diuidet. Quare & quicquid offert, neutiquam approbatur.

Offerre altaribus, non eſt credere.

F OECO. Quanta abſurda ſequentur, ſi ita hinc inde impertinentia male conſuerimus.

RO. Imò q̃ta ſequent abſurda, ſi tu tuiq; ſiles, ita ſinamini grauiſſimos authores paſſim, & ĩpune corrũpere, ad tm̃ Chrianę plebis, q̃ ſtulte uobis credula ẽ, exitiũ & interitum ſempiternum.

G OEC. Et q̃rimus adhuc, unde nã tot erroꝝ zyzaniæ ſubnatæ?

Rof. Vide

ROF. Videm⁹ utiq; p ue stra pniciosa dogmata maximā zy-zaniarū copiā subnatā eē, neq; dubitamus unde subnata sit, Chrō p̄dicente, malus homo semen istud exitiale superseminauerit. Matth. 13.

OECO. An non & pueri pronunciare possunt infideliter a-ctum, uel saltem oscitanter. H

RO. Nō solū iī, q iā supstites sunt, ut illā innūerabilē multitu-dinē taceā, q̊s ad æternos ignes iā p̄cipitastis, uerū etiā hauddum nati sunt, qui iacturā ex pestilentissimis hæresibus uestris patient, ad animarū suarum perniciem, nunquam resarciendam.

OEC. Gratianus transsubstātiationē ingerere uult, Ambrosi-us uero docere cupit, quō incarnatione, uerbū, suā nobis diuinita-tē impertitū sit, nostrā aūt humanitatem assumpserit. I

ROF. Si docuerit Ambrosius ipse modū istū, quē dicis, quid eundē ex uerbis ipsius nō palā aperis. Ego certe nihil ambigo, qn hic Hilario, Cyrillo, Chrysostomo, cæterisq; cōsentiat. Iā em̄ di-xerat Hilarius: Si uere uerbū caro factū est, & nos uere uerbū car-ne factū, cibo dn̄ico sumimus, quō nō naturaliter in nobis mane-re existimandus ē, qui & naturā carnis nostræ, iā inseparabilē sibi homo natus assumpsit, & naturā carnis suæ, sub sacram ēto cōmu-nicandæ carnis nobis admiscuit, Chrysostomus etiā paulo supius dixit. Vt aūt nō solū p dilectionē, sed re ipsa, in illā carnē conuerta-mur, p cibū efficitur, quē nobis largitus est. Et Cyrillus quoq; sic antea dixit. Si uitā æternā cōsequi uolumus, si largitorē immorta-litatis habere in nobis desyderamus, ad recipiendā benedictionē, hoc ē eucharistiam libenter concurramus. Per esum igitur carnis Christi, q̄ sacris altaribus sub specie panis immolatur, uerbū caro factū, ut ait Hilarius, naturalr̄ in nobis manet. Et in illā carnē, ut asserit Chryso. re ipsa cōuertimur, ac deniq;, sicut testat̄ Cyrillus, largitorē immortalitatis, hoc ē Christū in nobis habem⁹. Ad hūc modū & Ambrosius affirmat Christū diuinitatē suā impertīsse p carnē, q̄ in altarib⁹ offertur, transfigurata nimirū sub specie pa-nis. Cæterū Oecolāpadius p̄postere diuinitatē impartitā eē dicit, & humanitatē nostrā assumptā, quū tn̄ dei filius prius humanita-tem nostrā assumpserit, & eandem postea nobis edendam in eu-charistia præbuerit, qua nos unum cum eo naturaliter effecti, di-uinitatis itidem eius participes, hauddubie reddimur.

Iohā. 1. Iohan 6. Supra eodē lib. cap. 30. H Supra prolo. 2. li. N. & ali. Ambro. sni a.

Redit

¶ Redit ad Hilarium, vt eius occasione cauillos alios in eucharistiã struat. Cap. XXXIIII.

OECO.

A

T aũt ad Hilariũ redeamus, & q̃ ad eucharistiã ptinẽt, examinemus, neq; hoc oĩno inficias ierim, cibo dñico, uerbũ carnẽ sumi. Nã quũ fidelis semp manducet carnẽ, etiã qñ ad mensam illã externã, & uisibilẽ nõ accedit, cur nõ & illa hora, si fides multo magis inardescit, & adipe pinguedinis fiat delicatior, eo q̄ p sacra signa magis admonet, atqui hoc probat in nobis esse Christũ, non in pane.

ROF. Egregie nobiscũ sophistã agis, istiusmõi strophis nos eludere cupiens, quũ dicas te nõ inficiari, uerbũ carnẽ à nobis ĩ ipso cibo dñico sumi. Nã qũo sumat, q̃d nõ adest. Tibi uero caro nõ adest. At adest (inqs) uerbũ, q̃d & incarnatũ est. Ecce lector, hoc est q̃d iã dixi, egregiũ sophistã agere nobiscũ Oecolãpadiũ. Cæterũ hic Oecolãpadi, tuã appello cõscientiã. An putas Hilariũ hoc sensisse, nẽpe Christi carnẽ à nobis ita sumi, cibo illo dñico, nõ q̄ in eo cibo uelatus sit Chrũs, sed q̄ ip̃m accipiamus aliunde. Si nõ istud existimes, dic mihi, cur lectoribus & auditoribus tuis, ad hũc modũ imponere studes, ita suadẽs eis, ueteres authores astipulari tibi. Sin uere sic arbitreris, uere talpa cætiorem ausim affirmare te. Nã Hilarius tã apte rẽ explicuit, ut uix dici queat aptius, Nec ẽ sane credibile eũ in re tã uehemẽter seria, tã ambigue fuisse locutũ, ut in utrãuis partẽ eius sermo torqueri iã possit. Quare quũ ꝓ nobis aptissime sentiat, si credideris eũ etiã in tuã partem trahi posse, aut tu uehemẽter falleris, aut illi magna defuit peritia, circũspectioq; scribẽdi. Sed qs author, q̃tũuis ipse circũspectus fuerit, tutus eẽ queat ab hmõi cauillis & sophistarũ copiosis argutiolis mẽdacijs q; & fucis, qbus impudẽtissima sycophantia tua passim utitur.

Iohan. j.

Hilari⁹ apte loquitur de eucharist.

B

OECO. O pauperculã animã, q̃ nõ ãn refocillat, q̃ qñ mẽsæ illius fit particeps, ignorat utiq; qd & q̃tũ sit, propter bñficia accepta, gratias agere & contestari se ex gratorũ numero fore. Attamen & tunc felicem, siquidem Christũ hospitem sortita fuerit, & uerbum carnem sumat.

Euch. sacro ĩcitamur ad deuotionem.

ROF. Et hic certe quisqs ad cætera quæq; sacramẽta, uel q̃uis trunco stupidior esset, uel etiã saxo durior ad tã ineffabilẽ dignationẽ, qua Chrũs ipse dignat suã carnẽ in cibũ, & sanguinẽ in

potum

potum nobis misercululis ad æternam largiri salutem, excitari continuo possit Cui⁹ em̃ cor adeo silicinũ est, ut quũ tm̃ & tam imensum amorem digne secum retinet, non ꝑtinus emolliat erumpatq; in lachrymas, p̄sertim si fide ꝑsuasissimũ habuerit, se uere & corporalr tantum hospitem intra se suscepturum

OECO. Fœliciorem tñ mallem, ita ut etiam cæremonijs illis, quãtum ad ipsum attinet, si priuet, nihil sentiat incommodi. C

ROF. Est hoc malle fœliciorẽ Oecolãpadi? Mihi ꝑfecto uidet infęlicissimũ esse potius, tãto priuari bono quempiã, & sua culpa. Neq; em̃ aliter q̃ ꝑ hunc cibum Chr̃m in nobis corꝑaliter manentem habere possumus. Inseri quidẽ Chr̃o ꝑ fidem quis potest, at ut re ipsa conuertamur in ipsam carnem Chr̃i, ut Christ⁹ ipse nobis carnaliter & corꝑaliter seipsum insinuet, id ꝑ esum carnis ipsius in eucharistia conseqmur.

OECO. Dico quantũ ad ipsam attinet, nõ magis ꝓpter proximũ, q̃ ꝓpter seipsos fideles externis symbolis uti decet. D

ROF. O perditor & pestis animaꝝ, quid hic audio te dicere? An nõ suo cõmodo maxime fit, q̄ carnẽ Chr̃i uiuificatricẽ corꝑaliter intra se suscipiat, qua & re ipsa cõuertit in carnem Chr̃i? fitq; membrũ corꝑis ei⁹ iam ex carne & ossib⁹ eius? Neq; sunt ista mera symbola, quẽadmodũ tu ꝑditissime existimas: sed ꝟe sub his symbolis, adsunt uera caro, uerusq; sanguis Christi, quæ & ineffabilia quæ exhibẽt commoda pie uescentibus. Vtile ẽ digne sacramento communicare

OECO. Eo q̄ spũ sancto afflatu, liberi, mũdi, iusti, & pingues ac beati sint in Chr̃o, cui insiti sunt, regnũq; dei intra se habẽt. E

ROF. Nunqd & Apl̃i, qñ Chr̃us in eos flauit, dicẽs: Accipite spm̃ sanctũ, nõ erãt afflati spũ sancto? An nõ & ijdem liberi, mundi, iusti. pĩgues, bti in Chr̃o, cui & insiti fuerãt, regnũq; dei ĩtra se habuerãt? At quid tum? Num ijdẽ propterea frustra eundẽ spm̃ in pentecostes acceperũt denuo? Silr & quũ essent in ipsis ecclesię crepundijs Christiani, gratia spũs ipsi⁹ copiose ditati, & ut tu ais, liberi, mũdi, iusti, & pingues, ac beati in Christo, eidẽq; insiti, regnum quoq; dei intra se habentes, nihilominus de eis traditum ẽ, q̄ oĩes ꝑseuerantes in doctrina Apl̃oꝝ & cõicatione fractionis panis, & oratiõib⁹. An (te q̃so) nihil eis ꝓfuerũt hæc oĩa, q̄ uidelicet antea spũ pleni fuissent. Sed hoc ideo dicis, q̄ fidẽ solã sufficere ꝑsuades Iohan. 20 Acto. 2 Acto. 2 Fides nihil ꝓdest schismaticis

 tibi

tibi. Ego cõtra ꝓfiteor, neq; tuã fidẽ, nec alterius cuiusq̃ esse uerã aut efficacem, q̃diu dissenseritis ab ecclesia catholica. Quã rem ne citra ꝓbationẽ aliquã, ut tu sæpissime facis, nudis uerbis asserã, sic August. ca. 4. lib. cõtra Petiliani epl'm testat, dicẽs: Quicunq; credunt quidẽ, q Chrũs Iesus ita (ut dictũ est) in carne uenerit, & in eadẽ carne, in qua nat⁹ & passus est, resurrexerit: & ipse sit filius dei, deus apud deũ, & cũ patre unũ, & incõmutabile uerbũ patris, per quod facta sunt om̃ia: sed tñ ab eius corpe, qđ est ecclesia, ita dissentiunt, ut eorꝝ cõmunio, nõ sit cũ toto, quacunq; diffundit: sed in aliqua parte separata inueniat: manifestũ est eos non esse in catholica ecclesia, extra quam certe nulla salus est hominibus, quod & idem alias creberrime confirmat.

Extra ecclesiam non ex salus

F OECO. Sed quia nemo uidit deũ unq̃, & agit in cœlo Chrũs corpore, cui quod retribuamus, habem⁹ nihil, ne liberati semel, ingrati sint, ulterius deo seruire in proximo, & in utilitatem omnem suam uitam instituere debent.

ROF. Sibi ergo nemo ꝓspicere debet, aut suæ saluti cõsulere, sed proximo solũ. Q; si uerꝝ sit, frustra Chrũs nos docuit saluti nostræ cõsulere, quũ dixit: Quid ꝓdest homini, si mundũ uniuersum lucret, animæ uero suæ detrimentũ patiat? Aut quã cõmutationẽ dabit homo ꝑ anima sua. Porrò q̊d dicis, agere Chrm̃ in cœlo corpore, palàm inde fateris, eũ in nobis haudquaq̃ esse corpaliter, id quod plane ueterꝝ omniũ, ut ante uidimus, cõsensui reluctat. Qđ ꝑterea subdis, nos nihil habere, q̊d Chrõ patriq; suo retribuamus, id in primis ꝓbabile reddit, datũ esse nobis à Chrõ sacrificiũ, q̊d patri om̃ipotenti offeramus, ab omni labe purꝝ, sanctũq; & acceptatissimũ deo sacræq; tryadi. Qđ certe nõ ẽ aliud, q̃ Chri corp⁹ in eucharistia.

Matth. 16
Mar. 8
Lucæ. 9

G OECO. Proinde credentibus & confessio in ꝓbationem fidei, ac usum proximi necessaria ad salutem, cuius confessionis pars eximia est communicatio, quæ ad alendam charitatem instituta, & ob hoc σύναξις dicta.

Rom. 10 ROF. Primũ, si ad salutẽ necessaria sit oris confessio, nunquid nõ ad salutẽ illi necessaria erit, cui & cordis fides ad iustitiã cõferebat? At certũ est fidem cordis, ei potissimũ cõtulisse iusticiã, q credidit. Quãobrẽ & oris confessio salutẽ etiã ꝑcipue lucrat ei, qui cõfitet. Quocirca non ꝓpter proximũ solũ, aut fides, aut cõfessio fidei

dei exigit. Deinde planè stolidū est quod dicis, cōicationē, partem esse cōfessiōis eximiā, qñ quidē is qui cōicat, plerunq; nec uerbum ore pferat. Quāobrē & quū Paulus dixit: Ore cōfessio fit ad salutem, de ptestatōe fidei, & de cōfitēdo Chri nomine, planè uoluit intelligi. Cæterū, ppterea σύναξις eucharistia dicta est, q ea ueram pstat & efficit cōionem capitis ac membrorū, atq; eam quidē corporalem: nimirū ut mēbra simus ex carne, & ex ossibus Chri. Quæ sane multis numeris pstātior ē & excellentior, q̄ ea, qualē tu cōmiſceris, ex meris symbolis, quæ nullā habent efficaciam. Rom. 10 Ephe. 5. H

OECO. Vt quum nobis conscij simus, nos frēs & mēbra eē in Chro, eam fidē, & contestemur obsequijs, & ptestatiōibus externis, quæ ritus huius, mea sententia, causæ potissimæ sunt.

ROF. Tua. s. sententia: infęlicissime pfecto cū ecclesia foret actū, si talis apostatæ sniam, & eandē tāti & tam eximij boni submotricē, admitteremus. Nā qui Chrm ab hoc sacro conat auferre, pinde facit, ut qdā ait, atq; si solē ab orbe moliret eximere. Cæterū, si conscij reddimur ex esu panis tui, & ex ea cōione, qua tibi nihil aliud q̄ panē accipimus, nos frēs & mēbra esse in Chro, quāto soli dius id nobis innotescet, ubi uere crediderimus nosipsos nō merū panē, ut tu pniciosissime doces, sed uere carnis & sanguinis Chri cibū sumpsisse. Nō est dubiū quin q istud toto pectore credūt, intelligēt sese lōge firmiorib⁹ nexib⁹, & uinculis arctioribus esse colli(gatos.

OECO. Nam gratiarū actionis plerisq; maior, & in alijs horis offertur opportunitas. I

ROFF. At id negocij potissimū huic mysterio delegatū est. Propter quod & ueteres, alij bonam grām, alij grarū actionē, nonnulli gratitudinē, hoc mysteriū appellat, nimirū ideo, q dum hoc sacrificium offert, nos & quantam à deo gratiæ dignationem acceperimus, & quantum uicissim ei nostræ gratitudinis debitum fuerit, agnoscere debeamus. Eucharistia uatie appellatur.

OECO. Et q̄d Tertullianus libro de pœnitētia refert, nō ideo ablui, ut delinquere desinamus, sed quia iam desinimus, & qm̄ iam corde loti sumus, ita & nos dicimus, nō frequentare nos cæremonias illas, ut pasci incipiamus, sed ut pastos & pasci nos declarem⁹, & ut docuimus, cibo dñico, hoc est dum cibū dñicū sumimus, operante in nobis spiritu sancto, uerbum carnem sumimus. K

ROF. Ita uos puersores, qui tam scripturas q̃ patrum sentẽtias puertere nitimini, docere, certissimũ est. Sed infęliciter illi desipiũt qui uestris dogmatibus aurẽ præbent, si fidem etiã adhibeãt. Nã facile quiuis uel seipso deprehendet non ob id cibum fuisse institutũ ut testaremur nos ante fuisse pastos. Caret enim om̃i ratione, quod dicitis. Atq; interim infœlices auditores, ex illo dogmate uestro, fraudant̃ esu corporali, cibi illius incomparabilis, nempe carnis & sanguinis in eucharistia, neq; uestra opiniõe, uerius in illo cibo dominico carne Christi uescunt̃, q̃ ueteres in manna, Christi carnem edebant. Cæterũ ecclesiæ fides est, ueram Christi carnẽ, uerumq; sanguinẽ contineri, quæ & constãter asserit ab edentibus & bibẽtib' accipi corporaliter: sic enim & ipsa pridem ab amãtissimo sponso suo Christo fuerat edocta, qui dixit: Accipite & manducate, hoc est corpus meum: Accipite & bibite, hic est sanguis meus. Quare quicquid uos dixeritis, & maxime citra legitimam probationem, nemini Christiano recipiendum est.

Ecclesia credit uerũ corpus Christi in eucharistia

Mat. 26
Mar. 14.
Lucæ. 22

¶ Ex eo q̃d in scripturis Christo spiritaliter pascimur, inepte colligit, Christũ in eucharistia non esse. Ca. XXXV.

OECO.

AT q̃d propterea Chr̃us nõ sit in pane, etiã aliis exẽplis discere potes, uerbo p̃dicantes credito, & in utrũ mentis traiecto, fidelis carnem Christi manducare dicit̃.

ROFFEN.

Discrimẽ duplicis manducationis

¶ Sed plurimũ interest inter has duas mãducatiões, nimirũ eam, qua fide sola mãducam', & eã qua corpaliter in eucharistia uerã Chr̃i carnẽ edim'. Nam illa parũ discrepat à mãducatione, qua patres dum ederẽt mãna, Christi carnẽ comederũt: omnes eñ (ut ait Paulus) eandẽ escã spiritualẽ comedebãt, & oẽs eũdem potũ spiritualẽ bibebãt. At hi certe Chr̃i carnẽ corpaliter nõ edebant. q̃nquidem, nõ erat in mãna corpus Christi, q̃d ederent. Nos aũt qui pie mãducamus eucharistiã, carnẽ Christi corpaliter edidimus, quę uere in eucharistia cõtinet̃. Quare multũ interest inter nostram qui Christũ in eucharistia realiter edimus, & illorũ mãducationem, qui manna manducantes, Christum spiritualiter solum comederunt. Simili modo manducationis utunt̃ & hi, qui spectatores dũtaxat sacrificij sunt, & credunt ibi ueram carnem adesse, non autem corpaliter sumunt. Nam hi spũaliter solum edunt, sicut & qui mãna mãducabãt, credẽtes eam huius cibi figuram esse

Exo. 16.
1. Corũ. 10.

Manducatio spiritualis.

Oeco.

B

OECO. Non tamen iccirco in labijs uel in sono prædicantis inhabitat, caro pprie, nisi forte quod de Periclis dicebatur suadela quam πειθω uocant, in labijs eius sedeat.

Libro tertio, capi. 16. D

ROF. Nos neutiq̃ labijs prædicantis insidere Chr̃m corpaliter dicimus, tametsi nihil phibeat ipsius cõcionantis uerbo, Chr̃m auditorib⁹ spiritualiter insinuari. Quamobrẽ haud multũ ab initio libri, tu uerbum Chr̃i, uiuificatricem cibum nuncupasti, uerbũ inquiebas eius, uiuificãs cibus ẽ. Et pfecto qui uera fide suscipiunt Christi uerbũ, ipso Christo pascunt spiritualiter.

C

OECO. Item in scripturis discentes Chr̃m, carnem eius manducamus, & tamen nemo dixerit in chartis uel characteribus insidentem, aut si dices, improprie dices.

Supra eo. A.

ROF. Eodem certe modo quo patres (ut diximus) ederũt Christi carnem, quã in manna p̃figuratã crediderunt, ita & uerbo Chr̃i credẽtes, aut scripturas cum fide legentes, Chr̃m spũaliter edunt. Veruntamẽ aliud edendi genus est, quum eodem Chr̃o corpaliter in eucharistia uescimur.

D

OECO. Et ne etiã hæc mea dicat fictio. Hierony. sup ecclia̅ste ita dicit: Caro dñi uer⁹ cibus ẽ, & sanguis ei⁹ uer⁹ potus ẽ, hoc solũ habem⁹ in pñti seculo bonũ, si uescamur carne ei⁹, cruoreq; potemur, nõ solũ in mysterio, sed etiã in scripturaꝝ lectiõe, uer⁹ eñ cibus ẽ & pot⁹, qui ex uerbo dei sumit scientia scripturaꝝ.

Hieronymus: Iohan. 6

ROF. Paulo significãtius Hieronymus id extulit, ita dicens: Porrò quia caro dñi uer⁹ est cibus, & sanguis ei⁹ uerus ẽ pot⁹, iuxta ἀναγογὴν, hoc solum habemus in pñti seculo bonum, si uescamur carne eius cruoreq; potemur, non solum in mysterio, sed etiam in scripturaꝝ lectione. Ex quibus Hieronymi uerbis, hoc primũ deprehendere possumus, quid per esum carnis, & potum sanguinis in mysterio Hieronymus intellexit, hoc ipsum certe, quòd si dixisset in sacramẽto, uel in cibo dominico, siue in eucharistia, carnem Christi sumi, quemadmodum & ex Hilario supra didicimus. Intelligimus insup uerã eẽ Chr̃i carnẽ, & ueꝝ eius cruorẽ in eucharistia iuxta ueꝝ sensum literalẽ, quanq̃ iuxta sensum anagogicũ etiã caro & sanguis Chr̃i comedant spũaliter in lectione scripturaꝝ. Propter q̃d & Hieronymus dixit: Ver⁹ cib⁹ & pot⁹ qui ex uerbo dei sumit, est scientia scripturaꝝ, nõ dixit ẽ Chr̃us, quanq̃ ex eis haud dubie

Oecolampadius truncat textum

bie reluceat nobis Chrus, qui nos etiã in eis reficit spũaliter. Sed tu more tuo uoces has duas, iuxta anagogen, expunxisti.

E OECO. Et ne hęc cõtẽptibiliora sint, q̃ uis apud multos uerbũ dei nõ possum nõ ingemiscere tã contẽni, & ad solũ fermè pruritũ auriũ ꝓferre, addiderim, Chri carnem uerius sumere, nõnullos uel audiẽdo uerbũ, uel legẽdo scripturas, q̃ participãdo mysterijs, qualia hodie sunt secula, & scio me non mentiri.

Christus e scripturis sumit.

ROF. Si dixisses, plerosq; maiorẽ è scripturis animi cõsolationem, q̃ ex esu sacri sumere, nõ ualde reluctarer, qñ quidẽ scripturæ uehemẽtius lectoris fidem excitãt, q̃ plerumq; soleat edentẽ, esus eucharistiæ mouere. Sed & de spũali manducatõe si loquaris, concederem aliquos ardentiori spũs deuotõe, Chrm è scripturis edere, q̃ è sacramẽto. Cæterum si de ueritate carnis Chri contendas, hic & cõfidẽter asserim9, ꝙ nihilo uerius in scripturis ẽ uera caro Chri, q̃ in agno paschali fuerat, aut in manna. Tantum eñ spũaliter pascit in utrisq;. Cæterum in eucharistia, quum sit corpaliter p̃sens, edentes etiam pascit corporaliter.

¶ Falsarius in Origene citato deprehendit, sicut & prime superius in Hieronymo. Ca. XXXVI.

OECO. A

Rigenes quoq; sup Leuit. Homil. 13. quũ dixisset panẽ mysticũ in loco mũdo .i. aĩa nõ cõtaminata mãducandũ, uocassetq; sancta sanctorum, exponẽdo cibũ istũ sanctum, nõ esse cõionẽ oĩm, nec cuiusquã indigni, sed sanctorum, id multo magis uerbo attribuendũ censuit subdens.

ROF. Et hic planè te falsarium dep̃hendet quisquis attentius Origenẽ legerit. Neq; eñ ibi uerbũ dei cũ eucharistia cõfert Origenes, sed cũ panibus ꝓpositõis. Quæ res (ut dilucidius intelligat) integra Origenis uerba subijciã. Sic enim enarrans Origenes illud

Leuit. 24. Origenes

Leuitici de panibus ꝓpositõis, quos Moyses iure ꝑpetuo deputauit edendos, ab Aaron & filijs eius in loco sancto: quia sanctũ sanctorum est. Locus sanctus ẽ anima pura, in quo loco, nobis edere mãdatur cibum uerbi dei. Neq; eñ conuenit, ut sancta uerba, anima non sancta suscipiat: sed quum purificauerit se ab omni inquinamento carnis & morum, tunc locus sanctus effecta, capiat panem illum qui de cœlo descẽdit. Nõne melius sic intelligit loc9 sanctus q̃ si putemus structurã lapidũ sensibilium locum sanctũ nominari?

Hacte

Hactenus Origenes panes ꝑpositōis, mystice dei uerbū interp̄tatus est, qđ ab aia sumi debet, tanq̄ in loco sancto reponendū. Nūc aūt priusq̄ ad explicationē ei9, accedat ꝙ dicti sint hi panes sanctū uel sancta sanctoꝵ, interponit aliā interp̄tationē de pane sacrario hoc ē de mysterio mensæ dñicę. Vñ (inquit) simili mō etiā tibi lex ista ꝑponit, ut quum acceperis panē mysticū in loco mundo, manduces eum, hoc est, ne in anima cōtaminata & peccatis polluta, dominici corpis sacramēta pcipias. Quicunq; eñ manducauerit (inquit) panem, & biberit calicem dñi indigne, reus erit corpis & sanguinis dñi. Probet aūt se unusquisq;, & tunc de pane manducet, & de calice bibat, Et hoc totum Origenes ibidē. In quibus uerbis palàm est eum dixisse, sacramēta dñici corpis, in anima incontaminata, pcipi debere, simili modo, quo de panibus ꝑpositōis ante dixit. Sed iam hac declaratiōe facta, redit ad priora uerba, quæ suscepit enarranda. Nam quæ proxime recensuit, erant Pauli. Sed ea quæ iam sequunt, sunt ipsius Moyseos de panibus propositiōis dicta. Et hoc obserua lector, nam in textu sequitur: Sancta enim sanctorum sunt. Et subdit Origenes: Vides quomodo non dixit sancta tantummodo: sed sancta sanctorum, ut si diceret: Cibus iste sanctus non est cōmunis omniū, neq; cuiuscunq; indigni: sed sanctoꝵ est, quanto magis, hoc & de uerbo dei recte meritoq; dicemus: hic sermo non est omniū, nec cuiuscunq;, sed sanctoꝵ est. Hæc Origenes: Ecce iam aduertis lector, ꝙ nō cum eucharistia cōfert Origenes uerbū dei, queādmodum iste sycophanta mentit: sed cum panibus ꝑpositōis. Et sanè dei uerbum rectius dixeris, cibū sanctoꝵ esse, q̄ panes propositōis, nō tamē q̄ eucharistiam, in qua sanctissima caro Christi, Christusq; ipse totus corporaliter continet, sicut & idem Origenes alibi testatur.

Panis propositionis, significat uerbum dei

j. Corin. ij.

j. Cor. ij.

Leuit. 24.

Origenes

Verbum Dei confert Origenes cū panibus propositionis

OECO. Quanto magis hoc de uerbo dei, recte meritoq; dicemus: hic sermo non est oim, nec cuiuscūq; sed sanctornm, &c̄. B

ROF. Non istud, ô falsarie, dixit Origenes conferēs dei uerbum cū pane mystico, sed cum panibus propositōis, quos & Moyses, iuxta lectionem Origenis, uocauit sancta sanctoꝵ, id quod lectori cuiuis, non oscitanter inspectanti, compertum erit.

¶ In citando quoque Augustino falsarius ostenditur. Cap. XXXVII.

Quocirca

OECOL. A

Vo circa diuus Augustinus prudẽter monebat, nõ minus peccare negligẽter audientem uerbum dei, q̃ corpus dñi manducantem indigne, proinde non minorem uerbi q̃ eucharistiæ habendam rationem.

ROF. Et hic similiter te falsariũ & mendacem ꝓbes, nusquàm em̃ dixit Augustinus, eum nõ minus peccare, qui negligẽter audit uerbum dei, q̃ qui corpus dñi manducat indigne. Sed neq; uerum est, si quis hoc dixisset. Nam irripere facile potest in unũquemlibet audiendi uerbi dei negligẽtia. Neq; ꝑpterea mortis Chr̃i reus habendus est. At quisquis indigne manducat (uti Paulus testat̃) reus erit corporis & sanguinis dñi, damnationemq; sibiipsi manducat, non diiudicans corpus dñi. Sed & compertissimũ habeo, si dixisset hoc ipsum Augustinus, huc citasses ipsius uerba. Cæterũ in sermone quodam sic plebem desidem & negligentẽ alloquitur, dicens: Quanta solicitudine obseruam⁹ qñ nobis corpus Christi ministrat̃ ut nihil ex ipso de manibus nostris in terrã cadat, tãta sollicitudine obseruemus, ne uerbũ dei quod nobis erogat̃, dum aliud, aut cogitamus aut loquimur, de corde nostro pereat. Quia nõ minus reus erit, qui uerbũ dei negligenter audierit, q̃ ille qui corpus Christi in terrã cadere neglig̃etia sua permiserit: hic nihil de indigna manducatione corporis Christi loquit̃ Augustinus: sed de negligẽtia nostra, quum forte per incuriã è manibus nostris in terrã ruere ꝑmittimus. Et hic aduerte lector, ꝙ eucharistiam Augustinus, audiẽte pplo, uocat corpus dñi, id q̊d passim facit, neq; istud certe faceret, audiẽte populo, si nihil ibi præter panem esse crederet.

I.Corĩ.ĩĩ

Vide in decr. .ĩ.quæst.ĩ.ca. iterrogo uos fratres

Negligentia audiendi uerbum dei reprehenditur

B OECO. At si cõstaret opinio de impanatõe, innumeris modis plus delicti haberet panẽ polluẽs, ut Malachiæ uerbo utar, q̃ uerbum dei ex ore meo contẽnẽs, quanto scilicet sonus oris mei organum uilius ipso pane carne Christi nobilitato.

ROF. Ecclesia catholica talẽ opinionẽ hauquaq̃ admisit, imò cõdemnauit, atq; id quidẽ in aliquot cõciliis spiritu sancto congregatis. Lutherani certe, quanq̃ & panem in eucharistia manere cõtendant, fatentur tamen ibi uerum Christi corpus esse, in qua re multo propius ad ueritatem accedunt, q̃ ipse, tuiq; sectatores, qui prorsus ibi negatis esse corporis ueritatem. Cæterũ de pollutõe, & indigna sumptõe corꝑis huius, nihil in priori cõparatiõe meminit

Vide.4.sentẽtiarũ, distinct. ĩĩ.& in decretis, de consec. distincti. ĩ.& doctores. ibi.

Lutherani tenent corpus Christi in eucharistia

Augu

Augustinus, sed de negligentia, qua sinitur in terram è manibus nostris, quando ministratur, decidere.

OECO. Cæteꝝ infarciri carne Christi uel rigare sanguine ter renum corpus nostrum uere absurdum est dicere. C

ROF. Tibi sit absurdũ, qui puersissimi dogmatis authorẽ te p̃stas. Nobis autẽ absurdũ nõ est, neq; patribus olim nr̃is, ut terrenũ & uile corp' nr̃m, carne Chr̃i repleat, & riget sanguine, ueꝝ nõ ita (qđ & nõ semel ante monuimus) ut more cuiuslibet alterius cibi digerat. & conuertat in carnẽ nr̃am, sed magis, ut nos (uti Chryso stomus ait) re ipsa in carnem illam conuertamur. Supra eodẽ lib. ca. 30. H.

OECOL. At uerbum cum spiritu suo uiuificare animam ui cturam necessario fatemur. D

ROF. Idẽ & nr̃i p̃res asseruerũt, sed & affirmarũt p̃terea carnẽ illã Chr̃i uiuificatricẽ, sua p̃ntia, uim carni nr̃æ talẽ infundere, qua & ip̃a uitã pariter immortalem aliquando uictura sit. Christi caro uiuificat

OECO. Et quia animas pias uerbum occupat, quod suã carnẽ nunq̃ reliquit, consectaneũ, ut & carnis Chr̃i domicilium quodã modo simus, cuius in nobis est uerbum, per uerbum em̃ credentes, naturam carnis eius adepti sumus, & per hoc naturaliter, secundũ carnem per Christum uiuimus. E

ROF. Quõ (te quæso) fiet, ut anima mea domiciliũ sit eius carnis, quæ nusquàm alibi tua sn̄ia credit esse, q̃ in cœlo. Istud p̃fectò mihi creditu longe difficilius est, q̃ quòd operante spiritu sancto, Christi caro sub specie panis præsens fiat animæ meæ. Istu dutiq; nullam contradictionem implicat, atq illud, apertissimã, nimirum ut nusquàm alibi sit caro Christi, q̃ in cœlo, & tamẽ in anima mea sit. Sed dicis quodammodo: Ego te paucis breuiter p̃contor. An uere caro Christi sit in anima? Si dixeris uere ibi esse, iam aptissima contradictio est, quum iam pridẽ asseruisti carnem ipsam esse nusquàm alibi q̃ in cœlo. Sin dixeris ibi non uere esse, iam falso colligis nos ueram Christi carnem adeptos esse, & per eius carnem nos uiuere naturaliter.

OECO. Vnde sicut caro Christi resurrexit, & in puluere detineri non potuit, ita & nos uiuificati per Christũ excitabimur, adq; gloriam immortalitatis resurgemus. F

ROF. Hic argumẽtatio tua claudicat. Neq; em̃ uis intelligere, quib'

[...]atio manducandi carnem [C]hristi

quibus rationibus & scripturis, adacti sint patres, ut dixerint, oportere nos ipsa carne Chri uesci. Compertũ eñ habuerunt resurrectionem nostram, nequaq̃ in anima sola: uerumetiam in corpore pimplendam esse. Quamobrem, ut in mente p gratiam inchoatur futuræ gloriæ uita, qua perpetuo uiuet anima, ita & per uires quasdam ex esu carnis Christi conceptas inchoatur, etiam in nobis uitę cuiusdam immortalitas, qua & nostra caro ppetuo uictura est & fruitura uoluptate, nunquàm finienda. Hanc ueritatem, Irenæus, Chrysostomus, Cyrillus, Cyprianus, Hilarius, ac cæteri, concordia summa testantur.

G OECO. Atq; hæc docẽt externa sacra, quæ accipimus, & haurimus. Nam illis cõtestamur, fide hoc nos agere & obtinere in anima, qđ manducatio pręsignat externa, quæ mens est Hilarij.

ROF. Quę sit mens Hilarij, satis (opinor) liquet ex his, quę iam disseruimus. Docet eñ nullum ambigendi locum, de ueritate carnis & sanguis in sacro relictum esse, quandoqdem & ipsius dñi pfessione, & fide nr̃a, caro & sanguis Chri à nobis accepta, & hausta id efficiunt, ut et nos in Chro & Chrs in nobis sit. Ecce quod dicit: Caro & sanguis Christi à nobis accepta, & hausta id efficiũt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Nam & in ipsis panis & uini sacramentis accipimus & haurimus ueram carnẽ & sanguinem Christi, quemadmodum & ipse Christus suis uerbis pfessus est. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in eo. Et rursum: Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Item: Accipite & bibite, hic est sanguis meus. Quas utiq; scripturas Hilarins ipse citat, ut doceat nullum esse relictum ambigendi locum.

Iohan. 6 Matth. 26 Marci. 14 Lucæ. 22

¶ Epilogum breuem prolixe prioris argumentatõis, inducit, quum nihil horum hactenus probauerit. Cap. XXXVIII.

OECO. A

Taq; dum hinc inde rem expendimus, & quid pres senserint, satis clarũ nullã apparere causam, q̃re uł añ mãducationẽ, uel in mãducatõe assit corp⁹ hoc mõ (ut aiũt) in pane, p quã sapiam bonitatẽq; dei iure prædicemus.

ROF. Nostrã cantilenæ partẽ iam canis. Ad nos eñ spectat, paucis mutatis uerbis, ita colligere, Nos utiq; dũ hinc inde rẽ expẽdim⁹.

dimus,& quid patres senserint,& quibus ipse fucis,atq; mendacijs eorũ dogmata studueris deprauare,cunctis clarissimũ esse nihil dubitamus,tam ante mãducationẽ,q̃ in ipsa manducatiõe,uerum esse corpus,uerumq́; sanguinem Christi,non quidem in pane & uino, sed sub panis ac uini specie. Transmutari eñ credimus panem in carnem, & uinum in sanguinem inuisibiliter operante spiritu sancto,quẽadmodum ex concordi patrum consensu monstrauimus: nimirũ,ut hoc tam eximio cibo pasti,uere conuertamur in ueritatẽ carnis Christi,Christumq́; ipsum naturaliter & corporaliter in nobis existentem, iuxta suæ carnis naturã possideamus: ob quod incomparabile donum,potentia,sapientia,bonitasq́; dei semper à nobis iure laudari prædicariq́; merentur.

OECO. Tametsi fatear,qd̃ si tale qddã faceret, nõ absq; sapia ac bonitate faceret,utcunq; nobis stultũ ac durum uideret. B

ROF. Recte,pfecto fateris,nam utcũq; nobis stultũ ac durũ uideat,quia tñ ipse dixit: Hoc ẽ corpus meũ,hic ẽ sanguis meus,eius assertiõi etiã cõtra sensum et rõnem,fidẽ,ut Chrysostomus admonet,adhibere consentaneũ est. Certũ eñ est,nec potẽtiam ei defuisse,qua p̃staret hoc ipsum,quod dixit: nec spiam,qua tam citra suam iniuriam,q̃ horrorẽ nrm,idẽ faceret, nec bonitatẽ deniq;, qua nobis tñ impartiret bonum. Nam ita prorsus ei cõplacitum est, ut nos in ipso,et ipse uicissim in nobis sit naturaliter. Mat.26 Mar.14. Luc.22

OECO. Multa igit hæc absurda,quę cõmemorauim⁹ sola sufficerent,ut excluso tropo inusitato,familiarẽ scripturæ tropũ agnoscere debeamus,dicentes,corpus, figuram corporis. C

ROF. Ego certe nihil hactenus tam absurdum audiui, qd̃ ad infallibilẽ ecclesiæ doctrinã,sequit,q̃ quod subnascit ex hæresi tua quemadmodum paulo superius ostendimus. Fateris eñ credentes per uerbum adeptos esse naturam carnis Christi,et per hoc naturaliter secundum carnem,per Christum uiuere. Sũt eñ hæc tua ipsius uerba,per uerbum enim credentes, naturam carnis eius adepti sumus,et per hoc naturaliter secundum carnem, per Chrm uiuimus. Hic non intelligis(opinor)per naturam carnis Christi,carnẽ illam,quæ cunctis hominibus communis est. Nam istã antequàm crederẽt,habuerũt,neq; p fidẽ assequunt hanc carnẽ. Quare non cõem carnẽ intelligis;sed peculiarem illam,quæ iuncta est animæ

Christi. Si uerum est igit, q hanc carnem per uerbum & fidem sic adepti simus, ut iuxta carnē, per Christum naturaliter uiuamus, quando præterea, tibi, quoq; uerū est, q nusquàm alibi caro Christi sit, q̄ in cœlo, quomō nō erit apertissima contradictio? Deinde meam conscientiam ingenue detego. Multo mihi difficilius ad cōcipiendum, & absurdius uidet, q caro Christi nusquàm alibi q̄ in cœlo sit, & tamen, qui Christo credit, carnem eius per fidem adipiscitur, & naturaliter secundum carnē, per Christū uiuit. Hæc mihi planè uident incompossibilia. Postremo, si Christo placuit, ut suæ carnis naturam in nobis haberemus, & q naturaliter secūdum carnem per eum uiueremus, ut tu iam affirmas, qua ratiōe potuit istud pstare commodius, ut sub specie panis, ueram eius carnē ederem'. Atq; hoc, quū neq; potētiæ, neq; sapientiæ, neq; bonitati dei quicquàm derogat (ut sæpe diximus) non uideo, cur quisquàm se pbere debeat, huic negocio difficilem ad credendum.

FINIS QVARTI LIBRI.

PROOEMIVM QVINTI LIBRI ROFFENSIS CONTRA Oecolampadium, de ueritate corporis & sanguinis Christi in eucharistiæ sacramento, in quo sextum caput Iohannis ostenditur ad esum corporalem carnis & sanguinis Christi in eucharistia spectare.

A

Vandoquidem scripturis rem se iam aggressurum, Oecolāpadius pollicet, afferamus & nos quoq; scripturas aliqt, quib' nrm institutū solide cōprobemus & exordiamur primū à sexto capite Iohannis, Nam istud illi mordic' negāt ad eucharistiā ptinere. Quãobrem is error nobis hoc principio cōuellēdus ē. Mōstrare igit caput sextū Iohānis ad eucharistiæ sacrm ptinere, tripharia conabimur.

¶ Primo.

¶ Ex unanimi patrum consensu, qui sic interpretantur.

Secundo

¶ Secundo.

¶ Ex necessitate corporalis esus, præter fidem.

¶ Tertio.

¶ Ex ipsius Christi uerbis, & scripturarum circumstantiis.

¶ Prima probatio.

¶ Inter patres autem, à Chrysostomo sumemus initium, q̄ is apertius distinguit, quæ uerba, capitis illius peculiariter spectāt ad sacramētum istud. Nam ubi tractat ea Christi uerba: Ego sum panis uitæ, subdit: Iam in mysterioꝝ traditionem deuenturus est, & primū de diuinitate sua sic disputat: Ego sum panis uitæ. Neq; enī de corpore hoc dictum est, de quo, circa finē inquit: Panis quem ego dabo, caro mea est. Sed adhuc de diuinitate. Etenī illa, propter deum uerbū panis ē, queādmodū hic panis, propter aduenietē ei spm̄, panis cœlestis efficit. Ecce lector, q̄ apte discrimiat Chryso. iter ea uerba Chri, q̄ ad diuinitatē Chri, & ea quæ ad corpus eius, ut sub mysteriis uelat, spectare dicit. Sermonē itaq; de mysteriis inchoari docet, ad hæc uerba: Panis quē ego dabo, caro mea est, & istud (quæso) m moriæ diligēter commēda, propter ea, quæ mox dicturi sumus. Ab his ergo uerbis, panem quē ego dabo, & c. atq; deinceps, ad finē usq; capitis, sermonē suum Chrus contexit pro sacro. Sed & iterum paulo post ubi sup his eisdem uerbis disserit, ea uocat mysterioꝝ uerba, hoc est uerba ad sacrm eucharistiæ pertinentia. Q. si quis (inquit) pcontaret, cur mysterioꝝ sermonē Chrus adduxerit, respondebimus, q̄ hoꝝ hic maxime tēpus erat. Et profecto, si legeris Chrysostomū ab hinc ad finē eius capitis, comperies eū ubiq; de sacramento, uerba Christi declarare. Cyrillus itē hoc sextum caput in eandē partem accipit: nempe pro mysteriis eucharistiæ, quam & ipse uocat benedictionē mysticam. Enarrans itaq; sermonē Christi dicentis: Nisi manducaueritis carnē filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis, ita subdit: Et quomodo quidē carnē suam dabit ad manducandum, non docet, quia intelligere illi nō potuerūt. Q. magna uero bona, si cū fide mādūcabunt, adipiscent, iteꝝ atq; iteꝝ aperit, ut æternæ desyderio uitæ ad fidē compellant, p quam etiam doceri facilius poterint. Sic enī Esaias dixit: Si enī (inquit) nō credideritis, nō intelligetis. Oportebat igit fidei primū radices in animo iacere. Deinde, illa

Chrysoston. Iohan.6

Iohan.6.

Cyrillus.

Iohan.6

Esa.7

quærere quæ homini quærenda sunt. Illi uero anteq̃ crederent, im portune quærebant. Hac igit de causa dominus, quomodo id fieri possit, non enodauit, sed fide quærendum hortat. Sic credentibus discipulis fragmenta panis dedit, dicens: Accipite & manducate,
Mat. 26 hoc est corpus meum: Calicẽ etiam similiter circũtulit, dicẽs: Bibi
Mar. 14. te ex hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, qui pro multis effunde
Lucæ. 22 tur in remissionem peccatorum. Perspicis quia sine fide quærẽtibus mysterij nodum nequaq̃ explanauit. Credentibus aũt, etiam non quærentibus exposuit. Hæc Cyrillus. Vbi ne quis mysterij uo cabulum cauillet, palàm recensuit ipsa mysterij uerba, simul & do cet mysterij modum, Aplis, qui crediderunt fuisse ꝓditũ. Caper naitis uero, qui credere noluerũt, cęlatũ fuisse. Sed & cõtinuo sub dit. Audiant hæc, qui ex arrogãtia nondũ Chri fidẽ suscipere uo
Iohan. 6 lunt: Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius san guinem, non habebitis uitam in uobis. Non em̃ possunt cũ sancti ficatõe beatę uitæ fieri participes, qui p mysticam benedictionem Iesum nõ acceperũt. Hactenus ille, cuius sentẽtia, palàm ẽ illud. 6.
Cyprianus cap. ad eucharistiã spectare. Cyprianus insup hoc ipm confirmat, ita scribens in orationẽ dominicã. Christus noster qui corpus eius contingimus, panis est. Hunc aũt panẽ dari nobis quotidie postu lamus, ne qui in Christo sumus & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedẽte aliquo grauiore delicto, dum abstẽ ti & non communicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi
Iohan. 6 corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis uitæ qui de cœlo descẽdi. Si quis ederit de hoc pane, uiuet in æter num. Panẽ autem quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Quando ergo dicit, in æternũ uiuere, si quis ederit de eius pane, ut manifestũ est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiã iure cõicationis accipiũt, ita cõtra timendũ ẽ & orandũ, nedum q abstentus separat à Christi corpore, procul remaneat à salute, cõ
Iohan. 6 municante ipso & dicente: Nisi ederitis carnem filij hominis & bi beritis sanguinẽ eius non habebitis uitam in uobis. Et ideo panem
Mat. 6. nostrum. i. Chrm dari nobis quotidie petimus, ut qui in Chro ma nemus & uiuimus à sanctificatõe et corpore eius non recedamus Liquet igitur & hunc sensisse, caput illud ad hoc sacrm attinere. Nec istud etiã tacuit Origenes Homilia septima super Numeros.

Quæ

Quæ prius (inquit) in ænigmate designabant, nunc in specie & ueritate complentur. Mox exempla subijcit: Antea in ænigmate fuit baptismus in nube & in mari, nunc autem in specie regeneratio est in aqua & in spiritu sancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in specie, caro uerbi dei, est uerus cibus, sicut ipse dicit Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Hæc Origenes: Vbi perspicis lector eum hæc uerba, quę ex capite sexto Iohannis, desumunt̄ p̄ eucharistia citare. Sed & illud aduertis, q̄ ante Iudæis, manna cibus fuerat in ænigmate: nunc aūt nobis in specie & ueritate carnem uerbi dei, uerū cibum esse. Consentit his Hilarius in octauo libro de trinitate, sic scribens: Non ē humano aut seculi sensu in dei rebus loquendū, neq; per uiolentā atq; impudentē p̄dicationē, cœlestiū dictorū sanitati, alienæ aliquot impiæ intelligētiæ, extorquenda peruersitas ē. Quæ scripta sunt, legamus: & quæ legerimus, intelligamus: & tunc pfectæ fidei fungemur officio. De naturali em̄ Christi in nobis ueritate, quæ discimus, nisi ab eo discimus, stulte atq; impie discimus. Ipse em̄ ait: Caro mea uere est esca & sanguis meus uere est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meū, in me manet, & ego in eo. De ueritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus: nunc em̄ & ipsius domini pfessione, & fide nostra uere caro est, & uere sanguis est. Et hæc accepta atq; hausta, id efficiunt, ut & nos in Christo, & Chr̄us in nobis sit. Ecce & ipse uerba Christi. 6. cap. Io. tradita: nimirum hæc: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus: & qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Hæc (inquam) intelligēda esse docet de eucharistię sacramēto.

Origenes
Supra in prologo quarti libri, K
Exod. 13.
Iohan. 3
Exo. 16
Iohan. 6
B
Hilarius
Iohan. 6

¶ Augustinus pfectò tot locis huic negotio subscribit, ut nesciam, quē illorū præferā ceteris, & nimisq̄ plixum fuerit oēs in mediū afferre: lege contra Cresconiū lib. primo, cap 25. Item libro primo de peccatorū meritis & remissione capi. 20. & 24. tam aperte docet huius sexti capitis uerba pro sacramento eucharistiæ debere ītelligi, ut nihil desyderabis apertius. Et rursum tranctās apd̄ pplm ea Chr̄i uerba, nēpe: Qui manducat carnē meā & bibit sanguiē meum, in me manet, & ego in eo, instruit & fideles & cathecuminos, ea ptinere ad mensam dn̄i, in qua uera caro eius edit̄, & sanguis bibitur. Sicut audiuimus (inquit) quum sanctū euangeliū legeretur:

Augustinus.
Iohan. 6

Dominus Iesus Christus exhortatus est, ꝑmissione uitę æternæ ad manducandū carnē suā, & bibendū sanguinē suū. Qui audistis hęc nondū oēs intellexistis. Qui eñ baptizati & fideles estis: quid dixerit, nostis. Qui aūt inter uos adhuc cathecumini uel audiētes uocant, potuerunt esse, cum legeret, audiētes: nunquid & intelligētes? Ergo sermo noster ad utrosq; dirigit. Qui iā mādu cāt carnē dñi & bibunt sanguinē eius, cogitent quid manducent, & quid bibant, ne sicut Aplus dixit: Iudicium sibi manducēt & bibāt. Qui autem nondum manducant & nondum bibūt, ad tales epulas inuitati festinēt. Per istos dies magistrati pascunt, Christus quotidie pascit, mensa ipsius est illa in medio constituta. Quid causæ est ò audientes, ut mensam uideatis, & ad epulas non accedatis? Et forte modo cum euangeliū legeret: dixistis in cordibus uestris. Putamus quid est, qđ dicit: Caro mea uere esca est, & sanguis meus uere potus est Quomodo manducat caro dñi & bibit sanguis dñi? putamus qd dicit? Quis cōtra te clausit ut hoc nescias? Velatū ē. Sed si uolueris, erit reuelatū. Accede ad professionē, & soluisti quæstionē. Quid eñ dixit dñs Iesus: iam fideles nouerūt. Tu aūt cathecuminus diceris, audiēs & surdus es. Aures eñ corpis patentes habes, quia uerba quæ dicta sunt, audis. Sed aures cordis adhuc clausas habes: qa qđ dictum est, nō intelligis. Hæc Augustinus de uerbis dñi, serm. 46, qui certe nunq̄ in ꝑsentia totius populi, & maxime eoꝝ, qui nondum sufficiēter istructi fuerāt, toties affirmasset corpus & sanguinē Christi in hac mensa reponi, si nō uere sic censuisset, & ex illis Christi uerbis, nēpe: Qui manducat carnē meam, & bibit meū sanguinē, in me manet, & ego in eo. Vides igit quāto consensu ueteres, huius sexti capitis uerba, palàm interꝑtant, pro eucharistiæ sacro. Quibus ꝓfecto, si nō amētes fuerimus, maiorē adhibebim⁹ fidē, q̄ hæreticis, & apostatis istis, quos manifestū est, ex ꝑuersissimis eoꝝ dogmatibus à Chro reprobatos esse. Quis unq̄ sanctoꝝ ausus fuisset asserere deum authorem esse mali? Quis unq̄ ex illoꝝ numero sustulit arbitrij libertatem? Quis unq̄ docuit pia, sanctaq; uota debere abrogari? Quis unq̄ dicatas deo uirgines, ad fœdas carnis libidines reuocauit? Ista certe spūm nō sapiūt, sed carnē, & à spū erroris palàm est proficisci. De patribus, nemini dubiū esse ꝑt, qn spūs ipse sanctus in eis locutus sit, & ꝑ eoꝝ ora docuerit ecclesiam.

[Margin notes: j. Cor. ij (beside "Ergo sermo noster..."); Iohan. 6 (beside "est, qđ dicit: Caro mea..."); Iohan. 6 (beside "sanguinē Christi in hac mensa..."); Errores Lutheranorum recensentur (beside "sanguinē, in me manet..."); 1 (beside "mis eoꝝ dogmatibus..."); 2 (beside "ausus fuisset asserere..."); 3 (beside "numero sustulit..."); 4 (beside "uota debere abrogari...")]

Patribus hauddubie spũs ipse uelut totidẽ organis usus est, quibus Christi gregẽ, in his, q̃ ad fidẽ spectant, fidelr erudirent. Nec defuerũt illorũ dogmatibus confirmandis miracula plurima. Porrò q̃ta fuerint eruditiõe, q̃taq; uitæ sanctimonia p̃diti, q̃tãq; scripturis excutiendis operã impẽderint, qs ignorat, q libros eorũ, uel semel euoluerit. Errare quidẽ & labi nõ inficior, in quibusdã potuerunt: hoies eñ erant, sed in rebus arduis ad fidẽ spectantib᷒, ut cõcorditer errassent, neq; Christi pollicitatio, neq; ppetua spũs p̃sentia pati potuisset. Supest igitur, ut stemus eorũ interpretatiõi de sexto cap. Iohan. ipsum de sacramento eucharistiæ tractat.

¶ Secunda probatio.

¶ Verũtamẽ hoc ipm & alio quodã mõ statuere moliemur. Non equidẽ satis ẽ nobis uniri Christo spũalr, id q̃d fides & charitas nobis exhibẽt, sed oportet etiã corporalr & carnalr uniri p carnis ei᷒ esum, & sanguis sui potũ, nimirũ, ut ita, sicut Paulus ad Ephe. docet, sim᷒ mẽbra corpis eiusdẽ ex carne ei᷒ & ex ossib᷒ eius. Ibi Paulus hauddubie de Chr̃o loqtur & ecclia, mysteriũ magnũ ex unione uiri & cõiugis in carnẽ unã eruens. Supius utiq; uiros admonuit, q̃tenus uxores suas diligerẽt, sicut Chr̃s ecclesiã. Et mox subdit: Nullus eñ unq̃ suã ipsius carnẽ odio habit, imò enutrit, ac fouet eã, sicut dñs ecclesiã. At quõ p̃cor dñs enutrit & fouet ecclesiam, nisi carne & sanguie suo, nimirũ ut ita mẽbra simus corporis eiusdẽ ex carne eius & ex ossibus eius. Hoc igitur Lutherũ & sectatores eius in tã absurdos errores traxit, q̃ ij sola fide Christum nobis sufficiẽter unitũ eẽ cõtendant. Sed tu lector, si attẽderis, per spicies ipsos ueteres huic nostræ rõni subscripsisse penitus. Cyrillus primũ cap. 15. sup Iohan. aduersus quendã hæreticũ ita scribit. Nõ (inqt) negamus recta nos fide, charitateq; syncera, Chr̃o spũaliter cõiungi, sed nullã nobis cõiunctionis rationẽ scd̃m carnẽ cũ illo esse, id pfecto pnegamus, idq; à diuinis scripturis oĩno alienũ dicimus. Quis eñ dubitauit Christũ, etiã sic uitẽ eẽ, nos uero palmites, q uitã inde nobis acquirimus? audi Paulũ dicentẽ: Quia oẽs unũ corpus sumus in Christo. Quia & si multi sumus, unũ tamẽ in eo sumus. Oẽs eñ uno pane participamus. An fortassis putat ignotã nobis mysticæ bñdictionis uirtutẽ eẽ? q̃ cũ in nobis fiat, nõne corporalr q̃q; facit cõicatione carnis Christi, Christũ in no

Ephe. 5.

Ecclesia nutritur carne & sang. Christi.

Cyrillus.

Iohan 15.
1. Cor. 12

1. Cor. 10

2. Cor. 6

2. Cor. 6 Iohan. 6. bis habitare? cur em̄ mēbra fideliū, mēbra Chri sunt? Nescitis (inquit) qm̄ mēbra uestra mēbra sunt Chri? mēbra igitur Chri meretricis faciā mēbra? Absit. Saluator etiā. Qui manducat carnē meā ait, & bibit sanguinē meū, in me manet & ego in eo. Hæc hactenus ipse Cyrillus. An nō hic audis lector, q̄ p̄ter eā cōiunctionē q̄ fide & charitate fit, alterā, qua Chrs nobis corporalr uniatur, et qua mēbra eius corporalr efficiamur, necessariā eē. Quod & denuo cōfirmat, ibidē continuo subdens. Vnde consyderandū est, nō habitudine solū, quæ p charitatē intelligitur, Christū in nobis esse, uerū etiā & participatione naturali. Nā quemadmodū si quis igne liquefactā cærā, alij cæræ silr liquefactæ ita miscuerit, ut unū qd ex utrisq; factū uideat: sic cōmunicatione corpis & sanguinis Chri, ipse in nobis est, & nos in ipso. Nō poterat em̄ aliter corruptibilis hæc natura corpis ad corruptibilitatē & uitā traduci, nisi naturalis uitæ corpus ei cōiungeret. Nō credis mihi hæc dicenti, Chro (te obsecro) fidē p̄be. Amen amē (inquit) dico uobis: nisi manducaueritis carnē filij hoīs, & biberitis sanguinē eius, nō habebitis uitā in uobis. Qui manducat carnē meā, & bibit sanguinē meū, habet uitā æternā, & ego suscitabo eū in nouissimo die. Audis apte clamantē, nō habituros nos uitam, nisi sanguinē eius biberimus, & carnem manducauerimus. Hæc Cyrillus, ex qbus apte uides, q̄ p̄ter unionē spūalem, qua fide cōiungimur Chro, necessario nobis est corpalis manducatio, qua nobis ille, & nos etiā illi, naturalr incorpemur. Huic accedit Chrysost. Homil. 46. sup Iohan. Postq̄ em̄ dixerat nos unum corpus esse, & membra corpis Chri ex carne & ossibus eius, rationē cōfestim subijcit, dicēs. Vt nō solū p dilectionē, sed re ipsa i illā carnē cōuertamur p cibū id efficit, quē nobis largitus est. Quū eū suū i nos amorē indicare uellet p corpus suū se nobis cōmiscuit. Pauca nimirū uerba sunt hec at qs non pspicit miræ efficaciæ, ad cōprobandā sniam nostram? Dilectio nō efficit ut re ipsa cōuertamur in Chri carnē, sed istud cibus ille p̄stat, nimirū eucharistiæ cibus, quē ipse Chrs nobis donauit, quo & corpus ipse suū nobis cōmiscet, atq; ita corpus unū efficimur, & mēbra ex carne eius & ossibus eius. Quid dici p̄t luculentius? Astipulat & Irenæus ita cū hæreticis collu&tat?. Qū (inqt) & mixtus calix, & fractus panis pcipit ūbū dei, fit eucharistia co

Corpalis hominū cū Christo necessaria est unio.

Iohan. 6.

Chrysostom⁹ Ephe. 5.

Irenæ. 5. li. ad uersus hereses Su. pl. 4. li. K

stia corporis & sanguĩs Chr̃i, ex q̃bus augetur & consistit nostræ carnis sub̃a, quõ ergo negãt carnẽ eẽ capacẽ donatiõis dei, q ẽ uita æterna, q̃ & sanguĩe & corpe Chr̃i nutrit, et mẽbrũ eius fit, queãd modũ apl̃us ait, in ea q̃ ẽ ad Ephe. epl̃a. Qm̃ mẽbra sumus corpis eius de carne eius & ossibus eius. Ecce & Irenęus affirmat ex Paulo, nos mẽbra facta eẽ corpis Chr̃i, de carne eius & ossibus, atque ideo quidẽ, ꝙ corpe & sanguĩe eius in eucharistia uescamur. Vides ergo lector, ꝙ p̃ter fidẽ & dilectionẽ, q̃bus corpi Christi mystico inserimur, necessarius est nobis esus corporalis ipsius carnis Chr̃i, quo nõ spũaliter solũ, uerũ etiã corpaliter & carnal̃r ueritatẽ carnis eius participemus. Erant em̃ patriarchæ & ꝓphetæ corpori ipsius mystico spũaliter inserti ꝑ fidẽ, sicut & hi, q iã credũt, absq; sumptiõe corpali. Sed neutri ueritatẽ carnis participãt. De illis hoc satis dilucidũ est, quũ hauddũ factũ eẽt uerbũ caro. Certe qñ caro nõ fuit, participari ipsa corporaliter haudquaq̃ potuit. Verũ tũc futurã hanc carnẽ crediderant, hanc fide spũal̃r manducabant, spũaliter participabant, & spũal̃r eius corpi mystico sunt inserti. Habebat em̃ & tunc uerbũ ipsum, corpus quoddã mysticũ, tametsi uerũ nõ adhuc acceperit. Habet & diabolus corpus suum mysticũ, q nullũ uerũ adeptus est. Hac ergo necessitate ꝑmoti prisci, ꝑsuasissimũ habuerunt p̃ter fidem & dilectionẽ, necessariũ nobis esse corporalem esum ipsius ueræ carnis in eucharistia. Sed quoniam in sequenti obiectione plura de hac eadẽ re dicturi sumus. Hæc pro secunda probatione iam sufficiant.

Ephe. 5.

Prisci spũaliter incorporati sunt Chr̃o.

Iohan. 1.

Corpus mysticum multiplex.

¶ Tertia probatio.

¶ Iam afferamus & tertiã. Pro q̃ sciẽdũ, ꝙ Chr̃s de triplici pane tractatur⁹, q̃ maiorẽ dictis suis popularis illa multitudo fidẽ adhiberet, stupendũ ante eorũ oculos, miraculũ prius ædidit. Nam de quinq; panibus & duobus piscibus, quinq; milia hominum, p̃ter mulieres et paruulos ita pauit, ut abunde satiatis omnibus, adhuc superessent duodecim cophini pleni fragmentorũ. Qui tantillo cibo plebẽ usq; adeo numerosam bñdictiõe Christi mirifica saturari uiderant, et citra diminutionẽ aliquam eius cibi, quomodo non facile credere debuissent, eundẽ potuisse, qualẽcunq; placuisset, cibũ illis dare, citra quamuis eiusdem cibi iacturam, aut imminutionem aliquam? Quamobrem et Cyrillus ita sugillat eos, dicens.

D

Chr̃s tractat de triplici pane Iohan. 6.

Cyrillus.

Quũ oporteret eos, q diuinã uirtutẽ saluatoris ac potestatẽ, signoꝝ
miraculo pceperunt, sermonẽ eius libẽter suscipere, & si q̃ diffici-
lia uidebant eorũ solutionẽ querere, cõtra oĩno faciunt, & quõ põt
nobis hic carnẽ suã dare, de deo, nõ sine magna impietate concla-
Lucæ. j. mant, nec in mentẽ uenit, nihil impossibile eẽ apud deũ. Nã quũ
j. Cor. 2 aĩales essent (ut ait Paulus) spiritalia intelligere nõ poterant, sed fa
tuitas quædã tã magnũ sibi uidebat eẽ mysteriũ. Sed nos magnũ
quæso à pctis alioꝝ profectũ faciamus, & firmã fidẽ mysterijs ad
hibentes, nunq̃ in tã sublimibus rebus, illud quõ, aut cogitemus,
aut pferamus. Iudaicũ eñ hoc uerbũ est, & exremi supplicij cau-
Sup. lib. 3. ca. 20. C. sa. Censuit ergo Cyrillus, Iudæos illos miraculi magnitudine per
monẽdos fuisse, ne de pmissione carnis in cibũ dandæ quicq̃ hæ
sitarent. Silr & Chrysostomus incredulũ illũ pplm, & dubitãtem
Chrysostom⁹ quõ suã carnẽ Chrũs ad edendũ dare potuisset, coarguit. Si hoc
Iohan. 6. inquiris (inqt) cur nõ idẽ in quinq; panũ miraculo dixisti. Quo-
mõ uidelicet eos in tantũ auxit. Quia tũc tantũ saturari curabant,
nõ cõsyderare miraculũ. Sed res ipsa tũc docuit, inquies. Ergo ex
eo & hæc credere optuit ei facilia factu eẽ. Propterea id fecit mi-
Miraculi de raculũ, ut nõ essent amplius increduli his, q̃ postmodum diceret.
quinq; pani- Hæc Chryso. Intelligis ergo lector, cuius rei gratia, Chrũs hoc ĩ-
bus ratio. signe miraculũ de qnq; panibus añ fecerat, nimirũ ut ita facilius in
duceret ppls ad ea credẽda, q̃ de mysterio panis fuerat postea tra-
Panis triplex diturus. Mox itaq; de pane triplici differit. Primus erat manna q̃d
Exod. 16 Coriandri similitudinẽ p̃ se ferebat. Secũdus erat uerbũ dei, q̃d si-
Iohan. j. militudine carnis peccatricis obtegebat. Tertius, ipsa Christi ca-
Philip. 2. ro, sed silitudine panis uelata. Primũ gloriabant Iudęi sibi fuisse da
Matth. 26. Mar. 14. tũ à Mose. Secũdũ, Chrs affirmat à patre suo tũc Iudæis eẽ dona
Lucæ. 22 tũ. Tertiũ, se daturũ pollidet cũctis credituris. De primo sic i eo-
Iohan. 6 dẽ sexto cap. Iohan. refert dixisse Iudæos: Patres nostri manduca
Psal. 77 uerũt manna in deserto, sicut scriptũ est: Panẽ de cœlo dedit eis
Iohan. 6 ad edendũ. De secũdo, sic inibi Chrũs ait: Amen amẽ dico uobis
Nõ Moses dedit uobis panẽ illũ de cœlo, sed pater meus dat uo-
bis panẽ de cœlo uerũ. Panis eñ dei est, q de cœlo descẽdit & dat
Eucha. quis uitã mundo. De tertio deniq; sic rursum ait. Et panis quẽ ego da-
panis sit. bo, caro mea est, quã ego dabo pro mundi uita. Si qs diligẽter ho-
rũ ordinẽ aduertat, & exacte singula uerborũ tpa pensitet, plane
pspiciet

perspiciet, hũc tertiũ panẽ, eucharistiã esse. Nã uerbũ, ad primum panẽ spectans, est, dedit, p̃teriti tp̃is. Ad secundũ uero, dat, p̃sentis tp̃is. Ad tertiũ deniq;, dabo, futuri: futurũ em̃ erat, ut daret nobis Chrũs eucharistiæ panẽ. Propter hoc & Chrysostomus uigilanter annotauit, hoc ipso capitis loco uerba mysteriorum in Chore. Neq; frustra putandus est hic Chrũs dixisse bis dabo. Consueuit em̃ p̃ceptor meus Guillielmus Meltonus, Cãcellarius Eboracensis, uir & uitæ ꝓbitate & omni eruditiõis genere p̃stantissim⁹, me, quũ essem iunior & Euclidis auditor, sæpius admonere, ꝙ si minimã literã in figura quauis geometrica supuacaneã esse putarẽ, nõ dũ accepisse me uerã & integrã Euclidis mentẽ. Si discipulus Euclidis adeo solicitus eẽ debet, in ꝑcipiendis geometricis, ut nisi de singulis appositis literis, se rationẽ quandã accepisse credat, nõdũ intelligat magistrũ, certe Christi discipulus, ita expendat oportet singula Christi uerba, ut sibi ꝑsuadeat nihil in eis eẽ supuacaneũ. Nõ inutiliter itaq; Chrũs hic bis adiecit. Ego dabo. Q̃ si q̃s non somnolenter attẽdat, oĩno cõperiet, alterũ de sacramẽto fuisse dictũ, alterũ de morte sua. Semel em̃ dixit: Ego dabo, ꝓpter sui corporis donationẽ apl̃is in cœna factã, nimirũ q̃n dixit: Accipite, edite, hoc ẽ corpus meũ. Huc sane ꝑtinet q̃d dixit: Et panis quẽ ego dabo, caro mea ẽ. Iterũ itẽ adiecit: Ego dabo, propter eiusdem sui corp̃is ad supplicia crucis ꝑferẽda traditionem. De carne ergo sua dixit, Quã ego dabo pro mũdi uita. Et utrãq; hauddubie pollicitationẽ p̃stitit. Quid igitur opus hic fuerit ad tropos cõfugere, q̃n Chr̃s hæc oĩa dixit, & fecit, adeo dilucide, ut nihil cogitari possit luculẽtius. Nec ẽ, ut quisq̃ ex illis uerbis. Et panis quẽ ego dabo, caro mea ẽ. Cõtendat panẽ triticeũ esse corpus Christi, nisi uelit etiã, & manna, & uerbũ ip̃m, eiusmodi panẽ esse. Sed panis hic accipitur, more scripturarũ, pro q̃libet cibi gñe. Caro igitur Christi uere panis est, at nõ triticeus. Neq; fieri p̃t, ut hic panis triticeus unq̃ sit hæc caro. Id q̃d abunde collegisse nos putam⁹ pro defensione Regis illustrissimi. Sed & Oecolãpadius in hoc nobis prorsus astipulat̃. Iã igitur euicisse nos credimus, oĩno sextũ illud cap. Iohan. ad eucharistiã ꝑtinere. Neq; id solũ, sed & uerã Christi carnẽ in eucharistia cõtineri, propterea ꝙ ibi pollicitus est Chrũs panẽ se daturũ, q̃ esset sua caro. Cui cõsentiũt & cætera q̃ sequũtur.

Christus non abs re bis dixit, dabo. Li. 3. ca. 19. D

Nihil in uerbis Chri supuacaneum.

Ego dabo, chr̃s bis dixit.

Matth. 26. Marc. 14 Lucæ. 22.

Iohan. 6 Exodi. 16 Iohan. 1.

Iohan. 6 Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnē filij hois, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis uitā in uobis. Qui edit carnē meam et bibit meũ sanguinē, habet uitā æternā, & ego suscitabo eũ in nouissimo die. Caro em̄ mea uere est cibus & sanguis meus uere est potus. Qui edit meā carnē, & bibit meũ sanguinē, in me manet & ego in illo. Sicut misit me uiuēs pater, & ego uiuo ꝓpter patrē, &

Li. 3. ca. 13. B. & supra eodē prologo. C.

q ederit me, & ipse uiuet ꝓpter me. Hæc oīa prorsus indicāt necessitatē edēdi Christũ corp̄aliter, uti sup̄ius ondim⁹. Et cũcti patres, eadē ipsa ꝟba, de eucharistiæ sacramēto cōcorditer intelligũt Quid iā necesse fuerit istis adhuc alias accumulare scripturas, qũquidē, istæ usq̧adeo fortiter seipsas mutuo corroborent. Nam, ꝙ

Iohā. 6

Chrs panē suæ carnis daturꝝ sit pollicitus, cōminatus ꝗ ꝗ sit adeo uehemēter his, q carnē suā nō ederēt, & nō biberēt eius sanguinē: tāta rursum & tā ingētia ꝓmittens his q pie manducarēt & biberēt, plane cōuincit uerā eius carnē & sanguinē eē, ꝗ postea sub specie panis & uini discipulis in cœna porrexit: Et uicissim hæc donatio, pariter & assertio carnis & sanguis sub specie panis & uini cũ illis minis & allectamētis prorsus infert illā priorē pollicitationem, ad hanc p̄sentiæ corporis exhibitionem, omnino pertinere.

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22.

¶Obiectio.

E ¶Ceterꝝ, quũ aduersariut ex eodē capite, nō leuē, ut sibi uidet, ansam arripiat, & hanc ei tollere, ꝗtũ fieri p̄t, enitamur. Idē (inqt) q dixit hæc uerba. Qui edit carnē meā, & bibit meũ sanguinē, habet uitā æternā. Ipse etiā affirmat: Qui credit in me, habet uitam æternā. Quare nihil amplius ꝓmittitur pro esu mysterioꝝ, ꝗ pro fide sola. Quare quũ effectus utriq̧ cōmunis sit, & tantundē, fide sola, qs cōsequat, ꝗtũ ex esu sacri, nulla erit sacramēti hui⁹ necessitas, habēti fidē. Nā p solā fidē, citra sacramētũ obtinebit, quātum pro sacramenti esu promittitur, hoc est uitam æternam.

¶Responsio.

¶Primũ hic rn̄dimus, nō hęc ꝟba dixisse Christũ de ꝗuis credulitate, quũ dixerit: Qui credit in me, habet uitā ætꝰnā. Neq̧ enim pro quacũq̧ fide, ꝟbis hisce, nobis æternā uitā pollicet. Quā rem & spero Lutheranos oēs mihi facile cōcessuros. Habuit utiq̧ Nicodæmus, q uenit ad Iesum nocte, credulitatē quandā & eandē sane maiorē, ꝗ alij cōplures ex Iudæis, sed fidē ipsam uiuā nō habuit

Iohan. 11. Iohan. 3.

Nam

Nã si uiuã habuisset fidẽ, protinus ipsius Christi ṽbis credidisset, Iohan. 6.
neq; protulisset suũ Qũo, Nõ ẽm hæsitãs dixisset. Qũo pñt hæc
fieri? Capernaitæ silr, si ueram fidẽ accepissent, neutiq̃ dixissent.
Qũo p̃t hic nobis dare carnẽ suã ad manducandũ? sed parati fuis-
sent citra quãuis hæsitationẽ oĩa credere, quæcũq; docuisset eos
Chrũs. In hoc ergo ṽbulo, quũ dicimus, credere, cõprehendit fir
ma quædã animi propẽsitas, ad oĩa q̃ ad uerã fidẽ ptinent recipien
da. Quæ q paratus fuerit, & mẽte, & opere cõplere, pie creditur,
q̃ talis propter ipsam bonæ uolũtatis propensitatẽ, ad oĩa quę do
cetur, tametsi p oportunitatis inopiã, quædã, imò plurima nõ fe-
cerit, uitã nihilominus ęternã cõsequet. Et propterea Chrũs ad fi
dẽ auditores primũ allicit, qñquidẽ ex fide pendent cætera, fides
ẽm initiũ salutis nostræ. Propter qd & Iacobus dicit: Volũtarie Iacobi. j.
ẽm genuit nos ṽbo ueritatis, ut simus initiũ aliquod creaturę eius
Et Paulus ad Heb. 3. de hoc initio loquit, dicens. Participes enim
Christi effecti sumus, si tñ initiũ substãtiæ eius, usq; in finẽ, firmũ
retineamus. Cæterũ hoc initiũ p alia cõpleri debet & cõsummari
sicut et ipse Iacobus in epl'a sua pspicue docet: Pertinet aũt in pri-
mis et hoc ad fidẽ, q̃ credamus uera eẽ oĩa, q̃ Chrs docuit: docuit Matth. 5
aũt in ipso sermone, quẽ habuit in mõte, q̃ nisi abundauerit iusti-
tia nostra plus q̃ scribarũ et pharisæorũ, nõ intrabimus in regnum
cœlorũ. Et subinde tradidit in eodẽ sermone, qualis nr̃a debeat es
se iustitia, puribus exẽplis hoc ip̃m cõmonstrans. Postremo, eos Matth. 7
q sermones illos audierint, et fecerint, probis assimilat ædificato- F
ribus: q uero nõ fecerint, improbis. At qd est aliud ædificare, q̃
sup basim fidei, bonæ uitæ structurã erigere? Quãobrẽ & iustitię Consumma-
cõsummationẽ p opa fieri necesse ẽ. Silr & in parabola de finali tio iustitiæ fit
iudicio plane testat, eos q nõ fecerint opa, q̃ ibi memorauit, ituros per opera.
in suppliciũ æternũ, iustos ṽo, hoc ẽ eos q fecerint, in uitã æternã Matth. 25.
Ecce, iustos eos appellat, q fecerint opa. Credas igit quantũ uelis
si tñ oportunitate data, nolis ea quæ p̃cipiunt, opari, uitam æternã
quæ fidei promittitur, nunquam apprehendes. Atq; hoc est, q̊d
ante diximus, in hoc ṽbo, credere, cõtineri implicite propensitatẽ
quandã animi ad oĩa quæ credenda sunt iuxta modũ, q̊ cuiq; cre-
dẽda faciẽdaq; tradunt: Sed neq; sufficit ista credere, iuxta hære- Sola fides nõ
ticorũ interpretatiões, Nã hi pro suis insanijs nullas nõ scripturas sufficit.
puertũt,

j. Timo. 3 peruertūt, oportet fidē habeamus iuxta doctrinā ecclīæ, quā Pau
lus affirmat eē columnā & basim ueritatis. Neq; eñ sufficit in deū
credere, tāetsi fuerit in ipso oīs bonitas, oīs sapientia, oīs ptās, sed
optet etiā de singulis psonis ī illa sacra triade recte sapere. Sabelli⁹
Sabel. errauit circa patrem. eñ in deū credidit, & recte credidit, qcq d ē bonitatis, illi in sum-
mo tribuēdū, sʒ tryadē illā haud recte discreuit, & patrē fuisse paſ
sum affirmauit, ob q̊d nihil ei ꝓfuit sua fides. Sed neq; sufficit ī pa
Arri. errauit circa filium. trē credere. Sic eñ & Arrius fecit, omnimodā authoritatē patri
tribuens, sed qa nō recte credidit, etiā de filio paꝝ ei cōtulit sua fi-
des. Neq; p̄terea satis fuerit, in patrē & in filiū credere, nisi pariter
Mace. errauit circa spm̄ſan. & de spū sane sentias. Nā & in hoc peccauit Macedonius, quare
p suā fidē nihil p̄miȷ cōsecutus est. Q. si qs in sacrā ipsam tryadē
Nest. errauit circa humanitatem Chr̄i. fidat, nō tñ recte de ueritate carnis Chr̄i sentiat: quemadmodū &
Nestorius fecit, inanis erit ipsius fides. Sed esto, quisq̄ priora oīa
uere credat, nō recipiat tñ Christū, pro nobis ī ea carne fuisse mor-
tuū, nihil promereꝛ sua fide. Sic eñ & Petrus, quanq̄ añ plurimū
laudatus esset à Chr̄o, ꝙ ip̄m cōfitereꝛ eē filiū dei, tñ haud multo
post, ꝙ mortē Chr̄i recipere noluerit, audiuit: Abi post me Sa-
tana. Nō sapis ea q̄ dei sunt. Quis itaq; nō pspicit hoc ꝟbū Chri-
Matth. 16 Marci. 8. sti, quū dixit. Qui credit in me, nō ad solius Christi psonā eē con-
trahendū, sed in eodē uerbo implicite cōplicari cætera, quæcūq;
ad integrā fidē ptinēt. Nā & si crediderit, qs illis oībus, q̄ iā dixi-
mus, scripturis aūt cūctis p ecclīam approbatis, fidē noluerit adhi
bere, iā frustra uitā sperat æternā. Sic eñ & hæretici cōplures fe-
Hæretici ex scripturis oc-casionē erro-rīs sumpserūt cerūt. Propter q̊d & recte fateꝛ Oecolāpadius. Qui discredit ī u-
no, in nullo credit. Atq si scripturas oēs qs dicat se recipere, sed e-
asdē, uel suo, uel alterius ingenio detortas, & cōtra sensum ab ec-
clesia catholica traditū inuersas, inaniter ex hac fide p̄miū expecta
bit. Nā ita cōiter hæretici facere cōsueuerūt. Ex scripturis eñ p-
perā intellectis & ꝓ insania suoꝝ capitū puersissime detortis, hæ-
resum suaꝝ nacti sunt occasionē. Sed largiamur cuiq̄ se fidē habe
re sanā dictoꝝ oīm, si tñ iuxta scripturas uiuere nolit, qd ꝓderit ei
sua fides? Istud certe neq; Lutherus ipse negabit. Affirmat enim
in cōmētariȷs epl̄æ ad Galatas, Petrū peccasse mortal̄r, qñ propꝉ
Iudæorū inopinatū aduentū, se subduxerat à gētibus nō incedēs
ad euangeliȷ ueritatē. Neq; tñ ꝓpterea Petrus fidē admisit, qñq-
dem &

dem, & ei Chrs antea dixerat: Ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Mansit ergo fides Petro, sed iuxta Lutherũ ea uiua non erat, neq; profuisset ei quicq̃ eius fides, si mortẽ obijsset hoc ipso momento. Oportet igitur iuxta ueritatẽ scripturarũ incedere, & non solũ ea credere q̃ traduntur, uerũ etiã ea (q̃ iubentur) facere. Quãobrẽ & nõ solũ is q de baptismo, pariter & absolutiõis sacramento, quũ in scripturis apte tradita sint, haud recte credit, sicut & Nouatianus fecit, aut si crediderit, cõtemnat tñ, aut crasse negligat ea uel alia sacramẽta suscipere, si detur oportunitas, aut si pcationes, eleemosynas, & ieiunia, ceu res inutiles reijciat, qs huic fidẽ suffectu rã ad mercedẽ æternæ uitæ pollicebitur? profectò nemo sanus: nisi forte cuipiã in articulo mortis cõstituto, sed neq; tunc, nisi resipiscenti, & fidẽ eiusmodi, qualẽ añ diximus, cõstituenti secũ, nimirũ ut propẽsum habeat animũ cõfirmãdi sese in cũctis, quę ad cõem totius eccl'iæ catholicæ fidẽ spectant. Nã & propterea Donatus cũ sectatoribus suis, si se separarint ab eccl'ia catholica, q̃q̃ in cæteris fermè oibus recte credidissent, pro insanis hæreticis cõdẽnati sunt. Liquet igitur ex his id uerbũ credere, quũ Chrũs dixit: Qui credit in me, habeat uitã æternã, multa pter simplicẽ credulitatẽ implicare, q̃ oia si qs habeat, is nihil in cæteris ab unitate fidei quã eccl'ia catholica profitetur, dissidebit. Ex eisdẽ pterea facile cognosces lector, q pter fidẽ, sacramẽta q̃q; necessaria sunt, & potissimũ istud pro q̃ iã cõcertamus eucharistiæ sacramentum, id quod rationibus aliquot iterato, constabiliemus.

Lucæ. 22

Nouati error

s. eodẽ, p lo. E

Donati error

Iohan. ij.

Eucha. sacrm est necessariũ

¶ Prima ratio.

¶ Inter q̃s prima erit, q hoc pro certo dogmate prisci oẽs cõcorditer & unanimiter nobis reliquerũt. Et cur eis nõ credemus magis, q̃ hæreticis istis, q cõtraria docẽt. An nõ credimus Arriũ, & sectatores eius aberrasse? Et quis nobis eorũ errores indicauit, nisi spũs sctũs, q p ora patrũ, eorũ hæreses dilucide cõuicit. Quis Marcionitas, Manichæos, Valẽtinianos, Nestoriũ, Samosatenũ, Sabeliũ, Basilidẽ, Nouatũ, Pelagiũ, Donatũ, ac cæteros eorũ sectatores cõfutauit? Quis insup sanã & rectã aduersum hos, & alios oẽs hæreticos, doctrinã eccl'iæ catholicæ tradidit, nisi spũs ipe sanctus, q patrib9, uelut totidẽ organis, usus fuerit in hoc tã arduo negotio? Nã hoc ipm Chrũs añ promisit, dicẽs, Nõ uos estis q loquimini,

G

Hæretici per patres confutati sunt.

Matth. 10.

mini, sed spũs patris uestri q loqtur in uobis. Illi nobis è schola san ctí spũs ueritatẽ scripturaꝝ iterp̃tati sũt. Et nos usq; adeo negligẽtes nr̃æ salutis erim⁹, ut sacerrima illa schola reiecta, libẽtius hereticorũ insanis dogmatibus aures accõmodemus? Si nũc ꝓpter istorũ argutias, q̃ tũuis robustæ uideant, solidã patrũ doctrinã abiecerimus, qñ tandẽ certã assequemur notitiã? Post illos & alij exurgent, & post istos, adhuc alij, queãdmodum & hodie fieri cernimus. An nõ post Lutherũ exortus ẽ Carolstadi⁹: post hũc Zuinglius: post istũ Oecolãpadius, singuli uariaꝝ interpretationũ authores: surrexit & Balthasarus quidã, q cõplures (ut audio) rebaptizauit. Quid istud aliud est, si propter horũ nouas adinuentiões, solidas patrũ expositiões, q̃s hi nobis reliquerũt, spreuerimus, q̃ qd' Paulus ait, semp erimus discẽtes, & nunq̃ ad scientiæ ueritatẽ ꝑuenientes. Qñ igitur patres illi, de priscis loquor, & ubi cõcorditer quicq̃ asserũt, plane docent nõ fidẽ solã, neq; fidẽ cũ dilectiõe, sed oportet re ipsa Chr̃i carnẽ in eucharistia mãducare, qs in seipsum tãtus hostis erit, ut propter hereticoꝝ istoꝝ sibilos, negligat sacr̃a fide sola cõtẽtus. Hæc rõ certe me uehementer mouet, & meo iudicio quẽq; mouebit Christianũ, q curã suæ salutis aliquantã agit.

Hæreticorũ uarietas uetat eos lectitari.

Timo. 3

Ex cõ patrũ consensu mon emur sacr̃a nõ negligere.

¶Secunda ratio.

H ¶Secũda ratio. Q; fides ipsa quã assecuti sumus, nisi p sacramentorũ susceptionẽ corroboret, paulatim euanescet. Nã licet p eã fidẽ, q̃ antecedit sacramenta, qs iustificatus fuerit, nondũ tñ liber est à prauis desyderijs, q̃d & illi cõcedũt. Fides utiq; quũ uera, uiuaq; fuerit: restringere nititur & subiugare carnẽ, quatenus ipsa spiritui subiecta sit. Verũ caro nihilominus cõtinuo reluctat, atq; uarijs cupiditatibus ipsi fidei spirituiq; molesta est. Moliunt & ipsæ cupiditates incessanter erũpere, quo fit, ut multum negotij ferme singulis momẽtis, ipsi spũi facessant. Quãobrẽ si nõ accuratius inuigilet ad eas cohibẽdas atq; refrenãdas, facile caro p eas fidẽ supplantabit. Igitur ut tã fides q̃ spũs corroborent, necessaria sunt sacramenta: q̃ p accessum & incrementũ gr̃æ, carnẽ & ipsius fomitẽ reprimant: spm̃ excitent: fidẽ corroborent & adaugeant. Sed & ipsa fides quũ sit, nisi quædã inchoatio bonæ uitæ, si qs eam sibi solã sufficere ꝑsuasus, sacramenta contempserit, uel ea suscipere crasse neglexerit, mox euanescet. Nã fides nõ est, nisi quis ea prę ditus,

Galat. 5.

Sacr̃a necẽaria sunt & utilia.

Fides est inchoatio tãtũ bonæ uitæ

ditus, paratus itẽ sit sit credere sacramẽtis à Christo traditis, et eadẽ quũ oportunitas fuerit, recipere. Nã uerũ sit oportet, q̃d Christus dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spũ sancto, nõ potest introire in regnũ dei. Nihil ergo tibi proderit tua fides, quũ nisi baptismi susceperis sacramentum, à regno cœlesti sis excludendus. Et rursus idem ait: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis et biberitis eius sanguinẽ, non habebitis uitã in uobis. Ex quibus consequitur, ut quisquis hæc sacramenta contempserit, aut crassiori negligentia suscipere prætermiserit, fides eius, quantauis antea fuisset, ob hoc ipsum tamen, q̄ ista sacramenta sumere negligat, euacuabitur, et inanis euadet. Et hactenus pro secunda. Iohan. 3. Iohan. 6.

¶ Tertia ratio.

¶ Accedit huc et tertia. Nemo certus eẽ p̃t citra sacroꝝ susceptionẽ de sua fide, q̄ uiua formataq́ꝫ sit, nisi forte p reuelationem hoc ipsum acceperit, id q̃d nõ cõtingit passim quibuslibet. Fatetur utiqꝫ Lutherus cõplures in hoc falli, credentes se fidem habere, quũ neutiq̃ habeant. Lege cõmentarios eius in epl̃am priorẽ Petri, ubi sæpius id affirmat. Sed de illis (inquis) loquitur, qui manifestis laborant peccatis. Atqui pctã, licet occulta fuerint, nõ minus obsistunt fidei, q̃ aperta, sed quæcũqꝫ, siue occulta, seu manifesta peccata sint, q̃ diu placent, fidẽ formatã impediunt. Et cui satis exploratũ est, an sufficiẽter ipse detestetur oĩa sua peccata? Vtcunqꝫ fuerit, etiã iuxta rationẽ fidei, quã Luther⁹ ip̃e tradit, paucissimi sunt qui fidẽ obtinent. Quare uehemẽter in hac re (quẽadmodũ alias ostẽdimus) miseris auditoribus suis Lutherus imponit. Nã alibi facillime cõquiri posse, fidẽ docet, adeo ut uix q sq̃ sit, q nõ eã habeat, alibi tñ adeo cõquisitu difficilẽ, ut uix quenq̃ inuenias qui eã assecutus sit. In cõmentarijs uero prioris eplæ Petri, dicit illic minime haberi fidẽ, ubi defuerint bona opa. Et cui nõ desunt opera bona? Quis nõ plane uidet se bonorum operũ inopem. Sanctissimus ille Iob aiebat: uerebar omnia opa mea. Quis itaqꝫ certus esse potest, se uiuã habere fidẽ? An nõ ingentẽ fidẽ habet ille, q sua fide montẽ quemuis è loco suo dimoueat? Et sane talẽ habere fidẽ possibile est Christianis. Alioqui nõ dixisset Chrũs ad discipulos Matth. 17. Amen quippe dico uobis: si habeatis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit I Iob. 9 j. Cor. 13

j. Corin. j3 Sed & Paulus dicit: Si habuero oẽm fidẽ, ita, ut mõtes l co dimo ueã: Talis tñ ac tanta fides p̃t in quopiã eẽ, q nõ assequet uitã æternã, qñquidẽ & Paulus ait, tantã fidẽ haberi posse, citra charitatẽ. Sed & Chrũs dicit Mat. 7. Multi dicẽt mihi in illo die, dñe dñe: Nõne p nomẽ tuũ prophetauimus? & p nomẽ tuũ dæmonia eiecimus? & p nomẽ tuũ multas uirtutes p̃stitimus? An nõ in istis erat fides insignis, q sic p fidẽ in deũ prophetare, dæmonia eijcere, multasq; uirtutes p̃stare ualuerant, & qd? Nũ fidẽ ideo uiuã habuerant? Minime. Tunc (inquit) cõfitebor illis. Nunq̃ noui uos: Discedite à me q operamini iniquitatẽ. Et tñ indubitatũ est, hanc fidẽ fuisse donũ dei, & unũ ex illis, q̃ Paulus. j. ad Cor. j3. tria nũerat. Fides (inqt) spes, & charitas: tria hæc. Qñ igitur tã potentẽ & tã efficacẽ qs fidẽ habere p̃t, & tñ sine charitate: qs certus erit, qñ uiuã assecutus ẽ fidẽ? Nemo profectò citra sacri susceptionẽ. Propter hoc igitur instituta fuerũt sacra, nimirũ, ut his rite pieq; suscep tis, certiores efficeremur de uiuificatiõe fidei nr̃a p grã m. Nã deus infallibilr̃ assistit sacramẽtis istis, paratus donare grã m cũctis q̃ primũ aliq̃d sacr̃m susceperint. Per hãc itaq; grã m, fides, ubi forte prius informis erat, uiuificat, & eadẽ, si prius erat formata, uegetior & auctior efficitur. Atq; hactenus pro tertia ratione dictũ sit.

Nemo p̃t scire an fidẽ uiuam habeat.

Sacr̃a ad qd instituta sint.

Fides uiuificat p sacr̃orũ susceptionem

¶ Confirmatio prior ex aliis Euangelistis accepta.

K ¶ Ex antedictis haud dubito, qn orthodoxis lectoribus aptissime monstratũ sit, pollicitationẽ à Chr̃o factã. 6. Iohãnis, ad corporalẽ esum ueræ carnis in eucharistia ptinere. Verũ istud adhuc dilucidius euadet, simul atq; ppenderimus, q̃ dilucide cæteri Euangelistæ pollicitationẽ hãc fuisse p̃stitã, edocuerint. Sic eñ Matthæ[9] de cœna dñica scribit: Vescẽtibus aũt eis, accepit Iesus panem & quũ egisset gratias, fregit deditq; discipulis, & ait: Accipite, comedite, hoc ẽ corpus meũ: Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis dicens: Bibite ex hoc oẽs: hic ẽ eñ sanguis meus, q est noui testamẽti, q pro multis effunditur in remissionẽ pctõrũ. Ecce is, q est ipsissima ueritas, palã affirmat suæ carnis pariter & sanguis p̃sentiã i eucharistia. Et hic aduerte, q quũ dixisset, hic ẽ sanguis meus, nõ ip̃m poculũ indicauit, sed substãtiã illã, q̃ tũ fuerat in poculo. Stolidũ eñ fuerit existimare poculũ ip̃m fuisse sanguinẽ, aut panẽ triticeũ fuisse corpus Chr̃i. Marcus aũt ita narrat. Et edentibus illis, sumpto

Matth, 26.

Mar. j4.

sumpto Iesus pane, quũ bñdixisset, fregit, & dedit illis, ac dixit: Sumite, comedite, hoc ẽ corpus meũ. Et accepto poc'lo, quũ gratias egisset, dedit illis, & biberũt ex eo oẽs, & dixit illis: hic est sanguis meus noui testamẽti, q pro multis effunditur. Et hic quoq; uerã corpis & sanguis p̃sentiã testat. Hic lector expende, q̃tũ adamussim cõquadrẽt, hoc factũ, & uerbũ Christi, cũ ipsa prius facta pollicitatione. Nã ibi pollicitus est se daturũ panẽ, qui caro esset. Hic aũt bñdicto porrectoq; pane, dixit: Accipite, edite, hoc ẽ corpus meũ, ibi dixit. Caro mea uere est cibus & sanguis meus uere ẽ potus: Qui edit meã carnẽ & bibit meũ sanguinẽ, in me manet, et ego in eo. Hic aũt, q̃uo manducet eius caro, sanguisq; bibat, palàm indicat, affirmans: Hoc est corpus meũ, hic est sanguis meus. An nõ hæ res gestæ, uerbaq; prolata plane cõfirmant ipsas pollicitationes añ factas? Et uicissim ipse pollicitatiões, nũquid nõ corroborant hor; gestor; dictor;q; ueritatẽ? Sed iã audiamus et alios. Iohan. 6.

Accedit his Lucas, qui refert ad hũc modũ: Et accepto pane quũ gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc ẽ corpus meũ quod pro uobis datur, hoc facite in mei recordationẽ. Illã aũt particulã, nẽpe q̊d pro uobis datur, nullã aliã ob causam apposuisse uidet, q̃ ut certiores essemus, idẽ corpus q̊d paulo post in cruce pependit, tũ in eucharistia uere p̃sens factũ eẽ. De sanguine ṽo subdit. Silr et poculũ postq̃ cœnauit, dicens: Hoc poculũ nouũ testamentũ, p meũ sanguinẽ, qui pro uobis effundit. Q̃q̃ q̃ hic alia uerba sint, sensu tñ à Matthæo et Marco neutiq̃ ipse dissidet. Nam q̊d hi dixerũt, hic ẽ sanguis meus noui testamenti, ille p eundẽ sanguinẽ testamentũ nouũ cõfirmari et stabiliri testat. Sed mouebit adhuc forte quẽpiã, ꝙ quũ solus Iohãnes huius pollicitatiõis meminerit, idẽ, eiusdẽ exhibitæ, nullã faciat mentionẽ. At istud nihil est. Nã quis ignorat Iohannẽ libenter ea narrare, q̃ cæteri p̃terierunt, et q̃ sufficienter ab aliis tradita sunt, ea silentio ptransire? Quocirca quũ intellexisset et cæteros, tã ip̃m de quinq; panibus miraculũ q̃ totã disceptationẽ inde cũ Iudæis habitã de pane triplici, simul et pollicitationẽ panis, q̃ caro eẽt, prorsus tacuisse, tradidisse tñ abunde, tã carnis exhibitionẽ sub specie panis, q̃ sanguis sub specie uini, illa docuit, ista p̃teriit. Præter hos adhuc et Paulus hac de re sic tradidit Corinthiis. Ego (inquit) accepi à dño q̊d et tradidi uobis, ꝙ

Lucæ. 22

Obiectionis dilutio.

Iohan. tacuit exhibitionem corpis Christi sub spẽ panis

L

j. Cor. jj.

j. Cor. jj. bis, ꝙ dñs Iesus in ea nocte qua traditus est, accepit panẽ, & post ꝗ gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, hoc meũ est corpus, ꝗd pro uobis frangitur, hoc facite in mei cõmemorationem Ad eundẽ modũ & poculũ peracta cœna dicẽs: Hoc poculũ nouum testamentũ est in meo sanguine, hoc facite, quotienscunqꝫ biberitis in mei cõmemorationẽ. Ecce Paulus, qui nõ alia, ꝗ quæ à Chrõ didicerat, nobis tradidit, quantũ ad uerã corporis & sanguinis p̃sentiã cũ cæteris oĩno conuenit. Sed & cõsequenter in eodẽ capite bis p̃terea nominat corpus dñi, nõ mysteriũ, nõ sacramentũ, non figurã; ipsum appellans, ne quispiã in his uocabulis cauillaret. Q̃ si uoluisset Chrũs hic tropũ aliquẽ intelligi, nimirum, ut non uerũ, sed figuratũ tantũ hic esset corpus suũ, profecto quum post cæteros apl'os iã ipsum Paulũ rursus hac de re cõmonuisset, & plenius erudijsset, aliqua saltẽ apposita uocula, monstrasset, nõ ueritatẽ corporis & sanguinis in eucharistia cõtineri, sed figuram dũtaxat, id ꝗd nusꝗ fecisse cõpertissimũ est. Illud etiã quod dicit Paulus in eiusdẽ eplæ cap. quinto: Pascha nostrũ pro nobis immolatus est Chrũs. Enimuero, nostrũ dicens, aliud significat olim fuisse Iudæoꝝ. Nã & hi paschalẽ quendã agnũ singulis annis ad festũ paschatis immolare cõsueuerant. Quẽ & post ꝗ immolassent, etiã iuxta legis cæremonias edere tenebant. Nostrũ uero pascha Chrũs est, qui pro nobis uelut agnus innocentissimus in cruce fuerat oblatus, nimirũ ut eius sanguine mundi crimina diluerentur, Fuerat aũt ille uetus agnus huius noui, pariter & illud pascha, nostri paschatis figura quædã & umbra. Quamobrẽ ut hæc nostra ueritas, noster (inquam) uerus agnus Chrũs Iesus, umbræ p̃teritæ mõ quodã respondeat, oportet & eũ corporal'r edi. Nusꝗ autem id fit, nisi in eucharistia sub specie panis. Quare & colligitur eum ibi uere p̃sentẽ esse, quatenus à nobis realiter manducet. Nec est ut quis dicat, hanc comestionẽ spũaliter accipiendã esse. Nã occisio huius agni sicut & illius fuit uere corporalis, sed & in genere laniationis corpis utriusqꝫ debuit esse quædam similitudo, sicut & Iohannes docet transferens, id ꝗd de agno ueteri scriptũ fuerat, ad nouũ hunc agnũ Christũ, hoc uidelicet, os non cõminuetis ex eo. Nã huius gratia tã illud scriptũ fuerat, ꝗ ille uetus agnus, occisus & comestus. Quocirca quũ cætera sibi respondeant, oportet, ut &

Paul⁹ bis nominat corpus dñi, quo constet nullũ subesse tropum.

j. Cori. 5.

Exod. jz

Iohan. j9.

ut & esus huius agni fiat corporalr, quẽadmodũ & illius añ fuit: Hoc ẽ, q̧ nos Chriani corporalr pascha nostrũ edere teneamur, sicut & Iudæi suũ pascha iuxta legis antiq̃tæ cæremonias edere cõsueuerunt. Cõfert & hoc plurimũ ad indiciũ ueritatis, q̧ ipso uesperi Chrs cũ aplis utrũq̧ pascha comedit, prius qdẽ illud uetus, postea ṽo nouũ istud, qd tũ primũ ab illo fuerat institutũ. Nec est dubiũ qn ex hoc, suæ passiõis cõmemorationẽ fieri quesierit, sicut & agni ueteris esus, fuerat eiusdẽ futuræ passionis p̄memoratio. At qs nõ uidet, si nihil aliud eẽt in eucharistia q̃ panis & uinũ, qn longe significantius et efficacius agnus ille: Christũ, et mors illius agni: mortẽ Chri. Sanguis deniq;, sanguinẽ, q̃ panis et uinũ exprimere queant. Verũtamen quia cõmodius et citra comedẽtis horrorẽ, sub specie panis, ueritatẽ suæ carnis, et sub specie uini, sanguinis ueritatẽ p̄beret, id q; sufficeret uere credentibus, atq; oculis fidei res ipsas uelatas potius, q̃ spẽs externas cõtuentibus, iccirco ueteribus illius agni cæremonijs antiquatis, nouũ hoc pascha constituit, q̊d ceu res uera, figuris, umbrisq; succederet. Propter q̊d et Hieronymus hunc Matthæi locũ enarrans, ita scribit: Postq̃ typicũ pascha fuerat impletũ, et agni carnes cũ aplis comederat, assumit panẽ q cõfortat cor hoĩs, et ad uerũ paschę transgreditur sacramentũ, q̃uo in p̄figuratione eius Melchisedech summi dei sacerdos, panẽ et uinũ offerẽs, fecerat, ipse quoq; ueritatẽ sui corporis et sanguinis repræsentaret. Hæc Hierony. Vbi uides lector, et typici paschæ, et noui discrimen: uides et p̄figurationẽ huius instituti in Melchisedeck. Vides deniq; ueritatẽ corporis et sanguinis sub panis et uini speciebus repræsentari. Nec est q̊d Oecolãpadius, ut alibi solet, hic sophisma nobis in hoc uerbo repræsentari struat. Quid eñ aliud aptius dixisset Hieroñ. q̃ ueritatẽ corpis et sanguinis hic rep̄sentari, quũ nõ cernant hic corpus et sanguis Chri sub natiuis suis spẽbus, sed tm̃ sub alienis, nẽpe panis et uini, uob rep̄sentent: ¶ Sed iã redeamus ad Paulũ, q sic. I. ad Cor. 10. tradidit: Poculũ bñdictiõis cui benedicimus, nõne cõmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nonne communicatio corpis Christi est? Quid hic audimus? Figuras ne corporis et sanguinis Chri? Nequaq̃, sed ueritatẽ corporis et sanguinis, qbus nos uere cõmunicare Paulus asserit. Profecto si figurã solã hic indicasset Paulus, non adeo frequenter hæc, nulla uspiam figurarũ habita mẽtione

Corpus Chri optet corporaliter sumere

Matth. 26. Marc. 14 Lucæ. 22.

Chrs duplex pas. comedit,

Quare sub aliena spẽ corpus Christi detur.

Hieronymus

Psal. 103 Gene. 14.

antipophora.

M

uocasset corpus & sanguinẽ dñi. Sed nec arbitrat Oecolãpadius, nos p panẽ & uinũ suũ, cõmunicare corpori & sanguini Chri, sed fidẽ solã hui⁹ cõmunicationis causam esse cõtendit. Et certe qui fieri p̃t, ut merus panis aut uinũ eã efficaciã habeat, ut nos ueri corporis & sanguinis Chri reddat participes? Quare cõsectaneũ est, ut quũ huius panis esu, & liq̃ris eius q in poculo ẽ potatione uere corpi & sanguini Chri cõmunicam⁹ eiusdẽ corpis & sanguis ueritatẽ hic adesse, ceu cõpertissimũ habeam⁹. ¶ His adiũgit Paul⁹ eodẽ loco: Vnus panis unũ corpus multi sumus. Nã oẽs ex eodẽ pane participam⁹. Oẽs participare dicit, nõ tñ oẽs unũ eẽ corpus affirmat, sed multos. Q̃d em̃ ideo dixisse putam⁹, ꝗ erant & quidã indigne participãtes, q̃bus nihil profuit de mysterijs istis edisse. Verũtamen si nihil hic aliud p̃ter panẽ & uinũ adesset, oẽs quocũq; mõ participãtes, unũ corpus efficerent, q̃ñquidẽ oẽs eandẽ panis substantiã sibi corporarẽt, & tã indigni q̃ digni substantiã illã panis in sua corpa uerterẽt et digererẽt. Sed longe alia mens fuerat Paulo. Nã pie sumentes nõ dubitabat incorporari Chro, atq; ita in ipso fieri corpus unũ, utiq; p illius corpis esum. Impios ꝟo licet hoc ip̃m mãducarent, nihilo secius tñ ad unitatẽ illius corpis ex eo ptinere, q̃ ubi sorices et mures hoc ipsum comedissent, q̃ñquidẽ nec hi, nec impij p mãducationẽ illã Chro uel tantillũ icorporant. ¶ Quid illud recenseã q̃d mox in Paulo seq̃tur. Quæ immolant gentes, dæmonijs immolãt, et nõ deo. Nolim aũt uos consortes dæmonioꝝ eẽ. Nõ potestis poculũ dñi bibere et poculum dæmoniorũ. Nõ potestis mensæ dñi participes eẽ et mensæ dæmoniorũ. At q̃d in hac mẽsa dñi (precor) immolat aliud, q̃ corp⁹ et sanguis eius, q̃ñquidẽ añ reiecta sint rerũ corporaliũ sacrificia, quæcũq; fuerint, præter unius corpis Chri sacrificiũ, q̃d et in altari q̃tidie uictimamus. De q̃ sacrificio in laudẽ suæ matris Augustinus refert, eã haud mediocrẽ spem cõcepisse. Imminente (inq̃t) die solutiõis eius, nõ cogitauit corpus suũ sumptuose contegi, aut cõdiri aromatibus, aut electũ monumentũ cõcupiuit, aut curauit sepulchrũ patriũ. Nõ ista mandauit, sed tantũmõ memoriã sui ad altare tuũ fieri, cui nullius diei prætermissiõe seruierat, unde sciret dispensari uictimã sanctã, q̃ deletũ chirographũ, q̃d erat contrariũ nobis. Hæc Aug. Hæc ẽ igit illa uictima, q̃ nobis patẽr ꝓpicium

[Margin: j. Cor. 10; Augustin⁹ de matre sua; Colloss. 2]

piciũ reddit, q̃ quũ comedit, nõ mõ nos mẽsæ dñicæ pticipes effi-
cit, uerũ etiã unit & incorporat Chr̃o. Corroborãt & hãc ueritatẽ
haud mediocriter, ea q̃ Paul⁹ Ephesiis tradit, de Chr̃o & ecclesia.
Neq; em̃ p̃termittẽdus ẽ locus ille Pauli. 6. ad Ephe. q̊ prisci illi,
nimirũ Irenæus, Hilarius, Chrys. & Cyrillus libẽter utunt, ad hu
ius ueritatis corroborationẽ, uti sæpius oñdim⁹. Nã Paul⁹ ibi post
q̃ uiros hortat⁹ eẽt, q̃ten⁹ uxores suas diligerẽt, sicut & Chr̃s eccle
siã, simulq; docuisset, qd eidẽ eccl'ię suę cõtulerit. Subdit. Null⁹ ei
unq̃ ip̃ius carnẽ odio habuit, imò enutrit ac fouet eã, sicut dñs ec-
clesiã. Hic pcõtarer Oecolãpadiũ, an sola cõtẽplatiõe pascim⁹ car
nẽ nostrã? Q, si corpal'r nos dicat carnẽ nostrã pascere, cõseqtur,
ut & Chr̃s itẽ corpal'r eccl'iã suã pascat. Fouet igit & enutrit Chr̃s
ecclesiã illo corpali cibo & potu, de q̊ prius apud Corint. disseruit
idẽ Paulus, dicẽs in psona Chr̃i: Hoc ẽ corpus meũ: hic ẽ sanguis
meus, p quẽ hauddubie cibũ & potũ efficimur Chr̃i mẽbra, prius
eqdẽ fact⁹ fuit nr̃i gñis mẽbrũ q̃ddã, qñ uidelicet ipse carnẽ nr̃am
accepit, neq; tñ adhuc eram⁹ uicissim eius mẽbra, ex carne ei⁹ &
ossib⁹ eius, sed istud p fidei pietatẽ, & p esum carnes eius asseqmur
Per hũc diuinũ cibũ (ut prisci illi testant) efficimur ei⁹ mẽbra, quẽ-
admodũ in Paulo cõtinẽter seqtur. Qm̃ mẽbra sum⁹ corpis eius-
dẽ ex carne eius & ex ossib⁹ eius. Nã sicut Eua pdijt ex Adã, ita
nos q sum⁹ eccl'ia, spõsaq; Chr̃i p esum carnis & sanguis ipsi⁹, cor-
pus unũ efficimur, & mẽbra corpis Chr̃i, atq; ita ex duob⁹ fit una
caro. Qd sane mysteriũ, licz de primo uiro Adã & uxore sua Eua
scriptũ sit. Paulus tñ hoc loco tribuit hoc ip̃m Chr̃o & eccl'ię suę
Nã ptin⁹ ubi dixisset. Atq; ex duob⁹ fiet una caro, subdit. Myste
riũ hoc magnũ ẽ. Ego aũt dico in Chrõ & in eccl'ia. Palã ẽ igitur
hũc locũ Pauli nihil ad icarnationẽ Chr̃i spectare, q̃ uidelicet ille
carnẽ de nobis accepit, sed magis ad mãducationẽ carnis ei⁹, q̃ no
bis ille carnẽ suã cõmunicat & enutrit ac fouet esu carnis, & potu
sanguis sui. Addã & aliud, q̃ l ex Rupto Tuitiẽsi Abbate didici,
quẽ & Iohãni Coclæo, uiro exactissimæ diligẽtiæ, neq; minus ar
dẽtis zeli, debem⁹, dictũ fuerat Adæ, quẽadmodũ. 2. Gene. tradi-
tur: In quacũq; die comederis ex eo, morte morieris. Ecce q̃tum
exitiũ iminebat ei, q ex fructu illius ligni comederit. Comedit ni-
hilominus Adã ex eiusdẽ ligni fructu, q̃ factũ est, ut tã ipse, q̃ oĩs

Chr̃us pascit ecclesiam corpore suo.

j. Cor. jj.

Ephe. 6.

Rupertus Tuitiensis. Iohan. Coclæi laus.

eius posteritas, mortis inciderit foueam. Quãobrẽ æquũ fuit, ut si ad uitã unq̃ reuocãdi forẽt, id fieret p alterius ligni fructũ, quẽ etiam essent comesturi. Is ꝟo fructus alius nõ est, q̃ fructus ligni crucis, nimirũ Chrs ipse, q pro nobis olim in cruce pepẽdit. Quare cõsectaneũ est, ut sicut Adã, olim corporalr mortis fructũ ederat, q̃ iudiciũ accepit mortis, ita & nos q̃q; corporalr hũc uitæ fructũ edamus, q̃ restituamur uitæ. Id q̃d Chrũs ipse pollicet, cunctis ex eo
Iohan. 6. mãducaturis. Qui edit (inqt) meã carnẽ, & bibit meũ sanguinem, habet uitã æternã. Et ego suscitabo eũ in nouissimo die. Cæterũ
Epilogatio probationũ. si ad hũc modũ prexerim⁹, qñ tãdẽ erit finis. His igit, & alijs scripturarũ testimonijs, qbus inter rñdendũ usi fuimus, si qs adiũxerit
1 nimiũ illũ amorẽ, q̃ nos ardebat Chrũs, ut eandẽ carnẽ suã, tot &
2 tã acerbissimis exponeret cruciatibus, & pciosum itẽ sanguinẽ p
3 nobis effunderet: Deinde pollicitatiões alias ab ipso factas eccle-
4 siæ: De fide neutiq̃ defectura: Cõsensum itẽ ueterũ: Cõcilia pa-
5 trũ. Innumera miracula: Reuelatiões fide dignissimas, ac cætera,
6.7
In plo. 3. lib. q̃ in corroboratõibus añ memorauim⁹, qs nisi plane desertus & reiectus atq; reprobatus à deo, diutius cõtẽdet, aut nõ eẽ uerã carnẽ & sanguinẽ in eucharistia, aut uerba sexti capitis, ad eandẽ eucharistiã haudquaq̃ spectare. Sed iã æquũ est, ut si quas Oecolãpadius pro sua hæresi scripturas adducat, eas audiamus,

¶ Finis prologi quinti libri.

IOHANNIS ROFFENSIS EPISCOPI CONTRA OECOlampadiũ de Eucharistiæ sacramẽto, Liber Quintus.

¶ Dolus detegitur, cur Lucam sibi delegerit potius q̃ ceteros. Caput primum.

OECOL. A

On minus autẽ cogit ipsa series sermonis, quæ ab Euangelistis cõtexitur, ut sic intelligamus. Verum quia duo, Matthæus scilicet & Marcus obscurius scripserunt, sententia petenda est ab eo, qui manifestius scripsit, Luca scilicet.

ROF. Non tã obscure, Matthæus & Marcus hæc scribũt quin

quin apertissime suis uerbis tuã hæresin cõdemnent. Nã illi, citra figurã oẽm, dixisse Christũ, affirmant, hoc est corpus meũ, & hic ẽ sanguis meus. Et (ut intelligamus) uerũ illũ fuisse sanguinẽ, adiecit uterq; duas alias pticulas: Alterã noui testamẽti, nimirũ ut sciamus hũc eundẽ esse sanguinẽ, quo nouũ testamentũ, hoc est noua lex, cõfirmatur, sicut & olim sanguine pecorũ, qui sanguis huius figura fuerat, uetus testamẽtũ, & lex ipsa uetus ad tẽpus cõstabiliebatur. Altera pticula, quã etiã audit uterq;, est: Qui pro multis effunditur, & hæc particula rursum palã eũdẽ eẽ indicat sanguinẽ, cuius fundendi tũ instabat tẽpus. Vnũ eñ erat utrobiq; sacrificiũ, propter q̃d & uerbo p̃sentis tẽporis usus est uterq; Euangelista. Tertiã ais particulã, nẽpe in remissionem peccatorũ, solus Matthæus habet, q̃ nõ minus indicat, nõ aliũ hũc fuisse sanguinẽ q̃ q in patibulo crucis in remissionẽ peccatorũ effundebatur. Matth. 26. Mar. 14. Matth. 26.

OECO. Neq; eñ manifesta per obscura quis dextre docuerit. Manifestius eñ est, hoc est corpus meũ, quod pro uobis traditur, q̃ hoc est corpus meũ, ut cæteri dicunt. B

ROF. Quanq̃ in hac additiõe, nẽpe, q̃d pro uobis datur, manifestius ipse Lucas docuerit uerũ fuisse corpus sub ipsa panis specie, de sanguĩe tñ multo obscurius loquitur, q̃ priores Euãgelistæ ut & legenti dilucidũ est. Nã ubi illi dixerũt aptis uerbis, hic ẽ sanguis meus noui testamẽti, ille sic extulit: Hoc poculũ, nouũ testamentũ p sanguinẽ meũ, q pro uobis effunditur. Sed & q̃ ad sanguinẽ ptinẽt, quædã anticipat, sicut & ex Augu. docebimus inferius. Sunt eñ quatuor, q̃ Matthæus & Marcus ad sanguinẽ attinẽtia scribũt, nẽpe gratiarũ actio, sanguinis distributio, ueri sanguis assertio, deniq; protestatio nõ bibẽdi deinceps usq; ad certũ tẽpus. solũ tertiũ suo ordine Lucas refert, cætera p̃occupat. Et sicut præoccupauit de sanguine loqui: sic etiã & de corpore suo, sub nomĩe paschæ, id q̃d parũ aduertentes, hallucinari facit. Multo igiur inuolutius ista narrat Lucas, & obscurius, q̃ intelligi facile queat, nisi clarius hoc ipsum ex Matth. & Marci dictis elucesceret. Atq; ideo nimirũ Oecolampadius Lucam potius delegit, q̃ suis inuolucris & sycophantijs crediderit, accõmodatius inseruiturum. Luc. 22. Lucas de sanguine obscurius loquitur. Matth. 26. Marci. 14. Lucas loquitur per præoccupatiõnẽ. Matth. 26 Mar. 14.

OECO. Per icopen igitur Euangelistæ Lucæ de cœna dñi explanem⁹. Est aũt hæc: At quũ cẽt hora, discubuit, & duodecim C

Apostoli cũ eo, et dixit ad eos: Desyderio desyderaui hoc pascha comedere uobiscũ, anteq̃ ego patiar: dico eñ uobis, q̀ ultra minime edã de illo, donec ĩpleat in regno dei. Et accepto poculo, gratias agẽdo, dixit. Accipite hoc, & distribuite in uos. Dico eñ uobis, q̀ minime bibã à generatiõe uitis, donec regnũ dei ueniat. Et accepto pane, gr̃as egit, & fregit, deditq; eis, dicẽs: Hoc ẽ corpus meũ q̃d pro uobis traditur, hoc facite in meã recordationẽ. Sil'r & calicẽ, postq̃ cœnatũ est, dicẽs: Hoc poculũ nouũ testamẽtum in meo sanguine, qui pro uobis effunditur.

D ROF. Audisti lector uerba Lucæ, quatenus ad hoc negotiũ attinẽt, iã q̃bus fucis & pigmentis illinat ea nobis, accipito.

OECO. Fidelissima tutissimaq; ĩterpretatio est, spectare primũ, quã sñiam præ se ferat corpus integrũ dicendo℞, & deinde expendere, quid in singulis membris ac uerbis doceatur, quæ scilicet certissima iudicandi ratio.

Interpretatio fidelis quomodo fiat.

ROF. Hæc certe si synceriter agat, & citra dolos ac sycophãtias neutiq̃ improbãda est. Verũ nullus modus ad fallẽdũ auditorẽ accõmodatior ẽ, q̃ hm̃oi prolixis uti declaratiõibus, in q̃bus is q circũuenire studet, intermiscere sua p̃t, et tales fucos ubiq; spargere, ut scripturæ, quas tractat, alienã faciẽ, et longè aliũ sensum, q̃ spũs ipse sanctus eis indidit, induisse uideant.

¶ Inter sacramenta Judeo℞ ⁊ nostra tantũ interesse, quantum inter figuram ⁊ veritatem. Cap. II.

OECO. A

St igit uidere in cœna illa, q̃uõ dñs nr̃ Iesus, ex æquo redemptor sit, tam eo℞ qui præcesserãt, q̃ eo℞ qui sequuti, et in se, utputa saluatorem respici uoluit.

ROF. ¶ Reddas (q̃so) uel unũ uerbũ cœnæ, q̃d istud testetur, nẽpe, q̀ dñs nr̃ Iesus ex æquo redẽptor sit, tã eo℞ q p̃cesserãt, q̃ eo℞ q sequuti sunt. Nec istud inficior, qn et illos, et nos ex ęquo redemit, q̃tũ ad redẽptiõis effectũ ptinet. At me nõ latet, quorsũ tẽdas. Moliris eñ æquare nobis, q post ppessa supplicia crucis, in Christũ credimus, Iudæos, q pridẽ crediderũt illũ passu℞. Ac ꝑinde nostra et illo℞ sacramẽta, re neutiq̃ eẽ diuersa, sed queẽadmodũ illo℞ sacramẽta Christũ tantũ significabãt, nõ itẽ cõtinebant, sic et nostra tantũ signa sint, et nullã in se diuersam rẽ habẽtia. At hæc supius abundè reuulsimus. Plurimũ eñ interfuit inter nos et illos.

Longũ discrimẽ inter sacra noua & ueteris legis. Dñia inter Iudeos & Christianos.

illos. Nã cũ nr̃is maiorib⁹ Chr̃s diu cõuersatus ẽ, & se corporaliter eis spectãdũ p̃buit & audiẽdũ, id q̃d priorib⁹ Iudæis negatũ fuit, queadmodũ ipse Chr̃s in euãgelio testat̃, dicẽs: Vestri uero beati sunt oculi, qa uidẽt, & aures uestræ, qa audiũt: Amẽ dico uobis, q̃ multi prophetæ & iusti desyderauerũt uidere, q̃ uidetis, & non uiderũt, & audire q̃ auditis, & nõ audierũt. Adde, q̃ priores iusti, q̃tũuis pie uixerũt, tñ post eorũ ab hoc seculo migrationẽ, haud ꝓtinus in cœlũ cõuolarũt, sed apud inferos longo tp̃e detenti sunt. Nos ꝟo si pie uixerimus, cõfestim, ut ab hac mortali uita discesserimus, in cœlũ subleuabimur. His accedit, q̃ illi p̃ nobis graui q̃dã & importabili iugo pressi fuerãt, queadmodũ Acto. 15. Petrus docet, inquiens: Quid tẽtatis deũ, ut imponat̃ iugũ sup̃ ceruices discipulorũ, q̃d neq; p̃res nr̃i, neq; nos portare potuim⁹. Taceo, q̃ iustitia dei nũc manifestata sit, ut Paul⁹ docet, q̃ prius fuerat occulta. Vide q̃bus priuilegijs abũdamus nos. Et sicut in istis p̃cellim⁹, ita & in sacramẽtis, q̃ nobis tradita sunt, illorũ penitus antiq̃ris. Nostra eñ ueritates ipsas cõtinẽt, q̃ꝝ uetera sacra figuræ dũtaxat & ũbræ fuerãt, id q̃d passim à cũctis patrib⁹ orthodoxis cõcorditer affirmat̃. Nõ inficiamur tñ (ut supius dixi) qn q̃tũ ad ip̃m redẽptionis effectũ attinet, Chr̃s & illis & nob̃ ex æquo redẽptor fuerat. — Prima. — Matth. 13. — Secunda. — Tertia. — Quarta. — Roma. 3 — Supra eodem in principio.

OECO. Est eñ botrus ille à duobus uiris gestatus (populos intellige p̃ uiros) Porrò eadẽ quidẽ religione, uariato aũt religionis more, per cæremonias, generatiõis utriusq; morẽ seruat, ut utriusq; cultoribus se fauere declaret. — B

ROF. Si p̃ religionẽ, fidẽ dũtaxat accipias, nõ reluctor, qn eadẽ nobis & illis religio fuerat, qñquidẽ erat & una fides oĩm. Sed p̃ter hãc ingẽs diuersitas erat, cultus nõ externi solũ, uerũ etiã interni. Verũ quidẽ est, q̃ in una fide, spe, & charitate, cõueniebãt, cæterũ in alijs pluribus, ad totius hoĩs salutẽ apprimè necessarijs, nõ parũ interfuit. Nõ defuit illis spũs ipse sc̃tũs. Fateor, at nõ iuxta plenitudinẽ eandẽ gr̃e, q̃ se nobis iã accõmodat, postq̃ ĩ ap̃los missus fuerat. Quid eñ alioq magnũ existimabim⁹, q̃ Chr̃s illius p̃petuã in ecclesia p̃sentiam futurã promiserit? Et certe nobis, uberioribus donis q̃ illis, se Chr̃s insinuat. Alioqui nec fuisset pollicitus, se nobiscũ peculiariter futurũ, usq; ad consummationẽ seculi. Adde, q̃ p̃cepta morũ etiam alia Chr̃s nobis dedit, q̃ anti- — Fides eadem antiquę & nouæ legis. — Iohan. 1. — Acto. 2 — Iohan. 14. 16. — Matth. 28. — Matth. 5. 6. 7

quis, sicut & ipse testatur in sermone, quē apud Matthæū habuit in monte. Contulit & sacramenta noua, quæ res eas exhibebant, quarum sacramenta uetera tantū umbræ fuerant, & figuræ. Propter qd & contra Faustū August. ait cap. 13. lib. 19. prima sacramenta, q̃ obseruabantur & celebrabantur ex lege, pnunciatiua erāt Christi uenturi: quæ, cū suo aduentu Chrūs impleuisset, ablata sunt, &
Matth. 5. ideo ablata sunt, quia impleta. Non enī uenit legē soluere, sed adimplere. Et alia sunt instituta, uirtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Aduerte lector, q̄ dicit nostra sacramenta esse, & uirtute maiora, & utilitate meliora. Et quō (precor) aut uirtute maiora, aut utilitate meliora, si nihil aliđ q̃ umbræ sint, sicut & ueterū sacramenta? de uirtute sacramentorum nostrorū paulo supius August. ita dicit: Quorū sacramentorum uis inenarrabiliter ualet plurimū, & ideo contēpta, sacrilegos facit. Impie qppe cōtemnitur, sine qua nō potest pfici pietas. Quis ergo nō pspicit ex his, q̃tū à ueteribus ipsis Iudæis, etiā in cultu religionis, discamus, quantisq; nos præ illis insignierit prærogatiuis.

¶ De veteri nouoq; paschate prolixius disseritur, & quid vtrunq; sit, ostenditur. Cap. III.

OECO.

A ET dū ueterē cū nouo tenet, finē illius, huius aūt initiū faciens, abolendū illū, hunc uero usq; ad seculi cōsummationē tenendum docet.

ROF. ¶ Profectò Chrūs utrunq; pascha cū discipulis comedit, sed illud ueruecinū est (ut Tertullianus ait) prius, posterius
Lucæ. 22 uero nouū istud, qđ & in primis affectare se dixit, ut cū discipulis tū ederet, quēadmodū pluribus infra probaturi sumus. Interea tñ ex Iohāne discere possumus, q̄ à cœna surgens, ante lauit discipu
Iohan. 13 lorum pedes, q̃ istud sui corpis & sanguis pascha nouū instituisset. Nā lotis illorum pedibus, narrat cū iterū recubuisse, & porrexisse nō multo post buccellā Iudæ. Nihil tñ Iohānes hoc refert de uerbis, qbus hoc sacramentū fuerat institutū, quanq̃ alibi (quemadmo
Augustinus dū & hic testat̃ August.) copiose rem eandē tractasse. Sed audia
Iohan. 6. mus, precor, Augustinum ipm, qui sic primo capite libri tertij de cōsensu Euangelistarū scribit: Iohannes (inqt) de corpe & sanguine dñi hoc loco nihil dixit, sed plane alibi multo uberius de ijs dominū locutū esse testatur. Vbi duo uelim lector aduertas. Alterū

q̄ Au

q Augustinus hic non sacramentũ corpis & sanguinis, sed uere corpus & sanguinẽ appellat. Alterũ, q hic denuo cõfirmat sextũ caput Iohãnis ad hoc negociũ attinere, nusq̃ eñ alibi Iohãnes uberius Christũ de corpe & sanguine suo locutũ fuisse testatur, q̃ illo sexto capite: Vbi & pollicetur se carnẽ suã in pane daturũ, & cõminatur his, qui carnẽ illã nõ ederint ac biberint eius sanguinẽ. Vitã aũt promittit eis, qui sint hoc ipsum facturi. Sed iam ad rem ueniamus. Vtrunq; pascha cũ Apostolis tũ comedit Chrũs, ueteris illius finẽ: initiũ aũt noui faciens, atq; ita plane commonstrãs illud abolendũ esse, contra uero, istud ad cõsummationẽ usq; seculi tenendũ, propter quod & Hieron. ait in cõmentariis in Matthæ. cap. 26. Et finẽ carnali festiuitati uolens imponere, umbrãq; transeunte, paschæ reddere ueritatẽ, dixit: Dæsyderio desyderaui hoc pascha manducare uobiscũ, anteq̃ patiar. Etenim pascha nostrũ immolatus est Chrũs, si tamẽ comedam⁹ illud in azymis synceritatis & ueritatis: propter quod ait: post biduũ pascha fiet. Hęc Hieronymus, ex quibus uerbis apertũ est hoc sacramẽtũ paschæ nouũ esse, quod tanto affectu Chrũs edere cũ discipulis desyderauit. Sed hac de re mox plura dicemus & apertius. Augu. sñia de 6. cap. Iohan. Matth. 26. Marc. 14 Lucæ. 22. Iohan. 13 Hieronymus Luc. 22. 1. Cori. 5. Matth. 26.

OECO. Comedit agnũ paschalẽ, q rei gestæ qdẽ monumentũ, subsecutura aũt erat umbra: comedit & panẽ, quẽ corpus suũ uocat, & bibit uinũ, q̃d sanguinẽ dixit, q̃ & ip̃a sunt monumentũ sempiternũ ac symbola ueritatis legalẽ umbram explentis. B

ROF. Et hic etiã aliquatenus cõsentimus: Nã agnũ illũ, non imus inficias, rei gestæ monumentum fuit, nimirũ ereptionis ab Aegyptiaca seruitute, fuit & umbra q̃q; ueri agni, q mox in cruce uictimabat, & quẽ hactenus comedimus. Cæterũ, q orthodoxi sumus, asserimus nõ ipsius tantũ, ut in cruce uictimabat, uerũ etiã eiusdẽ, ut in hac cœna sub panis & uini specie discipulis in cibum & potũ fuerat exhibitus, ueterẽ illũ agnũ umbrã fuisse. Nã eadẽ oĩno res est, unũq; utrobiq; sacrificiũ, Q, si nõ Euangelistæ graphicè designent, mihi nec credas ob eã certe rationẽ, unũ utrique tẽpus tribuunt. Audi Lucã, quem tu iã conaris in tuas detorquere partes, hoc est (iquit) corpus meũ quod pro uobis datur, et de sanguine similiter dicit: Qui pro uobis effundit. Nõdũ fuit traditũ p nobis corpus, neq; sanguis adhuc p nobis effusus, et tñ ille dicit: Lucæ. 22 Matth. 26.

Quod

Mar. 14. Quod pro uobis datur: Qui pro uobis effunditur. Quid ergo di-
1. Cor. 11. cemus, falsum scripsit Lucas? Absit. Nã & cęteri cõsentiũt Euã-
gelistæ. Et Paulus itẽ. Omnes eñ de p̃senti loquunt. Quid igitur
aliud sibi uolũt, quũ unũ tẽpus utriq; faciant, nisi q̃d res una sint,
& unũ sacrificiũ. Sed neq; sanguis in hoc poculo, diceret sanguis
noui testamẽti, hoc est sanguis q̃ nouũ tastamẽtũ cõfirmat, nisi fu-
erit idẽ sanguis, q fusus erat in cruce. Sed ut redeamus ad agnũ ue-
terẽ. In ipso duas passiones cõsyderemus, nimirũ occisionẽ, & e-
Christus uere editur in eucharistia. sum. Debuit eñ realiter occidi, debuit & realiter edi. Quãobrem,
ut ueritas respondeat figuræ, oportuit Christũ & uere corporalr
occidi, & etiã uere corporalr edi. Quæ duo simul, nec ut ĩ euchari
stia, nec ut in cruce, Chrõ cõueniũt. Sed alterũ in cruce, alterũ in
eucharistia. In cruce qdẽ occidit, in eucharistia ũo comedit. Nec
est q̃ hic te lector moueat ordo p̃posterus. Sic eñ rei nec̃itas po
stulabat. Nã optuit in Chri morte cũcta cõsummari, q̃d minime
cõtigisset, si sacramẽti huius institutio, post mortẽ Chri fuisset dila
ta. Nos igit q uere credim⁹ in eucharistia corp⁹ & sanguinẽ Chri
sub panis & uini specie, audem⁹ nihilomin⁹ ea, monumentũ asse-
rere sempiternũ, et symbola q̃dã ueritatis, legalẽ umbrã explentis
At nõ ueritatis, q̃ lõge posita sit, ut tua puersitas molit, sed q̃ sub eis
dẽ symbolis uere cõtinet. In q̃ longissime abs te (scio) dissentimus
C OEC. Præfigurabat eñ agn⁹ paschalis ĩmolãdũ dñm Iesum,
cuius sanguĩe à mlto grauiore q̃ prior Aegyptiaca fuit, libertae-
mur seruitutẽ. Maiori igit bñficio mai⁹ substituẽdũ erat sacrm.
Euch. præstat sacramẽtis ueteris legis. RO. Et hacten⁹ recte: sic ei & orthodoxi q q; fatẽt, mltis utiq;
noib⁹ hoc sacrm p̃cellẽti⁹ ẽ, nõ mõ qa monumentũ ẽ liberatiõis à
grauissima diaboli seruitute, uerũetiã qa uerũ Chri corp⁹ & sang-
uinẽ ĩ se cõtineat, edẽtib⁹q; uitã pręstat æternã, p̃pter q̃d Aug⁹ di
cit sacramẽta noua lõge pręstare ueterib⁹, q̃ uirtute maiora sint, et
utilitate meliora. Verũtñ illis ũbis subesse dolũ, inferius oñdemus
D OEC. Maius nõ materia ipsa, sed bñficij maioris admonitõe.
ROF. At hic nõ parũ à nobis dissides. Neq; à nobis solũ, sed
1. Cor. 10 à teipso q̃q;. Nã si (q̃d tu mordic⁹ tenes) patres p̃rsus eãdẽ escam
spũalẽ ederint, & eundẽ potũ spũalem biberint, hoc ẽ eandẽ car-
nẽ & sanguinẽ Christi sumpserint, quibus nos uescimur & pota-
mur, nihilq; discriminis inter nos & illos fuerit, q̃tũ ad religionẽ
attinet

attinet, sed tm̃ uariatum sit in religiõis more, quõ potest hoc sacr̃m nr̃m maius esse q̃ illorꝫ fuisset? Si nos ipsam carnem nihilo ueri⁹ edimus aut sanguinẽ bibimus, q̃ illi & sacr̃m illis datum sub specie carnis & sanguinis agni, Chr̃i carnem & sanguinem æqualiter significant, & gr̃am, ac libertatem his, q uere crediderint, exhibẽt, quomodo tecum constas ut uel beneficij maioris admonitõe, maius eẽ dicas? quandoqdem & illorꝫ sacr̃m, id ex æquo futurꝫ admonuit, quod nr̃m iam admonet, præterijsse. Cæterꝫ ꝙ negas istud materia maius esse, hoc oportet ꝓbes, & adeo solidis argumẽtis aut scripturis, ut reuelli nequeãt. Alioqui tibi nũquàm credituri sumus: præsertim quum uniuersa prorsus ecclesia contrarium apertissime docuerit.

OECOL. Admonebat agnus irrationalis eos liberati corporis, panis uero & uinum libertatem spiritus clare per Christi mortem annunciauit. E

ROF. Si nihil aliud q̃ liberati corpis admonebat: qũo, qđ paulo supius dixeras, p̃figurabat idem immolandũ dñm Iesum, p̃figurabat utiqꝫ, p̃ter liberationẽ corporꝫ ab Aegyptiaca seruitute, non solum dñm Iesum occidendũ, sed & eius sanguine nos à tyrannide diaboli redimẽdos. Adde, ꝙ om̃es quotquot istud uero crediderunt (si tibi simus audiẽtes) parẽ nobiscũ & gr̃am & libertatem spũs, p suam fidẽ cõsecuti sunt, neqꝫ minus ubertim Chr̃i carne uesci credunt, q̃ nos iam edimus. Sed & eandẽ spũs libertatem, mors & esus ipsius agni, patribus q fide fuerãt illlustrati: adeo luculenter annunciabãt atqꝫ nũc in altari, panis & uinũ, si nihil aliud assit, annuntiant nobis. Versutissimã igit̃ hic panis & uini cũ agno paschali comparationẽ facis. Nam alias, ubi tibi placet, oĩa p̃res in suis sacramẽtis assecuti sunt, quæ nos in nr̃is. Sic em̃ ais in. 2. lib. supius: ubi rem eandẽ tractas: hęc tua sunt uerba: absit aũt ut spũalis q sub lege Messiam expectabãt in fide pauperiores nobis fuerint, qbus manifestat⁹ est. Et rursum: Panis aũt noster agno illorꝫ spũaliũ, nõ est p̃ciosior, p̃terea non magis p̃dicandus. At nũc uideri uis & illos ob exhibitũ nobis bñficiũ inferiores eẽ, & panẽ nr̃m illorꝫ agno lõge præstare, qñquidẽ ut dicis, agn⁹ ille corp̃is liberationẽ: panis uero spũs libertatem clare per Christi mortem annunciat.

Supra eod. C

Dolus Oecolampadij detegitur.

Libro secũdo cap. 27. C

OECO. Laudãt qdẽ Chr̃m cæremoniæ & priscæ & nouitiæ. F

Neq; interest aliud inter illa, q̃ qđ p agnũ prædicebat uenturũ. Per panẽ uero uenisse, confirmat redemptionis beneficium.

ROF. Hic nimis inuolute loqueris quẽadmodũ omẽs tui siles factitare, Hieronymus affirmat. Aliqñ quidẽ nostra cum ueterũ sacramẽtis paria facis, aliqñ uero præstantiora. Sed quomodo p solũ panẽ (te quæso) confirmari potest redemptõis beneficium, quãdo tu nullam efficaciam pani tribuis? Nos utiq; multo rectius corpe & sanguine quæ sub panis & uini specie continent, confirmari dicimus, ipsum redemptionis nostræ bñficium. Nam illa singulis diebus hoc ipm nobis renouãt. Adde, q̃ panis tuus nihilo magis uenisse q̃ agnus ille uenturũ cõfirmabat. Sed & nos q nũc sumus, qũo certiores reddimur de bñficio redemptõis p̃stito, nisi p fidẽ. Sed & illis qui tunc fidẽ habuerũt, adeo p fidẽ suã comptum fuit hoc ipm aduenturũ, sicut & nobis est certũ aduenisse. Hæc iuxta uestrã hæresim dicta sunt. Q; si nihil aliud intersit inter uetera nouaq; sacrã, quũ sint in cæteris omĩbus, præterq̃ in spectatõe tpis, paria, qua ratiõe p̃feremus nr̃a, tanq̃ uirtute maiora & utilitate meliora.

G OECOL. In(?) hoc uno fœliciores sumus, quod non expectamus cum patribus desyderabilem aduentum. Sed gratias agimus uoti compotes.

ROF. Hoc planẽ falsissimũ est, sicut & cætera, quibus à nobis dissentis. Et qm̃ ea dicis citra q̃uis ꝓbationẽ, eadem felicitate, qua tu ꝓducis ea nos exibilamus. Quid precor fœlicitatis p aduentum qui iam præterijt, nobis adest, si uestrã hæresin admiserimus, quod illis non affuit, præsentia ne Christi? At si corpus eius à sacramẽto subducas, Chr̃us nihilo præsentior nobis est, q̃ fuerat olim illis. Carnis ne manducatio simul & potatio sanguinis? At istud & uos contenditis nobiscum illis commune fuisse. Asseritis em̃ illos (modo pari fide præditi fuissent) nihil minus de carne & sanguine Christi sumpsisse, q̃ nos, q iam sumus. Sed grãm & libertatẽ spũs ampliorẽ accepimus. Certe si uobis credimꝰ, nec tãtillo. Nã & hãc utrãq; ꝓ magnitudine fidei, uel cumulatiorẽ, uel restrictiorẽ cuiq; cõtestamini præstari, quandoquidẽ igit fidei totum tribuitis, & nostra sacrã cum priscorũ paria facitis, cuius quæso uoti præ illis, nos qui iam sumus Chr̃iani, cõpotes erimus, ꝓ quo maiores q̃ illi gratias agere deuincimur. Nullus profecto,

Christꝰ in eucharistia ẽ nobis presentior q̃ priscis

OECO. Ne igit memoria tm beneficiū excideret, ꝓprio ritu cōmendandū erat. Qd si mos pristinus nō fuisset relictus, nōdū uenisse saluatorē fortassis argumētaremur, et expectaremus cū uotis uenturū, ꝓ quo recepto agendæ erant gratiæ. H

ROF. Si memoria beneficij huius nouo sacro nobis cōmendari debuit, oportuit ut & maioris (q̃ illa quondā fuerāt) uirtutis esset, & maioris admiratōis, quo mētes accedētiū facilius excitare possit. At quis non perspicit mortem agni multo efficacius repræsentare Christi mortē, q̃ solius panis & uini spectaculū ullo pacto queat. Et māna quoq; ꝓpter ingētia quæ ipsum comitabant miracula, qs non intelligit longe maioris admirationis fuisse spectatoribus, & multo uiuacius eos ꝑmouere potuisse, q̃ panis & uinū dūtaxat, modo iuxta uestrā hæresin aliud in se nihil cōtineat. Quare nobis absurdissimū uidet (quū debuit ut dicis, uetus cōmutari sacrm in aliud nouū, & ob eam præsertim rationē, ut hoc nouū esset monumentū tanti beneficij) ꝙ istud nouū aut minoris in repræsentādo foret efficaciæ q̃ uetus illud, aut minoris admiratōis his qui uel ipsum spectaturi essent, uel aliquando manducaturi. Exo. 12. Exo. 16. Eucharistiæ sacramētum præstantius ueteribus

OECO. Nūc igit deo laus, qd uersa sunt uota in grarū actionē cessitq; umbra tædij plena, luci totum mundū illumināti. I

ROF. Nobis ꝑfecto qui sumus orthodoxi, quiq; uere credimus uerū Chri corpus & sanguinē in eucharistia sub panis & uini specie uelari, atq; hæc nobis in escā & potū data, ut eisdē naturalr Chro incorporemur, & non fide sola: nobis (inquā) hic sermo cōuenit, nō tibi sectatoribusq; tuis, qbus nihil amplius, imò nec tantū accessit ꝑ Chri mortē, quantū antiquis illis Hebræis, qui fide sola spūalem unionē consequuti sunt. Nam uos omino uera fide uacatis, q non solū ab ecclīæ fide dissidetis, uerū etiā inter uos de ijs quę credēda sunt pugnatis mutuo, nos utiq; laudes & gratiarū actiones deo optimo, maximo ꝑsonare tenemur, q nouis istis sacramentis res ipsas exhibitas, agnoscimus, quarū antiqua sacramenta umbræ dūtaxat erāt & figuræ. Tu uero qui Christū ab eucharistia moliris tollere, qd aliud nobis ingeris, q̃ cimmerias tenebras et densissimā caliginē, haud aliter q̃ si orbi solem ipsum conareris eximere. Deo gratiarum actiones exhibendę ꝓ nouis sacramentis.

OECO. Et id est quod facturus erat dñs, ac fecit, ut clarius ex ipso contextu colliquescit, qui ita habet. K

Exo.12. ROF. Si facturus hoc in cœna fuerat Christus, ut umbra ce-
Sup. libr 5. deret ueritatis luci, & hoc ipsum fecit, ut tu iam ais, an nõ cõsequitur,
cap.1.D quod in hoc sacro sit ipsa ueritas, cuius agnus ille uetus umbra fuit. Sed aliud (scio) moliris, tametsi paulo supius fidelissimam & tutissimam nobis interpretationem te daturum sis pollicitus. At lectores non adeo cæci sunt opinor, quin ubique te strophas & fucos tuos interserere conspiciant.

¶ Utriusque paschatis discrimine patefacto, basis Oecolampadianæ structuræ funditus euertitur. Ca.IIII.

OECO A Hristus lux mundi, discussurus umbrã, gestiẽter (inquit) desyderio desyderaui hoc pascha, agnũ uidelicet paschalẽ qui iuxta legis morẽ paratus mãducare, atque oĩa alia legis onera ferre, ut uos, qui ferre nõ ualebatis, tãdẽ exonerarẽ anteq̃ paterer, nouamq́ue legẽ morte mea confirmarem.

Leuit.22 ROF. Manifeste falsum hic interseris, dum interpretaris hoc pascha, quod tantopere iam edere desyderauit Christus, agnũ fuisse paschalem. Nam & in hac interpretatiõe tibi cum primis reluctatur Tertullianus tuus, quẽ tibi fauere tãtopere iactitas, quanq̃ aliter omnino sentiat atque tu.
Mat.26 Is enim per cõtemptũ, agnũ illũ ueterẽ, & uecina Iudaica uocat,
Marc.14 quæ & affirmat perparum oblectare potuisse Christum. Sed duplex
Lucæ.22 pascha tum in ea cœna comedebat Christus, & uetus & nouũ, ni-
Iohan.13. mirum & agnum illum qui figura tantum fuerat ueri paschatis, & eucharistiam in qua uerum pascha uelabatur. Si mihi non credas, patribus cre-
Chrysostomus de, quos & ipse citasti, sic enim Chrysostomus Homilia de proditiõe Iudæ tradit. Et ideo in ipsa mensa utrunque pascha, & typi & ueritatis celebratũ est. Nam sicut pictores pingendã tabulã uestigiis quibusdam adumbrare cõsueuerunt, et sic colorẽ uarietate perficere. Ita et Christus fecit in mensa, et typũ paschæ descripsit, et pascha ueritatis
Augustinus. oñdit. Hæc ille, quod si id parum satisfecerit, Augustinũ audi, quem tuæ hæresi toties astipulari clamas. Is lib.2. cõtra literas Patuliani sic utrũque pascha neque obscuris uerbis distinguit. Aliud est (inquit) pascha, quod adhuc Iudæi de oue celebrabãt: Aliud autẽ quod nos in corpore et sanguine domini accipimus. Quid clarius? Istud ergo pascha fuit quod desyderauit Christus cũ discipulis manducare. Nam uetus illud superiori-
Lucæ.22. bus annis cũ eisdẽ comedit, quod et Tertullianus etiã annotauit, tot inquit festis Iudæorum, paschæ diẽ egit. In hoc enim sacramentũ pronũciauit

Moyses

Moyses, pascha est dñi, ideo & affectũ suũ ostẽdit. Concupiscẽtia cõcupiui pascha edere uobiscũ anteq̃ patiar. Sed ut nullo glossema te subterfugias, attẽde quid paulo post idẽ subijcit. Professus itaq; se concupiscẽtia concupisse edere pascha, ut suũ (indignũ eñ ut qd alienũ cõcupisceret deus) acceptũ panẽ & distributũ discipulis, corpus suũ, illũ fecit. Ecce pascha quod cũ discipulis edere Chrs adeo uehemẽter affectabat, pascha uidelicet sui corpis & sanguis, falsum est igit qđ tu moliris de paschali agno, ꝙ hũc tãto desyderio Chrs affectasset cũ suis edere. Quare & hoc fundamẽto iã diruto cętera corruãt, necessum est, quæ supædificare paras. B

OECO. Vt aũt, ita eẽ sciatis, multis dieb⁹ quæsierũt me Iudęi, ut occiderẽt, & occidissent ꝓcul dubio, si pmisissem eis.

ROF. Solida. s. cõprobatio, ꝙ ideo desyderasset tantopere de ueteri paschate mãducasse: quia se seruarat à Iudæis, ne pri⁹ occideret. Num nõ & tũc p̃terierũt, & alia duo paschata, quæ cũ discipulis comedit, in quibus abunde suo satisfecisset desyderio, si nihil aliud q̃ agnũ illum ueterẽ iam fuisset comesturus. Et certe Iudæi, añ posterius illoꝶ paschatũ, quærebãt illũ interimere. Quæ res palã est ex quinto & sexto Iohãnis. Nam in sexto ca. refert proximũ fuisse pascha Iudæoꝶ. In. 5. uero tradit, ꝙ ꝓpter lãguidi cuiusdã sanationẽ, Iudæi Chrm occidere quærebant. Quare liquet, inanẽ esse comprobationem quam adducis. C

OECO. Nũc aũt gaudeo, pe tpis oportunitate, sil' cũ agno typico, me longe innocentiorẽ agnũ, ꝓ maiore libertate uestra, q̃ patribus concessa, immolaturum iri.

ROF. Hæc certe quanq̃ in eis dolũ struat Oecolãpadi⁹, in specie uera sunt, & orthodoxa. Nam Chrus in hac cœna seipm ueꝶ, & innocẽtissimũ agnũ immolauit. Immolauit aũt sub specie panis & uini, iuxta ritũ sacerdotij Meschisedech. Iurauit eñ ille deus pr̃ sicut & Psaltes p̃dixit, ꝙ sacerdos esset scd̃m ordinẽ Melchisedech At ubi (p̃cor) unq̃ sacrificiũ istud exercuit, p̃terq̃ in ista cœna, qñ sub panis & uini specie, corpus & sanguinẽ suũ cũ actiõe gratiaꝶ obtulit patri, simul & sumẽda cõtulit discipulis. Immolauit utiq; se ipsum in cruce, sed nõ sub panis & uini spẽ, neq; tñ oĩno diuersum erat hoc ab illo sacrificiũ, uti superi⁹ oñdim⁹, sed unicũ sub diuerso tñ mõ. Propter qđ euãgelistæ pariter oẽs unũ tp̃s utriq; tribuũt,

Christus immolauit se in cœna
Gene. 14
Psalm. 106
Matth. 26
Mar. 14
Lucę. 22.
Mat. 27
Mar. 5.
Lucę. 23
Iohã. 19
Supra eodẽ, cap. 3. B.

ſicut aliquando fuſius ante monſtrauimus.

D OEC. Gaudeo ꝙ & in illo figurali agno diſcitis qd in me ſit im(plendū.

ROF. Dic unū (q̄ſo) uerbū ex tota cœna, qd̄ iſtud doceat. An dixit, qn̄ carnes agni comederēt, hoc ē corp⁹ meū, aut qn̄ ſanguis agni fundebaꝛ, hic ē ſanguis meus. Q, ſi de pane tm̄ & uino Chrus hoc dixerat, & nihil ſimile de carnibus agni, quid nō te

Lucæ. 22. pudet hmōi nugas cōminiſci, quibus hoc ſanctiſſimū eucharistiæ ſacrm denigres, cuius edendi gratia cum diſcipulis tm̄ & tam ardē tem affectū habuiſſe ſe, ꝓdidit. Sed nulli rei ſtudes magis q̄ ut eiuſ modi technis lectori nō ſatis uigilanti faciliter imponas, & in tuum errorem, hallucinatum & incautum pertrahas.

E OECOL. Ego agnus ille, ut Iohannes ait, ego uerum paſcha.

Matth. 26. ROF. Et idē agnus ipſe, mirifica uirtute uerbi ſui ſeip̄m efficit

Marc. 14 paſcha nouū qd̄ & poſt ueteris paſchæ comeſtionē diſcipulis ge

Lucę. 22 ſtiēter edendū p̄buit, nēpe quum dixit: Hoc eſt corpus meū. Atq; hoc erat p̄cipuū toti⁹ ipſi⁹ cœnæ gaudiū, ꝙ anteq̄ patereꝛ hæc noui paſchæ myſteria, potuiſſet inſtituere, & diſcipulis cōicare ſuis. Erat em̄ ipſe, quemadmodum & Hieronymus teſtaꝛ, conuiua, pariter & conuiuium in hac eadem cœna.

F OECO. Qui hūc edebāt magna ex parte plębs craſſior erāt. Age, nō edam ipſe ultra ex eo, nunc finis illius futurus.

Supra eod. c. ROF. Iſtud haud dubie de nouo paſchate debet intelligi, quē

A, & deinceps admodū ſupius oñdimus. Quā rem & docet id qd̄ proxime ſequiꝛ.

Lucæ. 22 Sequiꝛ em̄, donec compleaꝛ in regno dei. Hæc uerba planè docēt

Matth. 26. illū aliqn̄ fuiſſe comeſturū de eodē cibo, de quo tum fuerat loquu

Mar. 14 tus, id qd̄ Matthæus, & Marcus teſtanꝛ apertius. Ac certum eſt eū

Lucę. 24 & ediſſe & bibiſſe cū diſcipulis ſuis, poſteaq̄ deuicta morte pote

Iohan. 21 ſtatē om̄imodā accepiſſet à patre, tam quæ in cœlis ē, q̄ quæ in ter

Acto. 1. ris eſt, nec tn̄ unq̄ ex illo ueteri paſchali agno legitur manducaſſe.

Matth. 28. Sed nec de facto mādu cauit, quū nūq̄ ille agn⁹ extra feſtū eidē cæ remoniæ dicatū, edebaꝛ. Comedit aūt de nouo paſchate, quēadmo

Luc. 24 dum ex Lucæ interp̄tibus notū eſt, quum uidelicet duo ex diſci pulis eius cognouerunt eum in fractione panis.

G OECO. Alium ritum approbabo, in quo placebunt, qui ſp̄ua liter eſuri ſunt in regno dei, in quo non eſt cibus & potus, ſed pax, iuſtitia, & gaudium in ſpiritu ſancto.

ROF. Nescio quid tibi uelis p spũalem illum esum, palam ẽ ea quæ ꝓponunt in altari, corpaliter edi. Q. si non alio fine prępone rent, q̃ ut Christi mortẽ annuntiarẽt, satis fuerit spectare solum, nõ item edere teneremur. Elucescit igit uel ex hoc ipso, ꝙ iubeamur illud quidẽ edere, istud uero bibere, sub ipã similitudine panis & ui ni, quasdam res alias multo præcellentiores opertas esse, quas eda mus pariter & bibamus, nimiꝶ carnẽ & sanguinẽ Chri, de quibus ipse dixit: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Matth. 26. Marc. 14 Lucæ. 22 Iohan. 6

OECO. Silr gr̃as habeo patri, quod non ultra corpali necessi tati indulgere habeo, quẽadmodum uos adhuc aliquàmdiu uitam sic per terram acturi. H

ROF. Quid hoc ad rem ptinet, ut ꝓ hac re gratias egisset patri, quandoqdem haud multo post ait: Tristis est anima mea usque ad mortẽ: & rursum, pater, si fieri potest, transfer hunc calicem à me Adde, ꝙ hæc gratiaꝶ actio prorsus ad poculum sanguinis ptinet. Attentius legas ipsum Lucam, & bis dumtaxat apud eum reperies Chrm̃ egisse patri gratias, neq; sæpius idem ab eo factum Matthæ us & Marcus tradunt. Semel quidẽ egisse gr̃as, Lucas narrat, quũ ex pane consecrauit suum corpus, atq; iteꝶ ꝓ consecrando sangui ne. Sed istam gratiaꝶ actionem præoccupauit, sicut & annotauit Augustinus, cuius uerba subscribam. Quod Lucas (inquit) de ca lice bis cõmemorauit, prius anteq̃ panẽ daret: deinde posteaq̃ pa nem dedit, illud quod superius dixit, præoccupauit, ut solet: Illud uero qđ ordine suo posuit, nõ cõmemorauerat superius: utrũq; aũt cõiũctũ, hãc sniam facit, quę Matthæi Marciq; sunt, hęc in initio tertij libri de consensu Euangelistaꝶ. Et iam attende lector, q̃ ue rissime dixit. Nam de sanguine sic habent Matthæus & Marcus, quatenus conueniunt, & accepto poculo, quũ gratias egisset, dedit illis, dicẽs: Hic est sanguis meus noui testamẽti, qui pro multis ef fundit. Amen dico uobis, posthac nõ bibã de fructu uitis usq; ad diem illam, quum illud bibero nouum in regno dei. Ecce hic (uti su perius) diximus quatuor: Primũ, gratiaꝶ actio: secũdũ, porrectio calicis: tertiũ, sanguinis assertio: quartum, ꝓtestatio quædã. Lucas uero postremũ una cum duobus primis in sua narratione prçoccu pat, tertium autem solum refert ordine suo. Matth. 26. Marci. 14 Lucæ. 22 Matth. 26 Marc. 14 Lucæ. 22

Oecolam

I OECO. Proinde calicẽ illũ mea gratiaꝝ actiōe sanctificatũ accipite & diuidite in uos, qui aliquanta refocillatōe egetis, ego autẽ de tali uino non bibam, donec regnum dei ueniat, tunc aliud & nouum bibam, quod nunc quoq; sitio.

ROF. Nō aliud Oecolāp. sicut tu ꝑ tuo more scripturas ubiq;
Matth. 26. deprauas, sed hoc ipsum bibit. Docẽt hanc rem aptius Matthæus
Mar. 14. & Marcus. Sic eñ apud eos Christus loquit. Dico aũt uobis. Nō bibā posthac ex hoc fructu uitis, usq; in diem illũ quũ illud bibam uobiscũ nouũ in regno patris mei. Ecce nō aliud, sed hoc ipsum in illo die biturus erat in regno patris, hoc est postq̃ deuicta morte triũphatoq; Satana surrexisset à mortuis, & regnũ accepisset à deo
Supra eodem ap. F patre Tunc enim cum discipulis suis iterum comedit & bibit, uti superius diximus.

K OECO. Quid eñ mihi tam desyderabile, q̃ ut spirituales efficiamini, relicta uentris cura? quid nobis tam utile, q̃ ut ego in uobis regnem, & me oblectem?

ROF. Quid eiusmodi lacinijs diffluis Oecolāpadi, quæ nihil
Lucę. 22 ad mentẽ huius Euāgelistæ cōducũt. Desyderiũ quod ad rem ptinet, & de quo Lucas tradidit, erat communicādi corpis sui charissimis suis. Et tu lectoris animũ hinc auertere studes, ut ille, nescio cuius, alterius rei desyderiũ, attendat, cibus etiam iste corpis et sanguinis Christi, profecto spiritales reddit edẽtes, quum nō sit uentris, sed mentis cibus, facitq; pie sumptus, ut in nobis corporaliter Chri
Prouer. 8. stus regnet, & oblectet sese, qui uelut delicias quasdam reputat una cum filijs hominum cohabitare?

¶ Euangelium Lucę quantumuis inuerterit, nihil illi suffragatur. Ca. V.

OECOL. A

T huc usq; ea quæ legis ueteris, sequẽtia magis uos respiciunt, & ad spũalia transmittũt. Accepto eñ pane, & gratijs actis, fregit ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur.

ROFFEN. Sup. ca. 4. H ¶ Et hoc utiq; falsum esse cōstat ex supradictis. Nam si quæ præmisit Lucas de poculo, præoccupata sunt, ut ostẽdimus, ea plane spectāt ad nouā legẽ, nimiꝝ ad id qđ de sanguine suo postea dixit. Nec istud solũ, sed & illud, qđ testatus sit se desy
Lucæ. 22 derio desyderasse hoc pascha cũ discipul' suis edere priusq̃ pateret:

Nā

Nam istud tam uehemēs desyderiū, planè cōuincit rem quandā augustiorē in hac cœna molitū fuisse, q̄ agni paschalis esum, præcipua quidē causa manducandi paschalē erat, ut legi ueteri satisfaceret, & morē ita gereret Iudæis. At noui huius paschatis institutio, quæ & ad nouā spectat legē, lōge maioris momēti fuit apud Christum, & multo ardentius ab eodē concupita. Alioqui respondeas (quæso) cur in pane consecrando grās agit, & nullas in agni manducatione? cur etiā quum acceptum panem, & postquàm gratias egisset, & (ut Marcus ait) benedixisset, porrexit discipulis, dicens: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, & nihil simile, dixerit in esu agni, quum tibi nullum omnino discrimen inter hæc duo sit quantū ad significationē attinet, nisi in tempore dūtaxat, nempe ꝙ agnus respiciat tempus futuꝝ, panis uero præteritum. Deniq; cur adiecit illam particulam, Quod ꝓ uobis dat? nisi planè uoluisset intelligi: de uero corpe, qd̄ ad mortē crucis ꝓ nobis traditum est. Sed hunc locum tu surda aure transilis.

Pascha nouū a Christo præcipue desyderamus

Mar. 14.

OECO. Euangelistæ, alij addunt: Accipite & comedite, sub finem uero subiūgit: hoc facite in mei recordationē. Optimus uerborum factorumq; suorum interpres est Christus ipse. Etem̄, dicit hoc facite in mei memoriam? B

ROF. Et hanc interpretationē nos libenter admittimus. Nihil em̄ cōtra nos facit. Nos em̄ (ut fusius ante declarauimus) fatemur, sacr̄m istud & res & figuratōes plurimas in se continere. Principio, dicimus panis & uini species, signa quædā esse corpis & sanguinis Christi, quæ sub ipsis uelant ad eximia cōmoda nobis ex eis ꝑcipienda. Deinde testamur hæc duo sub his separatis repræsentare nobis, & exangue corpus qd̄ ꝓ nobis in cruce mortuū erat, & sanguinē qui seorsum fuerat effusus, sicut mō cernimus uini speciē & speciem panis oīo separatā. Tertio, figurāt eadē nobisꝑ ter hæc unitatē corpis mystice, neq; figurant solum, sed & efficiūt per præsentiam capitis in eodem sacramento, qd̄ utiq; per esum corporalem huius sacramenti, singula membra corporaliter sibi connectit. Hæc ideo diximus, ut non tantopere glorieris in illis uerbis, hoc facite in mei commemorationem. Non paucis asserimus hoc sacramentum & rem & figuram esse.

Libr. 2. capi. 32. C.

Libro tertio, cap. 7. A.

Iohan. 19.

Eucharistia, res & figura est.

OECO. Quasi diceret: Ritum annuum, quem nunc celebrauimus

mus in memoriã beneficij pristini, instituit ex pscripto dei Moyses eo qđ primogeniti Hebræorũ cũ primogenitis Aegyptiorũ nõ perierunt. Habebitis hũc diem in monumentũ, & celebrabitis eũ solennem dño in generationibus uestris cultu sempiterno.

Mat.5 ROF. Et semp intermisces de ritu ueteris agni, pinde ac si Chrs magnũ ex eo cõcupisset oblectamentũ, quũ tamẽ ipse nec tantilli Exo.12. fecisset eũ, nisi ut seruasse legẽ ueterẽ testaret. Pusilla certe Chri cu Mat.26 ra de agno ipso fuerat: sed maxima de sacramẽto sui corpis institu Marc.14 endo. Qđ uel ex eo cõstare cuiq; pt, q in huius incõparabilis my Luc.22 sterij institutione, ritus ipse ueteris agni prorsus euacuatus erat, & pro nihilo habitus.

D OECOL. Ego autem uobis maioris beneficij memoriam cõmendo in pane illo.

Agnus paschalis passionem Christi significabat Supra, eodẽ lib. capi. 3. B, C, D, E, F.

ROF. Hoc libẽter abs te perdiscerẽ, qua ratiõe maioris beneficij memoria sit habẽda, ex hoc pane tuo, si tuam hæresin admiserimus, q̃ ex agno ueteri. Agnus utiq; uetus memoria fuit, nõ modo liberatõis ex Aegypto: uerũ etiã futuræ Chri passionis, qua liberaremur ab æterna morte. Est & panis (ut tuis uerbis utar) huius etiã liberatõis memoria. Testaris insup, q quisquis agno comesto uere crediderit hanc liberationẽ futurã, non minus uere comedit carnem Chri, q̃ qui sacramẽtum istud nunc manducat. Addis & parẽ grãm atq; spũs libertatẽ, unumquẽq; p suã fidẽ tunc fuisse consecutum, quantũ & nos mõ per fidẽ & esum huius sacramẽti nanciscimur. Licet igit Chrm instituisse dicas hoc sacrm in maioris bñficij memoriã, q̃ agnũ olim instituisset Moyses, re tñ ipsa, paris uirtutis utrũq; sacrm facis, & panẽ agno (quantũ ad figurã & significationẽ attinet) nihilo pstantiorẽ esse, nisi q agnus hoc ipm futurũ adumbrabat, quod eucharistia figurat præteritum.

E OECO. Videtis ut accipiã illũ & frangã, porrigamq; uobis, pfecto panis est corpus meũ, qđ me uolente p uobis dat, nullũ hoc uobis maius beneficium datum fuit unquàm.

ROF. Si uere sic, ut scribis, etiã sentias, quid amplius colluctamur? quid nõ canimus receptui? Scribis eñ ex psona Chri, quasi dixisset Chrus, pfectò panis est corpus meũ. Q; si sic sentias, iam ibi ueritatẽ fateris ipsius corpis. Hoc ipm est, p quo tãtopere digladiati sumus. Si sic sentias, hoc ipm est quod cupimus, sin aliter sentias

q̃ scribis

q̃ scribis, q̃ ncie satis digno te cõpellabo? Nisi enĩ grãmaticen q̃n dam nouã excogitaueris, nunq̃ ex his uerbis aliud quiddã cõcipie- tur. Nam quisquis corpis Chři ueritatẽ assereret sub sacřo nõ alijs uerbis intelligibilius enuntiare possit q̃ si dixerit, quòd panis sit ue- re ipm̃ Christi corpus, qđ ꝓ nobis ad mortem usq; traditũ fuerat.

Verba Oeco lampadij si- gnificant ue- rum corpus Christi in eu- charistia

OECO. Accipite igit & comedite, atq; in posteꝝ sacer ille ri- tus nobis esto, & in mei memoriã facite, & si fideliter memores ac grati fueritis, ipse uobis futurus sum panis uitæ æternæ. F

ROF. Profectò si nihil aliud in ipso monumento fuisset q̃ fru stillum panis, munus erat haud quaq̃ dignũ tanto principe, quod sponsæ tã uehemẽter adamatæ donaret, & tamẽ uos asserere neu- tiq̃ pudet, gloriã Christi uos quærere. Quasi gloria maxima Chri- sto foret tantillũ panis in memoriã sui, charissimæ suæ spõsæ, pro qua & sanguinẽ fudit, relinquere: præclaꝝ. s. monumentũ in quo summa Chři potẽtia, sapĩa, clementia, charitas atq; id genus uirtu- tes aliæ, tanq̃ in memoriali cunctoꝝ eius mirabiliũ nobis cõmnẽ- dent. O tenebras plusq̃ cimmerias, O cæcitatẽ horrendissimã, eo- rum qui nihil ecclesiæ donatum in hoc sacramento contendunt, præter exiguam panis buccellulam.

OECO. Cæteꝝ panem quidem, ut sacrosanctum symbolum ore manducate, beneficium autem atq; adeo meum illud beneficũ corpus, animo fideliter recogitate. G

ROF. Et quãobrẽ (te quæso) panẽ illũ, si tm̃ panis sit, edemus? Cur spectari debeat, intelligo, ꝙ ex eo nobis Chři mors annũtiat, donec ueniat. At cur edi mereat, nõ intelligo, quum nihil (si uobis credimus) in eo bonæ gřæ cõtineat. Quid ergo miser & impie tm̃ fructũ auferre moliris ab ecclia, quẽ eos assequi pr̃es priores cõcor diter affirmarũt, qui cũ fide & pietate frequẽter sub specie qdẽ pa nis carnẽ ederẽt Chři, sub uini uero spẽ biberẽt eiusdẽ sanguinẽ.

¶ Non dixisse Moysen: Agnus ẽ phase, unde ruit ma- gni molimınıs argumentatio. Ca. VI.

DEnique à mõ loquendi non est hic abhorrendum. OECO. A

¶ Qua fronte, nisi perditissimus esses, & omnẽ abie cisses erubescẽtiã, istud diceres, nẽpe ꝙ in hoc tã augu stissimo sacřo, nõ sit abhorrẽdũ ab hoc loquẽdi modo. Nam in sexcentis locis is modus loquendi in scripturis alibi re- peria

ROFFEN. Fides haben- da priscis in- terpretibus.

2.Petr. 1 periatur, hoc loco tamen seu pestis maxima uitari debet, quum plane repugnet salutaribus illis documentis, quæ p patres (in quibus haud dubie spiritus ipse sanctus loquebat) hac de re nobis fideliter tradita sunt. Aequũ ne cuiq̃ uidebit, ut nos relictis tot sanctissimorum, simul & eruditissimoꝶ patrũ interp̃tatiõibus, unius hæretici, & eiusdẽ apostatæ malesanis expositõibus, & tñ huius sacri consolationẽ ac fructũ eripiẽtibus, adhibeamus fidẽ? quid eñ impruđẽtius, imò quid demẽtius & detrimẽtosius accidere nobis poterit?

B OECO. Nam fere eodẽ tropo usus est & in Exodo, ut in omñibus adiuuaremur, ne aberremus. Sicut hic dixit: Hoc est corp⁹ meũ qđ ꝓ uob tradit, ita alibi de agno dixit, q̃d sit pascha, hoc est transit⁹ Et quum dixerint uobis filij uestri. Quæ est ista religio? dicetis eis: Victima transitus domini.

Exod. 12. ROF. Nullus hic om̃ino tropus ẽ: sed uoluit deus ita cæremoniam istam uocari, queẽadmodũ in eodẽ capite sæpe legimus. Quũ dixerint uobis filij uestri: Quę est ista religio? Dicetis eis: Victima phase dñi est. Et rursum, dixitq́ dñs ad Mosen & Aaron: Hęc ẽ religio phase. Quare de tota cæremonia dicit hoc uocabulum, & nõ de agno. Idcirco & paulo superius, ubi ritum integre deus reposuisset Moysi, protinus subdit: Est enim phase, id est, transitus domini. Falsum est igitur ꝙ de agno, Moyses id uoluit intelligi, quum dixit: Est enim phase, sed ritus ille siue religio phase uocabit. Quare nullus hic omnino tropus est? Sed & nouum istud sui corporis sacrificium, à nonnullis idem nomen retinere putat, ꝓpterea ꝙ & dominus, ut ipse testabatur, iam ad patrẽ transiturus esset. Sic eñ

Phase quid significat

Iohan. 13. Iohãnes ait: Sciens Iesus ꝙ uenisset hora ipsius ut transiret ex hoc mundo ad patrem.

C OECO. Et quare est phase, nõne quia memoria trãsitus? neq́ eñ agnus transiit, & maxime, q sequentibus annis immolabat, sed angelus olim transiit domos agni sanguine signatas, attñ agnus ille in posterioribus annis appellationẽ obtinuit paschæ. Vnde dominus dicebat, ub pascha cum discipulis manducem?

Phase ritum edendi agni significat

Exo. 12. ROF. Agnus ibi nusquàm phase dictus est, sed ritui & religioni, quæ in edendo agno obseruabatur uocabulum istud inditum fuit, adeo, ut sæpius legimus phase fieri, quàm comedi. Scriptum eñ est in eodẽ capite. Om̃is cœtus filioꝶ faciet illud. Et rursum, si

quis

quis peregrinorum in uestram uolueri t transire coloniam, & facere phase dñi. Numerorum. 9. faciunt filij Israhel phase, mense primo. Deuteroñ. 15. ut facias phase domino. Iosue. 5. fecerũt phase deci moquarto die mensis. Verum quidem est, quod agnus non transiit. Sed neque cætera quæ comedebãtur: hoc est panes azymi & lactucæ transierunt. At nihilominus toti cæremoniæ nomen transitus inde bat. Cæterum, quod Christus iussit Apostolis diuersorium quærere, ubi pascha cum suis ederet, non (opinor) dices illum de solo agno fuisse locutum, sed de cæteris etiam quæ ad agni esum exigebant, ut de lactucis & pane azymo. Sed & idem apud Matthæum dicit: Scitis quòd post biduum pascha fit. Luc.22. Mat.26.

OECO. Sic & panis, quãuis per ipsum hodie non fiat, quod olim per corpus domini, religiose tamen nomine ita uocatur, adeo ut quoties panem illum comedimus, dicamur corpus domini edere, id quod pij spiritualiter manducant. D

ROF. Iam quis nõ uidet corruisse tuam similitudinem, qñ liquet agnum neutiq̃ phase fuisse dictum, sed ritum ipsum & totam cæremoniam ita fuisse uocatam. At non est corpus dñi uocabulũ huius sacrificij, sicut neque sanguis, sed tam corporis, q̃ sanguinis unũ est sacrificiũ, quod (ut superius diximus) phase nouum appellatur. Quamobrem & Paulus, ut phase nostrũ à phase Iudæorum discriminaret: pascha (inquit) nostrum Christus est. Et quum eucharistiam edimus, ipsum Christi corpus uere manducamus non spiritualiter solum, ut antiqui, qui fide uel manna uel agnum ederunt, sed uere corporaliter, non tamẽ pro more cæterarum carnium, quæ quũ à nobis edunt, in nostræ carnis substantiam transeũt, sed ipse Christus per carnem suam à nobis comestam nos toto incorporat sibi & in seipsum uertit corporaliter. Sup. eodẽ. B i.Corin.5. Carnem Christi edimus aliter q̃ alias carnes

OECO. Et sicut agnus dicit pascha uel trãsitus, non quod per illũ agnũ, quẽ posterioribus annis edebãt, factus fuerit trãsitus, sed qd rememoratio esset, quo factus sit angeli trãsitus, sanguine eius postibus oblitis, ita panis ille est datio corporis Christi pro nobis, & mors immaculati agni ut uitam assequat mundus, hoc est, memoria, quomodo datum sit corpus pro nobis. E

ROF. Satis abũde supius oñdimus, agnũ ueterẽ nõ eẽ pascha. Quare nihil inde colligere licebit. Rectius eñ quis eũ paschalem Sup. eodẽ. C

agnum uocari (sicut & passim appellat) quam pascha: frustra igitur moliris colligere panem esse dationem corporis. Stolidæ nimirum argutiæ tuæ sunt, & basi carentes. Quare te non audimus, sed Christum, qui dixit, hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, non datio corporis & sanguinis sed ipsum corpus, quod tunc dabatur & sanguis qui tunc effundebatur, quod uero memoriam traditi corporis, eucharistiam uocas, nos libenter admittimus, & totis ulnis amplectimur. Nihil enim repugnat (ut sæpe diximus) Christi corpus in eucharistia sub specie panis memoriale quoddam esse corporis exanguis, quod in tunc cruce pependit, & sanguinem eius sub specie uini monumentum esse sanguinis ibidem effusi.

Matth. 26. Mar. 14. Lucæ. 22

Lib. 1. cap. 32 C lib. 3. capi. 7. A. lib. 5. ca. 5. B. & alibi.

E OECO. Idem enim fuerit dicere: hoc est corpus meum quod pro uobis datur uel frangitur, & dicere: hoc est datio uel fractio corporis mei pro uobis, id est, monumentum dationis uel fractionis corporis mei pro uobis, uel annunciatio mortis dominicæ, ut Paulus exponit.

ROF. Magnopere desudas ut alienum & adulterinum sensum ex his uerbis nobis obtrudas, sed quicquid egeris, nequicquam agis, nos uero genuinum sensum à patribus traditum sequemur. Cæterum ut laborem hunc tuum leuemus. Largimur tibi mysterium istud & dationem & fractionem corporis etiam annuntiationem dominicæ mortis figurare. Quid inde colligis? An quod nihil aliud ipsum ideo sit, quam figura? Ubi (quæso) dialecticam istam didicisti? Sed & si donauerimus illud tibi, quod Moyses ita scripsisset. Agnus est phase, quod certe nunquam fecit, & quod tropus quidam esset in illis uerbis, num propterea consectaneum tibi uidetur, ut in istis quum dicit: Hoc est corpus meum, similis esset tropus. Imò si quingentis millibus aliis scripturarum locis repereris tropos, nulla tamen dialectica consequitur, ut in hoc quoque tropus esset.

¶ Nihil illi nomen recordationis confert aut similia, quæ apud Euangelistas & Paulum leguntur. Ca. VII

OECOL. A

Quod si substantiue exponeremus, est, oportebat panem etiam cum Christo crucifigi & sepeliri & resurgere. Siquidem durasset panis ille post cœnam, id quod ueri simile remansisse quasdam reliquias. Etenim si substantiue corpus quod traditur, esset panis ille, etiam panis esset corpus, quod traditur, & quod corpori conueniret, etiam pani conueniret, & si cui communicare possumus indiuiduam nostram substantiam, etiam indiuiduales qualitates communicaremus.

Roffen

ROF. Ad hæc tibi respondeãt illi qui panẽ triticeũ affirmant esse corpus Chri. Quicunq; sunt orthodoxi, prorsus negãt & panẽ illũ esse Christi corpus, & substantiam ullam panis ibi cum corpore remanere, quemadmodum ex Chrysostomo, Cyrillo, Damasceno, & alijs ostendimus. Veruntamen pro more loquendi scripturarum quæ panem frequenter accipiunt pro eo quod edi quouis modo potest, sic fatemur panem esse corpus. Nam ad hunc modũ & mãna panis dictus est, & Chrus, ut uerbũ est, se uocat panẽ. Sed & Paulus sæpe corpus dñi panẽ appellat. Silr & nos Chri corpus panẽ dicimus, nimirũ q specie panis opertum à nobis edat ad ueramt otius hominis nostri consolationem. Panis non remanet in eucharistia. Lib. 2. capi. 7 B, capi. 14. A, cap. 21. D, ca. 29. E, cap. 30 D, capi. 32. F. Iohan. 6 1. Corin. 10. 11 ac alibi

OECO. Iam si pręsens uoluit Christus adesse illo modo, quid sibi uult nomen recordationis, quod fere absentium est? num passio abest, corpus autem adest? B

ROFFEN. Corpus, licet adsit, tamẽ sub uelamine nobis adest, ita ut nullo sensu præterquàm sola fide queat eius pręsentia deprehendi. Suggerit tamen species ipsa panis per fidem memoriam corporis, sicut & species uini, sanguinis memoriam. Deinde corpus sub specie panis, & sanguinis sub specie uini, memoriam effusi sanguinis ex corpore: ac proinde passionis, quam nobis in cruce Christus pertulit, repræsentant. Huius itaq; passionis, quæ præterijt per hæc mysteria recordamur. Memoriale ẽ eucharist. passionis Christi præteritæ

OECOLAM. At pari contentione, diceremus in præsenti, dari & frangi, quod scitis non dici. Sed de uicina passione, ut de præsenti dictum. C

ROF. Et qui ita? Iam istud nobis uellem edisseras, nempe cur Euangelistæ concorditer, etiam consentiente Paulo, de præsenti loquuntur, datur, frangitur, effunditur. Et absit ut quisquàm suspicetur eos falsa scripsisse, aut Christũ, qui & ipsa ueritas est, nõ tum dixisse quod uerum erat. Et tamen eius corpus nõ tum dabatur ad mortem, neque proscissum erat, & confossum uulneribus, sed nec sanguis eius effundebatur. Quid ergo dicemus? Nulla profecto ratione probabilius hunc tollemus scrupum, quàm si dixerimus, quod & Chrysostomus docet, idem hoc sacrificium esse cum sacrificio crucis, quod hic inchoatum, ibi complebatur, quemadmodum & Christus apud Lucam ait: Dico enim uobis, posthac Matth. 26 Mar. 14 Lucę. 22. 1. Cor. 11 Iohan. 14. Sacrificium cœnæ & crucis idem erat Lucę. 22

non

non edam ultra ex eo, donec compleat in regno dei. Quod haud dubie de sacro panis intelligendũ est, sicut & illud quod sequit de sacramẽto uini. Dico eñ uobis, ꝙ nõ bibam de fructu uitis, donec regnũ dei ueniat. Quæ res multo dilucidior ẽ ex euangelistis Matthæo & Marco. Nam illa ꝓcul dubio Lucas anticipauit more suo quemadmodum acutissime ꝓdidit Augustinus.

Matth. 26 Marci. 14 Supra eodẽ libro, capite quarto, H.

D OECO. Igit & adiecti ões illæ apud Lucã, et Paulũ, et sequentia quæ admonent uel exponunt, et figura quæ præcessit docili satis monstrant, panem illum non à substantia, uel à continẽtia, sed significantia nomen corporis domini sortitum.

Eucharisti. nõ est sola figura

ROF. De pane triticeo nihil tibi reluctamur, utpote quẽ nos ibi non arbitramur adesse. Cæteꝶ hoc audemus ꝓfiteri, nihil esse, uel apud Lucam, uel apud Paulum adiectũ, qđ conuincat hoc mysterium solam figuram esse. Sed nec aliquid sequentium, aut præcedentiũ, neq3 oñia simul id urgent, ut nõ credamus in his mysterijs ueꝶ Christi corpus, et uerum eiusdem sanguinem contineri. Imò plusculum adijciemus, quò qui, perpensa ueteris agni cæremoniarum abrogatione, collectis item cæteris huius loci circumstantijs, digneq3 pensitatis hic Chri uerbis: deniq3 collatis eisdẽ cũ his, quæ sexto cap. Iohan. idem ipse pollicitus est, non ꝑ hæc inductus credat in hisce mysterijs esse corꝑis et sanguinis Christi ueritatẽ, hunc aut oñino ꝑtinacissimũ, aut prorsus excæcatũ, et planè reprobũ, atq3 à gratia dei penitus reiectum existimabimus.

E OECOL. Neq3 caret ineptitudine et uanitate nugari, uerum quidem esse, quod commendetur passionis memoria, sed interim etiam panis est corpus.

ROF. De pane tibi rñdeant, q substantiã panis ibi confitent. Nos uero nihil ineptitudinis aut uanitatis, uel tãtillũ comperimus ex eo, ꝙ uerum corpus, et uerus sanguis in illis mysterijs opta credantur ab orthodoxis. Imò solidissimum inde fructum consequimur. Neq3 ꝓhibet quicquàm, ut ibi sit corporis et sanguinis Chri ueritas, et tamen per hæc sub illis speciebus uelata, fidei nostræ cõmendatur Christi passi memoria.

F OECO. At post tãta incõuenientia et absurda, et Christo de memoria passionis monẽte tñ aũt miraculũ silẽtio prætereũte, qs bonus uir nõ uidet maius iocandi q̃ ueꝶ discendi studium?

Rof

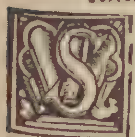
ROF. Nihil hactenus qđ uidebat, aut absurdū, aut fidei incōgruū abs te productū est, cui nō abūde satisfecimus opinor. Multa sane sensibus & rōni difficilia, pariter & obscura, suboriri nō negamus. Sed minime, proptet hæc detorquenda sunt Chrī uerba à suo proprio & germano sensu. Tutius est nobis, ut Chrī uerbis, q ut nō fallitur, ita nec fallere quenq̄ p̄t, cōstanter innitemur, q̄ propter difficultates ullas, q̄tūuis hæ nostris ingenijs obscuræ uideantur & pplexæ, eadē aliter q̄ ipse sensit, interpretemur, maxīe, quū sciamus ea, q̄ nobis tradunt, oportere propter fidei nostræ meritū creditu difficillima eē. Quāobrē si propter difficultates euitādas, Christi v̄ba cōtra sensum eius detorserimus, & fidē amittemus & fidei meritū. Sed & propter sinistrā uerboꝝ interpretationē, pœnas insup tandē hauddubie daturi sumus. Memoriā uero passionis Christi, qs nō uidet longe uiuacius & efficacius iuxta nostram sniam excitari, q̄ iuxta uestrā hæresin. De miraculo, ꝙ ais, ipsum à Christo silenter p̄teriri, certe nō semp Chrūs, qñ miracula fecit p̄dicauit ipsa fuisse miracula. Sed ea reliquit alijs iudicāda, queadmodū & hoc ipso loco fecit. Neq; em̄ potuit ex pane corpus suū efficere, citra grāde miraculū, imò nō absq; multis & eisdē insignibus miraculis. Quisqs igitur istis nō assentitur, is pfecto malignitati potius, q̄ ueritati studiū adhibere credendus est.

Fides est difficiliū creditu.

Chrs nō semper miracula sua commendauit.

¶ Verba hec Pauli & Lucę, hoc poculū nouum testamentum in meo sanguine, discutiuntur. Ca. VIII.

OECO. A ROF.

Ed clarior adhuc in sequentibus uerbis expositio est. ¶ Hactenus abunde satis (opinor) quiuis prudēs, & attentus lector aduertit, nullā te claritatē attulisse pro tua hæresi, tāetsi multa v̄ba prodegeris, multisq; fucis hoc ip̄m agere molitus sis: Sed ista q̄ dicis eē clariora iā audiamus. B

OEC. Silr & poculū, postq̄ cœnauit, accepit, dicēs: Hoc poculū nouū testamentū in meo sanguine, q pro uobis effunditur.

ROF. An nō lōge clarius hoc Matthæus extulit, dicēs: Hic est sanguis meus noui testamēti, q pro multis effunditur, cui consentit & Marcus. Lucas aūt poculū & testamentū nouū cōiungit citra copulā aliquā, id qđ nemini nō p̄t obscuritatē, imò tenebras incutere. Sed tibi qđ plus tenebricosum est & magis inuolutum, clarius īdicat, nimirū, ꝙ aptius īseruiat strophis & sycophātijs tuis

Matth. 26. Marc. 14 Lucæ. 22

C OECO. Non p omnia idē sacramentū est corpis & sanguinis non corpus, sed sanguinem uocat testamentum.

ROF. Verissima dicis, quū ais, nō idē p oia sacrm eē corporis & sanguinis Christi. Quare nec absurdū tibi uideri debet, q spēs panis nobis habeat sacrm uelati corpis, & spēs itē uini sacramentū ibi latentis sanguinis. Cæteru, q sanguis testamentū sit, approbare nullo mō possumus. Neq3 eim Christus aut quisq̄ Euangelistarū istud unq̄ asseruit, disquire per singulos. Matthæus dicit, hic est sanguis meus noui testamenti. Consentit & Marcus, perinde acsi Christus ita dixisset, hic est sanguis meus, quo nouū ipsum testamentū constabilitur. Confirmabatur utiq3 uetus testamentū, effuso sanguine pecudū. Atq3 id agebatur in adumbrationē quādam præciosioris cuiusdā sanguinis, nēpe Christi, quo & nouū aliud testamentū ratificaretur. Quare quū diuersum sit oportet, id quo aliquid fit, & ipsum quod fit, necessario consequitur, ut sanguis iste quo testamentū nouū corroboratur, nō sit itidē ipsum testamentū qđ illo eodē sanguine corroboratū est. Et certe nullus Euangelistarū sanguinē ipsum nouū testamentū uocat. Sed Lucas (inquit) & Paulus, sanguinē dicunt esse testamentū nouū. Quibus (p̄cor) uerbis hoc dicunt? His ne? Hoc poculū nouū testamentū in sanguine meo. Quid his ṽbis (q̄so) uolūt sibi Lucas & Paulus? An p poculū ip̄m intellexerūt uasculū potoriū, de q̄ bibebāt singli? At nemo dixerit (opinor) hoc fuisse testamētū nouū, quū nemo certe sciat, an adhuc extet illđ poculū, at nouū testamētū æternū eē, nihil dubitam⁹. Sin p poculū illud accipi uoluerint sanguinē ī poculo cōtētū: qūo igitur q̄drabūt ṽba q̄ sequant? Par eī fuerit cōcinna oro, si sic dixeris: Hic sanguis ē nouū testamētū p meū sanguinē. Quocirca q̄rēdus ē oino sensus alius ex Pauli & Lucę ṽbis, q̄ q sanguis ip̄e sit testamētū nouū. Sed neq3 licet hic, ṽbū est, p significat interp̄tari, sicut Oecolāpadius molit. Nam hoc ṽbū significat, nihil ī portat efficaciæ, signū eī q̄tenus signū, nihil efficit. At sanguis Chr̄i potēter effecit & p̄stitit, ut ratū & firmū eēt testamētū nouū, id q̄d Lucas & Paulus uerbis utiq3 suis insinuarūt.

Sanguis non est testamētū.

Matth. 26.

Mar. 14.

Heb. 9

Sanguis Chr̄i nō ē testamēt.

Lucę. 22

1 Cor. 11.

D OECO. Vt uideant qui laicos à cōmunione sanguinis per tyrannidem depellunt, quod eos, quantum in ipsis est, à testamenti communione abarceant.

Rof. His

ROF. His & aliis hmõi cõfictis criminationib⁹, nos laicis exosos studetis reddere. Tanta scilicet est uestra charitas. Et qd amplioris iniuriæ laicis ipsis facimus, q̃ nobis ipsis. Nos em̃ q̃ties extra missam cõicamus, tantũ sub altera parte sacr̃m sumimus, in qua tantundẽ cõtineri minime dubitamus, q̃tum sub utraq; parte. Q8 si aliud crederemus, profecto quũ ab hac luce migraturi sumus, i ipso summo discrimine cõstituti, peteremus hauddubie partẽ utranq; nobis dari. At id nemo facit, q̃tauis emineat dignitate. Nemini sacerdotũ in ipsa suprema uitæ suæ hora, sacr̃m sub utraq; specie ministratur, sed sub specie panis dumtaxat, sub qua specie certi sumus, & corpus & sanguinẽ, atq; adeo Christũ integrũ, à nobis manducari. Q8 si p̃ter missæ celebritatẽ, nobis utrãq; speciẽ sumeremus, laicis uero daremus unã tm̃, haberẽt, unde merito conquererent. At nũc nihil ẽ causæ, quũ illos æquemus nobis in oĩbus, q̃tũ ad hoc sacr̃m spectat, extra sacrificij celebritatẽ, qd & à solis sacerdotibus offerendũ, sanctissimi patres instituerunt. Cæterũ tu qui nihil p̃ter panem & uinum in hoc sacramento contineri contendis, non satis aduertis, quantam iniuriam & nobis & illis facere moliaris.

Sacerdotes nõ celebrãtes cõicant una specie tantũ.

OECO. Etem̃ lex fœdera in sanguie sanciebat, ut Exodi. [illegible] Nã p̃ter id q̃d sanguis agni postes oblinit, etiã alia figura legis ante ocl'os ponit, impleta. Etem̃ Moses ut annũciasset plebi oĩa uerba ac iudicia, & respõdisset ppl'us unanimiter. Oĩa uerba q̃ loquutus est dñs, se factu℞, scripsit sermones in uolumine, & sanguine aspsit populũ. Legi obseruandæ astringens, ac dicẽs. Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dominus uobiscum. E

ROF. Nõ hæc de sanguĩe agni scripta sunt, sed de sanguĩe uitulo℞, q nihilominus figura sanguis Chr̃i fuerat. Sic em̃ Exo. 24 scriptũ est. Tulit itaq; Moses dimidiã partẽ sanguinis, & misit in crateras, partẽ aũt residuã fudit sup altare, assumensq; uolumẽ fœderis, legit, audiente populo, qui dixerunt. Omnia q̃ loquutus est dñs, faciemus, & erimus obedientes. Ille uero sumptũ sanguinem respersit in ppl'm, & ait: Hic ẽ sanguis fœderis, qd pepigit dñs uobiscũ super sermonibus his. Hæc Moses fecit, & dixit in adumbrationẽ quandam eorũ, quæ Christus partim in hac cœna fecit, partim in cruce. Nã altare ip̃m apud Mosen, nobis ẽ figura crucis

Altare Moseos, crucem significat.

Christi. Quòd uero Moses partitus est sanguinẽ illũ, alterã partẽ in craterã fundens, unde respersit populũ, alterã aũt fudit in altari significat Christũ, suũ sanguinẽ & in poculũ misisse, q̊ sanctificaret suos, & rursum ĩ altari crucis fudisse pro pctĩs nr̃is. Quod subinde lecto uolumine fœderis, & resperso sanguine, Moses dixit: Hic est sanguis fœderis, qđ pepigit dn̄s uobiscũ sup cunctis sermonibus his mirifice Christũ exprimit, q post exhibitionẽ sui sanguinis in poculo, cõtinenter subiecit: Hic est sanguis meus noui testamenti, hoc est nouæ legis, & fœderis, qđ iã uobiscũ inĩt deus Nec te moueat lector, ꝙ Moses diuisit sanguinẽ pecudũ. Nã ip̃e aliter adumbrare nobis, Chr̃i factũ nõ ualuit. At Chrũs neutiq̃ diuisit, sed totũ exhibuit in poculo, totũq; rursum effudit in altari crucis. Vides ergo lector, q̃ graphicè depinxit nobis Moses et docuit, uerũ Christi sanguinẽ in poculo cõtineri, et eundẽ in altari crucis fundi, cuius figurã ip̃e tũc exhibuit in sanguine pecudũ.

Exod. 24

Matth. 26. Marci. 14.

¶Testamentum apud Lucam & Paulum nequaquam accipi debere pro figura testamenti. Cap. IX.

OECOL. A

Orrò manifestariũ est ex. 9. cap. ad Hebr. nõ hũc nr̃m ritũ eẽ ip̃m testametũ, sed sanguinẽ illũ q semel effusus est ĩ cruce, imò sanguinẽ ip̃m eẽ obsignationẽ testamẽti

ROFFE.

¶Quid sit testamẽtũ, aptius declarat ex. 8. et. 10. ca. ad Heb. q̃ ex. 9. ibidẽ. Nã. 8. cap. Paulus ex Esaia plane docet nouũ testamentũ esse nouã legẽ. Cõferens em̃ Chr̃i sacerdotiũ, cum sacerdotio Mosaico, dicit Chrũs hoc excellentius sortitus est sacerdotiũ, q̃ p̃stantioris est testamẽti intercessor, qđ in p̃stantiorib⁹ promissis, sancitũ est. Etem̃ si prius illud tale fuisset, ut nihil in eo posset reprehendi haudquaq̃ fuisset scđo quesitus locus. Nã incusans eos, loquitur illis. Ecce dies uenient dicit dn̄s, et cõsummabo sup domũ Israël, et sup domũ Iudæ testamentũ nouũ, nõ iuxta testamentũ, qđ feci patribus eoꝝ. Et postea subdit. Hoc est testamẽtũ, qđ disponam domui Israël, post dies illos dicit dn̄s. Dans leges meas in mentẽ illoꝝ, et in corda illoꝝ inscripsi illas. Sicut igit̃ Moses respersit uolumẽ ueteris testamẽti, hoc est legis ueteris, sanguine pecudũ, ita Chrũs respergere, uoluit corda nr̃a, hoc ẽ uolumĩa legis nouæ, seu testamẽti noui sanguĩe suo. Cæteꝝ, ꝙ sanguis sit testamenti noui consignatio, non reluctor.

Esaiæ. 10.

Nota p intellectu S. Tho. sup 8. cap. ad Hebræos.

Hiere. 31.

Oe. Alioq

OEC. Alioqui cõsectaneũ foret, subinde innouari testamentũ, q̊ties cœnã dñicã mãducaremus. Vbi eñ nouũ, ibi antiquatur prius, ad Hebr. 8. Vltra, si sæpe nouũ testamentũ, sæpe morietur Chrũs, qđ absq; morte testatoris uel sanguĩe nõ est sanctũ. At semel cõfirmauit testamentũ sanguine, adeoq; testamentũ nouũ est in sanguine, hoc est sanguĩe cõfirmatũ, nõ sanguis in testamento nouo iã primũ deo cõsecratus, quẽ diuinitas sanctificabat. Neque Christus acceptus patri propter nos, cũ quibus p̱ Christũ initum est fœdus, sed nos propter Christum grati sumus patri. B

ROF. Hæc si possint, diluant illi, qui sanguinẽ uocant testamẽtũ nouũ. Nos interim agemus deo optimo maximo gratias, q̄ tale dissidiũ inter hostes ecclesiæ suæ suscitauit, ut qđ Lutherus affirmat, Oecolãpadius oppugnet, ac ediuerso, q̄ iste statuere conatur, ille manibus pedibusq; demoliri studeat. Qũo iã uerũ erit, q̊d toties affirmare Lutherꝫ nõ puduit, nẽpe scripturas adeo peruias ac faciles eẽ, ut quiuis eas intelligere possit, quũ & ipse tot eruditos habeat in scripturarꝫ expõne sibi cõtradictores. Nunc insuper liquet nõ satis approbandũ esse, qđ tãtũ añ tribuerit iudicio populi, quũ & periti literarꝫ, in scripturis tantopere cęcutiant. Sed, & in eo qđ toties iactitauit se certũ esse, cuncta sua dogmata se habere de cœlo, quis nõ dilucide p̄spicit, eũ fuisse mendacissimũ, utinam igitur aliq̄ñ tandẽ Germania suos oculos recipiat, & aduertat cuiusmodi falsis hipocrytis, & meris impostoribus, suas aĩas cũ summo discrimine iam diu crediderunt. Hęretici inter se digladianť

OECO. Atq; adeo nois inflexione uolẽtibus nõ cõtendere. Lucas cũ Paulo abunde satis abunde interpretatus esset, qd sit qđ Marcus & Matth. insinuarint, dicentes: Hic est sanguis noui testamenti. i. hoc ẽ nouũ testamẽtũ p̱ sanguinem meum, necesse eñ est per nouum testamentum, memoriam & figuram noui testamenti accipere. C

ROF. Tu semp ad obscuriora cõfugis, ut aptiora doceas, quũ tñ aliud añ sis professus. Apertiora qs nõ uidet eẽ, q̄ Matthæ⁹ & Marcus de sanguĩe tradũt: Hic est sanguis meus noui testamenti q̄d hic inuolucrũ est? q̄ latebra? Et plane his uerbis alluserunt Mosi. Nã illi pro nouo testamento confirmando tradidisse Christum hoc asserunt, sicut & Moses de pecudũ sanguine dixit. Hic ẽ sanguis Matth. 26. Marci. 14. Exod. 24

guis fœderis, quod uobiscum pepigit dominus. Quamobrem & locus iste multo dilucidior est, quàm qui possit tuis artibus obscurari. Sed tu semper latebras queris, & inuolucrum, nimirum, ut ita nobis facilius idolũ tuũ erigas, hoc est, tropũ esse ubicunqꝫ tu uelis, atqꝫ ut hic in testamento nouo figurã testamenti noui constituas. Cæteꝝ nemo dicet (opinor) qui nõ insanit, aliter apud Lucã & Paulũ testamentũ nouũ accipi, q̃ apud Matthæũ & Marcum. At palã est apud eos nõ figurate, sed uere testamentũ intelligi. Nã alioqui dicemus uerum Chr̃i sanguinẽ corroboratiuũ fuisse testamenti, nõ ueri, sed figurati. Quare & apud Lucã sil'r ꝓ uero, nõ pro figurato testamento, cettum est intelligi debere.

Nouum testamentum qũo accipiatur

Lucę.22
j.Cor.jj.
Matth.26.
Marci.14.
Lucę.22

D OECO. Itaqꝫ si cognouerimus, quomõ poculum uel calix sit nouum testamẽtum, habebimus etiã quomõ sit sanguis, & si intelligamus quomõ poculum est sanguis, non ignorabimus etiam quomodo panis sit corpus.

ROF. Vbi semel absurdum unum admiserimus, necessum ẽ, ut inde cõplura sequantur alia. Quare nobis hæc ꝑ ordinẽ singula neganda sunt, & primo, ꝙ testamentũ hic accipitur pro figura testamenti. Deinde, ꝙ poculum sit testamentũ nouũ magis q̃ cratera Mosaica fuerat uetus testamẽtũ. Tertio, negamus poculum esse sanguinẽ, id quod nullus Euãgelistarum asseruit. Postremo, nec recipimus, panẽ esse figurate corpus, sed uerum Christi corpus asserimus specie panis obtectum esse. Nã illa om̃ia deducis ex manifeste falso principio, quum dicis poculum esse figurã testamenti noui. Nihil em̃ poculum ꝑ se fert cur ip̃m dicatur figura testamenti. Sed & quicquid Paulus & Lucas obscurius de testamẽto nouo dixerint, hoc dilucide Matthæus & Marcus explicuerunt. Matthæus em̃ ad hunc modum tradidit. Et accepto poculo gratĳs actis, dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, hic est em̃ sanguis meus, qui ẽ noui testamenti, similibus ferme uerbis usus ẽ & Marcus: Hæc profecto satis aperiunt, quid Lucas & Paulus sibi uolunt, nẽpe, ꝙ poculum illud ꝑ sanguinẽ Christi, quẽ intra seipsum sub specie uini continebat, erat confirmatiuum testamenti noui, hic igitur omnia uera sunt, & nihil figuratum. Verum corpus, uerus sanguis testamentum etiam uerum, Apagesis cum tropis tuis perditissime.

j.Cor.jj.
Lucæ.22
Matth.26.
Mar.j4.

¶ Iterata

¶ Iterata commemorationis mentio, pariter & Origenis testimonium nihil ei prosunt. Cap. X.

HVc etiam facit, & huc oportebat oculos uertere, quòd Paulus non est contentus semel dicere cum cæteris, hoc facite in mei memoriam. Sed quum de calice dixisset, repetendum duxit. OECOL. A

ROF. Istud aut nihil aut certe pparum cõfert instituto tuo. Et primũ. Quia si p hæc uerba Chrũs intelligi uoluisset, nõ uerum in poculo, sed figuratũ fuisse sanguinẽ, profecto nec Matthæus neq; Marcus cũ tanto discrimine Christiani gregis uerbis adeo perspicuis enunciassent ibi sanguinẽ esse, & citra figuræ quoduis indiciũ etiã silentio uerbis illis pteritis. Deinde Lucas quẽ tu tã dilucidũ asseris, quũ de sanguine loquitur, nullã eorundẽ uerboꝝ mentionẽ facit. Qꝫ si Paulus ad sanguinẽ ista recensuerit, qd tũ? An ideo cõsequitur nõ esse ueꝝ in calice sanguinẽ? Quid (te q̃so) prohibet, si ueꝝ in poculo sanguinem adesse crediderimus ut nõ tanto efficacius & ardẽtius ad Christi passi memoriam excitaremur? Nihil profecto repugnat, ut uerus in poculo sanguis sit, & nos tãto uehementius Chri passi memoriam agamus, quãto firmius & uiuacius hoc ipsum crediderimus.

Matth. 26. Marc. 14 Lucæ. 22. j. Corin. II.

Verus Chri sanguis ampliorẽ deuotionem aggenerat.

OEC. Adeo multũ in memoria passiõis sitũ ẽ, ut Origenes sup Leuit. dicat. Et si respicias ad illã cõmemorationẽ, de q̃ dñs sic dicit. Hoc facite in meã cõmemorationẽ, inuenies, q̄ ista ẽ commemoratio sola, q̃ propiciũ facit hoĩbus deũ. Si ergo intentius ecclesiastica mysteria recorderis, in his quæ lex scribit, futuræ ueritatis imaginem inuenies præformatam. B

ROF. Magni certe momẽti semp ẽ memoria passiõis Chri. Veruntamẽ Origenes nõ hoc loco de nuda passiõis memoria loquitur, ut tu uideri uis, sed de cõmemoratione, q̃ fit p hunc sacrosanctũ panẽ, nẽpe Chrm in hoc sacramento. Quæ res apertior fiet, si quid illic tractet, consyderemus. Tractat aũt inibi de panib᷒ propositionis, qui duodecim erãt, & ea ratione, ut idẽ ait, in cõspectu dei propositi, ut memoria duodecim tribuũ apud deũ semper haberetur, & p eos duodecim panes, quasi pro totidẽ tribubus uelut exoratio q̃dã, & supplicatio deo iugiter fieri uideretur. Subdit igit Origenes, sed parua satis, & tenuis ẽ hmõi intercessio, & mox adiungit, Sed si referantur hæc ad mysterij magnitudinẽ, inuenies

Origeñ. sñia: Leuit. 24

Panes propositionis ut qd ponerentur.

Iohan. 6. cōmemorationē istā habere ingentis repropitiationis effectū. Si redeas ad illū panē, q de cœlo descendit, & dat huic mundo uitā,
Lucæ. 22 illū panē propōnis, quē proposuit deus propiciatorē p fidē in sanguine eius, & si respicias ad illā cōmemorationē, de qua dicit dñs, Hoc facite in meā cōmemorationē, inuenies, φ ista est cōmemoratio, q̃ propiciū hoibus facit deū. Si ergo intētius ecclīastica mysteria recorderis, in his q̃ lex scribit, futuræ ueritatis inuenies imaginē p̃formatā. Hinc (opinor) intelligis lector Origenē de pane altaris fuisse locutū, & φ in hoc mysterio ueritas continetur, cuius imago p panē propōnis olim in lege præformabatur.

C OEC. Vides q̃tū cōmemorationi & cui tribuat? Neq; tūc dixit, facite in memoriā passionis, uel mortis, sed facite in memoriā mei, ut adesse corpus crasso illo modo ne suspicaremur.

j. Cor. jj. ROF. Mirū est q̃ sit obstinata tua cæcitas, q quū audias Paulū utrunq; dixisse. Nēpe tā istud, quotiescunq; comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortē dñi annunciate: & illud: Hoc facite in mei cōmemorationē, nō intelligis alterū ex altero, Paulū ipm intulisse. Nā ex eo qđ iussit Christus, hæc in sui cōmemorationē fieri, collegit mortē eius in memoria, p hoc mysterium semp habandā. Sed & sacrm istud horū utrunq; repræsentat. Refert em̄ primū p ipsas spēs Chrm sub eisdē eē uelatū. Deinde corpus & sanguis Christi sub eisdē spēb⁹ obtecta, Christi passionem representant. Sed neq; tollit suspitionē p̃sentis corpis, id qđ dixit, Facite in mei cōmemorationē. Imò arguit magis, et corp⁹ ibi sub specie panis eē p̃sens, et sanguinē filr sub specie uini. Arguit insup atq; utrobiq; sub utraq; totū eē Christum, eo φ bis dixit Paul⁹, nēpe semel pro corpe, hoc facite in mei cōmemorationē, et iterū p sanguie, hoc facite q̃tiescūq; biberitis in mei cōmemorationem.

Cōmemorationis uerbū p̄ra significat

D OECO. Et quū postremo repetijsset, et summā rei mentibus inculcasset, quotienscunq; comederitis panē, et de poculo hoc biberitis, mortē domini annunciate, donec (inquit) ueniat, tanquam de absente mentionem facit.

Chrs uaria rōnē loquit̄ tanq̃ de absente. ROF. Tanq̃ de absente loquitur, tū propter mortē quā ī cruce patiebat. Nā illa iā absens est, et eius hic habet sola cōmemoratio. Tū φ Christus, licet hic adsit, inuisibilr tñ adest: propter qđ et mō quodā absens nobis est, nisi p uiuidā fidē refricemus mentem nostrā

nostrã cõmemoratione ueræ p̃sentiæ eius. Sed quanq̃ uelut de absente loquat̃, friget tñ argumentatio, si uelis ex eo colligere, ꝙ non sit uere p̃sens. Nã & plerũq; de p̃sentibus tanq̃ absentibus sermonẽ habemus, neq; tñ ob id satis efficaciter infertur eos p̃ñtes nõ eẽ

¶ Frustra diluere molitur, quod toties Paulus corpus & sanguinem appellat. Cap. XI.

Ane panẽ ac poculũ nominare uoluit Paulus adhuc de ritu loquens, corpus aũt & sanguinẽ appellandum censuit culpã & reatũ indigne utentiũ iudicaturꝰ magno iudicio, ita differens. Quisquis ederit panẽ hunc, aut biberit de poclo dñi indigne, reus erit corpis & sanguins dñi. OECO. A.

ROF. Hoc obserua lector, ꝙ nullã hucusq; scripturã, q̃ præ se ferebat quicq̃ probabilitatis, attulit, quin potius artificio uerborũ, eas quas adduxit, inuertere laborauit, quo sibi fauere uiderent̃, queadmodũ & iã facit hic cũ Pauli uerbis. Sed crebrius usurpat hoc uerbũ Paulus, q̃ ut ille diluere possit. Neq; eñ semel nominauit corpus & sanguinẽ, sed sæpius, id q̊d certe nõ fecisset, nisi uerũ esset ibi corpus, & uerus sanguis. Sic eñ. Jo. ca. prioris ad Corinth. scribit. Poculũ bñdictionis cui benedicimus, nõne cõicatio sanguinis Christi ẽ? Panis quẽ frangimus, nõne communicatio corpis Christi ẽ? Ecce hic & corpus & sanguinẽ nominat. Rursũ cap. JJ. hoc meũ ẽ corpus, & hoc poculũ nouũ testamentũ ẽ i meo sanguine: Et hic, corpus uocat & sanguinẽ. Et paulo post, reus erit corpis & sanguinis dñi: Et rursum nõ dijudicãs corpus domini Quomõ credibile ẽ Paulũ toties uoluisse corpus & sanguinẽ dicere, citra quãlibet insinuationẽ tropi, si nõ cõptissimũ haberet ibi uerũ eẽ corpus & sanguinẽ. Sed ob id profecto Paulus corpus & sanguinẽ uocat, ꝙ ita prius à Chro se didicisse testatus sit. Docuit eñ Chrs ipse Paulũ, hoc ipm q̊d Matthæus & Marcus tradiderant, nẽpe, ꝙ sub specie panis eẽt uerũ corpus, & sub specie uini, uerus sanguis: hoc ẽ (inquit Chrũs) corpus meũ, & hic ẽ sanguis meus. Cæteꝝ iã occurrit inter differendũ, de q̊ libenter Oecolampadiũ sciscitarer. Cur neq; Paulus neq; alius Euangelistaꝝ quisq̃, uinũ ausus fuisset unq̃ sanguinẽ dicere, sicut panẽ aliqñ corpꝰ uocant. Quisq; ederit (inqt Paulus) panẽ hũc, & biberit, nõ dicit uinũ hoc, sed de poculo hoc. Et rursum sic de pane illo edat, & de

[Margin notes: J. Cori. JJ. Paulus sæpenũero nominat corpus & sang. Christi. — Matth. 26. Mar. 14. — Vinũ nõ appellat̃ a Paulo sanguis. J. Cor. JJ.]

poculo bibat. Et paulo añ: hoc poculũ nouũ testamentũ ẽ in meo sanguine. Non dixit: hoc uinũ nouũ testamẽtũ ẽ in meo sanguie. Profecto mihi uidet, haud leuẽ ĩde suspitionẽ sumi posse, ꝙ neq; uini, neq; panis ulla sub̃a p⁹ factã cõsecrationẽ maneat. Nã si mãsisset uinũ, potius de uino dixisset: hoc ẽ sanguis meus, q̃ hoc poculũ nouũ testamẽtũ ẽ in sanguie meo. Sed dices: Manebit ergo sub̃a panis, qñ quidẽ Paulus appellat corpus panẽ. Nihil oportet. Nã
Psal. 77 ibi nõ panẽ intelligit aliquẽ triticeũ, sed more scripturaꝝ quicqd
Iohã. 6. & ali. edi queat, ad quẽ modũ & mãna, panis in scriptura uocatur.

B OE C. Quo docet in Chrm̃ redũdare pctm̃ ei⁹, q indigne sacramẽta cõtrectarit uel sumpserit, eo ꝙ mlto grauius sit symbola nr̃æ religionis polluisse, q̃ ea qbus patribus concredita beneficia celebrabant, tametsi futura præsignarent.

ROF. Nõ esset certe grauius nr̃æ religionis symbola indignè
Euch. non est tantũ figura. tractare, q̃ Mosaicæ fuerat, si nihilo nr̃a, q̃ illius haberent, & eẽnt sanctiora. Nã qđ sæpe dicim⁹, si nr̃a symbola tm̃ figuræ eẽnt, quẽadmodũ & illa fuerãt, nihilo minoris piculi fuerit nr̃a polluere, q̃ uetera illa, q̃ iã antiquata sunt. Nã id qđ figurabat, utraq; (si tuo iudicio fidam⁹) indiscriminatim referũt. Qñ igitur Paulus audet ci
j. Cor. jj. tra figuræ quoduis iudiciũ aut insinuationẽ: hæc uocare corpus & sanguinẽ absolute, pariter & cõminari tã seueriter eos, qui hęc indignè tractarint, reos esse copis & sanguinis dñi. Quid diutius tam impiè cõtendis hic non esse corporis & sanguinis ueritatem, sed figuratè solum hæc dicta fuisse.

C OECO. Quẽadmodũ & in epistola ad Hebræos colligit, dicens: Videte ne aspernemini eũ qui loquitur. Nã si illi nõ effugerunt, qui aduersabantur eum, qui loquebatur in terra, multo magis nos, si eum, qui in cœlis est, auersemur.

Hebr. j2. ROF. Nõ sic habet Paulus, ut tu legis, eũ qui in cœlis est. Sed eũ qui de cœlis ẽ. Cõfert eñ hoc loco Mosi Chrm̃, Moses de terra, Chũs è cœlis erat. Quare si nõ effugerũt, q Mosen auersabantur, multo magis nos daturi sumus pœnas, si Christo q de cœlis
Sacroꝝ utriusq; legis discrimen. uenit, nõ obtẽperabimus. Et sane tm̃ interest inter ueteris & nouæ legis sacramẽta, q̃tũ inter Mosen & Chrm̃, atq; inter umbrã & ueritatẽ. Nã, ut Iohannes ait, lex p Mosen data est, gratia & ue
Iohan. j. ritas p Iesum Christũ facta est. Sed fac, ut tu uis, utrobiq; Christũ intelli-

intelligi, & tunc per angelos in terra, & nunc in cœlis nobis loquentem. Quid ergo non pertimescis eiusdem uerba deprauare, quibus dixit: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus? cur sanguini huic, qui melius quam sanguis Abel loquitur, iniuriam tantam facis, ut ex uero sanguine tropicum uobis reddas, putas te tantæ præsumptionis ultionem penitus euasurum Matth. 26. Marci. 14. Lucæ. 22 Gene. 4

OE C. Loquebatur olim nondum in carne exaltatus in cœlis Christus in terris per angelos, per prophetas, per sacramenta, & per scripturas, loquitur & nunc ad dexteram patris sedens, & in cœlesti spiritualique populo regnans, per scripturas & sacramenta, sed longe maior nostra culpa, præsertim in hoc beneficio, quo sanguinis inæstimabili precio nos redemptos agnoscimus. D

R O F. Quis non uidet quam ineptissimam inducis comparationem, quasi quicquid aut gessit aut locutus est Christus, dum hic in terris corporaliter conuersaretur ad ueterem legem attineret. Nam certum est, post ascensionem suam, neque legem aliquam tulisse, neque sacramentum aliquod instituisse nobis. Fuit utique Christus minister & intercessor nouæ legis, sicut & Moses olim ueteris. Quamobrem & sacramenta quæ per Christum instituta sunt, tanto sacramentis Mosaicis præstantiora sunt, quanto ministerium Christi Mosaicum ministerium antecellit. Dedit Moses umbras tantum & figuras, At Christus hauddubie non solas umbras, sed & ueritates ipsas nobis contulit. Sanguis ille quo Moses in suo poculo uetus roborauit testamentum, quanquam uere pecudum sanguis esset, erat nihilominus figuratus Christi sanguis, quare sanguis iste, quo Christus in poculo suo nouum solidauit testamentum, uerus omnino sanguis sit, oportet & non figuratus solum. Sanguis Christi in euch. non est figuratus tantum

OE. Si fermentatum habentes, indigni erant pascha, ac obnoxii morti, quanto magis qui absque azymis synceritatis & ueritatis audent in dominica cœna Iscariotes præstare, ex populo exterminandi sunt. F

R OF. Nunc tandem incipis recte conferre. Et istud sane, si diligentius expenderis, uel solum ab hoc errore posset te liberare. Nam si fermentum, quod non ignoras, peccatum hic nobis adumbret. Azymum autem puritatem & synceritatem conscientiæ, sicque temporia illa mors, hic mortem æternam significat. Si denique Moses Christum, & populus ille Iudaicus Christianorum cœtum repræsentet, profecto consequitur, ut typicum illud pascha, pascha uerum in eucharistia contentum esse declaret, hoc ipsum (inquam) pascha, de quo dixit Paulus. Pascha nostrum immolatus est Christus. Fermentum significat peccatum. Azyma quid significat. I. Cor. 5.

F OECO. Etẽm aspersi hysopo, & semel mũdi sanguĩe, nõ iam ceu hi q sub lege erãt, uel umbrã sectamur, uel sub metu agimus, sed efficacissima illius operatione spõte ac hilariter ad grãrum actionẽ psilimus, nosq; & oĩa nr̃a offerimus, imò nihil nostrũ, pter peccata cõfitentes, oĩa eius, q nos redemit, esse prædicamus.

Fides sola in quibusdam sufficit.

ROF. Aut cõcedite fidẽ nõ sufficere, id q̃d certe uerissimum est, nisi in his, qbus nõ datur occasio suscipiendorũ sacramẽtorũ. Nã hic immẽsa dei benignitas absq; sacramentis aut opibus ullis ratã habet fidẽ, aut si ptinaciter cõtenditis sufficere fidẽ solã iã subterfugere nõ licet, qn illi q sub ueteri lege fuerũt, credentes, nobis oĩno pares fuissent, qñ nos, uestra snĩa, nihilo uerius Chr̃m edim[9] in eucharistia nr̃a, q̃ illi manducauerint, uel in eorum agno, uel in manna. Sed neq; spm̃ sanctũ uerius accepimus, q̃ illis fuisset donatus, quæ proculdubio falsissima sunt.

Exod. 12
Exodi. 16

¶ Callide molitur obfuscare verba Pauli de sumentibus indigne corpus domini. Cap. XII.

OECO.

A Vi agnũ carnalr̃ tm̃ mãducabant, seruiles manebant, q uero hũc panẽ edunt, p ueritatẽ liberi euadunt, siquidẽ nõ indigne accedãt, & hoc pstẽt re ipa, q̃d sacr̃o testant̃. Profitent̃ se fideles & mẽbra Chr̃i, reliquũ ẽ, ne oĩa uidenti, mentiant̃, sed uere fuit quod haberi uolunt.

Euch. nõ est figura tantum

ROF. Si tm̃ figura sit uterq; tã agnus, q̃ panis, cur hic q̃ ille maiorẽ habeat ueritatẽ, ego nõ uideo. Neq; em̃ alteri[9] ueritatis agn[9] figura fuit, q̃ tibi iã sit panis ille tuus. Quare nec aliqd interfuit inter spũalr̃ edentes, siue panẽ, siue agnũ mãducabãt, qñquidẽ eadẽ utrobiq; ueritas significat̃. Cæterũ q̃tus ipe doli sis artifex, uel ex hoc ipo cõstare cuiq; pt. q mãducantes carnalr̃ agnũ, cõfers cũ his, q spũalr̃ eucharistiã edunt, nimirũ ut ita nõnihil dignitatis tribuere uidearis sacr̃o panis, p̃ illius agni sacr̃o, neq; penitus ea facere paria. Cæterũ de spũalr̃ edentibus qd sentis, nẽpe his q uere crediderũt agnũ illũ referre Chr̃m? Hos affirmas nihilo minus edere Christũ, q̃ nos q manducamus eucharistiã, q̃tũuis fuerimus ante pbati. Sed & p fidei ueritatẽ illos æque liberos asseris euasisse atq; nos. Quæ si uera sint, qd (te p̃cor) inter agnũ comestũ à Iudęis, & panẽ tuũ, quẽ p̃bes asseclis tuis intererit? de professione uero qd' dicis, mere cõmenticiũ ẽ, q̃tũ ad esum panis tui spectat. Neq; em̃ hoc p

Agni & euch discrimẽ nullũ iuxta Oec.

hoc pro tuo pane ꝓfitet magis q̃ ipsi ueteres ꝓ agni comestione.

OECO. Alioqui in ip̄m corpus & sanguinē Chr̄i iniuria ca- B
det. O graue, ô terribile iudiciū eorū, qui mortē dn̄i mentiendo ir-
rident, sacramentoꝝ particeps facit. Perinde ac raphanū esse uel-
lent. Quid supest illis ad impietatē? Profecto impius ille absq; deo
uiuit, & totū regnū dei leuiter tentatus, si posset, semel subuerteret
qui cognita prophanat mysteria.

ROF. Si panis sola Chr̄i figura sit, & mortis iā p̄teritæ sola re-
presentatio, quēadmodū & agnus olim erat futuræ. Sicq; tibi nihil
inter horū figurationes intersit, p̄ter unā tp̄is rationē, hanc uideli-
cet, q agnus futuræ mortis indiciū erat. Panis ṽo iā p̄teritę, quum
tñ ex æquo Christū uterq; referebat, dic ergo mihi qūo Iudæus in
pc̄tō mortali sumēs agnū, nō tanta Christū afficit iniuria, atq; is q
iā panē indigne sumit? Nunc certe Paulus clamat hūc reū esse cor j. Cor. xj.
poris & sanguinis, hoc est tantū criminis incurrere, atq; illū q Chri
stū occidisset. Nihil aūt cōminabat illis q sumpsissent agnū indig-
ne. Cōminabat utiq; mors tēporaria, sed eis tm̄ q fermenti quicq̃ il Exod. 12
lis diebus ederent. Sed aliter indigne uescentibus agno, nihil pœ-
næ fuit interminatū. Tu certe p̄ cæteris oībus, grauissima Christū
afficis cōtumelia, q qd̄ ip̄e ṽbis aptissimis testatus est, dicēs: Hoc ē Matth. 26.
corpus meū, & hic est sanguis meus: tu cōtra sensum Chr̄i, quē ha Marc. 14
ctenus ecclesia tota docuit, tuo cerebro fretus, ad solā figurā corpo Lucæ. 22
ris & sanguinis, ea sacra uerba detorques. Hic igitur uere exclama
re licet. O q̃ta iniuria, ô q̃ graue, & q̃ terribile iudicium te manet?
Quid tibi iā supest ad impietatem. Tibi (inq̃) q cognita prophanas
mysteria, profecto Satan ipse tuus, q ad hanc insaniā te ꝑduxit, qd
est tā horrendum, quod si uelit, non tibi facile persuadeat, etiam si
possis totum dei regnum delere funditus.

OECO. Qui sciens se membrū Antichristi, & uenditat se pro C
mēbro Chr̄i, qūo nō manducabit sibi iudiciū, q adhæret scorto? q̃
fronte uirginis filio se castissimis nuptiis iunctū ꝑfide in tantis my
steriis uorat? Qui immisericors & pauperū est oppressor ac dece-
ptor, qua impudentia ei q exinaniuit se propter pauperꝝ aīas usque
ad mortē crucis, uelut alter Iudas osculum porrigit? Quid tenebris
cū luce? Quid Belial cū Christo? Qui irridet misericordis domini
summā charitatē, qūo feret indicantis claritatem? Atq; nunc non

dclamandum, sed dicendum magis.

Luthe. tenet i euch. eẽ uerũ corpus Chri.

ROF. Hæc in Lutherũ (sci o) declamitas. Nã is neminẽ, q̃tũuis fuerit sceleratus, a rcendũ eẽ cõtendit ab eucharistiæ sumptiõe. Merito sane istud fa cis, qñquidẽ & ex scripturis sibi psuasissimũ eẽ testat, ibi uerũ c õtineri corpus & sanguinem Christi.

¶ Ambrosius ab eius depravationibus & mutilationibus vindicatur. Cap. XIII.

OECOL. A

Gitur ad institutũ redeo, & ne mea somnia somniasse uidear, Ambrosij interpretationem referam.

ROF. ¶ Quid hactenus (p̃cor) ex scripturis uel tantillũ attulisti, q̃ probes eucharistiã figurã eẽ dũtaxat? Ingentẽ uerborũ tumũ ob oculos excitasti, sed idẽ ut uere fumus euanuit, nulla prorsus relicta probatione solida. O pestifer apostata, quid te nõ pudet in re tanti ponderis tantũ incendiũ excitasse, quũ nihil habeas, q̃ uel pbabilr hæresin tuã ex literis sacris stabilias. Mera profecto somnia nobis exhibes, quibus & cũ summo suarũ animarũ discrimine, Christi gregẽ perniciosissime seducis.

B OEC. Etem ille sup epłam ad Corint. prope eadẽ ponit, dicẽs: Ostẽdit mysteriũ eucharistiæ inter cœnãdũ celebratũ, nõ cœnã eẽ. Medicina em̃ spũalis est q̃ cũ reuerẽtia degustata purificat sibi deuotũ. Memoria em̃ redẽptionis nostræ est, ut redẽptoris memores, maiora ab eo consequi mereamur.

Euch. est medicina spũalis

ROF. Iã quũ scripturæ tibi deficiãt, suppetias ab Ambrosio petis, q nihilo plus q̃ supiora tibi cõfert, uti nũc uidebim⁹. Tribuit his ṽbis Ambr osius huic sacramẽto, ꝙ sit medicina spũalis, & ꝙ efficaciã habeat purificãdi sibi deuotos. Talẽ certe panis tuus efficaciã nõ obtinet, sed neq; medet quicq̃ edentibus. Nihil em̃ in se prorsus habet unde medeat, si tm̃ figura sit, ut tu cõtẽdis. Nã q fieri p̃t, ut relatio sit agẽdi principiũ, at figura qd aliud q̃ relationem dicit? Quare panis, q̃tenus ẽ figura, nec medẽdi, neq; purificandi uim obtinet, qua quicq̃ efficiat in aĩa. Sensit igitur Ambrosi⁹, quẽadmodũ & ex alijs plerisq; locis cõstat, eucharistiæ mysteriũ, alid quiddã in se diuinius habere uelatnm, q̃ figuram solam.

Euch. nõ est figura tm̃, autore Ambrosio

C OEC. Vides qd medicinã spũalem uocat? nẽpe memoriã redemptionis, q̃ cibi & poculi sacramentis à p̃ijs renouantur.

ROF. Sed nũc opus est fuco q̃ respergat Ambrosius, ut aliud dixisse

dixisse uideat. Medicinã ergo spũalẽ (nã id uocabulũ illi obsistit) interpretat eẽ memoriã redẽptiõis, rẽ unã faciẽs ex duab⁹, quũ tñ hæ duæ planè diuersę sint. Nã sicut duo sunt actus nři, q ad eucharistiã spectãt, q̃rũ alter ẽ mãducatio alter ẽ recordatio mortis Chři separanturq; frequẽter ab inuicẽ hi duo. Nã recordamur plerunq; nõ edẽtes, & uicissim edim⁹, nõ sp recordãtes. Eucharistia igit q̃tenus edit, uere cibus ẽ & medicamẽ spũale, atq; ita purificat etiam eos, q digne comedũt. Sed & p̃terea qñ nõ editur, recordationem nobis ingerit redẽptiõis nřæ, pro q̃ sola recordatiõe, si deuotius eã egerimus, etiã nõ edẽtes, plurimũ certe cõsequemur à Chřo meriti. Cæterũ Oecolãpadius meus doli artifex, memoriã & medicinã cõiungit, p inde atq; separari nequeãt, & ex medicina memoriam facit, ita res diuersas in unã cõpingens, quasi nihilo magis is q mãducat, assequeretur, q̃ qui recordatur solum. Euch. est medicina spũalis qñ editur.

OEC. Et limpidius sup illud. Mortẽ dñi annũciãtes inquit. Quia eñ morte dñi liberati sum⁹, huius rei in edẽdo & potando, carnẽ & sanguinẽ, q̃ p nob oblata sunt, significam⁹. In qbus u̸bis minutul⁹ pũct⁹ à recto sensu q̃sdã auertit, dũ legũt in edẽdo & potãdo carnẽ & sanguinẽ significam⁹, q̃ pro nobis oblata sunt. D

ROF. O frontẽ impudẽtissimã, q tã pium authorẽ mutilare nõ erubescis, q̃ tuo magis instituto uideat inseruire. Sustulisti eñ hic è medio dictionẽ unã, hãc uidelicet, memores. Nã sic habet Ambrosius: huius rei memores, hoc est mortis Christi memores sumus, dũ eius carnẽ edimus, & potam⁹ eius sanguinẽ. At uerbũ memores ideo subduxisti, nimirũ ut obscurior ita redderet oratio, & tu cõmodius dolũ p̃meditatũ strueres. Male eñ habuit te, q̃ dixerit Ambrosius, huius rei memores eẽ nos in edẽdo & potãdo carnẽ & sanguinẽ. Quãobrẽ (ut mox audiem⁹) trãsferẽdũ pũctũ eẽ cõtẽdis, ut intelligam⁹ carnẽ & sanguinẽ nõ edi & potari, sed p panẽ et uinũ significari, de qb⁹ nõ ẽ añ locut⁹. Cæterũ uerus Ambrosii sensus ẽ, dũ illud Paulinũ enarrat. Mortẽ dñi annũciantes, donec ueniat. Quia (inqt) morte dñi liberati sum⁹, hui⁹ mortis memores, dũ ĩ eucharistia carnẽ et sanguinẽ, q̃ p nob oblata sunt, edimus: apte designam⁹ siue annũciam⁹ eãdẽ Chři mortẽ. Quid ei attinet hoc loco dicere, significari à nob carnẽ et sangninẽ, qñ quidẽ Paulus de mortis annũciatõe loquutus ẽ. Significam⁹ ergo mortẽ Ambro. uerba mutilãtur ab Oecolam. Ambro. sñia. 1. Cor. 11.

Christi

E Christi, dũ carnẽ & sanguinem eius edimus & potamus.

OECO. Quæ mens si fuisset Ambrosii, dicere debebat, edendo carnem, & bibendo sanguinem.

ROF. Quasi nõ frequẽs fuerit is loquẽdi modus apud omẽs. At Sisyphus (opinor) haud pluribus fuit instructus artibus q̃ ipse sis, nullã certe nõ latebrã queris, unde queas effugere. Sed folio ficulno iã tenemus te mediũ. An putas oẽs exoculatos fore q hæc tua lecturi sunt? Sed experiris (opinor) q̃tũ uires ingenij tui ualeant. Tibi forte ꝑsuasum ẽ, nihil adeo candidũ eẽ, q̊d tu uerboꝶ artificio, nõ atrũ effeceris. Verũ istđ subterfugium nemo tã crassus est, ut non facile deprehendat.

F OECO. Sed uult panẽ & uinũ significare carnẽ & sanguinẽ.

ROF. Hæc ergo potius expressisset Ambrosius. Sed de his ne ꝟbũ qdẽ ẽ locutus. Lege cõmentariũ cœnæ dñicæ, nec semel de uino loquutũ inuenies. Sed parũ prudẽs ego uideri possim, qui in re tã apta tot uerbis utor. Res profectò dilucidior ẽ, q̃ ut tot uerbis egeat. Quod & manifestãt ea q̃ cõtinẽter subdunt. Pendet em̃ adhuc sñia, quã & truncatã recẽsuit more suo, q̊ties dolũ cõminiscitur. Nã sequitur. Nouũ testamentũ in his consequuti.

Trũcant̃ uerba Ambrosii.

G OECO. Et reliqua quoq; apte persequitur. Nouũ testamentum in his consequuti, quod est noua lex, quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis.

ROF. Profecto nec reliqua ꝓ te faciũt quicq̃. Nã qa Chrũs, ut figuræ Mosaicæ rñderet, quũ id tã apte nequerit in cruce facere, fecit hoc ip̃m in cœna, q̃ proxĩe passionẽ crucis antecessit, porrexit utiq; propriũ sanguinẽ in patera sub specie uini, nimirum ut stabiliret testamentũ nouũ, sicut & Moses fecit de sanguĩe pecudũ, ut cõfirmaret testamentũ uetus, quẽadmodũ ex eodem Ambrosio mox audiemus. Propterea iã p̃mittit, ꝙ in carne & sanguine Christi cõsequuti sumus testamentũ nouũ. Cæteꝶ, ut scias eũ sentire uerũ eẽ corpꝰ & sanguinẽ dñi, q̃ sumimꝰ in eucharistia. Lege proximũ caput eiusdẽ cõmẽtarij sup his ꝟbis: Probet se homo. Deuoto (inqt) aĩo, & cũ timore accedẽdũ ad coĩonẽ docet Paulꝰ, ut sciat mens reuerẽtiã debere ei, ad cuiꝰ corpꝰ sumẽdum accedit. Quid ꝓ corpe dici p̃t aptiꝰ? Et ꝓ sanguĩe cõtinuo seqr. Hoc (iqt) apđ se debet iudicare, qa dñs ẽ, cuiꝰ ĩ mysterio sanguinẽ potat qui

Matth. 26. Marci. 14. Lucæ. 22

Ambros. sñia de eucharistia j. Cor. jj.

testis

testis est beneficij dei, quem nos si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine dñi. Et rursum paulo post: Vt uerum (inquit) probaret, quia examē futurꝝ est accipientiū corpus dñi, iam hic imaginem iudicij ostenderit in eos, qui inconsyderate corpus domini acceperant. Hæc Ambrosius.

OECO. Nam & Moyses accepto sanguine uituli in patera, asperſit filios Israhel, dicens: Hoc est testamentū, qđ disposuit ad uos deus. Hoc figura fuit testamenti quod dñs nouum appellauit, per Prophetas, ut illud uetus sit quod Moyses tradidit. H

ROF. Inspice lector Ambrosii cōmentarios. Nam hæc tā ꝓlixa uerborꝝ interpositio (nisi illud feceris) hallucinari te faciet. Dilucidat iam Ambrosius, qđ ante nobis dixerat, testamentū nouum (qđ & noua lex est) confirmari ꝑ Chr̄i sanguinē, qui in eucharistiæ mysterio cōtinet. Nam sicut Moyses, uituli sanguine, quē tenuit in cratera, sanciuit testamentum uetus, quod & lex uetus dicebat, ita Chr̄us sanguine ꝓprio, quē ipse tenuit in cratera, nouū testamētū, hoc est nouā legē stabiliuit. Et sicut Moyses figura fuerat, ita & testamentū illud uetus, cui⁹ minister Moyses erat, figura fuit testamēti noui, cui⁹ mediator Christus fuit. Sed & deniq; sanguis ille, quē in cratera Moyses habuit, umbra fuit sanguinis huius, quem dominus porrexit in suo poculo. Moyses fuit figura Christi.

OECO. Testamentū ergo sanguine constitutum est, quia bñficij diuini testis est, in cuius typum, nos calicem mysticum sanguinis ad tuitionem corporis & animæ nostræ percipimus. I

ROF. Colligit igit Ambrosi⁹ testamēti rōnem: nēpe, ꝙ ideo testamentū saguine cōstitutū est, quia sanguis testis est diuini bñficij. Et sanè testis fuit sanguis in utriusq; testamēti cōstitutōe, tam in illius ueteris, qđ pecudū sanguine, q̄ in hui⁹ noui, qđ sanguine Chr̄i cōfirmabat. Sanguis em̄ utrobiq; testis fuit, tam in poculo Mosaico, q̄ in poculo Chr̄i. Cæterꝝ Chr̄i sanguis (q fuit in poculo Chr̄i) sicut incōparabiliter p̄stat sanguini pecudū, ita & incōparabilis beneficij nobis est monumētū, nimirꝝ illi⁹ redēptōis qua ꝑ suū sanguinem Chr̄us in cruce nos redemit. In typū igit hui⁹ diuini beneficij, nos (ut Ambrosi⁹ docet) calicē mysticū sanguinis ad tuitionē corporis & animę nr̄æ ꝑcipim⁹. Hic libēter Oecolāpadiū rogarē, quo mō solū uinū haustū è poculo, corp⁹, & aīam nr̄am tueret. Sed oio Testamētum sanguine certa ratione cōstitutum Apoc. 1 Sanguis uer⁹ in calice est

uerus hic est sanguis Christi, quanq̃ sub aliena specie, nẽpe uini, sit nobis repręsentatus. Propter q̃d & Ambrosius calicẽ ipsius sanguinis mysticũ appellat, nimirum, ꝙ ibi sanguis uer⁹ occultat̃ mystice

K OECO. Quia sanguis dñi, sanguinẽ nostrũ redemit, id ẽ, totũ hoĩem saluũ fecit. Caro eñ saluatoris ꝓ corpe. sanguis uero ꝓ aĩa nr̃a effusus ẽ, sicut figuratũ à Moyse, q dicit, caro ꝓ corpe offert̃, sanguis uero ꝓ anima, ideoq́ȝ nõ manducandus sanguis.

Christus effudit sanguinẽ suum pro anima nostra.

ROF. Vere sanguine dñi, sanguis noster, hoc ẽ humanuũ genus, tam in anima, q̃ in corpe à miserrima diaboli seruitute redemptum fuit. Quamobrem ut corpus nostrũ liberaret, carnẽ suã oĩbus Christus exposuit cruciatibus, atq; similiter ut animã eriperet, sanguinẽ suum effudit copiosissime, utrunq; igit̃ nobis in hac cęna cõtulit, & corpus ut ederemus, & sanguinẽ ut biberemus, quibus & anima, pariter & corpus, ab insidijs hostis malignissimi protegerẽtur. Adducit igit̃ & Ambrosius testimonium ex Moyse, quo doceãt istud fuisse p̃figuratũ. Caro (inquit Moyses) ꝓ corpe uestro offert̃, sanguis uero ꝓ anima, ideoq́; nõ manducandum sanguinẽ. Similia certe uerba, licet nõ ab eodẽ cõtextu Moyses. Leui. 17. scribit. Cæteꝝ, ꝙ ibi ꝓhibuit Moses mãducari sanguinẽ, Augustin⁹ mirat̃, quũ hic poti⁹ iubeamur bibere. Sic eñ quæs. 58. sup Leuit. scribit. Quũ dñs dicat: Nisi manducaueritis carnẽ meã, & biberitis meũ sanguinẽ, nõ habebitis uitã in uobis, quid sibi uult, ꝙ à sanguine sacrificioꝝ, quæ ꝓ peccatis offerebant̃, tantopere pplus ꝓhibetur, si illis sacrificijs unum hoc sacrificiũ significabatur, in quo uera sit remissio peccatoꝝ, à cuius tñ sacrificij sanguine in alimentũ sumendo nõ solum nemo ꝓhibet̃, sed ad bibendũ poti⁹ exhortant̃, q uolunt habere uitã. Hic certe Augustinus, de sacrificio corpis & sanguinis Christi loquit̃, q̃d in missa offerimus, ubi & Chr̃i sanguinem in alimentum assumere Christianos affirmat.

Leui. 17

Augustinus.

Iohan. 6

L OECO. Attẽde lector, q̃d dicat. bñficij ait: dñi sanguis testis ẽ ubi quęso? in cruce. In cruce eñ exaltatus trahit ad se oĩa, in cruce exercẽda fides ẽ, sed q̃d agit̃ in mysterio? in ei⁹ typũ nos calicẽ mysticũ pcipimus: Audis hic typum & calicem mysticum?

ROF. Nõ ita subdole, sicut tu recẽses, Ambrosius tradidit. Sic enim tu legis, beneficij ait domini sanguis testis ẽ. Ambrosius ita. Beneficij dñi sanguis testis ẽ. Tu q̃ris ubi, & tibi more tuo respondes.

dés. In cruce, ego uero dico sanguinem in ipso poculo dñi testificari nobis Christi mortem, pariter & effusionẽ sanguinis in cruce, quã iam abunde satis expressit Ambrosius, cõferens Moysi, Christũ, & testamento ueteri, testamentũ nouũ, ac deniq; sanguini pecudũ in patera Mosaica: sanguinem Christi in poculo Christi. Cæterũ, ꝙ uideri uis eum sanguinem, qui in cruce fundebat̃, esse testẽ diuini beneficij, ego tibi paucis oñdam id stare non posse. Nam sicut mors, ita pariter illa sanguinis effusio fuit ipsum beneficium nobis impẽsum. Quare nec põt simpliciter sanꝑsius esse testis. Sed idem sanguis quotidie nobis exhibitus sub specie uini, testis ẽ illius diuini beneficij, q̃d tunc nobis impendebat̃, hoc ẽ, uel sanguinis ibidẽ effusi, uel mortis potius ipsius Christi. Quamobrem & subdit Ambrosius: In cuius typum nos calicẽ mysticum ad tuitionem corpis & animæ nr̃æ percipimus, calicem enim istum, quanq̃ ex eo uerus Christi sanguis bibit̃, mysticum tamẽ appellat, ꝗ hic sub aliena specie, nempe uini, sanguis ipse cõtineatur. Nam si nõ esset uerus sanguis, sed tantum figura sanguinis, frustra sumeret̃ & nobis, ad tuitionem corporis & animæ. Sed & idem sanguis in calice sub uini specie, nihil prohibet, quin dici possit typus eiusdẽ sanguinis, q sub natiua specie fundebat̃ in cruce, quanq̃ idẽ sit utrobiq; sanguis, queãdmodũ & Chr̃us testat̃, quũ accepto poculo dixit: Hic ẽ sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundit̃. Ad id uero q̃d subdis: In cruce eñ exaltatus, trahit ad se oĩa: In cruce exercẽda est fides: Mirum ẽ, quõ iam nos mittis ad crucem, ubi fidẽ exerceamus, quũ alibi nõ pmittas nos usquã uersari animo, q̃ in cœlis ubi Chr̃us ẽ ad dextrã pr̃is, fidẽ igit̃ alibi, q̃ in cruce possum⁹ exercere. Nam & hic in calice fidẽ etiã exercemus credentes Chr̃i uerbo qui dixit: Hic est sanguis meus & propterea sanguinem istũ bibimus in memoriã tãti beneficij, q̃d nobis exhibuit in cruce: nẽpe, liberatiõis ab æterna morte. Quum subinde quæris. Sed quid agit̃ in mysterio? Tibi denuo rñdes. In eius typũ nos calicem mysticũ pcipim⁹, haud scio quorsum referas hoc pronomẽ eius. Si ad sanguinẽ crucis, tũ rñdemus nõ sic Ambrosiũ accepisse, sed in ei⁹ bñficij typũ, hoc est, in monumẽtũ, aut effusi sanguis in cruce, aut liberatiõis à morte cui⁹ eram⁹ psi debitores, aut deniq; in memoriã ipsi⁹ mortis Chr̃i. p quã ita liberi facti sum⁹. Postremo quũ adijcias: Audis hic typũ & calicẽ

Sanguis Christi in calice testificatur mortem eius

Sãguis in cruce effusus nõ est testis diuin. beneficij

Ambrosius

Calix mysticus dicitur

Matth. 26

Iohã. 12.

Fides exercetur in pluribus.

mysticum; audimus, sed nihil cõtra nos. Nos em̃ (ut iam diximus) in calice Chr̃i mystico ꝑcipimus ueꝝ Chr̃i sanguinẽ, q sub specie uini typus est & representatio tanti beneficij, qđ in cruce nobis exhibuit Chr̃us, quid hic aduersus nostram sententiam.

¶ Simili modo Chrysostomus ab eo mutilatus integritati restituitur. Ca. XIIII.

OECO. A ROFF.

Non multo aliter Chrysostomus super Matthæum, de his differit, sic dicens:

¶ Satis ante mõstrauimus Chrysostomũ, tota eadẽ Homilia, unde tu frustulum istud more tuo decerpis, docere corp̃is & sanguinis ueritatẽ in eucharistia cõtineri. Exclamat igit̃ ob stupẽdam rei magnitudinẽ in hunc modũ. Quis loquetur potentias dñi, auditas faciet om̃es laudes eius? Quis pastor unquàm membris suis oues suas nutriuit? Multæ matres post partũ alijs nutricib⁹ infantes dederũt, quod ipse Chr̃us facere noluit, sed ꝓprio corpore nos alit, & sibi cõiungit, atq; cõglutinat. Et paulo post: Singulis em̃ fidelib⁹ per hoc mysterium se cõiungit, & quos peperit non alij nutriendos tradit, sed ip̃e studiosissime alit. Et rursum: Non sunt humanæ uirtutis hæc opa, quæ tũc in illa cœna cõfecit ipse, nunc quoq; operat̃, ipse ꝑficit, ministroꝝ nos ordinem tenemus. Qui uero hęc sanctificat & transmutat ip̃e est. Hæc Chrysostomus Homilia octogesimatertia sup Matthæum. Cæteꝝ eius uerba (si placet) expendamus.

Chrysostom⁹ tenet ueritatem corporis & sanguinis in eucharistia

B OECO. Sicut in uetere eodẽ hic mõ, in bñficio reliquit, memoriã mysterioꝝ colligendo, & hinc hæreticoꝝ ora frænãdo. Nã qñ dicũt, unde patet immolatũ Chr̃m fuisse, & alia multa mysteria.

ROF. Audis hic lector sacr̃m istud, ceu bñficiũ q̃ddã nobis eẽ relictũ in quo memoriã mysterioꝝ colligit Chr̃s. In bñficio (inqt) reliquit memoriã mysterioꝝ colligẽdo. Sed quoꝝ (quæso) mysterioꝝ? Nõ alioꝝ (opinor) dicet Oecolãpadius, q̃ passiõis, mortis, & effusi sanguinis, atq; cæteroꝝ id gen⁹. Hæc sunt ergo mysteria, & sunt nihilominus res ueræ. Quod annotaui, ne semp nobis occinat Oecolãpadi⁹. Sinam⁹ mysteria mysteria eẽ. Quasi mysteria nõ sint res, sed mysteria tm̃. Nã & hic Chrys. res ueras appellat mysteria, sicut & ueteres ubiq; faciũt. Quare sophistã agẽs Oecolãpadius ubiubi queat uenari uocẽ hãc, mysteriũ seu mysticũ, iam cõtẽdit nullam rem subesse.

Mysteria sunt etiã res ipsæ.

Oeco-

OECO. Hæc em̄ asserētes, ora ipsoꝶ cōsuim⁹. Si em̄ mortuus Iesus nō est, cuius symbolū ac signum hoc sacrificium est. C

ROF. Et hic obserua lector, ꝙ mysteriū istud sacrificium esse, Chrysostomus testet, sacrificiū uero nō est solius panis & uini, sed corpis & sanguinis dñi, sicut ille sæpissime nō uereē asserere. Et sanè sacrificiū istud, symbolū ac signū esse, quo nobis annūciat Chri mors, libēter admittimus. Nos em̄ symbolū, sed nō tm̄ symbolū, signum, sed nō tm̄ signū, figurā: sed nō tm̄ figurā eē fatemur. Quare nihil aduersum nos hæc uerba faciunt. Mysterium ē sacrificium.

OECO. Vides quantū ei studiū fuerit, ut semper memoria teneamus, ꝓ nobis ip̄m mortuum fuisse. Nam qm̄ Marcion, Valentinus, Manichæus, eorumq́; sequaces negaturi erant hanc dispensationem in memoriam passionis, per hoc semp ita reducit mysterium, ut nemo non insanus seduci possit. D

ROF. Istud igit (ut audis lector) mysteriū institutū fuit, quum ob alias plurimas causas, tum ut ita Marcionē, Valentinū, Manichæū, & cæteros eoꝶ sequaces q negaturi fuerāt hāc dispēsationē in memoriā passiōis institutū fuisse, facili⁹ cōfutarent. Hic em̄ obstruunt eoꝶ ora, qn̄ Chri carnē sub spē panis, & sanguinē eius sub specie uini. nobis in eucharistia datū asserim⁹. Per hæc em̄ Chrm̄ uere fuisse passum testificamur, ut ita nō solū hæretici pudefiāt, uerum etiā nemo fidelium, qui non insanus fuerit queat seduci. Mysteriū christi cur institutum. Per eucharistię ueritatem testamur passum esse Christum.

OECO. Ita ꝑ sacratissimam mēsam istā, ut saluat & docet, hoc est em̄ caput donorum omnium. Hęc Chrysostomus. E

ROF. Et saluat & docet, habet Chrysostomus, nō ut tu recenses, ut saluat. Et habet bonoꝶ, ubi tu legis, donoꝶ. Sic ꝑuertere studes oia. Sed hic obseruet lector, ꝙ Chrysostom⁹ dicit: Chrm̄ ꝑ hāc mēsam nos saluare. Nā si nram in hac mēsa restituit salutē, ꝑfectò necesse ē qddā hic aliud eē, ꝑter figuras solas. Sed & qūo caput hęc mensa fuerit bonoꝶ oim̄, si panē tm̄, & uinū hic adesse credamus. Chrysostom⁹ peruertit Oecolampadiū.

OECOLAM. Nonne & hoc aperte est dicere, hoc sacrificium esse symbolum ac signum. F

ROF. Aperte ꝑfecto. Sed qd tū inde colligis hoīm uersutissime, si sacrificiū istud symbolū, & signū sit: num ꝑpterea cōsequit, ꝙ solū symbolū sit aut signū, & nō subsit corpis & sanguinis Chri ueritas? Qua dialectica (precor) istud colligis? utrūq; certe Chrysostomus. Sacrificium non est solummodo signū.

ſtomus affirmat, & quòd hoc ſacrificiũ uere contineat corpus & ſanguinem Chriſti, & nihilominus idem ſymbolum ſit & ſignum

G OECOL. Et ipſa paſſione dominica ſum- (mortis Chriſti mam ſalutis ſitam, ſi debite ac fideliter recogitetur, id quod in ſacroſancta cœna monemur.

ROF. Iſtud uerum eſſe, nõ inficiamur. At iſtud hoc loco minime traditum eſt à Chryſoſtomo. Miror ſi iam ſis oblitus uerborum, quæ proxime recenſuiſti. Sic enim habent: Ita per ſacratiſſimam hanc menſam, & ſaluat & docet: hoc enim caput bonorũ omnium eſt. Nunquid audis hic, ſacratiſſimã hanc menſam, & hoc eſſe caput bonorum omnium. Supr. eodẽ. E

H OECO. Eandemq́ʒ ſniam in priore ad Corinthios nõ recãtat.

ROF. Nõ eſt ociũ ut uniuerſum Chryſoſtomi librũ euoluam ꝓpter uerba tua. Sed hoc reperio, iuxta Frãciſci Aretini traditionẽ dixiſſe Chryſoſtomũ in cõmentario. Jo. ca. prioris ad Corin. ſup illo uerbo, calix benedictõis cui benedicimus, nõne cõicatio ſanguis Chr̃i eſt. Maxime his ſibi uerbis, & fidẽ facit & horrorẽ. Eorũ aũt hmõi eſt ſentẽtia. Qđ eſt in calice, idip̃m ẽ qđ è latere fluxit, & illiꝰ ſumus participes. Ecce q̃ apertiſſime dicit, hoc ip̃m qđ è latere fluxit, in calice ẽ. Et rurſum. Jj. capi. iuxta traductionem Hieronymi Donati. Sed quid ẽ illud qđ dicit. Hic calix nouum teſtamẽtum ẽ: erat ſanè ueteris teſtamenti calix ſacrificiorũ libamina, & animaliũ ſanguis ratiõe carentium. Poſtq̃ enim ſacrificium obtuliſſent, calice & phiala ſanguinem accipiebant, atq́ʒ ita ſacrificium cõpleuerunt, uerũ, loco ſanguinis animalium ratõe carentium, ſanguinem ꝓprium Chr̃us induxit, ne quis hæc audiẽs, tumultuaretur animo & fluctuoſa quadam mentis agitatione uexaretur, teſtamenti illius ueteris mentionem egit. Non potuit certe Chryſoſtomus uerbis dilucidioribus teſtari ſanguinis Chriſti ueritatẽ in calice, quàm utrobiq́ʒ iam loco fecit. Chryſoſtomꝰ Leuit. 4 & alibi. Heb. 9

¶ Eripitur & Hieronymus ab illius falſis gloſſematibus. Ca. XV.

OECOL. A

Ieronymus quoq́ʒ euãgeliſtã eundẽ, nõ multo al̃r explauauit, dicẽs: Poſtq̃ myſticũ paſcha fuerat impletũ, & agni carnes cũ apl̃is comederat, aſſumit panẽ, q cõfortat cor hoĩs, & ad uerũ paſchæ tranſgredit̃ ſacramẽtum.

Roffen

R O F. Quid habes hic qđ tibi pro͂cinetur. Enarrat hic Hieronymus institutionẽ hui⁹ diuinissimi sacramẽti, iuxta Matthæi euãgelium, nempe quõ Iesus acceptum panem benedixit, ac fregit, deditq; discipulis suis, dicens: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Quamobrem & subdit. Postq̃ typicum pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Aplis comederat, ad ue℞ paschæ trãsgreditur sacramentum. Nunquid hic audis, carnes agni fuisse pascha typicum, & Christi corpus, de quo iam dixit: Hoc ẽ corp⁹ meum esse ue℞ pascha Idẽ em̃ Hieronymus hic intelligit ue℞ paschę sacr̃m & ue℞ pascha. Quod & paucis mõstrabo. Non em̃ negabis (opinor) quin agnus fuerat sacr̃m, & ue℞ quidem sacr̃m, quantum ad sacramenti rationem attinet. Nam & asseris ipsa uetera sacramẽta significatõe fuisse paria nouis. Quare & tibi æque uera fuerunt sacramenta, atq; iam noua nobis habent. Hieronymus tamen hic inter agnum ueterem & pascha nouum, id discriminis ponit, q̄ illũ pascha typicum uocet, hoc uerum paschæ sacramentum. Matth. 26 Pascha uerum & paschæ sacramentum Hieronymo idem est.

B

O E C O. Vt quõ in præfiguratõe eius Melchisedech, summi dei sacerdos, uinum & panem ꝓferens fecerat, ip̃e quoq; ueritatẽ corporis & sanguinis repræsentaret. Ita Hieronymus.

R O F. His etiã uerbis docet hoc ue℞ pascha eẽ, qđ & iam olim ꝓfiguratũ fuit, sacrificio Melchisedech summi dei sacerdotis. Nã ut is panẽ & uinũ obtulit in sacrificiũ deo, ita & Chr̃s sub specie panis & uini, iam corpis & sanguinis sui ueritatẽ repræsentauit. Gene. 14 Mat. 26 Mar. 14 Lucę. 22

C

O E C O L. Sed quid est ueritatem corporis & sanguinis repræsentare? paucis dixerim, est Marcionem, & id genus hæreticorum confutare, ut clare detectum est per Tertullianum.

R O F. Quando tu quæstionem ꝓponis, æquum ẽ, ut nos ꝑmittas respondere, alioqui respõsionem dabis, quę tuæ sententiæ plusculum q̃ ut par sit, faueat. Qualis est & respõsio, quam nunc attulisti, quæ & quæstioni iam abs te propositæ, nõ usquaq; satisfacit, uerum quidẽ est, q̄ p hãc ueritatẽ corpis & sanguinis Chr̃i repræsentatã, colligit Christũ habuisse uerũ corpus, sicut & Tertullian⁹ colligit, cõtra Marcionẽ, & sui similes hæreticos. At ista respõsio non satis explicat rationem. Hieronymus igitur dicit Christum, ueritatem corporis & sanguinis sui repræsentasse, q̄ nõ sub ꝓpria specie corpus & sanguinẽ suũ indicauerit, quũ dixit: Hoc ẽ corpus Veritatẽ corporis & sanguinis Christi repræsentauit

meũ

meũ, & hic ẽ sanguis me⁹, sed sub aliena specie, nẽpe panis & uini.

D OECO. Quod ideo monuerim, ne suspiceris & Hieronymũ uerꝫ & reale corpus Christi, pani à Christo inditũ sensisse. Veritas corporis & sanguinis à fidelibus omnibus asserit, sed in sacramento repræsentatur & significatur.

ROF. Si fidelis tua esset monitio, libẽter eam amplecteremur. Sed nõ põt fidelis esse, quæ ꝑmanat à pectore tot mendacijs, dolis, sycophantijs occupato. Vnde (quæso) tibi cõstat, nõ ita sensisse Hieronymũ. Redde locũ ubi istud neget. Q̃ si nõ potes, inaniter obtrudis nobis hasce monitiões tuas, Hieronym⁹ haud dubie sensit uerꝫ corp⁹ & uerꝫ sanguinẽ in eucharistia cõtineri, quẽadmodũ ex cõmentarijs eius ad Titũ liquet: Relegamus (inq̃t) Regũ libros, & inueniemus sacerdotẽ Abimelech de panibus ꝓpositiõis noluisse prius dare Dauid & pueris eius, nisi interrogaret utrũ mundi essent puri à muliere, non utiqꝫ aliena, sed coniuge. Et nisi eos audisset ab heri & nudiustertius uacasse ab ope cõiugali, nequaq̃ panes (quos prius negauerat) cõcessisset. Tantũ interest inter panes ꝓpositiõis, & corp⁹ Chr̃i, quantũ inter umbrã & corp᷑a, inter imaginẽ & ueritatẽ, inter exemplaria futuroꝝ, & ea ipsa quæ ꝑ exempla figurabãtur. Hæc Hieronymus ibi. Cæterꝫ ne subterfugias Oecolãpadi, sicut & plerunqꝫ conaris, dicẽs: Hoc de ueritate corp̃is in cœlo Hieronymũ intellexisse. Audi quid sequat̃. Q̃uo itaqꝫ mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinẽtia lucri, hospitalitas quoqꝫ & benignitas, præcipue debẽt esse in Ep̃o, & inter cũctos laicos eminentia, sic & castitas propria, & ut ita dixerim, pudicitia sacerdotalis, ut non solum ab opere se immundo abstineat, sed etiam à iactu oculi, & cogitationis errore, mens Christi corpus confectura, sit libera. Hæc Hieronymus. Et ubi (quæso) conficit sacerdos alibi Christi corpus, quàm in eucharistia? Palàm est igitur Hieronymi sententia, uerum Christi corpus in eucharistia contineri, tantumq́ꝫ interesse inter propositiõis panem, & corpus Christi in eucharistia quantum inter umbram & corpus, inter imaginem & ueritatem, inter exemplar rei futuræ, & hoc ipsum quod exemplari præfigurabatur.

Hieronymi sententia de eucharistia

J. Reg. 21

Corpus Christi differt a pane propositionis.

¶ Explicatus alter Hieronymi locus, quem adducit, nihil ei prorsus astipulatur. Ca. XVI.

Et

ET quid est (inquis) q̄d ad Hedibiā scribit in hæc v̄ba. Nos aūt audiamus panē quē fregit dominus, deditq́ discipulis, esse corpus dn̄i, ipso dicente ad eos. Accipite & comedite, hoc est corpus meum. OECOL. A

ROF. Hoc adiunge uerbis an̄ recensitis, & nihil ambiges lector de Hieronymi sn̄ia. Nā is ubiq; testat̄ ueritatē corpis ī eucharistia. Sed nos ea q̄ sequunt̄, quæq́ more suo sycophantico subticet Oecolāpadius, etiā subscribamus, ut p̄spectū habeas, q̄d senserit Hieronymus. Sequitur ergo. Et calicē esse, de quo iterū loquutus est: Hic ē sanguis meus noui testamenti, q pro multis effunditur. Iste est calix, de quo in propheta legimus: Calicē salutaris accipiā. Et alibi: Calix tuus inebrians, q̄ p̄clarus est. Si ergo panis, q de cœlo descēdit, corpus est dn̄i, & uinū q̄d discipulis dedit, sanguis illius est noui testamenti, q pro m̄ltis effusus est in remissionē pctōrū. Iudaicas fabulas repellam⁹. Hactenus ille. Et paulo post. Nec Moses dedit uobis panē uerū, sed dn̄s Iesus, ipse est conuiua & cōuiuiū, ipse comedens & q comeditur. Illius bibimus sanguinē, & sine ip̄o potare non possumus, & q̄tidie in sacrificiis eius de genimine uitis ueræ, & uineæ Sorech, q̄ interpretat̄ electa, rubentia, musta calcam⁹, & nouū ex his uinū bibimus de regno patris. Hæc Hiero. An nō est impudētiæ cuiusdā deploratissimę. (Quū tam sint aperta & dilucida Hieronymi uerba) tā p̄tinaciter adhuc contendere, non sensisse eū, esse in eucharistia corporis & sanguinis ueritatem. Hieronymus Matth. 26. Psal. 115 Psalm̄. 22. Iohan 6. Matth. 26. Iohan. 6

OECO. Age expediamus & has tricas, quas alius forte oīno reiiceret, nobis gratior fuerit studiosissimus pater, explanandū erat illud Matthæi. Nō bibā amodo de genimine uitis, usq; in diē illū, quo bibā illud nouū in regno patris mei. Quia aūt & nōdum extincta erat χιλιαςῶν hæresis, q̄ inde ansam sumebat fouēdi errorē suū, quasi carnalibus delitiis fruētes, p̄ mille annos cū suis in hoc seculo uicturi essent. Illos igitur hoc dicto refellit, q̄si dicat. Quid somniant hic Milliarii? Chrūs illis uerbis ad sp̄ūalia uocauit, ipsi uero saliarias cœnas & Epicuræorū inuehent felicitatē. Atqui ex sacramentis Christi, q̄ tūc instituta sunt, coniectare licet, qūo ab illis ad sublimiora uocemur, & uoluptatib⁹ carnis ualedicere debeamus, etiā nunc, q̄to minus in hoc mūdo sperande erāt. B

Error Chiliaston.

ROF. Est hoc expedire tricas Oecolāpadi, an implicare magis, quū tanto uerborū fluuio, talē ob oculos puluerē offundas, ut mihi multo magis uideris operā impendere, q̊ lectorē exocules? certe paucis uerbis & breuiter Hieronymus χιλιαςῶν stolidā confictionē refutauit dicēs. Ex hoc loco qdā mille annoꝝ fabulā struunt, in qbus Christū regnaturū corpalr cōtendūt, & bibituꝝ uinū qd ex illo tpe usq; ad cōsummationē mūdi nō biberit. Nihil āplius de Chiliastis locutus ē ille. Tu uero longū sermonē texis & supuacanee rē dilatas, quo sic occupes lectoris aīm, ut quod in ipso negotio præcipuum est, non aduertat.

C OECO. Nos audiam⁹ (inqt) panē à dño fractū, eē corp⁹ dñi: nimirū, qa nobis memoriā passionis eius inculcat, q̄ ad gratiarū actionē & nouitatē uitæ assurgim⁹, cupiētes iā nō nobis, sed Chrō uiuere. Hæc em̄ uolūt sequētia, q̄ à Hieronymo dicūtur, ut Milliarij, dictū de genimine uitis in sn̄iam suā trahere nequeāt. Quod aūt panē dicit eē corpus dñi, qd refert, nōne & dn̄s ita locutus est & nos ita libēter loquimur, mō interim sensum dñi non amittam⁹ quem probe custodit hic Hieronymus.

ROF. Quantū ubiq; tibi studiū sit elabendi, q̄ta'q; uersutia & plusq̄ uulpinæ fraudes qs nō pspicit. Sed dixisset sacramētū corporis, id nihil est, qa sacr̄m uocarit. Si dixisset mysteriū corpis. Et istud (inqs) nihilo magis efficit, mysteriū em̄ ais, qd aliud q̄ mysteriū est. Nūc aūt nō sacr̄m corpis, neq; mysteriū corpis, sed ip̄m eē corpus asserit, & hic nihilominus elabi te posse putas, quasi aliud per corpus intellexisset, q̄ ipsa dictio, corpus, nobis significat. Sed hæc euasio crassior est, q̄ ut nō deprehendi queat ab oibus. Cæterū quō glossabis illud qd subdidit: Nec Moses dedit uobis panē uerū, sed dn̄s Iesus, ipse conuiua & conuiuiū, ipse comedēs & qui comeditur. Illius bibimus sanguinem. Qua techna iam effugies, ego nec suspicari quidem possum: Sed hic magis mut⁹ es q̄ piscis.

D OECO. Quid offendet Chiliastam, etiā si in pane concedat esse corpus dñi: hoc aūt eū perdet, si ab esu carnali ad spūalem reuocaueris, hoc est, ad gratiarū actionē & spūalem uitā, & si audierit regnū dei non esse cibū & potū, sed iustitiā & gaudiū in spiritu sancto, & si obtruseris in iugulū eius accipiendū, à dño sursum in cœnaculo magno, strato, & mundato calicem noui testamenti,

id quod

id quod fuerit, non pendere ab externis signis, sed ab his quę per ea signantur, sic non expectabis quod Iudæus uel quod etiam Iudæus refugeret.

ROF. Hæc plane sine fructu differis, & tm̄, ut lectoris aīm obruas ꝟbositate tua ne respiret ad ueritatē ip̄am clare cōtuendā. Quare missam facimus hāc nugacitatē tuā, q̄ nihil ad rem ptinet.

OECO. Itaq; quid ibi asserere uoluerit Hieronymus, doctius est, q̄ ut de eo quiq; differere possint. E

ROF. An nō uerū est q̄d prædixi, ꝙ tot uerborū fucis talem oculis puluerē inijcere molitus sis, ut lectorem prorsus exocules. Vis hic Hieronymū quiddā sensisse retrusius, q̄ ut à singulo q̄q; concipi queat. Et proculdubio uerissimū istud est, quanq̄ nihil ad tuū sensum. Nā huius mysterij profunditas longissime supra captū hūanæ mentis posita est. Cæterū, ꝙ in hoc mysterio Hieronymus ueritatē corpis & sanguinis dilucide testetur, nemini (opinor) qui non sponte cæcus fuerit, obscurum esse potest. ā eodem. B.

¶ Cyrillus, quemadmodū alijs vbiq; locis, ita & in hoc iam citato, confodit Oecolampadium. Cap. XVII.

Imilr & Cyrilli authoritatē nō temere refutarim, licet satis intricate loquat, q̄si piaculū sit inuulgare mysteria plebi Chrianæ. Inter cætera eīm sic inqt. Oportebat fidei primū radices in aīo ia cere, deinde illa q̄rere, q̄ homini q̄rēda sunt. Iudæi ꝟo anteq̄ crederēt, īportuna q̄rebant, hac igit de cā dn̄s qūo id fieri possit, nō enodauit, sed fide id q̄rendum hortat, sic credētib⁹ discip̄lis fragmēta panis dedit, dicēs. Accipite & mādUcate, hoc ē corp⁹ meū. Calicē etiā circūtulit, dicēs: Bibite ex hoc oēs, hic ē calix sanguīs mei, q ꝑ m̄ltis effundet in remissionē pc̄tōꝝ. Perspicis qa sine fide q̄rētib⁹ mysterij modū nequaq̄ explanauit, credētib⁹ aūt etiā nō q̄rētib⁹ exposuit. Audiāt hæc q ex arrogātia nōdū Chr̄i fidē suscipe nolūt. Nisi mādUcaueritis (inqt) carnē filij hoīs, & biberitis ei⁹ sanguinē, nō habebitis uitā in uobis. Nō ei pn̄t cū sc̄tificatiōe beatæ uitæ fieri participes, q ꝑ mysticā benedictionē Iesum nō susceperunt. Hucusq; Cyrillus. OECO. A

RO. Hęc Cyrill⁹ dicit enarrās illd̄ Iohānis: Nisi mādUcaueritis carnē filij hoīs, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis uitā ī uobis. Cæterū, ꝙ dicis eū intricatè loqui, falsissimū est. Cōstāter eīm Iohan. 6

Cyrillus attestat ueritatē corporis & sang. Christi.

affirmat & dilucide ueritatē corpis & sanguinis in sacramēto. Neq; piaculū uideri uult, ut tu moliris, ꝙ inuulgent hæc mysteria plebi Christianæ. Sed hoc agit, ut auditores prius adhibeant fidem Chrī uerbis, ac subinde querāt, si q d sit querēdū. Nā si quesierint, priusq̄ credant, neutiq̄ intellecturos eos asseuerat. Quod & docet tā ex Esaiæ ꝟbis, q̄ ex facto Christi. Esaiæ uerba sunt, ut ipse citat: Nisi credideritis, nō intelligetis. Factū uero Christi memorat itē, nimirū istud, ꝙ Iudæis q noluerūt credere, tēetsi quæsierat qūo posset eis carnē suā dare ad manducandū, nō indicauit modū. Cōtra uero discipulis, q crediderant, nihil tñ q̄rentibus, modū ostendit, nimirū qñ panē bñdictū fregit, ac dedit eis, dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meū: & calicē simili mō circūferens, dixit: Bibite ex hoc oēs, hic est calix sanguinis mei, q pro multis effundet in remissionē pctōꝝ. Hæc prolixius ibi dicta cōperies, si Cyrilli cōmentarium sup illa uerba diligenter inspicias. Verum Oecolampadius Esaiæ testimoniū omisit, quemadmodum solet in aliis.

Esaiæ. 7. Iohā. 6. Matth. 26. Mar. 14. Lucę. 22.

B

OECO. Equidē, nisi iā antea cōcessum esset, spūalem carnis Christi manducationē absq; cæremoniali uiuificare, & in uita cōseruare totū hoīem, & de spūali intelligēdum esse caput euangelii Iohannis sextū, non tam intellectui meo fiderē, quin uerba illa suffragari aduersariis, suspicarer.

ROF. Quis unq̄ hoc tibi cōcessit. Nemo certe p̄ter teipm, q quū uelis, & q̄stionē proponis, et tibiipsi rñdes, et cōcedis, atq; negas pro arbitrio tuo. Nos profectò neutrū recipim⁹, aut ꝙ sextū caput euangelii Iohānis de spūali mādu catione loquat, aut ꝙ sola manducatio spūalis sufficiat absq; corporali. In qua sñia uel apertissime Chryso. et Cyrillus nobis astipulant. Nā ille dilectionem, iste fidē et charitatem negat nobis sufficere, nisi corporaliter etiā edamus. Verum quidem est, ꝙ fide et dilectione spiritualiter edamus, sed hæc fides, nisi præterea uero corporis esu corroboretur, statim deperit et euanescit. Porrò, quòd ais de spirituali manducatione caput sextum Iohannis intelligendum esse, plane Cyrillus in ea re te condemnat; nimirum ex eo, ꝙ his ipsis uerbis à te citatis, docet, istud caput ad corporalem esum pertinere, quod et lectori satis perspicuum erit.

Corpali manducatione eucharistia op⁹ ē

Explodū.

¶ Exploduntur fuci, quibus adulterari Cyrillum imprudentissime conatur. Cap. XVIII.

T nunc purius (opinor) sensit Cyrillus. Nã & sermonẽ si qs intueat diligentius, cõtra Iudęos & incredulos inducit & feliciter. Quia eis incredibile uidet & stultũ ꝙ caro Christi sit uiuificatrix, & sup hac re multũ contendunt, & querunt, qũo hoc possit fieri, quũ ibi, quomodo non habeat locum, ut & supra dictum est. OECO. A

ROF. Quid ais Oecolãpadi? Ex qbus Iudæorũ uerbis istđ accipisti? An dixerũt, qũo pt eius caro uiuificare? Nusq̃ istud profecto legis. Sed ita, qũo pt hic nobis dare carnẽ suã ad manducãdũ? Iohan. 6. sup mõ carnis edẽdæ cõtẽtio tota fuit. Et tu falsarie cõtentionem falso trahis ad uiuificandi modũ, ita semp tui simillimus es.

OEC. Sacramentũ eñ est nostris uiribus inuestigabile, at in B quẽ usum proferat panis bñdictus, & qũo cõficiat, quidq̧ contineat, uel significet, scire, deus homini non inuidet.

ROF. Certe nihil horũ inuidit nobis optimus Iesus. Nã & qd cõtineat, satis indicauit, quũ dixit, hoc est corpus meũ, cõtinet eñ Matth. 26. in se uerũ Christi corpus, mysteriũ istud. Et qd significet, apperuit, qñ subiecit, hoc facite in mei cõmemorationẽ, id est in memoriã mortis meæ. Annunciamus eñ ex eo mortẽ Christi. Rursum qũo cõficiat ex Euangelistarũ & Pauli uerbis discere possum⁹. Postremo in quẽ usum proferat, ex eo patet, qđ dixit: Qui mãducat meã carnẽ, & bibit meũ sanguinem, in me manet, & ego in eo. Mar. 14. Lucæ. 22 I. Corin. II. Iohan. 6.

OECO. Præstruenda erit fides inquit, & hoc bene. Nisi enim C quis omnipotentẽ deũ ueracẽ & bñficentissimũ credat, quos pcones, quos etiam angelos auditurus est?

ROF. Illic scalpis ubi nihil oportet. Istud aũt transilis, qđ Cyrillo pcipuũ est, nẽpe, ꝙ Chrũs Iudæis nolentibus credere, quanq̃ quæsiissent, nõ ostendit edendi modũ. Cõtra uero credentibus, licet nõ querẽtibus, indicauit, quũ dixit: Accipite, edite, hoc ẽ corpus meũ: hic totius huius negotij scopus ẽ, his utiq̧ uerbis Cyrillus affirmat, Christũ discipulis indicasse modũ, q̃ suã carnẽ ederẽt quum dixit: Accipite, edite, hoc est corpus meum. Chrũs Iudæis abscõdit, discipulis aũt ostendit modũ edẽdę carnis. Matth. 26.

OECO. Nunq̃ psuadebitur exinaniuisse usq̧ ad mortẽ se filiũ dei sumpta serui forma, nunq̃ assentitur resurrectionẽ carnis D Christi esse, & mortuorum resurrectionem, sed hoc tantum pro-

babit, quod stultissima suadebit ratio.

ROF. Verũ quidẽ istud ẽ, sed nihil aduersum (ut aiũt) fidẽ eẽ cũ primis necessariã, qs neget? Sed qd hoc ptransis, ꝙ discipulis habẽtibus fidẽ, Chrs (ut iã dixi) modũ edẽdæ suæ carnis mõstrauerit, dicẽs: Accipite, mãducate, hoc est corpus meũ. Iudæis autẽ incredulis, nequaꝗ sit dignatus oñdere. Nã certũ ẽ eos de carnali comestiõe quesiisse, quũ dixerint. Qũo pt carnẽ suã nobis dare ad mãducandũ? uerũtñ huius mãducatiõis modũ, eis (nẽpe ꝙ nõ crediderint) neutiꝗ indicauit, sed discipulis. Quare consequẽs est, ut hic modũ edendi corporaliter apostolos docuisset.

Matth. 26.

Johan. 6.

E OECO. Qui aũt omnipotentẽ misericordiã semel agnouit & credidit, idoneus erit cœlestiũ archanorum discipulus.

ROF. Ego cõplures eẽ nõ dubito, qn miscđiam oipotẽtẽ, dei credũt, & agnoscũt, & nihilominꝰ obruti uitiis, in turpi cœno peccatoꝝ iacent. Sed & eo ꝓfundius corruũt, ꝗ sibi magis ꝑsuaserint, misericordẽ eẽ deũ, hos tu, si fidem, ꝗ ꝑ dilectionẽ opatur, habere credas, & discipulos idoneos cœlestiũ archanorũ, longissime falleris. Ego certe neutiquam adduci possum, ut illud credã.

Pctõr non est idoneus cœlestiũ discipulꝰ

F OECO. Iam omnis disputatio in hoc incũbit, ut carnẽ Chri, unitã uerbo uiuifico, credamus uiuificã, & credẽdo manducemꝰ. ille modus in cœna explicatus est discipulis, etiam non querentibus quando in fragmentis panis, suum corpus esse panem, hoc est cibum fidelium declarauit.

ROF. Iã putas auditorũ aĩos, ita nugis occupatos tuis, ut liceat tibi dicere, quicqd libebit. Si partius mẽtireris, aliquãto maior eẽt hñda tibi fides. Nũc aũt cũ mẽdaciis ubiqꝫ scateas, qs etiã uera dicẽti, facile credat? Nõ est ut dicis, ꝙ in hoc, tota cõsistat disputatio Nã id añ pluribus cõprobabit, nẽpe ꝙ caro Christi, uerbo cõiuncta uere uiuificatrix sit, propter qđ & hortatus est oẽs fideles frequenter carni & sanguini Christi cõmunicare. Nũc aũt docet, ꝙ Christus discipulis suis nõ querentibus, sed credẽtibus, suæ carnis edendæ modũ ostenderit, quũ dixit: Accipite, mãducate, hoc est corpus meũ. Cæterũ istud tu surda præteris aure.

Chrs docuit modũ edẽdæ suæ carnis.

Matth. 26.

D OECO. Certũ est Christũ in cœna, salutem nostram, noluisse, cæremoniario ritui astringere, sed docuisse eam, fide in se crucifixum constare, ut magis spectetur, frangi & tradi pro nobis corpus uel

pus uel

pus uel pro nobis effundi sanguinem, q̃ ꝙ in pane corpus & in ui-
no sanguis contineatur.

ROF. Tu semp corũ, q̃ abs re dicunt̃, magnã certitudinẽ uen-
ditas, quũ tñ eius ita iactatæ certitudinis, nullã adducis probatio-
nẽ. De fide iã sæpe tibi rñdimus, ꝑter eã, sacramẽta multis rõnib⁹ Li.2.c.26.A.
esse necessaria, tũ ꝙ incertũ est, quis fidẽ uere formatã habeat: tũ li 3.c.2.B, ca.
ꝙ ꝑ sacramẽta, fides informis, uere formet̃ à gratia: tũ ꝙ fides per 10.B.c.18.A.
sacramenta, & ꝑsertim ꝑ eucharistiæ frequentationẽ, ualde corro li.4.c.9.A.c.
boretur, tũ ꝙ ad fidẽ (ut uera uiuaq; sit) exigatur animi promptitu 8.H.c.22.N.
do, nimirũ, ad ea tã credenda q̃ agẽda, quæ cũq; mãdantur in scri- prolo. 5.li.E.
pturis, q̃ si quis cõtemnat, aut negligat, iã salus eius periclitatur. Po
stremo, ꝙ fides, tã etsi formata sit, nõ sufficit tñ, his quibus oportu
nitas data est, nisi Christo corporalr̃ in eucharistia uescantur, nimi Ephe.5.
rũ, ut fiant corporalr̃ mẽbra Christi ex carne eius, & ex ossibus e-
ius, falsum est igitur id qđ tu certũ esse cõtendis, nẽpe, Christum
docuisse nostrã salutẽ in fide consistere, si tñ, ꝑter fidẽ cætera uelis
excludi. Ex fide certe nostrã oriri salutẽ, nemo dubitat, sed non ꝑ
illã solã, nostra salus cõsummat̃. Pendet eñ ipsa salus, ex aliis quo-
q;, ꝑter fidẽ. Q ꝛ tandẽ asseris hoc sacramentũ ob id institui potius
ut spectet̃ ex eo frangi corpus, & fundi sanguinẽ, q̃ ut in eo uere
corpus & sanguis eẽ credãtur, aptissimus error est. Nã ita, specta-
re tantũ sufficeret, nõ etiã edere, sed ex eo, ꝙ edere bibereq; iubea
mur, ꝑspicuũ est, ibi uere corpus & sanguinem contineri.

OECO. Quid aũt toto capite probat Cyrillus, quam uiuifi- H
cã esse carnẽ Christi, id quod nemo Christianus negabit. Inditũ
aũt corpus pani, nondũ ostendit, tametsi doceat, benedictiõe my-
sterij, ipsum dei filium suscipi, id quod admissum est, siquidem in
fide exerceamur.

ROF. Ingenti sane molimine multisq; rõnibus ibi Cyrill⁹ do- Cyrillus.
cet, carnẽ esse uiuificã, at in quẽ finẽ, te ꝑcor? Nimirũ, ut ostendat Chri caro ui-
carnẽ eandẽ à nobis in hoc sacramẽto comesam, totũ hoĩem no- uificat hoiem.
strũ uiuificare: propter qđ & paulo post ipsa uerba recẽsita, sic col
ligit. Quãdo igitur saluatoris caro, uerbo dei (qđ naturalr̃ uita est)
cõiuncta, uiuifica effecta est, qñ eã comedimus, tunc uitã habem⁹
illi coniuncti, q̃ uita effecta est. Et rursum, post q̃ ostendit filiũ ui-
duæ tactu carnis Christi fuisse suscitatũ, ita colligit. Q ꝛ si solo ta-

ctu suo

ctu suo, corrupta redintegrant, quō nō uiuemus, qui carnē illā gustamus & manducamus? hic tu mihi responde, qui tā impudenter negas hoc sensisse Cyrillū, quō carnē absentē gustare & māducare possumus? Id certe mihi quū difficilius, tū absurdius uidetur, q̄ q̄ p̄sentē in sacramento carnē edamus. Post hæc adhuc in eodem
Iohan. 6. cap. Cyrillus subijcit. Nec uelis (inquit) Iudaice quō querere, sed recordare, q̄uis naturalr aqua frigidior sit, aduentu tñ ignis, frigiditatis suæ oblita, æstuat, hoc sane mō, etiā nos, q̄uis propter naturā carnis corruptibiles simus, participatiōe tñ uitæ, ab imbecillitate nr̄a reuocati, ad proprietatē illi⁹, ad uitā reformamur. Docet hoc ip̄m insup ex agni figura, subdēs. Nec putet ex tarditate mētis suę Iudæus, inaudita nobis excogitata eē mysteria. Videbit em̄, si attentius querit, hoc ip̄m à Mosis tēporibus, p figurā semp factitatū fuisse. Quid em̄ maiores eo℞ ab ira Aegyptio℞ liberauit, quā-
Exod. 12 do mors in primogenita Aegypti seuiebat? Nōne oībus palā est, qa diuina institutione pdocti, agni carnes māducauerūt, & postes ac supliminaria sanguine punxerūt. Propterea mortē ab eis diuertisse? Pernicies nāq̧, id ē carnis huius mors aduersus genus huma-
Gene. 3. nū: propter primi hoīs transgressionē furebat. Terra em̄ es, & ī terrā reuerteris, propter pc̄tm̄ audiuimus: uerū qm̄ p carnē suā Chr̄s atrocē hūc euersurus erat tyrannū, propterea id mysteriū apud priscos obūbrabat, & ouinis carnib⁹ atq̧ sangnīe sanctificati (deo
Iohan. 6. ita uolēte) pnicię effugiebāt. Cur Igitur o Iudæe turbaris, p̄figuratā ueritatē iā uidēs? cur (inq̄) turbaris, si Chr̄s dicit: Nisi māducaueritis carnē filij hoīs, & biberitis sanguinē eius, nō habebitis uitā in uobis, quū oporteret Mosaicis te legibus īstitutū, & priscis umbris ad credēdū pdoctū, ad intelligēdū hæc mysteria paratissimū
Vide supra libro. 4. c. 17 A eē. Hacten⁹ ille. Ad hęc tertio cap. subīde sequēti, sic idē hʒ. Sicut ei si qs liq̄factę cęrę, cęrā aliā īfuderit, alterā cū altera p totū cōmisceat, necesse ē, ita si qs carnē et sanguinē dn̄i recipit, cū ip̄o necesse ē ita cōiūgat, ut Chr̄s ī ipso, & ip̄e ī Chr̄o inueniat. Eiusmoni sane rōnes & si̅litudines idē Cyrillus p totū cōmētariū huius quarti capitis apud Iohannē affert, q bus ostendat nos uerā Christi carnē edere, & sanguinem eius bibere in hoc sacramento.

¶ Tam Hilariū q̄ ceteros, quotquot sunt authores solidi, sibi subscribere, sed inaniter, contendit. Ca. XIX.

Dicit

OECO. A

DIcit aũt ferè idẽ Cyrillus, q̃ & Hilarius, cui⁹ uerba nunc recitauimus, neq; opus ẽ ut diu in illis moremur, nã si illi crassum quid docere uoluissent, nõ sunt tanti, qui in hoc uerbo dei sua autoritate præiudicare possint, & qbus addicti esse cogamur. Sed testatũ erit eos pie sensisse, modo in aures audientium loquantur.

ROF. Omino cõsentit Hilarius, cõsentiũt & cæteri, qđ uel inde cuiuis liquidissimũ esse põt, q̃ ad hũc usq; diem nemo illorum qui ueritatẽ corpis in eucharistia docuit, ꝓclamatus fuerit hæreticus. Cur nõ Cyrillũ, Hilariũ, Chriso. Cyprianũ, Hieroñ. Augustinus ille, q tot hæreses uno cõpegit uolumine, si cõtrariũ sensisset, nõ arguisset hæreseos. Coarguisset ꝓcul dubio. Sed & hæresin istã nihil morat⁹ fuisset, una cũ authorib⁹ cõdẽnare. Et hoc ipm sanè uel solũ abunde sufficit, ad errorẽ tuũ (nisi planè sis exoculatus) aptissime tibi reuelandũ. Sed uerbo dei (inquis) p̃iudicare non pñt. At hi ꝑ se manifestũ habent uerbũ dei. Contestant̃ eñ illi uerborum Chri ueritatẽ, qbus ipse dixit: Hoc ẽ corp⁹ meũ, hic est sanguis meus, & corroborant̃ eorum testimonia uicissim ab eisdẽ uerbis. Tu uero, nec unũ Chri uerbũ pro te uales adducere, nisi cuius sensum aut aspersione sucorum tuorum, aut malæ interpretatõis deprauatõe corruperis & germanam intelligentiam eius euerteris funditus.

Matth. 26
Mar. 14
Luce. 22.

B

OECO. In summa ad quoscũq; solidos diuerteris autores, nullum nõ inuenies corpus Chri exponere, & dicere esse sacramentũ uel sacrã figurã corpis Chri, ul' mysteriũ, qđ idẽ. Et silr iuenies sanguinẽ Chri exponi, calicẽ mysticũ, uel mysteriũ, ul' sacrm sanguis.

ROF. Nunq̃ erit mẽdaciorum tuorum finis. Imò poti⁹ exponunt, qđ sacrm illud sit, & qđ mysteriũ, quũ ibi sub specie panis uelari testent̃ Chri corpus. Silr & quũ in calice mystico, sanguinẽ doceant cõtineri, iam exponũt id qđ obscurius ante uocarũt mysticũ calicẽ & mysteriũ, ul' sacrm. Cæterum tu si ꝓduxeris, uel unũ solidũ autorẽ, q tam aptis uerbis, ut tu à nobis passim exigis, neget hic adesse corporis & sanguinis ueritatẽ, nos protinus herbam tibi porrigemus. Qñ igit̃ nos ex cũctis autoribus solidissima ꝓducim⁹ testimonia, qb⁹ & scripturæ ꝓrsus cõsentiũt, tu cõtra, quũ nec unũ solidũ autorẽ q id neget, neq; scripturã ullã euidẽtẽ, ꝓferre ualeas in cõtrariũ, qđ diuti⁹ nõ min⁹ impudẽter, q̃ ptinaciter aduersus ueritatẽ reluctaris.

Omnes catholici doctores tenent Christi corp⁹ in eucharistia

C OECO. Id quod multis imposuit, legẽtibus corpus Christi, & exponentibus ac de suo addentibus, reale & substantiale corpus, præter morem omniũ in sacris doctrinis exercitatorẽ, alioqui tetricis, & ualde succensentibus, si tropum demus.

ROF. Et istud quoq; falsissimũ est, nisi Chr̃m facias impostorẽ q tã clarissime docuit, id qđ sub panis spẽ cõtinet eẽ corp⁹ suũ, dicẽs: Hoc est corpus meũ, & id qđ erit in poculo uerũ esse sanguinẽ, dicens: Hic est sanguis meus, & ut Chrysostomus asserit, eũdem qui fluxit è latere. Tu uideris potius, ne tibi Satanas imposuerit qui cõtra sensũ uerbo℞ Christi, etiã cõtra sententiã orthodoxorũ omniũ, negas in eucharistia corporis & sanguinis, Christi ueritatem. Nos equidem certissimũ habemus Christũ, q tã ardenti charitatis flamma nos dilexit, & Chr̃i spiritũ qui nõ alio fine magis in ecclesia residet, quã ut eã instruat in omni ueritate, nũquã fuisse passos, tantum errorẽ in ea uiguisse tãdiu. Sed neq; aliunde potius innotescere nobis potest solidior huius rei certitudo, ꝙ uidelicet error in ea nullus sit, quã ꝙ hactenus ecclesia patrocinio Christi defensa sit ab hæresibus, spiritu sancto per ora patrũ semp nobis uerum scripturarum sensum interpretante.

Matth. 26. Mar. 14. Lucæ. 22. Apoc. 1 Iohan. 14. 16 2. Petr. 1

¶ Sacramẽtũ nõ eẽ rem sacramenti, neq; panem corpus, nihil contra nos est. Ca. XX.

OECO. A

Vllus sanè ignorare debebat, aliud eẽ sacr̃m, & aliud rẽ sacr̃i: differũt eñ ut signũ, & id qđ per signum signat. Nã inter signũ & sacr̃m, hoc solũ interest, qđ illud quibusuis, hoc sacris tantũ rebus adhibet. Signa enim, ut Augustinus, ad Marcellinum definiuit, quum ad res diuinas pertinent, sacramenta appellantur.

Species sacramentales nõ sunt res sacramenti

ROF. Quid ex isto colligere moliaris, nondũ palã explicas. Sat scio nihil aduersum nos ista facere. Nos eñ speñ panis (quę nobis signũ & sacr̃m, uelati corpis est) nunq̃ asserimus eẽ corp⁹ ip̃m, sed neq; spẽm uini (quæ nobis, p signo & sacr̃o ẽ ipsi⁹ sanguinis) unq̃ affirmam⁹ esse Chr̃i sanguinẽ. Ita semp aliqd discriminis facim⁹ inter signatum & signum. Quare Luthe℞ & eius cõplices hoc telo potius, quàm nos impetis, uti palàm esse cũctis potest. Nam illi panẽ affirmant esse corpus, & nihilominus eundem panem esse corporis ipsius sacramentum.

OECO. Quod aūt qdā corpus Christi reale, ut uocant, per se & sacramētū, & rem sacri esse dicant, fieri pt in sensu quodā ue℞ esse, neq; eīn Christianus ferret, dicentē corpus illud è uirgīe natum, non esse ue℞ corp⁹ Chri, neq; negaret illud corp⁹ eē sacramētum quoddā, multis incognitum, uel (ut uocāt) figuram gerere sui mystici corporis quod nos sumus. B

ROF. Hoc nos magis tangit. Nos eñ prorsus affirmamus, corpus Christi reale, sacramentum esse pariter & rem sacramenti. Primum, φ sit res sacramenti, liquidum est ex his, quæ iam proxime diximus. Nam species panis, ut iam oñdimus, ē signum & sacramētum ipsius corporis. Quare & corpus ipm est res huius sacramenti, deinde corpus ipm, uel sub specie panis uelatum, exangue corpus Chri, quod in cruce mortuum pependit, refert & repsentat nobis, atq; ita sacramentum est eius. Non absolute dico corpus eiusdē corporis, sed corpus ut sub hac specie, quæ certe aliena est à natiua specie corporis Christi, sacramētum esse corporis exanguis, quod mortuum erat pro nobis in cruce. Dicimus præterea corpus ipm Christi sub specie panis opertum, admirabile sacramentum eē corporis Christi mystici. Significat enim unionem ita capitis & membrorum inter se fieri, quēadmodum ex multis granis unitatē quandam panis integrari conspicimus. Neq; significat ipsam unionem solum, sed & re ipsa præstat id quod merus panis nullo pacto possit efficere. Quum enim ipsum corpus pie digneq; comeditur, nos membra eiusdem corporis efficit, ex carne eius & ex ossibus eius. Christi corp⁹ est sacramentum & res sacramenti Eodem, A Iohan. 6 Ephe. 5

OECOL. Verum si de sacramento panis loquamur, ut sit corpus & sacramentum simul, planè contra uerbi sacramēti rationem esset, & inepte exposuissent, quotquot hactenus tradiderunt adesse corpus Chri sacramentali modo, τυπικῶς uel μυσικῶς. C

ROF. Hic tibi respondeant Lutherani, qui panem triticeum manere contendunt, & eundem esse corpus Christi, pariterq; corporis eiusdem sacramentum. Nos triticeum panem una cum præsentia corporis Christi, neutiquā in eucharistia manere putamus.

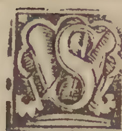
OECOLAM. Quo tamen loquendi modo probe & caute omnis ecclesia uti non erubuit, ne fortasse scādalum in uia poneretur cæcis, & obscuritas crassiores pessundaret, tametsi nec sic inoffensi manserimus. D

Lib.j cap.25 A,lib.2.cap.7.B,ca.14.A cap.21.D,ca.29.E,c.30.D

ROF. Nusq̃ ferè te diu præbes nõ mendacẽ. Alienũ est à ueritate qđ dicis, oẽm ecclesiã eo loquẽdi genere fuisse usam, si de pane triticeo intelligas Nam quũ ex alijs, tum ex Cyrillo, Chrysostomoq; clarissime docuimus, nõ manere substantiã panis triticei, cũ corpe Chri. Cæterũ, si pro more & usu scripturarũ, panẽ uelis intelligi, nihil repugnamus, quin corpus ipm dicat panis, qũo manna panem, & Chrm itẽ extra sacrm panẽ, & oẽ uerbũ dei panẽ appellamus. Cæterũ panẽ triticeũ dilucidis pcellentiũ autorũ testimonijs, neutiq̃ in eucharistia manere, satis comprobauimus.

¶ Molitur quorundam authorum libros qui suę hęresi reluctantur, denegare. Ca. XXI.

OECOL. A

SCio libellos quosdam obtrudi lectori classicorum doctorũ noie, q̊s uel proletarij succenserent sibi inscriptos. Quales sunt sermones Cypriani de cardinalibus opib⁹ Chri, cui⁹ snia aduersarij nostri, emũctæ.s. naris uiri, tumide pferũt. Eiusdẽ farinæ sunt, & sermones & liber de mysterijs, quos Ambrosio tribuũt, & constare põt tam ex phrasi, q̃ ex alijs eorundem scriptis pstantes illos uiros aliter sensisse.

ROF. Primũ cuiuscũq; fuerint ipsi libelli, certũ est ad hũc usq; diẽ neminẽ orthodoxum eos atro signasse calculo. Sed nec tu iam carbone notasses, nisi plane pspexeris eos, tuã hæresin condemnare. Sic eñ cõsueuerũt hæretici semp in eos libros, qui suis dogmatib⁹ aduersabant, caninũ infigere dentẽ. Cæterũ quantũ ad Ambrosiũ attinet, clarissim⁹ testis ẽ August. q nõ semel memorat Ambrosiũ de sacris librũ scripsisse. Cui sanè potius fides adhibenda ẽ, q̃ tibi, cuius gustũ toties, nõ solũ in authorũ sentẽtijs expẽdẽdis, uerũetiã i ipsi⁹ Christi uerbis dijudicãdis, experti sum⁹ esse corruptissimũ.

Liber de sacramẽtis Ambrosii est eius.

B OECO. Ambrosiũ eñ testẽ nostrũ multis in locis habemus, nec repugnat Cyprian⁹, uerũ qm tã arridẽt gnomologo sermones qui authorẽ mentiunt Ambr. Nõ expendit, q cõsuticij sunt, & caput illud ultimũ de mysterijs, à quodã adiectũ uideat, unde postea locupletati sermões de sacramẽtis, uide ipse lector, & adhibito iudicio pronũcia, nũ uerũ dixerim, siquidẽ iudicare potes.

ROF. Vbiq; mendacia spargere nõ erubescis. Tu testẽ habes Ambrosiũ hæresis tuæ? Produc unum uerbũ, si poteris, quo tuam ille heresin cõfirmat, & uicisti. Sat scio, nunq̃ istud facies. Nam ille

proculdu

pculdubio sensit, & docuit in eucharistia ueritatem esse corpis & sanguinis Chri. Sæpe deprauas Ambrosiũ, ac detorques, & inuertis ea, quæ sanctissimus ille scripserat, sed locus inspectus, ubi scripserat ea, te planè falsariũ oñdit. Quare frustra nõnllos ex sermõibus ei⁹, & libros de mysterijs ac sacris infamasti Supsunt adhuc alij quos impudentia tua reijcere nequit, in quibus abunde quid senserit, aperuit: Liber uero de mysterijs tã aperte nectit supiorib⁹ ei⁹ libris, tãq; phrasim seruat Ambrosianã, ut nemo iuste possit eũ repellere. Cypriani qnetiã sermões de cardinalib⁹ opibus Chri, si sustuleris è medio, nihil tibi cõferet. Nam idẽ in alijs suis opibus, sñiam ecclesiæ cõprobat apertissime. Cæteꝝ si uariet phrasis in cõcionibus ad pplm habitis, nõ ob id cõtinuo pnunciandũ est eas conciones nõ fuisse ab eo scriptas. Neq; eñ dubito, quin Arnobiana phrasis alia fuerit, q̃ qua sup psalmos utit: alius eñ ad plebẽ alius ad eruditos habendus ẽ sermo. In summa, quãdo toties te mendacem in alijs comperimus, nec in his tibi fidem habituri sumus.

Ambrosii sententia de eucharistia

Cyprianus tenet corpus Christi in eucharistia

Arnobius diuersa phrasi usus est

¶ Frustra quędam carpit, quę libello de mysterijs Ambrosius tradidit. Ca. XXII.

X his citat sentẽtias sequentes, sacrm istud qđ accipis, Chri sermõe cõficit. Si tm ualuit sermo Heliæ, ut ignẽ de cœlo deponeret, nõ ualebit sermo Christi ut mutet spẽs elemẽtoꝝ? Et postea, qd hic quæris naturæ ordinem in Chri corpe, quũ præter naturã sit ipse partus ex uirgine? Et iterum, sermo Christi qui potuit ex nihilo facere, quod nõ erat, nõ potest ea quæ sunt in id mutare quod erat?

OECOLA

ROF. Hæc utiq; scripta sunt postremo capite de mysterijs. Et quid in his alienũ est à ueritate? nũ ueꝝ non est, q sacrm istud qđ accipimus, Chri sermone conficiat. An nõ planè testat Augustinus, lib. de trinitate, q spũ sancto inuisibiliter operãte, fiat ex pane tam eximiũ sacrm? Et illud: si tm ualuit sermo Heliæ, ut ignem de cœlo deponeret, nõ ualebit sermo Chri, ut mutet spẽs elementoꝝ? Et hæc, num tibi uisa est nõ satis firma solidaq; cõsecutio? Rursum quum dicit: Quid hic quæris naturæ ordinẽ in Chri corpe, quum pter naturã sit ipse partus ex uirgine? Nunquid & hic nõ robuste colligit, nulla naturæ opatiõe fieri corpis Christi, pñtiã? postremo, q infert: Sermo Chri, q potuit ex nihilo facere q̃d nõ erat, nõ pt ea

Inuisibili gratia spirit⁹ sancti fit consecratio

4. Reg. I.

Mat. I. 2

Lucæ. I

Esa. 7

Gene. I

Iohan. I, & alij.

quæ sunt, in id mutare qđ erat? Nō uideo qd hic desyderari p̄t, aut acuminis aut phrasis Ambrosianæ. Nā talib⁹ entimematis ipse fre

B OECO. Quis de potentia dei disputat, mentite (quēter utit. Ambrosi? non quærit quid possit, sed quid fecerit?

ROF. Ego uicissim tibi r̄ndeo. Nobis de facto chr̄i satis cōstare, p id qđ subdit. Nā cōtinuo subijcit Ambrosi⁹, ip̄e clamat dn̄s Iesus.

Matth. 26. Hoc ē corp⁹ meū. An nō istud ô mēdax Oecolāpadi, satis ē ad cō

Mar. 14 Lucę. 22 probandū Chr̄i factū. Nam ubi panē accepisset in manus, & gr̄as

Marc. 14 egisset, atq; (ut Marc⁹ addit) bn̄dixisset, iamq; platis ill' uerbis sacris hoc ē corp⁹ meū, ptin⁹ ipse panis cōuersus ē in corp⁹ Chr̄i, alioqui par̄ uere (qđ absit) Chr̄us hoc ipsum affirmasset.

C OECO. At nihil facilius Chr̄o, q̄ ordinare creaturas illas esse monumēta, tantar̄ rer̄, ad quæ significanda natę uident, nullo hic miraculo opus, sed ordinatione res efficitur.

In consecratione fit miraculum
Lib. 1. capi. 9. A, D, capi. decimo, A

ROF. Simile quiddā ab hominibus plerūq; fit, citra q̄uis aut internā aut externā rei mutationē realē, & sine om̄i miraculo, sed in tantis & tam eximijs dei donis, aliud fieri certo credendū est. Nam ex pane ipso, nequaq̄ citra q̄uis realē immutationē, intrinsecus inuisibili sacri sp̄us opatōe factā, fit tam incōparabile sacr̄m. Et ad hanc realē immutationē, haud dubie miraculum inuisibile cōsequit, sicut ex Augustino satis innotuit primo libello.

D OECO. Vnde bn̄ dictū est, si recte intelligat, ipse clamat dn̄s Iesus, hoc ē corp⁹ meū. Ante bn̄dictionē uerbor̄ cœlestiū, alia species noiat, post cōsecrationē corp⁹ Chr̄i significat. Noluissem sanè clariorē expositionē, q̄ cōsecrādo significari corpus.

ROF. Q̄ leuissimā ansam, uel ex uno uerbulo rapis, quoties occasio dat. Quantūuis in supioribus suā mentē Ambrosi⁹ aperte p̄di disset, nihil apud Oecolāpadiū habet momēti, qn̄ iā semel idē usus ē hoc uerbo significat. Sic & passim ludit cū cæteris authoribus, uti sæpi⁹ ante mōstrauim⁹. Cæter̄ quid aliud hic (precor) dixisset Am

Species sacramentales significant corpus & sanguinem.

brosius? Nā de specie panis loquit, quā ille nunq̄ asserit esse corp⁹ dn̄i. At signū & sacr̄m eam esse corpis dn̄i, nemo qui sanus ē negare poterit. Quid igit hic erroris est, ꝙ dixerit illa specie panis significari corp⁹. Neq; dicit, ut tu falso illi impingis, cōsecrādo significari corpus, sed ꝙ post cōsecrationē, corpus Chr̄i significat. Tunc em̄ species panis efficit signum in̄tus uelati corporis.

Oecolā-

OEC. Verum author sibi nõ cõstat, nunc hæc, nunc illa cõgerẽs, nunc spũalem manducationẽ, & spirituale corpus faciens. E

ROF. Et hoc rursum nõ caret mendacio. Nam alioqui locũ ꝓducas precor, quo sibi cõtradicat. Scio non facies. Quod uero manducationẽ huius corpis dicat esse spũalem, nihil repugnat, etiã si corpalem eam uocet. Non põt eñ non corporalis esse manducatio ubi uerum corpus edit, sicut & hic iam fieri nihil dubitamus. Sed & quũ corpus ipsum, quod manducat, nullã à dentibus nostris iniuriam patit, neq; cæterarum escarum more cõuertit in corpis nostri substantiã sed nos magis in se uertit, ideo non iniuria spiritualem etiam cibũ, & spiritualem eius manducationem appellare licebit. Nam & Paulus corpa nostra post resurrectionẽ asserit futura spiritualia, quanq̃ erunt nihilominus & uera corpora. Manducatio corporis duplex / I. Cor. 15

OECO. Possemus quædam ex eo libro pro nostra sentẽtia referre, sed quum dissimilis sit Ambrosio, & hinc inde subsultet, relinquendus erit in totum. F

ROF. Nihil miror si possis quædã ex hoc libro ꝓ tua sñia referre, quũ ex Chrysostomo, Cyrillo, Cypriano, Hieron. uel inuitis & reclamãtib⁹, hoc ipm fecisse nõ puduit, fecit & illud idẽ añ te Berẽgari⁹. Nã & is locos aliq̃t ex eisdẽ libris, ꝓ cõis heresis uestræ defensiõe decerpsit. At nõ tã impudẽter, atq; tu, q libros illos in totũ negas Ambrosii eẽ, certe Berẽgarij tpib⁹, qn Ambrosii fuissent, nemo dubitauit, sed tũc ꝓ libris Ambrosii habiti fuerũt ab oĩbus. Lib. 1. capi. 25 A, B, C, lib. 2 capi. 17, lib. 5 capi. 14, lib. 4 capi. 16. C, & alibi de alijs.

¶ Gratianum & Petrum Lõgobardum iterum suo more carpit, Eusebium quoque, Emissenum, & Prosperum reijcit. Ca.XXIII.

Aeterum q̃ Grãn⁹ ex Eusebio, Emisseno, & Prospero citat, nec ipsa turbabũt interim donec originalia exhibita fuerit, quũ nõ sit clã illũ multa pperã multa decurtatius mlta ipuri⁹ suo uolumini immiscuisse absq; itellectu & (iudicio. OECOL. A

ROF. Gratiano ꝓpter unũ aut alterum testimoniũ, q̃d ex authoribus p eũ recẽsitis, aut nõ recte citauit, aut decurtauit, nullã in cæteris fidẽ adhibendã eẽ decernis, quãto magis hac eadẽ sñia feriẽdus es ipse, q tot authores, & eosdẽ ꝓbatissimos (ut ex superiori cõflictatõe manifeste cõstitit) mutilasti, deprauasti, corrupisti. Sed & iniquũ petis, ut originalia tibi ꝓducãt, alioq nõ creditur⁹

Neq;

Neq; eñ psuadere mihi possum, q ipe talia nobis cõfinxisset, p sertim, quũ adhuc plerisq; in locis extent eorũ autorũ exemplaria. Sed quia uides eorũ testimonia à nullis fucis obduci posse, idcirco uelut cõmẽtitia reijcis. Ita quicqd aduersus tuã hęresin affert, id semp aut una, aut altera arte conaris eludere. Sed nos iterea nõ desistem⁹ hæc eadẽ obijcere tibi testimonia, donec ipa uel dilueris, uel tanq̃ hæresin tuã cõdemnãtia, reieceris. Sic eñ Eusebi⁹ ille inter cætera dicit: Recedat igit oẽ infidelitatis ambiguũ, qm q author est muneris, ipe est etiã testis ueritatis. Nã inuisibilis sacerdos, uisibiles creaturas in substãtiã corpis & sanguinis sui, uerbo suo, secreta ptãte, conuertit ita dicens: Accipite & comedite, hoc ẽ corp⁹ meũ, & sanctificatione repetita: Accipite & bibite ait: Hic est sanguis meus. Hæc equidem apertiora sunt, q̃ ut in tuas partes detorquere ualeas. Silia dicit & apud Prosperũ Augu. de quo postea sermo.

Eusebius De consecra. distinct. 2. ca. Quia corp. §. Recedat

B OECO. Periculũ feci, quid sit credere cuiuis, doctorũ dicta p sua libidine pferenti. Magistri & gnomologi nostri, & ipsi anĩalia fuere parum ruminantia, omniaq; deglubentia, modo à Romani Pontificis sententia non recedant.

ROF. Si Petrus ille (quẽ gnomologũ appellas) eiusmodi fuerit qualẽ ipe depingis, uereor ne non ab eodẽ sites ipe technas didiceris. Nam & nobis pfecto si nõ cõsuluissem⁹ authorũ cõmẽtarios, qbus cõplura citasti testimonia: tu sæpi⁹ imposuisses. At Petr⁹ forte, uel p negligẽtiã, uel p inaduertẽtiã, aut deniq; p librarij culpã, erratula quędã admisit. Tu uero dedita opa, & maligno studio statuẽdæ tuæ hæreseos, nõ unum aut alterũ, sed plurimos authores, istos quidem mancos, illos uero deprauatos, passim reddidisti.

Petrus Lombard⁹ qua occasione errauerit in citandis authoribus

C OECO. Et ut uerissima me loqui uideas, unum ex distinctione illa decima, in qua insanię nos arguit, deprehendimus, nam quo uidebat totum modum expedire, se implicauit maxime.

ROF. Quid hoc ad rem nostrã, siue Petr⁹ ille pperã citauerit authores, seu minus (q̃ par fuit) ea quæ ptulit testimonia ruminarit, nos ex electissimis authoribus, qui tpa Petri longe præcesserunt, satis copiose monstrauimus, non fuisse commentum Petri, q ueritas corporis & sanguinis Christi, sit in eucharistia. Quid iam nouas, & ad rem nihil attinentes tricas inducis priusquàm institutum absolueris? Cæterum uersutia tua me nequaquàm latet.

Fide in prologo primi libri & alibi.

Oecolã

OECO. Dictũ Augustini apud Prosperũ, dicẽtẽ, carnẽ Christi, esse sacr̃m carnis Christi, explanare & ita uno ṽbo argumenta nr̃a oia eludere uolẽs, exponit carnẽ Christi inuisibile sacramentũ esse carnis eius uisibilis, inuisibile semper uocãdo, ꝙ ipse somniat corpus Christi inuisibilr̃ & realiter in panis accidẽtibus latere contendẽs, intolerabili in re tanta crassitie, paulo minus absurda, q̃ ꝙ Iudæi suspicabant̃ dentibus carnem uorandam. D

RO. Quid tibi cũ Prospero, q iã pridẽ eũ, donec exẽplaria fuissent exhibita, reiecisti? Si Prosperũ recipias, seu mauis Aug. in sentẽtijs Prospi loq̃ntẽ, aduerte q̃d dicat, hoc ẽ q̃d dicim⁹, q̊d mods oib⁹ ꝑbare cõtẽdim⁹: sacrificiũ eccl̃iæ, duob⁹ cõfici, duob⁹ cõstare, uisibili elemẽtoꝝ spẽ, & iuisibili dñi nr̃i Iesu Chr̃i carne & sanguie sacr̃o & re sacramẽti. i. corpe Chr̃i. Et hic aduerte lector, ꝑpterea q̃ mox dicturi sumus, ꝙ August. apte discriminat iter sacr̃m & rẽ sacramẽti, hoc ẽ inter spẽm panis, q̃ cernitur, & carnẽ Chr̃i, q̃ sub ea uelatur. Et rursum ait: Caro eius est quã forma panis optã in sacramẽto accipim⁹, & sanguis ẽ, quẽ sub uini specie & sapore potamus: hæc abunde satis astruũt nostrã, imò cõem totius eccl̃iæ sententiã. Cęterũ q̃d sacr̃m carnis inuisibilr̃ existẽtis, sub forma panis dicat̃ mõ quodã ipsa caro, aptius ex epl̃a Bonifacij, quã ipse citas inferius, colliquescet. Nec ẽ, ut tu dicis, intolerabilis in re tãta crassicies aut res absurdior, q̃ ꝙ Iudæi suspicabant̃, dẽtib⁹ carnẽ Chr̃i uorãdã, q̃d uidelicet in eucharistia caro Chr̃i nobis inuisibilis existat. Nã hoc ipsũ tã suo ipsius ṽbo Chr̃s affirmauit, q̃ priores patres unanimiter asseuerauerũt, imò ptinacia est, in insulas remotissimas deportãda, neq; ṽbis Chr̃i credere, neq; patribus eadẽ interpretationibus, ꝑ quorum ora, Christi spũs eccl̃iam erudiuit, quã & Paulus uocat columnam & basim ueritatis.

Sup̃ eodẽ. A. 4. sen. dist. 10. B. Itẽ de cõse. dist. 2. c. hoc ẽ
Sacr̃m & res sacr̃i differũt
Iohan. 6.
2. Petri. 1.
1. Timo. 3

¶ Nihil ei confert Augustini testimoniũ, ex quo multa mẽdacia colligere molitur. Cap. XXIIII.

Iterũ ingemiscere cogor periculosam & infelicẽ uel docte scribentiũ cõditionẽ, qñquidẽ in diuersum rapiuntur sensum, etiam quæ dilucide sunt scripta. OECOL. A

¶ O deũ immortalẽ, q̃ta uafricies ista est? hæc perinde loquitur, atq; si criminis huius eẽt insontissimus, quũ nec uiuere, quanq̃ hodie putẽ, q sit in hoc genere fraudis, aut contami- ROF.

Authores p̄ꝑ c̄puos rapit Oecolam. in diuersum.

natior, aut impudentior. Quoties em̃ ille nihil est ueritus, Irenæū, Tertul. Origenē, Cyrillū, Chryso. Cypr. Hilariū, Hiero. Amb. Augu. & quē nō? in diuersum sensum rapere, q̃tūuis dilucide scripsissent. Et tñ audet hic sycophāta maxim⁹ dicere, se cogi īgemiscere, piculosam & infelicē etiā doctè scribētiū cōditionē, quū nemo magis coꝝ scripta (q̃tū ad hoc negotiū attinet) lacerarit, mutilarit, & in sensum rapuerit diuersum, q̃ tūuis dilucida fuissent.

B OECO. Quantū mihi notus est Augustinus, nunquam suspicatus est, quod imponit illi magister, dignus erat beatus pater fidelioribus interpretibus & patronis.

Magister sen. recte interp̄tatus est Augu.

ROF. Arbitror oīno te nosse uerū & pariter existimo, Satanā adeo fortiter occupasse pectus tuū, ut nihil affectes potius, q̃ quibus modis queas, hoc pestilentissimū dogma tuū stabilire. Aug⁹ hauddubie, tot & tā aptissimis locis, istud asserit, ut nemo, nisi perditissimæ pertinaciæ fuerit, reluctari possit.

C OECO. Age inde catholicam eius uindicemus sententiam, unde impetita est, & ἀμφιβολίαν sermonis non ita obscuram, ab omni obscuritate eruamus.

ROF. Id magis caue (qua so) ne reddas obscuriorem. Neque em̃ solitæ uafriciei tuæ congruit, ut clariorem & dilucidiorem facias, quod & lector ipse mox experietur.

D OECO. Augustinus in epistola ad Bonifacium. Sacramentum (inquit) corporis Christi, corpus Christi est.

Supra eodē lib. ca. 20. A,

ROF. Hic principio, qs nō uidet falsariū esse te, q lōge aliter Augustinū recēses, q̃ ipse aut dixit aut cogitauerit. Neq; em̃ dixit Aug⁹, ꝙ sacr̄m corp̄is Chr̄i, corpus Chr̄i est. Nā & hoc ip̄m, si nō sis oblitus, paulo supius refutasti dicēs: Aliud eē sacr̄m, alid eē rē sacramēti. Nō ergo simpl̄r Aug⁹ dixit, Sacramentū corpis esse corpus, sed ita secundū quendā modū, sacramentū corp̄is Christi, corpus Christi est. Et hoc si nihil aliud esset, aperte prodis teipsum quantumuis fueris sycophanta & q̃ uersutissimus.

E OECO. Ambiguus sermo est, non legenti præcedentia & sequentia, clarus uero illa non negligenti.

RO. Nihil hꝫ ābiguitatis ille sermo, mō sane cōcipiaf, & iuxta mētē ip̄i⁹ Aug. id q̄d tā p̄cedētia, q̃ sequētia declarabunt apertius.

F OEC. Magister colligit ex dictis, sacramentū esse, ipsum reale cor

ale corpus, quũ debuerit e conuerso accipere, corp' Chri dici, qđ est corpis signũ uel sacr̃m. Et qđ ita se res habeat, inde cognoscito

ROF. Semp urges nos ꝟbis magistri, quem tñ ipse nõ recipis. Sed qa falsum impingis magistro, nõ sinem' & hoc mẽdaciũ inultũ eẽ: magister nusq̃ affirmat sacr̃m uera p̃dicatione eẽ ip̃m reale corpus, sed enarrãs Aug. ꝟba. qbus Prosper in sentẽtĳs usus ẽ, ita dicit. Attẽdite his diligẽter, qa tropo q̃dã utitur hic Aug. q̃ solent res significãtes, rerꝫ sortiri uocabula, q̃s significãt: Hic eñ uisibilis spẽs panis, uocaŧ noĩe carnis, & uisibilis spẽs uini, noĩe sanguinis. Audis ô mẽdacissime, qđ dicit: Neqꝫ eĩ asserit uisibilẽ spẽꝫ panis, q̃ sacr̃m ẽ carnis, eẽ carnẽ, sed uocari noĩe carnis & siľr uisibilẽ speciẽ uini, nõ esse sanguinẽ, sed nomine sanguinis appellari. 4. sen. di. x. C

OECO. Rogarat Bonifacius, quomodo parentes, qui de pueris suis baptizãdis incerti sunt, nec fidẽter dicere audẽt, qđ sint futuri casti, uel non fures, audent autem dicere illorũ nomine se credere & renunciare, & similia. G

ROFF. Hæc sane q̃stio, tãetsi uideaŧ satis intricata, facilius & breuius meo iudicio dissolui potuit, si paucis dixisset Aug', propter fidẽ, q̃ paruulis baptizatis infundiŧ, patrino licere noĩe ipsius paruuli dicere, credo. Cæterꝫ, in sensu nihil interest, qđ dicit, quãq̃ ipse plurib' utaŧ, & uerbis, & exẽplis, sicut & iam audiemus.

OECO. Illi respondet Aug' in hunc modum. Sæpe ita loquitur, ut pascha propinquante, dicamus crastinam uel perendinam domini passionem, quum ille ante tam mľtos annos passus sit, nec omnino, nisi semel illa passio facta sit. H

ROF. Hic unũ exẽplũ cape, Christi passio res est præterita, cuius tamẽ significatio nobis quotannis renouatur, quando uidelicet celebritatẽ paschæ singulis annis solennẽ facimus. Et propter illam significationem (ut ait Augustinus) ipsum diem celebritatis, passionem domini uocamus. Dies passiõs dĩ passio dñi.

OECO. Nempe ip̃o dominico dicimus. Hodie dominus resurrexit, quum ex quo surrexit, tot anni transierunt. I

ROF. Aliud est resurrectio Christi similiter, q̃ q̃ res transacta fuerit, nihilomin' idẽ diẽ dominicũ, ob id, qđ in eo Chrũs resurrexerit, & ꝙ celebratur eo die resurrectio, diem ut idem ait, resurrectionis nuncupamus, ꝙ hodie Christus resurrexit.

K OECO. Cur nemo tã ineptus est, ut uos ita loquentes, arguat esse mentitos, nisi qa istos dies, secundum illorũ, qbus hæc gesta sunt, similitudinẽ nuncupamus, ut dicat ipse dies, q nõ est ipẽ, sed reuolutiõe tpm similis eius: & dicat, illo die fieri, ppter sacramẽti celebrationẽ, qđ nõ illo die, sed iam olim factum est.

ROF. Illis exemplis, quanq̃ remotiorib⁹, uiam præparat, qua dissecetur questiõis propositæ nodus. Nã ex istis Augustin⁹ colligit, dies istos annuos rerũ, diu ante gestarũ nõia sortitos esse propter similitudinẽ eorũ dierũ, in quibus uere gerebantur.

L OECO. Nonne semel immolatus est Chrũs in seipso, & tamen in sacramento nõ solũ p annuas paschæ solennitates, sed omni die pro populis immolatur? nec utiq; mentitur, qui interrogatus responderit eum immolari.

Chrm ĩmolamus quotidie

ROF. Sed iã propius ad rẽ accedit, Chrũs, quanq̃ semel per mortẽ crucis immolatus esset, eundẽ nihilominus in altari dicim⁹, & uere dicimus immolari quotidie, nimirũ, ꝙ eius mortem annũciamus, per corporis & sanguinis in altari sacrificiũ, est eñ & hoc mortis Christi sacrificium quoq;.

M OEC. Si eñ sacra quãdã sĩltudinẽ earũ rerũ, quarũ sunt sacramẽta, nõ haberẽt: oĩno sacramẽta nõ essent. Ex hac aũt similitudine plerunq; etiam ipsarũ rerum nomina accipiunt.

Sacrificiũ altaris dicitur immolatio

ROF. Quoniã illud altaris sacrificiũ nobis Christi mortẽ representat, & est ipsius mortis sacramentũ, ideo colligit Augustinus hoc ipsum illius immolationis olim in cruce factæ similitudinẽ habere, ac propterea recte à nobis immolationẽ uocari posse.

N OEC. Sicut ergo scđm quendam modũ sacrm corpis Christi, corpus Christi est, & sacramentũ sanguinis Christi, sanguis Chri est, ita sacramentum fidei, fides est.

Signum est res ipsa.

ROF. Ecce nõ simplr appellat sacrm corpis, ipm corpus, qñquidẽ signũ haudquaq̃ absolute res est signi, quẽadmodũ añ diximus. Sed signũ est, ad aliquẽ modũ res ipsa propter similitudinem quandã, quã habet cũ re, ex istis igitur Aug⁹ pgit ad dissolutionẽ q̃stionis. Sicut (inquit) iuxta quendã modũ sacrm corpis Christi, corpus Chri est, & sacrm sanguĩs Christi, sanguis Chri ẽ, ita sacramentũ fidei, fides est. Per sacrm aũt fidei, baptismum intelligit, qa quum paruulus baptizatur, infunditur ei fides.

Oe. Nihil

OECO. Nihil est aũt aliud credere, q̃ fidẽ habere, ac p̄ hoc, cũ respondetur paruulũ credere, qui fidei nõ habet affectũ, respondetur fidẽ habere, propter fidei sacramentũ, & conuertere se ad deũ, propter conuersionis sacramentum, quia et ipsa responsio pertinet ad celebrationem sacramenti. O

ROF. Hactenus ergo profecit Aug⁹, uti intelligamus paruulũ propter baptismũ quẽ recepit, q & fidei sacr̃m est, habere fidẽ, sub sumit igitur. Quũ ergo nõ sit aliud credere, q̃ fidẽ habere, paruul⁹, tãetsi careat affectu fidei, tñ propter fidei sacr̃m nõ immerito paruulus ipse credere dicitur, quinetiã & ad deũ conuerti, nimirũ, ꝙ & cõuersionis itẽ sacramentũ baptismus dicitur. Quãobrẽ & patrinus recte noĩe paruuli rñdet, credo, recteq̄ respondet, abrenuncio Satanæ. Cæterꝝ, ne qs dixerit, paruulũ nondũ esse baptizatum p̄uertit & illã obiectionẽ dicẽs, iã inchoatũ eẽ baptismũ, qñquidẽ, ad baptismi cæremoniam, patrini responsio pertineat.

Paruulus credit ꝑpter sacramẽtũ fidei

OEC. Sicut de ipso baptismo, aplus, consepulti (inqt) sumus in Christo p̄ baptismũ in mortẽ non ait sepulturã significauim⁹, sed prorsus ait, consepulti sumus. Sacramentũ ergo tantæ rei non nisi eiusdem rei uocabulo nuncupauit. P

ROF. Corroborat hoc ip̄m Aug⁹ apostoli testimonio, qui dicit: Nos per baptismũ in mortẽ cõsepultos eẽ Chrõ. Quare & baptismũ, hic sepulturã uocat, eodẽ uidelicet noĩe, cuius est & sacramentũ. Nã, ut superius baptismũ appellauit sacr̃m fidei, & cõuersionis ad deũ, ita iã eundẽ uocat, sepulturę nr̃æ cũ Chrõ sacramẽtũ

Roma. 6
Colloss. 2
Baptism⁹ uocat sepultura

¶ Fuci diluuntur & deteguntur mendacia, que & eidem Augustino impingere conatus est. Ca. XXV.

Nihil debebat dilucidius his Augustini uerbis fuisse, sed nondũ satisfacit hebetibus ingenijs, igitur iterũ expendamus ea, nihil interim de baptismo paruuloꝝ contrauertentes, sed similitudinẽ examinãtes utro propẽdeat. OECO. A

ROF. Iã audiemus Oecolãpadiũ suos fucos & mendacia conspergentẽ, & conspurcantẽ syncerũ Augustini dogma. Illud tamen attende lector, ꝙ Aug⁹ hoc loco fidem pro actu exercito fidei capere uidetur, potius q̃ pro ipso dono fidei.

Fides accipit̃ ꝓ actu exercito fidei

OECO. Fatetur Augustinus, in cognitione paruuli forte deesse fidem, hoc obserua. B

Li.5.ca.20. B ROF. Nõ satis fuit principio mẽtitũ esse, quũ impegerit Augustino simplr dixisse, q sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, qd tñ absolute nõ dixit Aug⁹, sed ad quendã modum. Nũc aũt illi mendacio, mẽdaciũ aliud annectit, & tertiũ, & quartũ, & quintum, ut iam uidebis lector. Recenset eñ Augustinum hoc loco dixisse, non esse fidem in cogitatione paruuli, & iubet illud obseruari. At uerbis ab illo prius recensitis, nõ in cogitatione paruuli negauit Augustinus fidẽ, sed in affectu paruli. Sic eñ habent priora uerba. Qui fidei (inquit) non habet affectũ. Paruulus eñ neq3 rationis neq3 uolũtatis usum habet. Quare & affectu fidei caret. Caret etiã & cogitatiõe fidei quauis. Quamobrem, & sola uirtute baptismi, fides à deo paruulis baptizatis infunditur. Nã adulto nemini datur fides, sine rationis & uoluntatis assensu.

Fides infunditur paruulis.

C OECO. Et nihilominus, si patrinus, illius noie dicit se credere, uere loquitur, ea quod etiam responsio illa sacramentum est.

ROF. En & alterũ mendaciũ. Neq3 eñ & istud Augustinus dixit, q responsio illa sacramentum est, sed q responsio pertineat ad celebrationẽ sacramenti. Et hoc etiã obserua lector, propter inferius dicenda. Nam Oecolampadius impudenter cõtendit responsionem esse sacramẽtum fidei, quum dicat solum Augustin⁹ eam pertinere ad sacramentum, nimirum, ad baptismum, quẽ uocat sacramentum fidei. Quod sacramentum, quanquam nondum acceperit paruulus, quando patrinus respondet, credo, tamen iam est in recipiendo.

D OEC. Et significat fidẽ quẽ baptizandus habet uł habitur⁹ est

ROF. Nec istud Aug⁹ dixit, q responsio significat fidẽ, sicut neq3 dixit eã esse sacramẽtũ fidei, sed ptinere tãtũ ad celebrationẽ sacramenti. Nam illa responsio non ingreditur animum paruuli, uis autẽ baptismi per assistẽtiam sancti spiritus ingreditur, atq3 ita fides in paruuli mentem diuinitus infunditur.

E OECO. Et propterea, quamuis non sit fides, quia tamẽ sacramentum dei potest fidei, fides quoq3 dicitur.

ROF. Habes hic & quintũ mendaciũ. Nã hæc de responsione neutiq̃ dicuntur, sed de baptismo, qui sacramentũ fidei est, ac propterea, modo quodã fides est, ita, ut qui baptismũ susceperit, ei fides diuinit⁹ infunditur, per baptismi susceptionẽ, propter qd & supioribus

Baptismus est sacrm fidei.

superioribus uerbis adiungit Aug⁹, in ea ep̄la, dicēs: Itaq; paruu-
lū, etsi nōdū fides illa, q̄ in credentiū uoluntate cōsistit, iam tamē
ipsius fidei sacramentū fidelē facit. Nam sicut credere r̄ndetur, ita
etiā fidelis uocatur, nō rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei sa-
cramentum pcipiendo. Hæc Augustinus. Ecce dicit paruulum
habere fidem, quam non assensu mentis, sed per uirtutem baptis-
mi, qui fidei sacramentum est, percepit.

OEC. Sil'e itē est de pascha & sacrificio, deniq; & de sacr̄o cor- F
poris Christi, quod suo mō, nempe propter similitudinem & fi-
guram dicitur corpus Christi, & nō ut sit ipsummet corpus,

ROF. Ex tot mendaciis antecedētibus, qd aliud q̄ mendaciū
cōsectari decuit At nihilominus uerū est, hoc ip̄m qđ iā colligit,
& plane iugulans Lutheranos, q panē asserunt & Christi corpus
esse & sacramentū itē eiusdē corpis, quod stare non potest. Nobis
uero nihil officit, id quod tot mendaciis hactenus colligere moli-
tus est. Nos em̄ cū Augustino sacramētū dicimus esse uisibilem
speciem panis, rem huius sacramenti, Christi corpus inuisibile no-
bis affirmamus. Quo fit, ut negemus hoc sacramentū esse Christi
corpus absolute, licet ad quendam modū (ut Augustinus ait) dici
queat ip̄m corpus. Nam & unumquodq; sacramentū (ut testatur
ipse) nomen sortitur eius rei, quam significat.

Sacr̄m eucharistiæ & res eius quæ sint.

Sacr̄m quodlibet accipit nomen rei significatæ.

OEC. Nā si Aug⁹ adesse diceret corpus Christi, non afferret
apposite similitudinē ad fidem, quæ non est in puero.

RO. Attēde uafriciē hois. Nā pinde acsi iā collegisset Aug⁹ G
nō adesse Chri corp⁹ huic sacramēto, subiicit, si Aug⁹ adesse di-
ceret corp⁹ Chri, nō afferret apposite similitudinē. O uersutissime
putas ne lectorib⁹ ocl'os exēptos eē, ne pcipiāt has uersutias tuas?
uer̄ qdē ē, q̄ sacr̄m corpis Chri nō ē simpl'r ip̄m corpus Chri. Et
istud erat in Augustini collectione. At falsissimū ē qđ iā subdole
q̄si collectū recēses, nēpe, q̄ nō adsit Chri corp⁹ huic sacramēto.
Istud Aug⁹ nusq̄ dixit: Et hic sextū adiungis mendaciū, nēpe, q̄
non assit fides in puero, quod Aug⁹ nusq̄ dixit, sed non esse fidē
in affectu paruuli. Nullum enim is usum habet fidei, tametsi fidei
donum in baptismi susceptione paruulis infundatur. Alioqui di-
cas, qūo paruuli protinus à baptismo decedentes, saluati sint? Qđ
& Augustinus modis omnibus comprobat, & ubiq; testatur.

Fides infundit paruulo.

Oe. Ois

H OEC. Ois aũt cõparatio in parte assumẽda ẽ, q̃ ad cõparationẽ assumitur. Nũc aũt qa agitur qũo sacramẽtũ fidei possit fides uocari, si desit fides, deducitur ea res, ut frequẽter sicut & Chrũs ipse fecit, uocemus honestissimo nomine corpus, quod sacramentum corporis eius, etiam dum in cœlo corpus.

ROF. Cõparatio, quã Aug⁹ facit, si recte intelligat, satis apposita ẽ. Nõ em̃ deest fides, sed cũ ipso baptismo q sacramẽtũ ẽ fidei: fides (nõ q̃ paruulus actũ aliquẽ credẽdi exercet) sed fidei donũ illabitur in animã eiusdẽ paruuli. Silr neq; deest Christi corpus, sed quũ sacramentũ corpis editur, editur & ipm corpus, qd optũ est sub sacramẽto. Hoc aũt interest, inter hæc duo sacramẽta, q baptismus est sacramentũ in fieri tantũ. Eucharistia uero sacramentũ est pmanens. Neq; em̃ ante prolationẽ uerbo℞ est baptismus, neq; platis uerbis manet, sed tantũ est in fieri dũ proferunt. At eucharistia quanq̃ añ prolationẽ uerbo℞ nõ sit, prolatis tñ uerbis pmanet, & sacrũ Christi corpus sub specie panis in ea uelatur, Omnis ergo sermo tuus erroribus ubiq; scatet.

Sacrm̃ baptismi & euchar. differunt.

Eucha. sacrm̃ permanens

¶ Alium ex Augustino locum aduersum se producit, quem & frustra diluere conatur. Cap. XXVI.

OECO.

Aeterꝝ argutiolæ, qbus euadere nitunt magistri, ut ipsos nihil iuuãt, ita causam nostrã nõ reddũt deteriorẽ.

A ROF.

¶ Huius rei iudiciũ sit penes lectorẽ, an ex his quæ hactenus produxisti, tua causa uel tantillũ iuuata sit, disperẽã, si uel in aliquo testimonio hactenus abs te citato negotium tuum conscientiæ meæ uideatur aliquatenus profecisse.

OECO. Quicquid à sanctis dicitur, ueri corpis Christi locũ esse cœlum, ubi sit corporaliter, diluunt unico dicto dicẽtes, in sacramento inuisibilr adesse corpus, inuisibiliterq; manducari.

ROF. Istud pinde memoras, acsi uerũ esse nequeat, ut Christi corpus in cœlo corpalr, & simul hic in eucharistia realiter sit præsens. Redde, uel unũ aliquẽ authorẽ solidũ, q neget corpus Christi in eucharistia esse, & ceu uictorẽ honorabimus te. Q si neq̃s unũ eiusmodi proferre, quid ad hũc modũ frustra garris, & sctõs ptexis hæreseos tuæ patronos esse? palàm em̃ est, diuinæ uirtuti nihil repugnare, q idẽ corpus sit in plerisq; locis. Quare quũ ipse prorsus affirmauit in sacramento corpus suũ esse, dicens. Hoc est

corpus

pus meum, quid tam improbe reluctaris?

OECO. Dicit aũt Augustinus in Psalm. 98. sacramentũ ali-quod uobis cõmendaui, spũaliter intellectũ uiuificabit uos, & si necesse sit illud uisibiliter celebrari, oportet tñ inuisibilr intelligi. His uerbis autumãt ubiq; cõgruere, ita de corpore loquendũ, q̃ assit quidem, tametsi inuisibiliter, & se gloriose iactant abũde res-pondisse omnium obiectionibus. C

ROF. Remissus utiq; patronos eẽt nobis Aug⁹, si nõ uicenos haberet locos, cẽtuplo, q̃ is ẽ, clariores etiã in eiusdẽ ꝟsus cõmen-tario, rẽ longe docet aptius, disquirit eñ hoc uersu, qd sit scabellũ pedũ dei, qd hic propheta iubet adorare, quũ dicit. Et adorate sca bellũ pedũ eius, qm̃ sanctũ est. Hoc scabellũ docet esse corp⁹ Chri sti in eucharistia. Fluctuans (inqt) cõuerto me ad Christũ, qa ip̃m quero hic: & inuenio, qũo sine impietate adoreẽ terra: sine impie-tate adoreẽ scabellũ pedũ eius. Suscepit eñ de terra terrã, qa caro de terra est, & de carne Mariæ carnẽ accepit. Et qa in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnẽ nobis manducandã ad salutẽ dedit. Nemo aũt illã carnẽ manducat, nisi prius adorauerit: inuentũ est, quẽadmodũ adoretur tale scabellũ pedũ dñi, & nõ solũ nõ pecce-mus adorãdo, sed peccemus nõ adorãdo. Hæc Augustinus eodẽ ipso loco, quo tu priora uerba citasti. Hic audis lector, carnẽ Chri sti, quã ipse de carne beatissimæ uirgininis Mariæ genitricis suæ accepit: in q̃ carne & hic in terris ambulauit: & eandẽ nobis man-ducandã ad salutẽ dedit, esse scabellũ pedũ eius. At ubi carnẽ istã & adoramus & edimus, p̃terq̃ in eucharistia? Nã hic circa carnẽ hanc tres actus exercemus, nẽpe credere, adorare, & manducare, primum credimus hic esse ueram Christi carnem: deinde adora-mus: postremo manducamus.

Psalm. 98.

Scabellũ est corpus Chri-sti in euchari.

Gene. 3.

Lucæ. j.

Psal. 98.

Chr̃i carnem adoramus & manducam⁹ in eucharistia

OECO. Uerũ uerba illa Augustini nihil tale uolũt. Primum eñ pertinet ad sextũ caput Iohannis, ubi non de cæremonijs, sed spirituali manducatione fit mentio, debebatq; esse canon gene-ralis in hac controuersia. D

ROF. Q; sextũ caput Iohannis ad sacramentalẽ, & p̃inde cor poralẽ Christi mãducationẽ attinet, satis abũde mõstrauimus in huius libri prologo. Illic eñ Chr̃s pollicetur se datur; panẽ, q fi-eret eius caro. Quã sane pollicitationẽ alibi nusq̃ p̃stitit, nisi quũ

Sextũ ca. Io. ẽ de corporali mãduc. Chr̃i.

in cœna panē accepit, & bndictū fregit, atq; dedit discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meū. Quū igitur & Aug⁹ hoc loco de sacramentali manducatiōe loquat, palā est, quod de carne Christi, sicut est in eucharistia, uelit intelligi. Porrò canonē tuū, neq; recipimus, sed neq; talem authoritatem tibi deferimus, qua tanto supercilio canones nobis condas huiusmodi.

Matth. 26. Marci. 14. Lucę. 22

E

OECO. Sensus aūt uerbo℞ beati patris is est. Docui uos (inquit Chrūs) rem archanā, & q̃ uere mysteriū ac sacramentum dici mereatur, nēpe quomō edatis carnē meā, quā manducat, quisquis diuinam & sibi salutarem nouit, ac adorat. Q₂ si spūaliter hoc cognoueritis, & fide amplectamini, uiuificabit, ac uitā æternam uobis conferet. Porrò necessariū quidem ut caro crucifigeretur, id quod multi uisuri, sed beati hi tantum, qui fide agnituri, carnem illam pro mundi uita dari.

ROF. Satius fuisset authores in totū negare, q̃ ad hūc modū deprauare, & puertere quicqd scripserint. Manifeste loquitur hic Aug⁹ de sua carne, prout est in eucharistia. Tu tn̄ ita perfricuisti frontē, ut in aliū sensum detorqueas eius ℣ba, sed hoc respōde mihi. Quorsum istud referri debet, qđ ait. Et si necesse ē illud uisibiliter celebrari? Quid est illud (te p̄cor) qđ necesse est uisibilr̄ celebrari? Quid aliud, q̃ sacramentū corpis Chr̄i, qđ & dixisset eē scabellū pedū eius, & adorandū, quodq́; terra est, & caro de terra, & caro de carne genetricis eius accepta, in q̃ & ambulauit hic, in terris: quā́q; mādueandā nobis dedit. Quid tot noībus oportuit hāc rem explicasse, nisi uere sic intellexisset Aug⁹, uerus itaq; sensus ℣borū Augustini est ibi in p̄sona Christi. Nolim adeo crasse mea uerba capiatis, sicut illi q putantes me p̄cisurum quasdā particulas de corpe meo, daturūq́; eis in escā, sed sacramentū aliquod uobis cōmendaui sub illis ℣bis. Dabitur eñ uobis mea caro sub sacramēto ut edat, nō iuxta crassitudinē hāc, quā cernitis, sed spūaliter intelligi debet. Et spūalr̄ intellectū, uitā p̄stabit uobis. Nā uisibilr̄ celebrari debet hoc sacramentū, sed mea caro sub eodē erit inuisibilis, & inuisibilr̄ ibi p̄sens debet intelligi. Is profecto sensus ē eorū uerborū, de qbus cōtendimus, nimirū horū sacramētū aliquod uobis cōmēdaui. Spūaliter intellectū uiuificabit uos. Et si necesse est, illud uisibiliter celebrari, oportet tn̄ inuisibilr̄ intelligi. Q₂ si de spūalī tm̄ esu loquutus fuisset, quemadmodū & tu moliris, cur

Verbo℞ Augustini sensus ī p̄sona Chr̄i loquentis.

proxime supius ante hæc uerba dixit: Nõ hoc corpus qd̄ uidetis, manducaturi estis. Hæc uerba plane docēt, illũ carnalē aliquã intellexisse mãducationē, q̄ nihilominus esset & spũalis, propterea, ꝙ adiũxit, spũalr̄ intelligite. Perinde acsi dixisset. Nolim ita me accipiatis, ꝙ dixerim; hoc corpus in ea forma, quã cernitis, & iuxta crassitudinē istã q̄ iã locũ occupat, uos eē mãducaturos. Nam hoc eēt carnē meã dare uestris dētib⁹ ꝑscindēdã & dilaniãdã, quēadmodũ & illi cõceperãt, qbus añ sermo durus uidebaᷓ, ob q̊d & recesserũt à me. Sed in sacro sub altera quadã specie mãducabitis, ubi iuxta modũ talē spũalem ita p̄sens erit, ut nullã à dētibus uestris patiaᷓ iniuriã. Sed hic forte nobis obijcient, ꝙ Aug⁹ hic negat id qd̄ nos antea sæpe testati sumus, nimirũ hoc ip̄m corpus, q̊d in terris Chrũs gessit, à nobis in eucharistia mãducari. At ipsi nõ aduertunt, qũo nõ sibi potius eadē Augustini uerba reluctanᷓ. Nã ipsi fatenᷓ idē corpus, qd̄ tũ in cœna sedit cũ discipulis, & iam in cœlo collocaᷓ, ꝑ fidē à nobis mãducari: Et tñ Aug⁹ hic dicit. Non hoc corpus, qd̄ uidetis, manducaturi estis. Quare si stringant Augustini uerba, nõ erit idem corpus qd̄ manducaᷓ fide, & qd̄ sedebat in mensa. Adde, ꝙ etiã Aug⁹ ip̄e sibi repugnabit. Supius eñ dixit August. Christũ eandē carnē quã de beata uirgine Maria suscepit, nobis mãducandã ad salutē dedisse. At ea idē certe sedit in mēsa, pependit in cruce, iãq; locaᷓ in cœlo. Nunc aũt negat eandē à nobis mãducandã. Nõ hoc corpus (inqt) qd̄ uidetis, mãducaturi estis. Quid ergo dicemus? oblitũ ne fuisse, qd̄ prius intra unius uersiculi declarationē dixerat & iã contrariũ affirmare? Absit. Sed ab unde satis alibi seip̄m, ab his tricis explicat dicēs: Ipsum et nõ ip̄m esse. Nã iuxta substantiã idē corpus est, at iuxta modũ existendi, nõ idē. Neq; eñ dimensiue ē & uisibiliter in eucharistia, sicut erat in cruce, aut sicut iã est in cœlo, sed spũaliter & inuisibilr̄. Et sane propter istiusmodi discrimē adigitur Hieronym⁹ in cõmētarijs ad Ephe. ca. I. sic tradere: Dupliciter (inqt) sanguis Chri & caro intelligitur, uel spũalis illa atq; diuina, de q̄ ipse dixit: Caro mea uere ē cibus, & sanguis meus uere ē potus. Et nisi mãducaueritis carnē meã, & sanguinē meũ biberitis, nõ habebitis uitã æternã: uel caro & sanguis, q̄ crucifixa ē, & q militis effusus ē lãcea. Hęc Hiero. Neq; certe aliã in substãtia carnē hic intellexit, sed tñ in existēdi

Augu. loquiᷓ de carnali mãducatiõe corporis christi.

Iohan. 6

antipophora

Corpus chri diuersimode consideratur

Hieronymus

Iohan. 6

mõ, uerũ est igitur qđ supra dixit Aug⁹. Et si necesse est illud uisibiliter celebrari: oportet tñ inuisibilr intelligi. Sed ignosce ꝓlixitati meæ lector, nã citra ꝓlixitatẽ nõ potui scrupũ istũ oĩno tollere.

F OEC. Quid em̃ his ꝟbis urget, ut ĩ pane corp⁹ reale asseram⁹? Etem̃ ad fidẽ exhortant, nõ ad sup̃stitionẽ occasionem dant.

ROF. Verũ profecto dicis, si de tuis uerbis intelligas. At secus est oĩno, si de uerbis loquaris August. Tu multa quidẽ intermisces, de qbus, neq; Chrũs, neq; Aug⁹ loquutus ẽ quicq̃, & ea subtices, q̃ ad rẽ magnopere ꝑtinent. Nihil de datione panis, q caro Christi esset, memoras: & tñ alterius partis eiusdẽ sñiæ meministi. Nihil explicas quõ sacr̃m istud corpis Christi, uisibilr oporteat celebrari, sed de carnis in cruce datione, uis illud penitus intelligi: plane aliter q̃ senserit Aug⁹. Veruntamẽ haud aliter hoc in loco facis, q̃ in aliĳs facere cõsueuisti. Cæterũ, nec est ulla sup̃stitio sicut tu perfide uocas, ꝙ carnem Christi ceu scabellum pedũ eius in eucharistia nos fideles adoramus, sed solida doctrina Chri, quã & sanctissimi patres nobis reliquerunt.

Euch. adorare non est superstitio.

G OECO. Quomodo igitur hinc colligit, inuisibili & uero corpore panem prægnantem, ut sic dicam? Profectò Euangelistarũ narratio nõ hoc habet.

ROF. Ita linguã tuã assueuisti mẽdaciĳs, ut nequeas uera loq. Falsum est, ꝙ hoc Euangelistaꝝ narratio nõ habeat. Id em̃ habet eorũ narratio, qđ inde necessario cõsequitur. At illi narrãt dixisse Christũ, hoc est corpus meũ. Quũ itaq; neq; panis ille triticeus, q prius fuerat, est corpus, ut tu cõcedis. Neq; spẽs illa panis, quæ sacramentũ est, est ipsa res sacramẽti, sicut inter nos prius conuenit, reliquũ est, ut ibi sit corp⁹ opertũ, sub illa specie, nisi tu malis Christum facere mendacem. Et istam collectionem optime lector obserua diligentius.

Lib. 5. ca. 20. A. cap. 22. D.

H OECO. Imò præcedentia sequentiaq; nihil tale cogitare permittunt, ut commonstrauimus.

ROF. Mendaciũ & istud est, ꝙ tu quicq̃ hmõi cõmõstrasti, imò res ipa manifeste cõtrariũ indicat. Nã & añ pollicitus ẽ Christus, se panẽ daturũ, q fieret eius caro. Nusq̃ aũt istud p̃stitit, p̃terq̃ in cœna. Subiunxit aũt eisdẽ ꝟbis se carnẽ eandẽ daturũ pro mundi uita, & hoc ab ipa cœna continuo cœpit impleri, p̃cessit etiam

Iohan 6. Matth. 26. Iohan. 6.

agni

agni ueteris mãducatio, nimirũ, ut ea iã antiq̃ta: uerũ agnũ (cuius ille uet⁹ figura tm̃ fuerat) hoc ẽ seip̃m i spẽ panis p̃beret edendũ. Cõgruit et illđ qđ dixit, se desyderio desyderasse pascha istđ cũ discipulis edere, pascha certe nouũ, ut Tertul. interp̃tat, nõ Iudaicũ ueruecinũ. Astipulat & lotio pedũ, quã discipl'is ministrauit, priusq̃ suũ corp⁹ edẽdũ exhibuerat, nimirũ, ut ita cęteris exẽplũ relinqueret, quanta animi puritate cibũ istum essent postea sumpturi. Quocirca falsissimum est, q̄ praecedentia sequentiaq; nihil tale permittunt, cogitare. Lucae. 22 Iohan. 13

¶ Frustra pollicetur & alijs manifestioribus dogma suum scripturis comprobaturum. Cap. XXVII.

OECO. A

Vnc ad alia manifestiora scripturae loca pergamus, & q̃uo illa ueritatis agnitionem inducant, & tropum nobis commendent, cognoscamus.

ROF. ¶ Nullũ hactenus apertũ scripturae locũ attulisti, qui subscribit dogmati tuo. Quare nisi manifestiora, p̃duxeris, nihil agis. Caeterũ q̃tũuis huic inquisitiõi desudaueris, cõpertissimũ habeo, te p̃ter obscuros quosdã locos, qui possent hinc & inde flecti, nihil omnino producturum.

B OECO. Ante omnia ne tam crassum quiddã de coena dominica sentiamus, uerbũ domini, spirit⁹ uiuificat, caro nihil prodest, tanquam angelus igneo gladio armatus obsistit.

ROF. Si locus is adeo manifestus est, atq; tu p̃texis, iã & Christus frustra suscepisset carnẽ. Nã si nõ oĩno frustra susceperit carnẽ, profectò caro quicq̃ profuit. Similẽ argumentationẽ Aug⁹ in eiusdẽ uerbi enarratione facit dicẽs. Nã si caro nihil prodesset, ũbũ caro nõ fieret, ut inhabitaret in nobis. Si p̃ carnẽ nobis multũ profuit Chrũs, q̃uo caro nihil prodest? Adde, q̄ caro Christi uiuificatrix est, quẽadmodũ saepius antea cõfessus es ipse: Quod aũt uiuificat aliquousq; prodest. Quare falsum est iuxta sensum, quẽ facit. Caro nõ prodest quicq̃, habet igitur haec scriptura sensum aliquẽ retrusiorẽ, q̃ ipsis primis ũbis p̃ se ferat. Quis ergo latentẽ horũ uerbo℞ ueritatẽ nobis reserabit? Tu ne? & cõplices tui, q̃ ab ecclesię gremio iã diu separati estis? An orthodoxi patres potius, in q̃bus ip̃e spũs sanctus loquebat? Audient ergo lectores principio Chryso. in cõmẽtarijs huius loci sup Iohã. Homi. 46. Sicut spũs (inquit) Iohan. 6. Iohan. 1. Li. 5. ca. 8. H. & al. bi. 2. Pet. 1. Chrysostom⁹.

(inquit)in hoc loco, pro ſpũalibus poſuit, ita quũ carnẽ dicit, non pro carnalibus, ſed pro carnaliter audire eos ſignificãs, q ſemp car nalia deſyderabãt, quũ ſpũalia deſyderare oporteat. Nã ſi carnalr ea quis acciperet, nihil ſane lucraret. Quid igitur caro nõ prodeſt quicq̃? Nũ de ipa carne dicitur? Abſit. Sed de his q carnalr acci piunt, q̃ dicunt. Quid aũt eſt carnalr intelligere? ſimplr ut res di cuntur, neq; aliud quippiã excogitare. Nõ eñ ita iudicanda ſunt, quæ uidentur, ſed myſteria oĩa interioribus oculis conſyderanda

Iohan. 6. hoc eſt ſpũaliter. Qui nõ manducat carnẽ meã, & bibit ſanguinẽ meũ, nõ habet uitã in ſemetipſo. Qũo nihil prodeſt caro, ſine qua nemo poteſt uiuere: uide quod ea particula, caro nõ prodeſt quic q̃, nõ de ipſa carne, ſed carnali auditione dictũ eſt. Hactenus ille. Cuius interpretatio, ſi tibi nõ ſatisfacit, audias Auguſtinũ, quem crebro citas. Sic eñ in eiuſdẽ loci expoſitione ſup Iohannem Au

Auguſtinus Iohã. 6 guſtinus ait. O domine magiſter bone, quomõ caro non prodeſt quicq̃, quũ tu dixeris: niſi quis manducauerit carnẽ meã, & bibe rit ſanguinẽ meũ, nõ habebit in ſe uitã? an uita nõ prodeſt quicq̃, & propter quid ſumus, quod ſumus, niſi ut habeamus uitã æter nã, quã tua carne promittis? Quid eſt ergo, nõ prodeſt quicq̃? ca ro nõ prodeſt quicq̃, ſed qũo illi intellexerũt? Carnẽ quippe ſic in

j. Cor. 8 tellexerũt, qũo in cadauere dilaniatur, aut in macello uẽditur, non qũo ſpiritu uegetatur. Perinde ſic dictũ eſt: caro nõ prodeſt quic q̃: quomõ dictũ eſt, ſcientia inflat. Iam ergo debemus odiſſe ſcien tiã? Abſit. Et quidẽ ſcientia inflat ſola ſine charitate. Ideo adiunx it, charitas uero ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatem, & utilis erit ſciẽtia, nõ p ſe, ſed p charitatẽ. Sic etiã nũc caro nõ pdeſt quic q̃, ſed ſola caro. Accedat ſpũs ad carnẽ: quomõ accedit charitas ad ſcientiã, & prodeſt plurimũ. Hęc ille. Et paulo poſt ſubdit. Spi ritus ergo eſt, q uiuificat, caro nõ prodeſt quicq̃, ſicut illi intellexe runt carnẽ. Nõ ſic ego do ad manducandũ carnẽ meã. Hæc Au guſtinus. Qñ igitur iſti patres ſenſum horũ uerbo⁊ Chriſti nobis explicarunt, fruſtra tuas nugas, imò mera mẽdacia nobis obtrudis

C OEC. Et eñ breui illo dicto nõ minus à carnali mãducatõe ab ducimur, q̃ Nicodæmus, ne carnalẽ regenerationẽ aĩo ſuo conci peret, quũ diceretur ei, quod ex carne eſt, caro eſt.

Iohan. 6. ROF. A carnali profecto abducimur mãducatiõe, ſi carnalẽ ita acci

ita accipias, ut Caparnaitæ nimisq̃ crasse secũ cogitarũt, hoc est, sicut Aug⁹ añ dixit. Quo in cadauere dilaniaĩ caro, aut in macello uẽditur. Et rursum alibi dicit idẽ Aug⁹, putabãt Chr̃m particulas carnis suæ p̃cisuꝝ, & sibi datuꝝ ad edendũ. Ab ista nimiꝝ abducimur carnali mãducatione. Sed est alia manducatio carnalis, qua tã citra comedẽtis horrorẽ, q̃ citra quãuis iniuriã ipsius carnis caro eadẽ comeditur, nimirũ operta panis specie. Nihil utiq; p̃ter similitudinem panis, aut cernitur aut gustatur, ueruntamẽ sub illa forma panis, qddã aliud inuisibilr ĩtelligiĩ. Qđ qa uera caro ẽ, eius manducatio carnalis appellatur. Cæteꝝ, de uerbis istis & illis, quę ad Nicodæmũ dicta sunt, magna diuersitas est. Nã regeneratio illa nõ est carnis, sed aĩæ, alioquin possit & mortui caro (sicut Augustinus ait) baptizari. Sed hic tã uera caro ẽ, q̃ comeditur, q̃ q̃ comedit, ut nequeat non carnalis & corporea dici.

Augustinus. Manducatio sacramentalis cur dicaĩ carnalis.

Iohan. 6.

Iohan. 3.

OECO. Et sicut insulsum foret, si qs pro Nicodæmo argutaret, carnẽ senis uisibili modo in uteꝝ ingredi, denuoq; nasci, nõ assenserim, sed potẽtia dei eã inuisibiliter introire, & renasci forte nihil prohibet. Quis illũ nõ rideret? in genere em̃ cauetur, ne qd tale sentiamus, dũ dicitur, quod ex carne est, caro est. D

ROF. Ridicl'a sane foret argutatio. Neq; tu min⁹ ridicl'us es, q talib⁹ nugis libellũ tuũ infartis, & ego q̊q; paꝝ prudẽs, q in his refellẽdis, tẽpus, rem omniũ præciosissimã pessime perdo.

OEC. Q; si carnẽ Chr̃i uelatã & inuisibilẽ epulaturis appones, nõdũ Christi regnũ ac beneficiũ probe agnouisti. E

ROF. Ego uicissim tibi respondeo, nisi credas Chr̃i carnẽ uelatã & inuisibilẽ sub specie panis edendã Christianis apponi, maximo Chr̃i bñficio priuaberis, & Chr̃i regno caritur⁹ es ĩ ꝑpetuũ.

OECO. Si carnis p̃sentia ad inflãmandũ amorẽ tãtope ꝑtineret, q̃ benignitas est Christi, nõ se magis cõspicuũ q̃ absconditum offerre, eo q uisa creditis, magis mouent nostram infirmitatem. F

ROF. Nõ solũ ut amorẽ in nobis accẽdat, p̃sentiã suæ carnis nobis exhibet in eucharistia, ueꝝ etiã ut edẽtes incorporemur ei, & efficiamur mẽbra corpis eius, ex carne eius, & ex ossibus eius. Nã solã fidẽ nõ sufficere, nisi talibus, qbus negaĩ oportunitas edẽdi sacramẽti, quũ rationibus, tum scripturarũ & sanctorum patrũ testimonijs sæpius abunde monstrauimus.

Ephe. 5. Li. 2. c. 26. A. li. 3. c 2. B. pl. 5. li. E. li. 3. ca. 13. B. li. 5. c. 17. B. & alibi.

Oe. Veꝝ

C OECO. Verũ quem nõ ad amorem rapit, ſedẽtis ad dextram patris gloria, quod efficiet uix credibilis in pane humilitas? qđ (inquam) afficiat humilitas illa, quem antea non emolliuit ignominioſa & amara innocentiſſimi crucifixi mors?

Cõtuit⁹ euch. nõ q̃tũ mãducatio confert.

ROF. Tu de ſpectaculo ſacramenti loqui uideris: nobis autẽ de mãducatiõe ſermo eſt. Si nulla maior utilitas inde nobis, q̃ p ſolũ oculorꝫ obtutũ proueniret, nunq̃ edendũ, ſed ſpectandũ ſolum Chrũs ipm̃ nobis p̃cepiſſet. Et profecto ſæpius uberiorẽ pietatis fructũ, ex imagine crucifixi ſpectata, pleriqꝫ cõcipiunt, q̃ ex contuitu ſacramẽti huius, ſi nõ id ipm̃ qđ ibi uelat, oculis fidei ſerio cõſpiciãt. Et ſi tã frigeat hui⁹ rei ſpectaculũ, his q nõ in receſſu Chriſtũ abditũ requirũt, qd de pane & uino tuo arbitrabimur, quæ nihil aliud q̃ panis & uinum ſunt, ſed ita manent, nulla prorſus in eis reali facta mutatione.

¶ Cauillos aliquot affert ex Chriſti verbis: Caro non prodeſt quicq̃, quibus reſpondetur. Cap. XXVIII.

OECO. A

Atis manifeſte docuiſſet Chrũs σαρκοφαγίαν, hoc eſt, carnis mãducationem nihil ad fidem facere, ſiquidem recipere uoluiſſemus.

ROF. ¶ Tu tm̃ aſſeris iſtud citra quãuis probationẽ. Et ſi recipere uoluerim⁹, ſicut & tu moliris, cõtra patrũ interpretatiões, imò cõtra ueritatẽ euangelij manifeſte faceremus. Nã euangeliũ apte docet, nõ ſolũ carnẽ Chriſti profuiſſe plurimũ, ſed & eãdem carnẽ ſub ſpecie panis nõ inutiliter nobis i cibũ fuiſſe datã. Et qũo nõ ad fidẽ facit euãgelij ꝟitas? Ceterꝫ, q ſacr̃m iſtud citra fidẽ edit nihil ei proderit, imò uehemẽter oberit eius mãducatio. Verꝫ his q fidẽ hñt, magnope cõfert eius eſus, tã ad corroboratione, q̃ etiã ad incrementũ fidei, quemadmodum ſuperius oſtendimus.

j. Corin. jj. Li. 4. ca. j7. A & c. j3. B & alibi ſæpius.

B OECO. Eſto autem carnalem prudentiam, & quod humanũ eſt, caro ſignificet. An non hoc uere carnalem ſapit prudentiam, carnem edere, & carnem Chriſti.

Matth. 26. ROF. Minime carnalẽ, ſed uere diuinã prudentiã ſapit, quòd Chriſti carnẽ edimus, qñquidẽ hãc ille nobis edẽdã inſtituit. Sed uere ex carne, & eadẽ uiciata ſerpẽtinæ prudẽtiæ contagio, naſcitur, imò ex ip̃o Satana ſumpſit originem, ꝙ uerbo dei non credimus. Quare prudentia hæc uere diabolica eſt.

Oe. Nam

OECO. Nã licet id inuisibilr & absq; dentiũ molestia fieri di- C
cas, neq; sic tamen carnalem effugies sensum.

ROF. Inuolute semp uos hæretici sermonẽ cõtexitis, & nihil magis q̃ latebras diligitis. Quid (te quæso) p carnalẽ sensum intelligitis? si uerborũ sensum, nõ est is pfecto carnalis, qñ quidẽ Christus dixit, uerba q̃ ego loquutus sum uobis, spũs & uita sunt, sin iudiciũ animalis hoĩs, at nihil hic tale decernitur. Neq; eñ hic ipsa caro cernitur aut gustatur. Sed quanq̃ uera caro sit ibi p̃sens, tamẽ adest modo quodã spũali. Nã sicut aĩa propter eius spiritualitatẽ, est tota in qualibet parte corpis, qđ animat ab ea, ita Chrĩ corp⁹ totũ est sub quauis particula speciei panis. At istud ipse non capis. D

Iohan. 6

Chrĩ corp⁹ totũ in qualibet pte spẽ panis.

OECO. Iam tota disputatio, Caparnaitarũ de carnis esu erat.

ROF. De carnis quidẽ esu disceptabũt Caparnaitæ, sed ppẽrã intellecto. Nõ eñ ita carnẽ suã edendã Chrs nobis dedit, quẽadmodũ illi imaginabant, nẽpe, q caro eius proscinderetur ĩ frusta, atq; ita dentibus laniaretur.

Iohan. 6.

Capnaitarũ error.

OECO. Et poterat etiam Christus dicere, caro uisibiliter mãducata nihil prodest, inuisibiliter aũt proderit, Sed qđ scire expediebat, ingenue confessus est, caro nihil prodest. E

ROF. Poterat multa dixisse Chrũs, q̃ nõ dixit: sed q̃ dixit, mõ sane iuxta spũs & ecclĩæ doctrinã intelligant, homini uere Christiano sufficient: Potuit dixisse Chrũs, qñ dixit, hoc est corp⁹ meũ nõ fuisse figurã solã, sed uerũ corpus, nimirũ, ut ita præuenisset temeritatẽ, dixerim potius impietatẽ uestrã, cuius non erat nescius. Sed nulla uerba queunt excogitari magis dilucida, q̃ ea sunt his, quibus Christi spiritus non omnino deest.

Matth. 26.

OECO. Et quũ antea dixisset carnẽ uerum cibũ, & carnẽ pro mũdi uita dandam nunc non quasi recantans, sed discipulos præmonens, caro (inquit) nihil prodest. F

ROF. Q; frequenter id in sacris euangeliis accidat, q idem uerbũ uario sensu capiatur, etiã aliquoties in unius sentẽtiæ contextu, nullus in eis uel mediocriter exercitatus, ignorat. Exemplo nobis fuerit illud Iohan. I. In mundo erat, & mũdus p ipm factus est, & mũdus eũ nõ cognouit, ut nihil hic repugnet in diuersis sententiis carnẽ aliter accipi. Cæterũ, si carnẽ oĩno uelis accipi p carne Chrĩ, nihil officiet nobis. Nã caro, sicut Caparnaitæ cõceperãt

Verbũ idẽ sæpe diuerso sẽsu capitur

Caro diuersimode capit.

 nihil eis

nihil eis prodesse potuit, quemadmodum & Augustinus, quem ipse recipis, interpretatur.

G OECO. Caro illa diuina & uiuificatrix, p quã credẽtibus uita cõtingit, eadẽ nequaq̃ corporeæ manducatiõi seruiet, & si à corpore manducaret uel absorberet, nihil prodesset neq; eñ in hunc usum à deo ordinata est, sed ut mirabiliori modo, nẽpe, morte credentes, mortuos resuscitet, & uiuos in uita conseruet.

ROF. Hoc tu dicis tantũ, & nullis probationibus, quæ solidę sunt, corroboras. Id quod fieri oportuit, si uis fidem assertionib' tuis adhiberi, maxĩe quũ Christũ, & spiritũ eius, ac ministros oẽs doctrinæ spũs, habeas tibi contradictores.

H OECO. Neq; hec noua, aut uiolenta fuerit expositio. Nam Augustin', cũ alias, tũ predicto Psalmo apte dicit, de sua carne loquutũ, quũ diceret. Caro nihil prodest.

Augustinus. ROF. Sed tuo more semp mutilas authores. Nam, si quæ sequũtur, adiecisses, qd ille sensisset, satis pspicuũ foret. Postq̃ enim

Iohan. 6. dixerat Christũ de sua carne fuisse loquutũ, nimirũ qñ dixerat. Nisi mãducaueritis carnẽ meã & c. subdit offendiculũ, quod increduli conceperãt, & adiũgit: Acceperũt illud stulte, carnaliter illđ cogitauerũt, & putauerũt q̄ præcisurus esset dominus particulas, q̃sdam de suo corpore, & daturus illis, ad hũc aũt intellectum. Caro nihil prodest, sicut & superius memorauimus ex eodem.

¶ Obijcit & illud: Non quod intrat in os coinquinat, quod parum ad rem facit. Cap. XXIX.

OECOL. A Eq; opus fuerit ut pluribus agatur, qñquidẽ æditis libellis, Huldricus Zuinglius, Tigurinæ ecclesiæ Antistes, dilectus frater noster in dño, ex hoc & alijs dictis neruose cõuincat, pasci nos fide in corpus Christi pro nobis in cruce passum, nõ sub pane illo uisibili, inuisibiliter, ut uulgus sentit, manducatũ, fidẽq; probat, nihil egere corporea mãducatione. Nam si Christũ edimus, id est, si Christo fidimus, nõ amplius esurimus, neq; sitiemus. Nihil ergo eiusmodi requirit fides, seipsa contenta, ita amicus rescripsit.

Zuinglius hæreticus Oecolāp. hæreticũ commendat. ROF. Similibus & ipse te præconijs effert, nimirum ut hæreticus hæreticum, & iuxta prouerbium: Mulus mulum scabit. Cęterum, neuter uestrum probabit unquam fidem nihil egere corporea

porea mãducatione, si interim edẽdi pstetur oportunitas. Et istud utriq; uestrũ imposuit. Verũ satius esset uobis credere patribus, in quibus ad eruditionẽ ecclesiæ spũs loquutus est, q̃ sic temere uestris ingenijs niti, quũ scriptũ sit: Væ his qui spiritum sequuntur suum: Et alibi, ne innitaris prudentiæ tuæ. 2. Pet. j. Ezech. j3 Prouer. 3

B OECO. Sudent nunc aduersarij, & multa coaggerantes uano labore extenuent, quod ueritas dicit.

ROFF. Imò uos fructu, & sine fructu sudastis, coaggerantes qcqd undiq; potuistis, & mẽdacissime q̃3, nim irũ, ut ita qđ ueritas dixit, hoc est corpus meũ, uos extenuaretis, imò extingueretis potius, sed inanis erit, deo adiutore, conatus & labor uester. Matth. 26. Marci. j4 Lucæ. 22

C OECO. Nam ita decoquunt & hoc, quod dicitur, quod ex carne est, caro est.

ROF. Quid hoc aduersum nos, imò nobiscũ facit magis. Nã p esum carnis Christi, protinus efficimur mẽbra corpis eius, &(ut Paulus ait) caro de carne eius: hoc pstat nobis Chri caro comesa ut cõuertamur in carnẽ, & uere corpalr ei cõiungamur, queadmodũ & Irenæus, Cyrillusq; & Chrysostomus, cæteriq; cõfirmant. Ephe. 5.

D OECO. Age si placet, torqueant & illud, non quod intrat in os, coinquinat, & propterea etiam non sanctificat.

ROF. Tu profecto desudasse mihi uideris, nullũ non angulũ scripturarũ excutiendo, atq; id tam anxie, quũ tamen omnino nihil tandẽ cõpereris, præter hæc minutula. quæ nihil instituto tuo conferant. Istud de cõmunibus escis dictũ fuit, nõ de hoc incomparabili cibo, qui non more cæterorũ, in carnẽ nostrã digeritur & uertitur, sed nos magis in seipsam cõuertit. Neq; negauit Chrũs, id quod intrat in os, sanctificare, sed coinquinare dixit. Neq; enim consequitur, non coinquinat, ergo non sanctificat. Chri caro nõ cõuertitur in nos, sed cõtra nos in ipsam.

E OECO. Sicut & Hieremias dicit. Nunquid carnes sanctæ auferent à te malicias tuas, in quibus gloriata es?

ROF. Caro igitur hæc, comesa ab eo qui sordidã habet conscientiã, & sceleribus adhuc plenã, nõ sanctificat, sed polluit magis. Et ex scelerato longe sceleratiorem reddit, sicut Iudæ cõtigit, qui recessit à mensa Christi multo sceleratior. j. Cor. jj. Iohan. j3

F OEC. Quod intrat in os (inquit dominus) in secessum mittit.

ROF. Superius tibi respondimus, hoc de cõi cibo dictũ esse, Sup eodẽ. M.

 qui di-

Cibus corporalis nõ mittitur totus in secessum.

qui digeritur & cõuertitur in carnẽ nostrã. Sed neq̧ totũ illud per secessum emittitur. Nã pars alijs uijs cõuehitur ad carnis nutrimẽtũ. At cibus iste, cuius nihil oĩno ꝑmutat̃ in corpus nostrũ, sed ille magis permutat nos, in se, nihil ad illa uerba pertinet (ut iam diximus) quum non sit cibus iste, cibus communis.

G OECO. Quid dicimus? corpus ne Christi, qđ fideles sanctificat, in nos ingreditur, nõ est sanctificatio nr̃a, à symbolo uel carne ingrediente in os, sed à spũ Chr̃i, qui mentem sibi purificat.

Sanctificatio hoĩs fit multis modis. Primo per baptismũ.

ROF. Sanctificatio nr̃a, nõ uno tantũ fit mõ, quanq̃ semꝑ ab eodẽ spũ fiat. Sanctificamur eñ in baptismate, quẽadmodũ & Petrus & Paulus testant̃. Sic eñ Petrus ep̃l'æ prioris cap. 3. ubi, postq̃ meminit archæ Noe, & aĩaꝝ. 8. quæ ꝑ aquã ibi seruatæ fuerãt. Subdit. Cuius figuræ nũc rñdens baptismus, nos q̊q̧ saluos reddit. Paulus uero sic ad Ephe. v. scribit. Chr̃s dilexit ecclesiã, & semetipsum exposuit pro ea, ut illã sanctificaret mundatã lauacro aquæ ꝑ uerbũ. Præter hoc sanctificamur etiã absoluti ꝑ sacerdotẽ à peccatis, & quidẽ ab eodẽ spũ. Cuius rei gratia, Chr̃s flauit in discipulos dicens: Accipite spĩm sanctũ, q̃ꝝ remiseritis pc̃tã, remittuntur eis. Augetur & sanctificatio nr̃a ꝑ esum carnis Chr̃i, q̃ spiritus & uerbũ uelut organo quodã utuntur. Propter qđ Cyrillus, pluribus ostendit Chr̃i carnẽ, eo ꝙ uerbo uiuificãti cõiuncta sit, totã uerbi operationẽ in se suscepisse. paulo post subdit, inquiẽs. Si mel, quũ naturalr̃ dulce sit, ea dulcia facit q̃bus ĩmiscet̃, nõne stultũ erit, uiuificã uerbi naturã putare, nõ dedisse homini (in quo habitat) uiuificãdi uirtutẽ: Habitat aũt in nobis corꝑalr̃ ꝑ esum huius sacramẽti, quẽadmodũ sæpius idem Cyrillus meminit.

Secundo per absolutionẽ.

Iohan. 20.

Tertio ꝑ coĩnem euchari.

Cyrillus.

H OECO. Quid ad nos dicent illi? q̃ ad cõfusionẽ ꝑtinent pharisæoꝝ existimantiũ illotis manibus edere, coinquinari, nõ loquitur Chr̃s de cibo, q animã uegetet, nihil ne ad uos, boni uiri, quibus etiã oĩs adimitur rñsio. Dicere eñ uult Chr̃s. Quod intrat in os, nec nocere, nec coinquinare animã, & cõsequenter nec alere, nec sanctificare, hoc est nullũ carnalẽ, uel externũ cibũ animę uel prodesse uel obesse. Igitur iam nõ erit cib⁹ q̃lẽ a uobis daridicitis.

I. Cor. II.

ROF. Palã est ꝙ aduers⁹ temetipsũ ista produxeris. Nã quum iste cibus eiusmodi sit ut digne sumptus, prosit plurimum, ĩdigne uero comestus ledat uehemẽter, sicut & Paul⁹ ꝑspicue testatur di

cens

cens: Propter hoc inter uos multi imbecilles, & inualidi, & dormiunt multi, plane cõsequitur, ut de hoc cibo neutiq̃ intellexerit Chrũs. Nã iste cibus, ut audis, & iuuare p̃t, & nocere. Non nobis igitur adimitur ô bone uir, qđ tibi r̃ndeamus. Sed sibi prorsus reluctãtur ea, q̃ producis ipse, neq; recte colligis, hunc cibũ non esse talem, qualem affirmamus à nobis dari.

¶ Caro Christi pascit animam, tametsi neutiquam eam ingrediatur. Cap. XXX.

Ut respõdete, quo tũ se corpus Chrĩ in pane recipiat? nunqd statim in ipso limine palati euanescit? & in stomachũ nõ descendit, nõ habebit ergo magis rationem panis, q̃ lapidis. Etem̃ uerius panis est dũ pascit, q̃ dũ manibus tractat. A pascẽdo em̃ nomẽ habere uidetur, nõ à proponendo. Q; si in labijs auolat, quas delicias præstabit? OECOLA

ROF. Iã quũ effuderis oẽs nugas tuas, nihil habens residui ad priores denuo confugis, eas iterato producens in medium. Nã ad hæc añ copiose r̃ndimus. Affirmat em̃ Irenæus, corpus nostrum ali, & nutriri carne & sanguine dñi. Qũo (inqt) negãt hæretici carnẽ nostrã capacẽ eẽ donatiõis dei, q est uita æterna, q̃ & sanguine & corpe Christi nutritur, & mẽbrũ eius fit, quẽadmodũ ap̃lus ait in ea q̃ est ad Ephe. ep̃la. Qm̃ mẽbra sumus corpis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Hæc Irenæus. Q; si tibi is nõ satisfaciat, alterũ accipe, nẽpe Chrysostomũ, q sic in Homilia de sacrorũ p̃ticipatione mysteriorũ ait. Necessariũ est dilectissimi, mysteriorũ discere miraculũ, qd tandẽ sit, & quare sit datũ, & q̃ rei utilitas unum corpus sumus, & mẽbra ex carne eius, & ex ossibus eius. Sequamur aũt initiati, q̃ dicunt, ut itaq; nõ tantũ p charitatẽ hoc fiamus, uerũ et ipsa re in illã misceamur carnẽ. Hoc p escã efficitur, quam largitus est nobis, uolẽs ostẽdere desyderium, qđ erga nos habet. Propterea semetip̃m nobis immiscuit, et corpus suũ in nos contẽperauit, ut unũ qd efficiamur, tanq̃ capiti corpus coaptatũ. Idẽ et Cyrillus cap. 15. sup Iohan. Considerandũ est (inqt) nõ habitudine solũ, q̃ p charitatẽ intelligitur Christũ in nobis esse, uerũ etiã et participatione naturali. Nã quẽadmodũ, si quis igne liquefactã cærã, alij cæræ similiter liquefactæ, ita miscuerit, ut unum quid ex utrisq; factũ uideat, sic cõicatione corpis et sanguinis Chisti ip̃e in

Prolo. 4. li. K Sup̃ li. 4 c. 22 E. N. ca. 23. A c. 24. E. K. Ephe. 5. Chrysostom⁹ Ephe. 5. Cyrillus. Li. 4. c. 17. A

nobis, & nos in ipso. Hæc Cyrillus. Hæc nihilominus fieri credẽda sunt, citra quãuis iniuriã aut pmutationẽ ipsius corporis Christi, quẽadmodũ exemplis auri, gẽmarũ, & margaritarũ, declarauimus, quæ quũ in puluerẽ contusa corporibus inualidis ministrantur, eadẽ reficiunt mirifice citra diminutionem sui. Attulimus & exemplũ, saxi cuiusdã, de quo retulisse Iohannem Wesselum diximus, in libro de eucharistia, quod per aliquot hebdomadas, absq; alio cibo sacerdotẽ quendã lambitione sola conseruauit. possumus & ex historiis plures memorare, qui multo sane tẽpore non alio fulciti sunt cibo, q̃ solius eucharistiæ. Non igitur in medio palati, caro Christi (sicut tu cõminisceris) euanescit, sed descendit in stomachũ, & cõmiscetur partibus nr̃æ carnis, & eam reficit ac nutrit sine quauis offensione sui.

Supra lib. 4. cap. 22. F

Multi lõgo tẽpore nõ alio cibo, præter euch. usi.

B OEC. Deniq; si mox in animã inuolare cõtenditis, hoc de corpore pinde est dicere, ac si in οὐτοπίαν & nõ locũ migret, ut dictũ ẽ

R O F. Quis dixerit corpus in animã inuolare, quẽadmodum tu fingis. Sed sicut caro Chr̃i, carni nr̃æ cõmiscetur, ita uerbũ (qd unitur carni ipsius) nostrã reficit animã. Neq; uerbũ solũ, sed & caro ipsa, quatenus uerbi organũ est, mira suauitate mentem recreat, & totum animi regnum corroborat.

Chr̃i caro recreat mẽtem.

C OECO. Sed ut demus animam corpori locum dare uel testabimini antea animã non habuisse inhabitatorem Christũ, & propterea impuram abominabilem, unde reliquũ, quod iudiciũ manducetis omnes, rei corporis & sanguinis Christi, uel affirmabitis p̃sentem in pectoribus, & consectaneum erit Christum ad seipsum accedere, & quomodo hoc congrueret?

R O F. Nõ opinor adeo stolidus es in dialecticis, atq; specimẽ quoddã hæc argutiola nobis p̃bet, neq; corpis locus est aĩa, neque reliqua tua collectio, momenti cuiuspiã est. Principio fatemur animã (siquidẽ pia fuerit) antea Christũ inhabitatorẽ habuisse, uerũ hoc erat, iuxta uerbi diuinitatẽ, nõ iuxta carnis corpulentiã, sumptis aũt mysteriis, iã inhabitator est nostri pectoris Chr̃s, nõ per solã uerbi diuinitatẽ, ut añ, sed p p̃sentiã itidẽ hũanitatis suæ, nec propterea Christus ad seipsum accedit, ut tu stolide imaginaris. Quid eñ tibi uidetur? Nunqd & Chr̃s p uerbi diuinitatẽ p̃sens est Ethnico, priusq̃ fidẽ suscipiat? Suscepta uero fide iã uos nõ dubitatis,

Chr̃s aliter inhabitat hoĩe; post cõmunionẽ, q̃ antea.

bitatis aduenisse Christũ. Quare & iuxta collectionẽ tuã, Chrũs ad seipsum accedit. Adde, q̃ spũs sanctus apostolis datus est, flante in eos Christo, & dicente: Accipite spiritũ sanctũ, qui nec recessit ab eis, donec iterũ datus fuisset in die Pentecostes. Quid ergo: spũs accessit ad se. Huc accedit, q̃ Iudas in se Satanã habuit, qñ primũ assensit cogitationi, de tradẽdo Christo, nec dimisit eũ Satanas, anteq̃ idẽ ipse Iudas Christũ tradidisset. Nã Iohãnes ait, q̃ post buccellã acceptã, introiuit in eũ Satanas, ergo Satanas ad seipsum accessit. Vides (opinor) q̃ friuola sit illa cõsecutio tua. Iohan. 20 Act. 2 Lucæ. 22 Iohan. 13

OEC. Sane si diceretis augmentũ gratiæ, fidei exercitamento cõferri, ut crescatis in agnitionẽ Chri, nõ repugnarẽ. Virtutẽ em̃ & benedictionẽ dari pijs, nunq̃ negabitur. At iã nõ hoc solũ asseritis, sed corpus carnaliter edi contenditis. D

ROF. Nos & fidẽ & grãm, & cæteras uirtutes oẽs augeri pijs nõ ambigimus, q̃ties in his mysterijs Chri carnẽ edũt, & sanguinẽ eius bibunt. Neq; solã animã his mysterijs refici credimus, sed & corpus q̃q; nostrũ, eisdẽ recreari, quadmodũ & paulo añ satis abunde mõstrauimus. Deniq; p hunc cibũ, ita re ipsa miscemur (ut Chrysostomus ait) in illã carnẽ Christi, ut eidẽ solidius incorporemur, id quod non sola fides, & dilectio præstant, ut idem cõstãter affirmat, sed esus ipsius carnis. Per coiõnem dignã augetur gratia. Sup̃ eodẽ. B.

OEC. Quũ nemo ignorare debeat, quo cibo pascat aĩa, ueritate uidelicet, ac fide in uerbo, imò deus ipse & uita ac cibus est animæ, qui pascit, & pascens non absumitur. E

ROF. Nos & ueritatẽ & fidẽ in uerbo, silr & deũ esse uitã, & cibũ animæ fatemur, & nihilominus asserimus eandẽ aĩam, hac ipsa carne & sanguine, quippe, q̃ inseparabili nexu deitati coniungantur, mirifice foueri posse. Sunt em̃ in hoc negocio, uelut organa q̃dã ipsius deitatis. Quid? nõne corporeus gehẽnæ ignis, quatenus instrumentũ est ultionis diuinæ, in damnatorũ animas agit? Et caro Christi, in quo inhabitat omnis plenitudo deitatis, corporaliter præsens animis hominum affecta, nihil aget? Matth. 4. Iohan. 14 Colos. 2

OECO. Vos si aliter intelligitis, mirabiles sunt illæ animæ uestræ carniuoræ. F

ROF. Imò uos qui nõ uultis ista credere, sine Christo estis, & meris siliquis, imò mendacijs inanibus pascitis animas uestras.

G OECO. At nõ cõturbat (opinor) añ manducationẽ uerã, carnis p̃sentiam fateri, in mãducatione uero oĩa ſpũaliter agi, qualem cœnam Tantalo, nec inferi inuident.

Tantali cibus

ROF. Vos Tantali cœnã editis potius, imò Tantalo, uel hoc miſeriores eſtis, ꝙ ille ſaltẽ p̃ſentẽ fingitur habere cibũ, uos autẽ abſentẽ, & longiſſimo quodã interuallo diſtantẽ ſomniatis, uos edere. Nos uero Chriſti cœnã edimus, in qua p̃ſentẽ eius carnẽ & ſanguinẽ, coràm habemus, & reuera ſumimus. Quæ ſic pie ſumpta, uitã p̃ſtant incorruptibilem, ſicut & Chrũs promiſit, dicens:

Iohan. 6.

Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam.

¶ Ecce hic eſt Chriſtus aut illic, nobis obijcitur, & retorquetur in authorem. Cap. XXXI.

OECOL. A

Obſiſtit aũt & hoc qđ dicit dñs Matth. 24. Si quis dixerit uobis. Ecce hic Chrũs, uel illic eſt, nolite credere, ſurgent em̃ Pſeudochriſti & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorẽ mittãtur, ſi fieri poteſt, etiã electi. Ecce p̃dixi uobis. Si ergo dixerint uobis. Ecce in deſerto eſt, nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere, ſicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet uſq; in occidẽtem ita erit aduentus filij hominis.

Matth. 24.

ROF. Nobis nihil obſiſtit is locus, ſed uobis maxime. Nã uos eſtis ipſi Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ, de quibus hic Chriſtus loquitur. An non prodigioſa res eſt, ꝙ hi qui ſe pro Chriſtianis haberi uolunt, hoc incõparabile beneficiũ, quod hactenus ab omnibus patribus conſtantiſſime creditũ eſt, & uerbis etiam Chriſti teſtatiſſimũ, auferre moliantur ab eccleſia. Vos inſup eiuſmodi falſa dogmata nobis ingeritis, & negatis apud eccleſiam orthodoxorũ eſſe Chriſtũ, ſed in conciliabulis u[e]ſtris eũ eſſe contenditis. Vetat igitur apud Matthæũ illis uerbis Chrũs, ne fidẽ uobis ullam præbeamus. Nolite (inquit) credere. Quod certe quum inhibeat, eodem intelligitur iuſſiſſe,, ut fidem conſtanter eccleſiæ præſidibus adhibeamus, nec propter friuolas et inanes hæreticorum argutias, atq; ſophiſmata, deſciſcamus à ſolidis patrum interpretationibus, quas illi ſpũ ſancto inſtructi, nobis reliquerunt.

Matth. 24.

2. Pet. j.

B OECO. Irrident fortaſſe quidam, et mirantur qui hoc dicto monea

moneamur, qđ de uestiũ, sectarum, titulorum, tpm, locorum, psonarum, & operũ, obseruatiõe sonet, eo q nõ in illis, sed itra nos sit regnũ dei.

ROF. Viderint alij qd faciãt. Nos nihil ad hæc attinere putamus ṽba supiora, sed ad hæreticorũ sectas, & eorũ falsa dogmata, spectare illa nõ ambigim⁹. Luther⁹ eĩ asserit apud se germanũ sensum eẽ uerborũ Chri. Tu negas, sed apud te, & tuos cõplices genuinũ eẽ cõtendis. Quid istud aliud est, q̃ ecce hic Chrũs, aut illic est. Nã ubi uerus ẽ sensus uerborũ Chri, illic hauddubie Chrũs est. Sed nolite (inquit) illis Pseudoprophetis credere. Nusq̃ enim alibi german⁹ uerborũ Christi sensus est, q̃ in eccl'ia catholica, quã Paulus uocat colũnã & basim ṽitetis. Nã in ea, iuxta Christi pollicitationẽ, ppetuo residet spũs, ut ducat eã in omnem ueritatem. I Thimo. 3. Iohan. 14. 19.

C

OEC. Faciẽt olim ridẽdi finẽ, & ô utinã ne tardius, q̃ uellent. Sane & nos, neq ignoram⁹, neq negam⁹ regnũ hipocrytarũ, non esse regnũ ueritatis, neq uerũ dei cultum loco addictum.

ROF. Nõ erit igit̃ uestrũ hoc regnũ diu stabile, qñquidẽ ex hipocrytis, apostatis, hæreticis, schismaticis, & ex uniuersa colluuie sceleratorũ collecti sitis. Adde, q hæc dissidia (qbus ad ultionẽ uestri, deo authore, secti estis) ruinã huic regno uestro minitãtur imminere. Nã dixit Chrũs: Omne regnũ in se diuisum, desolabitur. Matth. 12. Lucæ. 11.

D

OEC. Scimus dñm fidel'r suos p̃monuisse à Pseudoprophetis quorũ alij ppl'm in solitudinẽ ducturi erãt, qdã in ipsis ciuitatibus ad seditionẽ instigabãt, ut author Iosephus libro antiquitatũ. 20.

ROF. His ṽbis patimur, ut latẽter mordeas Lutherũ, & Carolstadiũ, atq alios populi ductores & excitatores ad seditionẽ & ad rebellionẽ cõtra prĩcipes suos, unde tot miliũ cædes cõsecuta ẽ. Luthe. & Carolsta. excitatores malorũ

E.

OECO. Attamẽ manifeste hic discim⁹, nõ expectãdã carnalẽ p̃sentiã usq in diẽ illũ, neq plures q̃ duos aduentus Christi in carne secundum scripturas nouimus.

ROF. Si de uisibili p̃sentia Christi loqueris, nõ repugnamus: Sin de inuisibili, qd istud nõ legitime probas? Profer aliquẽ ex orthodoxis authoribus, aut q̃duis apertũ scripturæ testimoniũ, quo solide cõstet, nõ eẽ Chri corpus inuisibil'r in eucharistia, & iã tale quiddã effeceris, quale neutiq̃ hactenus audiuim⁹ ex te. Cæterũ, q de Christi aduẽtu dicis, rñdemus hãc p̃sentiã, nõ proprie aduentũ dici. Neq ẽm propter sacramẽtũ uere aduenisse de cœlo Chri- Chri p̃sentia in euch. nõ dr aduentus.

stum dicimus, sed repente ꝑ mutationẽ panis, in corpus eius præsentẽ factã esse, cœlo nequaq̃ (ubi pridẽ fuerat) ob id relicto. Quãrẽ & Damascenus testat, inquiens. Quia cõsuetudo est hoibus panẽ edere, & uinũ aqua mixtũ bibere, cõiugauit eis diuinitatẽ. & fecit ea corpus & sanguinem eius, non ꝙ ipsum corpus, qđ assumptum est, de cœlo descẽdat, sed quoniam ipse panis & uinũ transit in corpus & sanguinem Christi. Hæc ille.

Damas. li. de orth. 4. c.

F OECO. Nihil uidetur illis dictũ, sicut fulgur ab oriente usq; in occidentem, ita erat aduentus filij hominis. Quo docet aduentum suũ posthac non fore in humilitate, sicut tunc, nec obscurum sed manifestum, ita ut toti orbi patescat.

Acto. j. Marc. 13. Luc. 2j.

ROF. Nobis illud uere dictũ uidet. Nam & expectam⁹ Chri reditũ è cœlis, iuxta ꝑdictionem angelorũ, q dixerunt. Sicut uidistis eũ euntẽ in cœlũ, ita ueniet. Et erit aduẽtus cũ ingẽti glĩa conspicuus oĩbus, quẽadmodũ & ipse Chrs apud Euãgelistas pollicet. Cæterũ, ꝑsentiã eius sub specie panis inuisibilẽ (q̃ quotidie fit) aduentũ proprie esse negamus, uti iam diximus.

G OECO. At quũ celebret aduẽtus in panẽ, q postea in penetralibus colitur, aliqd nimirũ fit, qđ cũ dictis illis pugnat.

ROF. Nihil Christi uerbis aut dictis pugnat, qđ nos asserim⁹ Nos eñ Christi corpus & sanguinẽ in altari ꝑsentia esse confitemur, id qđ ipse suis uerbis olim asseuerabat, dicens: Hoc est corp⁹ meũ, & hic est sanguis meus. Sed neq; Christũ in penetralib⁹, sed in locis publicis colimus, nimirũ intra ecclesiam catholicam. Sed uos qui extra ecclesiam Christũ habere cõtenditis, in penetralib⁹ eũ colitis. Tu uero, q nõ uereris inficiari, palãq; contradicere Christi uerbis, aduersus Christum & eius uerba pugnas.

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22

¶ Nihil repugnat, in cœlo Christum esse, pariter & in altari. Cap. XXXII.

OECO A

NEq; non & similes loci, qui Christũ sedentẽ in cœlis ad dextrã patris, testantur, firmiores sunt, q̃ ut cõuelli queant, neq; opus fuerit annumerare, q̃nquidẽ articulus ẽ fidei, sedere Chrm ad dextrã patris. Colligat cui aius est, q̃ dicantur Mar. 16. Matth. 26. Luc. 24. Iohã. 17. & 13. & 16 Actu. 1. & 7. ad Roma. 8. ad Ephe. 1. & 2. Cor. 6. ad Hebr. 8. & 9. & 10. & 12. & 1. ad Thes. 4. prima Petri. 2. Et inueniet Chrm

relin

relinquere mũdũ, ire ad patrẽ, aſcẽdiſſe in cœlos, cõſidentẽ ad dextrã in thronis maieſtatis in cœleſtibus ſup oẽm poteſtatẽ, dominiũ & uirtutẽ, ut appareat in conſpectu dei pro nobis, uenturũq; ſicut uiſus eſt abire, ad iudicandum uiuos & mortuos.

ROF. Quid iſta cõgeris in cumulũ, quæ nihil reluctãtur, imò conſtanter hęc omnia profitemur. Sed uideri uis cõplures habere ſcripturas, pro tua parte, quũ nec unã habeas, produc unam, quæ neget Chriſti corpus in altari eſſe, & uiciſti: ſi uero decem milia ꝓduxeris, ꝙ idem Chrũs ſit in cœlis, nihil contra nos.

OECO. Verum omnia deglubunt ĳ, & tropum familiarem ſcripturæ ferre nequeunt. B

ROF. Quid tu perditiſſime tropũ queris, ubi ſcripturarũ circũſtantiæ, palã contradicunt, reclamatq; patrũ omniũ interpretatio, tropũ admittimus, ubi neceſſarius fuerit. At hic plane tantũ abeſt, ut ſit neceſſarius, ut etiã uehemẽter ꝑniciosus ſit, quippe, quũ hic receptus, auferret à nobis tã eximiũ beneficium, inferretq; iacturam præcioſiſſimi doni. Abſit in re tanti momenti tropũ à quouis hominum fictum admittamus, contra totius eccleſiæ cõem ſniam, & eandẽ huc uſq; receptiſſimam. Sed & anathema ſit, qui confingere tropũ huiuſmodi conetur, quibuſlibet ductus argutiolis. Tropus i ſcripturis admittitur.

OECO. Nos ſane urgemur fateri uerũ corpus domini nõ eẽ ſuper terram, nam hoc eſſet ueritatem corporis auferre. C

ROF. Quid ad hoc aliud (precor) urget te, q̃ ſpũs ille neqſſimꝰ qui iã poſſidet animũ tuũ, & hanc infidelitatẽ dudum ſuggeſſit tibi. Cur tibi non id credere liceat, quod ſcripturæ tã perſpicue docent, quodq; patres tanto conſenſu conſtanter aſſeuerant, niſi ꝙ in reprobam à deo mentem datus ſis, ob præſumptuoſam huius tam archani myſterĳ ſcrutandi curioſitatem. Satius utiq; fuiſſet tibi, captiuaſſe rationem in obſequium fidei, relictaq; pertinacia tua, fidẽ ſanctiſſimis adhibuiſſe patribus, q̃ adeo temere, proprĳs ingenĳ uiribus fuiſſe confiſum. Roma. j. 2. Cor. 10.

OECO. Apud acutos autem homines illos, nulla conſequentia prohibet idem corpus uarĳs in locis corporaliter. D

ROF. Nihil omnino prohibet, quin iſtud efficiat deus, ut idẽ corpus ſimul ſit in locis pluribus. Nam ut Hugo de ſancto Victore ſcite colligit. Qui locũ (inquit) fecit, corpus fecit, & locũ corpi,

& corpus in loco. Et q fecit, ut unũ corpus in uno loco esset, fecit sicut uoluit. Et si uoluisset, aliter facere potuisset: Nã qñ uult, aliter ipse facit, & est, sicut ipse uult semp, qa aũt sicut ipse fecit, ut corpus unũ in loco uno eẽt, tu, qđ factũ est, uidisti, & nescis aliud, nisi qđ factũ eẽ uidisti. Iccirco miraris qñ aliud uides, uel audis, q̃ uidere & audire cõsueuisti. Et paulo post subdit. Iccirco quũ qd miraris, & dixerit tibi forte cogitatio tua. Qũo hoc eẽ possit: cogita facientẽ, & desinet eẽ mirabile, uel saltẽ incredibile nõ erit. Si factor omnipotẽs cogitatur, non erit impossibile quicquid erit. Hæc, ille

E OECO. Et mirũ est, quũ id Augustin[9] ad Darnanũ nõ protulerit, quum id fere ex proposito tractaret.

ROF. Nõ disquirit in ea ep̃la Augustinus, an idẽ corpus esse queat uarijs in locis. Sed an oporteat Christũ secundũ humanitatẽ (propterea, q deo uerbo cõiungitur) ubiq; p uniuersum diffundi, sicut & uerbũ ipm, cui unitur, creditur eẽ diffusum. Et docet id nequaq̃ cõsectaneũ esse, atq; ob id proximis uerbis añ illa, q̃ recẽsses, ait. Secundũ hãc formã nõ est putandus eẽ diffusus, hoc est secundũ formã humanitatis, quanq̃ deitas eius ubiq; sit. Nihil igitur ad hanc ep̃lam attinet. An idẽ corpus queat esse ĩ duobus, pluribusúe locis, sed an corpus Christi sit ubiq;, sicut & eius deitas, ubiq; præsens esse creditur.

August. sñia.

F OECO. Et dicit ibi. Cauendũ est ne ita diuinitatẽ astruamus hoĩs, ut ueritatem auferamus corporis. Nõ est aũt consequens, ut quod in deo est, ita sit ubiq; ut deus.

ROF. Ecce & his uerbis Augustinus aperte docet, quid excutiat in illa epistola, nimirum. An Christus, quatenus homo, sit ubiq;, sicut & deus est ubiq;.

G OECO. Nã & de nobis ueracissima scriptura dicit, qđ in illo uiuimus, mouemur & sumus, nec tamen sicut ille, ubiq; sum[9], sed aliter hõ ille ĩ deo, qm̃ & aliter deus ille ĩ hoĩe proprio q̃dã, & singulari mõ, una em̃ p̃sona deus & hõ est, & utrũq; est unus Chrũs Iesus ubiq; p id q̃d deus est, in cœlo aũt per id quod homo.

ROF. Huc etiã tendit hæc argumẽtatio, qua tandẽ subinfert, Iesum Christũ, q deus est & hõ, p id q̃d deus est: ubiq; esse, p id uero, qđ hõ est: in cœlo esse. Si hic dixisset Augustinus, tantum in cœlo esse, O quantum triumphum egisses.

Chrs̃ sẽ ubiq;.

OECO. Et in corpore epistolæ. Spacia locorum tolle corporibus, & nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt, tolle ipsa corpora qualitatibus corporum, non erit, ubi sint. Et ideo nõ alibi, q̃ in cœlo, corpore fatemur, Christum. H

ROF. Q̃ uersute tua uerba subnectis Augustini, quasi sub uno uerborũ cõtextu, lectori uidereť Aug⁹ collegisse, nimirũ istđ. Et ideo nõ alibi, q̃ in cœlo fatemur corpe Chr̃m. Hæc certe non sunt Augustini uerba, sed tua, q̃bus lectori p dolum imponas, nõ em̃ hic Augustin⁹ agit de Christi corpore, sed explicare conatur modũ, quo deus est in seipso, propter qđ interesse plurimũ docet, inter existentiam dei, & corporum existentiam. Augusti. sñia de existentia Christi.

¶ Meram argutiam esse, corpus esse in pluribus locis, igitur est & deus. Cap. XXXIIII.

Eq; repudiarim, q̃ alius amicus & minister uerbi ad me scripsit in hunc modũ. Impossibile esse hominem in diuersis locis simul esse, quando creatoris, non creaturæ sit ubiq; esse, omniaq; implere. OECO. A

ROF. Aliud est Oecolãpadi corpus esse pluribus in locis, p omnipotẽtẽ operationẽ dei, & p naturã suã ubiq; esse. Quod em̃ ubiq; suapte natura se diffundit, deus est. At istud nulli corporum cõpetit. Quare nõ min⁹ imperite colligit amicus ille tu⁹, atq; tu facere soles, creatoris est ubiq; esse, Igitur & impossibile est hominẽ esse in pluribus locis. Corpus p̃t eẽ in plib⁹ locis.

OECO. Vide ut incõueniẽs sequereť, dei est esse ubiq;, creatura si ubiq; esset, deus esset, essetq; iam deus aliquis, qui olim nõ fuisset, deus ergo cœpisset in tempore. B

ROF. Quis dicit Christi corpus ubiq; esse? Neq; em̃ sequitur: p̃t per operationẽ dei, corpus aliquod ubiq; esse. Igitur ita est de facto. Neq; em̃ deus, ad effectũ pducit, quicq̃d p̃t, at urges. Potest ergo deus ad effectũ reducere. Potest utiq;, modo uelit. Nihil em̃ apud deũ impossibile. Nã potuit tria tantũ ab initio loca creasse, & in singulis horũ trium Christi corpus instituisse. Q̃ si deus ad hunc modũ fecisset, iã profectò uerũ est, hoc corpus est ubiq;. Est em̃ in omni loco. Nec propterea sequitur, q̃ ipsum deus sit. Quoniã inde nulla colligitur infinitas, quum, non suapte natura sit ubiq;, sed per forinsecam operationem dei dumtaxat. Chr̃i corpus p̃t esse ubiq;. Lucæ. I.

C OECO. Dicũt deũ oĩa posse, fateor at hoc posse, ut gloriã suã alteri tribuat, q̃ solius dei est, eo cõstãter inficias. Iã hũanitas Chri tota qd aliud q̃ creatura est, q̃ aliqñ nõ fuit. Chrũs ut deus in sinu patris semp fuit, ut hõ non itẽ, ita referebat amicus, neq; multũ ab Augustini abest sententia, etiam si uerbis distet.

ROF. Quid ais? Nunqd Chrũs nõ est uer⁹ deus, & uerus homo? & quatenus hõ est (ut iã tu colligis) creatura est. Quid ergo? Nunqd nõ deus gloriã suæ deitatis huic creaturæ cõmunicauit? Cur igitur miraris, si talis hõ q deus est, non dico, sit, sed esse possit in pluribus locis, qñquidẽ ei communicatur gloria deitatis? Nam id ex argumento amici tui colligitur, tã perite scilicet collegit, ut seip̃m implicauerit, & qd̃ struere moliebatur, eliserit penitus.

D OECO. Sed non dicent (opinor) aduersarij idem corpus posse ubiq; esse, & implere omnia.

Sup̃ eo. A. B. ROF. Iã respondimus id fieri posse, mõ deus ita uelit, & nõ de corpore Christi solũ, uerũ etiã de quouis alio corpore. Nã si deus tria tantũ loca cõdidisset ab initio, & corpus unũ fecisset, præsens unicuiq; dictorũ triũ locorũ, iam uerũ esset, hoc corpus est ubiq;, nec propterea cõsequitur, ut idẽ sit deus, deus eñ suapte natura, & ratione immensitatis suę, nulli loco potest nõ p̃sens esse, nec habet possibilitatẽ ullã, ut sit locus aliquis, in quo ipse nõ sit p̃sens. Hæc aũt haudquaq̃ cõpetunt in corpus aliquod, quũ neq; suapte natura, neq; ratione immensitatis, necessariũ est ut ubiq;: Sed & si deus per omnipotentiã suã illud effecisset, p̃sens in omnibus locis, habet nihilomin⁹ in se semp possibilitatẽ, ut nõ sit in omnibus. Quãobrẽ & ingenti adhuc discrimine separat à natura deitatis. Quare

E & inepta est collectio tua. Sed qd in his nugis tẽpus terim⁹ iutilr.

OECO. Apparet tamen, si demus posse esse simul in diuersis locis, quod sequatur etiam posse esse in omnibus locis, nihil enim obstaculi maioris erit, in diuersis locis, uel in omnibus locis eẽ, nisi quod hoc gloriæ dei sit, illud autem deus, salua gloria sua, communicare poterit alteri, siquidem nihil est quod repugnet, uerum de hac re satisfaciat ille.

ROF. Ostendimus (opinor) dilucide, nõ propterea deũ suam gloriam alteri cõmunicare, q ipsum per omnipotentiam suam efficiat, ut sit in omnibus locis, nisi talem ei naturam pariter donauerit, quę

rit, quę nō habet poſſibilitatē nō eſſendi in oībus, atq; hoc propter immenſitatē eſſentiæ ſuæ, uerū iſtud (ut diximus) nulli rei cōmunicatur, q̄ nō ſit etiā deus, & ad hūc modū intelligendus eſt Aug⁹ quū dixit. Cauendū eſt, ne ita diuinitatē aſtruamus hoīs, ut ueritatē auferamus corpis, hoc eñ ad ueritatē attinet corpis, ut non neceſſario ſuapte natura, uel in pluribus locis, uel ubiq; ſit, imò ſemp annexa eſt ei poſſibilitas, nō exiſtendi in pluribus. Mens Auguſ.

OEC. Certū eſt, ſi deus cōmunicet tale quippiā creaturę citra iacturā ſuæ gloriæ cōmunicaret. Atqui hoc ueritati corpoꝝ, ut à deo ſunt cōdita, derogaret, ſiue de cōtinētibus ſiue cōtentis loquamur, ſuis eñ corpora quæq; circumſcriptionibus finiuntur. F

ROF. Hoc uno uerbo totā argumentationē tuā ipſe ſubruiſti tā ſcilicet es peritus artis dialecticæ, nimirū, quū dicis, ut à deo ſūt cōdita. Nā iuxta rationē, qua corpora cōmuniter à deo cōdita ſūt locis, qbus adſunt, circūſcribuntur. At, ꝙ in eucharistia corporis Chriſti ſit, nō circūſcriptiue, ſupra cōmunē naturæ curſum ſit, & ſupernaturali potētia dei. Nihil ergo derogat iſtud, naturæ corporis huius, tāetſi deroget curſui naturali, quē ab initio de⁹ corporibus indidit. Sed neq; ſimpliciter neceſſe eſt, ut ſemp externis, corpora quæq; finiant circūſcriptionibus, quēadmodū & de extimo cœlo palā eſt. Neq; nos adiunctā Chriſti corpori q̄titatē auferimus. Sed habere uerā q̄titatē ſuā aſſerimus, & omnes partes iuxta partiū ordinē, in toto licet, nō itidē in loco, talis ordo partiū ei contingat, Sed hæc tuū cerebrū neutiq̄ admittit. Mihi certe uiſus eſt Innocentius recte dixiſſe. Quemadmodū (inquit) dei filius, ſecundū diuinitatē habet triplicem eſſendi modū. Primū in omnibus p eſſentiā, ſecundū in iuſtis p grām, tertiū in homīe Chriſto p unionē, ta corpus Chriſti localiter eſt in cœlo, pſonaliter in uerbo, ſacramētaliter in altari. Eſt eñ ibi uerū Chriſti corpus, ſed nō localiter. Neq; eñ circūſcriptiue (ut aiunt) ibi eſt, neq; diffinitiue, ſed p mutationē panis in ipm, uerū iſtud ptinax animus tuus & craſſior imaginatio capere nō p̄t. In ſumma, nihil is modus eſſendi corporis Chriſti, in pluribus hoſtiis repugnat, aut potentiæ diuinæ, aut philoſophicæ rōni, aut eſſentiis corpoꝝ iuxta naturæ ſuę ueritatē Nā quicquid natura prius eſt altero, nihil oportet ut illud abſoluta neceſſitate multiplicetur, ob iſtius poſterioris multiplicationē. Quare

Corpus Chrī habet ſuā q̄ntitatem.

Innocentius.

Corpus Chrī habet triplicē eſſendi modū

Idē corpus in pluribus locis

Quare quũ locus posterior sit, et accidens corpori, nihil repugnat
Iohan. 20. quin locis pluribus existentibus, idẽ oĩno corpus in eis locet. An
nõ in euãgelio Iohannis legis, Iesum ad discipulos intrasse ianuis
clausis. Quocirca corpus eius, & corpus muri, simul fuerũt in co-
Lucæ. 2 dẽ loco, hoc ipm etiã factũ est, quũ exijt infans uterũ uirginis, &
quũ surrexit nondũ remoto lapide. Q₂ si in his oĩbus, duo corpo
Matth. 27. 28 Marci. 15. 16. ra p diuinã potentiã fuerint in eodẽ loco, & ipse idẽ locus plurib⁹
corporibus cõmunicatus sit, qd prohibet, quo minus et uni corpo
ri duo aut plura loca cõmunicentur. Cæteꝝ, siue duo corpora lo-
cũ unũ obtineant, siue duo loca corpus unũ, utrunq₃ miraculo fit
& non iuxta rationẽ, qua sunt à deo iam condita.

G OEC. Spirituũ lõge alia rõ est, q loco nõ opus hñt, & añ con
ditũ mundũ deũ laudarũt, ut habet ueterũ theologorum opinio.

ROF. In singulo quoq₃ nihilominus illorũ spirituũ, q̃uis es-
Spiritus non sunt ubiq₃. sent multa milliũ millia, deus ipse præsens erat, & multo quidem
intimius, q̃ fuerat quisq̃ illorũ sibi. Adde, ꝙ nec unusquispiã eo-
rũ ita fuit p̃sens in altero, sicut deus erat p̃sens in eorũ singulis. Sed
& iã creato mũdo nõ ubiq₃ sunt ipsi spũs, sed certi limites eorũ es-
sentijs præscripti sunt: deus uero per naturã suã illimitate, nulli lo-
co non præsens est, nec possibile est, ut cuiquam desit.

H OECO. Nobis hoc sat fuerit euicisse, Christum corpore in
cœlo, & non in sacramento residere, per sacramenta autem admo
nere, excitare, consolari, & fere omnia facere, quæ per uerbum, si-
quidem cognita fuerint.

Chri corp⁹ in euch. probat mult. pliciter. ROF. Nec istud hactenus euicisti, neq₃ euinces unq̃, nẽpe, ꝙ
Chrũs nõ sit in sacramẽto. Nã solidioribus fulcris hoc ipm con-
firmatũ est, q̃ tu refellere queas, cũ oĩbus tricis, artib⁹, mendacijs,
1 & sophismatib⁹ tuis, uerũ nihil horũ, tãetsi multa protuleris, pro-
Matth. 28. fecit tibi. Tot eñ à nobis stant, principio Chrũs ipse, q se promisit
2 Iohan. 19 ecclĩæ nunq̃ defuturũ, deinde spũs Chri, q peculiariter huius rei
3 grã ppetuo residet in ecclã, nimirũ, ut eã instruat in omni ueritate.
4 his adiunge tot scripturas mirifice sibi cõsonãtes. Accedũt & pa-
trũ calculi, q uno ore cõclamãt ita rẽ se habere, huc deniq₃ spectãt
In prol. 3. lib. illa omnia, quæ superius in corroborationibus adduximus, quaꝝ
5 nec minimam infirmare poteris. Neq₃ te tamen pudet asserere iã
euicisse, non esse Christum in sacramento.

Abutit

¶ Abutitur Pauli uerbis, quę sursum sunt quęrite, non quę super terram. Ca. XXXIIII

Enicq; sicut in sacris opationibus, sacerdotem audimus dicentem nobis, sursum corda. OECOL. A

¶ Istud supius attulisti, cui & nos ante rñdimus, in sacris utiq; sacerdos illud dicit, sed ante consecrationẽ panis in corpus Chři. Cæterũ, qd tibi cũ sacris istis, de qbus uelim audias quid in eadẽ epła, quæ p te proxime citata est, scribit Augustinus, de corpe ecclesiæ loquens: huius corpis (inquit) caput ẽ Chřus huius corpis unitas nostro sacrificio cõmendat. Quod breuiter significauit Apłus, dicens: Vnus panis, unum corpus multi sumus, p caput nřm reconciliamur deo. Quia in illo est diuinitas unigeniti facta particeps mortalitatis nřæ, ut nos participes eius immortalitatis essemus, hoc sacřm longe est à cordibus supborũ, & ideo nõ Chřianorũ, ac per hoc nec uere sapientiũ. Illorũ etiam dico sapientiũ, qui cognouerunt deũ. Quia cognoscẽtes deũ, sicut dicit Apłus non sicut deũ glorificauerunt, aut gřas egerunt. Nosti in quo sacrificio dicat, gřas agamus dño deo nostro, à cuius sacrificij humilitate, longe abest typus & cothurnus illorũ. Hæc ibi. Quid tibi impie igit, cum sacris & sacrificio illo, in quo corpus ecclesiæ cõmendat, & caput eius offert Chřus, p cuius esum sub specie panis tam nobis inuicem, q̃ illi, ceu membra capiti, connectimur. Sed ab hui⁹ sacrificij humilitate, longe abest hæreticorũ obstinatia.

ROFFEN. Libro primo, cap. 20. H Libro quarto cap. 32. E

I. Cor. 10

Rom. I

OECO. Ita & Paulum audiamus, sine intermissione clamantem: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus ad dexteram dei sedens. Quæ sursum sunt sapite, nõ quæ super terram. B

ROF. Quid tibi uis cum hac scriptura? Nam hic iubemur non quærere uerbum dei, non scripturas sacras, non fidem, spem, & charitatem, non cæteras uirtutes, non proborũ uirorũ consilia, non sacerdotũ absolutionẽ, non baptismũ, his qui nondũ acceperint, non id genus reliqua. Nunquid non sunt hæc oĩa sup terram? Sed de cœlo (inquit) ista sunt: sic & hoc sanctissimũ sacramentũ de cœlo ẽ. Nam omnis donatio bona, & omne donum pfectum, è supnis est descendens, à patre luminum, uti Iacobus ait: Quare si non istud quærendum sit, nec illa quæri debent: sunt eñ & illa non minus su

Coloss. 3.

Iaco. I

Coloss.3 per terram, quàm illud est. Distinguit igitur hoc loco Paulus terrenas cupiditates à cęlestiũ curis, nos diligẽter admonẽs, ut illas auersemur, his uero simus attenti. Nam p ea quæ sup terram esse dicit, rerum terrenarꝝ affectus intelligit, quibus abducimur à cœlo, per ea uero quæ sursum sunt, desyderia rerꝝ earꝝ, quę ducunt ad superna, cuiusmodi sunt omnia, quæ in ecclesia Chrĩanis exhibent. An non iubet & Paulus, ut quoties panem hunc ederimus, & de poculo biberimus, mortem domini annuntiemus? An tu putas dominũ adhuc in cruce pendentem, & mortuum in cœlo iam esse? Sed inquis, hæc nos cogitatio ducit ad Chrm̃, q in cœlo est. Idem & nos rñdemus, nempe p sacrm̃ ad eundem etiam nos duci, nihil igitur ad rem tuam hæc scriptura facit.

j.Corꝝ.jj

C OECO. Imò in Paulo Chrm̃ ipm̃ ad se à terrenis curis ac solicitudinibus auocantem audiamus.

ROF. Recte negocium nostrum iam expendis, quum ea quæ sup terram sunt, rerꝝ terrenarꝝ curas, & solicitudines interpretaris. Auocat igit ab ijs Chrũs ad alia, quæ ad se in cœlestem pr̃iam pducturа sunt. Sed non auocat ab illis quæ supra memorauimus.

Supra eod. B

D OECO. In cœlo em̃ noster municipatus, & nr̃a Hierusalem est, siquidem uere Chr̃o nomen dedimus. Abstineamus tanq̃ peregrini, non solum à carnalibus desyderijs & concupiscentijs, quæ militant aduersus animam nr̃am: sed etiam mereamur elementis mundi, & quantum pmittit huius incolatus ęrumnosi necessitas angelica frui beatitudine enitamur.

j.Timo.3 ROF. Fateamur nr̃m in cœlo municipatum, ac nr̃am Hierusalem esse. At nihilominus, & hæc Hierusalem, quæ in terris peregrinat, quæq; columna est, & basis ueritatis, nr̃a mater est, imò uerius una mater utraq; nobis est, cuius pars in fastigio montis locata est: pars autem adhuc in radicibus montis uersatur. Propter quod & Paulus ad Hebræos dicit: Nos q ueri Chrĩani sumus, accessisse ad mõtem Syon, & ad ciuitatẽ dei uiuẽtis Hierl'm cœlestem, & ad innumerabilem angelorꝝ cœtum, &c̃. Quotquot itaq; se ecclesiæ filios agnoscunt mũdum una cum uitijs, & concupiscentijs eius fugere laborantes, ad radicem huiꝰ montis positi sunt, & municipatꝰ eorꝝ in cœlo est, & ad Hierusalẽ illam cœlestem ptinent, in qua & ciues conscripti sunt, nec tamen ob hæc, spernere debent, quæ interim

Mater nostra est una.

Heb.jz'

Christiani nõ debent aspernari sacramẽta ecclesiæ

terim in radicibus montis, hoc est, in ecclesia peregrinante, facere, & tractare iubentur.

OECOL. Quid quærimus uanitatem? quid sectamur noxia? sursum dominus est, ubi thesaurus, ibi sit & cor nostrum, illuc precum & gratiarum actionum nostrarum dirigant suffitus & incensa. E

ROF. Non sunt hæc uana blasphœmiæ, quæ superius memorauimus, neque noxia, sed solida & salutaria, sursum est dominus, nõ diffitemur. Sed & hic in ecclesia dominus est. Nam & ipse dixit: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationẽ seculi. An tu nihil hic in ecclesia (quę super terram est) à nobis agẽdum existimas, quando spũs ob eam rationem, huc ad nos è cœlo missus fuerat, ut perpetuo nobiscũ maneret? frustra certe demissus ad nos è cœlo fuisset, si nihil eorum quę hic in ecclesia fiunt, uersare animo deberemus. Mat. 28

¶ Alium rursus locum ex eadem ad Collossenses epistola citat, qui nihil ei conducit. Ca. XXXV.

AD magna enĩ & ualde magna hortat nos Paulus, in sublimi illa ad Collossenses epistola: Neque hoc solum agit, ne in cibo & potu & parte diei festi, ac circumcisione Iudæos imitemur, qđ facile, sed & elementis mundi mortuos uult, ut caput ipm Chrm teneamus, adepti agnitionem mysterij dei & pris & Chri, in quo sunt omnes thesauri sapiæ et sciæ recõditi, ꝑpter quem omnia pro stercoribus reputemus. OECOL. A

ROF. Hic non (opinor) intelligis per cibum & potum, corpus & sanguinem quo uescimur et potamur, in hoc sacramento, de quo iam agimus. Quandoquidem istud neutiquàm Iudæis datum fuerat. Sed neque per elementa mundi. Nam eadem ratione damnares, et panem et uinum tuum. Postremo, nec per illa omnia quæ dicis, pro stercoribus reputanda, quicquàm illorum comprehendendũ censes, quæ recta ducunt ad Christum. Nõ igitur uideo, cur hanc scripturam introducas, quum ea neque nostrum lędat, neque quicq̃ conferat instituto. Coloss. 2

OECO. Multi sunt pseudoprophetæ, qui tanq̃ latrones, nobis thesaurum hũc auferre querũt, quorũ quatuor genera ibi ꝓcensuerat. Sunt enĩ Syrenes & Ethnici poetæ qdam, qui ad delicias seculi & fugam crucis, blandiloquentia sua allicere quærunt. B

ROF. Nunq̃ satis taxari quibit ista uafricies & uersutia tua. Nã iuxta partitionẽ istã, nullus hic tibi locus relinquit. Cur istud (q̃so) transilis? hoc aũt dico, ne quis uobis imponat, probabilitate sermo
Coloss. 2 nis. An non hic Paulus omnes Christianos hortatur, ut à te, tuiq; similibus sibi caueant? qui uiribus eloquentiæ fisi, dolis item & so-
Paulus cauẽdũ docet ab impostorib⁹. phismatum argutijs nixi, simplicioribus Christianis fucum facere contenditis, & ueritatẽ euangelici sermonis prorsus euertere. Non
Coloss. 2 hic certe de poetis Ethnicis loquit, sed de quibusuis, qui probabili tate aliqua sermonis adducere nitunt à Christo, in quo iam dixit ipse Paulus, omnes thesauros sapientiæ & scientiæ dei esse recon- ditos. An non & tu ex istis es, qui tuo cerebro confisus, contra pa- trum omnium assertiones, & scripturarum consensum his Christi
Matth. 26 uerbis: Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, fucum ob-
Marci. 14 ducere moliris? ut non uere Christus, sed tantum figurate dixisse
Lucæ. 22 intelligatur.

C OECO. Sunt & philosophi qui inani sapientia tandem nega- ri deum faciunt, adeo multum hominibus: & parum, uel si multa inepte deo tribuunt.

ROF. Et tu similiter ex istis es. Neq; enim ullus inanior sapien tia est, quàm illius, qui uerbis Christi, ꝓpter eam, quæ sensibus & rationi humanę ingerit difficultatem, non assentit, sed uiribus inge nij sui potius q̃ assertioni Christi manifestissime, fidem adhibet.

D OECOL. Insidiantur & Iudæi, freti non ratione, sed Moyse & legis litera, qua nos humilient.

Li. 2. c. 29. A, c. 32. E, li. 4, c. 1. E, li. 5. ca 2. A, B, ca. 11. C. ROF. Multo magis tu nobis insidiaris, qui paria cum umbris Iudæorum niteris hæc nostra sacramenta facere, id quod falsissimũ est, & contra pr̃m omnium sententiam, ut apte supius ostendimus.

E OECO. Deniq; perniciosissimi omnium sunt, qui & nomine Chr̃i abutunt, & cum humiliationem corpis, ad adorationem non carnis, sed angeloꝝ & ad spem in sacramentis externis magis q̃ in his, quæ per illa signant, non minimum remoramentum, quo mi- nus in cœlos subuolemus ad Christum ipsum, uocant, ut in aquæ tinctione & carnis manducatione.

ROF. Hoc est quod modis om̃ibus conamini, sacra uidelicet ista, nobis auferre. Sed si non fuisset aquæ tinctio necessaria, non
Mat. 28 iussisset Apostolis apud Matthæũ Christus, quatenus euntes do-

cerẽt

cerent omēs gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spi ritus sancti, & apud Marcum, non his qui tantū credunt, sed qui pa riter baptizati sunt, salutem pollicet: Qui crediderit (inquit) & ba= ptizatus fuerit, saluus erit, hunc ergo canonem Apl'i secuti, bapti= zabāt ubiq;, quos fidem habere iudicabant. Nam Petrus quum in concione quadam tria milia Iudæorum ad fidem conuertisset, nihilo minus eosdem baptizauit. Rursum, quū hi, qui cum Cornelio fue rant, audita Petri conciōe, nō solū credidissent, uerum etiā accepissent spm̄ sanctū, ita ut linguis etiā loquerent, nihilominus baptizauit & eos, hoc ipm & cæteri fecerūt silr, quēadmodū ex Actis apparet. Nō aūt istud fecissent, nisi p̄ter fidē, necessatiū esse baptismū Chri stianis putassent. Silr & de sacro eucharistiæ Chr̄us dixit: Nisi mā= ducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habe= bitis uitā in uobis. Quisquis itaq; uitæ illius incorruptibilis partici= pare cupit, hūc necesse est, si detur oportunitas, hoc sacro uesci. Cæ terum de sacramentis istis ibi ne uerbū qdem Paulus facit: Sed tm̄ de ueteris instrumēti figuris & umbris. Verum hæc ītexis more tuo sub= dole. Detorques & alia Pauli uerba, lōge aliter, q̄ ille sensit, q̄ quū parum ad rem spectant, silētio p̄terimus. Sed quū nos externis illis speciebus panis & uini, ueritatē corpis & sanguinis subesse, nihil du bitamus. Stulte colligis maiorē fidem nos in signa ponere, q̄ in res ipsas, quæ signant. Deniq; quū in hoc sacro, Chr̄us ipse sit, idem & non alius q̄ qui iā in cœlo est, non remorabitur nos à Chr̄i cogita= tione magis, q̄ tuum commenticium sacramentū, quo doces Chri stum in cruce mortuum cogitandum esse.

Mar. 16.
Acto. 2
Acto. 10
Baptismus est necessarius
Iohan. 6
Eucharistia non remoratur nos a cogitatiōe Christi.

OECO. Omnibus illis doctoribus relictis, magistrum in cœlis ad se uocantem audiamus, non q̄ cibo, diuitijs, philosophia, magi= stratu, abstinentia sacramentis nemo possit bene uti, sed q̄ præsen tibus om̄ibus, etiam in usu ipo penetrandum sit ad Christū, cuius in cœlis, non in in mensis, quas altaria uocamus, sedile. F

ROF. Et hic iterum blasphœmas, cōnumerans sacr̄m istud cū ci bo communi, diuitijs philosophiæ, negans etiā in altaribus Chr̄m esse, quū nec argumētis ullis, quæ tantillū ualēt, nec scripturis ullis, nisi p uim abs te detortis, aut deniq; patrū quorūpiam orthodoxo= rum testimonijs hactenus ꝓbasti. Nos uero cōtra, nihil horum non ꝓduximus, & copiose quidem pro nostra sententia.

G OECO. Tam ardua præſcribit Paulus. Nam ſicut ibi dixerat, de nr̃a circumciſione, quæ fit ſine manibus, qn̄ exutos corpus peccatorꝝ carnis ꝑ circumciſionem Chriſti conſepultosq́ʒ ſimul cum illo ꝑ baptiſmū, ad ſpiritualem baptiſmū exhortaẗ, ita proculdubio alio pane extra ſacramentalem illū nos uult ueſci, pabulaq́ʒ in loco cœleſtis paſcuæ inter angelos requirere.

Coloſſ. 2 ROF. Quid nō producis locū, quo Paulus Colloſſenſes hortaẗ ad baptiſmū. Scribit eqdē, eos ꝑ baptiſmū cōſepultos eē Chr̃o, ubi certe ꝑ baptiſmū, nihil aliud ītelligit, q̃ baptiſmi sacr̃m. Nā circūciſio Iudæorꝝ tū repudiata fuit, cuius loco noſter baptiſmus succeſſit sic ubiq́ʒ ſcripturas, te peruertere nō pudet, neq́ʒ uereris, aut homines aut deū. Q͗ uero colligis Paulū, illis uerbis alio pane uelle nos ueſci, extra ſacramentalem illū, ſtultiſſime colligis, quū locus ille nihil ad negocium nr̃m ſpectet. Cōcedimus tn̄ hoc ip̄m qđ colligis. Nam & uerbo Chriſti paſcendi ſunt Chriſtiani, pariter & pane cōmuni, qui panes extra ſacramentalem iſtum panem ſunt, nec iſtud obſtat, quò minus in ſacramento Chriſti corpus edamus.

Paſtus hominū uarius eſt.

¶ Denuo Pauli uerba repetit, quibus & ad Christum in cœlo nos inuitat. Ca. XXXVI.

OECO. A

Symbola quidem illa ſuo honore digna ſunt, & noſtro uſui ad utilitatem proximi, qui noſtro gratias agentium exemplo glorificat patrem in cœlis, ſeruiant.

ROFF. ¶ Quali (te precor) honore digna ſunt illa tua ſymbola, quæ nullā in ſe de nouo realē ſanctitatē acceperūt, quam nō habent panis & uinum in menſa quauis prophana. Neq́ʒ eñ ſubſtantiam aliā, neq́ʒ qualitatē, neq́ʒ uirtutis efficaciā, imò nec immutationem quamlibet realem, quam ante nō obtinuerūt, iam tu putas eē conſecuta: ſymbola uero noſtra longe aliter ſe habent, quippe, quibus nos indubitato credimus, adeſſe uerꝝ corpus, & ſanguinē Chriſti, quæ & memoriam acerbiſſimæ paſſionis eius nobis ingerunt, ſicut & Paulus aperte docet, & citra figuram aliquam, ea per ſe nobis efficacia ſunt, ad inflammandū animos, ut citra proximorꝝ exēplū excitemur ad glorificationem patris, qui in cœlis eſt. Sed quantum eſt inconſtantiæ tibi, qui nunc ad contuendum proximorum exemplum, nos mittis, qui ſunt haud dubie ſuper terram, quum nuperrime nuſquàm alio cogitationem noſtram diuerti permiſeris,

I. Corꝝ. ij

nisi

nisi ad Christum, qui in cœlis est.

OECOL. Atqui ut illis tam sublime quiddam insitum credi- B
mus, neutiquàm habet scriptura.

ROF. Quis equanimiter tolerare poterit hæc tam crassa men- Mat. 26
dacia tua, imò ueras blasphœmias, qui contra dilucida uerba Chri- Mar. 14.
sti, negas quiddam sublime sub illis symbolis cõtineri, quandoqui- Luce. 22
dem ipse panem acceptũ in suas manus benedixerit, benedictumq; Iohan. 6
suis discipulis porrexerit, dicẽs: Accipite, edite, hoc est corpus me-
um. Cui facto dictoq; si quis priorem Christi pollicitationem de
pane suæ carnis exhibendo coniunxerit, perspiciet ea, tam concin-
ne sibi mutuo respondere, ut pollicitatio factũ, & factum uicissim
ipsam pollicitationem, omnino solidam reddat.

OECOL. Sed uult nos relinquere non solum terrestria, quæ C
χθόνια uocant, sed etiã τὰ ἐπὶ γῆς ea quæ super terram, corpus Chri-
sti in sacramento foret, terrestre quidem non esset, esset aũt sup terrã
quod non iubet, uel quæri uel curari eo quod super terram.

ROF. Hanc stolidam impudentiam, quis ferat? An non Chri-
stus hic in ecclesia saltem deitate præsens est quandoquidem ipse di-
xit: Vbi duo uel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in me-
dio eorum. Et ubi te precor? Nunquid in piorum cordibus. Et hæc ubi Matth. 28
sunt. An nonn sup terram? Quam igitur iniuriam Chro facit, q istud
credens, Chrm hic super terram ueneratur? Et spũs ille sanctus: An
nõ in ecclesia residet? Et ubi quæso? Non (opinor) dices in lapidibus,
& lignis, sed in animis hominum, qui necdum in cœlis sunt, sed sup
terram. Ad hæc Paulus Timotheũ hortatur, ut discat, quomodo cõ- 1. Tim. 3
uersari debeat in domo dei, quæ est ecclesia, nimirum ista, quæ adhuc
peregrinatur super terram: falsum igitur est, quod quicq̃ horum Paulus relin-
quere iubet, quũ tamen hæc omnia, sicut & alia multa, quæ paulo su-
perius memorauimus, planè super terram sint. Aptius igitur hũc lo- Supra libr. 5.
cum Erasmus reddidit, qui pro τὰ ἐπὶ τῆς γῆς terrestria uertit. Nam cap. 34. B
& inferius eodẽ usus uerbo Paulus, quũ de mẽbris corpis peccati Coloss. 3
sermonẽ habet dicẽs: Mortificate mẽbra uestra, quæ sunt sup ter- Vicia dicunt
ram, stuprũ, immunditiam molliciẽ, cõcupiscentiã malã, & auarici- terrestria.
am, hæc utiq; nihilo magis sup terrã existũt, q̃ eorũ opposita, sed il-
la terrestria sunt, hæc aũt cœlestia, non quod iam in cœlo sunt, sed quod
eò cultores eorum uehant ac promoueant.

D OECO. Q̃ꝫ si sup terram Christus, iam nõ erit sacerdos, at qui in cœlis sanctoꝝ est administrator ac ueri tabernaculi, qđ fixit deus & non homo, quo ingressus una ꝑ peccatis oblata uictima, nihil à terris, ut patrem placet denuo, offert.

Christus est sacerdos in cęlo & in ecclesia Ambrosius

ROF. Et hic in ecclesia sacerdos est, & in cœlo quoq;. Nã hoc ipm & patres cõcorditer asserũt, in qua re uł Ambrosiũ audias, quẽ ꝑ te tãtopere facere cõtendis. Nã & si libros eius aliquos notaueris carbone, ne tibi ꝓiudicarẽt, in alijs tñ, quos negare nõ licet, abunde satis istud testat. Audi primũ qd dicat prio libro de officijs ca. 48. ubi postq̃ Iudęis tribuerit umbrã, Christianis imaginẽ, beatis ipsissimã ueritatẽ, subdit. Ante agn⁹ offerebat, offerebat uitulus, ecce umbrã. Nũc Chrũs offert, sed offert quasi hõ, quasi recipiẽs passionẽ, & offert seipse quasi sacerdos, ut pctã nostra dimittat, hic in imagine. Ecce imaginẽ: Ibi apud patrẽ ꝑ nobis, quasi aduocat⁹ interuenit. Ecce ueritatẽ, nunqd his uerbis Ambrosi⁹ (quẽ toties ipse uideri uis fautorẽ tuæ causæ) nõ palã asserit Chrm in hoc sacrificio corporis & sanguinis sui sacerdotẽ eẽ? Huc etiã accedit, ꝙ idẽ libro de bñdictõibus pñarchaꝝ. ca. 9. de hoc sacro scribat, inquiẽs: Hic ergo diues ẽ thesaur⁹, hui⁹ pinguis panis, quẽ q mãducauerit, esurire nõ poterit, hũc panẽ dedit aplis, ut diuiderẽt pplo credẽtiũ hodieq; dat nobis eũ, quẽ ipe q̃tidie sacerdos cõsecrat suis uerbis. Hic ergo panis fact⁹ est esca sanctoꝝ possum hic longũ alioꝝ patrũ catalogũ texere, sed is unus impræsentiaꝝ abunde sufficiat.

E OECO. Illuc animis & cogitationibus nostris recurrendum, illinc nobis copiosa dona; quę promisit, largiter conferet liberalissimus Christus, atq; omnia fœlicius, quàm si eum super terram quæreremus etiam si uisibilis foret.

In terris summopere nitendum est ad cęlestia per debita media

ROF. Illuc certe fatemur tẽdendũ esse, ueꝝ interim ista si uel cõtempserimus uel neglexerimus nunq̃ eò ꝑueniemus. Nã his uelut medijs qbusdã, uti nos interim uoluit Paulus, qbus illa tandẽ fœlici⁹ capesseremus. Et certe nõ nisi breue tpis spaciũ ẽ, qđ mensæ dominicæ singulis diebus impartimur, qđ etiã nobis paꝝ ꝓderit, nisi reliqua parte diei reꝝ terrenaꝝ curis & solicitudibus abstinuerim⁹ Mens igitur Pauli est, ut relictis carnis, & mundi studijs, ea curemus, quæ ad uitę conducunt pietatem. Nam ista nos ad Christum indubitato promouent.

¶ Obijci

¶ Obijcit apostolos non fuisse capaces doctrinę sublimioris, dū Christū haberēt carnaliter presentē. Ca. XXXVII.

Nam si apostoli q̃diu sup terrā agebāt, nō erāt capaces sublimioris doctrinæ, sed uirtutē spūs sancti, postq̃ in cœlos ascēdit, acceperūt, qd nos speram⁹, q̃diu à carne pēdemus, & nō illuc cū grãꝝ actiōe tēdimus, ubi pces exaudiri & unde spiritum sanctum cum donis emitti speramus? OECO. A

ROF. Vbiq; nobis excæcationis tuæ pbes indiciū. Quid aliđ precor tū obstetit aplis, q̃ uisibilis p̄sentia corpis Christi, qua iam nos nihilo minus q̃ illi caremus. Neq; em̄ uisibilr Christū p̄sentē cernimus, sed fide sola tenemus, ingentē profecto cōsolationem ex p̄sentia Chri uisibili pceperūt apostoli illi, propter qđ discessurus ab eis, aliū se missuꝝ è cœlis cōsolatorē pollicebat, nēpe spm̄ sanctū, q ppetuo māsurus eēt in ecclia. Sed & ipse nihilomin⁹ affuit, & adest, licet uisibilr, parū igitur perite colligis. Necesse fuit aplis carere uisibili p̄sentia corpis Chri. Quare neq; nobis adest inuisibilr. Accedit huc, φ tu fateris Chri carnē, q̃ iā absens est, uiuificare credētes. Nunqd igitur his nō est pendendū, ab ea carne, q̃ uiuificat eos, licet absens sit? & q̃re nos nō simili mō pēdebim⁹ ab eadē carne, quā hic p̄sentē eē nō ambigimus? & ea rōne datā, ut comesta uiuificet, & uiuida nos efficiat ipsius Chri mēbra. Porrò de spū sctō, q̃d ais, nos uere missum credim⁹, & hic cū donis suis ī ecclesia ppetuo cōmorari. Quod & si uos pariter crederetis, nihil hęsitaretis de certitudine dogmatum ecclesiæ catholicæ. Iohan. 16

OECO. Breui aliū fructū eucharistiæ germinare uideremus, si animus magis in cœlū fixis trāsferremur, q̃ si puerilibus opinionibus addicti, nōtam ea quæ Christi sunt, q̃ nostra somnia sectaremur, hipocrytas pro adoratoribus pijs agentes. B.

ROF. Si uera p̄sentia Chri nō minus testata suis uerbis q̃ consensu patrū, & totius ecclæ cōstanter asserta, nequiuerit aīos hominū ad fructū pietatis excitare, qd sperādū ē ex inani panis buccella, q̃ uos pro memoriali quodā, Chrm̄ ecclæ suæ reliquisse docetis? Quis (inquā) fructus ex hmōi munusculo possit expectari, si fides ueri ipsius muneris, nullū attulisset, at horū utrūq; plane falsum est, & qđ tā leue munusculū, sponsus iste potentissim⁹, in monumentū adamatissimæ suæ sponsæ reliquerit, & φ nullū hactenus fructū p̄sentia corpis & sanguinis eius credita nobis attulisset Eucha. quam Oecolā. assignat nulli⁹ ualoris est. In ꝓlo. 3. libri

Sed quoniã de hoc fructu, sub corroboratione nona fusius dissetruimus, nihil opus fuerit hic plura iam dicere.

C OECO. Nõ est timendũ, ne minuat̃ pietas, imò, imò decrescit impietas. Nõ pauci hodie sunt qui olim existimãtes corporal'r Chr̃i corpus in pane, q̃uis corpe impudico essent, & manibus ad rapinã & dona assuetis, mẽte inuida, ad altaria currere nõ erubuerunt, tã nihil ad mouẽdos aĩos ualet mendaciũ, at nũc ueritate cognita malũt laborare manibus, ferre opprobriũ, egere et exulare q̃ mala cõscĩa in tm̃ sacr̃m peccare, & ita rei corpis & sanguĩs fieri.

Snpra lib. 3. c. 36. A. Mendatiis p̃mouet̃ alius.

ROF. Habet & diabolus miracl'a sua. Nã si Satan (queẽadmodũ & tu supius ex Irenæo recẽsuisti) sic Marcũ illũ Magũ induxit, ut sacr̃o abuteret̃, qđ alioqui credidit uerũ Chr̃i corpus & sanguinẽ cõtinere, qd mirũ, si te sil'r abutat̃ in hoc negotio, pariter & auditorib⁹ tuis, ut quũ te seduxerit, & illos q̃q; p te seducat. Cæterũ, si nihil ad mouẽdos aĩos ualeat mẽdaciũ, q fit, ut Luther⁹ tantope prosit auditorib⁹ suis, etiã opinionẽ, q̃ tuæ prorsus repugnat docẽs. Nã & is ex cõcionib⁹ suis nihilo minorẽ his q ei auscultãt, fructũ exoriri iactitat, atq; tu ex tuis, q te audiũt. Veruntamẽ cuiq; palã est, q uel dimidiatũ sensum habet, nõ utrãq; assertionẽ, & tuã, & illius, ex deo prodijsse, qñquidẽ plusq̃ ex diametro pugnatis mutuo. Nã tu prorsus negas ibi corpus Chr̃i eẽ, ille cõtra mordicus affirmat panẽ illũ eẽ uerũ Chr̃i corpus, mihi uero cõptissimũ est, utrũq; dogma, q̃tenus ab eccl'ia dissidet: à Satana promanasse, qñquidẽ Paulus asseuerat ecclesiã eẽ colũnã & basim ueritatis.

1 Thimò. 3. Q; si colũna & basis ueritatis eccl'ia sit, profecto, qđ tot annorũ curriculis ipsa nobis tradidit, uerũ & idubitatũ ab oĩbus orthodoxis haberi debet, & eo qdẽ cõstantius, quo magis dilucide cernimus ex dissidijs uestris errorẽ & fasitatẽ se prodidisse.

D OECO. Felices illi qñquidẽ è cœlo Chr̃m audiũt loquentẽ.

RO. Sed & Lutherus itidẽ suos felices iactitat, q Chr̃i uerbis (ut ille opinat̃) fidẽ habeant, & in illis audiãt loquentẽ Chr̃m: Et sane, neutiq̃ mihi credibile est, q tui sectatores Chr̃m de cœlo sibi loquentẽ audiant. Nã hoc sane miraculũ esset, quale cõtigit in

Acto. 9. Pauli cõuersione, quũ is luce quadã circumfulsus, & in terrã deiectus audiuit uocẽ dicentẽ sibi, Saule, Saule, quid me persequeris, eiusmodi forte uoces tui sectatores audire se putant, inter somnia

andum

andum, at uigilantes (opinor) nullas audiunt. Q; si fortassis audiant, mirum est, q nobis inuisibilem Christum non patiantur, quũ eundem audibilem ipsi uel soli possideant.

¶ Iactat ozirí plurimum fructus ex negata presentia Christi in eucharistia. Cap. XXXVIII.

NOn queritur inter Christianos, quanta multitudo sit, sed quantus piorum prouentus. OECO. A ROF.

¶ Dicã tibi quid queritur inter Christianos potissimũ, nimirũ, unitas, ut sint, quemadmodũ Paulus ait, integrũ corpus eadẽ mente, & eadem sentẽtia, & non sint inter eos dissidia, maxime de rebus fidei. Nã una fides est ecclīæ totius orthodoxæ, quæ pariter & una propter inhabitantẽ dei spiritũ est: Spiritus eñ iste non se diffundit, nisi per membra corporis, quæ citra fidẽ (quæ unica est) minime cõnectuntur. Erat ab initio pusillus Christi grex: sic eñ ipse uocabat eos, dicens: Nolite timere pusillus grex. Verũ idem postea creuit usq; adeo, ut per orbẽ totũ sit dilatatus. Chrũs eñ è mundo corporaliter discessurus, aplos suos reliquit, ut ipsi uice sua plebẽ docerẽt. Et hi quũ indies Christi gregem augeri cernerent, alios quosdam ecclesiæ pastores au thoritate spũs asciuerunt in adiutoriũ sui. Ad huiusmodi Paulus in Actis loquitur, dicens: Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo uos spũs sanctus posuit episcopos ad regendam ecclesiã dei, quã acquisiuit sanguine suo. Sed & hi iã uita functis apostolis, agnoscentes etiã se tandẽ morituros, alios ecclesiæ p̃ficiebant, qđ & nemini dubiũ sit, authoritate spũs factũ erat, ut & ipsi suis tẽporibus, ecclesiã dei regerent. Sic igitur per cõtinuã quandã successionẽ, aliorũ & alioꝝ p̃sidiũ, sibi mutuo succedentiũ, ueritas Christinæ fidei ad hæc nostra tpa puenit. Quod illi docuerũt & tradiderunt scriptis, nos q orthodoxi sumus, credimus, & docemus plebẽ. Extant illoꝝ libri, q̃s nemo uel impudẽtissimus negare potest. Quoꝝ insup dogmata, p̃sertim, ubi cõsentiunt unanimiter (qđ et faciunt in his, q̃ ad fidẽ spectant) satis abunde, nõ eruditiõe solum uerũ etiã & uitæ puritate, atq; miraculoꝝ claritate corroborata sũt. Et si nihil aliud esset, satis sup q; suffecerit p̃sentia spũs, q propterea missus fuit, ut per eos plebẽ instrueret in omni ueritate. Adde, q propter huius spũs p̃sentiam, Ecclesia Paulo dicitur columna

j.Cor.j.
Ephe.4.
Lucæ.j2
Acto.20
Fides p successionẽ deriuata est in nos.
Doctores orthodoxi cõsentiunt in rebus fidei.
Iohan.j6.

1. Timo. 3 & basis ueritatis. Quisqs igitur ab hac ecclia separatus fuerit, alienus est à spũ, alienus ẽ & à ueritate. Finge q̃tũ libet sectatores tuos, audire de cœlo sibi loquentẽ Chr̃m, uẽdica quinetiã laboris, opprobrĳ, egestatis, exilĳ tolerãtiã, nec tibi nec illis quicq̃ ea proderit, q̃diu seiuncti mãseritis ab ecclia catholica, in q̃ re Cyprianũ (p̃cor) audias. An secũ (inqt) eẽ Christũ, quũ collecti fuerint, opinant, q extra Chr̃i ecclesiã colligunt. Tales etiã si occisi in cõfessione nois ipsius fuerint, macula ista, nec sanguĩe abluitur, inexpiabilis & grauis culpa discordię, nec passiõe purgat. Esse martyr nõ p̃t, q in ecclia nõ est, ad regnũ puenire nõ poterit, q eã q̃ regnatura est, dereliquit. Hæc Cyprianus epl̃a aduersus Nouatianum.

Extra ecclesiam catholicã nulli salus est Cyprianus

B OECO. Multos quidẽ hactenus uidimus astare aris, & multas audire missas, sed q̃ fructu⁹ nõ desistebant ab adulterĳs, nõ ab usuris, nõ à crudelitate in pauperes, sed pensum suũ absoluisse putabãt, si ad horulã templis interfuissent, nec mirũ cũ ecclesiastica disciplina, penitus interciderit, nemine à sacris prophanos discernente, ut dĳudicaretur corpus domini.

ROF. Et adhuc audes ipĳssime, panẽ tuũ execrabilẽ, uocari corpus dñi, in q̃ nihil ẽ dñi, p̃ter merã panis creaturã. Multo certe propius ad scopũ ueritatis Luther⁹ accedit, q uerũ ibi corpus esse modis oĩbus affirmat. In hoc tñ assentior tibi, Luther oĩno rẽ indignã tã:o sacro facere, q̄ neminẽ hinc arceat, sed idiscriminatim probos, improbos, pios, & impios, etiã q̃tũuis sceleratissimos huc accedere non permittit solum, uerumetiam inuitat.

Luther⁹ plus Oeco. affinis est ueritati.

C OEC. Magna cura nũ absoluisset sacerdos, longe minor, qũo emẽdaret uita. Extern⁹ cultus, regius & accuratus. Intern⁹ admodũ neglect⁹, hodie aũt deo laus ĩpietati decedit, pietati ꝓo accrescit

ROF. Hæc est illa fallax pietatis lux, quã schismaticis & hæreticis, & cæteris q ab ecclĩæ fide separant, Satan inaniter fulgere facit. Nã (ut Cyprianus tradit) hãc ille nouã excogitauit fraudem ut sub ipso Christiani noĩs titulo, fallat incautos, hæreses inuenit & schismata, qbus subuerteret fidẽ, ueritatẽ corrũperet, scinderet unitatẽ. Quos detinere nõ p̃t in uiæ ueteris cæcitate, circũscribit, & decipit noui itineris errore. Rapit de ipsa ecclesia hoĩes, & dũ sibi appropinquasse iã lumini, atq; euasisse seculi noctẽ uident, alias nescientibus tenebras rursus infundit, ut cũ euangelio Chr̃i, &

Chr̃iani hæresi & schismatibus decipiũt.

cum

cum obseruatione eius, & lege nō stantes Christianos se uocēt, & ambulantes in tenebris, habere se lumen existimēt, blandiēte aduer sario atq; fallente, qui secundū uocē Ap̄li transfigurat se uelut an gelū lucis, & ministros subornat suos, uelut ministros iustitiæ, asse rentes noctē p die, interitum p salute, desperationem sub obtentu spei, pfidiam sub prætextu fidei, Antichristū sub uocabulo Chr̄i ut dum uerisimilia mentiunt, ueritatē subtilitate frustrent. Hęc Cy prianus. Nunq̄ non audis hic artes & fraudē Satanæ, quibus sub titulo nominis Chr̄iani fallat incautos, seducit primū hæresiarchas ut ita p eos imponat reliquæ plębi, p illos fidem subuertit, ueritatē corrumpit, scindit unitatē, apud ipsos transfigurat sese uelut ange lū lucis, ut inanē quandā luminis fulgorē sibi cernere uideant, quū tn̄ ueris offundant tenebris: subornat eos uelut ministros iustitiæ, quum tamen asserant pro die noctem, interitum pro salute, despe rationem sub obtentu spei, pfidiam sub p̄textu fidei, Antichristum sub uocabulo Christi, uerisimilia mētientes atq; ita ueritatem subti litate frustrātes impceptibili. Quibus uerbis graphice te tuiq; simi les, hic omnino depinxit Cyprianus. 2.Cor.11

OECO. Nam multos scio, qui iuxta hominū mandata, non li bero, & alacri spū, sed lacera conscia, & absq; certa fiducia, semel in anno cōicabant, quos nunc est uidere singulis dn̄icis cū lachrymis & animi suauitate, gr̄as agere, fraternumq; erga reliquum corpus Christi, animum & polliceri & exhibere. D

ROF. Quasi Christus diuisus sit, id quod Paulus, dissidentibus Corinthijs obijcit. Chr̄us utiq; scindi nequit, sed integer apud ca tholicā ecclesiā pmanet, sicut qn̄ brachiū fuerit à reliq corpe dese ctū, nō ppter id scindit & ipsa aia, sed relicto brachio iam abscisso totā in corpus reliquū se colligit. Illā rem & Cyprianus in ep̄la su perius memorata, plurib⁹ alijs exemplis copiose docet inquiēs. Ec clesia una est, quæ in multitudinē, latius incremēto fœcūditatis ex tendit. Qūo solis multi radij, sed lumen unū & rami arboris multi, sed robur unū tenaci radice fundatū, Et quū de fonte uno, riui plu rimi defluūt, numerositas, licet diffusa uideat, exundātis copiæ lar gitate, unitas tn̄ seruat in origine. Auelle radiū solis à corpe, diuisi onē lucis unitas nō capit, ab arbore frange ramū, fruct⁹ germinare nō poterit, à fonte p̄cide riuū, p̄cisus arescet; Sic & eccl̄ia dn̄i, luce 1.Cor.1

Sup. eo. ca. A Bona extra ecclesiam facta non prosunt ad salutem

perfusa p orbem totum, radios suos porrigit, unum tñ lumen est, qđ ubiq; diffundit, nec unitas corpis separat, ramos suos in uniuersam terrã copia ubertatis extẽdit, pfluentes largiter riuos latius expãdit, unũ tñ caput est, & origo una, & una mater fœcunditatis, successibus copiosa. Illius fœtu nascimur, illi⁹ lacte nutrimur, spũ eius aĩamur. Adulterari nõ põt spõsa Christi, incorrupta est, & pudica unã domũ nouit, unius cubiculi sanctitatẽ casto pudore custodit, hæc nos deo seruat, hæc filios regno q̊s generauit, assignat. Quisquis ab ecclesia segregatus, adulteræ iungit, à pmissis ecclesiæ separat, nec ptinet ad Chři p̃mia, q relinquit ecclesiã Christi, alienus est, pphanus ẽ, hostis ẽ, habere iam nõ põt deũ patrẽ, q ecclesiã nõ habet matrẽ. Hæc Cyprianus in eadem epla. Ex qbus pspicue liquet, ea om̃ia, quæ memorasti, q̃ diu p contraria dogmata separati fueritis ab ecclesiæ totius unitate. nihil uobis esse pfutura.

E OECO. Esto autẽ interim nonnihil intermittat cæremoniarũ, quæ ad nihil utiles erant, in hoc tamen ex his, quibus deus uere colitur, ubi uerbum domini prædicatur inadulteratum, certum est nihil desyderari.

Verbum Dei adulterantur Lutherani

ROF. Quomodo potest apud uos inadulteratum p̃dicari uerbum domini, quandoquidem huiusmodi fucis, ipm transformetis, ut iam non domini uerbum sit, sed uestrum potius habeatur. Nam

2.Pet.13 Mat.10.

contra sententiam omnium patrum, in qbus & ipse spiritus locutus est ipsis Christi uerbis abutimini. Quũtamen Chřus ad illos dixit: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestris qui loquitur in uobis. Neq; spũs modo, uerũ etiam Christus ipse p eos

2.Corin.11 loquebat. An experimentum (inquit Paulus) eius quæritis, qui in me loquitur Christus? Porro q̄ dicis, nihil ex his quibus deus uere colitur, apud uos desyderari. A uobis forte nihil desy derat. Nam fallaci Satanicæ lucis fulgore, non aliter, quàm ursus ære candenti, sic excæcamini, ut non cernatis ea, quæ desunt, uerũ à ueris Christianis multa apud uos desyderantur. Sed & Lutheranis, qui uobis nuper erant complices, uidentur plurima deesse, quemadmodum & uos uicissim in illis desyderatis multa, utcunque fuerit, exploratissimum est, nec apud uos, nec apud illos, aut Christum, aut eius spiritum esse, sed inseparabiliter utrunque apud Ecclesiam Catholicam permanere.

Oecolam.

OECO. Neq; ex hac expositõe uerborum domini periculū animabus suboriri, id quod causantur illi. F

ROF. Tantum ex hac expositõe periculū animabus haud dubie suborit, quantū ex alia nulla: hæc em̄ ansam præbent, cunctas alias euertendi scripturas. Nam si tropū hic admiserimus, in re tanti momenti, reclamantibus p̄ribus, inuitisq; scripturæ huius circūstantiis, quis aliter scripturarum locus tutus erit ab hæreticorum puersitate. Quoties em̄ urgebunt illi quauis scriptura, ptinus elabent dicentes, ibi subesse tropum. Quare ex nulla unq̄ expositõe, quā hactenus legerim, maius imminere (suspiçor) animabus discrimen, q̄ ex hac una. Huc accedit, quòd esu carnis Christi in hoc sacro nobis uita pmittit, dicente Chro: Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet uitā æternā. Et ediuerso cōminat his, qui nō esuri sunt. Nisi (inquit) ederitis carnem filii hominis, & biberitis ei⁹ sanguinem, nō habebitis uitā in uobis. Et hæc p esu carnis & sanguinis in eucharistia dicunt, attestantibus quum aliis tum Augustino, Hieronymo, Cyrillo, Chrysostomo, Hilario, Cypriano, Irenæo, sicut crebrius ostendimus: Et tn̄ ille tam impudēter, q̄ mendaciter asserit, nullum expositionem suam habere periculū, quasi carere uita, & eadem immortali, nullum periculum fuerit.

Iohan. 6 Caput sextum Iohānis de eucharistię sumptione exponitur

Supra libr. 4. cap. 7. C, cap. 12. C, cap. 30. B, capit. 31. P. plo. 5. li. p to tū, li. 5. c. 17, B

¶ Religionem seruandę ueritatis in scripturis pręterit, quū eas tamen peruertat maxime. Ca. XXXIX.

OECO. A

Verum si adulterina expositione multa aīarum lucrari millia possemus. Cauendū tn̄ ab ea, uti deo ingrata, q nō est ita ridiculus, ut figmētis & mēdaciis, ad prædicationē gloriæ suæ, uel uti nos uelit, uel opus habeat.

ROF. Negabant semp hæretici, suas in scripturā expositiones adulterinas esse, sed uere germanas, & genuinas esse contendebāt, atq; id qdem impudenter, ut & tu iam facis. Nouatiani uitæ sanctimoniā, & scripturarum eruditionē iactabāt, seipsos καθαρούς appellātes. Arriani quoq; & ipsi ingeniis acerrimis p̄diti, scripturarum notitiā, una cū uitæ pbitate sibi uendicabāt, fecerunt & hoc ipm Maccedoniani, Sabelliani, Nestoriani, Apollinaristæ, Euticiani, Donatistæ, Pelagiani, & qui nō: Semp à scripturis pperā intellectis, & pestilenter expositis, heresiū & errorum suorum, occasiōe capta, gl'iati sunt apud se, uerum cē scripturarum sensum. Illos tn̄ oēs artibus & fallaci ful

Hæretici expositiones suas asserunt bonas.

Heresis ex scripturis perperam intellectis

gore Satanici luminis cõstat fuisse delusos. Quemadmodum & tu iam haud dubie seductus es, tuam expositionem existimans genuinam, quum notha sit & prorsus adulterina.

B OECOL. Veritas enim deus est, & eos, qui se in ueritate amãt seruat, fouet, ac custodit.

ROF. Veritatẽ (ut iam diximus) hæretici semp erroribus suis ptexuerunt. Et certe nõ aliter apud te iam est, q̃ fuerat apud illos. Nusq̃ scripturarũ ueritas habet, præterq̃ in ecclia catholica, q̃ uere colũna est, & basis ueritatis. Nã & spũs ueritatis, in ea ppetuo resi- det, q semp hactenus aduersus hæreticos maiorib⁹ nr̃is eiusdẽ ueri- tatis assertoribus, uictoriã ubiq; pręstitit. Tot modis ea ueritas olim cõfirmata est, ut nũc in dubiũ à quoq̃, eã reuocari phas neutiq̃ est. Nã & Chr̃us affuit pr̃ibus, affuit & spũs sanctus, & eo qdem institu to, ut erudiret ecclesiam in om̃i ueritate. Sed & nũc adest uterq; no bis & in consummationẽ usq; seculi, quẽadmodũ habet pollicitatio nobis facta, nunq̃ defutur⁹. Nõ defuit pr̃ib⁹ eruditio, nõ peritia lin guarũ, nõ scripturarũ exercitatio, nõ uitę sanctimonia, nec deniq; ad comprobandã doctrinæ suæ ueritatẽ necessaria defuere miracula. Nobis igit, q dogmata pr̃m amplectimur, adesse ueritatẽ usq; adeo pspicuũ est, ut q id neget, oportet, doceat fallacẽ fuisse Chr̃m in p- missis, doceat & eundẽ hactenus ecclĩæ suæ iuxta pollicitationẽ su am, & spm̃ item eius nõ affuisse, doceat & in pr̃ibus nõ fuisse locu- tum, quantũ ad ea, p̃sertim q̃ fidẽ spectarũt, & q̃ cõcorditer oẽs asse ruerũt. Deniq; doceat, oportet, pr̃es illos, neq; uitæ sanctimonia, neq; miraculorũ claritate, neq; ulla deniq; spũs gr̃a, neotericis istis hæreticis p̃stitisse. Neq; em̃ suffecerit ista oia nudis affirmare uer- bis (nã id cuiq; facillimũ est) sed euidẽtissimis & irreuĩcibilib⁹ oĩo ne cessium est argumẽtis ista demõstret. Neq; em̃ nobis incũbit nouis miraculis, illorũ dogmata cõprobare, sicut & Lutherus Erasmo re- spondẽs, subdole molit, quũ ea satis olim cõfirmata sint. Verũtñ, si alia nr̃a, alia illorũ eẽnt dogmata, recte nos urgeret ad miracula, q- bus nr̃a noua dogmata corroborarent. At quũ nõ sint alia, sed ea- dem & locupletissime dudũ cõfirmata, nõ est q̃ à nobis expectet, nouã eorũ dogmatũ cõprobationẽ. Vobis igit, q cõtraria & repu- gnãtia pr̃ibus dogmata nitimini introducere, pbãdi on⁹ incũbit, id qđ ante Græcas Kalendas, sat scio, nunq̃ estis facturi.

1. Tim. 3.

Iohan. 16
Matth. 28.

Miraculis nõ est op⁹ ad doctrinæ catholicę confirmationem.

Oecolam-

OE C. Eos aũt qui ueritatẽ in iniustitia detinent, tradit in sen- C
sũ, quẽ merentur reprobũ, ut opus manuũ suarũ adorẽt, atq; a prīci
pe tenebrarũ excæcati in miserã tyrãnidis concupiscentiæ seruitu-
tem redigantur.

R O F. Et tu ex eisdem es Oecolãpadi. Nã plane in te cõpetit il
lud Pauli. Quẽadmodum nõ probauerunt, ut deũ agnoscerẽt, ita Roma.1.
tradidit eos deus in reprobã mentem. Pluribus etẽm atq; eisdẽ exi
mijs donis allexit te deus & maxime ad huius sacramẽti fidẽ, quẽ-
admodũ apertũ est, quũ ex alijs scriptis tuis, tũ ex cõcione tua, quã
de hoc sacramẽto curasti pridem imprimi, & Christianis inuulga-
ri, quinetiã usq; adeo tuo pectori pietatis affectũ instillauit, ut reli-
ctis oĩbus ad sanctæ religiõis solitudinẽ capessendã prouexerit te.
Nũc aũt nescio quo Satane suasu, diuinæ erga te benignitatis ob-
litus ad seculũ redijsti, sicut canis ad uomitũ, nihil memor uxoris 2. Petri. 2
Loth, de qua tñ p̃monuisse te Christũ nõ ignoras, mox & in pesti Gene. 19.
ferũ Lutheri dogma cecidisti quo tuã apostasiã tuereris, & multi-
tudini te tui similiũ adiungeres. Nec his malis contentus, delegisti Oeco. peior ẽ
tibi aliud dogma, cuius tu peculiaris author & princeps haberi uis Luthero.
nimirũ istud pestilentissimũ dogma, in quo plane supas Lutheri ĩ-
pietatem. Nã is apte scribit in ep̃la q̃dam ad Argentinẽses ad hũc
modũ. hoc diffiteri, nec possim, nec uolo, q̃ si Carolstadius aut ali
us quispiã añ quinquẽniũ mihi p̃suadere potuisset in sacramento,
p̃ter panem & uinũ eẽ nihil, ille magno bñficio me sibi deuĩctum
reddidisset. Grauibus em̃ curis anxius, in hac excutienda materia
multũ desudabã, omnibus neruis extensis me obtricare, & expedi
re conatus sum, quũ p̃be p̃spiciebã hac re Papatui cum primis me
ualde incõmodare posse. Aduerte lector, q̃le uenenũ ĩ eius pecto Malitia. Lutheri.
re latet, q̃ tãto affectu, tãtoq; molimine conatus sit, ut euĩceret nõ
esse uerũ Chri corpus ĩn eucharistia, nec alia ratione motus magis,
q̃ ut ita summo pontifici incõmodaret, Cæterũ, quia uidet tã apte
sibi obsistere euangelij ueritatem, ut nullis eam artibus obfuscare
possit destitit à conatu. Propter quod & subdit paulo post, ue-
rum ego me captum uideo, nulla elabendi uia relicta. Textus em̃
euangelij nimium apertus est, & potens, qui facile conuelli non
potest, multo minus uerbis aut glossis è capite uertiginoso con-
uictis, subuerti. Hæc ille. Quid igitur de te dicam Oecolampadi,

qui in-

qui in tātū impietatis barathrum Satanæ dolis præcipitatus es, ut clarissimam euangelij lucem obtenebrare moliris, & sacratissimū Christi corpus è sacramento nobis auferre, quid (inquam) aliud, q̄ q̄ in reprobam mentem apertissime traditus sis, & longe maiore impietate submersus iaceas quàm Lutherus.

¶ Epilogum haud longum, sed mēdacijs refertissimum, contexit. Cap. XL.

OECO. A

Emonstratū est nullū miraculū in pane mystico esse, supra hominis captū, & quū sermo ille, hoc est corpus absq; tropo constare nō possit, ut multa effugiamus, q̄ obstāt, nēpe, ne germanū scripturæ sensum minus seruemus, & ne cōtra ipsissimū spm̄ ac gloriā dei pugnem⁹, recte & sacramentū noīe rei, quā significat, traditū asserim⁹. Vnde nō tenuibus moti causis, nec patrū destituti sententijs, à uulgi sententia discedim⁹, sed ea ꝓfitemur ac āplexamur, q̄ debem⁹ ac iusta sūt, q̄ scriptura spūs sancti docet, quæq; aīabus salutaria, & ad gloriā ptinent Christi nostri, ueri animarum, angelorumq; panis, qui nos sua nunc fide & olim gloria pascat semper.

Mēdatia plurima Oecolā.

ROF. Mendacijs assuetus, mēdacissimū item epilogū in hoc exitu colligis.
1 Principio mendaciū est te monstrasse nullū esse miraculū in pane mystico supra hominis captū.
2 Mendaciū item est, sermonē hunc, hoc est corpus meū, absq; tropo cōstare nō posse.
3 Mendaciū & istud est, quod nisi tropus hic admittatur, german⁹ scripturæ sensus seruari nō potest.
4 Mendaciū etiā, q̄ alioqui, nisi tropū admiserim⁹, cōtra ipsissimū spiritū, & cōtra gloriam dei pugnabimus: nā in hoc immensitas amoris Christi erga nos dilucide monstratur, quo nos magis ac magis excitemur ad gloriā dei.
5 Mendaciū insuper est, q̄ ullā solidā causam aut rationē urgētem attuleris, qua uel ipse uel alius quispiam non emotæ mentis, ad ita cōminiscendū moueri debeat.
6 Mendaciū & hoc est, q̄ sententijs patrū, quæ doceāt hic nō esse uerū Christi corpus, nō destitueris.
7 Manifestū deniq; mendaciū est, q̄ ea profitearis & amplexaris, quæ iusta sunt, & quæ scriptura spūs sancti docet, quæq; animabus salutaria sunt, & ad Christi gloriā pertinent. Hæc (inquā) omnia sunt falsissima, quemadmodū luculentissimè superius ostendimus, de qua re & iudicium permittimus lectori.

¶ Correctorium totius operis.

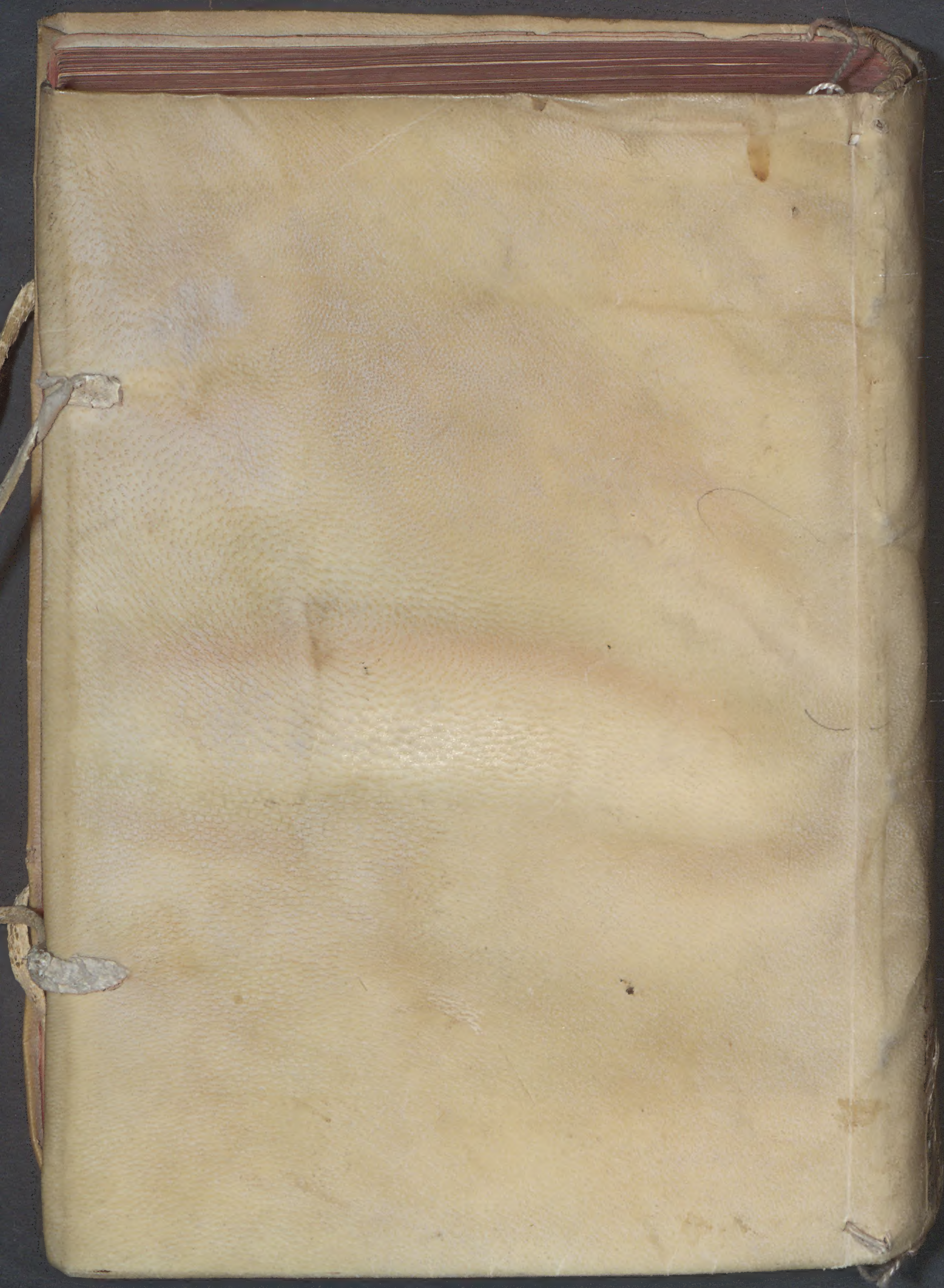
¶ Primus numerus deſignat folium, a primam faciem, b uero ſecundam. Subſequens autem numerus lineam notat, deinde ſequitur uera lectio.

Folio. 2. b, linea. 11. errorũ. 3. a, 33. ad errorũ. 11. a, 10. illud tm̃. 18. a, 30. Qđ manducat. eodẽ, b, 3 pauit nos ſapientia. 28. b, 15. quã tũ habuit. 31. a, 33. agnoſceret. 39. b, 15. agriſq; luſtrandis. 40. b, 27. euertere. 42. b, 2. Oecolãpadius dicat. 44. b, 28. ni ſublimiora. 54. a, 20. non ſolum quælibet. 79 a, 24. Tertulliani ſenſum deteguntur. 89. b, 17. quenq̃. 103. a, 20. ſparſerãt.

¶ Excuſum eſt iam primum hoc egregium opus, Coloniæ per honeſtum ciuem Petrum Quentell. Anno. M. D. XXVII. Menſe Martio.

QVOTIES VOLVI CONGREGARE FILIOS TVOS, QVEMADMODVM GALLINA CONGREGAT PVLLOS SVOS

FORTVNA CVM BLANDITVR, TVNC VEL MAXIME METVENDA EST
FR BIR

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm